

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА 2026/2030.

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА од шк. 2026/27. год. до шк. 2029/30. год. I разред	7
ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА од шк. 2026/27. год. до шк. 2029/30. год. II разред	112
ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА од шк. 2026/27. год. до шк. 2029/30. год. III разред	195
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА од шк. 2026/27. год. до шк. 2029/30. год. IV разред	270
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 5.РАЗРЕД	366
Наставни предмет: Српски језик и књижевност.....	367
Наставни предмет: Енглески језик	381
Наставни предмет: Историја	392
Наставни предмет: Географија	403
Наставни предмет: Биологија	419
Наставни предмет: Математика	427
Наставни предмет: Информатика и рачунарство	440
Наставни предмет: Техника и технологија.....	442
Наставни предмет: Ликовна култура.....	451
Наставни предмет: Музичка култура	463
Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање	473
Изборни предмет: Грађанско васпитање	480
Изборни предмет: Верска настава	484
Наставни предмет: Немачки језик	484
Наставни предмет: Италијански језик.....	493
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 6.РАЗРЕД	504
Наставни предмет: Српски језик и књижевност.....	504
Наставни предмет: Енглески језик	519
Наставни предмет: Историја	568
Наставни предмет: Географија	581
Наставни предмет: Биологија	596
Наставни предмет: Математика	611
Наставни предмет: Физика.....	633
Наставни предмет: Информатика и рачунарство	651
Наставни предмет: Техника и технологија.....	657
Наставни предмет: Ликовна култура.....	664

Наставни предмет: Музичка култура	674
Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање	679
Изборни предмет: Грађанско васпитање	684
Изборни предмет: Верска настава	686
Наставни предмет: Немачки језик	697
Наставни предмет: Италијански језик	702
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 7 .РАЗРЕД.....	720
Наставни предмет: Српски језик и књижевност.....	720
Наставни предмет: Енглески језик	737
Наставни предмет: Историја	755
Наставни предмет: Географија	766
Наставни предмет: Биологија	785
Наставни предмет: Математика	800
Наставни предмет: Физика.....	810
Наставни предмет: Хемија	822
Наставни предмет: Информатика и рачунарство	829
Наставни предмет: Техника и технологија.....	836
Наставни предмет: Ликовна култура.....	843
Наставни предмет: Музичка култура	853
Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање	862
Изборни предмет: Грађанско васпитање	867
Изборни предмет: Верска настава	877
Наставни предмет: Немачки језик	878
Предметна настава: Италијански језик	883
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 8 .РАЗРЕД.....	898
Наставни предмет: Српски језик и књижевност.....	898
Наставни предмет: Енглески језик	919
Наставни предмет: Историја	932
Наставни предмет: Географија	949
Наставни предмет: Биологија	964
Наставни предмет: Математика	975
Наставни предмет: Физика.....	988
Наставни предмет: Хемија	1011
Наставни предмет: Информатика и рачунарство	1021
Наставни предмет: Техника и технологија.....	1028
Наставни предмет: Ликовна култура.....	1035

Наставни предмет: Музичка култура	1047
Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање	1057
Изборни предмет: Грађанско васпитање	1061
Изборни предмет: Верска настава	1072
Наставни предмет: Немачки језик	1083
Предметна настава: Италијански језик	1088
ПЛАН РАДА ОДЕЉЕЊА УЧЕНИКА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ.....	1094
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1114
ПРОГРАМ РАДА САОБРАЋАЈНЕ СЕКЦИЈЕ	1114
ПРОГРАМ РАДА АРХИТЕКТОНСКЕ И ГРАЂЕВИНСКЕ СЕКЦИЈЕ	1116
ПРОГРАМ РАДА ХОР И ОРКЕСТАР	1118
ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ	1123
ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ	1123
ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА	1126
ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА САМОВРЕДНОВАЊЕ	1126
ПРОГРАМ САМОВРЕДНОВАЊА	1127
ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ.....	1129
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	1134
ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	1135
ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ.....	1137
ПРОГРАМ ТИМА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРЈЕНТАЦИЈЕ УЧЕНИКА.....	1140
ПЛАН ПРЕВЕНЦИЈЕ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНеМАРИВАЊА	1149
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	1165
ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ	1169
ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ	1189
ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ.....	1191
ПРОГРАМ ТИМА ЗА РАЗВОЈ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА	1195
ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА	1200
ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК.....	1206

Напомена: Развојни план школе налази се као посебан документ који је саставни део ШП и иде уз прилог. Такође, прилог школског програма чине и индивидуално образовни планови свих ученика, али због безбедности ових података, исти се налазе у Тиму за инклузивно образовање.

УВОД

Основна школа "Димитрије Давидовић" ће 2026. године обележити 220 година постојања. За постојање ове школе везана је историја развоја просвете и школства у смедеревском крају. Почетак постојања прве школе у Смедереву је 1806. година, а њен директани потомак је основна школа "Димитрије Давидовић". Формирањем те прве школе рођена је светлост и ватра радости сазнавања, активирања истина науке, што непрекидно пламти више од 200 година. Пламти у међусобном односу стваралаштва, љубави и поверења између ученика и учитеља, наставника, свих оних који су били, који јесу и који ће тек бити у основној школи "Димитрије Давидовић" у Смедереву.

Ова школа једна је од најстаријих у Србији, а најстарија у Смедереву, она је колевка другим смедеревским основним школама. Прави је див, горостас, календарски старија од два људска века. Више од две стотине школских јесени, зима, пролећа, лета – где је стало толико извора дечијег знања и толико ушћа великана, стасалих баш у основној школи "Димитрије Давидовић".

Скоро да је непотребно рећи основна школа "Димитрије Давидовић" у Смедереву, зато што је једина основна школа у Србији која носи име Димитрија Давидовића.

Основна школа "Димитрије Давидовић" налази се у центру града, у улици Анте Протића број 3. Окружена је велелепним савременим Центром за културу, Градском библиотеком у оквиру Центра за културу, Централном поштом, тржним центром и високим здањима савремених вишеспратница. У непосредној близини школе налази се и централни градски трг.

Велика је историјска улога основне школе "Димитрије Давидовић" у Смедереву за развој школства, за сагледавање и разумевање тешкоћа кроз које су пролазили прегатоци и носиоци школства док је оно било у колевци, управо на простору на којем се налази садашња основна школа "Димитрије Давидовић".

Спомен плоча на Основној школи Димитрије Давидовић у Смедереву

Ова школа одувек је важила за једну од престижних у граду, стално тежећи модернизацији, иновацијама, оригиналности.

На путу дечијег одрастања, од учења првих слова до добијања завршних сведочанстава, налазе се учитељи и наставници, који својом љубављу, пажњом и поштовањем, у овом тешком времену, служе као најбољи узор. Квалитетни наставници којима располаже школа, реализују образовно-васпитне задатке кроз редовну и допунску наставу, додатни рад и слободне активностима. Колико је школа успешна у томе види се кроз успех и резултате ученика на многобројним такмичењима. Велики број ученика и наставника наше школе активно учествује у разним манифестацијама, пројектима и конкурсима, како на нивоу саме школе, тако и на нивоу града, па и шире.

Значајан датум за нашу школу је 29. новембар 2004. године, када смо постали богатији за 12 нових учионица, кабинет за информатику, радионицу за техничко образовање и фискултурну салу. Тиме су створени услови да се редовна настава одвија у две смене и у потпуности су се несметано реализовали остали видови непосредног рада са ученицима.

Данас је то школа која има матичну (централну) школу у граду, укупне површине са дограђеним учioniчким простором и фискултурном салом око 5905 м² и две подручне школе у селима (Сеоне и Удовице).

Полазне основе

Полазне основе за израду школског програма су:

Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025)

Закон о основном образовању и васпитању (Службени гласник РС бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018- др. закон, 10/2019, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025);

Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“ бр. 34/2019, 59/2020, 81/2020);

Правилник о стандардима квалитета рада установе („Сл. гласник РС“ бр. 14/2018 и 1/2024)

- Правилник о вредновању квалитета рада установе („Сл. гласник РС“ бр.10/2019 и 77/2024)

- Правилник о општим стандардима постигнућа – образовни стандарди за крај обавезног образовања (Просветни гласник РС, 5/2010)

- Правилник о образовним стандардима за крај првог циклуса обавезног образовања за предмете српски језик, математика и природа и друштво (Просветни гласник 5/2011.)

- Правилник о општим стандардима постигнућа за метерњи језик за крај првог циклуса основног образовања и васпитања ("Sl. glasnik RS", br. 55/2017)

- Правилник о општим стандардима постигнућа за крај основног образовања за страни језик (“Сл. гласник РС”, бр. 78/17)

- Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (“Сл. гласник РС”, бр.11/24)

- Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности („Сл. Гласник РС“, бр. 65/2018)

- Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2016)

- Правилник о обављању друштвено – корисног, односно хуманитарног рада („Сл. Гласник РС“, бр. 10/2024)

- Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање (“Сл. Гласник РС”, бр. 74/2018)

- Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику („Сл. гласник РС”, бр. 80/2018)

Правилници о плану и програму наставе и учења (који су наведени за сваки разред појединачно)

Развојни план

Извештаји о самовредновању рада

Услови рада

Образовне потребе ученика, родитеља и локалне заједнице

Школски програм утемељен је на начелима:

Члан 28.

1) усмерености на процесе и исходе учења;

2) заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;

3) уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;

- 4) хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
- 5) поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора у слободним активностима;
- 6) заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
- 7) уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
- 8) развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицања учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
- 9) коришћења позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика;
- 10) уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

Циљеви школског програма

Основно образовање и васпитање остварује се на основу школског програма.

Школски програм омогућује бољу информисаност ученика и родитеља, односно другог законског заступника у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.

Циљеви основног образовања и васпитања:

- 1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;
- 10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 12) развијање позитивних људских вредности;
- 13) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
- 16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;

18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању. Исходи образовања

Исходи образовања и васпитања су јасни искази о томе шта се од ученика очекује да зна, разуме и да је способан да покаже, односно уради након завршеног основног образовања и васпитања. Они су основа за планирање, пређење и вредновање образовања и васпитања.

Исходи након завршетка образовања и васпитања представљају способност ученика да:

- 1) изрази и тумачи идеје, мисли, осећања, чињенице и ставове у усменој и писаној форми;
 - 2) прикупља, анализира, организује и критички процењује информације;
 - 3) користи српски језик, односно језик националне мањине и страни језик у зависности од културног наслеђа и средине, потреба и интересовања;
 - 4) ефикасно и критички користи научна и технолошка знања, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;
 - 5) ради ефикасно са другима као члан тима, групе, организације и заједнице;
 - 6) зна како да учи;
 - 7) уме да разликује чињенице од интерпретација;
 - 8) примењује математичко мишљење и знање у циљу решавања низа проблема у свакодневним ситуацијама;
 - 9) поуздано, критички и одговорно према себи и другима користи дигиталне технологије;
 - 10) одговорно и ефикасно управља собом и својим активностима;
 - 11) ефикасно и конструктивно учествује у свим облицима радног и друштвеног живота, поштује људска права и слободе, комуницира асертивно и ненасилно посебно у растућој разноликости друштава и решавању сукоба;
 - 12) покреће и спремно прихвата промене, преузима одговорност и има предузетнички приступ и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха;
 - 13) остварује идеје, планира и управља пројектима ради постизања циљева који доприносе личној афирмацији и развоју, друштвеној или привредној активности;
 - 14) схвата свет као целину повезаних система и приликом решавања конкретних проблема разуме да нису изоловани;
 - 15) има свест о сопственој култури и разноликости култура, уважава значај креативног изражавања идеја, искустава и осећања путем различитих медија, укључујући музику, књижевност, извођачке и визуелне уметности.
- Остваривање исхода образовања и васпитања обезбеђује се укупним образовно-васпитним процесом на свим нивоима образовања и васпитања, кроз све облике, начине и садржаје рада.

Кључне компетенције за целоживотно учење

Кључне компетенције представљају скуп интегрисаних знања, вештина и ставова који су потребни сваком појединцу за лично испуњење и развој, укључивање у друштвени живот и запошљавање.

Кључне компетенције за целоживотно учење су:

- 1) комуникација на матерњем језику: способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми;
- 2) комуникација на страном језику: способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми укључујући вештине посредовања сумирањем, тумачењем, превођењем, парафразирањем и на друге начине, као и интеркултурално разумевање;
- 3) математичке, научне и технолошке компетенције: основно нумеричко резонување, разумевање света природе, способност примене знања и технологије за људске потребе (медицина, транспорт, комуникације и др.);
- 4) дигитална компетенција: самопоуздано и критичко коришћење информационих и комуникационих технологија за рад, одмор и комуникацију;
- 5) учење учења: способност да се ефективно управља сопственим учењем: планирање, управљање временом и информацијама, способност да се превазиђу препреке како би се успешно учило, коришћење претходних знања и вештина, примена знања и вештина у различитим ситуацијама, индивидуално и/или у групи;
- 6) друштвене и грађанске компетенције: способност да се ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном и радном животу и да се ангажују у активном и демократском учешћу, посебно у све разноврснијим заједницама;
- 7) осећај за иницијативу и предузетништво: способност да се идеје претворе у акцију кроз креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност за планирање и управљање пројектима;
- 8) културолошка освешћеност и изражавање: способност да се схвати значај креативних идеја, искустава и емоција у различитим медијима – музика, књижевност, плес, ликовна уметност и друго.

Компетенције осим оквира традиционалних школских предмета, обухватају и ангажују школска знања на припреми ученика да буду конкурентни и функционални у садашњем и будућем образовном и професионалном простору и да компетентно и активно остварују своје грађанске улоге.

Опште међупредметне компетенције за крај основног образовања и васпитања

Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима и неопходне су свим ученицима за лично остваривање и развој, као и укључивање у друштвене токове и чине основу за целоживотно учење. Циљ оријентације ка општим међупредметним компетенцијама је динамичније и ангажованије комбиновање знања, вештина и ставова значајних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену.

Опште међупредметне компетенције за крај обавезног основног образовања и васпитања су:

- 1) компетенција за учење;
- 2) одговорно учешће у демократском друштву;
- 3) естетичка компетенција;
- 4) комуникација;
- 5) одговоран однос према околини;
- 6) одговоран однос према здрављу;
- 7) предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
- 8) рад са подацима и информацијама;
- 9) решавање проблема;
- 10) сарадња;

11) дигитална компетенција.

Опште међупредметне компетенције за крај средњег образовања и васпитања у Републици Србији, су:

- 1) компетенција за целоживотно учење;
- 2) комуникација;
- 3) рад са подацима и информацијама;
- 4) дигитална компетенција;
- 5) решавање проблема;
- 6) сарадња;
- 7) одговорно учешће у демократском друштву;
- 8) одговоран однос према здрављу;
- 9) одговоран однос према околини;
- 10) естетичка компетенција;
- 11) предузимљивост и предузетничка компетенција.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ОД ШК. 2026/27. ГОД. ДО ШК. 2029/30. ГОД. I РАЗРЕД

Програми обавезних предмета по разредима, са начинима и поступцима за њихово стваривање

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик ¹	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Српски језик као нематерњи ²	2	72	2	72	3	108	3	108
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
10.	Дигитални свет	1	36	1	36	1	36	1	36

УКУПНО: А		20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*
Ред. број	В. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁴	2	72	2	72	2	72	2	72
УКУПНО: Б		1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*
УКУПНО: А + Б		21-23*	756-828*	22-24*	792-864*	22-25*	792-900*	22-25*	792-900*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети и изборни програми

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	21-23*	756-828*	22-24*	792-864*	22-25*	792-900*	22-25*	792-900*
2.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Додатна настава					1	36	1	36
4.	Настава у природи**	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељенског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁵	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

Четврти разред

"Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2017, а примењиваће се на ученике који уписују први разред основног образовања и васпитања почев од школске 2018/2019. године.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик ¹	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Српски као нематерњи језик ²	2	72	2	72	3	108	3	108
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
У К У П Н О: А		19-21*	684-756*	20-22*	720-792*	20-23*	720-828*	20-23*	720-828*
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁴	2	72	2	72	2	72	2	72
У К У П Н О: Б		1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*
У К У П Н О: А + Б		20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*
2.	Пројектна настава ⁵	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
4.	Додатна настава							1	36
5.	Настава у природи**	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁶	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

Пети и шести разред

Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања: 15/2018-77, 18/2018-1, 3/2019-83, 3/2020-3, 6/2020-94

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност _____језик ¹	5	180	4	144
2.	Српски као нематерњи језик ²	3	108	3	108
3.	Страни језик	2	72	2	72
4.	Ликовна култура	2	72	1	36
5.	Музичка култура	2	72	1	36
6.	Историја	1	36	2	72
7.	Географија	1	36	2	72
8.	Физика	-	-	2	72
9.	Математика	4	144	4	144
10.	Биологија	2	72	2	72
11.	Хемија	-	-	-	-
12.	Техника и технологија	2	72	2	72
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	36
14.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+543	2	72+543
УКУПНО: А		24-27*	918-1026*	25-28*	954-1062*
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ				
1	Верска настава/ Грађанско васпитање ⁴	1	36	1	36
2.	Други страни језик ⁵	2	72	2	72
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁶	2	72	2	72

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
УКУПНО: Б		3-5*	108-180*	3-5*	108-180*
УКУПНО: А + Б		27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО– ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*
2.	Слободне наставне активности ⁷	1	36	1	36
3.	Допунска настава	1	36	1	36
4.	Додатна настава	1	36	1	36

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁸	1	36	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње	

Седми и осми разред

"Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 18/2018, примењиваће се почев од школске 2022/2023. године, у делу који се односи на план наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања и почев од школске 2021/2022. године, у делу који се односи на план наставе и учења за осми разред.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност језик ¹	4	144	4	136
2.	Српски као нематерњи језик ²	3	108	2	68
3.	Страни језик	2	72	2	68
4.	Ликовна култура	1	36	1	34
5.	Музичка култура	1	36	1	34
6.	Историја	2	72	2	68
7.	Географија	2	72	2	68

8.	Физика	2	72	2	68
9.	Математика	4	144	4	136
10.	Биологија	2	72	2	68
11.	Хемија	2	72	2	68
12.	Техника и технологија	2	72	2	68
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	34
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	102
УКУПНО: А		28 – 31*	1008 – 1116*	28 – 30*	952 – 1020*
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ				
1	Верска настава/ Грађанско васпитање ³	1	36	1	34
2.	Други страни језик ⁴	2	72	2	68
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁵	2	72	2	68
УКУПНО: Б		3–5*	108–180*	3–5*	102–170*
УКУПНО: А + Б		31 – 34*	1116 – 1224*	31 – 33*	1054 – 1122*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	Год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	31 – 34*	1116 – 1224*	31 – 33*	1054 – 1122*
2.	Слободне наставне активности ⁶	1	36	1	34
3.	Допунска настава	1	36	1	34
4.	Додатна настава	1	36	1	34
Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	34
2.	Ваннаставне активности ⁷	1	36	1	34
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 3 дана годишње	

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ОШ „ДИМИТРИЈЕ ДАВИДОВИЋ“, ЗА 2026-2030. ГОДИНУ

Школски програм урађен је у складу са Националним оквиром образовања и васпитања и садржи:

Циљеве школског програма;

Наставни план основног образовања и васпитања;

Програме обавезних и изборних предмета по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање;

Изборне програме по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање;

Програме активности по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање

Програм допунске и додатне наставе;

Програм културних активности школе;

Програм школског спорта и спортско рекреативних активности;

Програм заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, и програми превенције других облика ризичног понашања;

Програм ваннаставних активности ученика;

Програм професионалне оријентације;

Програм здравствене заштите;

Програм социјалне заштите;

Програм заштите животне средине;

Програм сарадње са локалном самоуправом;

Програм сарадње са породицом;

Програм излета, екскурзија и наставе у природи;

Програм рада школске библиотеке;

Програм безбедности и здравља на раду

Програм рада Ученичког парламента;

Програм продуженог борава

Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА:

Пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

Стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова, језичке, математичке, научне, уметничке, културне, медијске, техничке, финансијске и информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице;

Развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;

Развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење медија и информационо-комуникационих технологија;

Оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу;
Развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота;
Развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
Оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
Развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву;
Развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
Развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
Развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
Развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
Формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националног и светског културног наслеђа;
Развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрасне равноправности и толеранције

ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА

Школски програм се реализује у периоду од четири године, односно од почетка школске 2026/2027. године до краја школске 2029/2030. године

ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ПРОГРАМ РЕАЛИЗУЈЕ

Програм се реализује на српском језику и сви ученици похађају наставу на српском језику, тако да је у свим табелама изостављен српски као нематерњи језик. Ако дође до промене урадиће се анекс на Школски програм и поменуте табеле ће се изменити.

3. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Задаци:

Развијање љубави према српском језику и потребе да се он негује и унапређује

Основно описмењавање ученика

Поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика

Упознавање језичких појава и појмова, овладавање основама граматике и стилским могућностима српског језика

Оспособљавање за успешно писмено и усмено изражавање, богаћење речника и језичког израза

Увежбавање и усавршавање гласног читања и читања у себи и оспособљавање за самостално читање, разумевање и доживљавање прочитаног

Упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за децу

Развијање потребе за књигом, способности да се њоме самостално служе, навикавање на самостално коришћење библиотеке

Поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање сценских остварења

Развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује

Навикавање на редовно праћење емисија за децу на радију и телевизији

Подстицање ученика на самостално језичко и литерарно стваралаштво

Подстицање, неговање и вредновање ученичких ваннаставних активности

Васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вредности

Развијање патриотизма и васпитавање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима

Усвајање правилног изговарања гласова, гласовних скупова, скупова речи и реченица

Савладавање технике читања и писања на ћириличком писму

Навикавање на употребу књижевног језика у говору и писању

Формирање навике за читко, уредно и лепо писање

развијање способности за разумевање појма *песничка слика* и за самостално препознавање тих појмова у тексту; утврђивање појмова стих, строфа, рима, рефрен

оспособљавање ученика за доживљавање и тумачење текстова различитих жанрова

вежбе у изражајном читању и казивању стихова

оспособљавање ученика за самостално читање и тумачење популарних и нормативних текстова

препознавање елемената који чине бајку

развијање способности усменог и писменог изражавања

вежбе у препричавању

вежбе у самосталном састављању стрипа

вежбе у изражајном читању и препричавању текста

вежбе у јавном говорењу (наступу)

оспособљавање ученика за правилно, течно, економично и уверљиво писмено изражавање;
 оспособљавање ученика да поштују редослед догађаја у причи;
 развијање способности усменог и писменог изражавања
 лексичко семантичке вежбе; богаћење речника и изграђивање стила у писању и усменом говору ученика
 вежбе запажања и одвајања битног од небитног
 Развијање потребе за књигом као извором сазнања, наивкавање на самостално коришћење библиотеке, потпуно овладавање начином вођења дневника о прочитаним књигама мотивисање, подстицање и усмерење на читање лектире;
 Развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање, богаћење речника, језичког и стилског израза;
 Подстицање ученика на самостално језичко, литерарно и сценско стваралатво; подстицање, неговање и вредновање ваннаставних активности (литерарна, језилка, редитаторска, драмска, новинарска секција и др.)

Компетенције које развија : Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, естетска компетенција, дигитална компетенција, одговоран однос према околини, решавање проблема,

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
Ученик ће бити у стању да: разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице; влада основном техником читања и писања ћириличног текста; разуме оно што прочита; обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; примењује основна правописна правила; пише читко и уредно; писмено одговара на постављена питања; спаја више реченица у краћу целину; пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила;	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	90	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличног писма. Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима. Језичке игре. Аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе. Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног. Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; ц, ч; ј, љ).	Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Свет око нас, Физичко и здравствено васпитање Дигитални свет

гласно чита, правилно и са разумевањем; пронађе информације експлицитно изнете у тексту				Ваннаставне активности
Ученик ће бити у стању да: активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; препозна песму, причу и драмски текст; одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; препозна загонетку и разуме њено значење; препозна басну и разуме њено значење; учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; усмено описује ствари из непосредног окружења; напамет говори краће књижевне текстове; учествује у сценском извођењу текста; пажљиво и културно слуша	КЊИЖЕВНОСТ	45	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма, Ја сам чудо видео/Јован Јовановић Змај, Зимска песма Војислав Илић, Пролетња зора/Воја Царић, Пролеће/Мира Алечковић, Ветар сејач Десанка Максимовић, Првак; Хвалисави зечеви/У гостима/Ливадско звонце Гвидо Тартаља, Китова беба/Мрави/Постеља за зеку Бранко Ћопић, Жежева кућица (читање у наставцима) Душан Радовић, Јесења песма/Срећна Нова година Љубивоје Ршумовић, Ау што је школа згодна; Дете/Деца су украс света Стеван Раичковић, Цртанка/Бранислав Лазаревић, Сликар Перо Зубац, Дobar друг ти вреди више Драгомир Ђорђевић, Није лако бити дете Проза Народна прича, Свети Сава и ђаци Народна прича, Деда и репа /Голуб и пчела Народна басна, Лисица и гавран Доситеј Обрадовић, Два јарца; Две козе Лав Николајевич Толстој, Два друга Драган Лукић, Јоца вози тролејбус/Игор Коларов, Дум-дум Оливер и његов бубањ Ђуро Дамјановић, Дан кад је јутро било слово/Весна Ћоровић Бутрић, Ноћни ћошак Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, Загонетке лаке за прваке ђаке, Загонетке Григора Витеза и Бране Цветковића) Драмски текстови Гвидо Тартаља, Зна он унапред Душан Радовић, Тужибаба Александар Поповић, Неће увек да буде први Бора Ољачић, Први дан у школи Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: Буквар	Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Свет око нас, Физичко и здравствено васпитање Дигитални свет Ваннаставне активности

			ДОМАЋА ЛЕКТИРА Јован Јовановић Змај, Песме за децу (избор) Избор из басни и сликовница за децу Књижевни појмови: – песма; – прича; – догађај; место и време збивања; – књижевни лик – изглед, основне особине и поступци; – драмски текст за децу; – шаљива песма; – басна; – загонетка.	
Ученик ће бити у стању да: правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; правилно употреби велико слово; пише читко и уредно; пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила; тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	10	Реченица; реч; слово. Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи. Реченице као обавештење, питање и заповест. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. Правилно потписивање (име, па презиме). Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.	Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Свет око нас, Физичко и здравствено васпитање Дигитални свет Ваннаставне активности
Ученик ће бити у стању да: влада основном техником читања и писања ћириличног текста; активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; препозна песму, причу и драмски текст; одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу;	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	35	Говорење Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци. Усмена порука. Причање, препричавање и описивање. Казивање књижевног текста. Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. Сценско извођење текста (драмско и луткарско). Богађење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре. Слушање Стварне и симулиране ситуације. Слушна порука Аудио-визуелни записи. Игре за развијање слушне пажње. Писање Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. Писана порука. Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног	Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Свет око нас, Физичко и здравствено васпитање Дигитални свет Ваннаставне активности

правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; усмено описује ствари из непосредног окружења; бира и користи одговарајуће речи у говору; на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; напамет говори краће књижевне текстове; учествује у сценском извођењу текста; пажљиво и културно слуша саговорнике; слуша, разуме и парафразира поруку; слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања; примењује основна правописна правила; писмено одговара на постављена питања; спаја више реченица у краћу целину; гласно чита, правилно и са разумевањем;			текста. Реченице/кратак текст погодан за диктирање. Књижевни текстови. Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, списак за куповину и др. Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др. Информативни текстови: 1. уџбенички: Милан Шипка, Буквар; текстови о знаменитим личностима српске културе; 2. вануџбенички: о правилима учтивног понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд.	

пронађе информације експлицитно изнете у тексту				

Кључни појмови: почетно читање и писање, књижевност, језик и језичка култура.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Српски језик у првом разреду основне школе чине четири предметне области: Почетно читање и писање, Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Почетно читање и писање - 90 часова, Књижевност - 45 часова, Језик - 10 часова и Језичка култура - 35 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

Настава почетног читања и писања изводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али, ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. Почетно читање и писање реализује се самостално, али обухвата и садржаје из Књижевности, Језика и Језичке културе.

Припремни период

У припремном периоду учитељи треба да испитају способности ученика, и то: причање, препричавање, познавање слова, познавање читања и писања, спретност у руковању прибором за писање и цртање. У току овог периода испитивање ученика се обавља кроз активности које се међусобно прожимају. Усмено изражавање се изводи кроз игре и активности где се вежба комуникација (поздрављање у конкретним ситуацијама: добро јутро, добар дан и довиђења; захваљивање, извињавање). Ученици могу причати на основу посматрања слика и низа слика. Могу препричавати слушани текст, позоришне или луткарске представе разговетним природним говором и правилним изговором. Учитељи треба да воде рачуна о правилној артикулацији гласова и да са ученицима коментаришу одслушано.

Вежбе у посматрању се односе на уочавање целине и детаља, посматрање предмета, појава и околине. Треба их тематски организовати. Прво се посматра учioniца, па се касније та активност проширује на околину. Ученици могу посматрати предмете, људе, животиње, догађаје, слике, слике у низу, фотографије, објекте из околине и сл. Пажњу ученика треба усмерити на целину, затим на најважније појединости и на крају на мање важне појединости. Опажају се: облици, боје, односи, покрети, мимика и гестови, скривени детаљи и сл.

Вежбе у слушању почињу слушањем онога што говоре учитељи, други ученици, глумци и спикери. Слушани говор се коментарише да би се одредиле говорне карактеристике говорника. Слушање треба да буде повезано са мимиком и гестовима који прате оно што се говори. Обавезно инсистирати на подражавању правилног говора. Током слушања одвајати битно од небитног, неговати пажњу и концентрацију. Слушају се и звукови ономатопејског типа, шумови, артикулисани и неартикулисани звукови.

Аналитичка вежбања треба да буду занимљива и подстицајна јер су један од најважнијих предуслова за учење читања и писања. Не изводе се изоловано већ су повезана са вежбама слушања и посматрања. Уочава се позиција гласова у речи која је изговорена и позиција слова у речи која је написана. Када ученици савладају уочавање гласова и њихову позицију у речима, прелази се на растављање речи на гласове. За почетак се препоручују речи од два гласа, а затим од три, четири и више.

Синтетичка вежбања се организују упоредо са аналитичким. Речи које су већ растављене на гласове опет се сливају у целину. Почиње се од најлакших и иде ка све тежим. Ученици се на тај начин припремају за читање и разумевање прочитаног.

Вежбе у отклањању дијалекатских и жаргонских карактеристика говора се изводе полако и систематично. Учитељи посебну пажњу треба да обрате на изговор гласова ђ, ћ, џ, ч; ј, љ.

Моторичке вежбе за развијање руке, шаке и прстију се развијају кроз игру. Препоручује се везивање чворова од канапа, везивање пертли, закопчавање дугмића, низање перлица (могу се изводити и на часовима физичког васпитања). Графомоторичке вежбе су веома важне у припреми за писање. Свака графомоторичка вежба треба да се повеже са неким догађајем, вежбом слушања, посматрања, причања и сл. Такве вежбе, односно писање елемената слова, изводе се на различите начине, кроз цртеже, рамове за слике у простору предвиђеном за писање. Ученике треба подстицати да употпуне цртеж додајући своје елементе (корелација са ликовном културом). Вежбе писања линија изводити без подизања руке, из једног потеза. Ученике усмеравати на правилно држање оловке (графитне оловке, хемијске оловке, налив пера, фломастера). Употребу гумице треба свести на минимум, јер смањује одговорност ученика у писању. Пазити на правилно држање тела, удаљеност од стола, правилан положај тела у односу на сто и на угао писања. При писању учити ученике да не журе, да рука буде опуштена.

Учење читања и писања

Дидактичко-методичка организација наставе почетног читања и писања зависи од много фактора, а најважнији је онај који се односи на предзнања ученика. Учитељи бирају поступак који ће користити у настави почетног читања и писања - комбинацију монографског и групног поступка, групни или комплексни поступак.

Наставу почетног читања и писања треба изводити на више нивоа уз примену принципа индивидуализације. У сваком одељењу постоје ученици који знају да читају и они који само познају слова или не знају да читају. Садржаји, методе и облици рада треба да се прилагоде могућностима и потребама ученика. У овом периоду ученици треба да вежбају читање одговарајућих текстова, правилно изговарају све гласове и правилно наглашавају речи и реченице. Треба обратити пажњу на индивидуалне способности ученика. Свако дете чита својим темпом и према својим способностима. Пожељно је често проверавати степен савладаности технике читања и разумевања прочитаног. При учењу читања могу се користити игре словима и речима, језичке игре (ребуси, испуњалке, укрштене речи). Ученици тако упознају нове садржаје, ситуације имају већу мотивисаност, а атмосфера је пријатна и опуштена. Подстицати ученике да свакодневно вежбају читање код куће. Сарађивати са родитељима ученика и пружити им неопходне информације везане за читање (мотивација деце, читање у свакодневним животним ситуацијама, удаљеност текста од очију је 30 центиметара и сл.).

Ученици уче да пишу појединачна штампана и писана слова, речи и реченице; цифре. Размак између штампаних слова у речима мора да буде равн омеран. Код учења писаних слова посебну пажњу треба посветити графичком увезивању слова у речима. Слова треба да буду исте висине и дебљине, а размак између речи уједначен. Писање увежбавати кроз преписивање, допуњавање реченица, састављање реченица на основу слике, састављање реченица на основу низа слика, диктате и самостално писање реченица и краћих текстуалних целина. Поред усвајања облика слова, смера писања самог слова, посебну пажњу треба обратити на просторну оријентацију у свесци. Појединачно писање слова се ограничава на један до два реда у свесци. Дневна оптерећеност писањем не треба да је дужа од 25 минута. Леворука деца пишу левом руком.

Усавршавање читања и писања

У овом периоду ученик треба да влада основном техником читања и писања. Усавршавање читања треба вежбати на текстовима који су кратки, динамични, интересантни и примерени узрасту ученика, као и на текстовима школске и домаће лектире. Посебну пажњу обратити на разумевање прочитаних речи, реченица и текстова. Редовним вежбањем ученици аутоматизују процес читања и писања.

КЊИЖЕВНОСТ

Препоручени садржаји из области Књижевност савладавају се током целе школске године, из буквара/почетнице и уз помоћ читанке као основних наставних средстава, тако што учитељ планира њихову реализацију у складу са индивидуалним карактеристикама ученика и укупним могућностима колектива, руководећи се исходима учења.

Приликом оспособљавања ученика да уз помоћ учитеља разумеју текстове из школске лектире, али и популарне, информативне текстове из часописа за децу, енциклопедија и сл. важно је настојати да се уоче догађаји, просторни и временски односи и битне појединости у описима бића и природе. Како се текстови из школске лектире користе за усавршавање читања и писања и увођење ученика у основне појмове о књижевности, тако се ученици подстичу да уоче ликове у књижевном делу, њихове особине и поступке; њихова емоционална стања (радосно, тужно, смешно) и да разликују појмове добра и зла.

У прописаним текстовима из школске лектире понуђен је избор, односно опредељивање учитеља да у неким случајевима изабере између два, односно три дела (нпр. бира се једна народна прича - Деда и репа или Голуб и пчела, бира се једна од три понуђене песме Гвида Тартаље, а од Лјубивоја Ршумовића обавезно је обрадити песму Ау што је школа згодна, а поред ње бира се још једна од две које су понуђене - Дете или Деца су украс света, итд.).

Први пут се уводи читање текста у наставцима, на примеру Жежеве кућице Бранка Ћопића. То подразумева да учитељ, према плану који сам осмисли и одговарајућом динамиком, чита део по део Ћопићевог текста и разговара са ученицима о прочитаном на неколико планираних часова мотивишући их да дело прочитају и сами.

Пошто су текстови предвиђени програмом једноставни, кратки и засновани на хронолошком низању догађаја, ученик треба да одреди где се и када дешава радња и да разуме узрочно-последични распоред догађаја, односно шта се у фабулативном тексту десило прво, а шта следеће, шта је претходило неком догађају а шта из њега следи.

Ученик треба да уочи формалну различитост поезије, прозе и драмског текста (разликовање стиха од прозног и драмског текста писаног по улогама) и њихове основне генолошке карактеристике (нпр. одсуство фабуле у лирском делу, ритмичност стихова или низање догађаја у епском и драмском делу), али не на нивоу дефинисања генолошких појмова. Ученик треба да разликује песму (и шаливу песму - по тону певања) од приче (басне) и драмског текста, али без увођења дефиниција књижевнотеоријских појмова. Детаљније термилошко одређивање уводи се поступно у старијим разредима.

Ученик треба да буде у стању да разуме пренесено значење загонетке без формулисања у њој постојећих стилских поступака; да препознаје жанр басне као приче са пренесеним значењем (без увођења појма алегорије), да буде упознат са постојањем народне и ауторске басне (које могу бити у стиху или у прози), да у баснама ликови могу бити не само животиње, већ и биљке, предмети, антропоморфизована бића (Срећа, Нада) или људи и, коначно, да буде у стању да разуме њено пренесено значење и издвоји њену поуку. Пошто се у овом узрасту интегрални текст басне неретко адаптира, скраћује, у исходима нису наведени структурни жанровски елементи басне (фабула и поука), поготово што поука у народној басни и код неких аутора није издвојена (а наравоученија Доситеја Обрадовића су у неким адаптацијама скраћена или изостављена).

Ученици се оспособљавају да уоче непознате и мање познате речи у тексту и да питају учитеља за њихово објашњење како би што боље разумели значење текста. Вођени питањима (ко?, шта?, где?, када?, зашто?) о прочитаном садржају, ученици се оспособљавају да као одговоре формулишу: реченице, одељке, краће текстове целине, зависно од индивидуалних способности. Током обраде књижевних текстова ученици стичу прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да своје ставове и искажу.

Приликом читања лирских песама ученици поступно уче да препознају и доживе мелодичност песама и да их изражајно читају и рецитују (по избору). Успостављање разлике између дела у стиху и дела у прози не врши се на теоријском нивоу.

Приликом обраде драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (сценски наступ, драмска игра, луткрска игра, драмски дијалози, гледање децје позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака). Притом ученици усвајају и правила понашања у позоришту у оквиру васпитног деловања школе. Уз активно слушање, а потом и самостално читање једноставних књижевних и осталих типова текстова ученици се оспособљавају да садржаје доводе у везу са илустрацијама које прате књижевни, популарни и информативни текст. Од првог разреда садржајима програма се сугерише систематично и поступно усвајање књижевних појмова, а учитељима се препоручује да континуирано уводе нове речи у речнички фонд ученика, како би се он обогатио. Усвајање књижевних појмова не подразумева учење њихових дефиниција, већ њихово именовање и описно образлагање појма, уочавање његове улоге у књижевноуметничком тексту.

СТИЦАЊУ читалачких навика доприноси поновно враћање домаће лектире у школске програме. У првом разреду часови домаће лектире реализују се у другом полугодишту. У намери да се ученици од првог разреда навикавају на читање лектире у обавезном и слободном избору, успоставља се сарадња са школским библиотекарком, а неколико часова се током године може реализовати у школској библиотеци.

Вештина читања и разумевања прочитаног стиче се и у оквиру Језичке културе и при обради књижевноуметничких текстова. Ученици се подстичу да читају текстове у сликовницама (на пример, басне, бајке и приче).

ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на језичка правила и граматичке норме већ и на њихову функцију. На пример, реченица се не упознаје само као граматичка јединица (са становишта њене структуре) већ и као комуникативна јединица (са становишта њене функције у комуникацији).

Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.

У оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запајају језичке појаве без њиховог именовања. Тако се поставља основа за проширивање језичких садржаја у старијим разредима.

Потребно је указивати на разликовну функцију гласа у оквиру речи (нпр. ђак, цак). Тако се посредно скреће пажња на важност правилног писања слова, односно правилног изговарања гласова.

Елементарне основе из морфологије ученици стичу уочавајући реч као језичку јединицу између гласа и реченице. Речи увек треба уочавати и обрађивати у оквиру реченице. У писању треба скренути пажњу на то да је реч одвојена белинама са обе стране, а у говору учитељ треба да нагласи правилан акценат неке речи (уколико је ученици погрешно изговарају).

Реченице треба уочавати, кад год је то могуће, у оквиру текста. У писању посебно треба скренути пажњу на то да реченице почињу великим словом и завршавају се тачком, знаком питања или знаком узвика (на овај начин се повезују граматика и правопис). Када се реченица изговара, ученицима се скреће пажња на њену интонацију, нарочито ако се ради о питању.

Вежбе за усвајање и утврђивање знања из граматике до нивоа његове практичне примене у новим говорним ситуацијама проистичу из програмских захтева, али су у великој мери условљене конкретном ситуацијом у одељењу - говорним одступањима од књижевног језика, колебањима, грешкама које се јављају у писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања у настави језика мора одређивати на основу систематског праћења говора и писања ученика.

Правопис

Правописна правила ученици треба да савладају путем систематских вежбања (елементарних и сложених). Ова вежбања треба да буду што разноврснија и треба их организовати што чешће.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Област Језичка култура обухвата развијање основне писмености ученика, односно усавршавање говорења, слушања, читања и писања. Ове четири програмске подобласти усмерене су на неговање културе говора, писменог изражавања, богаћење речника и, у ширем смислу, на развијање комуникативних способности ученика. Наставни рад у области Језичка култура реализује се у прожимању са другим областима предмета, као и кроз самосталне наставне јединице.

Говорење ученика развија се у разговору у којем их учитељ усмерава да усавршавају своју комуникацију. У вођеном разговору о књижевном тексту или о одређеној теми, ученици одговарају на питања, постављају питања, износе своја мишљења и ставове. Слободни, односно друштвени разговор, основа је свакодневне комуникације и зато је потребно ученике усмеравати како да учтиво започну разговор, размењују информације и користе основне форме учтивости. У току разговора могу се издвајати ситуациони говорни предлози који се користе у свакодневним комуникативним ситуацијама. Ученици се охрабрују да обликују усмену поруку у којој ће изнети информације на примерима из свакодневног школског живота. У току сваког разговора ученици се подстичу да говоре, односно да износе информације, своја мишљења, именују осећања, уз одабир одговарајућих речи.

Препоручени облици усменог изражавања јесу причање, препричавање и описивање. То су садржаји програма, односно садржаји учења. Ученик се постепено уводи у усмено изражавање и учи како да преприча текст, како да прича или како да описује. Изражавање се реализује кроз говорне вежбе уз помоћ датог или заједничког плана. План помаже ученицима да осмисле садржину говора, али не треба спутавати оне који могу да говоре самостално са индивидуалним планом, па и без њега. Усмено се препричава краћи текст, део позоришне представе или филма. Препоручене врсте причања су: причање о

слици или по низу слика (прича у сликама), причање о доживљајима и догађајима. Описују се годишња доба, биљке и животиње, најбољи друг или другарица, чланови породице, кућни љубимци и сл. Ученици се упућују на правилно говорно изражавање.

Учење напамет и говорење одабраних текстова или њихових кратких одломака усмерено је на богаћење речника и правилан говор. Говоре се напамет научене одабране песме, уз увођење ученика у правила рецитовања. Такође, могу се напамет научити и говорити кратки одломци из прича и делови драмског текста (лице). Циљ ове врсте говорења је изражајни говор, а не само меморисање текста. Зато треба пажљиво одабрати шта ће деца учити напамет, а неки од критеријума су уметничка вредност текста и његова прилагођеност узрасту. Сценски се изводе драмски текстови из школске лектире и драматизовани текстови. Сценске игре најбоље је реализовати на основу књижевних дела која су погодна за сценску импровизацију.

Богатење речника у функцији јасног изражавања реализује се кроз коришћење адекватних речи у говору, усвајање и коришћење нових речи, као и проширивање опсега значења у оквиру једне речи. Нове речи се усвајају из правилног говора и из књижевних и некњижевних текстова. Ученици се упућују да из свог активног речника, уз активирање пасивног, користе речи које што прецизније преносе жељену информацију, али и да речима могу говор учинити лепшим.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке игре. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити разговорне игре, на пример, разговор са непослушном лутком, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Такође, могу се одабрати и преталке, ребуси, палиндроми, уланчавање, допуњалке, једноставне укрштене речи.

Слушање је важна активност у комуникацији. Ученици се у разговору упућују да пажљиво и културно слушају саговорнике. У наставном контексту ученици слушају шта други говоре и то потврђују репродуковањем или парафразирањем слушне поруке, као и поступањем по молбама и усменим инструкцијама одраслих и вршњака. Пажљиво слушање практикује се и у симулираним ситуацијама (разговорне и ситуационе игре). Ученици слушају читање учитеља, вршњака, спикера.

Запис по слушању подразумева диктат, којим се вежба и писање. Међутим, први корак у реализацији диктата је слушање и уочавање границе између речи и реченица у зависности од интонације, чиме се развија језичко повезивање изговорене и записане речи.

Игре за развијање слушне пажње изводе се у наставном контексту: пажљиво слушање са задатком, на пример, Препознај ко говори, Слушај како говорим (тихо, брзо), Чујем глас т...

Писање и читање се увежбавају у настави почетног читања и писања, а затим у областима Књижевност, Језик и Језичка култура. У садржајима програма из области Језичка култура дати су основни елементи који се односе на писменост ученика, с тим да се они не могу посматрати изоловано, већ у садејству са исходима и препорученим садржајима у свим областима предмета. Дакле, читање и писање се не уче посебно у оквиру наставних области, већ кроз све наставне садржаје.

У првом разреду ученици пишу реченице и краће текстуалне целине. Посебно се води рачуна о индивидуалном приступу ученику, што подразумева подстицање према способностима и могућностима у писању. Ако дете има тешкоћа у писању, потребно је пажљиво и постепено га уводити у писање, док дете које напредује треба подстицати адекватним захтевима. Ученици писмено одговарају на једноставна питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, као и на питања о књижевном и некњижевном тексту. Осим тога, ученици самостално осмишљавају и пишу реченице о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама. Такође, записују наслов слике или наслове слика у низу и реченице на основу слике или низа слика (прича у сликама).

Ученици се оспособљавају да запишу краћу писану поруку којом преносе информације и која има практичну намену. Ове поруке немају класичну форму, већ служе за свакодневне намене, на пример, информације о школским обавезама (информације о ваннаставним активностима, списак школског прибора, потребног материјала за школске предмете).

Учење самосталног писања текста почиње спајањем више реченица у целину. Ученици пишу о свом искуству, о доживљају, о слици или по низу слика (прича у сликама). Према својим способностима ученик ће написати две, три повезане реченице или краћи текст.

У писању се примењују научена правописна правила која се уче у оквиру области Језик. Потребно је да се правопис у писању доследно примењује од почетног читања и писања. Ученици се упућују да бирају адекватне речи и да их употребљавају нове док пишу.

Читање се увежбава на делима школске и домаће лектире, и на другим књижевним и некњижевним текстовима. Посебна пажња треба да је усмерена на читање информативних текстова, према интересовањима ученика и у друштвеном контексту, према препорученим садржајима програма. Потребно је практиковати следеће врсте читања: гласно читање (целог текста, штафетно, флексибилно, драмског текста по улогама); тихо читање (у себи). Разумевање текста показује се помоћу подстицаја или питања и исказивањем теме/поенте текста (у складу са предзнањем), као и представљањем кључних делова текста сликом (илустрација текста). Информације у тексту проналазе се вођено (одговарањем на репродуктивна питања ко?, где?, како?, када?) и самостално, без детаљно датих упутстава.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ и задаци предмета : Циљ учења страног језика у основном образовању и васпитању је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Компетенције које развија : Комуникација и сарадња, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; представи себе и другог; разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; даје кратка и једноставна упутства и налоге; разуме позив и реагује на њега; упути позив на заједничку активност;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	6	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); успостављање контакта при сусрету. Садржаји: <i>Hi! Hello. Good morning/afternoon/evening/night. How are you? I'm fine, thank you, and you? Goodbye. Bye. See you (later/tomorrow). Have a nice day/weekend! Thanks, same to you!</i> (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.	грађанско васпитање, свет око нас, матерњи језик, музичко, драмска уметност, математика, ликовна култура
	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	10	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање кратких и једноставних текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа, присутних и одсутних .Садржаји	грађанско васпитање, свет око нас, матерњи језик,

разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; упути кратке и једноставне молбе; искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин; разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; упути једноставне честитке; препозна и именује жива бића, предмете и места из непосредног окружења; разуме једноставне описе живих бића, предмета и места; опише жива бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;		<i>My name's Maria/I'm Maria. What's your name? This is my friend. His name's/name is Marko. Maria, this is Barbara. Barbara, this is Maria. This is Miss Ivona. She's my teacher. That is Mr Jones. He's your teacher. How old are you? I'm seven. He's ten. Who's this/that? It's my father. Is Tom your brother/friend? Yes, he is/No, he isn't. Is Jane your sister/friend? Yes, she is/No, she isn't. Who's in the picture? It's my sister. Her name's Susan.</i> Личне заменице у функцији субјекта - <i>I, you ...</i> Присвојни придеви - <i>my, your...</i> Показне заменице - <i>this, that</i> Глагол <i>to be</i> - <i>the Present Simple Tense</i> Питања са <i>Who /How (old)</i> Основни бројеви (1-10) (Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја.	музичко, драмска уметност, математика, ликовна култура
изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору; разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	18 Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање налога и упутстава и реаговање на њих; давање кратких и једноставних упутстава (комуникација у учионици - упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји <i>Let's start. Quiet, please. Listen to me! Look! Look at me/the picture! Sit down. Stand up. Turn around. Jump. Say hello/goodbye to your friend. Open/Close your books/notebooks. Put down your pencils. Pick up the rubber. Wash your hands. Open the window, please. Come in. Come here/to the board. Give me your book, please. Don't do that. Listen and say/sing/do/number/match/draw/repeat... Cut out/stick/touch/point to... Colour the door yellow. Count from ... to My turn now. Hurry up! Quick! Watch out! I understand/I don't understand. I'm finished.</i> Императив (Интер)културни садржаји:	музичка култура, ликовна култура, грађанско васпитање, матерњи језик, драмска уметност

разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима.			Поштовање основних норми учтивости; децје песме одговарајућег садржаја.	
	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	6	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза. Садржаји <i>Let's play football/the memory game/go to the park/sing. Come and play with me! Come to my birthday party. Cool! Super! Great! OK. All right. Sorry, I can't.</i> Императив (Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.	грађанско васпитање, свет око нас, матерњи језик, музичко, драмска уметност, математика, ликовна култура
	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	6	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења. Садржаји <i>Can I have an apple, please? Yes, here you are. Thank you/Thank you, Maria/Thanks. You're welcome. No, sorry/Not now/No, you can't. Can you help me, please? Can/May I have some water, please? Can/May I go to the toilet/go out/come in? Excuse me, Teacher, ...? I can't see. Can you move, please? Sorry, can you repeat that, please? I'm sorry I'm late. It's OK. No problem.</i> Модални глаголи за изражавање молбе - <i>can/may</i> (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.	музичка култура, ликовна култура, грађанско васпитање, матерњи језик, драмска уметност, математика, свет око нас, математика
	ЧЕСТИТАЊЕ	6	Језичке активности у комуникативним ситуацијама	музичка култура,

			Слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки. Садржаји <i>Happy birthday to you! Merry Christmas! Happy New Year! Happy Easter! Thanks, same to you!</i> (Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.	ликовна култура, грађанско васпитање, матерњи језик, драмска уметност
	ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	2	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање краћих једноставних описа живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених описа живих бића, предмета и места. Садржаји <i>It's a/an... It's short/long/small/big/blue... It's a blue ruler. I can see one red apple and two yellow bananas/three blue and four orange balloons. Here's a crayon. What colour is it? It's blue/The crayon is blue.</i> Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа Правилна множина именица: <i>book - books, apple - apples...</i> Модални глагол <i>can</i> уз глагол <i>see</i> (Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.	свет око нас, грађанско васпитање, матерњи језик, музичка култура, драмска уметност, математика, свет око нас
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	5	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>I'm thirsty/hungry. Here's a sandwich for you. Do you want some water? Yes, please. No, thank you. Are</i>	матерњи језик, грађанско васпитање, свет око нас, музичка култура, ликовна култура, математика,

			<i>you happy/sad/hot/cold? The Present Simple Tense (be, want)</i> Модални глагол <i>can</i> за изражавање предлога (Интер)културни садржаји:Правила учтиве комуникације.	драмска уметност
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	5	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање кратких текстова у којима се на једноставан начин описује положај у простору; усмено тражење и давање информација о положају у простору. Садржаји <i>Where's my dad? Is he in the bedroom? No, he's in the bathroom. Where's your dog? It's in the garden. Where's my bag? It's on the chair. Where's the toilet? It's here/over there.</i> Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа - <i>here, there, in, on</i> Питања са <i>Where</i> (Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.	свет око нас, грађанско васпитање, матерњи језик, музичка култура, драмска уметност, математика, свет око нас	
ИЗРАЖАВАЊА ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	4	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји <i>This is my ball. Is that your bike? I've got a dog. Have you got a pet? He/She's got two brothers. Who's got a/an...? Присвојни придеви my, your... Have got</i> за изражавање припадања/поседовања (Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.	матерњи језик, грађанско васпитање, свет око нас, музичка култура, драмска уметност,	
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	4	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и	матерњи језик, грађанско васпитање, свет око нас, музичка	

			реаговање на њих; усмено исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања Садржаји <i>Do you like ice cream? Yes, I do/No, I don't. I like apples and oranges. I don't like milk or cheese. Do you like games? The Present Simple Tense</i> глагола like (Интер)културни садржаји: Храна и пиће.	култура, драмска уметност

Кључни појмови: комуникација, рано учење, језичка активност, језичке компетенције и интеркултуралност.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда првог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са захтевима програма, узрастом и интересовањима ученика.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Становање - форме, навике
- 5) Живи свет - природа, љубимци, очување животне средине
- 6) Временско искуство и доживљај времена (прошлост - садашњост - будућност)
- 7) Школа и школски живот
- 8) Млади - живот деце и омладине
- 9) Здравље и хигијена
- 10) Емоције (љубав према породици, друговима)
- 11) Превозна средства
- 12) Временске прилике
- 13) Уметност за децу (нарочито модерна књижевност за децу; пригодне традиционалне и модерне песме)
- 14) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 15) Слободно време - забава, разонода, хобији
- 16) Исхрана и гастрономске навике
- 17) Путовања
- 18) Мода и облачење
- 19) Спорт
- 20) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета страни језик у првом циклусу основне школе усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања

у програму посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане, делимично и оне невербалне), формално и садржински централну позицију програма заузимају управо комуникативне функције (нпр. поздрављање; представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима; разумевање и давање једноставних упутстава и налога; позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој игри; исказивање молби, захтева, захвалности, планова, намера, саглашавања, противљења, допадања, недопадања, жеља, потреба и сл.). На основу комуникативних функција дефинисане су језичке активности помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични искази. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери реализације, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног (од трећег разреда) кода и њиховог међусобног односа;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
- наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- наставни материјали представљају један од извора активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (запажање, анализа, закључивање итд.);
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши – од трећег разреда, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.)

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.)

Мануелне активности (израда панона, презентација, зидних новина, постера и сл.)

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих и писаних (од трећег разреда) материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА У ПРВОМ И У ДРУГОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Предности наставе страног језика у првом и другом разреду основне школе у вези су са специфичностима усвајања језика на раном узрасту. Основна карактеристика раног учења није аналитичко учење, већ усвајање језика на сличан начин на који се усваја матерњи језик – дете страни језик користи искључиво у комуникацији и у ситуацијама које су блиске његовим интересовањима. Вишеструке су предности учења језика у овом узрасту (Титоне 1989)¹:

– неурофизиолошке: изузетна пластичност мозга омогућава лакше усвајање фонетских елемената, акцента, изговора, интонације, као и синтаксичких образаца;

– психолошке: код ученика се развија мотивација будући да не осећа страх од грешке приликом употребе новог језика, лако прихвата игру и спремније излаже пред групом;

– образовне: учење страног језика позитивно утиче на когнитивни развој детета и прихватање другог и другачијег.

Ранији почетак учења страног језика отвара пут за достизање виших нивоа језичке компетенције и развијање вишејезичности, који су релевантни за даље школовање и професионални живот.

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника

¹ Титоне, Р. (1989). Он тхе билингвал персон. Ottawa, Цанадиан Society фор Италиан Студиес.

на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици, при сусрету са лицима са другог говорног подручја. То ће, такође, пружити и бројне прилике ученицима да експериментишу са употребом језика, растерећени страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога потребно је инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико се ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, то ће касније бити много теже променити.

Следећи корак, на којем такође треба инсистирати од самог почетка учења страног језика, јесте такозвани „језик учионице”. Сва кратка и једноставна упутства у настави која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже слушај, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и на матерњем језику са тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику.

Поред ових спонтаних облика учења потребно је увести и језичке садржаје који нису део уобичајене интеракције на часу. За овакве облике учења потребно је користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и све друге расположиве материјале. За њихово савладавање потребно је инсистирати на заједничким групним комуникативним активностима. На овом узрасту се препоручују и активности усмене репродукције и контролисане продукције будући да су у питању садржаји који не представљају „језик учионице” и не понављају се сваког часа. На тај начин се ученицима омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела у којима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција са другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и колико година има, шта воли/не воли да једе, итд; одговори на питања друга/другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације.

Потребно је оспособити ученике за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему предложени језички садржаји служе као препорука и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом, као и потребама и интересовањима ученика.

Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму са којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога се, на овом нивоу, не може очекивати да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања активности имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровеертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до 15 минута.

ПРЕЗЕНТОВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ САДРЖАЈА

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико пута чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: именице – делови тела, животиње, играчке...; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет...; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан...

Одговарајући контекст (приче у сликама, песме, игре и сл.) битна је претпоставка успешног усвајања вокабулара, као и језика уопште. Усвајање лексике биће утолико ефикасније уколико се остварује у јасном ситуационом контексту. Примера ради, ако се усвајају речи које се односе на свет животиња, могуће је организовати стварни, симулирани или виртуелни обилазак зоолошког врта. Треба водити рачуна о томе да су ученици, током једног школског часа, у стању да усвоје 5 до 7 нових речи.

Дијалогски модели (као основа за „имитирање“) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке – обичне плишане, прављене од чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалогски модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.

Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или у групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне компетенције. Пројекат је погодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата, тако и процеса рада.

Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају“ његову употребу. Њихов потенцијал огледа се, између осталог, и у томе што:

- ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
- ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
- сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе“ те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
- одговарају свим стилима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
- подижу мотивацију и самопоуздање;
- оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
- развијају машту и креативност код ученика.

Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Читање и писање су необавезне активности у другом разреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу (читање појединачних речи и једноставних реченица, допуњавање речи словом и слично, нипошто самостално писање и диктати). Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу.

Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрастном нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Граматички садржаји се на овом узрастном нивоу не обрађују експлицитно. Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (примењујући елементе граматике који су неопходни за успешно остваривање комуникативне функције). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја путем језичких активности слушања и говора, према јасно утврђеним циљевима, исходима и стандардима наставе страних језика.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МАТЕМАТИКА

Циљ и задаци предмета : Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Задаци

Усвојање елементарних математичких знања

Примена усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе

Допринос развијању менталних способности, формирању научног погледа и свестраном развоју ученика.

Способност посматрања, опажања и логичког, критичког, стваралачког и апстрактног мишљења

Развијање културних, радних, етичких и естетских навика ученика, као и математичке радозналости у посматрању и изучавању природних појава

Стицање способности изражавања математичким језиком, јасност и прецизност изражавања у писменом и усменом облику

Усвајање основних чињеница о скуповима и релацијама

Савладавање основних операција (одузимање и сабирање) с природним бројевима

Упознавање најважнијих равни и геометријских фигура

Израђивање позитивних особина ученикове личности, као што су: истинољубивост, упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад

Стицање навика и обучавање у коришћењу разноврсних извора знања

Савладају сабирање и одузимање до 100;

Упознају (на примерима) комутативност и асоцијативност рачунских операција без употребе ових назива;

Умеју да прочитају и запишу помоћу слова збир, разлику, као и да знају да одреде вредност израза са 2 операције;

Упознају употребу слова као ознаку за непознати број (односно, као замену за неки број) у најједноставнијим примерима сабирања и одузимања;

Умеју да решавају текстуалне задатке с једном и две рачунске операције, као и једначине с једном операцијом (на основу веза између компонената операција);

Схвате појам половине;

Уоавају и стичу одређену спретност у цртању праве и дужи као и разних кривих и изломљених линија;

Уочавају и цртају правоугаоник и квадрат на квадратној мрежи;

Упознају и примењују мере за дужину (m, dm, cm) и време (час, минут, дан, седмица, месец).

Компетенције које развија : - Комуникација, Компетенција за учење, Рад са подацима и информацијама, Решавање проблема, Дигитална компетенција, Одговорно учешће у демократском друштву, Естетичка компетенција, Сарадња, Предузетничка, За одговоран однос према здрављу, За одговоран однос према околини

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; упореди предмете и бића по величини; уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; менује геометријска изломљену, затворену и отворену линију; црта праву линију и дуж помоћу лењира; тела и фигуре; групише предмете и бића са заједничким својством; сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; разликује: криву, праву	ГЕОМЕТРИЈА	27	ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао. ЛИНИЈЕ Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.	Српски језик, Ликовна култура, Мзичка култура, Свет око нас, Физичко и здравствено васпитање
броји унапред и уназад и са прескоком;			Бројање, писање и читање бројева.	

прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; користи редне бројеве; разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика; сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице; растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања; реша текстуални задатак са једном операцијом;	БРОЈЕВИ	146	Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоредивање бројева Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом .	
разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или табеле; измери дужину задатом, нестандартном јединицом мере; преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	7	Динар, кованице и новчанице до 100 динара. Мерење дужине нестандартним јединицама мере.	

Кључни појмови: односи у простору, геометријски облици, број, сабирање и одузимање и мерење.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Геометрија (27; 11 + 16)

Бројеви (146; 57 + 89)

Мерење и мере (7; 3 + 4)

Предложени редослед реализације тема:

1. Геометрија - Положај, величина и облик предмета;

2. Бројеви - Природни бројеви до 10 и нула, сабирање и одузимање до 10;
3. Геометрија - Линије;
4. Бројеви - Природни бројеви до 20, сабирање и одузимање до 20;
5. Мерење и мере;
6. Бројеви - Природни бројеви до 100, сабирање и одузимање до 100 (без преласка десетице).

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје.

Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности континуираног стицања и повезивања знања.

Садржаји програма предмета математике представљају основу за остваривање исхода, јер је њима обухваћено све оно што ученик треба да изгради на нивоу знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција као што су комуникација, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

Приликом планирања наставе, треба имати у виду да, у овом узрасту, различите игралике активности у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја. Игра је основна активност и контекст математичког сазнања у предшколском периоду. Поласком у школу код првака не нестаје потреба за играма. Због тога је важно да се у првом циклусу, а посебно у првом разреду, деци омогући да развијају математичко мишљење у контексту играликих активности. Поред тога, игралике активности значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према математици.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој ефикасности наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и функционалнијом.

ГЕОМЕТРИЈА

Положај, величина и облик предмета

Развој опажања простора подразумева уочавање предмета и бића у окружењу и њихових међусобних односа. Основу сазнања чини посматрање и класификација облика на основу уочених особина. Међусобни односи предмета у простору исказани просторним релацијама изграђују се посматрањем различитих предмета у простору, манипулисањем објектима (практична просторна оријентација), именовањем и мисаоним издвајањем уочених односа.

Положај предмета и бића - Ученици упоређују предмете по положају (испред, иза; испод, изнад; горе, доле; у, на, ван; између, лево, десно; са исте стране, са супротних страна; усправно, водоравно). Просторне релације ученици усвајају у односу на себе, у односу на друга бића и предмете (уз ротације тј. окретање) и у односу на тло. Уочавају се и истичу међусобно супротни односи: испред-iza, испод-изнад, горе-доле, лево-десно, са исте стране - са супротних страна. Игралике активности треба користити у циљу уочавања односа и увежбавања практичне оријентације ученика у простору, на мапи и у табели.

Величина предмета и бића - У делу који се односи на упоређивање предмета према дужини, висини и ширини, циљ је да ученици овладају употребом речи којима се изражавају релацијски односи између предмета, односно бића: краће - дуже, ниже - више и уже - шире. Поређење/процена се врши "одока" или

упоређивањем реалних предмета (оловка, лењир и слично). Важно је указати на повезаност одговарајућих релација (нпр. оловка је дужа од гумице, а гумица је краћа од оловке). Поред тога, треба упоређивати и више предмета (нпр. одређивање најширег предмета).

Облик предмета - Почетно геометријско сазнање заснива се на систематском посматрању и описивању предмета у окружењу и на сликовном приказу, истицањем њихових својстава, облика, симетричности, величине и положаја. Уочавање сличности и разлика омогућава класификацију објеката. Ученици пропедевтички упознају геометријска тела и фигуре. На почетку увести облике који су ученицима тог узраста најближи и познати из свакодневног живота: облик лопте и коцке, затим квадра и ваљка, и на крају пирамиде и купе. Треба користити очигледна наставна средства: играчке, предмете који се налазе у учионици и слично (нпр. лопта и коцка за игру, гумица, сунђер, креда, фломастер). Уочавањем страна тродимензионалних предмета увести облике квадрата, правоугаоника, круга и троугла. Оваквим приступом, ученици прво упознају облике који су им блиски и познати, који се налазе у њиховом окружењу и постепено се, као делови претходно упознатих облика, уводе нови облици.

Корисне су практична манипулација (моделовање, сецање, лепљење, преклапање фигура) и активности цртања геометријских фигура коришћењем шаблона (нпр. лењир са геометријским облицима) и слободном руком помоћу квадратне или тачкасте мреже.

Примери активности за остваривање појединих исхода

1. Описивање положаја објекта у односу на више других објеката у сложенијој реалистичној ситуацији на слици или у табели.
2. Описивање редоследа објеката у датом низу посматраном из различитих позиција, нпр. навођење објеката од последњег до првог у низу.
3. Описивање на мапи (у лавиринту) путање од једне до друге тачке, уцртавање путање на мапи (у лавиринту) или прелажење пута од једне до друге позиције према упутству.
4. Прављење модела геометријске фигуре од сламчица или модела геометријског тела помоћу штапића и куглица од пластелина.
5. Састављање одређене фигуре од задатих делова (танграм).
6. Допуњавање фигуре делом који недостаје.
7. Издавање предмета са одређеним својством из колекције предмета.
8. Прекривање задате фигуре у равни плочицама квадратног, правоугаоног и троугаоног облика (без преклапања и шупљина).
9. Откривање следећег члана низа састављеног од геометријских облика, уз објашњење како се дошло до закључка.

Линије

Праве и криве линије треба увести као линије којима су оивичени уведени геометријски облици, а затим проширити на појмове отворене и затворене криве линије и изломљене линије. Тачку треба увести као пресек две линије, а дуж као део праве линије ограничен са две тачке. За обележавање тачака треба користити слова А, Е, О, Т, М и Ј. Ученике треба научити да разликују и цртају криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију, уоче унутрашњу и спољашњу област ограничену затвореном линијом.

Као модел за праве и криве линије (отворене и затворене) можемо користити канап или конач. Нпр. затезањем канапа добијамо модел праве линије, а спајањем крајева канапа модел затворене криве линије. Кад укрстимо два конца или канапа, добијамо тачку.

Примери активности за остваривање појединих исхода

1. Моделовање положаја тачке у односу на линију помоћу траке и предмета. И обрнуто, цртање слике према реалној ситуацији.
2. Цртање слике или доцртавање започете слике у квадратној или тачкастој мрежи према датом упутству.

БРОЈЕВИ

Развој појма броја и бројевног низа је наставак сазнања о бројевима, које је стечено у предшколском програму. Изграђивање појма броја обухвата: визуелну представу, визуелну кореспонденцију једнакобројних колекција објеката, пребројавање, цифарски запис. Број до кога се долази пребројавањем визуализује се на различите начине (скуповно, дијаграмима, бројевним сликама, на бројевној правој) чиме се продубљује разумевање структуре броја. На почетку је значајна манипулација очигледним средствима (жетонима, штапићима, картицама, прстима). Бројеви се упознају у блоковима: до 5 (укључујући 0), прва десетица, друга десетица, прва стотина.

Формирање појма бројевног низа и место броја у бројевном низу развија се кроз активност пребројавања објеката и бића (конкретних или сликовних представа), бројања унапред и уназад, секвенцијално, у задатим интервалима, визуелизацијом на бројевној правој.

Пребројавање елемената треба искористити и за постепено упознавање ученика са мерењем запремине течности, без увођења стандардних јединица мере. На овом нивоу, ученици треба да пресипањем воде преброје колико мањих посуда воде је садржано у већој и обрнуто. Резултате пребројавања треба да упишу у табелу, како би се упознали са оваквим начином записивања података.

Сабирање и одузимање везују се за примере који се могу моделовати као пар дисјунктних скупова. Када су дати бројеви елемената тих скупова, а тражи се број елемената њихове уније, говоримо о задатку сабирања који прати ту схему. Када је дат број елемената уније и једног од подскупова, а тражи се број елемената другог од њих, кажемо да је то задатак одузимања који прати ту схему. Визуелно представљање сабирања на бројевној правој (добројавање, односно одбројавање), бројевним дијаграмима и бројевним сликама подстиче разумевање појмова сабирања и одузимања након чега се увежбава сабирање и одузимање у блоковима бројева.

Разматрају се и случајеви у којима је један од сабирака непознат број. На основу добро савладане таблице сабирања и одузимања ученици откривају непознати сабирак, умањилац, а затим и примере где је непознат умањеник. Ово је погодан тренутак за решавање задатака са теразијама, у којима је циљ успостављање равнотеже тасова. Разматрају се ситуације у којима су на тасовима: 1) исти предмети; 2) различити предмети. Нпр. на првој слици је на једном тасу куглица, а на другом коцка. На другој слици су на једном тасу две куглице, а на другом ваљак. На трећој слици је на једном тасу ваљак, а на другом треба доцртати одговарајући број коцки. Оваквим задацима се постепено развија логичко мишљење и идеја решавања једначине, а представљају и увод у мерење масе, које се обрађује у наредним разредима.

Правила замене места сабирака и здруживање сабирака уводе се пре обраде бројева друге десетице јер се користе при извођењу сабирања у блоку до 20. За илустрацију правила користе се очигледна средства као и визуелни приказ. При обради сабирања и одузимања у блоку бројева до 20 упознају се случајеви са и без преласка десетице ($11 + 2$, $8 + 3$, $16 - 4$, $12 - 5$).

Један од важних циљева је спонтано запамћивање таблица сабирања и одузимања до 20, због чега треба предвидети довољно времена и различитих активности за увежбавање и стицање сигурности рачунања.

Сабирање и одузимање до 100 обухвата: сабирање и одузимање десетица, сабирање и одузимање десетица и јединица ($24 + 5$, $29 - 7$), сабирање и одузимање двоцифреног броја и вишеструке десетице ($57 + 30$, $57 - 30$), као и сабирање и одузимање двоцифрених бројева без преласка ($32 + 43$, $23 + 47$, $84 - 31$). Поступци се заснивају на већ упознатим поступцима у блоку бројева до 20.

Почевши од блока бројева до 10, ученици се подстичу да правилно користе математички језик користећи знаке $+$, $-$, $=$, $<$, $>$ и термине: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, претходник, следбеник, паран, непаран, мањи од и већи од. Појам месне вредности цифре (десетица и јединица) уводи се приликом обраде бројева друге десетице.

Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета као и животним ситуацијама. Нпр. пребројавање објеката или оријентација у простору са предметом свет око нас; увежбавање таблице сабирања или коришћење редних бројева може се реализовати и на часовима физичког и здравственог васпитања (нпр. урадити $6+5$ чучњева, после трећег чучња скочити 2 пута и слично).

Комбинаторни задаци или задаци одређивања следећег члана низа посебно су подстицајни за развој математичко логичког мишљења. Решавање проблемских задатака веома је важан сегмент наставе, јер омогућава повезивање и примену математичких знања у реалистичним ситуацијама. Моделовање проблема у математички запис, уз коришћење графичког приказа, омогућава ученицима да немеханички приступају задацима.

У оквиру ове теме, ученици треба да упознају и кованице и папирне новчанице (до 100 динара), што представља почетак оспособљавања за коришћење новца у свакодневном животу. Увођење новчаних апоена треба да прати увођење блокова бројева: до 10, до 20 и до 100. Задаци са новцем из свакодневног живота помажу да се, поред исхода који се односе на новац, остваре и исходи који се односе на природне бројеве.

Већина исхода ове теме се остварује спирално, јер се исходи који се остваре у оквиру првог блока бројева, касније само проширују на остале блокове бројева.

Примери активности за остваривање појединих исхода

Почетне активности треба да се односе на пребројавање (бројање унапред, уназад и са прескоком), јер полазимо од формирања појма броја, а затим и формирања бројевног низа.

1. Пребројавање предмета исте врсте и приказивање дијаграмом или табелом (нпр. уписивањем "цртица" у табелу, односно бројева када науче запис бројева).
2. Читање података из једноставнијих стубичних и сликовних дијаграма и табела.
3. Повезивање редних бројева и просторних прилога, нпр. први одозго, трећи одоздо, други слева, први здесна, трећи спреда, други скраја.
4. Упоредивање и размена новца; рачунање са новцем, приказивање датог новчаног износа најмањим могућим бројем кованица/новчаница.
5. Разлагање броја на могуће сабирке у реалистичним ситуацијама (на пример: У кутији се налази 10 плавих и црвених куглица. Колико може бити црвених, а колико плавих куглица у кутији? Решење треба записати у табели.)
6. Одређивање следећег члана у задатом бројевном низу.

МЕРЕЊЕ И МЕРЕ

У оквиру ове теме, кроз практичне активности треба упознати ученике са концептом мерења, без увођења стандардних јединица мере. Ове активности обухватају мерење различитих предмета истом јединицом мере (нпр. сламком, спајалицом, корацима) и мерење једног предмета коришћењем различитих јединица мере. На овом нивоу, ученици треба да: измере задате дужине надовезивањем и пребројавањем јединичних мера, прикажу резултате мерења (табелом или дијаграмом) и упореде дужине.

Када ученици овладају идејом мерења дужине, треба прећи на задатке у којима се повезују различити садржаји. Решавају се задаци пресликавања (померања) тачке или фигуре у квадратној мрежи, на пример: 1) померање тачака или дужи у одређеном смеру (налево, надесно, нагоре, надоле) за дату дужину (нпр. две дужине квадрата); 2) ротирање фигуре на слици из усправног у водоравни положај и обрнуто (без употребе термина ротирање). Оваквим задацима се повезују знања о облицима, дужима и мерењу.

Одређени број часова на крају школске године треба одвојити за систематизацију и повезивање градива. На овим часовима треба задавати текстуалне, проблемске задатке, задатке са геометријским приказом аритметичких задатака, текстуалне задатке у којима су дати и подаци који нису битни за решавање задатка, логички задаци са одричним реченицама. Циљ оваквих часова је да се утврди и повеже градиво, да се код ученика развија способност решавања проблема и логичко-комбинаторно мишљење.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : СВЕТ ОКО НАС

Циљ и задаци предмета : Циљ учења предмета свет око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Задаци

Формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука
Овладавање почетним техникама сазнајног процеса и почетним методама и техникама учења
Подстицање дечјих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима
Подстицање и развијање истраживачких активности деце
Подстицање уочавања узрочно-последичних веза, појава и процеса, на основу различитих параметара
Описивање и симулирање неких појава и моделовање једноставних објеката у свом окружењу
Слободно исказивање својих запажања и предвиђања и самостално решавање једноставних проблем ситуација
Развијање различитих социјалних вештина и прихватање основних људских вредности за критеријум понашања према другима
Развијање одговорног односа према окружењу као и интересовања и спремности за његово очување
Развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и повезивање тих појмова
Развијање способности запажања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности
Развијање основних елемената логичког мишљења
Развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање окружења
Оспособљавање за самостално учење и проналажење информација
СТИЦАЊЕ елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење
Развијање еколошке свести

Компетенције које развија : Комуникативна компетенција, компетенција за учење, дигитална компетенција, компетенција за сарадњу, за одговорно учешће у демократском друштву, за одговоран однос према околини, компетенција за решавање проблема, за сарадњу, естетичка компетенција, компетенција за одговоран однос према здрављу, за рад са подацима и информацијама, одговоран однос према животној средини, , предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
препозна и искаже радост, страх, тугу и бес, уважавајући себе и друге; правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет; уважава различитости својих вршњака и других људи; одржава личну хигијену и адекватно се одева ради очувања здравља;	ЈА И ДРУГИ	5	Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и интересовањима.	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање, Музичка култура, Грађанско васпитање
придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; сарађује са вршњацима у заједничким активностима; чува своју, школску и имовину других; својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче,	ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	8	Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група. Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски.	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање, Музичка култура, Грађанско васпитање
прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице; снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних објеката;	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	12	Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор. Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру). Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода).	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање, Музичка култура, Грађанско васпитање
посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво-глатко;	ЧОВЕК СТВАРА	9	Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Физичко и

разликује природу од производа људског рада на примерима из непосредног окружења			својства (тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко).	здравствено васпитање, Музичка култура, Грађанско васпитање
прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; препознаје главу, труп, руке и ноге као делове тела и њихову улогу у свом свакодневном животу; препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у свом свакодневном функционисању и сазнавању окружења; штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места; не угрожава биљке и животиње у непосредном окружењу; учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	38	Сунчева светлост и топлота. Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде: потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина. Изглед земљишта у непосредном окружењу. Основна својства земљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака. Изглед и делови тела животиња на примерима сисара, птица, риба, инсеката. Човеково тело – делови тела (глава, труп , руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање, Музичка култура, Грађанско васпитање

Начин остваривања програма :

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Свет око нас задржао је постојећи оквир, фонд од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип. Завичајни принцип (принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика, док се у старијим разредима просторни и временски оквир постепено шири. Конкретно, оквир унутар ког се остварују предметни исходи у првом разреду чине садржаји из најближег и непосредног окружења ученика – дома, школе, насеља/дела насеља у коме ученик живи. У II разреду просторни оквир се проширује на Насеље са околином, у трећем III разреду на Завичај¹ (природно и друштвено окружење, крај², односно крајина³, а завршиће се у IV разреду државом Србијом. Завичајни принцип овом предмету обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из дететовог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. У том смислу предмет свет око нас подразумева отвореност и за садржаје од значаја за националне мањине у складу са простором проучавања природних и друштвених појава у првом разреду – непосредно окружење. Поред тога, код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл. Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Ученици у школу долазе са идејама о свету, себи и свему другом што их окружује. Изградили су их личним ангажовањем у свакодневним активностима – играњем, слушањем, посматрањем, размишљањем, разговарањем, неки и читањем итд. Зато је веома важно да полазне тачке у развоју научних идеја о природним и друштвеним појавама и процесима у настави буду управо идеје и искуства са којима ученици долазе у школу. Кроз разноврсне активности којима се уважава средина у којој ученици живе и њихово непосредно свакодневно искуство из конкретне средине, ученицима се омогућава да доживе и разумеју сложеност, разноликост и међусобну повезаност свих чинилаца који делују у њиховом природном и друштвеном окружењу. Истовремено се подстиче њихова радозналост за откривање појава и процеса у природној и друштвеној заједници.

Основна интенција наставе Света око нас усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.

Предметни исходи света око нас показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили током године учења овог наставног предмета. Исходи се остварују у спрези садржаја, метода наставе и учења и активности ученика некад унутар једне теме, а најчешће кроз више тема. Зато границе међу темама проучавања треба схватити условно и флексибилно. Неки исходи су по својој природи међупредметни и оствариваће се кроз активности у оквиру више наставних предмета, као на пример исход: повезује резултате учења и рада са уложеним трудом. Треба, такође, имати у виду да је редослед програмских тема и груписаних садржаја унутар тема урађен искључиво ради прегледности препоручених програмских садржаја и не препоручује се као редослед приликом креирања годишњих и оперативних планова, већ као помоћ наставнику да их креира. Иста препорука се односи и на уџбенике. Није пожељно да структура садржаја уџбеника буде основ за планирање наставе.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. У зависности од исхода који се жели остварити, учитељ треба да подстакне ученике на различите врсте активности које ангажују како поједина чула, тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у

¹ Завичај представља географски простор краја, односно крајине, у чијим границама се крећу програмски исходи и препоручени садржаји.

² Крај – два или више суседних предела који се међусобно разликују, али заједно представљају одређену територијалну целину (Мачва са Поцерином, Подриње, Полимље, Гружа, Пештер...).

³ Крајина – два или више крајева сличних географских карактеристика који заједно сачињавају одређену територијалну целину (Срем, Банат, Бачка, Шумадија, Неготинска крајина...).

склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем ученог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд. У наставном процесу се, дакле, полази од несистематизованих искуствених сазнања и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Активности ученика потребно је примерити предметним исходима, специфичностима изабраних садржаја и узрасту ученика. Постепено треба повећавати ниво захтева и самосталности ученика приликом упознавања природних и друштвених појава.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произилази садржај овог предмета, заснована је на повезаности различитих појава и процеса. Због тога садржаји Света око нас, а касније и Природе и друштва морају да буду одраз те целovitости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је спирално-узлазни модел, а у складу са узрастним карактеристикама ученика. То значи да ће се иста тематика из разреда у разред проширивати, продубљивати и посматрати са различитих аспеката. Изградња система у настави, последица је постојања система у стварности. Улога учитеља је управо да код ученика осветли и креира ту целовиту слику, а не да наставне садржаје тумачи само као биолошке, географске, историјске и друге садржаје.

Поред тога, приступ настави и учењу треба да буде повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине одакле произлази одређени садржај. Тако изучавање биолошких садржаја нужно треба да укључи посматрање и праћење биолошких феномена; изучавање садржаја хемије и физике – закључивање на основу спроведеног експеримента итд. Развијање система појмова подразумева континуиран рад учитеља на успостављању хоризонталне (унутар једног разреда) и вертикалне повезаности (између разреда) садржаја унутар Света око нас и, касније, Природе и друштва. Важно је да се кадгод је могуће приступи корелацији и интегрисаном приступу садржајима на међупредметном нивоу кроз наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и изван ње. Због природе садржаја предмета и датих исхода пожељно је активности организовати што чешће изван учионице, односно у ближем природном и друштвеном окружењу. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета, у остваривању програма предмета Свет око нас препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења/контекста у коме ученици живе.

Учитељ остварује постављени циљ и исходе кроз наставу и остале организационе форме рада у школи, без додатног оптерећења родитеља и њиховог обавезног ангажовања у остваривању програма. Родитељи могу бити добровољно ангажовани као расположиви потенцијал локалне средине, у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

Однос циља, исхода, препоручених програмских садржаја, метода наставе и учења и активности ученика

При остваривању циља и предметних исхода света око нас мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. У програму су дефинисани исходи које треба развијати помоћу препоручених садржаја, адекватних метода наставе и учења и активности ученика. Концепт наставе засноване на исходима подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ развој и овладавање знањима као основе на којој се развијају разноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере и неке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрастним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода.

Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника. Пожељне су активности које омогућују интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Значајне активности ученика у оквиру предмета Свет око нас су:

- Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);
- Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
- Процењивање – самостално одмеравање;
- Груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- Праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;
- Бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- Практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- Експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- Истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;
- Сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
- Стварање – креативна продукција;
- Играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- Активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

Ради прегледности препоручени садржаји су дати у темама.

У оквиру теме Ја и други налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као друштвено биће, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч, неопходно је, на адекватним и ученицима блиским примерима, указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о основним животним потребама, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. Размишљање и дискусија не само о својим потребама већ и уважавање потреба и осећања других, такође, представља једну од суштински важних васпитних компоненти предмета. У оквиру ове теме налазе се и садржаји који се односе на здравље и безбедност. Овде је акценат на развијању навика здравог живљења и оспособљавање ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе.

Кретање и сналажење у простору и времену у оквиру теме Оријентација у простору и времену од кључног су значаја у првом разреду. Опажање односа у простору и времену (са налажењем референтног ослонаца), овладање одговарајућим појмовима и њихова адекватна употреба у различитим активностима ван школе и у школи представљају основ учења и један од основних ослонаца сазнајном развоју ученика, најочигледније видљив за развој сложенијих појмова у настави географије, историје и физике у старијим разредима. Садржаји у оквиру ове теме, о којима ученици имају непосредно искуство, само су препоручени. Могу се појавити велике индивидуалне разлике међу ученицима у овладавању овим појмовима, па треба пажљиво одредити активности и одабрати садржаје који омогућавају напредак (у зони наредног развика). Ово су садржаји о којима ученици имају искуства, а задатак наставника је да та несистематизована, искуствена знања буду структурисана и освешћена и да омогуће ученику безбедно кретање и сналажење у непосредном окружењу. Садржаје који се односе на кретање и сналажење у простору коришћењем просторних одредница (напред-назад, лево-десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати, како у учионици тако и ван ње. Сналажење у времену конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности. Важно је код ученика освестити цикличност у смењивању наведених временских одредница – смена: обданице и ноћи, делова дана и дана у седмици. Касније ће се појам цикличности јављати и у различитим природним појавама (животни циклус живих бића, ланац исхране, кружење воде у природи итд.), што је у складу са основним принципима и законима природних наука.

Област под називом Разноврсност природе односи се на елементе и узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на живи свет надограђују се постепено, од препознавања и именовања биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко класификација које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела у првом разреду), ка апстрактнијим

формама у другом разреду (животни процеси заједнички за сва жива бића, функција делова биљака и животиња). Новина у програму је јасно увођење човека као дела живе природе, са посебним нагласком на чулима, односно њиховој улози у свакодневном животу и спознавању света који нас окружује.

Слична логика може се препознати и код изучавања неживе природе, без обзира да ли се елементима неживе природе приступа из угла географије, физике, хемије, екологије и сл. Тако се елементи неживе природе у првом разреду спознају уочавањем њихових појавних облика у непосредном окружењу и основних (чулима доступних својстава), а затим се иде ка сложенијим и апстрактнијим својствима у старијим разредима. Картографско описмењавање ученика млађих разреда основне школе започиње још у првом разреду, посматрањем околине и именовањем и упоређивањем географских појмова, објеката и појава у непосредном окружењу (брдо, равница, река, језеро...), као и оспособљавањем за сналажење у непосредној околини помоћу карактеристичних објеката.

Приликом изучавања природних феномена нужно је већ од првог разреда постепено уводити ученике у различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Посматрање и учествовање у једноставним огледима представља истраживачке активности примерене ученицима првог разреда.

Концепт одрживог развоја и активно учешће ученика у заштити животне средине заједнички су и за Свет око нас и за Природу и друштво. У првом разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње – штеде воду, одлажу отпад на предвиђена места, не угрожавају биљке, брину о добробити животиња уз помоћ одраслих. Пуно разумевање концепта одрживог развоја могуће је тек на каснијем узрасту ученика, али је потребно да се континуирано развија, и то не само на нивоу знања, већ првенствено на нивоу усвојених вредности, ставова и навика. Ученике треба кроз активности које се организују у оквиру одељења или школе подстицати на учење кроз искуство. Тако дете развија не само навике брижљивог односа према околини и живом свету у њој, већ и здрављу и култури понашања која је неодвојиви део оваквог начина поступања. На тај начин се integriшу вредности и утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Човек ради и ствара је тема која о човеку говори из другог угла – као свесном бићу. Веза природа-материјал-производ показује целовитост природних и друштвених феномена. Исходи који се односе на материјале остварују се на исти начин као и исходи који се односе на живу и неживу природу. У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо–меко, провидно–непровидно, храпаво–глатко), док ће се у наредним разредима изучавати сложенија својства. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење ученог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ ЛИКОВНА КУЛТУРА:

Циљ и задаци предмета : Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Настава ликовна културе има задатак да развија способност ученика за опажање облика, величина, светлина, боја, положаја облика у природи;

Развијање памћења, повезивања опажених информација

Стварање услова да ученици на сваком часу у процесу реализације користе технике и средства ликовно – визуелног изражавања

Развијање способности препознавања традиционалне, модерне и савремене уметности

Развијање ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава

Стварање интересовања и потреба за посеђивањем изложби, галерија, музеја и чување културних добара

Стварање услова за разумевање природних законитости и друштвених појава;
Да развија памћење, повезивање опажених информација, што чини основу за увођење у визуелно мишљење;
Стварати услове да ученици на сваком часу у процесу реализације садржаја користе технике и средства ликовно – визуелног изражавања;
Развијање способности за препознавање традиционалне, модерне, савремене уметности;
Развијати ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава;
Развијати љубав према вредностима израженим у делима свих облика уметности;
Да ствара интересовање и потребу за посећивањем изложби, галерија, музеја и чување културних добара;
Да осетљивост на ликовне и визуелне вредности које стичу у настави, примењују у раду и животу;
Развијати сензибилитет за лепо писање;
Развијати моторичке способности ученика.
Схватање ликовно – визуелни рада као израз индивидуалног осећања, доживљаја и стваралачке имажинације;
Опажају, сећају се, објашњавају и реконструишу појаве или ситуације;
Стицање искуства о : оплемењивању животног и радног простора, контрасту облика, карактеру облика, коришћењу материјала за рад, визуелним знаковима, опажањима облика у кретању, компоновању, рекомпоновању, дејству светлости на карактер облика;
Развијање навике лепог писања;
Развијање осетљивости за лепо писање (ћирилична и латинична палеографија).

Компетенције које развија : Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, решавање проблема, естетска компетенција, дигитална компетенција, одговоран однос према околини, естетичка компетенција сликања, компетенција за одговоран однос према здрављу, одговоран однос према животној средини, одговорно учешће у демократском друштву, рад са подацима и информацијама, предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању: опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења; одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни; црта на различитим подлогама и форматима папира; користи материјал и прибор у складу са инструкцијама обликује једноставне фигуре од меког материјала; одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад; изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске, сећања и опажања; преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену; изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске, сећања и опажања;	ЛИКОВНА КУЛТУРА И ОКРУЖЕЊЕ	5	Простор. Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави. Уметничка занимања и продукти. Слика – сликар, вајар – скулптура, фотограф – фотографија... Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници. Установе културе (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека...). Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања.	
	ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ	12	Облици. Облици из природе, облици које је створио човек, правилни и неправилни облици. Својства облика (цело, део, велико, мало, високо, ниско, краће, дуже, уско, широко, светло, тамно, обојено, безбојно, једнобојно, шарено, меко, тврдо, глатко, храпаво, обло, рођасто). Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно). Кретање. Покретни и непокретни облици. Кретање бића и машина. Смер кретања облика (налево, надесно, нагоре и надолу). Безбедност у саобраћају – илузија величине покретних и непокретних објеката у односу на удаљеност од посматрача. Светлост и сенка. Природни и вештачки извори осветљења. Промена осветљености у току дана. Изглед облика и сенке у зависности од осветљења.	
	ОБЛИКОВАЊЕ	10	Материјал и прибор. Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором. Обликовање скулптуре. Обликовање меких материјала поступком додавања. Спајање разноврсних материјала. Обликовање цртежа. Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, непрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...). Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор. Обликовање слике. Боја природних облика и боја облика које је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор. Преобликовање. Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...).	

преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену; изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; повеже одабрану установу културе са њеном наменом; поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	9	Различите информације као мотивација за стваралачки рад. Природа и непосредно окружење; машта и стварни догађаји; приче, песме и текстови из књига и часописа за децу и уџбеника, уметничка дела... Читање визуелних информација. Илустрација у дејим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова. Знак. Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова. Традиција. Празници и украшавање. Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс	Српски језик, Свет око нас, Музичка култура, Математика

Кључни појмови: оријентација, култура живљења и друштвена стварност у непосредном окружењу.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ОПШТИ ДЕО

Програм предмета ликовна култура усмерен је на изградњу компетенција које су ученицима неопходне за живот у савременом свету. Програмска концепција није измењена, већ додатно подржава креативност наставника. Новине су исходи за крај разреда. Достицањем исхода ученик постепено развија компетенције. Улога наставника је да креира свој програм, при чему треба да буде фокусиран на исходе, односно да осмисли активности и одабере методе, технике и поступке који ће на најефикаснији начин омогућити достизање исхода.

Од бројних исхода које ученици достижу до краја године одабрани су они које сви ученици могу да достигну. Природа предмета је таква да ће се поједини исходи понављати и у другим разредима (исто или слично формулисани). Такве исходе наставник тумачи у односу на узраст ученика и препоручене, односно одабране садржаје. Предвиђено је да се већина исхода достиже постепено и континуирано током целе школске године, кроз разноврсне задатке и активности. Изузетак су они исходи који се достижу кроз периодичне активности, као што је одлазак у установу културе.

У трећој колони табеле налазе се препоручени садржаји, нема предлога задатака и активности. Поједини садржаји могу да се дефинишу само глаголом, али се формулација не односи на активност ученика, већ на програмски садржај (најчешће упућује на процесе или поступке које је потребно објаснити). У програму предмета ликовна култура садржаје чине кључни појмови и подпојмови, мотивациони садржаји и васпитни садржаји. Кључни појмови су неизоставни садржаји, а остале садржаје одређује наставник, бирајући оне који су најпогоднији за достизање исхода.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Структура програма је оквирна, тематске целине постоје искључиво ради прегледности (наставник планира структуру). Није пожељно да структура уџбеника буде основ за планирање наставе. Највећа вредност уџбеника је у визуелним садржајима и у објашњењу кључних појмова. Ученици могу и даље користити постојеће уџбенике, али није пожељно да наставник копира структуру уџбеника. Наставне јединице се планирају оквирно, а било би добро да назив упућује на тренутак када се кључни појам први пут уводи. По завршетку наставне јединице не завршава се учење појма. На пример, ако је назив прве наставне јединице Простор, то не значи да ученици треба да уче о простору само током трајања те наставне јединице.

Приликом планирања часова, односно активности, треба имати у виду следеће напомене. Једна добро осмишљена активност обухвата више од једног исхода. На основу једног исхода може се осмислити више задатака/активности. Овако дефинисани исходи подржавају различите начине планирања. Важно је само избећи релацију један задатак/активност – један исход, јер се не ради о исходима који се достижу по завршетку једног задатка/активности.

Када се планира интегрисана настава, важно је водити рачуна о циљу и специфичностима предмета како ученици не би били ускраћени, јер сваки наставни предмет има специфичну методiku и само примена свих методика омогућава целокупни развој ученика. У настави ликовне културе знања, умења и ставови изграђују се на јединствен начин у интеракцији програмских елемената (креативност – медијуми – садржаји) и активности наставника и ученика, па се од наставника очекује да адекватно подржи развој опажања, стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика. У упутству је указано на тачке у интегрисаној настави где се методе битно разликују по предметима.

Програм је пројектован на мањи број часова него што је предвиђено планом наставе и учења како би и наставник и ученици имали времена да реализују сопствене креативне идеје. Када је реч о ученицима националних мањина који похађају наставу на матерњем језику, овај „вишак” часова је предвиђен за упознавање културе и уметничког наслеђа националне мањине, а у складу са програмом предмета свет око нас.

ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА

Ликовна култура и окружење

У овој целини су груписани васпитни садржаји који се реализују током целе године. Један од циљева је да ученици постепено уочавају везу уметности и уметника са свакодневним животом. Наставник ће током године, сваки пут када се укаже прилика, упућивати ученике на предмете које користе или виђају у свом окружењу (аутомобили, мобилни телефони, школски прибор, прибор за јело...), а чији изглед (дизајн) су осмислили уметници. Исто се очекује и у наредним разредима, тако да ове садржаје одређује наставник, водећи рачуна да не оптерети ученике информацијама. Оно што је примарно је да ученици пореде свој и утисак других, да постепено уче да образлажу (својим речима) оно што им се свиђа или не свиђа, да разумеју и поштују чињеницу да свако може имати другачији естетски доживљај (који се, с временом, мења). Када је реч о уметничким занимањима и продуктима, довољно је ученицима понудити неколико једноставних појмова које треба да повежу (на пример, сликар – слика). Уколико постоје могућности, наставник током године води ученике у најмање две установе културе (на пример, у биоскоп и у позориште) и упућује их на правила понашања и облачења, на разлике у правилима понашања и на опажање уређења простора и карактеристичне атмосфере унутар установе. Важно је да се ови садржаји уче ненаметљиво и постепено, тако да развијају радозналост, осећај за естетичке вредности и интересовање за уметност и културу.

Када је реч о истраживању визуелних карактеристика најближег окружења и природе, часови ликовне културе могу да се интегришу са часовима предмета свет око нас, од којих се разликују по томе што нису стриктно везани за завичайни принцип. Ученици имају слободу да у ликовном раду изразе оно што им је значајно, а што може бити везано и за неки удаљени простор. На пример, свој доживљај током боравка на селу, на мору, на планини... Ученици се међусобно упознају када говоре о свом ликовном раду (зашто су одабрали баш ту тему/мотив, шта им је било значајно да прикажу...), а то може бити прилика да у радовима вршњака уоче визуелне одлике простора који им је непознат. Када се ликовно изражавање повезује са вербалним наставник се ослања на упутство за реализацију програма предмета српски језик, односно матерњи језик.

Односи у видном пољу

Облик је ликовни елемент који гради композицију, а ради се о појму из теорије обликовања који се у првом разреду учи искуствено. Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору могу да се реализују на интегрисаним часовима предмета ликовна култура, математика и свет око нас. Часови ликовне културе треба да се раздвоје од часова математике у тренутку када ученици почну да користе лењир.

Појам кретање (киша, облаци, таласи, птице, инсекти, аутомобил, лифт, људи, кућни љубимци...) предложен је као подстицај за активности које ученицима омогућавају да самостално граде мрежу појмова. Наставник уобичајено подстиче ученике на размишљање техником асоцијација. Појмови које ученици самостално повезују са појмом кретања могу да се запишу на табли. На тај начин се долази до већег броја тема/мотива за ликовни рад, а сваки ученик бира тему/мотив који га највише мотивише да ствара. Кретање се може повезати са звуком, па је пожељно осмислити и часове који су интегрисани са часовима музичке културе и физичког и здравственог васпитања. Једна од могућности је игра у школском дворишту у којој ученици заузимају различите положаје и опцртавају бачене сенке. Ова игра повезује појмове кретање и сенка и може послужити као увод за разговор о извору светлости, о промени изгледа облика и бачене сенке облика у току дана. Треба имати у виду да акценат није на развијању научног мишљења, већ стваралачког.

Ради безбедности у саобраћају пожељно је ученицима указати на чињеницу да удаљени објекти делују мањи него што јесу. Ако се аутомобил креће ка нама, што је ближи делује све већи. Наставник ове информације илуструје сликом из уџбеника, часописа, као и посматрањем објеката у окружењу. Ако је потребно, ученици могу и да покушају да прикажу ближе и даље објекте и бића у ликовном раду.

Обликовање

Наставник бира ликовне технике које ће се учити у првом разреду. Важно је да буду разноврсне, да ученици могу да их користе самостално или уз минималну помоћ и да су изводљиве у школи. Наставник објашњава технике у форми кратког упутства пре и у току рада. Пошто добију основне (неопходне) информације, ученици самостално истражују изражајне могућности ликовних техника док изражавају своје замисли.

Када је реч о прибору и материјалу, примарне су информације које се односе на безбедност и здравље, па тек онда информације о изражајним својствима (које се већим делом уче искуствено). Пример. 1. Здравље и безбедност. Цртеж урађен фломастером бледи на светлости (може се десити да с временом од њега остане само неколико бледих мрља). Перманентни фломастери не бледе, али могу бити отровни (родитељи треба да прочитају ознаке пре куповине). 2. Изражајна својства. Квалитетни фломастери имају интензивну боју, а у паковању има више тонова. Погодни су за цртање стрипова, али не и за сликање (јер се боје не могу мешати, не могу се добити многи тонови који постоје у природи и у окружењу...).

Када обликују разне врсте глина, ученици спонтано комбинују поступке додавање и одузимање, што је далеко лакше него обликовање само једним поступком. Обликовање само додавањем је предложено како би се подстакao развој ученика, нарочито развијање пажње. Наставник може прво да зада ученицима да заједно обликују једну скулптуру од глине (резултат није важан). Поступак спајање се примењује код обликовања разноврсним материјалом. Од ученика се очекује да размишљају, истражују, да се договарају и размењују идеје и искуства како би смислили како да ефикасно споје два или више материјала када обликују ликовни рад. Наставник води ове активности и, уколико је потребно, може да наведе начине спајања (лепком, везивањем, спајалицама, дејом хефталицом, чачкалицама...), али ученик треба да одабере начин.

Веома је важно да ученици развијају осећај за линију (да не би продуковали круте, схематске цртеже). Постоје бројни начини да се развија осећај за линију, већином су у форми игре и наставник може пронаћи на интернету описе часова и задатака (у овом упутству је могуће дати само кратку препоруку). Наставник треба да тражи од ученика да цртају комбинујући прибор (на пример, оловку и бојицу). Не очекује се да ће ученици по завршетку разреда бити оспособљени да свесно користе изражајна својства материјала. Сви ученици су достигли исход ако су у току године цртали разноврсним материјалом/прибором.

У првом разреду ученици углавном спонтано цртају и боје. Наставник ће, на основу процене могућности одељења и појединачних ученика, одлучити када и како ће ученике постепено уводити у сликање. Један од поступака је да се ученицима зада да „цртају и боје” само помоћу четке и боје (не користе оловку). У првом разреду то може да буде задатак који раде само једном (или ниједном). Поступак који подстиче размишљање и развија осећај за боје подразумева захтеве који су нешто изнад могућности ученика (а који нису нереални ако се уведу на време и постепено). На пример, задатак у коме се од ученика тражи да користе само три или само две омиљене боје.

Када је реч о рециклажи, потребно је осмислити активности које су припрема за оно што ће се учити у старијим разредима, што не значи да ученици не треба да добију једноставне информације. Важно је да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира. То је довољно информација за овај разред.

Активности као што су цртање, вајање и сликање нису везане само за вежбање ликовних техника, већ много већи значај имају комуникација и креативност. Ученици кроз ликовни рад саопштавају своје идеје, расположења, размишљања, замишљања, емоције... Наставник планира мотивациони разговор који подстиче изражавање. Новина у програму су информације које до сада нису плански коришћене као мотивациони садржај, а препоручене су да би се ефикасније омогућило стицање општих компетенција. Такав садржај су уметничка дела, укључујући и она која ученици овог узраста не разумеју (на пример, дела Умберта Боњонија, Пабла Пикаса, Пола Сезана, Стојана Ћелића, Марка Шагала, Василија Кандинског...). Када се уметничка дела користе као мотивациони садржај, важно је одабрати одговарајућу методу/технику да би се подстакao развој креативности, а избегло имитирање. На пример, наставник не показује ученицима репродукцију уметничког дела, већ само један њен део (остало је прекривено), а на основу видљивог дела се не може наслутити како

изгледа целина. Од ученика се тражи да „доврше” дело, свако како жели. По завршетку рада ученици пореде своја решења, као и своје радове са оригиналним делом (наставник показује целу композицију). Важно је пронаћи дело које ученици не могу да виде у уџбенику. Поступак прати и одговарајући разговор, ученици треба да схвате да циљ задатка није да погађају тачан одговор, већ да креирају оригиналан рад. Ово је само једна од бројних могућности, од наставника се очекује да осмисли и друге. И за ученике националних мањина, који треба да упознају сопствено уметничко наслеђе, веома је важно да не буду оптерећени сувопарним излагањем и захтевом да меморишу податке или анализирају дело. У првом циклусу се сва уметничка дела и споменици културе користе као мотивација за стваралачки рад, а ученици ће лакше упамтити уметнике и њихова дела, ако се са тим делима повежу кроз неку занимљиву активност или задатак.

Споразумевање

У овој целини су предложени садржаји који се односе на читање (разумевање) информација, у првом реду визуелних, односно слике у најширем значењу (рекламе, илустрације у уџбеницима и дечјим часописима, изрази лица...) и различите начине споразумевања. Наставник бира активности и садржаје, водећи рачуна о томе да ће се ученици континуирано оспособљавати за читање визуелних информација, од првог разреда до краја основне школе. У првом разреду ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом... Сложене приче у сликама (стрип, цртани филм) тумаче се на интегрисаним часовима предмета ликовна култура и српски језик, односно матерњи језик. Када је реч о графичким знацима (слово, цифра, нота) корисно је задати ученицима да украшавају одабрани знак. На тај начин се уводе у калиграфију и појмове које ће ближе упознати у старијим разредима. Активности везане за традицију и украшавање смишља наставник, у зависности од празника/свечаности. Игра Ледена краљица, као и пантомима су погодан увод у перформанс, који ће се радити и у наредним разредима. Није пожељно да се невербално споразумевање замени другим активностима (на пример, обликовањем сценографије за школску приредбу или за луткарско позориште), зато што су ове активности важне за развој, а помажу да се повучени ученици активирају. Невербално изражавање може да се учи на интегрисаним часовима предмета ликовна култура и физичко и здравствено васпитање (једна од бројних активности је обликовање слова и бројева телом).

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ и задаци предмета : Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ЗАДАЦИ

Неговање способности извођења музике (певање/свирање);

Стицање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музичких порука

Подстицање стваралачког ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање звука)

Упознавање традиционалне и уметничке музике свога и других народа

Развијање критичког мишљења (исказивање осећања о музици која се изводи и слуша)

Упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке уметности.

Слушају вредна дела уметничке и народне музике

Певају песме по слуху

Свирају на дечјим музичким инструментима

Компетенције које развија : Комуникативна компетенција, компетенција за учење, дигитална компетенција, компетенција за сарадњу, компетенција за решавање проблема, естетичка компетенција слушања композиција, компетенција за одговоран однос према здрављу

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
Објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна; разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група свирача, боју различитих певачких гласова и инструмената и музичке изражајне елементе; препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у слушаном делу; повезује музичко дело у односу на њему блиске ситуације, врсту гласа и боју инструмента са карактером дела; поштује договорена правила понашања при слушању музике; користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	11	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок – дубок). Тишина и одсуство звука. Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...). Музичка прича. Карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (це-де плејер, ем пе 3 плејер, рачунар...).	
изговара у ритму уз покрет бројалице; пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; пева по слуху уз покрет народне песме, музичке игре;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	21	Изговор бројалице у ритму уз покрет – плескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надлактицу, ударом о клупу. Звучне ономотопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме.	

примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; свира по слуху звучне ономотеје и илустрације, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама, ритам са графичким приказом; објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; учествује у школским приредбама и манифестацијама			Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начини свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон.	
направи дечје ритмичке инструменте; ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, музичко питање и одговор на ритмичким удараљкама, једноставну мелодију на краћи задати текст; изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	4	Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Стварање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом. Креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша. Стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе звука. Бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре. Стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима. Стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима у дијалогу. Стварање једноставне мелодије на краћи текст.	

Кључни појмови: тон, покрет, мелодија, ритам и извођење.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја у животу детета.

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче фину менталну комбинаторику, драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика, као и одличну основу за интеграцију са другим предметима.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји (бројалице, песме, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник реализује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања.

У оквиру саме организације часа преовлађује активност којом треба да се савлада нови музички садржај, али је она увек у комбинацији са другим музичким активностима. Полази се од централне теме (нпр. назива песме која се учи, или композицији која се слуша). Процес учења увек полази од што квалитетнијег избора музичких примера. Специфичност предмета се огледа у томе да се музичке активности одвијају паралелно или једна музичка активност логички води ка другој. На пример, извођење бројалице уз покрет води ка свирању на дечјим ритмичким инструментима. Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити. Уз песму или бројалицу може се свирати ритмичка пратња. Слушање музике може се комбиновати са свим другим активностима.

Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

- Слушање музике,
- Извођење музике,
- Музичко стваралаштво.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај, богат телесни доживљај и мисаону активност. Циљ наставног процеса у области слушања музике је да код ученика развије капацит пажње и способност активног слушања (са задатком) чиме се развија и музичка меморија, те не треба инсистирати на памћењу, а поготово не на провери слушаних дела. Уколико наставник у вези са слушаним делом, обезбеди квалитетно искуство ученику ученик ће се сам вратити на то дело и временом бити у стању да га препозна. Зато је од велике важности припрема наставника за ову активност у оквиру које ученицима треба да се укаже на релевантне изражајне елементе којима је остварен музички израз.

Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика.

Методички приступ процесу слушања музике треба да буде усмерен на ученичко откривање, тј. препознавање изражајних елемената. Ученици могу препознати изражајне елементе које им је наставник претходно представио и објаснио на начин сличан задатку који ће им потом поставити.

На пример:

Наставник одабере одређену краћу музичку целину (нпр. Слон - Сен-Санса), исприча ученицима шта је инспирисало композитора да напише музичко дело и поведе кратак разговор о карактеристикама ове животиње (величина, тежина, начин кретања и сл.). Након што су заједно послушали музички пример, наставник треба да скрене пажњу на композиторов избор одређених музичких изражајних елемената у вези са карактеристикама животиње о којима су

претходно причали (веза између темпа композиције и избора инструмента и слона као животиње; начин на који се мелодија креће и утисак о слону...). Важно је да при сваком обраћању пажње на поједини изражајни елемент, наставник пусти музички пример и укаже на одређене карактеристике у самом музичком току. Такође је потребно у вези са сваким изражајним елементом поставити питање какав би карактер музике био уколико би било који од ових изражајних елемената био другачији. Наставник може ученицима да (на духовити начин) демонстрира и ову ситуацију, а са циљем да увиде колико је битно пажљиво вајање сваког од изражајних елемената за целокупни музички карактер и сам музички доживљај.

Уколико се овакво демонстрационо слушање постави правилно, након неколико месеци, област слушања музике може да буде остваривана само путем аналитичког слушања музике, а да се наставник враћа и на демонстрационо у случајевима када жели да представи неки нови изражајни елемент музике.

У оквиру аналитичког слушања музике наставник пре пуштања композиције, ученицима задаје задатак да прво обрате пажњу на карактер слушаног примера и обавезно им понуди опције одговора, од којих је пар нетачно (омеђивање термина), попут: "борбени", "смирени", "разиграни" карактер. Следећи задатак би био (пре слушања) да им усмери пажњу на везу између темпа и описаног карактера дела (опет уз понуђење опције одговора); у наредном слушању ће размишљати о избору инструмента, па мелодији итд.

Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика, понављање и промена и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају "константа" у процесу ученичке перцепције/перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела.

Овако постављено слушање музике, које подстиче развој музичке пажње, способност праћења музичког тока са разумевањем и упознавање са изражајним елементима, који су у служби исказивања 'музичке поруке' или комуникације, од суштинске је важности и за музичко извођење и музичко стваралаштво.

ПРЕПОРУЧЕНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

Светосавска химна

Државна химна

Школска химна

Народне песме

Ерско коло

Васино коло

Копа цура виноград

Синоћ кад је пао мрак

Кад те видим на сокаку - староградска

Ој Бадњаче, Бадњаче

Чаробна фрула - Бора Дугић

Песме за децу

Како се прелази улица - Бранко Милићевић

Седмица - Миња Субота

Ивин воз - Влада и Гиле

Ал је леп овај свет - Стеван Ст. Мокрањац и Александар Кораћ

Учимо да бројимо - Бранко Милићевић

Слон лепотан Дондолан - Драган Лаковић

Бубамара - Никола Вукомановић

Заклео се бумбар - Мирко Шоуц

Страшан лав - С. Барић
 Успорите поред школе - хор Чаролија
 Пажљивко - хор Чаролија
 Другарство - Драган Лаковић
 Све је пошло наопачке - Миодраг Илић-Бели
 Јануарске звезде - Миодраг Илић-Бели
 Успаванка за Аћима - Миодраг Илић-Бели
 Успаванка - Бранко Милићевић
 Најлепша мама на свету - Александар Кораћ
 Пролеће у шуми - дечја песма из Финске
 Кад си срећан - дечја песма
 Деца су украс света - Миња Субота
 Лептирићу шаренићу - дечја песма
 Ишли смо у Африку - Миња Субота
 Нек свуд љубав сја - дечја песма из Белгије
 Домаћи композитори
 Медведова женидба - Л. Димитријевић
 Смејалица - Дејан Деспић
 У Будиму граду - Стеван Ст. Мокрањац
 Песма о одјеку - Миодраг Илић-Бели
 Страни композитори
 Скерцандо - Карл Орф
 Радецки марш - Јохан Штраус
 Хумореска - Антоњин Дворжак
 Бумбаров лет - Николај Римски-Корсаков
 Карневал животиња (Слон, Кенгури, Кавез за птице, Кокошке и петлови) - Камиј Сен-Санс
 Валцер, оп. 69 бр. 2 - Фредерик Шопен
 Успаванка - Јоханес Брамс
 Крцко Орашчић (Кинески плес, Игра шећерне виле) - Чајковски
 Абецеда - Волфганг А. Моцарт
 Пчелица - Франц Шуберт
 Менует, Ге-дур - Бах
 Док месец сја - Жан Батист Лили
 Звончићи - Џејмс Пјерпонт
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музику.

Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања. Циљ наставног процеса у области извођења музике је подстицање ученика да се музички изражавају и да истражују начине који су њима својствени. Мерило успеха је учешће и мотивисаност ученика.

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела као и примереност узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова и сл. При избору песама за певање, наставник увек треба да има у виду и гласовне могућности ученика.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за распевавање при чему посебно треба обратити пажњу на правилно држање тела, правилно дисање и дикцију.

Рад на песми почиње демонстрацијом. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Наставник увек треба да инсистира на изражајном извођењу песме. Једноставни модели и наменске песме чији се почеци везују за боје служе за стварање звучног фонда и представљају основу за поставку музичке писмености (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). На овом нивоу моделе треба учити по слуху.

У настави музичке културе пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара.

Свирање

Ова активност се реализује на дечјим ритмичким и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, Орфов инструментаријум...). Наставник треба да укаже на повезаност тонске боје инструмента са музичким садржајем. На пример: "Ево већ нам трамвај стиже - цин, цин, цин" - триангл, "Кестен пада, ток, ток, ток..." - штапићи...

Примери ритмичке пратње могу бити:

- извођење пулса (проток основних ритмичких јединица),
- извођење ритма (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),
- груписање удара - различитим покретима и различитим изворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту. На пример, уз бројалицу "Гусен, гусеница" ударом о клупу изводити прву јединицу а плескањем другу, и/или инструментима - бубњићем прву, а штапићима, на пример, другу у такту.
- ономатопеја звучних илустрација - специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом ("Цин, цин, цин", "ток, ток, ток", "трас", "бум"...).

У извођењу ритмичких аранжмана довољно је одељење поделити у две групе. На овом нивоу не треба залазити у објашњавање појмова.

ПРЕПОРУЧЕНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ПЕВАЊЕ

Химне

Државна химна

Светосавска химна

Школска химна

Народне песме

На крај села жута кућа

Ми идемо преко поља

Игра коло

Ја посејах лан

Јеж

Ситна је киша падала

Божих, Божић благи дан

Дечје песме

Коњ има чет'ри ноге - Зорислава М. Васиљевић
Петлић - Емил Главник
Зец копа репу - Зорислава М. Васиљевић
Пекарчић - Лј. Шкарица
Јежева успаванка - Никола Вукомановић
Саобраћајац - Надежда Хиба
Рођенданска песма - непознати аутор
Авантуре малог Ју Ју - Петар Бергамо
Ау, што је школа згодна - Миња Субота
Није лако бубамарцу - Арсен Дедић
Брате Иво - непознати аутор
Букварци - Божидар Станчић
Ускршња песма - Светлана Милић
Ивин воз - Александар Кораћ
Звук и тон - Зорислава М. Васиљевић
Телефонијада - Јован Адамов
Деда Мразе, не скрећи са стазе - Александар Кораћ
Први снег - Божидар Станчић
Пада снежак - Станко Коруновић
Музичке игре
Рибар - Владимир Томерлин
Иде маца поред тебе - Зорислава М. Васиљевић
Зец и репа - Зорислава М. Васиљевић
Песма у колу - словачка народна песма
Берем, берем грожђе
Васино коло
Медвед бере јагоде
Коларићу панићу
Плива патка преко Саве
Дуње ранке
Бројалице
Мачка
Ишо меда у дућан
Лептир и цвет
Два се петла побише
Еци пеци пец
Ен тен тини
Ко ко ко ко да
Ластавица

Бумбари
Дечак и птица
Свирање на дечјим инструментима
Иде мали меца - Д. Марковић
Пада Снежак - Станиша Коруновић
Ен тен тини
Боц, боц иглицама
На крај села жута кућа
Плива патка преко Саве
Пишем, пишем петнаест
Магарац и кукавица
Модел
Добро јутро, добар дан - Татјана Дробни
Ресаво, водо ладна
Ми идемо преко поља
Фабрика бомбона - Мирјана Живковић
Сол ми дај

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања.

Наставник треба да подстиче ученике да импровизују и истражују начине на који могу да изразе кроз музику сопствену инспирацију.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- импровизацију игре/покрета на одређену музику,
- израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала,
- музичке импровизације,
- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст,
- илустрацију доживљаја музике,
- одабир познатог музичког у односу на литерарни садржај.

МУЗИЧКИ БОНТОН

Музички бонтон чине правила прихватљивог понашања у различитим ситуацијама у домену музичке културе. Наставник треба да искористи сваку прилику у току слушања или извођења, да објасни ученицима како треба да се понашају, зашто и шта се од њих очекује. Да би ученици трајније прихватили и савладали ова правила када је у питању слушање музике, препоручљиво је да их наставник одведе на неки концерт (нпр. музичка школа), где ће им у контакту са живом музиком све бити много лакше да разумеју. Нека правила (тишина, аплауз при изласку извођача на бину и при завршетку концерта) ученици могу самостално применити а нека (изостанак аплауза између ставова музичког дела) могу применити уз помоћ наставника. Код извођења музике, правила понашања се могу најлакше објаснити у реализацији групног извођења а нарочито хора (међусобно слушање извођача, музички дијалог, одсуство причања...)

УТИЦАЈ МУЗИКЕ НА ЗДРАВЉЕ

Квалитетна настава музичке културе подразумева и потребу да се у савременим условима и организацији живота (присуство буке и тенденција њеног повећања) ученицима скрене пажња на штетан утицај прегласне музике на здравље, физиолошки и психолошки одговор, односно реакцију организма на такву музику и директну рефлексију на квалитет музичког дела које се слуша.

ПРОЦЕС ВРЕДНОВАЊА

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања, у вези са тим шта ученик осећа као препреке (вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, из ученикове перспективе, оне могу пребродити.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитет перцепције/аперцепције и начин размишљања приликом слушања.

Када је у питању вредновање области Музичко извођење и стваралаштво, ученичка постигнућа треба вредновати у смислу изражајног и стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

Узимајући у обзир циљ предмета, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичком живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике.

Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу учениковог контакта са музиком и то:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине.
5. начин размишљања и ставови

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ и задаци предмета : Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ЗАДАЦИ наставе физичког васпитања јесу:

Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела;

Развој и усавршавање моторичких способности;

Стицање моторичких умења која су, као садржаји утврђена програмом физичког васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање;

Усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаног циљем овог васпитно – образовног подручја;
 Формирање морално – вољних квалитета личности;
 Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада;
 Стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.
 Задовољавање основних дечјих потреба за кретањем и игром
 Развијање координације, гибкости, равнотеже и експлозивне снаге
 Стицање моторичких умења у свим природним (филогенетским) облицима кретања у различитим условима: елементарним играма, ритмици, плесним вежбама и вежбама на тлу; упознавање са кретним могућностима и ограничењима сопственог тела
 Стварање претпоставки за правилно држање тела, јачање здравља и развијање хигијенских навика
 Формирање и овладавање елементарним облицима кретања – „моторичко описмењавање“
 Стварање услова за социјално прилагођавање ученика на колективан живот и рад

Компетенције које развија : одговоран однос према здрављу, комуникација, одговоран однос према животној средини, одговорно учешће у демократском друштву, дигитална компетенција, решавање проблема, компетенција за учење, сарадња, комуникација, естетичка компетенција, рад са подацима и информацијама

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
По завршетку разуреда ученик ће бити способан да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); правилно изведе вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; комбинује и користи усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу; одржава равнотежу у различитим кретањима;	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	11	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације.	<i>Српски језик, Математика, Музичка култура, Свет око нас, Српски језик,</i>
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ Ходање и трчање	10	Ходање: - кратким корацима, - дугим корацима, - у различитом ритму, - ходање са реквизитом, - ходање са променом, правца и смера.	<i>Математика, Музичка култура, Свет око нас, Српски језик,</i>

разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело; примењује правилну технику дисања приликом вежбања; изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; игра дечји и народни плес; користи основну терминологију вежбања; поштује правила понашања на просторима за вежбање; поштује мере безбедности током вежбања; одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; поштује правила игре; навија фер и бодри учеснике у игри; прихвати сопствену победу и пораз; уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; уочи промену у расту код себе и других; уочи разлику између здравог и болесног стања; примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања; одржава личну хигијену; учествује у одржавању простора у коме живи и борави; схвати значај коришћења воћа у исхрани; правилно се понаша за столом.			Техника трчања: - трчање преко препрека, - трчање са променом правца и смера, - брзо трчање 20 м са стартом из различитих почетних положаја, - игре са коришћењем научених облика ходања и трчања.	
	Скакања и прескакања	12	Поскоци у месту. Поскоци у кретању. Скакања удаљ. Скакања увис. Прескакање дуге вијаче. Вежбе скакања и прескакања упором рукама. Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.	Математика, Српски језик, Музичка култура, <i>Свет око нас</i> , Грађанско васпитање
	Бацања и хватања	8	Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис. Вођење лопте. Додавање лопте. Игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ.	Математика, Српски језик, Грађанско васпитање <i>Свет око нас</i> ,
	Пузања, вишења, упори и пењања	12	Пузања на тлу. Пењања. Провлачења. Вис лежећи опружено. Помицања улево и удесно у вису лежећем и вису слободном. Упори.	Математика, Српски језик, Грађанско васпитање <i>Свет око нас</i> ,
	Вежбе на тлу	17	Основни садржаји Основни ставови и положаји. Поваљка на леђима. Став на лопатицама (свећа). Колут напред из чучња у чучањ. Поваљка на стомаку. Састав од научених елемената. Игре са усвојеним вежбама. Проширени садржаји Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.	Математика, Српски језик, Грађанско васпитање <i>Свет око нас</i> ,
	Вежбе равнотеже	3	Ходање по линији. Ходање по шведској клупи. Лагано трчање на шведској клупи или ниској греди.	Математика, Српски језик,

		Кратак састав на линији обележеној на тлу, шведској клупи и ниској греди.	Грађанско васпитање <i>Свет око нас,</i>
Вежба са реквизитима	8	Вежбе обликовања са реквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом.	Математика, Српски језик, Музичка култура, Грађанско васпитање
Плес и ритмика	5	Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз плесак и уз музичку пратњу. Галоп напред. Дечији поскок. Њихање и кружење вијачом или траком. Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Народно коло по избору.	Математика, Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Култура вежбања и играња	4	Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада. победим. Навијам фер.	Српски језик, <i>Свет око нас,</i> Музичка култура, Математика, Грађанско васпитање
Полигони	4	Комбиновани полигон одусвојених вештина (вежби). Вежбам безбедно	Математика, Српски језик, <i>Свет око нас,</i> Музичка култура, Грађанско васпитање
ФИЗИЧКА ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	И 14	Упознај своје тело. Растемо. Видим, чујем, осећам. Моје здравље. Ко све брине о мом здрављу. Лична хигијена. Хигијена простора у коме живим. Хигијена простора у коме вежбам. Животне намирнице и правилна исхрана. Заједно за столом.	<i>Свет око нас,</i> Математика, Српски језик, Музичка култура, Грађанско васпитање

Кључни појмови: васпитање, физичко вежбање, игра, здравље и култура.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета физичког и здравственог васпитања састоји се од три предметне области:

- физичка способност,
- моторичка вештина,
- физичка и здравствена култура.

Програм првог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из предшколског васпитања и образовања.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

Организациони облици рада који омогућавају остваривање планираних исхода су редовна настава и ваннаставне активности.

План и програм ваннаставних активности предлаже Одељенско веће првог разреда и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма. У оквиру њих постоје следећи облици рада:

- спортско-рекреативне активности,
- недеља школског спорта,
- активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање...),
- школска такмичења,
- корективно-педагошки рад.

Часови физичког и здравственог васпитања

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;
- подстицање ученика на самостално вежбање;
- учвршћивање правилног држања тела.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

Усвајање моторичких вештина, остварује се кроз примену основних и проширених програмских садржаја примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.

Усвојене моторичке вештине треба да омогуће ученицима њихову примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама.

Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се слична али лакша вежбања од предвиђених или предвежбе.

Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду.

Усаваршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.). У раду са напреднијим ученицима реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних облика понашања у игри и др.

Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.

Спортско-рекреативне активности

Реализују се према интересовању ученика. Сачињава се посебан програм при чему се узимају у обзир материјални и просторни услови рада, узрасне карактеристике и способности ученика.

Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, развоја свести о важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта. Недеља школског спорта обухвата:

- физичке активности прилагођене узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице...);
- ђачке радионице (о здрављу, физичком вежбању, спорту и др.).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Одељенско веће првог разреда заједно са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу физичког и здравственог васпитања у другом циклусу, као и другим Стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици, који су ослобођени практичног дела наставе физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организацију ових активности.

Активности у природи (излет, крос, зимовање, летовање...)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа организује активности у природи:

- излет;
- крос се организује минимум једном у току школске године;

- зимовање - организује се за време зимског распуста (физичке активности на снегу);
- летовање - организује се за време летњег распуста (камповање итд.).

План и програм ових активности сачињава Одељенско веће првог разреда у сарадњи са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу физичког и здравственог васпитања у другом циклусу.

Школска такмичења

Школа за ученике првог разреда организује и спроводи такмичења из минимум једне елементарне игре или полигона у току школске године, као интегрални део процеса физичког и здравственог васпитања. План такмичења доноси Одељенско веће првог разреда у сарадњи са Стручним већем наставника физичког и здравственог васпитања.

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са планом и програмом наставе и учења, као и на такмичењима од интереса за локалну заједницу.

Корективно-педагошки рад

Ове активности организују се са ученицима који имају:

- потешкоће у савладавању градива;
- смањене физичке способности;
- лоше држање тела;
- здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

- уочавање постуралних поремећаја код ученика;
- саветовање ученика и родитеља;
- организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;
- организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења, а спроводи их наставник физичког и здравственог васпитања уз присуство наставника који реализује разредну наставу у одељењу које ученик похађа.

ОСЛОБАЂАЊЕ УЧЕНИКА ОД НАСТАВЕ ФИЗИЧКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

- прате игру и усвајају правила игре, на часу или ваннаставним активностима,
- направе едукативни постер или цртеж са спортског догађаја,
- на други начин помажу у настави.

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе:

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

- наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави;
- примени основна здравствено-хигијенска правила;
- помогне у организацији активности предвиђених програмом.

ПЛАНИРАЊЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Број часова по наставним темама планира се на основу процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови. Наставне теме Вежбе на тлу и Вежбе равнотеже остварују се реализацијом основних и проширених садржаја. Основни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове. Проширени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима), који су савладали основне садржаје, узимајући у обзир ниво достигнутог исхода, потребе ученика и услове за рад.

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге:

- без реквизита и са реквизитима,
- на справама и уз помоћ справа.

2. Развој покретљивости:

- без реквизита и са реквизитима,
- уз коришћење справа,

3. Развој издржљивости:

- трчање,
- елементарне игре,
- вежбање уз музику,
- плес.

4. Развој координације:

- извођење координационих вежби у различитом ритму и у променљивим условима.

5. Развој брзине:

- једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.),

- штафетне игре,
- извођење вежби максималном брзином.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

Ходање и трчање

Ходање са опружањем колена стајне ноге уз правилно држање тела и са радом руку, кратким и дугим корацима, у различитом ритму, уз правилно постављање стопала (користити обележене линије на спортским теренима); на прстима, уз узручење са истезањем тела.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена (користити препреке - палице и вијаче поређане на једном делу сале или спољних терена), са забацивањем потколенице; брзо трчање са поласком из стајања, лежања, упора чучећег и другим начинима поласка.

Игре са различитим облицима ходања и трчања.

Скакања и прескакања

Поскоци у месту: суножним одскоком и суножним доскоком са опружањем тела, лево-десно, напред-назад, у доскок разножно и поново суножно; са вијачом (са међупоскоком и без међупоскока); једноножним одскоком и доскоком на једну ногу, са опружањем тела, лево-десно, напред-назад. Скок суножним одскоком пруженим телом са окретом за 90° и суножним доскоком. Суножни наскок на повишену површину (до висине шведске клупе), на наслагане струњаче или горњу површину шведског сандука. Скок удаљ, уз правилан замах рукама, амортизацију и завршни положај.

Поскоци у кретању: после неколико корака, једноножни поскок једном, после неколико корака, једноножни поскок другом ногом и наизменично; после неколико корака једноножни одскок и меки суножни доскок до почучња ("да се не чује"). Поновити исто после неколико трчећих корака. Једноножни наскок на повишену површину чеоним и бочним залетом (два оквира шведског сандука, ниска греда, коцка) и суножни доскок на меку површину. Скакање преко пореданих вијача једноножним и суножним одскоком. Школица, игра "ластиша".

Скокови удаљ: повезати залет од неколико трчећих корака са једноножним одскоком са обележеног простора (шира површина, или линије) и доскок на меку површину (струњача за скок у вис, песак).

Скокови увис: из залета право једноножним одскоком прескочити вијачу или ластиш, ноге погрчити и меко суножно доскочити (у групи од три до четири ученика); прескочити ластиш (постављен по ширини) са истовременим поласком два до три ученика.

Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама: боком поред шведске клупе, упор и суножним одскоком наскок у упор чучећи, исто, прескочити клупу.

Прескакање дуге вијаче која се окреће: појединачно из места, са уласком и изласком према могућностима ученика.

Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

Бацања и хватања

Бацање лоптице (левом и десном руком) из места и у даљ и у циљ (оквир од шведског сандука, обележени циљ на зиду, квадрати од вијача на рукометном голу...). Вежбе поновити у ходању и у лаганом трчању.

Бацање лопте увис и после њеног одбијања од тла, хватање обема рукама: уз цео окрет, после плеска рукама, затварања очију, чучња, седа...; закотрљати лоту по тлу и хватањем је подићи обема рукама.

Вођење лопте у месту и у ходању (левом и десном руком).

Додавање лопте у паровима, у месту, са груди и изнад главе.

Игре са вођењем и додавањем лопте и гађањем у циљ.

Вишења, упори и пењања;

Пузања по струњачи на различите начине (лицем према тлу, леђима на тлу...)

Пењање: уз рибстол, уз морнарске лестве, чеоно, наизменичним прехватањем, пењање.

Провлачење кроз окна шведског сандука, клупе и реквизита (обруч) и др.

Пењање и спуштање на и са различитих справа.

Вишења: у вису лежећем опруженим телом, помицање улево и удесно. Помицања у вису слободном. Вис активни на свим справама на којима се вис може извести.

Упор активни на тлу и на свим справама, на којима се упор може извести.

Вежбе на тлу

Реализују се кроз обавезне и препоручене садржаје.

Основни садржаји

Клек, усправ без помоћи руку; клек суножни на струњаче, клек једноножни, усправ; кретање у упору чучећем и упору склоњено, лицем и леђима ка тлу; из чучња, малим одразом доскок прво на руке, а затим на стопала у упор чучећи ("жабљи поскоци"). Клек, узручење, заклон.

Поваљка на леђима. Став на лопатицама ("свећа"), грчењем и обухватом колена поваљка низ косу површину.

Колут напред, из чучња у чучањ, низ косу површину (на рипстолу окачене шведске клупе и прекривене струњачама).

Колут напред, из чучња у чучањ, и из чучња до става усправно и узручења.

Поваљка на стомаку (лежање на трбуху, обухватити рукама скочне зглобове - поваљка).

Комбинација на тлу од следећих вежби: најмање четири такта вежби обликовања, колут напред до става усправно, окрет у успону на обе ноге за 180°, чучањ, став на лопатицама, став усправно и два дечја поскока.

Проширени садржаји

Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину.

Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.

Вежбе равнотеже

Ходање по линији напред са правилним постављањем стопала (гимнастичким кораком), и уназад са опруженом упорном ногом, краћим корацима, корацима у успону и са различитим положајем руку (о бок, одручење, узручење).

Ходање по широком делу шведске клупе: напред - одручење; уназад са опружањем упорне ноге, узручење; у страну: из става спетног, руке о бок, ходање корацима са привлачењем до става спетног и узручења, зибом почучњем, корак у страну - одручити, став спетни, узручити.

Лагано трчање на предњем делу стопала са правилним држањем тела, рукама о бок или у одручењу (шведска клупа и ниска греда).

Научити комбинацију од вежби: из става спетног на почетку шведске клупе, трчање до половине клупе, одручити; став: једна нога иза друге, узручити, одручити; ходање до краја клупе, одручити, став: једна нога иза друге узручити; ходање уназад до половине клупе, једна нога иза друге, руке о бок; окрет за 90° ходање у страну корацима са привлачењем зибом почучњем, одручити; на крају греде став спетни, узручити, саскок, предручити, став спетни, приручити, завршити леђима према клупи. Ако школа нема клупу или греду, комбинацију научити на тлу, на линији.

Вежбе са реквизитима

Вежбе реквизитима користити приликом савладавања следећих садржаја:

Вежбе обликовања са палицом, обручем, вијачом и другим реквизитима

Трчања, поскоци и скокови - вијаче, палице и обручи поређани на краћем и дужем одстојању: прескакање кратке и дуге вијаче; ритмичке вежбе; коцке: пењање и силажење са коцке нагазним кораком и суножним доскоком у чучањ и почучањ; суножни наскок на коцку и доскок у чучањ и почучањ; чуњеви и обручи: вијугаво трчање.

Дизање и ношење: предмета и реквизита (коцка, медицинка...) на различите начине; постављање и скупљање предмета и реквизита.

Елементарне игре са коришћењем палица, вијача, обруча, коцки и чуњева.

Плес и ритмика

Ритмичко ходање и трчање са променом ритма, темпа уз плесак и одговарајућу музичку пратњу. Кретања са променом положаја руку, ногу и трупа. Галоп напред и странце. Дечји поскок. Сачинити састав од научених елемената уз музичку пратњу.

Вијача: њихање и кружење вијачом или траком у бочној и чеоној равни; суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Повезати ова два елемента као обавезни састав.

Плесови: "Ја посејох лан" и "Дуње ранке".

Једно коло по избору.

Полигони

Комбиновани полигон са задацима на тлу уз коришћење справа и ревизита (провлачења, ношења, котрљања...)

Комбиновани полигон са елементима пењања (на шведски сандук, рипстол, шведска клупа..)

Пливање

Наставну тему Пливање, реализују школе које за то имају услове у школи или објектима ван ње.

Програм наставе и учења пливања садржи:

- обуку непливача;

- игре на води.

Наставу пливања реализује наставник физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који спроводи разредну наставу том одељењу.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме Култура вежбања и играња и Здравствено васпитање.

Култура вежбања и играња

Основни термини у вежбању

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежби и упознати их са утицајем примењених вежби на организам.

Вежбај безбедно

Упознати ученика са правилима понашања која важе у просторима за физичко вежбање како у школи, тако и ван ње. Истицати неопходност поштовања правила понашања током вежбања.

Чувам своје и туђе ствари

Формирање свести о потреби чувања како својих тако и туђих ствари.

Правила елементарних игара

Усвајање основних правила елементарних игара које се на часу реализују. Развијање свести о потреби поштовања правила игара, као и последицама њиховог непоштовања.

Некад изгубим, а некада победим

Неговање такмичарског духа. Прихватање победе и пораза на социјално прихватљив начин (без ругања и ниподаштавања противника...).

Навијам фер

Подстицати ученике да приликом игре или такмичења поштују своју и противничку екипу и награде сваки леп потез и поступак учесника у игри.

Здравствено васпитање

Упознај своје тело

Ученици именују делове тела и схватају њихову улогу. Могућности свог тела ученици показују кроз вежбање. Нагласити значај физичке активности и физичког и здравственог васпитања као предмета.

И ја растем

Проширити ученичка знања о сопственом расту и развоју. Оспособити их да уоче одређене промене током досадашњег развоја.

Видим, чујем, осећам

Упознавање ученика са одређеним чулима и њиховим улогама, која у великој мери утичу на правилно извођење физичких вежби, али и њиховим улогама у свакодневном животу путем којих унапређујемо сопствено здравље.

Моје здравље

Развој свести о потреби да се буде здрав и шта значи здравље за човека. Неопходно је да уоче разлике између здравог и болесног стања организма.

Ко све брине о мом здрављу

Заједнички сагледати ко све и на који начин брине о њиховом здрављу.

Тражимо помоћ

На основу претходних искустава ученика утврдити у којим околностима, када и од кога треба тражити помоћ.

Лична хигијена

Формирање свести о значају одржавања личне хигијене.

Стварање навике да се опрема за физичко вежбање уредно одржава и чува.

Хигијена простора простора у коме живим

Подигнути свест о томе да о простору у коме живе треба самостално да брину (одржавају чистим и уредним) јер на тај начин чувају своје здравље.

Хигијена простора простора у коме вежбам

Формирање навике да се хигијена простора у коме ученик вежба уредно одржава и чува (сала, свлачионице, игралишта...)

Животне намирнице и правилна исхрана

Упознавати ученика са основама правилне исхране.

Заједно за столом

Правила понашања за столом током обедовања (постављање стола, правилно држање тела и руку током обедовања, правилно жвакање, понашање - гурање, бацање хране итд.).

Дидактичко-методички елементи

Основни принципи реализације наставе:

- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
- функционална повезаност делова часа - унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичких облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- стање физичких способности;
- стање здравља и хигијенских навика;
- достигнути ниво савладаности моторичких вештина;
- однос према раду.

Оцењивање се врши описно, на три нивоа, на основу достигнутог предвиђених исхода.

Први ниво

1. Стање физичких способности

Ученик има висок степен развијености физичких способности на основу оцене:

а) координације:

- у цикличним кретањима и у повезивању једноставних покрета у целину;
- правилно изводи комплекс од осам вежби обликовања без реквизита; четири вежбе на рипстолу; и четири вежбе са палицом;
- на основу брзине учења: вежби на тлу; трчања преко поређаних препрека у једнаком ритму;
- вођење лопте без прекида (неколико пута);
- додавање лопте једном или обема рукама и хватање лопте;

б) гipкoсти:

- раменог појаса, кичме и у зглобу кука;
- покрете трупа, руку и ногу изводи меко у оптималним амплитудама (заклони, претклон, заножeња, предножeња и одножeња...);

в) одржавања равнотеже:

- на суженим површинама (линијама, шведској клупи, ниској греди или ставовима на једној нози) покрете изводе без поремећаја тежишта тела;

г) експлозивне снаге, брзине и репетитивне снаге:

- скокове и прескакања изводи са већом висином и даљином;
- брзо трчи са и без промене правца;
- вежбе обликовања за снагу изводи са више понављања;

д) издржљивост:

- трчи и учествује у игри дуже време без замора.

2. Стање здравља и хигијенске навике

Ученик има висок степен развијености хигијенских навика и добар здравствени статус када:

- нема постуралне поремећаје ни телесне деформитете, има нормално развијен свод стопала, уредног је општег изгледа; не показује видљиве знаке умора приликом вежбања;
- његов телесни развој је у складу са узрастом;
- има уредну опрему за вежбање и у потпуности усвојене хигијенске навике.

3. Достигнути ниво савладаности моторичких вештина

Ученик има висок степен развијености моторичких вештина уколико је успешно савладао кретања и захтеве предвиђене основним и проширеним садржајима.

4. Однос према раду

Ученик има позитиван активан однос према раду уколико је редован и активан на часовима и ако се ангажује у ваннаставним активностима.

Ученик је у потпуности достигао предвиђене исходе за први разред.

Други ниво

Ученик има задовољавајући степен: развијености физичких способности, здравственог стања и хигијенских навика, савладаности моторичких вештина и однос према раду, ако значајно не одступа од критеријума наведених за први ниво.

Ученик на овом нивоу достигао је предвиђене исходе уз одређене потешкоће (навести најбитније), има позитиван однос према раду ако је редован и активан на свим, или на већини часова.

Трећи ниво

Ученик делимично или потпуно одступа од критеријума наведених за први и други ниво.

Не носи редовно и не одржава опрему за вежбање и има недовољно развијене хигијенске навике.

Делимично је достигао, или у потпуности није достигао већину предвиђених исхода (навести најбитније), није заинтересован за вежбање и не показује напредак.

На крају сваке описне оцене, наставник треба да наведе које су могуће препоруке за даљи напредак и укључи родитеље.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.

Компетенције које развија : Компетенција за учење; Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Рад с подацима и информацијама; Сарадња, Одговоран однос према здрављу; Одговоран однос према околини; Решавање проблема;

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); упореди дигитални и папирни уџбеник; упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; наведе неке од карактеристика „паметног” дигиталног уређаја; наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	18	Различит изглед дигиталних уређаја. Дигитални уређаји у различитим занимањима. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно изражавање са дигиталним уређајима и без њих. Комуникација посредством дигиталних уређаја. Дигитални уређај и паметни дигитални уређај. Коришћење дигиталних уређаја за повећање прилика за учење и стицање искуства ученика у области науке, културе и уметности.	<i>српски језик, математика, свет око нас, ликовна култура, музичка култура, физичко и здравствено васпитање</i>
	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	8	Дигитални уређај и наше здравље (вид, положај тела, време пред екраном, дигитални уређај као отпад). Подаци о личности и њихова заштита при комуникацији помоћу дигиталних уређаја. Помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Одговорно руковање дигиталним уређајем (мере физичке заштите, коришћење лозинке).	<i>српски језик, математика, свет око нас, ликовна култура, музичка култура, физичко и здравствено васпитање</i>
			Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање корака који воде до решења једноставног проблема. Тумачење постојећих и креирање алгоритама изражених симболима.	<i>српски језик, ликовна култура, музичка култура, свет око нас</i>

наведе основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље; наведе неке од здравствених ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја; доведе у везу начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине; наброји основне податке о личности; објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних уређаја; именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; наведе основне препоруке за руковање дигиталним уређајем на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их. анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сараднички); доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	10	Уочавање и исправљање грешака у алгоритму. Тумачење понашања дигиталног уређаја у односу на приказани алгоритам.	

Кључни појмови садржаја: дигитални уређаји, интернет, електронски отпад, подаци о личности, безбедност, решавање проблема, алгоритам.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика првог разреда основне школе. Програм наставе и учења за први разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе могуће је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика, укључујући и могућност да само наставник располаже дигиталним уређајем. Уколико наставник има на располагању одговарајуће дигиталне уређаје (рачунаре, таблете, мобилне телефоне, роботе и друге физичке дигиталне уређаје...), ученици треба да их користе на начин који директно доприноси остваривања дефинисаних исхода учења. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика. Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима да увиде да технологија није свима једнако доступна, те да немогућност приступа технологији може да угрози одређене групе или појединце у друштву. Отуда је неопходно да наставник, пре него што планира конкретне активности учења, уочи постојање ученика који би, због ограниченог приступа технологији, могли да буду искључени или у неповољном положају. На пример, ако наставник предвиђа коришћење апликације на таблету или мобилном телефону, он мора да буде сигуран да те активности нису неповољне за ученике који немају приступ таквој технологији код куће. Обавезивање ученика да користе наставне материјала за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе. Значајно је и да наставник упозна ученике са стереотипом да је бављењем информатиком и програмирањем поље рада резервисано за мушку популацију и да га демантује кроз навођење адекватних примера (Ада Лавлејс и сл.).

Дигитално друштво

Наставник треба да креира образовну ситуацију у којој ученици могу да увиде да су дигитални уређаји свуда око њих – код куће, у школи, дому здравља, продавници, на паркингу, улици. Наставник не сме да инсистира на дефинисању дигиталног уређаја. Он треба да има у виду да рачунари данас имају различите појавне облике. Десктоп, лаптоп или таблет јесу рачунари, али то је и телефон, као и нека савремена играчка, фрижидер, клима уређај, вешмашина. Отуда термин рачунар (енгл. computer) није довољан, те користимо термин дигитални уређај. Ученике треба

подстицати да поделе са вршњацима животне ситуације које су их увериле у корисност дигиталних уређаја, тј. опишу како родитељи: плаћају рачуне од куће (без чекања у реду, у време када им је угодно, чак и ноћу), како проналазе информације које су им потребне (радно време продавнице, временску

прогнозу, читају новине и сл.), користе навигацију... Наставник треба да створи услове за хеуристички разговор постављајући питања: Некада није било рачунара. И тада су лекари лечили људе. Сада лекари користе дигитални уређај. Зашто? (Повезивањем рачунара, систем здравствене заштите обезбеђује да ажурни подаци о здравственом стању пацијента буду доступни не само једном лекару, већ свим лекарима укљученим у његово лечење. Не постоји потреба ни за издавањем папирних рецепата за лекове. Тиме се смањују трошкови и обезбеђује правовремено издавање лекова пацијентима којима су потребни, као и штити животна средина); Како ради касир у продавници? Да ли укуцава цену производа? Како је употребом дигиталног уређаја унапређен његов рад? (Скенирајући баркодове, касир ради брже, производи које су купци купили нису више на стању у продавници, менаџер продавнице зна шта треба набавити, а шта не); Наставници су подучавали децу и пре рачунара. Сада користе дигитални уређај. Зашто? (Некада су наставници уписивали оцене у папирни дневник. Сада користе електронски дневник. Коришћењем електронског дневника наставник омогућава да родитељи лако могу да прате оцене своје деце, да правовремено виде коментаре наставника и васпитно делују.) Како би створио услове да ученици упореде начине креативног изражавања у ликовној уметности (вајарство) са дигиталним уређајима и без њих, наставник треба да омогући ученицима да, на часу, вајају у пластелину популарни лик из цртаћа. Током часа, наставник треба да прикаже ученицима видео-запис дигиталног вајања истог јунака, у 3D програму и са ученицима извршити поређење вајања и дигиталног вајања. Обуку ученика за коришћење дигиталних уџбеника наставник треба да спроводи планирано, у више наврата, у ситуацијама када дигитални уџбеник пружа могућности које премашују традиционални и доприноси разумевању наставног садржаја различитих предмета, те конструкцији и функционализацији знања. На часовима наставник треба да омогући ученицима да искажу своје виђење предности и мана дигиталних уџбеника. Ако ученици користе дигиталне уџбенике различитих издавача, добро би било да наставник подстакне ученике да упореде платформе и укажу на различите добробити сваке од њих. Ученици треба да решавају тестове у уџбеницима и играју образовне игре, а све у контексту конструкције конкретних знања и јачања дигиталне компетенције. Питања попут: Како људи комуницирају? Како дигитални уређаји доприносе брзини и лакоћи комуникације? Како данас комуницирамо са особама које су физички удаљене, живе у различитим деловима света? Да ли је могуће комуницирати коришћењем сваког дигиталног уређаја? Који су предуслови за комуникацију помоћу дигиталних уређаја? Који дигитални уређаји су „паметни” и има ли, уопште простора да, у овом контексту, говоримо о памети? наставник треба да постави ученицима и омогући им да поделе своја искуства када су у питању видови комуникације са дигиталним уређајима и без њих. У овом контексту, наставник треба да искористи прилику да са ученицима разговара и о интернету, без инсистирања на дефинисању појма. (Комуникација лицем у лице, разговор посредством фиксне телефоније неки су од традиционалних начина комуникације. Мобилни телефон је дигитални уређај помоћу кога можемо увек да комуницирамо (ако имамо домет и платили смо рачун). Да ли је то случај и са таблетом? За комуникацију помоћу таблета неопходан нам је приступ интернету и одговарајући програми. Наставник треба да упозна ученике са могућностима комуникације на релацији човек - дигитални уређај (паметни фриџидер, машина за прање веша, клима-уређај).) Ако могућности локалне средине дозвољавају, наставник треба да одведе ученике у музеј, у осмишљену туру која им пружа прилику за уметнички доживљај и учење. У учионици, наставник треба да демонстрира ученицима виртуелну посету неком од најзначајнијих светских музеја/галерија и подстакне их на размишљање о условима који су били потребни да би се приказана установа културе посетила. Оно што ученици треба да схвате јесте да дигиталне уређаје можемо и треба да користимо како би повећали (створили нове) прилике за учење и искуства из области науке, културе и уметности. Посебно је значајно да наставник, пре екскурзије или наставе у природи, употреби неку од постојећих веб-презентација (<http://viminacium.org.rs/izlozbe/viminacium-virtual-tour/>) или апликација и, виртуелно, упозна ученике са местима и културним добрима (музејима, манастирима, споменицима) које ће посетити. На тај начин, наставник пружа ученицима прилику да упореде доживљај поднебља и културне баштине посредством дигиталног уређаја и уживо. О доживљају ученика треба продискутовати након повратка у школу. (Дигитални уређаји и интернет омогућавају приступ најзначајнијим достигнућима културе и науке без изласка из учионице. Њиховим коришћењем, повећава се доступност светске културне баштине. Нације производе бројне дигиталне производе да би промовисале сопствену културу и показале своја достигнућа. Да ли и ми треба о томе да мислимо и на томе да радимо и, да бисмо исто постигли, која знања треба да имамо, завршна су питања за ученике.)

Препоручени број часова је 18.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Наставник треба да иницира хеуристички разговор – какав је начин живота савременог човека? Колико се крећемо, каквим се активностима бавимо? Указати на чињеницу да се број занимања у којима је дигитални уређај доминантно средство за рад непрестано увећава и да отуда потиче потреба да негујемо здраве навике када је употреба дигиталних уређаја у питању. Нагласити да проблеми који настају са видом и коштано-мишићним системом не настају од употребе технологије, већ од неправилног положаја тела, претежног седења, дужег гледања без промене фокуса. Своју тврдњу треба да подупре нпр. приказивањем видео-записа <http://bit.ly/KibernetскиPoremесaj>. Наставник треба да демонстрира и, заједно са ученицима примени начине коришћења дигиталних уређаја на безбедан начин по здравље. Добро би било и да заједно излистају неке од здравствених ризика, разговарају о дужини утрошеног времена испред екрана, направе одговарајући постер и окаче га у учионици. Правилно одлагање електронског отпада важно је питање за очување здраве животне средине. Наставник може од ученика да тражи да разговарају са родитељима и пронађу електронски отпад који поседују у кући и, уколико постоје услови, организује акцију прикупљања тог отпада. Алтернатива је да наставници разредне наставе исте школе организују заједничку акцију прикупљања електронског отпада и, као госта-експерта, позову стручњака из агенције за уклањање и складиштење ове врсте отпада да одржи адекватно предавање ученицима. (У случају да у локалној средини не постоје услови за организацију оваквог догађаја, наставници би требало да се повежу са школама у којима се такве акције спроводе и, са својим ученицима. Уколико ни то није могуће реализовати, ученицима би требало приказати видеоснимак предавања стручњака.) Указати на чињеницу да нису све особе које користе интернет добронамерне. Постоје људи који могу да угрозе имовину, па и живот других корисника интернета. У том смислу, треба приказати одабране видео-записе који адекватно третирају неке од најчешћих појава из спектра догађаја који настају откривањем података о личности (име и презиме, адреса становања, број телефона, фотографија, идентитет на интернету). Крађа: <http://bit.ly/Opljackani> Лажни идентитет: <http://bit.ly/LazniIdentitet> Од изузетног значаја је да ученици схвате који подаци спадају у податке о личности, као и на које начине их људи најчешће чине доступним на интернету. Више информација о безбедном коришћењу интернета код деце узраста 4-8 година (стручне текстове, цртане филмове за децу, итд.) наставник може да пронађе на: <https://digitalni-vodic.ucpd.rs/zastita-licnih-podataka-iprivatnosti-na-internetu/>. Посебну пажњу треба посветити чињеници да људи своје личне податке чине доступним добровољно (најчешће из незнања или наивности). Наставник треба да покрене дискусију о непримереној комуникацији (говор мржње, вређање, омаловажавање), као и о ризичној комуникацији (контакт са непознатим особама) у реалном животу. Затим, треба да помогне ученицима да формирају вредносне ставове који се подједнако односе на комуникацију у онлајн и офлајн свету. Такође, наставник треба да подстакне ученике да наведу ситуације у којима су се срили са различитим врстама непримереног садржаја у реалном животу и нагласи да је слична ситуација у онлајн свету. Неопходно је да, током разговора са ученицима, непрестано наглашава да они не треба да се осећају беспомоћно ако се нађу у сличним ситуацијама, већ да постоје особе и институције којима треба правовремено да се обрате и од којих ће добити адекватну заштиту:

1. родитељ/други законски заступник
 2. наставник, педагог, психолог, директор
 3. <https://pametnoibezbedno.gov.rs/> Телефон: 19833
- Форма: <https://pametnoibezbedno.gov.rs/prijava-nelegalnog-sadrzaja/>

Користан извор: <https://www.common-sense.org/education/digital-citizenship/lesson/putting-a-stop-to-online-meanness> Дигитални уређаји захтевају пажљиво руковање и одговарајућу заштиту од неовлашћеног приступа. Ученике треба упознати са неколико важних принципа физичке заштите дигиталног уређаја (не доводити уређај у контакт са течностима, посебно слатким пићима, штитити га од прашине, излагања прекомерној топлоти, било због вишесатне употребе или остављања на сунцу или пећи и сл.). Поред физичке заштите, дигитални уређај треба обезбедити од неовлашћеног приступа.

Препоручени број часова је 8.

Алгоритамски начин размишљања

Знања ученика и садржаје осталих обавезних предмета и изборних програма требало би искористити како би се пред њих поставио адекватан задатак – поступак који треба да анализирају и предложе кораке за његово спровођење (колут унапред, писање слова, низ сличица од којих треба сачинити причу, низ сличица међу којима има сувишних...). Наставник треба да уведе термин алгоритам и да га ученицима протумачи као упутство за решавање неког проблема или извођење неког поступка. Свако инсистирање на дефиницијама није прихватљиво. Ученике треба ставити у ситуацију да добију упутство прво за делимично познате и њима смислене задатке и поступе у складу са њим. Потребно је да наставник осмисли симболе које ученици треба да дешифрирају и изврше предвиђени поступак. У другој фази, наставник треба ученицима да обезбеди упутство које им омогућава да изврше потпуно непознати задатак. Након успешне реализације задатка, наставник треба да им укаже да су били у ситуацији у којој се сваки дигитални уређај налази – извршава наредбе (упутства), не знајући са којим циљем, али ипак савршено тачно и на корист својим корисницима. Тестирање ваљаности алгоритма, исправљање грешака, осмишљавање и тестирање унапређеног решења драгоцени су тренуци учења. (Само ученик који је свестан чињенице да пут до успеха може бити вијугав има добре изгледе да постане успешан.) У том смислу, наставник често треба да поставља ученике у ситуације да разматрају унапред креиране алгоритме (упутства) за решавање одређених задатака, да у више наврата откривају грешке и исправљају их, све док не дођу не само до најбољег, већ и до најјефикаснијег решења. Како би ученици јасно повезали алгоритам са понашањем дигиталног уређаја, наставник треба да им прикаже једноставан алгоритам (на табли), а затим и да им демонстрира како се дигитални уређај понаша у складу са тим алгоритмом. У циљу досезања предвиђеног исхода, најбоље је да наставник користи унапред програмираног робота или други физички дигитални уређај (попут микроконтролера) и демонстрира ученицима његово понашање. Уколико наставник располаже роботима или, за узраст ученика одговарајућим физичким дигиталним уређајима, препоручено је да и ученици искусе управљање њиховим понашањем, у складу са симболима исказаним алгоритмом. Ако су ученицима на располагању рачунари, рад у програму на адреси <https://scratch.mit.edu/projects/19685257/> може да допринесе досезању дефинисаног исхода.

Препоручени број часова је 10.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издавањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

– **самопроцена:** програм наставе и учења очекује да ученици објасне нпр. начин функционисања једноставних алгоритама (укључујући и оне које су сами креирали), тестирају их, а затим откривају и исправљају грешке у њима. Неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

– **вршњачка процена:** ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.);

– **отворена питања:** знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретних концепата. Питања која почињу са „Зашто” или „Како” посебно су корисна: Зашто није добро да чашу са слатким пићем држиш поред дигиталног уређаја? Како ради твој алгоритам? Зашто је потребно да водиш рачуна о дужини времена које проводиш у раду са дигиталним уређајем? итд.;

– **Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам:** коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ и задаци предмета : Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

ЗАДАЦИ:

подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима;

подстицање развоја самосвести, самопоштовања и уважавања других;

развијање комуникативне способности, вербалне и невербалне комуникације и вештина ненасилне комуникације;

оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком поседовању;

развијање креативног изражавања;

оспособљавање ученика да упознају и уважавају дејча права и да активно учествују у њиховом остваривању;

развијање и неговање основних људских вредности.

оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствена осећања и потребе и њихову међусобну повезаност,

да штите и остварују

своје потребе на начин који не угрожава друге

развијање комуникативне способности, невербалне и вербалне комуникације, вештина и ненасилне комуникације;

оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком поседовању

оспособљавање ученика да упознају непосредно друштвено окружење и сопствено место у њему и да активно доприносе развоју школе по мери детета

оспособљавање ученика да упознају и уважавају дејча права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању

развијање и неговање људских вредности

развијање креативног изражавања

Компетенције које развија : Компетенције које развија : Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, естетска компетенција, дигитална компетенција, ,одговоран однос према околини, решавање проблема, компетенција за одговоран однос према одговорном управљању собом и својим активностима одговорно учешће у демократском друштву,одговоран однос према здрављу,рад са подацима и информацијама,естетичка компетенција

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; учава међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу; понаша се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; препозна код себе и других основна осећања; препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; преиспитује своје поступке и прихвата да не мора увек да буде у праву; тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; договара се и одлучује у доношењу одељенских правила и да се понаша у складу са њима; својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати;	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у одељењу	16	Идентитет Ко сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо. Таленти и интересовања која поседујемо. Наше сличности и разлике. Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају. Потребе и права Разлике између жеља и основних животних потреба. Права детета Кршење и заштита права Препознавање кршења права детета. Коме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима.	
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Одељење/група као заједница	10	Функционисање заједнице Одељење/група као заједница. Вредности одељења/групе - равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости. Правила у одељењу/групи и њихова функција. Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице.	
	ПРОЦЕСИ САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Комуникација и сарадња	6	Комуникација Слушање/неслушање. Кад разговарамо држимо се теме. Изношење мишљења. Уважавање саговорника. Сарадња	

заједно са вршњацима и наставником учествује у решавању проблема у одељењу; учествује у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; доприноси промоцији акције; на једноставан начин вреднује изведену акцију.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција одељења/групе	4	Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима. Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи Кораци у планирању и извођењу акције. Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције - подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције - видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе - приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције - чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	

Кључни појмови: различитости, комуникација и права.

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

знања и вештине интегришу и практикују. Акције треба да буду мале и изводљиве, али да имају све кораке. Ученике треба охрабривати када наиђу на тешкоће и јасно указивати да си и неуспеле Програм грађанског васпитања, у првом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале што значи да су садржаји у сва четири разреда дати у областима Лјудска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Тематске области се спирално развијају, односно садржаји се из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију која ће се доследно развијати у свим разредима и кроз све садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и другим исходима који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

Област демократско друштво је конципирана аналогно предмету свет око нас где се ученици у процесу сазнавања полако воде од непосредног окружења (породица, одељење) ка широј друштвеној средини (школа, окружење, држава, свет).

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета. Између исхода, како у оквиру једне, тако и у више области, постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода.

Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Имајући у виду да ученици првог разреда долазе са искуством из припремног предшколског програма где је доминантно сазнавање кроз игру и овде треба методску окосницу предмета да чине интерактивне радионице, структуриране игровне активности обједињене око главне теме. Радионице

треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Наставник треба да нагласи да нема пожељних, очекиваних или тачних одговора, да је нагласак на процесу откривања и сазнавања о себи и другима кроз размену. Осим тога, важно је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. За овај предмет важно је обезбедити такав начин седења ученика који омогућава свим учесницима да виде једни друге, окренути лицем у лице.

Посебну пажњу треба обратити на последњу област програма где се претходно стечена акције добре јер њиховом анализом долазимо до увида који су кораци били погрешни. Бројни су примери тема у оквиру којих се могу осмислити једноставне акције у корист права детета, а на нивоу одељења/групе. На пример, вршњачка подршка је важан сегмент укупне подршке инклузивног образовања, тако да је укљученост ученика у овај сегмент живота и рада школе веома значајан. Он се огледа управо у заједничком промишљању наставника и ученика на тему како осмислити план подршке, како га најуспешније реализовати, водећи рачуна о потребама сваког ученика обухваћеног инклузивним образовањем.

Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација је са српским језиком и предметом свет око нас где се може користити тематско планирање.

Како је грађанско васпитање изборни програм, дешава се да се реализује у целом или у делу одељења, мада се често реализује и у групи састављеној од ученика из више одељења и зато се алтернативно користе оба израза одељење/група. Уколико је рад у групи потребно је уложити додатни напор да се направи групна кохезија. Многи садржаји програма су погодни за јачање добрих односа у групи, а посебно активности на планирању и извођењу заједничких акција.

У овом предмету продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користити при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

За реализацију предмета и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике првог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

Оцењивање ученика у грађанском васпитању је усаглашено са Правилником о оцењивању у основној школи и ученицима блиско јер се описно оцењују из свих предмета.

Циљ и задаци предмета: Да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и религијских заједница које живе и делују на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности Цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате Цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и филозофских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

ЗАДАЦИ:

развија отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личностима, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
развија способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у заједници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и о сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божју и за себе;
развија тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене Цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваривању сусрета са светом, са природом и пре и после свега са Богом;
изгради способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
изгради свест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међу-предметно повезивање
да разуме основна сазнања о темама које ће се обрађивати на настави Православног катихизиса. моћи да опише и објасни значење појма заједнице као и његов однос према њему блиским особама (породици)	I - УВОД	1	1. Учимо о нашој вери - уводни час (Упознавање са садржајем програма и начином рада)	
	II - ЗАЈЕДНИЦА КАО ОСНОВ ЖИВОТА	5	Моја породица (приче и слике које приказују породицу, може и прича о "малој породици" - деца са једним родитељем, или старатељем) 2. Моја школа и другари (садржаји у вези са животом у школи (нова заједница); односи у заједници, правила понашања) 3. Ми смо део	

моћи да препозна да не можемо једни без других знати да нас љубав повезује са другима знати да се правилно осени крсним знаком - знати да је Бог Света Тројица (Заједница) знати да крштењем постајемо чланови Божје породице (Цркве) пожелети да чини добро другима (ближњима) у својој заједници желети да изражава хришћанску љубав према Богу и ближњим знати да заједница са Богом почива на слободи знати да је послушност израз љубави моћи да препозна да је даривање плод љубави моћи да сазна да је молитва разговор са Богом моћи да усвоји текст молитве Оче наш знати да је Бог Отац створио свет из љубави моћи да препозна да је наш живот Божји дар знати да Бог жели да живимо у заједници са Њим бити мотивисан да љубав према Богу изражава молитвом моћи да препозна основне догађаје библијске приповести о Христовом рођењу моћи да препозна и именује главне личности из библијске приче о Христовом рођењу (уз помоћ иконе празника и по кључним симболима)			Божје породице (Цркве) (ко су чланови Божје породице; како се постаје њен члан...)	
	III - ЗАЈЕДНИЦА ЉУБАВИ БОГА, ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ	6	1. Послушност (приче које говоре о томе да када некога волимо, онда га и слушамо) 2. Даривање - наша љубав (како можемо да помогнемо другоме; љубављу чиним добра дела) 3. Цео свет на дар (садржаји који говоре и приказују лепоту створеног света, песмица: "Ал' је леп овај свет", Ј.Ј. Змај, Бог је цео свет створио из љубави) 4. Оче наш - зовемо нашег Бога	
	IV - НЕИЗМЕРНА ЉУБАВ БОЖИЈА - ХРИСТОС СЕ РОДИ	7	Бог долази у овај свет (Новозаветно сведочанство о Христовом Рођењу (препричано и прилагођено) 2. Христос се роди - Божић у мом дому (Божићна песма: "Божић, Божић благи дан) 3. Како је Растко постао Св. Сава (Свети Сава - остварени син Бога Оца (кроз љубав и заједницу са Богом, свако од нас постаје као Свети Сава) 4. Свети Сава, слава у школи и у мојој породици (Химна Светом Сави)	
	V - ЦРКВА ЗАЈЕДНИЦА СА БОГОМ	8	1.Бог ствара свет (Библијско казивање о стварању света) 2. Свет је наш дом (Живот првих људи-Божја жеља да свет буде Црква) 3. Прихватимо дарове Божје (Човек не прихвата Божје дарове-непослушност и себичност) 4. Где је љубав ту је Бог (Прича: "Где је љубав, ту је Бог", Л.Н. Толстој) 5. Христова вечера са ученицима (Прва Литургија (Христови ученици); "Православна читанка", с. Нина Неранцић и Ана Савковић) 6. Литургија - окупљање Божје породице (Прва Литургија (Христови ученици); "Православна читанка", с. Нина Неранцић и Ана Савковић) 7. Пост - стаза љубави	
	VI - ХРИСТОВА ЉУБАВ ПРЕМА ЧОВЕКУ И СВЕТУ	3	Христова љубав према човеку и свету (Јеванђељска прича Милостиви Самарјанин) Препознајемо Христову љубав (Песмица: "Знаш ли ко те љуби слилно 3. Христос васкрсе! (Новозаветно сведочанство о Христовом Васкрсењу (препричано и прилагођено), Прича: "Добро дрво" Ш. Силверстејн)	
	VII - НАША БРИГА О СВЕТУ	6	1. Човек домаћин у свету 2. Радост служења (Разне приче о које говоре о служењу човека Богу и човеку) 3. Љубав према људима и природи је љубав према Богу (Човекова брига за очување природе, биљака и животиња, Прича Свети Герасим и лав Јордан, Приче и	

моћи да препозна да је прослава празника догађај целе породице кроз који се остварује заједница љубави моћи да усвоји текст (садржај) и мелодију песме (Божих, Божић) моћи да препозна да је Свети Сава посветио свој живот Богу због љубави према Њему моћи да опише појединости библијске повести о стварању света моћи да разликује оно што је Бог створио од онога што је човек направио на примерима из непосредног окружења знати зашто за Бога кажемо да је Творац моћи да објасни, на елементарном нивоу, повезаност људи и природе уочити да се у Цркви остварује јединство људи и природе са Богом знати да у заједници са Богом учествујемо слободно - само ако то желимо (пример Светога Саве и његовог слободног избора) да се упозна са Литургијом као догађајем (заједничком трпезом) на којем се окупља Божја породица упознати Христово учење као "учење" о љубави и праштању (на примерима из јеванђељских прича препознати и разумети да је права љубав када је показујемо делима усвојити садржај и мелодију песме "Знаш ли ко те љуби силно" бити у могућности да опише појединости библијске повести о Христовом Васкрсењу			слике о кућним љубимцима) 4. Сваки човек је за нас Христос 5. Научили смо о нашој вери	

препознати и именовати главне личности из библијске приче о Христовом Васкрсењу (уз помоћ иконе празника и по кључним симболима) препознати да је прослава празника догађај целе породице кроз који се остварује заједница љубави моћи да опише прослављање Васкрса у својој породици знати обичаје у вези са Васкрсом развијати потребу да делима исказују љубав моћи да преприча одабране приче које говоре о Христовој љубави према свету и човеку на елементарном нивоу моћи да објасни међусобну повезаност свих људи и природе препознати и именовати поступке људи који су прожети љубављу према природи, људима и Богу уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса 1.разреда основне школе				

Начин остваривања програма

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса,

група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспонованја наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика;

Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика; III - ЗАЈЕДНИЦА ЛЈУБАВИ БОГА, ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања

њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са

савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика; IV - НЕИЗМЕРНА ЛЈУБАВ БОЖИЈА - ХРИСТОС СЕ РОДИ Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања,

креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика; V - ЦРКВА - ЗАЈЕДНИЦА СА БОГОМ Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким

Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих

листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика; VI - ХРИСТОВА ЉУБАВ ПРЕМА ЧОВЕКУ И СВЕТУ Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савр

У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика; VII - НАША БРИГА О СВЕТУ Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава и практична настава. Теоријска настава се реализује у учионици, док се практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе на

ставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешн

Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика;

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

5.1. Индивидуални образовни план за социјално ускраћене ученике и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика и других разлога потребна додатна образовна подршка. Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања таквих ученика у редован образовно-васпитни рад и њихово осамостаљивање у вршњачком колективу. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, у коме је прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада. Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине наставник разредне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

5.2. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима припрема се индивидуални образовни план, програм и начин рада којим се утврђује обogaћен начин образовања и васпитања који садржи: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада.

6. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

6.1. Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (свет око нас, музичка култура и ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

7. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима. Поред организације излета, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Те активности могу се реализовати по програму које је сама школа развила, али могу се користити и програми који су претходно донети као изборни (нпр. чувари природе, рука у тесту, народна традиција). Сврха ових активности је подршка

прилагођавању ученика првог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширивање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго. Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру ваннаставних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и задовољство учесника активности. Бројни су начини на који је могуће то остварити као што су: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

За ученике овог узраста важно је да родитељи буду упознати са активностима које школа нуди и помогну да њихова деца изаберу оне које им највише одговарају.

ХОР

Хор је, као ваннаставна активност, важан чинилац у културном и јавном животу школе. Са примереним музичким програмом хор представља незаобилазан саставни део школских манифестација, прослава и културних манифестација. Певање у хору у великој мери доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља уопште. Потврђено је да ученици који певају у хору показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама. Уједно, певање у хору подстиче и доживотну љубав према музици.

Свака основна школа је у обавези да организује рад хора. У зависности од броја ученика и њихових певачких способности, могу се формирати одељењски хор, разредни хор и/или хор млађих, то јест старијих разреда основне школе.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...). Учешће у хору развија дејји глас, правилно држање, дисање, интонацију, изговор и артикулацију.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу - тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности појединца за успех целе групе, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дејјих композитора и композиције са фестивала дејјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет једногласних и двогласних композиција, а цапелла или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности и примереног литерарног садржаја.

Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам. Код сваког ученика наставник треба да пронађе његов природни певачки регистар и опсег на основу чега врши поделу на певачке гласове (први и други, односно горњи и доњи) за извођење двогласних композиција.

На часовима хора, наставник треба да укаже на важност држања тела, дисања и правилног изговора гласова. Услов правилног дисања је правилно држање тела. Крајњи циљ је природно и синхронизовано певање и уједначен звук хора.

Вежбе дисања су важне за загревање гласница, отварање дисајних путева и опуштање грла. Практикују се пре вежби певања и значајне су за регулисање даха у току певања. На пример:

1. Опуштање грла - ученици треба дубоко да удахну и симулирају зевање.
2. Код следеће вежбе треба да удахну кроз нос, а потом и издахну на уста бројећи до четири, као да желе да угасе свећу. Важно је да "дишу стомаком" уместо грудима (могу да положи руке на стомак и да удишу тако да им стомак "расту").
3. Затим удахну кроз нос, изброје до четири и издишу кроз уста, тј. зубе, изговарајући 'сссссс', први пут тихо, а затим гласно.

4. Поновити вежбу тако што глас 'с' изговарају испрекидано. Варијанта ове вежбе за активирање дијафрагме је опонашање смеха Деда Мраза ('Хо, хо, хо...') или испрекидано дување у замишљену свећу.

Вежбе распевавања доприносе квалитету певања и прецизном интонирању, чак и у почетним фазама. Како је певање и техничка вештина, распевавање може помоћи развоју дечијих гласова. Наставник треба да буде креативан и користити вокализе које ће бити забавне деци, јер основни циљ јесте да заволе певање.

На пример:

1. Распевавање почиње певањем вокала (а, е, и, о, у) или кратких слогова на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје. Увек почети од тонова средњег певачког регистра хора (то је најчешће цe1).

2. Тоновима и мотивима се могу певати и брзим издувавањем ваздуха кроз спојене усне, тако да трепере.

3. Препоручује се и певање једноставних мотива (на пример на слоговима "ио" или "мио"), секвенцираних поступно наниже па навише (дијатонски и хроматски).

4. Једна од вежби за ширење обима гласа је повезивање тонова у распону октаве глисандом, навише и наниже (ce1- ge1- ce1- ge1- ce1), као сирена.

5. За распевавање се могу користити и једноставне песме или модели, као и делови песама.

Вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене.

Правилном интонирању могу помоћи и визуелни знакови, на које деца одлично реагују. На пример, покретима руку нагоре и надоле можемо давати знак деци да се мелодија креће навише или наниже.

Обрада песме

На самом почетку треба бирати лакше песме које имају једноставне речи и мелодију. Код обраде нове песме најпре се приступа анализи текста. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. За вежбање дикције препоручује се и певање слогова или одговарајућег текста на истој тонској висини.

Следи усвајање мелодије у фрагментима. Уколико је композиција двогласна, ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима, све док свака група не буде интонативно сигурна. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обратити пажњу на динамику и агогику.

Важно је да се у хору постигне једнака интонација, почев од првог тона песме. Наставник изведе тон који деца треба да понављају док не отпевају тачно. Наставља са различитим тоновима у тоналитету песме. Оваква врста имитације помаже деци да науче како да 'чују' тон и ускладе своје гласове да би га тачно интерпретирала.

Ученицима треба јасно ставити до знања да је важно да слушају једно друго, нарочито код унисоног певања. Уколико не чују ученика поред себе, значи да певају прегласно.

Уколико се уз певање изводи и кореографија, добро је покрете увежбати пре текста.

Већ од прве пробе хора треба упутити ученике на правила понашања: нема причања у току извођења, жвакања жвака, треба да стоје право (мада их не можемо спречити да се врпоље). Ако ученици правила усвоје на пробама, лакше ће их поштовати на концертима. Незаобилазни су и детаљи везани за избор одеће за наступе, уласка на сцену, распореда стајања, поклањања, изласка на и са сцене...

ПРЕПОРУЧЕНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ПЕВАЊЕ У ХОРУ

У ПРВОМ РАЗРЕДУ

Химне

Државна химна

Химна Светом Сави

Химна школе

Дечје песме

Свићу опет румена сванућа - Миња Субота
Од школе и књиге - Миња Субота
Боле, Боле, не боји се школе - Миња Субота
Ласте - Бранко Милићевић
Бројалица - Момчило Бајагић - Бајага
Док месец сја - Жан Батист Лили
Молимо за фини тишину - Александар Кораћ
За свако чудо - Константин Бабић
Коњски реп - Константин Бабић
Врабац - Константин Бабић
Сањалица Маца - Мирко Шоуц
Јесен - Мирко Шоуц
Ал је леп овај свет - Александар Кораћ
Јануарске звезде - Миодраг Илић-Бели
Свитац - Петар Озгијан
Анђели певају - Милан Ђурђевић
Киша - хор Перпетум Джезиле
Народне песме
Киша пада
Дуње ранке
Кажи мени ђаче, учениче
Ој, Бадњаче, Бадњаче

ПЛАН ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Септембар

Разредна словарица

Слагање речи на словарици

Слагање речи на словарици

Слагање речи на словарици

Октомбар

Слагање речи на словарици

Слагање речи на словарици

Вежбе читања и шчитавања

Вежбе читања и шчитавања

Слагање речи на словарици

Новембар

Слагање речи на словарици

Вежбе читања и шчитавања

Разумевање прочитаног

Слагање реченица на словарици

Децембар

Слагање реченица на словарици

Вежбе читања и шчитавања

Писање по диктату

Слагање речи на словарици

Јануар

Слагање реченица на словарици

Слагање реченица на словарици

Фебруар

Писање по диктату

Разумевање прочитаног

Писање по диктату

Март

Разумевање прочитаног

Разумевање прочитаног

Писање по диктату

Разумевање прочитаног

Разумевање прочитаног

Април

Писање по диктату
Одговарање на питања у вези приче
Одговарање на питања у вези приче
Одговарање на питања потпуном реченицом

Мај

Одговарање на питања потпуном реченицом
Разумевање прочитаног
Разумевање прочитаног
Писање по диктату

Јун

Писање по диктату

ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Септембар

Положај и величина предмета
Линије
Бројеви од 1 до 5
Бројеви од 1 до 5

Октбар

Сабирање са пребројавањем
Сабирање и одузимање до 5
Бројеви од један до пет
Сабирање до пет
Одузимање до пет

Новембар

Задачи са сабирањем и одузимањем
Задачи са сабирањем и одузимањем
Сабирам и одузимам до пет
Бројеви до десет

Децембар

Бројеви до десет
Парни и непарни бројеви
Редни бројеви
Сабирање са пребројавањем

Јануар

Сабирање и одузимање до 10
Сабирање и одузимање до 10

Фебруар

Решавање једначина
Решавање једначина
Сабирам и одузимам до 10

Март

Сабирање са пребројавањем
Сабирање и одузимање до 20
Сабирање и одузимање до 20
Сабирање и одузимање до 20
Сабирање и одузимање до 20

Април

Решавање израза
Решавање израза
Бројеви до 100
Бројеви до 100

Мај

Сабирање и одузимање до 100
Сабирање и одузимање до 100
Сабирање и одузимање до 100
Решавање текстуалних задатака

Јун

Решавање текстуалних задатака

ПЛАН РАДА ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ

Септембар

Ми смо одељењска заједница
Школа - ко све ради у школи
Ми смо ученици првог разреда
Од школе до куће – правила понашања на улици

Октбар

Дечја права – ђачке обавезе
Правила понашања у школи
Уредимо нашу учионицу
Хигијенске навике у школи и код куће
Шта ћу бити када порастем

Новембар

Мој портфолио – пратим и бележим своје успехе
Израда личног плана ваннаставних активности
Шта ми седопада, ашта не у шкло
Рад на личном портфолију

Децембар

Бринем о свом здрављу
Ко све може да ми помогне када уочим проблем
Рад на личном портфолију
Мој успех на крају првог полугодишта

Јануар

Час посвећен Светом Сави
Правила понашања : на улици, у школи, у продавници, у позоришту, биоскопу...

Фебруар

Ја сам талентован – рад на личном портфолију
Волим да читам
Занимања људи
Рад на пројекту: Рециклирај, не фолирај

Март

Најлепша мама на свету

Зелени кутак у нашој учионици
Рад на пројекту: Рециклирај, не фолирај
Кад се загледам у себе – рад на личном портфолију
Како ја волим да учим

Април

Бринем о животињама
Упутимо друге да брину о својој околини
Мој портфолио – изложба радова из портфолија ученика

Мај

Шта сам научио у овој школској години, колико сам био успешан
Како да заштитимо планету
Мој друг- мој ослонац
Евалуација рада ученика у овој школској години – рад на портфолију

Јун

Моји планови за следећу школску годину

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

План екскурзије ученика 1.разреда за школску 2026/27.год

Наставним планом за 1. разред основног васпитања и образовања предвиђено је организовање и извођење:

ЕКСКУРЗИЈЕ УЧЕНИКА НА РЕЛАЦИЈИ СМЕДЕРЕВО – БЕОГРАД – СМЕДЕРЕВО

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, учачањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, жива природа, где човек живи, кретање у простору и времену; основни облици усменог изражавања; мерење времена; разне врсте знакова и симбола; певање и слушање музике; различити облици кретања; шта може да наруши моје здравље)

Упознавање културног наслеђа, развијање и неговање позоришне културе

Рекреативне активности ученика

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи главног града Републике Србије

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Садржаји екскурзије:

Посета и обилазак Храма Светог Саве (упознавање сесањеговомбогатомисторијом и значајемзасрпскинарод).

Обилазак Ботаничке баште Јевремовац (посматрање биљака , разговор, фотографисање)

Парк диносауруса у природној величини „Јураавантура“ на Калемегдану (истраживање, фотографисање, информисање о пореклу и основним карактеристикама диносауруса)

Слободне активности у Центру „МалиДунав“ (развијање еколошке свести стицање нових знања и вештина кроз практичан рад, разноврсни облици кретања, елементарне игре, певање и играње...)

НАПОМЕНА:

1.У садржају тендера захтевати **потврду о резервацијитрочасовног програма** од комплекса„Мали Дунав“ (са циљем избегавања евентуалних проблема на лицу места, у току екскурзије);

2. Референце агенција – извештаји о реализованим екскурзијама за прошлу школску 2025/26. годину.

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, екскурзија ће бити реализована за најмање 60% ученика разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине првог разреда и туристички водич туристичке агенције реализатора екскурзије.

Време трајања екскурзије: један радни рад (12 часова), друга половина маја или јун

Путни правци: Смедерево – Београд – Смедерево

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

НАСТАВА У ПРИРОДИ

Требало би да се реализује у школској 2026/27. години на планини Тари или у Врњачкој бањи.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, учачањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и

оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским и равничарским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским и равничарским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји наставе у природи:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризуре, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитоване и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља или сеоског газдинства (уочавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (уочавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, настава у природи ће бити реализована за најмање 2/3 ученика првог разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине првог разреда, рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора одмора и рекреације.

Време трајања наставе у природи: 6 дана у априлу, мају или јуну.

Путни правац: Тара, Врњачка бања

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

ОДМОР И РЕКРЕАЦИЈА УЧЕНИКА

Требало би да се реализује на једној од планина: Гоч - објекат Пирамида, Дивчибаре - коначиште Хеба, Врњачка бања – хотел Банбус или Гуча – хотел Нордик за време пролећног или летњег распуста ученика.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји одмора и рекреације ученика:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризура, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитоване и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља (уочавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (уочавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, одмор и рекреација ученика ће бити реализован у складу са интересовањима родитеља.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине првог разреда, рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора.

Време трајања одмора и рекреације: пролећни или летњи распуст (5 – 7 дана)

Путни правци: Врњачка бања, Гоч, Гуча или Дивчибаре

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

ПРАВИЛНИКО ПЛАНУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ПРОГРАМУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

(„Службени гласник РС –Просветни гласник”, број 10/17)

ПРАВИЛНИК О ИЗМЕНАМА И ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О ПЛАНУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ПРОГРАМУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20)

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик ¹	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Српски језик као нематерњи ²	2	72	2	72	3	108	3	108
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
10.	Дигитални свет	1	36	1	36	1	36	1	36
У К У П Н О: А		20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*
Ред. број	В. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁴	2	72	2	72	2	72	2	72
У К У П Н О: Б		1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*
У К У П Н О: А + Б		21-23*	756-828*	22-24*	792-864*	22-25*	792-900*	22-25*	792-900*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети и изборни програми

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД	ТРЕЋИ РАЗРЕД	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	21-23*	756-828*	22-24*	792-864*	22-25*	792-900*	22-25*	792-900*
2.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Додатна настава					1	36	1	36
4.	Настава у природи**	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељенског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁵	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

Четврти разред

"Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2017, а примењиваће се на ученике који уписују први разред основног образовања и васпитања почев од школске 2018/2019. године.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик ¹	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Српски као нематерњи језик ²	2	72	2	72	3	108	3	108
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
УКУПНО: А		19-21*	684-756*	20-22*	720-792*	20-23*	720-828*	20-23*	720-828*

Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁴	2	72	2	72	2	72	2	72
У К У П Н О: Б		1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*
У К У П Н О: А + Б		20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*
2.	Пројектна настава ⁵	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
4.	Додатна настава							1	36
5.	Настава у природи**	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁶	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

Пети и шести разред

Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања: 15/2018-77, 18/2018-1, 3/2019-83, 3/2020-3, 6/2020-94

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност _____ језик1	5	180	4	144
2.	Српски као нематерњи језик 2	3	108	3	108

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
3.	Страни језик	2	72	2	72
4.	Ликовна култура	2	72	1	36
5.	Музичка култура	2	72	1	36
6.	Историја	1	36	2	72
7.	Географија	1	36	2	72
8.	Физика	-	-	2	72
9.	Математика	4	144	4	144
10.	Биологија	2	72	2	72
11.	Хемија	-	-	-	-
12.	Техника и технологија	2	72	2	72
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	36
14.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+543	2	72+543
УКУПНО: А		24-27*	918-1026*	25-28*	954-1062*
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1	Верска настава/ Грађанско васпитање ⁴	1	36	1	36
2.	Други страни језик ⁵	2	72	2	72
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁶	2	72	2	72
УКУПНО: Б		3-5*	108-180*	3-5*	108-180*
УКУПНО: А + Б		27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО– ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*
2.	Слободне наставне активности ⁷	1	36	1	36
3.	Допунска настава	1	36	1	36
4.	Додатна настава	1	36	1	36

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	ned.	god.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36
2.	Ваннаставне активности ⁸	1	36	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње	

Седми и осми разред

"Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 18/2018, примењиваће се почев од школске 2022/2023. године, у делу који се односи на план наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања и почев од школске 2021/2022. године, у делу који се односи на план наставе и учења за осми разред.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ред.број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	god.
1.	Српски језик и књижевност језик ¹	4	144	4	136
2.	Српски као нематерњи језик ²	3	108	2	68
3.	Страни језик	2	72	2	68
4.	Ликовна култура	1	36	1	34
5.	Музичка култура	1	36	1	34
6.	Историја	2	72	2	68
7.	Географија	2	72	2	68
8.	Физика	2	72	2	68
9.	Математика	4	144	4	136
10.	Биологија	2	72	2	68
11.	Хемија	2	72	2	68
12.	Техника и технологија	2	72	2	68
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	34
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	102
УКУПНО: А		28 – 31*	1008 – 1116*	28 – 30*	952 – 1020*
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ				
1	Верска настава/ Грађанско васпитање ³	1	36	1	34
2.	Други страни језик ⁴	2	72	2	68
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ⁵	2	72	2	68
УКУПНО: Б		3–5*	108–180*	3–5*	102–170*
УКУПНО: А + Б		31 – 34*	1116 – 1224*	31 – 33*	1054 – 1122*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	Год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	31 – 34*	1116 – 1224*	31 – 33*	1054 – 1122*
2.	Слободне наставне активности ⁶	1	36	1	34
3.	Допунска настава	1	36	1	34
4.	Додатна настава	1	36	1	34
Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	ned.	god.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	34
2.	Ваннаставне активности ⁷	1	36	1	34
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 3 дана годишње	

ОШ „ДИМИТРИЈЕ ДАВИДОВИЋ“
СМЕДЕРЕВО

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ОД ШК. 2026/27. ГОД. ДО ШК. 2029/30. ГОД. II РАЗРЕД

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

за други разред основног образовања и васпитања

Листа обавезних предмета и изборних програма и активности по разредима са укупним недељним и годишњим фондом часова по предметима, програмима и активностима:

р.бр.	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ДРУГИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	Енглески језик	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Свет око нас	2	72

5.	Ликовна култура	2	72
6.	Музичка култура	1	36
7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет	1	36
Укупно :А		21	756
р.бр.	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		
1	Верскана настава/Грађанско васпитање	1	36
Укупно :Б		1	36
Укупно :А+Б		22	792
р.бр.	В.ОБЛИК ОБРАЗОВНО -ВАСПИТНОГ РАДА		
1	Редовна настава	22	792
2	Допунска настава	1	36
3	Настава у природи	7-10 дана годишње	
Редброј	Г.ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА		
1	Часодељ.старешине	1	36
2.	Ваннаставне активности	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 годишње	
Укупно:А+Б+В+Г(без наставе у природи и излета)		900	

Програм је израђен према одредбама чланова 60 и 61 Закона о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ): "Службени гласник РС", бр. 88 од 29. септембра 2017, 27 од 6. априла 2018 - др. закони, 10 од 15. фебруара 2019, 6 од 24. јануара 2020, 129 од 28. децембра 2021.

ЗОСОВ

Члан 5

Основни циљеви основног образовања и васпитања јесу:

обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;
обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребне го вања и развоја физичких способности;
развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
развијање компетенција за сналажење и активно учење у савременом друштву које се мења;
пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, ускладу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
развијање кључних компетенција за целовито учење и међупредметних компетенција у складу са развојем савремене науке и технологије;
развој свести о себи, стваралачким способностима, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности за самовредновање, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
оспособљавање за доношење ваљаних одлука и избор даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
 развијање позитивних људских вредности;
 развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
 развој поштовања расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
 развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
 повећање ефикасности и употребесвих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
 повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

ПРОГРАМ ОБАВЕЗНИХ НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд: **180**

Недељни фонд: **5**

бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	системат.	свега
1.	КЊИЖЕВНОСТ	30	35	5	70
2.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	30	35	5	70
3.	ЈЕЗИК	30	10	/	40
укупно		90	80	10	180

Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Предметни исходи	Стандарди	Опште међу предметне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни појмови садржаја	Начини поступка и остваривања програма (Дидактичко методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

[illegible]

наведеједн оставнепр имере поређењаи з текстова исвакодне вногживот а	догађајаукњижевноум етничком тексту) 1CJ.2.5.6. разликује од описивања идијалога 1CJ.2.5.7. разуме фигуративнуупотребуј езикаукњижевноуметн ичком тексту НАПРЕДНИ ВО 1CJ.3.5.1. тумачиособи не, понашање и поступке ликовапозивајући се на текст 1CJ.3.5.2. уочава узрочно- последичне веземеђу				- богаћење речника путемусвајања непознатих речиизпрочитаних	

	догађајима у тексту 1CJ.3.5.3. тумачи идеје укњижевноуметн ичком тексту, аргумен тује их позивајући се на текст				текстова Облик рада: фронтални, групни, инди видуални, рад у пару Метод рада: вербална, дем онстративна, Наставна средства: Уџ беници, е- уџбеници, пр ипремљен	

				материјал,(листићи...),свеске, текстови	
разликује глас и слог препознаје само гласнике и сугласнике, разликује врсте речи типичним случајевима, -одређује основне граматичке категорије именица и глагола, -разликује реченице по облику и значењу, -поштује и примењује основна правила правописа	ОСНОВНИ ИВО 1СЈ.1.4.1. препознаје врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе) ознаје граматичке категорије променљивих речи (род и број именица) и глаголско време (презент, перфект и футур) 1СЈ.1.4.3. препознаје врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) 1СЈ.1.4.4. препознаје антонимију 5. познаје значење речи и фразеологизма које се употребљавају у свакодневној комуникацији (укући, школи и сл.) 1СЈ.2.3.2. употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника; користи наводнике при навођењу туђих речи; правилно пише присвојне придеве {-ов/-ев/-и, -ски/-чки/-шки} правилно пише гласове ћ, ч, ђ, Љ; правилно пише сугласник ј у интервокалској позицији; правилно пише речцу или речцу не; употребљава запету	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња 7. Одговорно учење 10. Естетичка компетенција	ЈЕЗИК (30О + 10У = 40) Граматика, правопис и ортоепија (30О + 10У) (глас, слово, реченице по значењу, употреба великог слова, тачка, упитник, узвичник) -Глас и слог, самогласници и сугласници, -Врсте речи: именице (властите и заједничке), род и број именица; глаголи, глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни) -Реченице:	- упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, радиозаписа, панорама, кратких записа, кратких излагања, - коришћење есеја, уџбеника, идр. - објашњење слогосамонати пичним случајевима са самогласником на крају слогова, - за сваку врсту речи најпре увести појам, а затим разликовање подврста. (нпр.	<i>Праћење постигнућа ученика, усмени испитивање Бележење постигнућа ученика описном и бројчаном оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови</i>

				најпрерадити насхватању ојма именице као врстечичи, затимувестир азликовањеп одврста), - направитико релацијусана ставом математике увези са писањемскра ћеница замерне	

принабрајању 1CJ.2.4.1. одређује врсте речи(именице, заменице, узвичне.Потврдне и одричнереченице. придеве,бројевеиглаголе)1CJ.2.4.2.препознаје подврсте речи(властитеизаједничкеименице;описне, присвојне и градивнепридеве;личне заменице; основне и реднебројеве) 1CJ.2.4.4. препознајеграматичке категорије глагола(лице, број и род) и уме дапребаци глаголе из једногглаголског времена у друго1CJ.2.4.6. одређује врстечреница по- комуникативнојфункцији (обавештајне, упитне,узвичне, заповедне) и попотврдности/одричности(потврднеи одричне) 1CJ.2.4.7. саставља реченицеразличите по комуникативнојфункцији и облику 1CJ.2.4.8.препознајесинонимију1CJ.2.4.9.познајезначењаречи и фразеологизама који се јављају ушколским текстовима, (уучбеницима, књигама из лектиреисл.)иправилноихупотребљава 1CJ.3.4.4. одређујезначења непознатих	обавештајне,упитне,заповедне узвичне.Потврдне и одричнереченице. Велико слово: писањеназива држава, градоваи села (једночланих ивишечланих) иједночланихгеографских назива, -Спојено и одвојенописањеречи:писање уречце <i>ли</i> иречценеузглаголе, -Интерпункција:тачка(накрају реченицеиизаредногброја); две тачке изапета набрајању;писањедатумаарапским и римскимцифрама, -Писање скраћеница:(мерне јединицеиопштескраћенице <i>ОШ,бр.,итд.</i> и из <i>стр.и нпр.</i>)	јединицећириличкимилатиничким писмом, -користити правописневежбе: преписивање,диктат самосталнописање, постављањеученикауразличите ситуацијеевалуације исамоевалуације Облик рада: фронтални,групни, индивидуални,упару Методерада:вербална,демонстративнаилустративна

речи и фразеологизама на основ ситуације и текста/контекста у којем су употребљени 1CJ.3.4.5. употребљава речи у основном и пренесеном/фигуративном значењу СРЕДЊИ НИВО 1CJ.2.3.2. употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника; користи наводнике при навођењу туђих речи; правилно пише присвојне придеве {-ов/-ев/-иш, -ски/-чки/-иши} \ правилно пише гласове ђ, ч, ђ, Љ; правилно пише сугласник ј у интервокалној позицији; правилно пише речцу <u>л</u> и речцу <u>не</u>; употребљава запету при		

набрајању 1CJ.2.4.1. одређује врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе) 1CJ.2.4.2. препознаје подврсте речи (властите и заједничке именице; описне, присвојне и градивне придеве; личне заменице; основне и редне бројеве) 1CJ.2.4.4. препознаје граматичке категорије глагола (лице, број и род) и уме да пребаци глаголе из једног глаголског времена у друго 1CJ.2.4.6. одређује врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) 1CJ.2.4.7. саставља реченице различите по комуникативној функцији и облику 1CJ.2.4.8. препознаје синонимију 1CJ.2.4.9. познаје значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (уџбеницима, књигама из лектире и сл.) и правилно их употребљава НАПРЕДНИ НИВО 1CJ.3.4.4. одређује значења непознатих речи и фразеологизама на основ ситуације и текста/контекста у којем су употребљени 1CJ.3.4.5. употребљава речи у основном и пренесеном/фигуративном значењу					

чита текст поштујући интонацију реченице/стиха изражајно рецитует песму изводи драмске текстове износи своје мишљење о тексту влада основном техником читања и писања латиничног текста пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном) користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање правилно састави дужу и потпуно реченицу и спојивише реченицама у украћу целину учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај)	ОСНОВНИ НИВО 1CJ.0.1.1. познаје основна начела вођења разговора: уметност да започне разговор, учествује у њему и оконча га; пажљиво слуша своје саговорнике 1CJ.0.1.2. користи форум учтивог обраћања 1CJ.0.1.3. казује текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха, без тзв. „певушења“ или „скандирања“ 1CJ.0.1.4. уме да преприча и забрани наративни или краћи информативни текст на основу претходне изградње планатекста и издвајања значајних делова или занимљивих детаља 1CJ.0.1.5. уме самостално (својим речима) да описује и да прича на задату тему: држи се теме, јасно структурира казивање (уводни, средишњи и завршни део казивања), добро распоређујући основну информацију и додатне информације	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Работна компетенција 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Садржајна компетенција 7. Одговорно учење 8. Одговорно друштво 9. Одговорно односење према здрављу 10. Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација Кап редузетништво	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (300+35У+5С=70) Богаће речника, изражајно казивање читање Примена правописних правила Друго писмо (латиница): штампана и писана слова Разумевање прочитаног кроз одговор на питања План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања План описивања на основу непосредног посматрања Правописне вежбе: преписивање, диктат самостално писање Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене	(порука, текст, описивање, фабула редослед догађаја, препричавање, причање, аутодиктат	- упућивање ученика на коришћење додатних литературе, интернета, енциклопедија, ради изrade панова, кратких записа, кратких излагања - коришћење есеја, уџбеника, идр. - објашњење слога само на типичним случајевима са самогласником на крају слога, - засваку врсту речи најпре увести појам, а затим разликовање подврста. (нпр. најпрерадити на схватање појма	<i>Праћење постигнућа ученика, усмени испитивање Бележење постигнућа ученика описном и бројчаном оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Све све ученицима њихови практични радови</i>

1CJ.0.1.6. уме назанимљив начин да почне изврши своје причање 1CJ.0.1.7. уме у кратким цртама да образложи неку своју идеју 1CJ.0.1.8. уме да одбрани своју тврдњу или став 1CJ.1.3.1. пише писаним словима и рилице 1CJ.1.3.2. уме да се потпише 1CJ.1.3.3. почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком 1CJ.1.3.4. употребљава велико слово приликом писања личних имена, назива места (једночланих), назива школе 1CJ.1.3.5. пише кратким потпуним реченицама једноставне структуре 1CJ.1.3.6. издваја наслов, углавном се држи теме 1CJ.1.3.7. препричава кратак једноставан текст (до 400 речи) 1CJ.1.3.8. корист		речи, осмислене, асоцијације - Састављање реченица по шаблону рече задатих реченица Лексичко-семантичке вежбе, допуњавање реченица, опис бића и предмета Сценско приказивање драмског/драматизованог текста		именице као врсте речи, затим увести разликовање (по врстама); - направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ириличким и латиничким писмом, - користити правописне вежбе: преписивање, диктација, самостално описивање - постављање ученика у различите ситуације и евалуација	

	искроманфондречи(уо дносу на узраст);					

- читаћи рилички текст	изражајно правилно их потребљава				Методерада: вербална, демонстративна и илустративна	
1СЈ.1.3.9. пише кратку поруку (о томе куда иде, зашто касни, исл.) 1СЈ.1.3.10. пише честитку (за Нову годину, рођендан), позивницу (за рођенданску прославу, забаву), разгледницу (са летовања, зимовања, екскурзије) СРЕДЊИ НИВО: 1СЈ.2.2.1. чита текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха; у међа одредина ком месту у тексту је пауза, место логичког акцента; који део текста треба прочитати брже, ако је испорије 1СЈ.2.2.2. изводи једноставне закључке у вези са текстом, анализирајући и обједињујући информације исказане у различитим деловима текста (у различитим реченицама, пасусима, пољима табеле) 1СЈ.2.2.3. ^						

1СЈ.2.2.9. издваја делове текста који су му нејасни 1СЈ.2.2.10. вреднује примереност илустрације илустрација које прате текст; наводи разлоге за избор одређене илустрације 1СЈ.2.3.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) 1СЈ.2.3.3. пише јасним и потпуним реченицама; варира језички израз (ред речи у реченици, типове реченица, дужину реченице...) 1СЈ.2.3.4. држи се теме; излагање организује око основне идеје текста коју поткрепљује одговарајућим детаљима 1СЈ.2.3.5. језички израз прилагођава комуникативној ситуацији (формалној/неформалној) 1СЈ.2.3.6. саставља кратак наративни текст 1СЈ.2.3.7. саставља кратак дескриптивни текст 1СЈ.2.3.8. користи фондречи примерену узрасту; употребљава синониме (нпр. да избегне понављање) 1СЈ.2.3.9. исправља свој текст (критички чита написано, поправља текст и исправља грешке)						

1CJ.2.3.10. уме да попуни једноставан образац са основним подацима о себи (име, презиме, имеродитеља, година рођења, адреса, телефон; школа, разред, одељење) 1CJ.2.3.11. пише писмо (приватно) и уме да га адресира НАПРЕДНИ ИВО: 1CJ.3.2.1. изводи сложенијезакључке на основу текста, обједињујући информације из различитих делова дужег текста 1CJ.3.2.2. повезује и обједињује информације и сказане различитим симболичким системима (нпр. текст, табела, графички					

приказ) 1CJ.3.2.3. разликује различита гледишта заступљена у информативном тексту (нпр. мишљење аутора текста vs. мишљења учесника у догађају) 1CJ.3.2.4. изводи сложенијезакључке на основу текста и издваја делове текста који их поткрепљују; резимира наративни текст 1CJ.3.2.5. представља текст у одговарајућој нелинеарној форми (уноси податке из текста у дату табелу или дијаграм) 1CJ.3.2.7. објашњава и вреднује догађаје и поступке ликова у тексту (нпр. објашњава зашто је лик поступио на одређен начин, или вреднује крај приче у односу на своја предвиђања током читања текста, или износи свој став о догађајима из текста) 1CJ.3.3.1. пише јасним, потпуним, добро обликованим реченицама; користи разноврсне синтаксичке конструкције, укључујући и сложене 1CJ.3.3.2. јасно структурира текст (уводни, средишњи и завршни део текста); добро распоређује основну информацију и додатне информације унутар текста и пасуса					

1CJ.3.3.3. прилагођавајезичко-стилскиизразитипутекста						
1CJ.3.3.4.састављакратакекспозиторни текст						
1CJ.3.3.5. користи богат фонд речи (у односу на узраст)						
1CJ.3.3.6.издваја пасусе						

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Предмета енглески језик за 2.разред

Наставник: Катарина Станојевић, Маријана Тирнанић

Недељни фонд часова: 2

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе и учења страног језика у основном образовању и васпитању јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Компетенције које развија : дигитална компетенција, комуникација, компетенција за целоживотно учење, одговоран однос према околина, одговорно учешће у демократском друштву, сарадња, одговоран однос према здрављу.

ОБЛАСТ/ТЕМА		МЕСЕЦ (уписати број часова по теми за одређени месец)										Обрада	Остали типови часова	Свега
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Say hello!	1										/	1	1
2.	Welcome	2										2	/	2
3.	1. At school	6	1									3	4	7
4.	2. My things + Први контролни задатак		8	1								3	6	9
5.	3. Body and face + Други контролни задатак			6	5							3	8	11
6.	4. Cool animals				3	4						3	4	7
7.	5. Good food						7					3	4	7
8.	6. My free time + Трећи контролни задатак							8	1			3	6	9
9.	7. My house + Четврти контролни задатак								7	4		3	8	11
10.	8. Cool clothes									3	5	3	5	8
Укупно		9	9	7	8	4	7	8	8	7	5			72

Бр.	НАСТАВНА ТЕМА	ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ И НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	НАСТАВНИ ИСХОДИ	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА	ПРОЦЕНА И ПРОВЕРА ПОСТИГНУЋА	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ / КОРЕЛАЦИЈА
1	Say hello!	Ученици понављају: Представљање Ученик учи: - фразе које се користе приликом представљања и давање/разумевање основних информација о себи и другима - записивање основних личних информација (име, године и сл.)	Ученик уме да: - поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; - представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге.	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5.ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.10.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, и различите технике формативног оцењивања.	Српски језик Грађанско васпитање
2	Welcome	Ученик учи: - уочавање и именовање боја и бројева од 1 до 20 - представљање и давање основних информација о себи (име, године и сл.) - постављање питања и давање одговора на питања о члановима породице	Ученик уме да: - поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; - представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.10. ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	Српски језик Математика Грађанско васпитање

3	1 At school	Ученик учи: - уочавање и именовање људи и објеката у непосредној околини (учионици) - постављање питања и давање одговора на питања о људима и објектима у непосредној околини (учионици) - описивање ствари - исказ о сопственим осећањима - читање и разумевање описа једног дана у школи	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - разуме позив и реагује на њега; - упути позив на заједничку активност; - разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе; - исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин; - разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке; - разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења;	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.1.20. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти. Тест.	Српски језик Грађанско васпитање Математика

			- разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства.			
4	2 My things + Први контролни задатак	Ученик учи: - уочавање и именовање играчака и других ствари - исказ о поседовању - постављање питања и давање одговора на питања о томе шта неко има - разговор о управљању емоцијама - читање и разумевање прочитаног на тему играчака и материјала	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства; - разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и даје једноставне исказе којима се изражава	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	Српски језик Свет око нас

			припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање - разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.			
5	3 Body and face + Други контролни задатак	Ученик учи: - уочавање и именовање делова тела и лица - описивање људи - давање једноставних инструкција - читање и разумевање прочитаног на тему пет чула	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства; - разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности; - тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може не може уме/не уме да уради.	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.1.12.ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.18. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4. ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.16. ПСТ.3.1.17.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти. Тест.	Српски језик Свет око нас Физичко васпитање
6	4 Cool animals	Ученик учи: - уочавање и именовање различитих животиња - постављање питања и давање	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.1.12.ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и	Српски језик Свет око нас

		одговора на питања о различитим животињама - уочавање и разговор о сопственим емоцијама - читање и разумевање прочитаног на тему младунаца различитих животиња	- разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства.	ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.17. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.16.	групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	
7	5 Good food	Ученик учи: - уочавање и именовање хране и пића - разговор о храни која му се допада или не допада - постављање питања и давање одговора на питања о храни која му се допада или не допада - разумевање и разговор о томе зашто је важно	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка	ПСТ.1.1.1. ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.1.12.ПСТ.1.1.14.ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.7. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.1.16. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4. ПСТ.2.3.1. ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.16. ПСТ.3.1.17. ПСТ.3.1.18.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти. Тест.	Српски језик Свет око нас Физичко васпитање

		бити добар према другима - читање и разумевање прочитаног на тему групе хране	средства; - разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; - разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.			
8	6 My free time + Трећи контролни задатак	Ученик учи: - уочавање и именовање слободних активности - разговор о томе шта може, а шта не може да се ради постављање питања и давање одговора на питања о томе шта може, а шта не може да се ради - разговор о емоцијама - читање и разумевање прочитаног о томе како се тело креће	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства; - разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору;	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.1.12. ПСТ.1.1.13. ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.1. ПСТ.2.1.3. ПСТ.2.1.7. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4. ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.16. ПСТ.3.1.17.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	Српски језик Свет око нас Грађанско васпитање Ликовна култура Музичка култура

			- разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време.			
9	7 My house + Четврти контролни задатак	Ученик учи: - уочавање и именовање просторија у кући и намештаја - постављање питања и давање одговора на питања о томе где се шта налази - разговор о намештају - разговор о томе шта му је потребно, а шта није, и доношење одлука - читање и разумевање прочитаног на тему облика	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства; - разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору; - разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време; - разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11. ПСТ.1.1.12.ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.3. ПСТ.2.1.7. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.1.18. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4. ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.16. ПСТ.3.1.17.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти. Тест.	Српски језик Свет око нас Грађанско васпитање
10	8 Cool clothes	Ученик учи:	Ученик уме да: - разуме јасно постављена једноставна питања личне	ПСТ.1.1.1 ПСТ.1.1.2. ПСТ.1.1.3. ПСТ.1.1.4. ПСТ.1.1.5. ПСТ.1.1.8. ПСТ.1.1.9. ПСТ.1.1.11.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз	Српски језик Свет око нас

		- уочавање и именовање одеће и личних ствари - постављање питања и давање одговора на питања о томе шта носе - разговор о личним стварима - разговор о томе због чега се осећа добро - читање и разумевање прочитаног на тему одеће и материјала	природе и одговара на њих; - разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге; - препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; - разуме једноставне описе бића, предмета и места користећи једноставна језичка средства.	ПСТ.1.1.12. ПСТ.1.2.1. ПСТ.1.2.2. ПСТ.1.2.3. ПСТ.1.2.4. ПСТ.2.1.3. ПСТ.2.1.7. ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13. ПСТ.2.1.14. ПСТ.2.1.15. ПСТ.2.1.18. ПСТ.2.2.2. ПСТ.2.2.4. ПСТ.3.1.1. ПСТ.3.1.11. ПСТ.3.1.15. ПСТ.3.1.16. ПСТ.3.1.17.	играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Шта пратимо	Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и	Оцену одличан (5) добија ученик који: – у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; – лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;	- Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности ученика на часу одговора на свеску евиденције наставника	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године
		-Комисија ученика и наставница	Учесталост јављања на часу по месецима	Пресек стањана по полугодишту (сваких 16 часова)

		Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;	- Усмено одговарање	Свеобухватност одговора Хронолошка и појмовна прецизност Сналажење на карти Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби, бар једном у полугодишту
		Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; – у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; – већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално	-Редовност доношења домаћег -Ученици воде евиденцију	За три недоношења домаћег -1 у свеску, а након опомене и у дневник За редовно доношење домаћег задатка-5	Свакодневно током године, праћење/ пресек стања за тромесечје
			Квиз на кахуту, или други он-лајн квиз	Првопласирани +5 Другопласирани ++ Трећепласирани +	По једном у полугодишту
			Прегледање свески	Уредност Све забележено са часова	На крају наставне године

		решава поједине проблеме; – у довољној мери критички расуђује;	- Писане провере Ученици дају самопроцену оцене	Бодовање: 40-54%-2 55-69%-3 70-84%-4 85-100%-5	Након сваке теме (4 провере које се раде цео час - по две у полугодишту и бар две провере до 15 минута-једна у првом иједна у другом полугодишту)
		Оцену довољан (2) добија ученик који: – знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; – у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; – понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;		Сарадња у групи	По потреби

		Недовољан (1) добија ученик који: – знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; – не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; .	- Grupni рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)	(сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада, продуката група (пано, табела...)	
			- Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)	Прва три пара која прва ураде задатак добијају +5 Сви парови који ураде задатак добијају + Парови који не раде задато на часу добијају -	По потреби
			- Сналажење на карти	За показаних 5 појмова за један минут оцена 5 За 4 -4 3-3 2-2 1-1	На крају школске године
Ангажовање ученика у настави	одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање, активно учествовање	– показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. (5) – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. (4) – показује делимични степен активности и ангажовања (3) – показује мањи степен активности и ангажовања. (2)	Вођење евиденције од стране наставника о: -Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) -Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима -Посета културно-историјским институцијама и догађајима -Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда паноа, ППТ,	-Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано -Учесталост јављања и активност по месецима -Учествује и израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада -Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...) -Спреман је да помогне другима -Иницијатива и квалитет продукта	-Пресек стања по тромесечјима

		– не показује интересовање за учешће у различитих врста активностима нити ангажовање (1) излагања	

Начин остваривања програма:

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива на социјалној интеракцији у учионици и ван ње, и спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
- наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- наставни материјали представљају један од извора активности и треба да буду праћени употребом додатних аутентичних материјала;
- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.);
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на nižем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника/ активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добрима, волим/не волим, компарације...). Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих материјала (планирање различитих активности, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације)

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд: **180**

Недељни фонд: **5**

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	БРОЈЕВИ	55	85	5	145
2.	ГЕОМЕТРИЈА	8	13	1	22
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	5	7	1	13
укупно		68	105	7	180

Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основне апстрактног критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Предметни исходи	Стандарди	Опште међу предметне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни појмови садржаја	Начини поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

- одреди десет ице најближе датом броју, - усмено сабирај аи одузима бројеве до 100, - користи појмове чинилаца, производ, деленика, делилаца,	ОСНОВНИ ИВО: 1. МА.1.1.1. знација да прочита и запише дат број, уме да упореди бројеве по величини и да прикаже бројна дата јбројевној полу правој 2. рачуна вредност бројевног изрази највише две операције сабирања и одузимања у оквиру у	1. Компетенција цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5.	БРОЈЕВИ (550+85Y+5C=145) Првидео - Сабирање и одузимања преласком, - Замена места и здруживање сабирака, информацијама 4. Дигитална компетенција 5.	сабирање, одузимање, множење, дељење, једначина, део целине, римске цифре	- упућивање ученика на коришћење додатачне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панорама, кратких записа, кратких злагања - коришћење е-учбеника, и др. игролика активност и употреба едукативних апликација на интернету,	<i>Праћење постигнућа ученика, усмени испитивање Беле жење постигнућа ученика</i>

количник, садржалац, - примени замену места издруживања сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања, усмено множи и дели у оквиру прве стотине, - израчуна вредност бројевног изрази	прехиљаде уме да на основу текста правилно постави израз једноставне једначине у оквиру прве хиљаде 1. МА.1.1.4. уме да прочита	1. МА.1.1.4. Решавање проблема у демократском друштву 10. Естетичка компетенција 1.1. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	6. Сарадња 7. Од одузимање), Римске цифре I, V, X, L, C Други део Множење и дељење (таблично), - Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. - Замена места и здруживање чинилаца,	ослањање на постојеће искуство изнање ученика, који самостално откривају математичке правилности и изводе закључке, слободан избор поступка рачунања, - моделовање проблема у математичком запису,	<i>описном бројчаном оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Све ске ученика и њихови практични радови</i>

највише две операције, - реши текстуални задатак постављање мизраза са највише две рачунске операције и провери тачност решења, - одреди непознати број једначине са једном аритметичком операцијом, - одреди делове дате величине, - изрази одређену суму новца преко различитих апоена, прочита број записан римским цифрама и напши дати број римским цифрама, - прикаже мањи број података у	формално записати разломак $\frac{1}{n}$ ($n \leq 10$) и препознати његов графички приказ 1MA.1.3.2. уме да израчуна половину, четвртину и десетину неке целине 1MA.2.1.1. уме да примени својства природних бројева (паран, непаран, највећи, најмањи, претходни, следећи број) и разуме декадни бројни системи 1MA.2.1.2. уме да одреди десетицу, стотину и хиљаду најближу датом броју 1MA.2.1.3. сабира и одузима, рачуна вредност израза 1MA.2.1.4. рачуна вредност израза са највише две операције 1MA.2.1.5. уме да решава једначине 1MA.3.1.1. уме да примени својства природних бројева у решавању проблемских задатака 1MA.3.1.2. зна својства операција сабирања и одузимања и уме да их примени 1MA.3.1.3. уме да израч		Трећи део Редослед рачунских операција, - Множење и дељење збира и разлике бројева, - Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење), - Бројеви и изрази, - - Формирање израза на основу реалистичних ситуација, Разломци облика $\frac{1}{n}$, $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболично представљање	- решавање комбинаторних задатака, одређивање следећег члана низа, уочавање правила делимично попуњеној табели, - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Облик рада: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Метод рада: - демонстративна дијалошка - илустративна - истраживачка - диференцирана - пројектна - хеуристичка - графички радови индивидуализованометода - ИКТ метода - метода писаних радова, - интерактивна, текстуална, - илустративна, учење путем открића,	

	унабројевну вредности израза са више операција, поштујући приоритет 1МА.3.1.4. у ме да решава сложеније проблемске задатке дате у текстуалној форми				

таблице исту бичастим дијаграмом - уочи правила и одреди следећи члан за почетог низа	СРЕДЊИ НИВО: 1МА.2.1.1. у ме да примени својства природних бројева (паран, непаран, највећи, најмањи, претходни, следећи број) и израз ме декадни бројни систем 1МА.2.1.2. у ме да одреди десетицу, стотину и хиљаду најближу датом броју 1МА.2.1.3. сабира и одузима, рачуна вредност израза 1МА.2.1.4. рачуна вредност израза са највише две операције 1МА.2.1.5. у ме да решава једначине НАПРЕДНИ НИВО: 1МА.3.1.1. у ме да приме ни својства природних бројева у решавању проблемских задатака					

	1MA.3.1.2. зна својства операција сабирања и одузимања и уме да их примени. 1MA.3.1.3. уме да израчуна бројевну вредност израза савише операција, поштујући приоритет 1MA.3.1.4. уме да решава сложеније проблемске задатке дате у текстуалној форми					
- разликује дуж, полуправу и праву, - одреди дужину излома њене линије (графички и израчунски), - одреди обим геометријске фигуре, - нацрта	ОСНОВНИ ИВО: 1MA.1.2.1. уме да именује геометријске објекте у равни (квадрат, круг, троугао, правоугаоник, тачка, дуж, права, полуправа и угао) и уочава међусобне односе два геометријска објекта у равни (паралелност, нормалност, припадност) 1MA.1.2.2. зна јединице мерење дужине и њихове	Компетенција за целоживотно учење Комуникација 3. Рад са подацима 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема	ГЕОМЕТРИЈА (8O+ 13Y+1C=22) Привидео - Дуж, права и полуправа, - Тачка и права, - Отворена и затворена изломљена линија - Графичко надовезивање дужички. - Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура	дуж, полуправа, права, правоугаоник, квадрат, дужина, обим	- упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради изrade паноа, кратких записа, кратких злагања - коришћење е-учбеника, и др. игралике активности и рад на разумевању „пресликавања у огледалу” тј. симетричности ослањања на постојеће	<i>Праћење мпостигнућа ученика, усменим испитивањем Бележење мпостигнућа ученика описно</i>

правоугаоник, квадрата и троугаона	односе 1MA.1.2.3. користе поступак	6. Сарадња 8. Одговоран однос према здрављу	8. Одговоран однос 11. Естетичка	безупотребна формула Другидео	искуство и знање ученика, развој просторних	<i>бројчано моценом Усмене иписмене проверестепена усвојенос</i>

квадратној мрежи, а такој мрежи, -уочи подударне фигуре на датом цртежу -уочи симетричне фигуре, -допуни дати цртеж тако да добијена фигура будесиметрична у односу на дату праву	мерења дужине објекта, приказаног на слици, приче му је дата мерна јединица СРЕДЊИ НИВО: 1МА.2.2.1. уочавање јусобне односе геометријских објеката у равни 1МА.2.2.2. на претварање јединице за мерење дужине 1МА.2.2.4. уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника када су подаци дати у истим мерним јединицама НАПРЕДНИ НИВО: 1МА.3.2.2. уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника	компетенција Предузимљивост оријентација капредузетништву	-Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи, -Симетричне фигуре, -Подударност фигура (интуитивно)	сазнања анапажај номни воуразумевање појма фигуре симетричне у односу на дату линију на квадратној мрежи, -постављање ученика у различите ситуације е валауације самое валауације Облик рада: -фронтални -индивидуални -групни -раду пару Метод рада: -демонстративна -дијалогска -илустративна -истраживачка -диференцирана -пројектна -хеуристичка	<i>тизнања; Све ске ученика и њихови практични радови</i>
-изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине, -измери дужину дужи и нацрта дуждате дужине, -чита и запише време са часовника,	ОСНОВНИ НИВО: 1МА.1.4.1. уме да изрази одређену суму различитих апоена и израчуна са новцем у једноставним ситуацијама 1МА.1.4.4. уме да чита једноставније графиконе, табеле и дијаграме СРЕДЊИ НИВО:	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња 11. Предузимљивост оријентација капредузетништву	МЕРЕЊЕ ИМЕРЕ (мерење дужине и време) (50+ 7У+1 Семена) =13) Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm).	упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, е-учбеника, енциклопедија, ради израде панорама, кра	<i>Праћење постигнућа ученика, усмени испитивање, Бележење постигнућа ученика описном и бројчаном оценом Усмене и писмене провере степена усвојености</i>

-користи јединице за време у једноставним ситуацијама	1MA.2.4.1. уме да изрази одређену суму новца преко различитих апоенаирачуна са новцем усложенијим ситуацијама 1MA.2.4.2. зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година) и уме да претвара веће у мање и пореди		- Мерење време на (дан, месец, година, час, минут)	тих записа, кратких излагања повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота практично мерење, провера тачности процене и анализа важности исправке направљене грешке, - решавање проблемских задатака сарачунањем времена, - постављање ученика у различите ситуације евалуације и само евалуације Облик рада: - фронтални	

временске интервале у једноставним ситуацијама 1MA.2.4.5. уме да користи податке приказане графички или табеларно у решавању једноставних задатака и уме графички да представи податке НАПРЕДНИ НИВО: 1MA.3.4.1. зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година, век) и уме да претвара из једне јединице у другу и пореди временске интервале усложенијим ситуацијама			- индивидуални - групни - рад у пару Метод рада: - демонстративна-дијалогска - илустративна-истраживачка-пројектна - хеуристичка - графички радови-ИКТ метода - интерактивна, - текстуална,	знања; Све ске ученика и њихови практични радови

				-илустративна,- учење путем открића,	

ПРОГРАМ НАСТАВЕ ИУЧЕЊА ПРЕДМЕТА СВЕТОКОНАС

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	ДРУГИ ИЈА	3	3	1	7
2.	КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	11	13	1	25
3.	КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ	5	5	1	11
4.	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	9	10	2	21
5.	ЧОВЕКСТВО	2	5	1	8
укупно		30	36	6	72

Циљ наставе и учења Светоко на сјесте упознавање себе, свог природног друштвеног окружења и развијање способности за одговоран животу њему.

Предметни исходи	Стандарди	Опште образовне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни појмови садржаја	Начини поступка остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

идентификује групе људи којима припада своју улогу у њима - оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања којима припада, - сепонашата кода у важава различитост других људи, - прихвати	1 ПД.1.5.1. зна који су чланови 1 ПД.1.5.2. зна основна правила понашања у породици, школи и насељу 1 ПД.1.5.4. зна који су главни извори опасности и здравље и живот људи и основне мере заштите 1 ПД.1.6.2. зна основне типове насеља и њихове карактеристике 1 ПД.2.5.1. зна које	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 5. Решавање проблема 6. Сарадња 7. Одговорно учење у демократском друштву	ДРУГИЈА (3О+3У+1С=7) - Групе људи: родбина (ван) школска заједница, становници насеља, - Права и обавезе чланова група. - Односпотреба и жеља, - Правила понашања појединаца и група, - Породични, школски и празници	права, обавезе, правила понашања	упућивање ученика на коришћење интернета, е-уџбеника, енциклопедија, повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, одржавање часов а у непосредној околини школе, - разговор о ситуацијама из свакодневног живота, - постављање ученика у различите ситуације евалуације и само евалуације Облик рада: Групни, индивидуални,	<i>Праћење мпостигнућа ученика, усмени испитивање Бележење мпостигнућа ученика описном и бројчаном оценом Усмене и писмене провере</i>

последнице када прекрши правила понашања у групе, - сарађује са другима у групи на заједничким активностима, - разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота	су различитих друштвених група и њихових чланова 1 ПД.2.5.2. зна које су права и обавезе чланова у различитим друштвеним групама 1 ПД.3.5.1. разуме заједничке карактеристике друштвених група и разлике међу њима				фронтални, рад у пару, Активна настава Методерада: Дијалошка, илустративна, демонстративна, текстуална амбијентална, разговорна, хеуристичка, писаних радова, експериментална	<i>степен а усвојеност знања ; Све ске ученика и њихови практични радови</i>
- препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примере	ОСНОВНИ ИВО: 1 ПД.1.5.4. зна који су главни извори опасности и здравље и	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са	КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА (11О+13У+1С=25)	држава, насеље, саобраћај, безбедно понашање	упућивање ученика на коришћење интернета, е-	<i>Праћење мпостигнућа ученика, усмени испитивање Бележење мпостигнућа ученика описном</i>

но сепонаша премасимболима , - одредитипнасељ ана основу његовихкарактер истика, -повеже личнухигијену, боравакуприрод и,физичку активности разноврснуисхра ну саочувањемздра вља, -одржава личнухигијенуру ку,зубаи чулних органа, - примениправила културног ибезбедногпона шања усаобраћају ипревознимсред ствима унасељусаоколи ном, - безбеднопоступа преи током	животљудииосновнемереза штите 1ПД.1.5.5.зна поступкезаочувањеи унапређивањељудског здравља1ПД.1.6.2.зна основне типовенасељаињиховекарак теристикеСРЕДЊИНИВО 1 ПД.2.5.3. разумеповезаност имеђузависност различитих људскихделатностиНАПРЕ ДНИНИВО: 1ПД.3.5.2.разуме дасе праваиобавезечлановадрушт вених группаињихусобнодопуњују	подацима иинформацијама 5.Решавањепроб лема 6.Сарадња7.Одго ворно учешћеу демократскомдр уштву	Симболи РепубликеСрбије: грб, застава ихимна, -Типови насеља: село,град, -Здрав начин живота:хигијенате ла,разноврснаисхр ана, број оброка,боравак у природи ифизичкаактивнос т, -Врсте саобраћаја(копнен и, водни иваздушнииодгов арајућапревозна средства), -Безбедно понашање усаобраћају у насељу(кретањеул ицомипутембез тротоара, прелажењеулицеи пута безпешачког прелаза, -Правила понашања упревознимсредст вима(аутомобил и јавнипревоз), -Временске непогоде(олуја,гр ад,мећава)и	уџбеника,енциклопедија , повезивање теоријског знањаса ситуацијама изсвакодневног живота,одржавање часова унепосреднојоколинишк оле(објекти и њихованамена, понашање у насељу, суседи), -разговор оситуацијамаизсвакоднев ногживота, - постављањеученикаураз личите ситуацијеевалуације исамоевалуације, -учешћеуакцијамана нивоушколе и локалне срединеОблик рада: Групни,индивидуални, фронтални,радупару,акт ивнанастава Метод е рада:Дијалогска,илустр ативна,демонстративна,те к	и бројчано моце ном Усмене и писмене проверестепенау својеност знања; Свескеу ченика и њихови практични радови

			безбедно понашање узатвореномина			

временскихнеп года			отвореномпростору		стуална,амбијентална,р азговора,хеуристичка,п исанихрадова,експери мент ална	
-одабере начинкретања тела,узимајући у обзироблик тела, врступодлогеи срединоу којој се телокреће, -измери растојањекоје тело пређетоком свогкретања, -пронађе тражениобјек т насељупомоћу адресе/каракте ристичнихобје ката, - именујезанима њалуди у свомнасељусао колинот, -одреди временомоћу часовникаи календаракори стећивременск	ОСНОВНИ НИВО: 1ПД.1.4.1. уме дапрепозна кретањетел ау којој различитим појавама1П Д.1.4.2.зна помоћу чега се људиоријен тишу упростору: улева идесна страна, странесвета , адреса,кара ктеристичн иобјекти у1ПД.1.4.3. уме даодредист ранесветап омоћу Сунца1ПД. 1.4.4.зна	1.Компетенција зацеложивотно учење2.Комуникација3.Рад с подацима иинформацијама4.Дигиталнак омпетенција5.Решавањепробл ема6.Сарадња11.Предузимљи ности оријентација капредузетништву.	КРЕТАЊЕ ИОРИЈЕНТАЦИЈА УВРЕМЕНУ (50+5У +1С=11) -Различити облицкретањатела(хода,скаче, трчи, пада, лети,плива,котрљасе, клизи), -Утицај облика тела,подлогеисредин енакретање по равнојподлози и пређенорастојањетел а, -Сналажење у насељупомоћуадресе (улица,кућниброј)ика рактаристичнихобјек ата, - Сналажењеувремену уодносу на временскеодреднице: минут, сат,дан, седмица, месец,година, датум, годишњадоба,	кретање,ор ијентација, простор,вр еме	упућивање ученика накоришћење интернета, е-уџбеника, енциклопедија,повезив ањетеоријскогзнањаса ситуацијама изсвакодневног живота,Практичан рад ученика(кретање различитимсредионама и различитимподлогама), - Истраживачке активностиутицај подлоге и обликапредмета на кретање (глатка ихрапава подлога...), - постављањеученикаура зличите ситуацијеевалуације исамоевалуације Обликрада: Групни, индивидуални,фронтал ни, радупару,активна наста ва	<i>Праћењемпостигнућаученика,усменим испитивањемБележењемпостигнућау ченикаописном ибројчаномоцеиномУсмене иписменепроверестепенанау својеностиз нања;Свескеученика ињиховипрактичнирадовиАктивносту ченика,питањаученика,контролнизада уци,посматрање,праћењеангажовањау ченика, и наративнеи</i>

еопреднице: сат,дан, седмицу,месец, годину, -забележи и прочита податке изличног животапомоћу ленте времена	јединице за мерењевре мена: дан,недеља, месец,годи на, деценија ивек 1ПД.1.4.5. уме да прочита траженеин формације сачасовник а икалендара СРЕДЊИ ИВО: 1ПД.2.4.1. зна дакретање тела зависиодси лекојанање гаделује, врсте1ПД.2 .4.3. уме да пронађе тражене улице и објекте на плану насе ља1ПД.2.4. 5.умедапро нађе и упише траженеин формације		- Средства мерење вр мена: часовник, календар, лента времена		Методерада: Дијалошка, илустративна, демонстр ативна, текстуална амбиј ента лна, разговора, хеуристичка, писаних радова, експери ментална	

	на лентивре мена					

разликује облике рељефа у свом насељу и околини, -разликује облике иделовеповр- шинских водау свом насељуи око- лини, - идентификује езаједничке особинежив- их бића, на примерим аизокружењ а, повеже деловетела живихбића са њиховому логом/улога ма, - разврстабил кеизокруже ња на основу изгледалиста и стабла, - разврстажив отиње	ОСНОВНИ ИВО: 1 ПД. 1.1.1. управи разлику између природе и прои- зода људског рада 1 ПД. 1.1.2. зна- ишта чини живу инезиву природу 1 ПД. 1.1.3. зна- заједничке карактерис- тике живих бића 1 ПД. 1.1.4. уме- да класификује жива бића према једномод следећих критеријума бића: изгледу, начину исхране, кретања иразмножавања 1 ПД. 1.1.5. препознаје и именује делове тела живих бића 1 ПД. 1.1.6. разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима 1 ПД. 1.2.1. препознаје и именује природне ресурсе 1 ПД. 1.2.3. разликује повољно и неповољно	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад по подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња 7. Одговорно учешће у демократском друштву 8. Одговоран односпрема здрављу 9. Одговоран односпрема околини 10. Естетичка компет- енција 11. Предузимљиво оријентација ка предузетништву	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ (9О+10У+2С=21) Рељефи облицире- љефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине котлине) и равнице, -Рељеф у насељу и околини, - Облици појављују наводе: површинске воде (те- куће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала), - Површинске воде у насељу и околини, -Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, р- аст, остављање пот- омства), - Функције (улога) де- лователаживих бић- а, - Разноврсност биља ка у окружењу (зелеасте	природа, би- љке, животи- ње, рељеф	упућивање ученика на коришћење интернета , е- учбеника, енциклопедија, повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, извођење часова у при- родном амбијенту, истраживачке активности (живи свет удо- ви нашемокружењу), - посматрање и описивање окружења, извођење огледа, послед- ице загревања воде (водена пара), после- дице хлађења воде (лед), кружење воде у природи, струјање ваздуха- ветар, сенка, - постављање ученика у раз- личите ситуације евалуације и самоевалуације, Облик рада: Групни, индивидуални, фронтал- ни, рад у пару, активна наста- ва	<i>анегдотске белешке</i> <i>Праћење постигнућа</i> <i>ученика, усменим испи-</i> <i>тимање</i> <i>мБележење постигну-</i> <i>ћа ученика описном</i> <i>Усбројчано моце</i> <i>ном Ус-</i> <i>мене</i> <i>и писмене провере степ-</i> <i>ена усвојености знања;</i> <i>Свеске ученика</i> <i>и њихови практични ра-</i>

изокружења на основу начина живо таиначина хране, наведе примере који показују знач ај биљака и животиња за човека, - штедљиво троши произ воде које користи у свакодневн им ситуација ма, - разврстаотпа д напредвиђе на места, - негује своји м	деловање човека по очувању природе 1 ПД.1.6.1. зна основне облике рељефа и површинских вода 1 ПД.1.3.1. зна основна својства воде, ваздуха и земљишта РЕДЊИНИВО: 1 ПД.2.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на очигледним пример има 1 ПД.2.1.2. зна основне разлике између биљака, животиња и људи		идрвена сте; лишћарске и четинарске), - Разноврсност живо тиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сва штоједи), - Значај биљака и жив отиња за човека, - Улога човека у очува њу природе (штед ња производа који се користе у свакодневном жив оту, разврставање отпада напредвиђе на		Метод рада: Дијалогска, илустративна, демонстр ативна, текстуална амбиј ента лна, разговора, хеуристичка, писаних радова, експери ментална	

понашањем не угрожава биљк е и животиње у окружењу, - препозна примере повезано сти живих бића са усл овима за живот, - повеже промене у природи и активности људ	1 ПД.2.1.4. зна улогу основних делова живих бића 1 ПД.2.2.3. зна основне мере заштите живе и неживе природе као природних ресурса 1 ПД.2.6.1. препознаје и именује облике рељефа и површинских вода у свом месту и у околини НАПРЕД НИНИВО: 1 ПД.3.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на мање очигледним примерима 1 ПД.3.1.2		места, брига о биљкама и животињама (а), - Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни ус лови за живот, Проме			

иса годишњим до- бима, - изведе једноставн е огледе пратећи у путства; - повеже резултата рада са уложеним трудом	разуме функцио- налну повезаност различитих деловатеља живих бића		не у природи и активности људи у зависности од годишњих доба			
- истезањем, савијањем и сабијањем одредисвојства материјала, - одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета, - пронађено у намени коришћењем предметима	ОСНОВНИ НИВО: 1 ПД. 1.3.4. зна основна својства материјала: тврдоћа, еластичност, густина, рас- творљивост, провидност, намагнетисаност 1 ПД. 1.3.5. зна својства материјала одређују њихову употребу и препознаје примере у окружењу 1 ПД. 1.3.6. зна промене материјала које настају због промене температуре, услед механичког утицаја и деловања воде и ваздуха 1 ПД. 1.5.3. зна којељудске делатности постоје и њихову улогу СРЕДЊИ НИВО: 1 ПД. 2.3.5. разликује повратне и неповратне промене материјала 1 ПД. 2.3.6. разликује	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња 9. Одговоран однос према околини 11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	ЧОВЕКСТВО АРА (20+5У +1Својства = 6) - Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производиљудског рада, - Еластичност материјала, - Својства материјала одређују њихову употребу, - Нованамена предмета нарављених од различитих материјала, 3	природа, материјал, својства	- упућивање ученика на коришћење интернета, е-учбеника, енциклопедија, повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, практичан рад ученика (груписање објеката на основу једроставних својстава материјала) - уочавање како својства материјала одређују њихову употребу, - постављање ученика у различите ситуације евалуације Облик рада: Групни, индивидуални, фронтални,	<i>Прикупљање информација из различитих извора: свакодневно на посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови. Праћење постигнућа ученика, усмени испитивање мБележење постигнућа</i>

			анимања људи у граду иселу		радупару,Активнан астава Метод рада:Дијалогска,ил устративна,	

промене материјалапри којима настајудруги материјали одоних променама материјалапри којима ненастају другиматеријали1ПД.2.5.3. разуме повезаност имеђузависност различитих људских делатности НАПРЕД НИ НИВО:1ПД.3.3.2. примењује знање о променама материјала за објашњење појава у свом окружењу	демонстративна, текстуална, амбијентална, разговора, хеуристичка, писаних радова, експериментална	ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; С веске ученика и њихови радови

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	ОБЛИЦИ	8	16		24
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	6	6		12
3.	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	4	14		18
4.	ПРОСТОР	5	13		18
укупно		23	49		72

Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Предметни исходи	Општемеђу предметне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни појмови садржаја	Начини поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

-користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин, -изрази, одабрани материјалом и техникама своје моције, машту, сећања и замисли, -користи једноставне информације и одабрани ликовне дела као подстицај за стваралачки рад, -изражава, светли или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела, -идентификује и истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу, -преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 6. Сарадња 8. Однос према здрављу 10. Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација Капредузетништво	ОБЛИЦИ (80+16 У=24) -Облици (светло као услов за опажање облика, визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу), -Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...), -Облици целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика)	облик, светло и сенка, дизајн	-примена различитих материјала и техника у сликању и вајању, -одржавање часова у природи, -цртање предмета, бојење истог, преобликовање и додавање других елемената, -уређивање панорама, -посматрање и грес светлости и сенке (природних и вештачких извора), -упућивање ученика на коришћење интернета, е-учбеника, енциклопедија... -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације	<i>Прикупљање информација из различитих извора: свакодневно посматрања, активност на часу, однос према раду, однос према себи, однос према другима, пакујевање, повезивање, оригиналност, вербално изражавање, употреба техника</i>

-упоређује свој и туђи естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела		боје; боја и облик; боја и звук), -Замисања (стварност и машта)		изражавање утиска или расположења светлимитами бојама, -изражавање доживљеног након слушања композиције светломитами бојама, -уређивање панорама - упућивање ученика на коришћење интернета, е-учбеника, енциклопедија... - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Облик рада: фронтални, групни, индивидуални Методе рада: вербална, демонстративна, дијалогска, илустративна, истраживачка, практична рад	ње, оригиналност, вербално изражавање, употреба техника
12. повезује уметничко занимање и одговарајуће пројекте; 13. пружи основне информације	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима 4. Дигитална компетенција 6. Сарадња 10. Естетичка компетенција	ПРОСТОР (50+13У=18) -Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј), -Кретање (кретање једног облика у	облик, маска, простор	-обликовање макета и обликовање дела простора школе, - организовање композиције у простору и сарадња ученика,	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, активност на часу, однос према раду,

оодабраноммузеју ; -14. разматра, у групи,штаикакојеу чио/лаигдета знањаможе		простору; кретање вишеобликау		- обликовањаелеменатас цене,маскиикостима, - уређењепаноаисценск оизвођење, - упућивањесучениканак оришћењеинтернета,е- уцбеника, енциклопедија...	

примен ити	11.Предузимљ ивост иоријентација капредузетни штву	простору), - Сцена(маске,костими,р еквизити)	-постављањесученика уразличитеситуацијеевалуацијеисамоев алуацијеОблик рада: фронтални, групни,индивидуални Методерада: вербална,демонстративна, дијалогска,илустративна, истраживачка,практичанрад	однос <i>премасаби,</i> <i>односпремадругима,пазумевање,повезивање,оригиналност,вербал</i> <i>ноизражавање,употреба</i> <i>техника</i>

ПРОГРАМНАСТАВЕИУЧЕЊАПРЕДМЕТАМУЗИЧКАКУЛТУРА

Годишњи фонд: **36**

Недељни фонд: **1**

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	19	1		20
2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	10	1		11
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (реализује се на сваком часу)		5		5
укупно		29	7		36

Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културесвога и других народа.

Предметни исходи	Опште међупредметне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни појмови	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начини провере остварености исхода
- објасни својим речима утиске о слушаном делу, особито на доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело, - разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима, - издвоји основне музичке и изражајне елементе, - препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу, - повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад с подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција Одговорно учење Одговорно демократско друштво Одговорно здравље 10. Естетичка компетенција	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ (190 + 1У = 20) - Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима - Однос звук-лик, музика-радња Композиције које илуструју различита осећања, - Звук и тон (извори) – звуци из природе и окружења. Тон: боја (различити гласови инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок), - Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената, - Музички дијалог (хор, гласи хор, гласи инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар), - Различити жанрови везани за ситуације значајне у животу ученика, - Музичка прича.	слушање, звук, тон, музички елементи, изражајни елементи	- избор најупечатљивијих музичких примера - активно слушање композиција - у току часа преовлађују активности којима се развјају знања и ставови - упућивање ученика на коришћење интернета, е-учбеника, енциклопедија... - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Облик рада: Фронтални, групни, индивидуални, практичан радио ница Методе рада: монолошка, дијалошка, слушање аудио примера, игровне активности, истраживачки рад, метода стваралачког рада	<i>Посматрање ангажованости на часу</i> <i>Препознавање слишане музике</i> <i>Разговор са учеником</i> <i>Усмено испитивање</i>

		-Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). -Музички бонтон, -Музика и здравље, -Носиоци звука (цедеплејер, рачунар...).			

- изговара бројалице у ритму, уз покрет, пева по слуху, песме различитог држаја и расположења, изводи уз покрет музичке и традиционалне игре, примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке	Компетенција за целоживотно учење Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 6. Сарадња 10. Естетичка компетенција 11. Предајимљивост оријентација ка предузетништву	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (100 + 1У = 11) - Изговор бројалице у ритму уз покрет. Звучне ономотопеје и илустрације, - Правилан начин певања – држање тела и дисање, - Правилна дикција – изговарање брзојалица и бројалица, - Певање песама по слуху различитог држаја и карактера, - Певање песама уз покрет – песме у игри и народне песме, - Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (а1 бела, а1 љубичаста боја). - Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима,	певање, свирање, музичке игре, музички бонтон	- извођење спонтаних покрета као одговор на музички доживљај - извођење бројалица као мотивационих активности - извођење вежби правилног држања тела, дисања и говорне артикулације - певање дечијих песама различитог карактера - свирање на дечијим ритмичким инструментима – упућивање ученика на коришћење интернета, е-уџбеника, енциклопедија... - постављање ученика у различите ситуације евалуације и само евалуације Облик рада: Фронтални, групни, индивидуални, практичан рад и радионица	<i>Посматрање ангажованости на часу</i> <i>Разговор са учеником</i> <i>Усмено испитивање</i> <i>Певање бројалица и песама по слуху</i> <i>Извођење одговарајућег пратње уз песму (руке, тело)</i> <i>Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме</i> <i>Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечијим инструментима</i>

деоницеу музички миграма, - повезује почетне оне песам-модела и једноставних наменских песамасабојама, - повезује ритам са графичким приказом, - објашњава својим речима доживљај својг итуђег извођења, - учествује у школским приредбама и манифестацијама		- Инструментална пратња послушу уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. - Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме у игру, дидактичке игре, музичке драматизације. - Свирање инструменталних аранжмана дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон		Методе рада: монолошка, дијалогска, слушање аудио примера, игровне активности, истраживачки рад, метода стваралачког рада	

- направи дечјег ритмичке инструменте, - осмисли покрете у музици, - осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, - осмисли одговор на музичко питање,	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад с подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 6. Сарадња 10. Естетичка компетенција 11. Предузимљивости оријентација Капредузелништво	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (5) Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала, Креирање сопствених покрета у музици, - Стварање једноставних ритмичких пратње коришћењем различитих извора звука, - Музичка питања и одговори и музичка допуњалка,	певање, свирање музичке игре, музички бонтон	- обележавање појединих речи или фраза током извођења мелодије звуком неких инструмената, према избору ученика; - опонашање звукова из околине спонтано или договореном импровизацијом (звучи кући, звучи града, звучи у природи), - смишљање малих ритмичких целина остварених гласом или спонтано изговорених група гласова, - извођење мале, договором састављене музичке игре у покрет,	<i>Прикупљање информација из различитих извора: свакодневно на посматрања активности на часу, степен ангажованости, улога, уложени труд и лична предовања сваког ученика у складу са његовим музичким могућностима</i>

- осмисли једноставну мелодију на краћизадатитекст, -према литерарном садржају изабере од понуђених, одговарајући музички садржај, -поштује договорена правила понашања и прислушању и извођењу музике, -користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука		- Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних омота појави илустрација на краћу литерарни текст		- певање и свирање на дечијим ритмичким инструментима, - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Облик рада: Фронтални, групни, индивидуални, практичан радирадионица Методе рада: монолошка, дијалогска, слушање аудио примера, игровне активности, истраживачки рад, метода стваралачког рада	

ФИЗИЧКО ИЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд: **108**

Недељни фонд: 3

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ				
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТИ СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	44	64		108
3.	ФИЗИЧКА ИЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА				
укупно		44	64		108

Циљ наставе и учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Предметни исходи	Опште бупредметне компетенције	Назив теме/садржај	Кључни ојмови садржаја	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

-примени једноставне, двоставне опште припремне вежбе (вежбе обликовања), -правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује својеномоторичке вештине у игри и свакодневном животу, -одржава равнотежу у различитим кретањима, разликује правилно од неправилног држањетела, успостави правилно држањетела, -правилно дишетоком вежбања	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима 6. Сарадња 7. Одговорно учење 8. Одговорно однос према здрављу 9. Одговорно однос према околини 10. Естетичка компетенција	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (реализујесена свим часовима) - Вежбе за развој снаге, - Вежбе за развој покретљивости, - Вежбе за развој издржљивости, - Вежбе за развој брзине, - Вежбе за развој координације	кретање, вежбе - редовно вежбање - постепено увећање термина вежби - везаних за вежбање, - истицање неопходности поштовања правила понашања током вежбања, - организовање одељењских такмичења на нивоу генерације, - указивати на значај вежбања, - примењивати одговарајуће облике и методе рада Облик рада: Фронтални Групни Индивидуални Рад у пару Методе рада: Демонстративна, дијалогска, метода практичног вежбања, метода усменог излагања	Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у физичком здравственом васпитању коју обухвата: - вежбање у адекватној спортској опреми;

-изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу, -изведе деценијарне народне плесове,	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ (44О+64У=108) - Ходање и трчање: Ходање и технике трчања,	игра, песма, покрет, реквизити	-изводити трчање и ходање уз правилно постављање стопала и рад руку, -изводити игре уз коришћење различитих облика скакања, прескакања, бацања и додавања,	активно учествујена часовима физичког здравственог васпитања; вежбање и играње у слободно време. Приказ једног комплекса усвојених опште припремних вежби (вежби обликовања), без реквизита.

-користи основну терминологију вежбања, -поштује правила понашања у простору -завезбање, -поштује мере безбедности током вежбања, -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у простору -мазавезбање, -поштује правила игре, -навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, -прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења	-Скакање и прескакање, -Бацање и хватање, -Пузања, вишења, упори и пењања, -Вежба на тлу, -Вежба равнотеже, -Вежба сареквизитима, -Плес и ритмика, -Полигони		-усвојене моторичке вештине -примењивати у свакодневним специфичним животним ситуацијама, -радити тренажне методе (континуирани, понављајући метод), -постављање ученика у различите ситуације евалуације и Самоевалуације Облик рада: Фронтални Групни Индивидуални Рад у пару Методе рада: Демонстративна, дијалогска, метода практичног вежбања, метода усменог излагања	<i>Постигнућа у моторичким вештинама. Индивидуални напредак ученика</i>

-уредно одлаже своје ствари приликом вежбања -уочава улогу деловатеља у вежбању, -уочи промене у расту код себе и других -препозна сопствено болестно стање и не вежба када је болестан, -примењује здравствено-хигијенске мере пре, току и након вежбања -одржаваличну хигијену; -учествује у одржавању простора у коме живи и бори -наведе врсте намирница у исхрани, -препознаје вежбу и унос воде, -повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље,	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (реализује се на сваком часу) Култура вежбања и играња: -Основни термини у вежбању -Вежбамо безбедно -Чувам своје ствари -Правила елементарних игара Некад изгубим, а некад победим. Навијам пристојно Здравствено васпитање -Моје здравље и вежбање, -Мишићи, зглобови и кости мога тела Телесни развој -Лична хигијена -Хигијена простора за вежбање -„Шарени-разноврсни оброк“ -правилна исхрана	-упознавање ученика са терминологијом и правилима понашања, -на примерима објаснити значај различитих вежбања за здравље, -примењивати диференциране облике рада прилагођених узрастним могућностима и телесним способностима, -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Облик рада: Фронтални Групни Индивидуални Рад у пару Методе рада: Демонстративна, дијалогска, метода практичног вежбања, метода усменог излагања	

-препозналепотупокретаувежбању, -сепридржаваправилавежбања, -вреднујеуспехувежбању		Значај воде за организам и вежбање		

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Годишњи фонд: 36

Недељни фонд: 1

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА		
		обрада	утврђивање	свега
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	12	8	20
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	4	2	6
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	6	4	10
укупно		22	14	36

Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритаМСКОГ НАЧИНА РАЗМИШЉАЊА.

Предметни исходи	Опште	Назив теме/садржај	Кључни појмови садржаја	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начини провере остварености исхода

упорединачиннакојиу - чи у школи саКомпетен онлајнучењем путемцијаза школскеплатформе; учење,- користи Дигиталн школскуплатформу заакомпете онлајн учење(узпомоћнција, наставника и/илиродитеља/закон скогзаступника);само - стално Естетичка користидигиталнеуџб компетен еникезаучење; ција, креира, чува и -Рад поновоуређуједигита подацима лнуслику(самостално иинформа и/илиузпомоћ цијама наставника)користећи одговарајућуапликац , ију; својим речима објаснипојам -Сарадња. покретне слике;креираелементе - покретнеслике; Комуника креира ција једноставанграфички дигиталниматеријал намењенпознатојпубл ици; својимречимаобјасни збогчагидигиталне уређајеповезујемонам реже, укључујућиинтернет; наведе могућности заразмену материјала,комуника цију изаједнички рад	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО О (12О +8У =20) Учењеупутемшколске платформеза онлајнучење. Учењеузпомоћ дигиталнихуџбеника.Кре ативнографичкоизражава њекоришћењем дигиталногуређаја. Умрежавање дигиталнихуређајаиприли кезаразменуматеријала,ко муникацијуи заједничкирадкојиизумре жавањапроизилазе.	онлајнучење,дигиталнаслика,покретна слика,умрежавањедигиталнихуређаја,комуника ција,личниподаци,одлагањеелектронскоготпад а,алгоритам,програмирање увизуелномпрограмскомјезику	разговор са ученицима на темуонлајн учења: —какавје товид учења; по чему се разликује, а по чему јесличанучењуу: школи; које су предности, а које слабестране једног ии другог обликаучења. Ученицима демонстриратиосновног ућностишколскеплатформ езаонлајнучење. , наставник бира одговарајућуједноставнуап ликацију зацртањеиупознаје ученике раднимокружењем. Наставникунапред припрема датотеке уака) којима ћеученици радити. Упућује их како даих отворе,ураде задатак и сачувају свој рад, неулазећи у детаље везане заорганизацију податаканадигиталномуре ђају.Другим речима, када- ученицикористе дигитални уређај уоквиру извођења наставе или самосталног рада,ученициматребаобјас нити,коракпо корак,,„гдедакликну” илиобезбедитидаодабранаа пликација	<i>Системтскопоства трање</i> <i>Евиденција белешке оелементимазапроц ењивање иоцењивање</i> <i>Чек-листе саскаломпроценеПр отоколипосматрањ аУпитници (загруписирадупару)</i> <i>*Скала сапониовима(самоста лност уизвршавањузадат уака)</i> <i>*Листе:сарадњаугр упи (сви члановису укључени,доприносе заједничкомциљу...)</i> <i>Квалитативно иквантитативнопр оцењивање резултата(пано, пано,</i>

(учење)које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја; објасни добитке и ризи које који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја;				буде покренута пре него што ученици започну рад. У случају да ученици користе дигиталне уређаје са тастатуром и мишем, акценат треба да буде на коришћењу миша уз минимално коришћење тастатуре. без инсистирања на дефиницијам, предочити ученицима да јерачунарска мрежа, као и интернет, сачињена од дигиталних уређаја који су	

објасни добитке и ризи које који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримерним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама, или особама које комуницирају на неприхватљив начин; наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја – анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење;	- Компетенција за учење, - Дигитална компетенција, - Естетичка компетенција - Сарадња - Комуникација	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА (4О + 2У = 6) - Добици и ризи које који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја. - Понашање на интернету – интернет бонтон. - Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. - Примерна реакција у случају контакта са непримерним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. - Организација временог услова за рад при онлајн учењу. - Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине. - карактеристике сваког од поменутих видова (друштвена мреже, Вајбер групе, имејл, видео-састанци сл.).	- Подстицају ученике да наведу неке од података који спадају у личне податке и упознати ученика сачињеницом да коришћење дигиталних уређаја оставља молићне податке на интернету, а тога често нисмо ни свесни. Свако чињење у дигиталном окружењу оставља отисак као када газимо понекуда бабом снега. Неки отисак тако да имају тачанашб удући живот. Такође, обновити знање о неопходности софтверске заштите дигиталног уређаја јаким лозинком. Поменути постојање двостепен заштите и појаснити како она функционише. Ученици треба да креирају статичке или покретне слике које подижу свест о могућностима које доноси комуникација на интернету али и о опасностима

	Одговоран однос према околини Одговорно учешће у демократском друштву - Одговоран однос према здрављу		које треба да уколико се комуникација не приступна одговоран начин. Креиране слике постављ се нашколско веб-место тиме се промовише стваралаштво ученика, која постаје доступна њиховим породицама и рођацима. улогу емотикона у писаној комуникацији. - Разговарати са ученицима непримереној комуникацији (говор мржње, вређање, омаловажавање), као и оризичној комуникацији. - Ученици треба да креирају примерак дневног плана рада а наставник треба да их саветује како да одреди приоритете, како да потраже помоћ у случају не разумеју садржај који је изучавају и тиме доприни изградњи саморегулације њиховом учењу.

– предложи начине одлагања електронског пада који не угрожавају животну средину; својим речима објасни појам алгоритам; анализира једноставан поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта на који начин тај програм ради;	- Компетенција за учење, - Дигитална компетенција, - Естетичка компетенција,	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА (6О+4У= 10) Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање алгоритма линијске цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Креирање рачунаског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику	У оквиру активности задатака и исхода својим речима наставник објасни појам алгоритма и анализира једноставан поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски, ученике треба да представи пред проблеме које треба да декомпонују и њихово решење прикажу у форми низа корака, при чему се треба ослањати на образовно искуство из првог разреда. Међу проблемима треба да се нађу и они чије решавање захтева понављање одређених корака и извршавање пута и не престано.

уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно и још поправи (самостално или сараднички); креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.	- Рад подацима и информацијама, - Сарадња - Комуникација - Одговоран однос према околини - Одговорно учешће у демократском друштву - Одговоран однос према здрављу	тумачење функције блокова од којих сачињен. Управљање понашањем физичког дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. Уочавање и исправљање грешака у програму.	Дефинисани низ корака наставник назива <i>алгоритмом</i> и подстиче ученике да овај појам објасне на узрасту примерен начин. Наставник ставља пред ученике неколико раније креираних програма, које они треба да анализирају и објасне шта и на који начин раде. - Наставник треба да нагласи чињеницу да учење програмирања представља трајно знање, које је применљиво и у годинама које долазе.

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд: 36

Недељни фонд: 1

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФОНД ЧАСОВА
1.	ЉУДСКА ПРАВА - Ја и други у различитим групама	13
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО - Школа као заједница	8
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ - Школа као безбедно место	5
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ - Школа као безбедно место за све	10
укупно		36

Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор сарадње и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

		-Различитисмо,алисунаправа иста, -Људскаправаважесвудаизасваког Кршењеизаштитаправа - Нисампосматрач,реагујемнаситуац ије кршења права децеуодељењу ишколи, -Знам како и коме да сеобратимзапомоћ,		евалуације исамоевалуаци је	

-се договара и одлучује удоношењуправилагрупеи дасепонаша у складуса њима, - наводипримеремеђусобнепо везаностиправаиодговорнос ти, - разликујененасилнуоднасил некомуникацијемеђучланов има групеу на примеримаизсвакодневног живота,из књижевних дела које чита ифилмовакојегледа, - саслушаизлагањесаговорни кабезупадицаисауважавање м, -дајеи прихватапредлогеводећиу наоинтересу свих страна усукобу	1.Компетенција зацеложивотноучење2.Комуникација 3.Ради сподацима иинформацијама4.Дигиталнакомпетенција5. Решавањепроблема6.Сарадња7.Одговорноуч ешће удемократскомдруштву8.Одговораноднос премаздрављу9.Одговораноднос премаоколини10.Естетичкакомпетенција11. Предузимљивост иоријентацијакапредузетништ	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО(8) Школакаозаједница(школа, заједница)Школакаозаједн ица -Вредности школе као заједнице равноправност,одговорност,с оли-дарност,брига друге,толерантност, праведност,поштење, - Правила ушколииињиховафун кција, -Одговорности ученика иодраслих функционисањешколекао зај днице, Односиузаједници -Како радим сам, а како угрупи?Штаушколирадимоза једно? -У чему смо добри? У чемубисмо моглибитибољи? -Какокомуницирамоугрупи? - Насилнаиненасилнакомуника ција Сукоби	-примену различитихинтерактивних облика рада као иодабиркоришћењеодрго варајућихметодаи техника: -радионице,симулације,игр ањеулога,студије случаја,дискусије,миниис траживања,једноставнеак ције -применаискуственог учење,тј.уобличавањеп имањеличних, аутентичних доживљаја и заставоваученикакрозразме ну угрупи, - постављањеученикауразл ичитеситуације евалуације исамоевалуације	креативна решења. <i>Наставник,такође,пра ти ивреднује какоученицимеђусобнос арађују, какорешавајусукобем иљења,како једнидругимапомажу,д али испољавајуиницијативу ,какопревазилазетешко ће, дали показујукритичкомишље ње иликритицизам,колико сукреативни.</i>

-представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе, -сепонаша у складу са Правилником о безбедности ученика, -наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи, -препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 4. Дигитална компетенција 5. Зам (6) Школа као безбедно место за све (безбедност у школи) Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције. -Кораци у планирању и извођењу акције, -Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити, -Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор роковима, начин реализације, -Извођење и документовање акције – видео-снимци, фотографије, текстови и сл. -Промоција акције на нивоу школе – приказивање другог моделовања, родитељима и сл., прављење постера или панела, објављивање прилога у школском листу, -Вредновање акције чим смо	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ (6) Школа као безбедно место за све (безбедност у школи) Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције. -Кораци у планирању и извођењу акције, -Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити, -Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор роковима, начин реализације, -Извођење и документовање акције – видео-снимци, фотографије, текстови и сл. -Промоција акције на нивоу школе – приказивање другог моделовања, родитељима и сл., прављење постера или панела, објављивање прилога у школском листу, -Вредновање акције чим смо -примена различитих интерактивних облика рада као и одабир коришћења одговарајућих метода и техника: -радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције, -примена искуственог учења, тј. уобличавања и поимања еличних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, -постављање ученика у различите ситуације -евалуације и самоевалуације

		задовољни, шта је могло бити боље	

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета Верска настава (православни катихизис)

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) у основном образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свети живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање.

Редни број теме	Тема/област	обрада	понављање	вежбе	систематизација	укупно	МЕСЕЦИ									
							IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
I	УВОД	1	/	/	/	1	II									
II	МОЈ МЕСТО У ЦРКВИ	5	1	/	/	6	II 3	II 3								
III	ЛИТУРГИЈСКЕ СЛУЖБЕ И ЊИХОВ СМИСАО	5	1	/	/	6		III 2	III 4							
IV	ЖИВОТ У ЦРКВИ - ЛЕПОТА ПРАЗНИКА	4	3	/	/	7				IV 4	IV 3					
V	ТРПЕЗА ГОСПОДЊА	4	1	/	/	5						V 2	V 3			
VI	СВЕТА ЛИТУРГИЈА - ПРОСЛАВА ВАСКРСЕЊА	4	1	/	/	5							VI 1	VI 4		

УКУПНО	7	26	9	7	1	36	4	5	4	4	3	2	4	4	4	2

Кључни појмови: Богослужење, молитва, празници, Литургија, Васкрсење, љубав, заједница, дарови, икона, причешће, Црква.

Исходи	Теме/ облас ти	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступци остваривања програма
Позавршетку теме ученик ће бити у стању да: <u>Когнитивни аспект:</u> - Сагледати садржаје којима се бави наставник Православног катихизиса у току 2. разреда основне школе; - моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног претходном разредушколовања. <u>Афективни аспект:</u> - жели да активно учествује у часовима верске наставе.	УВОД	Настава православног катихизиса у 2. разреду основне школе треба да буде припрема ученика да прихвати да је постојање израз заједнице, односно да је личност заједнице са другом личношћу. Зато наставник треба користити наочна искуства која наочно указују. То се може остварити кроз приче, цртеже које ће деца сама цртати на којима ће увек бити представљена бића у односу, тј. целина онога што се црта (нпр. родитељи, браћа, сестре, кућа, двориште све заједно; море и лађена мору с птицама и сунцем итд. преко дружења и организовања таквих врста игара које ће указивати на заједницу са другим као основу постојања. Да би се при том избегла опасност од схватања да свака врста заједнице може бити основистинског постојања, треба увек имати на уму и истину да је Литургијска заједница као једину истину јер се у њој остварује заједница Богом Христу, као и Литургијско искуство заједнице и Литургијску структуру која је утемељена на слободу и на природни мноштво.	<i>Компетенција за учење</i> Има позитиван однос према учењу. <i>Комуникација</i> Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. <i>Сарадња</i> доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе. <i>Вештина комуникације</i> - изражава свој ставове и мишљења позитиван начин.	Катихизација као литургијска делатност - заједничко дело катихета (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитеља) би требало стално да има наум да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учење у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. <i>Врсте наставе</i> Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (34 часова) практична настава (2 часа) <i>Место реализације наставе</i>

			Вештина сарадње--	Теоријска наставасе реализује

Исходи	Теме/ облас ти	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступци остваривања програма
знати да се Крштењем постаје члан Цркве; знати да је Црква заједница потпуно другачија од свих; знати да је Црква заједница Са Богом; разликовати значења појмова Црква-заједница и храм-место на којем се сабирамо; на елементарном нивоу моћи да опише зашто се подижу храмови; моћи да уочи да је Литургија догађај Цркве; знати да у Литургији учествујемо онај које крштеник отко жели. <i>Афективни аспект:</i> желети да посети храм и боље упозна основна обележја православних храмова.	МОЈЕ МЕСТО О У ЦРКВИ	Појмове као што су: Бог, личност, слобода, љубав, треба, такође, увек тумачити на основу искуства заједнице и другог човеком, односно литургијског искуства заједнице. Када говоримо о Богу, светрба тумачити у оквиру Литургије, њене структуре и радњи које се тамо одвијају. На тај начин ће бити избегнута апстрактност која је страна деци овог узраста и постићи ће се то да се Бог сусреће и види кроз живе и вредне учешће конкретних чланова Литургије у једном догађају, што је суштина хришћанског учења о оваплоћењу Бога Сина, отоме да је личност заједнице Са Богом у Христу као другом личношћу и да је слобода љубав према другој личности. Бог је заједница личности Оца, Сина и Светог Духа (биће као заједница, као љубав). Литургија као икона будућег века, Царства Божијег. Литургија - откривање Бога (литургијско искуство Бога, личности, слободе, љубави. Бог као биће заједнице). Структура Литургије - Цркве (епископ, свештеници, ђакони и народ). Литургија је присуство Христово и ишчекивање доласка Христовог (љубављу према Христу чинимо да је	<i>Компетенција за учење</i> Мотивисан је и способан да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава своје идеје. <i>Компетенција за целоживотно учење:</i> разликује чињенице од ставова, веровања и мишљења. <i>Естетичка компетенција</i> Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност свим уметничким и неуметничким пољима свог	Током реализације програма наставе и учења примењиваће се следећи поступци, начини и облици рада: Уводне часове требало би ослонити на допринос међусобном упознавању ученика, упознавању ученика са циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православне катихизиса, група располаже. -Реализација програма требало би да се одвија у складу са принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати

				агласаквишена доживљајно и формативно, а мање насазнајноинформативно.
				-Квалитет наставе се постиже када сенаставнисадржајиреализуј уускладусасавременим педагошким захтевима упогледу употребе разноврсних метода,обликарадаинаставн ихсредстава.

Исходи	Теме/области	Садржајипрограма	Међупредметнекомпетенције	Начинипоступциостваривањапрограма
<i>Когнитивниаспект:</i> препознати именоватиосновнеслужбекојепостојенаЛитургији; знатидасвакоуЦрквиимасвојуслужбу; уочити међусобнуповезаностслужбиуЦркви; уочити од коликогјезначајазанекузаједницуюкупљање свих њенихчланова;	ЛИТУРГИ-ЈСКЕСЛУЖБЕИЊИХОВСМИСАО	Циљнаставекатихизисау2.разредујестедасекодученикаразвијесвестдајеБогзаједницаличностиидасеоткривасветупреколитургијскезаједницељуди. Овајциљтребаостварити,пресвега, преко учениковогконкретногупознавања са Литургијом њеномструктуром.Тимесепостиженеколикоелеменатакојисуод пресудневажностизаправилносхватањеиусвајањехришћанскевере: - дајеБогзаједницаконкретнихличности:Оца,СинаиСв.Духа;	<i>Компетенција заучење</i> Способан једасамостално иусарадњидругимаистражује,откриваиповезујеновазнања;користимогућностиваншколскогучења;негује развијаличнаинтересовања. <i>Вештинасарадње</i>	-Имаући у виду захтевејенаставногпрограма и могућностиитранспонованастановгасадражаја у педагошкодидактичка решења,наставникбитребалода води рачуна и о психолошкимчиниоцимаизвођења наставе — узрастуученика, нивоуипсихофизичког развоја,интересовањима, склоностима,способностимаимотивацијиученика. - У остваривању савремененаставнаставник је извор знања,

уочити да је и он самважанипосебануживотуЦркве; моћидаобјаснислужбуЕпископа уЦркви; моћи да увидисличностслужбеЕпископа сапрвосвештеникомХристом; уочити да Епископпредводи молитвуЦркве; моћи да објасни ко сумонасиистасуманастири. <i>Афективниаспект:</i> ученикћебитиподстакнутдаразмишљаосвојој	даБогнијеидејаиапстрактанпојам,већживаличност,којијепостао човек и зато се среће преко човека у Литургији; да богољубље истовремено значичовекољубље.	- доприноси постизањ удоговора у заједничком раду. <i>Вештина за живот у демократском друштву</i> – понашање одговорно, хумано и толерантно у друштву. <i>Предузетничка компетенција</i>	креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. - Настава је успешно реализована а ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Исходи	Теме/области	Садржаји програма	Међупредметне компетенције	Начини поступци остваривања програма
<i>Когнитивни аспект:</i> уочити разлогу нашег великог поштовања према Богородици; знати да је Богородица магно волела Бога и	ЖИВОТ У ЦРКВИ - ЛЕПОТА ПРАЗНИКА	С друге стране, у овом разреду треба ученицима одмах указивати на разлику између стања у будућности и садашњости историје, односно будућег садашњег стања Цркве, преко дејихискуства. То значи да садашње постојање и свет треба утемељити у будућности. Нагласак, дакле, треба ставити на истинску будућност света и човека у будућем Божијем дајеном основу структуре тога Царства утемељеног истинском Литургијом (епископ окружен свештеницима и односно Христос окружен апостолима и народом).	<i>Одговорно учешће у демократском друштву</i> Понашање одговорно, хумано и толерантно у друштву. <i>Вештина са радњом</i>	- Вредновање самосталног рада ученика; - Праћење рада на часу; - Комбиновање више врста дидактичког материјала; - Илустрација, шеме, мапуа;

желела да му служи и да много воли нас; уочити да Богородицу сматра мо светијом од свих светих; знати молитву Богородице Дјеве; усвојити текст мелодију песме „Витлејеме слави граде, „знати да се приликом Крштења Христовог, Богот открива као Света Тројица; знати да је Свети Савана први Архиепископ; знати ко је подигао манастир Хиландар. <i>Афективни аспект:</i> пожелети да радо учествује у прослављању празника;	Тај циљ се може постићи, пре-ангажује се свега, описом Литургије као иконе будућег Царства Божијег, али и преко дечијих играу реализацији преузимања тих обавеза у оквиру групе.	- ППТ презентације; - Коришћење веб-алата;
	<i>Естетичка компетенција</i> <i>Комуникација</i> Изражава свој ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин. <i>Одговоран однос према околини</i>	

пожелети да ствара-лачки • Сагледава које

Исходи	Теме/области	Садржаји програма	Међупредметне компетенције	Начини поступци остваривања програма
<i>Когнитивни аспект:</i> моћи да увиди и каже зашто приносим дарове природи Богу; уочити да сударови које приноси Богу, свет умалом;	ТРПЕЗА ГОСПОДЊА	Теме: Литургија као икона Царства Божијег Литургија откривање Богатреба реализовати преко објашњења Литургије. Да бисмо показали да је Литургија икона будућег Царства, треба указати на оне елементе по којима се Литургија разликује од садашњег светског живота (в. причу: Први пут на Литургији, у: Игњатије	<i>Одговорно учешће у демократском друштву</i> у промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима.	У раду са ученицима користиће се разноврсни облици рада прилагођени садржајима који се обрађују: - Фронтални; - Индивидуални;

моћи на елементарном нивоу да препозна именује литургијске предмете; уочити да је заједничка трпеза израз љубави; знати да је Литургија заједничка трпеза о којој се окупљају чланови Цркве; моћи да уочи разлику између Светог Причешћа и друге хране; уочити сличности елемената Литургије и славе. <i>Афективни аспект:</i> кодученика ће се развити жеља да учествује на Литургији.	(Мидић), Православни катихизис за друге разреде основне школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003., или слични описи Литургије). Описом структуре Литургије, као и радњи које се у њој збивају, треба показати да је Св. Тројица присутна преко Литургије. Онај који приноси дарове и стоји начелу литургијског сабрања, односно епископ, јесте икона Христова. Дух Светина сповезује са Христом, односно са епископом, крштењем, а сама Евхаристија је преко Христа управљена ка Богу Оцу. Једино Син Божији је постао човек, Исус Христос, изатосе он ивидео као човек, епископ, док су Отац и Дух невидљиви, али зато на њих указује сама Литургија, која без тога указивања не може да постоји. (На	<i>Одговоран однос према здрављу</i> <i>Рад с подацима и информацијама</i> <i>Вештина за живот у демократском друштву</i> - понашање хумано, толерантно и одговорно у друштву. <i>Решавање проблема</i> - вреднује примену датог решења и идентификује добре и лоше стране.	- Дијалошки; - Тимски; - Групни; - Илустративни; - Практични.

пример, не постоји Литургија без

Исходи	Теме/области	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступка и остваривања програма
<i>Когнитивни аспект:</i> препознати значај празновања Васкрса;	СВЕТА ЛИТУРГИЈА ПРОСЛАВА ВАСКРС-СЕЊА	Тема Литургија као присуство и ишчекивање Христа треба да се објасни дијалектички однос између садашњег и будућег века присутногу Литургији, односно истовременост присутности и одсутности Христа. Да бисмо избегли опасност имитације као начин на који је Христос присутан у Литургији, иако је физички одсутан, треба истаћи искуство личности, односно искуство заједнице слободе, љубави са другом личношћу. Христос као личност	<i>Одговорно учешће у демократском друштву</i> Понашање одговорно, хумано и толерантно у друштву;	Евалуација наставе Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исход наставе) наставник ће остварити на дванаестачина:

проширитисвојазнањаоХристовомВаскрсењу; уочити да је ХристовоВаскрсење изузетандогађају који је укључена читаваприрода; знатидајеХристосувексанама. <i>Афективниаспект:</i> исказати свој доживљајХристовогВаскрсења крозсамосталникреативниизраз.		може бити присутан међунама иако је физички одсутан акосмо везани за њега, ако га волимоизнад свега (пример је дат у причиЧекајућиНиколуунаведеномуцбеникуза2.разредосно внешне).	Негује својунационалнукултурнубаштинуиактивно учествујеуинтеркултуралном дијалогу. <i>Комуникација</i> Уме да саслушаизлагањесасговорника докрајаибезупадица. <i>Рад с подацимаиинформацијама</i> <i>Дигиталнакомпетенција</i> <i>Вештина за животу демократскомдруштву</i> -негујесвоју	процењивањемреакцијеученикаикупкупљањемкоментараученика путеманкетнихевалуационихлистића; провером знања које ученициусвајајуначасуииспитаивањемставова. Оцењивање Непосредноописнооцењивањеученикаможе се вршитикроз: усменоиспитивање; писменоиспитивање; посматрањепонашањаученика;

Исходи	Теме/области	Садржајипрограма	Међупредметнекомпетенције	Начинипоступциостваривањапрограма
<i>Когнитивниаспект:</i> знатиданабројиосновнеделовехрама;	ИКОНА - ПРОЗО Р УВЕЧНОСТ	Православна иконографија,архитектура,књижевност(житијесветих),нашаепскеапоезија(посебно песмео Косовскомбоју)такође указују на будућност која јеприсутна у садашњости, односно нато да верабудућност	<i>Бригазоздравље</i> промовишепозитивневред	

уочити да је унутрашњост храма уређена за служење литургије; знати да објасни ко су светитељи; испричати ко су и шта су свечинили светитељи које слави; уочити да постоје светитељи и удана шњевреме; сазнати о неким светитељима новије доба. Афективни аспект: бити подстакнут на поштовање и правилан однос према храму и иконама; бити подстакнут да воли природу и друге људе; бити подстакнут да свим људима види пријатеље Божје.	определи је збивања у садашњости. Иконе сликају будуће стање људи и природе у Царству Божијем. Исто је садржано и у житијима светих. Православни храм архитектонски и одсликава Царство Божије и његову структуру. За овај узраст довољно је указати на присутност целине оногаштосе слика, да би се епоказала разлика између садашњег века и будућег (на пример, у сцени Христовог крштења на реци Јордану у води се виде и рибице, што у природној стварности није случај, а што указује и на то да ће у Царству Божијем и природа бити присутна. Треба указати, такође, на персонификацију природе присутне у православној иконографији. Такав је, на пример, приказ светака о човека у сцени силаска Св. Духа на апостоле, реке Јордана и мора у сцени крштења Христовог, што је блиско деци овог узраста). основни циљ катихизиса је стетода ученици	ности друштва у различитим активностима <i>Еколошка компетенција</i>

постану чланови Литургијске

Међупредметно повезивање

Посадржајима верскенаставе, међупредметно повезивање се може остварити са садржајима наставних предмета:

Српски језик, Природа и Друштво, Ликовна култура, Музичка култура.

План провере остварености исхода				
Шта пратимо	Поступак оцењивања	Иструенти оцењивања	Време	
Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине и решавање задатака.	Непосредно опиши оцењивање ученика може се вршити кроз: Усмено испитивање; Писмено испитивање; Посматрање понашања ученика; Редовно доношење домаћег задатка; Прегледање свеске;	Свакодневно бележење активности ученика на часу усвеску евиденцијена свески. Формативно свакодневно оцењивање усмених одговора ученика.	Број јављања: Зајављање + Зајављање више пута + Зајављање више пута + одговоре, активност/истиче се Конезна одговор-	Свакодневно бележење током године

Вођење евиденције однаставника. страна наставника о јављању на часоцима Оцену истиче се добија ученик којим: - лако логички повезује чињенице и појмове; - самостално изводи закључке које заснивају на подацима; - решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; - показује изузетну самосталност уз изузетно високу степен ангажовања; - показује одговоран однос према раду/припремљеном језику.	- Комисија ученика и наставника.	Активност на часу (учесталост и квалитет јављања на часу по месецима); Учесталост по месецима.	Пресек на часу по месецима
	- Усмено одговарање.	Свеобухватност одговора; Хронолошка и појмовна прецизност; Хоризонтално и вертикално повезивање градива; Самосталност у одговарању.	По потреби, бар у једном полугодшту

План провере остварености исхода			
Оцену добар добија ученик којим:	- Описно оцењивање.	На основу целокупног рада ученика током полугодја.	На крају полугодшта и школске године
- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;	- Редовност доношења домаћег.	За три недеље доношења домаћег свеску, а на основу дневника о активности.	Свакодневно током године, праћење/пресек стања на тромесечју
- самостално изводи закључке које заснивају на подацима;	- Прегледање свески.	Уредност; Све забележене сачасова.	Три пута у једном полугодју
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и уз знатној мери критички расуђује;	- Писане провере (једном у полугодју), свеска евиденције.	На основу целокупног рада ученика током полугодшта.	По потреби

- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. <u>Оцену задовољава добија ученик који:</u>		Сарадња у групи	Попотреби

План провере остварености исхода			
- удовољној мери показује способност употребе информација; - уз натпојмерило логички повезује чињенице и појмове; - већим делом самостално изводи закључке које се заснивају на подацима делимично самостално решава поједине проблеме; - удовољној мери критички расуђује; - показује делимичну степен активности и ангажовања.	Групи рад (посматрање наставника, излагање група), свеска евиденције. Рад пару (посматрање наставника, излагање и парова, процена осталих ученика). Вредновање самосталног рада ученика: ППТ, истраживање одатој личности догађају. Провера знања које рада ученици усвајају на часу и испитивање ставова. - Формативно оцењивање.	(сви чланови укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе у Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада, продукта група (пано, табела...) Хоризонтално и вертикално повезивање градива - Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (из паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда социјација...)	

План провере остварености исхода			
Ангажовање ученика у настави: Процењује се: одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање; активно учествовање у настави и сарадњу са другима.	- показује изузетну самосталност уз изузетно високу степен активности и ангажовања (истиче се) - показује делимичну степен активности и ангажовања (добар) - показује мању степен активности и ангажовања (задовољава)	Вођење евиденције од стране наставника: - Јављању на часовима (учествовање и активност); - Успешности у групном раду, раду пару (ангажовање, продукти); - Посета културно-историјским институцијама и догађајима; - Израда паноа, ПП презентација, различитих врста излагања.	- Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано; - Учествовање у јављању активности по месецима; - Учествовање, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукт рада; - Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда социјација...); - Иницијатива и квалитет продукта

Начина прилагођавања програма образовања ученицима којима је потребна додатна образовна подршка

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)

Већа индивидуализација наставе;

Размена искустава и сарадња сачлановима Већа стручним сарадницима у школи;

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја;

и све друго што ће се применити у складу са конкретним ситуацијама.

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ

Уколико буде ученика за које је услед социјалне неуспешности, сметњи у развоју, инвалидитета, касније укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка, планирају се и спроводе мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека, урадиће се индивидуални образовни планови и како анекси прикључити Школском програму.

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)

што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима размена искустава и сарадња сачлановима Већа стручним сарадницима у школи...

коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

В. ПРОГРАМИ ОСТАЛИХ ОБЛИКА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА ДОПУНСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: **36**

Недељни фонд часова: **1**

Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања и лисубили одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и брже и квалитетније усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

ДОПУНСКА НАСТАВА		годишњи фонд	недељни фонд
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК	18	1 (сваке друге недеље)
2.	МАТЕМАТИКА	18	1 (сваке друге недеље)
Укупно		36	1

СРПСКИ ЈЕЗИК

Предметни исходи	Назив теме/садржај	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко – методичко упутство)

-поштујеипримењујеосновнаправописнаправила, -разликује глас и слог и препознаје самогласникеи сугласнике, -разликујереченицепо облику и значењу	ЈЕЗИК -Врсте речи: именице (властите и одричне); роди број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни); -Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице; -Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива;	-врсте речи уочавати најпренаизолованим примерима, а затим увежбавати у оквиру реченице, -усвајати нове садржаје путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице
-читатекстпоштујућиинтонацијуреченице/стиха; -изражајнорецитиујепесму; -влада основном техником читања и писања латиничког текста; -правилно састави дужу и потпуну реченицу и спојиви шереченица у краћу целину	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА -Друго писмо (латиница): штампана и писана слова, -Разумевање прочитаног кроз одговор на питања, -Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета	-увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама, -реализовати различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке)

-уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; -одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; -одреди редослед догађаја у тексту	КЊИЖЕВНОСТ -тема, место и време збивања, редослед догађаја; -главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци)	-ученици се мотивишу на читавни стварал. активности које настају поводом дела, -ученик треба да разликује опис, приповедање, дијалог

НАПОМЕНА : Допунска настава организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Ученик престаје са допунским радом чим савлада одређену тешкоћу. Садржаји за реализовање допунске наставе ће независити од напредовања ученика и проблема на којима наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

МАТЕМАТИКА

Предметни исходи	Назив теме/садржај	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко – методичко упутство)
- усмено сабираи одузима бројеве до 100, -- усмено множи и дели у оквиру прве стотине, израчуна вредност бројевног израза санајвише две операције, - одреди непознати број у једначини са једном ритметичком операцијом, прочита број записан римским цифрама и напише дат број римским цифрама,	- БРОЈЕВИ Сабирање и одузимање са преласком, - Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање), - Римске цифре I, V, X, L, C - Множење и дељење (таблично), - Редослед рачунских операција, - Бројевни изрази, - Формирање израза на основу реалистичних ситуација,	визуелизација бројева и места броја у бројевном низу, увежбавање техника рачунања, инсистирање на усменом објашњењу поступка решавања, разумевање појмара разломка радити кроз игровне активности,
разликује дуж, полу праву и праву, – одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски); нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи,	ГЕОМЕТРИЈА - Дуж, права и полу права, Тачка и права, - Отворена и затворена изломљена линија, - Графичко надовезивање дужи, - Дужина изломљене линије, - Обим геометријских фигура без употребе формула	- упућивање ученика како да само стално вежбају, - примена игровних активности (мерење дужине), - решавање једноставних задатака, - цртање и препознавање геометријских фигура, - подстицање ученика да правилно користе лењир и шestar

- изрази дужину у различитим јединицама мерење дужине, - измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине, - чита и запише време са часовника	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm). - Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).	упознавање са стандардним мерним јединицама примене очигледних средстава, решавање једноставнијих задатака повезивањем са свакодневним ситуацијама, самостално мерење различитих предмета из окружења

НАПОМЕНА: Допунска настава организује се током целенаставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Ученик престаје са допунским радом чим савлада одређену тешкоћу. Садржаји за реализовање допункска наставе ће независити од напредовања ученика и проблема на којима лаже у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

ПРОГРАМ ЧАСОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ
 Годишњи фонд часова: 36

Недељни фонд часова: 1

Циљ наставе је развој моралних особина, ставова и уверења ученика, упознавање ученике са школским животом и односима којима ужавају друге. Упућује на естетска осећања, формирање културно-хигијенских и здравствених навика и формирање става о заштити животне средине.

ТЕМЕ	САДРЖАЈИ	КОМПЕТЕНЦИЈЕ ОПШТЕ ИМЕЋУ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИЈА ОСТВАРИВАЊА ПЛАНИРАНОГ
БЕЗБЕДНОСТ	- На путу од куће до школе - Ко на помагају саобраћају - Полицајац јенашпријатељ	1. Компетенција за цело животно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња	- повезивање садржаја радних ситуација из свакодневног живота у школи и ван - одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада - организовање истраживачких активности - оцењивање
КАКО ДОДОБРОГУСПЕХА И ПРИМЕРНОГ ВЛАДАЊА	- План рада и одмора у току дана - Оцена - Школске обавезе - Шта је примерно владање	Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка	позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати - израда плана организовања радионица
ЖИВОТУ ШКОЛИ	- Права и обавезе - Односи у одељењу - Дечија недеља - Дан школе - Савиндан		
КУЛТУРА ПОНАШАЊА	- Бонтон - Бораваку физичкој и културној сали - Понашање у школи и ван школе		

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	- Училишта - Школско двориште - Чувајмо природу	предузетништво.	- постављање ученика у различите ситуације - евалуације - самоевалуације;
ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНемаривања и ПРОГРАМИ	- Комесеобраћамо ка да се наднаврши насиље и ли смосведоци насиља - Насиље, злостављање, занемаривање		

Наставним планом за 2. разред основног васпитања и образовања предвиђено је организовање и извођење:

ЕКСКУРЗИЈЕ УЧЕНИКА НА РЕЛАЦИЈИ СМЕДЕРЕВО –СВИЛАЈНАЦ – ВОДОПАД ЛИСИНЕ – МАНАСТИР МАНАСИЈА - СМЕДЕРЕВО

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, жива природа, где човек живи, кретање у простору и времену; основни облици усменог изражавања; мерење времена; разне врсте знакова и симбола; певање и слушање музике; различити облици кретања; шта може да наруши моје здравље)

Упознавање културног наслеђа, развијање и неговање позоришне културе

Рекреативне активности ученика

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи Србије

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Садржаји екскурзије:

Обилазак водопада Лисине (посматрање природне појаве разговор, фотографисање)

Посета и обилазак Природњачког центра Свилајнац (упознавање ученика са фауном из прошлости – диносаурусима, гледање филма о диносаурусима, радионице, правила понашања у Музеју, фотографисање)

Посета Манастира Манасија (упознавање са животом у манастиру, значају молитве, ктитору манастира)

Уз претходну писмену сагласност родитеља, екскурзија ће бити реализована за најмање 60% ученика разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине другог разреда и туристички водич туристичке агенције реализатора екскурзије.

Време трајања екскурзије: један радни рад (12 часова), друга половина маја или јун

Путни правци: Смедерево – водопад Лисине – Свилајнац - манастир Манасија - Смедерево

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

Смедерево – водопад Лисине – Свилајнац – Смедерево - манастир Манасија - Смедерево

Организација и реализација једнодневне екскурзије за ученике **другог разреда.**

Полазак у јутарњим сатима у 08:00 часова

Обилазак водопада Лисине

Посета и обилазак Природњачког центра Свилајнац

Посета манастир Манасија

Повратак испред школе око 19:00 часова.

2. НАСТАВА У ПРИРОДИ

Требало би да се реализује у школској 2026/27. години на планини Тари или Златибор.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским и равничарским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским и равничарским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји наставе у природи:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризура, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитоване и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља или сеоског газдинства (учавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (учавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, настава у природи ће бити реализована за најмање 2/3 ученика трећег разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине трећег разреда, рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора одмора и рекреације.

Време трајања наставе у природи: 7 дана у априлу, мају или јуну.

Путни правац: Тара или Златибор

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

Настава у природи ће се реализовати на релацији за коју се определи Савет родитеља, а на предлог разредног већа.

ОДМОР И РЕКРЕАЦИЈА УЧЕНИКА

Требало би да се реализује на некој планина: Гоч, Кушићи, Врњачка бања, Голија, Златибор, Ивањица, Гуча, Дивчибаре у фебруару за време зимског распуста или у јуну након завршетка наставе.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, учавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици

кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји одмора и рекреације ученика:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризура, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитовање и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља (уочавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (уочавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување

здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, одмор и рекреација ученика ће бити реализован у складу са интересовањима родитеља.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине трећег разреда , рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора.

Време трајања излета: зимски распуст или летњи распуст (6 дана)

Путни правци: Гоч, Кушићи, Врњачка бања, Голија, Златибор, Ивањица, Гуча, Дивчибаре

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Годишњи фонд часова: **36**

Недељни фонд часова: **1**

Циљ је подстицање индивидуалних склоности и интересовања, садржајног и квалитетног коришћења слободног времена, ради богаћења друштвеног живота и развоја, развијања и неговања другарства и пријатељства, дружења савршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго.

ТЕМЕ	САДРЖАЈ	ОПШТЕ ИМЕЋУ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПЛАНИРАНОГ
ДРУШТВЕНЕ АКТИВНОСТИ	- Дечија недеља (учешће у активностима) - Свети Сава – школска слава (пано) - Дан школе (учешће у активностима) - Нова година (радионица) - Ускрс (радионица) - Вршњачке радионице	1. Компетенција за целоживотно учење 2. Комуникација 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема 6. Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговорно однос према здрављу	- добро планирање: циља, ефеката, активности ученика и наставника, начин рада - активностима су обухваћени сви ученици и то тако да могу да скажу: ангажованост, самосталност, сарадљивост и иницијативност - примењују се игрице активностима којима се подстиче креативност ученика - користе се школски ресурси
ТЕХНИЧКЕ АКТИВНОСТИ	- Школски простор (уређење) - Честитке за: рођендан, Нова година, Божић, Дан жена, Ускрс (израда) - Одељењски пано (уређење)	Одговорно однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација Капредузетништву.	- организују се једноставне акције у којима су главни носиоци ученици
ХУМАНИТАРНЕ АКТИВНОСТИ	- Акција поводом Дечије недеље - Хуманитарна акција (помоћ другу, другарици (прикупљање прибора...)) - Сарадња са Црвеним крстом		
СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ	- Одељенска такмичења - Међу одељенска такмичења - Учешће на кросу (општински ниво)		
КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ	- Изложбе - Позоришне представе - Биоскопске представе		

	-Природбе	

Утокушколске годинепланиране супосете (позоришту,биоскопу, музеју,галерији ибиблиотеци), обилазакградаишетњедо паркаиплаже.

УтокушколскегодинепланирањеодлазакучешћеучениканаЈесењем иПролећномкросу.

ПРОГРАМ:НАСТАВА У ПРИРОДИ

ВРЕМЕ, ТРАЈАЊЕ, ПУТНИ ПРАВАЦ, НОСИОЦИ	ЦИЉЕВИ наставеуприроди	ОПШТИ ЗАДАЦИ програманаставеуприроди
мај-јун, ТРАЈАЊЕ: дана ПУТНИ ПРАВАЦ: Планине Србије НОСИОЦИ: -директор, -стручновођапута, -наставнициразредна ставе	бачување, подстицање и унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилног психофизичког и социјалног развоја; стварање основа за усвајање активног, здравог и креативног начина живота и организовања и коришћења слободног времена; проширивање постојећих и стицање нових знања и искустава о непосредном природном и друштвеном окружењу; развијање еколошке свести и подстицање ученика на лични и колективни ангажман у заштити природе; социјализација ученика и стицање искустава о постојању и улози човека у колективном животу, у развијању толеранције и одговорног односа према себи, другима, окружењу и културном наслеђу;	побољшање здравља и развијање физичких и моторичких способности ученика; задовољавање основних дечијих потреба за кретањем и игром; подстицање самосталности у процесу стицања знања кроз непосредне истраживачке задатке; развијање свести о потреби заштите, неговања, чувања и унапређивања природне и животне средине и изграђивање еколошких навика; упознавање природно-географских, културно-историјских знаменитости и лепоте места околине; оспособљавање ученика за безбедан и правилан боравак у природи; развијање правилних хигијенско-здравствених навика и подстицање самосталности у обављању личне хигијене и бриге о себи;
	развијање позитивних односа према националним, културним и естетским вредностима; развијање способности сагледавања развоја привредних могућности краја, односно региона којим се обилази.	подстицање и стварање навика за неговање редовне физичке активности и иза шточешићни боравак у природи; формирање навика редовне и правилне исхране; навикавање на правилно смењивање рада, одмора и сна; разумевање и уважавање различитости међу појединцима;

ИСХОДИ (ПО ПРЕДМЕТИМА)	САРЖАЈИ (ПО ПРЕДМЕТИМА)	ОПШТЕ ИМЕЋУ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПЛАНИРАНОГ
Српски језик -изводи драмских текстова, -користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање,	Српски језик -Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета,	1. Компетенција за цело животну учење 2. Комуникација 3. Рад сподацима и	-организује са саопштењем састанака и пружају се информације планираном,

причање, описивање	-Сценско приказивање драмског/драматизованог текста	информацијама	-ученици се унапред упознају са местом у којем
Математика – изрази дужину у различитим	Математика – Мерење дужине стандардним мерним	компетенција 5. Решавање	одлазе, условима живота у којима се организује
јединицама за мерење дужине, чита и записује време са часовника, користи јединице за време у једноставним ситуацијама,	јединицама (m, dm, cm), – Мерење времена (дан, месец, година, час, минут)	проблема 6. Сарадња 7. Одговорно учешће у демократском друштву 8. Одговорно односе према здрављу 9. Одговорно односе према околини 10. Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	настава у природи или излет, облици садржаја и програма, начини превоза и понашањем у току пута, потребним књигама, прибору, одећи, обући, појединим спортско-рекреативним активностима које ће се тамо реализовати, – спроводи се програм који се односи на остваривање постављених образовно-васпитних циљева и задатака и одговарајућих садржаја наставе у природи, – поштују се договорена правила понашања у току боравка, – ученици, подељени у групе, уз помоћ наставника припремају кратке реферате о областима и местима које посећују, – уважавају индивидуалне карактеристике ученика, разлике у њиховим
Светоконас – повеже личну хигијену, бораваку у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља, – одржава личну хигијену руку, зуба и чулних органа, – разликује облике рељефа у свом насељу и околини, – разврста биљке и изокружења на основу изгледа листова и стабла, – разврста животиње и изокружења на основу начина живота и начина исхране, – наведе примере којима показују значај биљака и животиња за човека, – одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину	Светоконас – Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске), – Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи), – Значај биљака и животиња за човека, – Улога човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада напредвиђена места, брига о биљкама и животињама)		
Музичка култура – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења, – осмисли покрете уз музику,	Музичка култура – Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера – Креирање сопствених покрета уз музику		
Ликовна култура – тумачи једноставне визуелне	Ликовна култура Тумачење (невербално и визуелно		

информације које се појављују свакодневно у животу,	изражавање; садржај визуелних информација)	потребама и могућностима, - подстицање сарадње и тимског рада, самосталност и лична одговорност
Физичко и здравствено васпитање - поштује правила игре, - навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, - прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења, - одржавали чистоту и хигијену, - учествује у одржавању простора у коме живи и борави	Физичко и здравствено васпитање - ходање и трчање, - скакање и прескакање, - бацање и хватање, - полигони, - моје здравље и вежбање, - лична хигијена	

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ОД ШК. 2026/27. ГОД. ДО ШК. 2029/30. ГОД. III РАЗРЕД

Ред. Број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД	
		Недељно	годишње
1.	Српски језик	5	180
2.	Енглески језик	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Природа и друштво	2	72
5.	Ликовна култура	2	72
6.	Музичка култура	1	36
7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет	1	36
УКУПНО: А		21	756
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМ		

1	Верска настава/Грађанско васпитање ¹	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ²	2	72
У К У П Н О: Б		1-3*	36-108*
У К У П Н О: А + Б		21-23*	792-828*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми и активности.

Ред. број	ОБЛИК ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ТРЕЋИ РАЗРЕД	
		недељно	годишње
1.	Редовна настава	21-23*	756-828*
2.	Допунска настава	1	36
3.	Настава у природи/ Камп ^{**}	6-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ОБЛИЦИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД	
			недељно	годишње
1.	Час одељењског старешине		1	36
2.	Ваннаставне активности ⁴		1-2	36-72
3.	Екскурзија		1-3 дана годишње	

¹ Ученик бира један од понуђених изборних програма

² Ученик припадник националне мањине који слуша наставу на српском језику може да изабере овај програм али није у обавези

³ Школа реализује ваннаставне активности у области науке, технике, културе, уметности, медија и спорта

* Број часова за ученике припаднике националних мањина

** Настава у природи/ Камп организује се у складу са одговарајућим правилником

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА СУ:

- 1) обезбеђивање добробити и подршка celovitom развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за celoviti развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за celоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;
- 10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 13) развијање позитивних људских вредности;
- 14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
- 16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- 17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
- 18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за први циклус образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај трећег разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључне речи садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика трећег разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у

функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета, у овом случају током трећег разреда. Овако концептирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних.

Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Та потреба да се образовање и васпитање усмере ка развијању компетенција био је један од разлога увођења и пројектне наставе као облика образовно-васпитног рада. Пројектна настава се у данашње време све више фокусира на остваривање образовних стандарда и исхода и, како показују резултати најновијих истраживања, прати друштвене промене својом усмереношћу на развијање знања и способности ученика кроз активности планирања, истраживања и тимског рада у оквиру предметног и међупредметног повезивања садржаја. Поред тога, једна од битних особина савременог приступа пројектном раду у настави односи се на коришћење ИКТ у пројектним активностима што обезбеђује ефикасније учење и развијање знања, али и развијање понашања правилног и безбедног коришћења рачунара и интернета. Детаљније препоруке за планирање и остваривање пројектне наставе дате су у поглављу 7 – *Упутство за реализацију пројектне наставе*.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја; метода, поступака и техника наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења намењени су, пре свега, наставницима који непосредно раде са ученицима, али и онима који на посредан начин узимају учешће у образовању и васпитању. Зато треба имати у виду да терминологија, која је коришћена у програмима наставе и учења, није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица, било за непосредан рад са ученицима, било за потребе уџбеничких и дидактичких материјала, прилагодити узрасту ученика. Програми наставе и учења су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и праћења и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања, разговор са колегама итд.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датих програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама одељења.

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ и задаци предмета : **Циљ** учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Компетенције које развија : компетенција за целоживотно учење; комуникација; рад с подацима и информацијама; дигитална компетенција; решавање проблема; сарадња; одговорно учешће у демократском друштву; одговоран однос према здрављу; одговоран однос према околини; естетичка компетенција; предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - чита са разумевањем различите текстове; - опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; - изнесе своје мишљење о тексту; - разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст;	КЊИЖЕВНОСТ	Укупно по теми: 80	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Лирска поезија 1. Душан Костић: <i>Септембар</i> 2. Григор Витез: <i>Какве је боје поток /</i> - Десанка Максимовић: <i>Вожња</i> 3. Душан Васиљев: <i>Зима</i> 4. Мирослав Антић: <i>Шта је највеће /</i> Ф. Г. Лорка: <i>Луцкаста песма</i> 5. Драган Лукић: <i>Свакога дана / Шта је отац</i> 6. Бранислав Црнчевић: <i>Љутице мече /</i> - Љубивоје Ршумовић: <i>Аждаја своје чеду тепа</i> 7. Милован Данојлић: <i>Љубавна песма</i> 8. Љубивоје Ршумовић: <i>Домовина себрани лепотом</i> 9. Химна Светоме Сави 10. Бранко Стевановић: <i>Занимање Марка Краљевића</i> Епска поезија 11. Народне песме: <i>Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића</i>	<i>Математика</i> (мерење и мере, пребројавање, м. јединице); <i>Ликовна култура</i> (илустровање, украшавање, израда стрипа, израда новогодишњих честитки, израда сцене, преобликовање); <i>Музичка култура</i> (слушање и извођење музике, певање по слуху, звукови у природи, песме о Светом Сави, о мајци); <i>Природа и друштво</i> (оријентација у простору, завичај, живи свет и нежива природа, гајене и дивље животиње, прошлост Србије, годишња доба, занимања људи, рад и одмор, заштита средине); <i>Физичко васпитање</i> (слободна игра у природи, развијање фине моторике шаке); <i>Позоришна уметност, Веронаука</i> (љубав), <i>Грађанско васпитање</i> (осећања, сазнање о себи)

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупреметно повезивање

- одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; - именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; - уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); - разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; - разуме идеје књижевног дела;	КЊИЖЕВНОСТ	Укупно по теми: 80	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Проза 1. Ла Фонтен: <i>Церчак и мрав</i> / Езоп: <i>Корњача и зец</i> 2. Народна приповетка: <i>Свети Сава и сељак без среће</i> 3. Народна бајка: <i>Чардак ни на небу ни на земљи</i> 4. Народна приповетка: <i>Свијету се не може угодити</i> 5. Бранко Ћопић: <i>Изокренута прича</i> 6. Оскар Вајлд: <i>Себични цин</i> 7. Светлана Велмар Јанковић: <i>Златно јагње</i> (одломак) 8. Бранко В. Радичевић: <i>Бајка о дечаку и Месецу</i> 9. Ијан Макјуен: <i>Реч-две о Питеру</i> (одломак) 10. Јохана Шпири: <i>Хајди</i> (одломак) 11. Народна бајка: <i>Баиш-Челик</i> (читање у наставцима) 12. Јасминка Петровић: <i>Од читања се расте</i> (читање у наставцима) Драмски текстови 1. Душан Радовић: <i>А зашто он вежба</i> 2. Александар Поповић: <i>Лед се топи</i> 3. Јованка Јоргачевић: <i>Никад два добра</i> 4. Лаза Лазић: <i>Суђење</i> Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др.	<i>Математика</i> (мерење и мере, пребројавање, м. јединице); <i>Ликовна култура</i> (илустровање, украшавање, израда стрипа, израда новогодишњих честитки, израда сцене, преобликовање); <i>Музичка култура</i> (слушање и извођење музике, певање по слуху, звукови у природи, песме о Светом Сави, о мајци); <i>Природа и друштво</i> (оријентација у простору, завичај, живи свет и нежива природа, гајене и дивље животиње, прошлост Србије, годишња доба, занимања људи, рад и одмор, заштита средине); <i>Физичко васпитање</i> (слободна игра у природи, развијање fine моторике шаке); <i>Позоришна уметност</i>, <i>Веронаука</i> (љубав), <i>Грађанско васпитање</i> (осећања, сазнање о себи)

- уочи основне одлике народне бајке; - разликује народну од ауторске бајке; - представи главне особине јунака; - уочи основне одлике народне епске песме; - уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; - разликује опис од приповедања у књижевном делу; - покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; - уочи хумор у књижевном делу;	КЊИЖЕВНОСТ	Укупно по теми: 80	ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Бранко Ћопић: <i>Доживљаји Мачка Тоше</i> 2. Избор из поезије Душана Радовића (<i>Замислите, Да ли ми верујете, Страшан лав, Кад је био мрак, Тужне ђачке исповести, Здравница, Плави зец</i> и друге песме) 3. Браћа Грим: <i>Бајке</i> (по избору) Књижевни појмови: лирска песма, химна, епска песма, народна бајка, роман, поређење, персонификација (на нивоу препознавања), опис, дијалог, приповедање, епски јунак, драмска радња	<i>Математика</i> (мерење и мере, пребројавање, м. јединице); <i>Ликовна култура</i> (илустровање, украшавање, израда стрипа, израда новогодишњих честитки, израда сцене, преобликовање); <i>Музичка култура</i> (слушање и извођење музике, певање по слуху, звукови у природи, песме о Светом Сави, о мајци); <i>Природа и друштво</i> (оријентација у простору, завичај, живи свет и нежива природа, гајене и дивље животиње, прошлост Србије, годишња доба, занимања људи, рад и одмор, заштита средине); <i>Физичко васпитање</i> (слободна игра у природи, развијање фине моторике шаке); <i>Позоришна уметност</i> , <i>Веронаука</i> (љубав), <i>Грађанско васпитање</i> (осећања, сазнање о себи)

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупреметно повезивање

- одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; - разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; - примењује основна правописна правила; - чита са разумевањем различите текстове; - чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; - изражајно рецитије песму и чита прозни текст; - јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; - споји више реченица у краћу и дужу целину; - попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке;	ЈЕЗИК ГраMATика, правопис и ортогeпија	Укупно по теми: 60	Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола. Подела речи на крају реда (граница на самогласник). Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: <i>-ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -ики</i>). Речца <i>не</i> уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа). Сугласник <i>ј</i> (између самогласника <i>и-о</i> и <i>о-и</i>). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности).	<i>Математика</i> (мерење и мере, пребројавање, м. јединице); <i>Ликовна култура</i> (илустровање, украшавање, израда стрипа, израда новогодишњих честитки, израда сцене, преобликовање); <i>Музичка култура</i> (слушање и извођење музике, певање по слуху, звукови у природи, песме о Светом Сави, о мајци); <i>Природа и друштво</i> (оријентација у простору, завичај, живи свет и нежива природа, гајене и дивље животиње, прошлост Србије, годишња доба, занимања људи, рад и одмор, заштита средине); <i>Физичко васпитање</i> (слободна игра у природи, развијање фине моторике шаке); <i>Позоришна уметност, Веронаука</i> (љубав), <i>Грађанско васпитање</i> (осећања, сазнање о себи)
- јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; - покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; - споји више реченица у краћу и дужу целину; - уочи хумор у књижевном делу; - разликује опис од приповедања у књижевном делу; - чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; - изражајно рецитије песму и чита прозни текст; - изводи драмске текстове; - препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин; - извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; - варира језички израз;	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Укупно по теми: 40	Краћи и дужи текстови – књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови. Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писано. Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире).	<i>Математика</i> (мерење и мере, пребројавање, м. јединице); <i>Ликовна култура</i> (илустровање, украшавање, израда стрипа, израда новогодишњих честитки, израда сцене, преобликовање); <i>Музичка култура</i> (слушање и извођење музике, певање по слуху, звукови у природи, песме о Светом Сави, о мајци); <i>Природа и друштво</i> (оријентација у простору,

- попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке; - разликује формални од неформалног говора (комуникације); - учествује у разговору поштујући уобичајена правила комуникације и пажљиво слуша саговорника;		Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...). Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.	завичај, живи свет и нежива природа, гајене и дивље животиње, прошлост Србије, годишња доба, занимања људи, рад и одмор, заштита средине); <i>Физичко васпитање</i> (слободна игра у природи, развијање фине моторике шаке); <i>Позоришна уметност</i>, <i>Веронаука</i> (љубав), <i>Грађанско васпитање</i> (осећања, сазнање о себи)

Начин остваривања програма :

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус и неговати истрајност у читању и доживљавању књижевног дела. Ученике треба навикавати да опишу доживљај прочитаних књижевних дела и изнесу мишљење о њима. Читање захтева време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код ученика интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другог и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – лирска и епска поезија, проза, драмски текстови за децу и обogaћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али и репрезентативна дела за децу из светске књижевности (Оскар Вајлд: *Себични цин*, Ијан Макјуен: *Реч-две о Питеру*, Јохана Шпири: *Хајди* (одломак). Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела деце књижевности (Браћа Грим: *Бајке* (три бајке по избору), Бранко Ћопић: *Доживљаји Мачка Тоше*, избор из поезије Душана Радовића.

Избор дела школске и домаће лектире примерен је узрасту ученика.

Поједина дела из обавезног корпуса су изборна. Учитељу се пружа могућност да изабере да ли ће на часовима обрађивати:

Ла Фонтенову басну *Цвркач и мрав* или Езопову басну *Корњача и зец*;

Шта је највеће Мирослава Антића или *Луцкасту песму* Ф. Г. Лорке;

Свакога дана или *Шта је отац* Драгана Лукића;

Какве је боје поток Григора Витеза или *Вожња* Десанке Максимовић;

Љутило мече Бранислава Црнчевића или *Аждаја своје чеду тепа* Љубивоја Ршумовића.

Изборност допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Програмом се подстиче упознавање ученика са значајним личностима српског језика, књижевности, науке и културе (Свети Сава, Милева Ајнштајн, Михајло Пупин).

Током обраде књижевних текстова ученици развијају прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитель подстиче ученике да износе своје ставове и аргументују их примерима из текста.

Поређење као стилску фигуру ученик овог узраста треба првенствено да уочи, а потом и да разуме његову улогу у тексту. Ученици усвајају основне облике казивања (форме приповедања) тумачећи текстове из школске и домаће лектире. Ученик треба да разликује опис од приповедања у књижевном делу и уочи дијалог у песми, причи и драмском тексту.

Приликом обраде лирских, епских и драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (изражајно рецитовање лирске песме, читање прозног текста интерпретативно, сценски наступ – извођење драмског текста, драмска игра, драмски дијалози, гледање деце позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака).

Развијање књижевних појмова код ученика не подразумева учење дефиниција, већ именовање и описно образлагање појма; уочавање улоге одређеног појма у књижевноуметничком тексту.

Важно је нагласити да ученици треба да читају оригиналне текстове аутора, а не оне који су из разних разлога и на различите начине прекрајани и мењани претходних деценија, као што је то био случај са бајком „Себични цин“ Оскара Вајлда. Ова бајка завршава се смрћу цина у дубокој старости, уз хришћанске мотиве који су битни за разумевање и самог краја и дела у целини.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Хајди*, *Баи-Челик* и друге народне и ауторске бајке) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевности и филма, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Часови књижевности могу се употпунити коришћењем дигиталних садржаја. Наставницима и ученицима могу бити од велике помоћи аудио записи, на којима се чује како глумци изражајно и интерпретативно казују изабране текстове. Такође, у наставу треба увести разноврсне стваралачке активности којима се врши систематизација обрађених садржаја (игре асоцијација, креативне слагалице, интерактивни задаци и квизови).

ЈЕЗИК

У настави језика ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на усвајање основних граматичких правила и њихову адекватну примену у писаној и говорној комуникацији.

Граматика

У програму су наведени само нови садржаји из граматике, али се подразумева да се градиво повезује са садржајима обрађеним у првом и другом разреду.

Основна знања из морфологије проширују се у вези са именицама, придевима и глаголима, а уводи се нова врста речи: заменице (само личне). Две нове именичке подврсте, градивне и збирне именице, треба увести тек пошто се понове властите и заједничке именице. Нову подврсту придева – градивне и присвојне треба увести тек пошто се понове описни придеви. Важно је да ученици повежу градивне именице као основу за извођење градивних придева, а да не мешају ове две врсте речи. Кад су у питању присвојни придеви, градиво из граматике треба што више повезивати са правописом. Да би се одредио род и број придева, треба поновити род и број именица и указати ученицима на слагање придева са именицом у роду и броју, без увођења нових термина. Увођење личних заменица подразумева само основне облике и њихово повезивање са глаголским лицем, односно бројем, што ће представљати основу за уочавање слагања субјекта и предиката у наредном разреду.

Врсте речи уочавати најпре на изолованим примерима (у основном облику), а затим увежбавати и у оквиру реченице.

Наставу граматике треба повезивати са наставом књижевности тако што књижевни текстови из *Читанке* могу послужити за граматичку анализу и послужити као пример употребе врста речи у реченици и различитих врста реченица по облику и значењу. Водити рачуна о томе да примери буду једноставни за анализу. Учитељ може и прилагодити текст, тако да примери буду типични.

Правопис

Правописна правила ученици треба да усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз усвајање нових садржаја, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице.

Писање вишечланих географских назива потребно је повезати са наставом природоде и друштва – завичајном географијом.

Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице. Пошто се градиво из математике проширује великим бројем јединица мере, требало би, на овом нивоу, скренути пажњу на њихово писање само латиничким писмом.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Област *Језичка култура* обухвата усмено и писмено изражавање.

Усмено изражавање ученика треба развијати у разговору у којем их учитељ усмерава да јасно, прецизно и разговетно изговарају реченице, поштујући интонацију и правилно акцентовање у реченицама. У вођеном разговору о књижевном или неуметничком тексту или о одређеној теми, ученици одговарају на питања, постављају питања, износе своја мишљења и ставове. Ученици се охрабрују да обликују усмену поруку у којој ће изнети информације на примерима из свакодневног живота. Учитељ треба да ствара прилике и подстиче ученике да говоре, износе информације, своја мишљења, осећања итд.

У трећем разреду требало би подстицати ученике да препричавају, причају и описују и на сажет и на опширан начин како усмено, тако и писмено.

Препричавање мора да има свој циљ и да буде плански и усмерено. Потребно је усмеравати ученике како да одаберу чињенице, како да одвоје главно од споредног и мање битног и како да следе хронолошки ток садржаја. Требало би водити рачуна о томе да се препричавају само они садржаји који испуњавају програмске захтеве и који су ученицима претходно протумачени/анализирани, предочени, објашњени.

Причање представља стваралачко изражавање без обзира на то да ли је у питању стварност или фантазија, тј. да ли је реч о репродуковању неког доживљаја, догађаја и замишљеног садржаја (из света дечије маште). Најчешће се почиње са причањем доживљаја, па потом догађаја. Потребно је указати ученицима да занимљиво причање треба да буде динамично, као и да могу слободније да износе личне доживљаје, ставове, да буду маштовити и оригинални, да се емоционално и сликовито изражавају.

Описивање – треба оспособљавати ученике да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, запажају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Ученици би требало да локализују оно што описују (временски, просторно, узрочно), да одаберу битна својства (однос спољашњег и условно унутрашњег) и да изнесу лични став/однос према датој појавности. Будући да се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста (посебно књижевноуметничког), потребно је стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима (опис предмета, ентеријера, биљака и животиња, књижевних ликова, пејзажа и сл.), јер су то и најбољи образци за спонтано усвајање описивања као трајне вештине у језичком испољавању. Циљеве и задатке ове врсте вежбања требало би постепено усложњавати – од једнолинијске дескрипције видљивог до промишљеног, аналитичког изражавања доживљаја стварности у којој ће бити истакнута самосталност и индивидуалност ученика.

Извештавањем се на јасан, објективан и сажет начин говори о неком догађају. На овом узрасту је потребно само указати ученицима на основне одлике овог облика изражавања: на тачност преношења података, на аутентично презентовање чињеница, на једноставност, на одсуство личног коментара, субјективног доживљаја и имагинарног. Није потребно задати ученицима да напишу извештај, већ би их требало подстицати да сажето усмено извести о себи (нпр. о обављеном задатку код куће) у виду одговора на питања која ће учитељ поставити. На овај начин ће ученици вежбати да буду економични и прецизни приликом изражавања.

Варирање језичког израза односи се на специфичан одабир и комбинацију језичких средстава. Помоћу књижевних и некњижевних текстова ученицима би требало указати на различите могућности употребе речи, синтагми и реченица у формалним/неформалним језичким ситуацијама, као и на промену њиховог значења у зависности од контекста. Током практичне наставе језичке културе ученицима би требало указати да је неопходно говорити онако како то захтева комуникативна ситуација и са њом ускладити језичке механизме.

Током наставе језичке културе требало би оспособити ученике да правилно попуне различите једноставне обрасце; на пример, образац за учлањивање у библиотеку или у спортски клуб, писање позивнице за рођендан и слично.

На овом узрасту реализују се различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке и говорне вежбе).

Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се ученици недостаци отклоне. У овом узрасту требало би примењивати просте правописне вежбе које су погодне за савлађивање само једног правописног правила из једне правописне области. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: диктат, аутодиктат, вежбе допуњавања и избора правилног облика речи.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз *језичке вежбе*, на пример, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара и слично. Могу се одабрати и проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице и слично.

Применом *лексичко-семантичких вежби* код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Развијању смисла за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза доприносе различите вежбе, на пример: навести речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја; промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго.

Говорне вежбе код ученика подстичу машту и креативност због чега би их требало чешће примењивати у настави језичке културе. Говорне вежбе су у функцији изграђивања доброг језичког укуса, елоквентности и флуентности у изражавању. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и слично.

Ниједан школски писмени задатак се не израђује у трећем разреду.

III ОБЛИЦИ РАДА

1. Фронтални облик рада То је облик наставног рада у коме наставник истовремено поучава све ученике. Он припрема ученике за наставу, обрађује нове наставне садржаје, увежбава ученике, понавља и систематизује градиво уз усмено проверавање и оцењивање. Фронтални облик рада не би требало да буде једини облик организације наставе јер има доста недостатака. Овај облик рада је економичан, али би га требало комбиновати с другим облицима. Боље је да наставник објашњава градиво, излаже и демонстрира, а истовремено разговара с ученицима и подсиче их на сарадњу. Иако ради са целим одељењем, наставник мора водити рачуна о индивидуалним разликама ученика. Слабије ученике наставник треба да подстиче и да тиме онемогући пасиван однос на часу.

2. Групни рад Ученици једног одељења поделе се на више група, од по два и више ученика, које на часу раде исте или различите задатке под руководством наставника. Бројност групе зависи од старости ученика, средстава за рад, броја ученика у одељењу и самог задатка. Наставник планира и припрема рад групе; даје задужења сваком члану групе понаособ. Ученици добијају могућност за сопствене активности и иницијативу кроз реализацију задатака групе. Групе раде самостално, а представник групе подноси резултате рада целом одељењу. Следи обједињавање резултата рада група под руководством

наставника. Овакав облик активира ученике у наставном процесу и оспособљава их за самостално стицање знања, умења и навика, подстиче и развија међусобну сарадњу ученика.

3. Индивидуални рад У индивидуалном облику рада сваки ученик ради самостално на одређеном задатку или сви ученици раде самостално на истом задатку. Сваки ученик ради својим стилем и темпом, те се код ученика развијају самосталност и креативност. Приликом задавања задатака наставник треба да води рачуна о индивидуалним разликама ученика.

4. Комбиновани рад Под комбинованим радом подразумевамо коришћење више различитих облика рада током једног наставног часа.

IV МЕТОДЕ РАДА

Постоје различите класификације наставних метода. Наведене су оне које се најчешће користе. Наставник може користити и друге наставне методе које нису овде наведене.

Вербалне методе

Монолошка – усмено излагање, предавање, описивање и објашњавање.

Дијалогска – слободан разговор (комуникација с ученицима), дискусија (полемика, расправа, супротстављање мишљења аргументима).

Решавање проблема – хеуристички приступ

Наставник поступно води ученике кроз процес откривања приликом решавања проблема.

Рад на тексту и писани радови

Коришћење уџбеника и шире литературе, илустрација, цртежа, дијаграма, графика, шема и самостални радови ученика (школски писмени задаци, контролне вежбе, тестови, реферати).

Демонстративне методе

Стваралачке, уметничке, драмске, логичке и друге игре, као и задаци отвореног типа у језичком, логичко-математичком, телесно-кинетичком, визуелно-просторном, емоционално-социјалном и домену музичке културе.

Истраживачки рад ученика Увођење ученика у поступак научног истраживања на сопственом истраживачком пројекту.

Комбинована метода Овом методом се омогућава истовремено коришћење различитих приступа и метода.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Страни језик - ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе и учења Страног језика у основном образовању и васпитању јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Компетенције које развија : дигитална компетенција, комуникација, компетенција за целоживотно учење, одговоран однос према околини, одговорно учешће у демократском друштву, сарадња, одговоран однос према здрављу.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Starter *Поздрављање	9	Реаговање на усмени и писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); усмено и писано изражавање прикладних поздрава. <i>Hi/Hello, how are you today? I'm fine, thank you, and you? I'm very well, thanks./Not great.</i>	Српски језик: Компетенција за целоживотно учење

– поздрави и отпоздрави, примењујући једноставнија језичка средства; – представи себе и другог; – разуме једноставнија питања личне природе и одговара на њих; – поставља једноставнија питања личне природе; – у неколико једноставнијих везаних исказа саопшти информације личне природе о себи и другима водећи рачуна о приватности и поверљивости; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на права детета; – разуме једноставнија упутства, налоге и упозорења и реагује на њих; – саопшти једноставнија упутства, налоге и упозорења уз одговарајуће образложење; – разуме позив на заједничку активност и реагује на одговарајући начин; – упути позив на заједничку активност; – разуме кратке и једноставније молбе и реагује на њих уз одговарајуће образложење; – упути кратке и једноставније молбе; – искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин;	*Представљање себе и других; давање основн их информација о себи; давање и тражење основних информација о другима РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА People *Описивање бића, предмета, места и појава	9 И И 9	<i>Good morning/afternoon/evening/night. Goodbye./Bye. See you later/tomorrow/on Monday. Have a nice day/weekend/holiday! Thanks, same to you!</i> Личне заменице – <i>I, you ...</i> Глагол <i>to be</i> – <i>the Present Simple Tense</i> Императив (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости. Слушање једноставнијих текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа, присутних и одсутних. <i>Hi, I'm Andrija. Hello, I'm Alex. How old are you? I'm (nine). I'm in Year 3. Where are you from? I'm from Serbia. How do you spell your name? It's A-N-D-R-I-J-A. Have you got any brothers or sisters? Yes, I have/I've got one sister. No, I'm an only child. How many aunts/uncles have you got? This is my cousin/sister Vanja. Nice to meet you. Nice to meet you, too. What's your/his/her/their address? It's 12, Zvezdarskih jelki Street, Belgrade. What's your/his/her/their phone number? It's oh/zero-six-four-double five/five-five... I'm 10 today. How old is your mum/dad? She/He's 32. Where are your parents today? Are they at work? No, they're at home. Are your friends at school now? Yes, they are. This is my friend Ana. She's/She is in my class. That's Tea's dog. Its name is Spot. This is our teacher, Mr/Miss/Mrs Jones. That is Mr Turner. He's/He is a policeman. Who are those children? They're our neighbours. What are their names? Pavle and Milica. Who's the boy in the picture? It's my Brazilian pen pal, Bruno. Tell me about your family/country. Write soon!</i> Личне заменице – <i>I, you...</i> Присвојни придеви – <i>my, your...</i> Показне заменице – <i>this/that, these/those</i> <i>Have got/Have</i> за изражавање поседовања Питања са <i>Who/What/Where/How (old/many)</i> Предлози за изражавање места – <i>from, in...</i> Саксонски генитив са именицама у једнини Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом Императив Основни бројеви (0–100)	Грађанско васпитање: Решавање проблема Физичко и здравствено васпитање: Комуникација Музичка култура: Слушање музике Ликовна култура: Споразумевање

– разуме једноставније исказане честитке и одговори на њих; – упуту једноставније честитке; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, наведе најубичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника; – именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставније описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места у неколико везаних једноставнијих исказа; – разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи једноставнија обавештења о положају у простору; – разуме и саопшти једноставније исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време; – разуме једноставније исказе којима се изражава	*Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања *Изражавање интересовања и допадања/недопадања ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ *Разумевање и исказивање једноставнијих упутстава, налога и упозорења *Описивање догађаја и способности у садашњости *Исказивање времена ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	9 9 9	Алфавет (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; конвенције у писању личних заменица; конвенције у саопштавању телефонских бројева и адреса; употреба титула уз презимена (<i>Mr, Mrs, Miss</i>); разлике између српске азбуке и енглеског алфавета; конвенције у писању разгледница и писама. Слушање једноставнијих описа бића, предмета, места и појава; давање кратких описа бића, предмета, места и појава; тражење и давање информација у вези са описом бића, предмета, места и појава. <i>Listen, point and repeat. Listen again. Match the words with the things/people in the picture. Order the lines. Ask and answer questions about the photo on page 38. Spell your name. Ask your friend to spell his/her name. Write/Circle the letters/numbers. Write/Say true or false. Complete the sentences/dialogue. Complete the table with ticks and crosses. Read the story. Read and check. Think of a place/person. Come and help! Wait and see! Watch out! Hurry up! Close/Open the door/a window, please! Smile! It's my/your/Oliver's turn!</i> Императив Присвојни придеви – <i>my, your...</i> Алфавет Бројеви 0–100 (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости. Слушање текстова с једноставнијим исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања коришћењем једноставнијих језичких средстава. Слушање текстова с једноставнијим исказима за изражавање интересовања, допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање интересовања, допадања/недопадања коришћењем једноставнијих језичких средстава.	

припадање/ неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставнија обавештења која се односе на припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање; – разуме једноставније исказе за изражавање интересовања, допадања/недопадања и реагује на њих; – изражава допадање/недопадање уз најједноставније образложење; – тражи најједноставније образложење допадања/недопадања; – разуме једноставније текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише радње и способности у садашњости користећи једноставнија језичка средства – разуме и саопшти једноставније исказе који се односе на бројеве, количине и цене; – учествује у предлагању садржаја и начина рада	*Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности *Разумевање и исказивање једноставнијих упутстава, налога и упозорења ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ДРУГИХ ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА *Исказивање потреба, жеља, интересовања, осета и осећања *Описивање догађаја и способности у садашњости ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	9 9 9	<i>Listen, point and repeat. Listen again. Match the words with the things/people in the picture. Order the lines. Ask and answer questions about the photo on page 38. Spell your name. Ask your friend to spell his/her name. Write/Circle the letters/numbers. Write/Say true or false. Complete the sentences/dialogue. Complete the table with ticks and crosses. Read the story. Read and check. Think of a place/person. Come and help! Wait and see! Watch out! Hurry up! Close/Open the door/a window, please! Smile! It's my/your/Oliver's turn!</i> Императив Присвојни придеви – <i>my, your...</i> Алфавет Бројеви 0–100 (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости. Слушање налога, упутстава и упозорења и реаговање на њих; давање једноставнијих налога, упутстава и упозорења (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Слушање једноставнијих исказа који говоре о радњама и способностима у садашњости; описивање радњи и способности у садашњости, постављање питања и одговарање на њих, усмено и писано, коришћењем најједноставнијих језичких средстава. <i>Can we meet on Saturday and play football? I'm sorry, I've got a music class on Saturday, but we can meet on Sunday. Really? Sunday is ok for me too! Great! See you at the park!</i> <i>It's hot today. Let's go to the beach! Sorry, but I can't swim!</i> <i>I'm very tired. Let's go home!</i> <i>Come and meet my friends!</i> <i>Listen to the music!</i> Модални глагол <i>can</i> за изражавање предлога и способности Императив (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода. Слушање једноставнијих исказа у вези са хронолошким временом и метеоролошким приликама; усмено и писано	

		тражење и давање информација о хронолошком времену и метеоролошким приликама коришћењем једноставнијих језичких средстава. <i>Can you spell that again, please?/Can you write it on the board, please?</i> <i>Can/May I read the story? Of course you can.</i> <i>Can/May I sit here, please? No, it's Nina's seat.</i> <i>Can/May I borrow your dictionary? Yes, here you are. Thank you/Thanks. You're welcome.</i> <i>Thanks for your help.</i> Модални глаголи за изражавање молбе – <i>can/may</i> Саксонски генитив са именицама у једнини (Интер)културни садржаји: Правила учтивне комуникације. Слушање једноставнијих позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност коришћењем једноставнијих исказа. Слушање налога, упутстава и упозорења и реаговање на њих; давање једноставнијих налога, упутстава и упозорења (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Слушање једноставнијих исказа који говоре о радњама и способностима у садашњости; описивање радњи и способности у садашњости, постављање питања и одговарање на њих, усмено и писано, коришћењем најједноставнијих језичких средстава. Слушање једноставнијих исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих и туђих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на њих. <i>How many children are there in your class? There are 11 boys and 14 girls.</i> <i>How many classes have we got today? We've got four classes.</i> <i>Her granny is 65.</i> Правилна множина именица: <i>boy-boys, girl-girls, class-classes...</i> Неправилна множина основних именица: <i>child-children...</i> Питања са <i>How much/many</i> Основни бројеви 0–100	

			(Интер)културни садржаји: Конвенције у писању двоцифрених бројева. Новчане валуте у земљама енглеског говорног подручја и њихове ознаке.	

Начин остваривања програма :

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива на социјалној интеракцији у учионици и ван ње, и спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
- наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- наставни материјали представљају један од извора активности и треба да буду праћени употребом додатних аутентичних материјала;
- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.)
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника/ активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио- -записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селекувати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добрима, волим/не волим, компарације...). Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих материјала (планирање различитих активности, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МАТЕМАТИКА

Циљ и задаци предмета : **Циљ** наставе и учења *математике* је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Компетенције које развија :

У оквиру наставних теме посебно ће се развијати међупредметне компетенције: – рад са подацима и информацијама,

- компетенција за решавање проблема, - дигитална компетенција, - комуникација, - сарадња, - компетенција за учење, - естетска компетенција.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	МЕЋУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

– прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој; – прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1.000); – изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1.000); – подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; – процени вредност израза са једном рачунском операцијом; – израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; – одреди десетице и стотине најближе датом броју; – реши једначину са једном рачунском операцијом; – одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину; – упореди разломке облика са једнаким имениоцима; – резултат мерења дужине запише децималним бројем са једном децималом; – уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; – чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм).	БРОЈЕВИ	136	Бројеви прве хиљаде. Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак). Множење једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељење бројевима прве десетице са остатком и без остатка (усмени и писмени поступак). Зависност резултата од промене компонената. Једначине облика: $a + x = b$, $a - x = b$, $x - a = b$, $a \cdot x = b$. Неједначине облика: $a \pm x < b$, $a \pm x > b$, $x - a < b$, $x - a > b$. Римске цифре D, M. Разломци облика $\frac{m}{n}$ ($m \leq n \leq 10$). Упоређивање разломака са једнаким имениоцима. Децимални запис броја са једном децималом.	Српски језик – језичка култура, правопис (писање властитих имена), усвајање нових речи и појмова, богаћење речника; постављање прецизних питања, правилно писање бројева речима (правопис); писање по диктату; писање датума; говорна култура; комуникативне ситуације састављања текста задатка Физичко и здравствено васпитање – вежбе за развој спретности и координације; развој покретљивости, хватање лопте обема рукама, бацање лопте у циљ; штафетне игре; Мерење масе тела Музичка култура – песма „Полазак у школу“; певање песама по слуху; нотне вредности Ликовна култура – правилна употреба ликовних материјала, оловке у боји; тумачење визуелних информација; одећа Римљана и римских војника; знак, симбол; цртање круга и кружнице; колаж; композиција Природа и друштво – природне животне заједнице; чување животне околине; годишња доба, празници; временске јединице час и минут; станишта, рециклажа; течности

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МАТЕМАТИКА

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

– црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; – конструише троугао и круг; – именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга; – разликује врсте углова и троуглова; – одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; – опише особине правоугаоника и квадрата; – преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; – користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање.	ГЕОМЕТРИЈА	32	Узајамни положаји правих (паралелне праве и праве које се секу). Угао, врсте углова. Троугао, врсте троуглова. Кружница и круг. Правоугаоник и квадрат. Обим троугла, квадрата и правоугаоника. Цртање паралелних и нормалних правих помоћу лењира. Конструкције троугла и кружнице. Пресликавање геометријских фигура на квадратној мрежи.	Српски језик – језичка култура, правопис (писање властитих имена), усвајање нових речи и појмова, богаћење речника; постављање прецизних питања, правилно писање бројева речима (правопис); писање по диктату; писање датума; говорна култура; комуникативне ситуације састављања текста задатка Физичко и здравствено васпитање – вежбе за развој спретности и координације; развој покретљивости, хватање лопте обема рукама, бацање лопте у циљ; штафетне игре; Мерење масе тела Музичка култура – песма „Полазак у школу“; певање песама по слуху; нотне вредности Ликовна култура – правилна употреба ликовних материјала, оловке у боји; тумачење визуелних информација; одећа Римљана и римских војника; знак, симбол; цртање круга и кружнице; колаж; композиција Природа и друштво – природне животне заједнице; чување животне околине; годишња доба, празници; временске јединице час и минут; станишта, рециклажа; течности
– чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена; – упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време); – измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); – примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	12	Мерење масе (kg, g, t). Мерење времена (деценија, век, секунда). Мерење дужине (mm, km). Мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). Мерење површине геометријских фигура задатом мером.	

Начин остваривања програма :

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава учитеља да наставни процес конципира у складу с дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици достигну исходе и изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа дате исходе треба разложити на мање и на основу њих планирати

активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже достићи, док је за одређене потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција и не треба је усмерити само на достизање појединачних исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за њихову примену у решавању разноврсних задатака. Приликом планирања наставе треба имати у виду да, у овом узрасту, различите игролике активности, као и употреба едукативног софтверског алата, у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја. Због тога је важно да се ученицима првог циклуса омогући да развијају математичко мишљење у контексту игроличких активности и употребе едукативних апликација на интернету и других електронских материјала. Поред тога, игролике активности и употреба едукативних апликација и електронских материјала значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према њој. На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Бројеви У трећем разреду наставља се развој појмова број, бројевни низ и поступака рачунања у оквиру блока бројева до 1000. Исходи ове теме углавном се остварују спирално, тако да се исходи остварени у оквиру блока бројева до 100 проширују на блок бројева до 1000. Бројеви се представљају визуелно и разложени на стотине, десетице и јединице. Касније се бројеви представљају као зборови вишеструких декадних јединица ($234 = 200 + 30 + 4$). Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу помаже разумевању декадног бројевног система. Посебно, проблеми уочавања и описивање речима правила за настајање бројевног низа подстичу развијање математичкологичког мишљења. Упознају се усмени и писмени поступци сабирања и одузимања у блоку бројева до 1000, као и множења једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељења бројевима прве десетице. Појам дељивост сада се проширује и уводи се појам остатак при дељењу. Ученици се подстичу да закључе који су бројеви дељиви са 2, 5 и 10.

Усмене поступке рачунања ученици су упознали у претходним разредима, те је потребно ове поступке обновити у оквиру блока бројева до 100 пре проширене примене у оквиру блока бројева до 1000. Усмени поступци рачунања осим у писаној форми увежбавају се и усменим рачунањем (без записивања) у циљу практичне примене у реалним ситуацијама везаним за рачунање с новцем и др. Након усвајања усменог поступка рачунања уводе се писмени поступци рачунања, који се изводе: записивањем бројева у форми збира вишеструких декадних јединица, коришћењем таблица месних вредности и скраћено, с потписивањем. Облици писменог рачунања упознају се наведеним редоследом у циљу разумевања поступка писменог рачунања. Потребно је одвојити довољно времена за увежбавање технике рачунања како би ученици стекли сигурност и спретност у усменом и писменом рачунању. Ученике треба упућивати на коришћење едукативних софтвера и апликација за увежбавање основних рачунских операција. Решавање задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама је контекст за утврђивање и проширивање знања о својствима рачунских операција и примени аритметичких правила као олакшици у рачунању. Зависност резултата од промене компонената операција, као важна особина, обрађује се на примерима, а ради стицања функционалних знања. Симболички запис аритметичких правила не ради се у трећем разреду. Ученике треба навикавати да пре израчунавања процењују вредности бројевних израза. То је вештина која им помаже да уоче своју грешку приликом рачунања и има примену у свакодневном животу (нпр. процена рачуна у продавници, процена потребне количине материјала и слично). Процењивање вредности израза заснива се на познавању својстава аритметичких операција и зависности резултата од промена компонената операција. Посебна пажња се поклања вези операција и зависности резултата од промена компонената као основе за решавање једначина и неједначина. Решавају се једначине облика $a + x = b$, $a - x = b$, $x - a = b$, $a \cdot x = b$ на основу веза операција сабирања и одузимања и множења и дељења. Подстичу се навика провере решења и анализа „логичности“ решења с обзиром на контекст проблема. Решавају се неједначине облика: $a \pm x < b$, $a \pm x > b$, $x - a < b$, $x - a > b$. Бирати примере неједначина код којих је лако сагледати скуп решења (погађањем или коришћењем табела). Увести начин записивања решења уз коришћење симбола $\in$, $\{$ и $\}$. Визуелизација бројева и својстава аритметичких операција на

бројевној правој или као површи одговарајућих димензија припрема је за геометријско решавање аритметичких проблема. Овакве активности доприносе развоју способности математичког моделовања, примене математике у решавању проблема из реалних животних ситуација или других предметних области. У том смислу, решавање текстуалних задатака није значајно само као контекст за увежбавање техника рачунања већ и за уважавање значаја математичких знања у свакодневним животним ситуацијама. Поред текстуалне форме задавања задатака, потребно је код ученика развијати способност уочавања проблема анализом ситуације задате сликом, табелом или графиком (стубичастим и сликовним дијаграмом у коме један симбол може представљати више од једног објекта). У овим примерима од посебног значаја је селекција информација важних за решавање проблема и уочавање односа између познатих и непознатих компонената. Бирање задатака у складу с принципом поступности оснажиће ученике у решавању проблема у којима је критичан корак формирање математичког записа (израза или једначине) на основу проблемске ситуације. Усмено и писмено образлагање поступка решавања задатка помаже ученицима у развијању способности математичкологичког резоновања и математичке комуникације. Даље се развија појам разломак, и то увођењем

разломака облика $\frac{m}{n}$ ($m \leq n \leq 10$). У оквиру бављења разломцима ученици анализирају и креирају визуелне представе разломака и упоређују разломке

са истим имениоцем. Бољем разумевању појма разломак доприносе практичне активности деобе и спајања, лепљења и сечења погодних дидактичких материјала. Уводи се децимални запис броја у контексту мерења дужине, при чему се бирају искључиво случајеви где је резултат децимални број са једном децималом. Скуп римских цифара проширује се цифрама D и M, чиме се омогућава записивање бројева до 1000 римским цифрама. Пре увођења нових цифара потребно је обновити римске цифре из претходног разреда и концепт записивања и читања бројева записаних римским цифрама. Увођењем ове две цифре заокружује се целина и ученици ће, када упознају бројеве веће од 1000, бити у стању да користе римске цифре и за записивање година.

Геометрија У трећем разреду се наставља упознавање геометријских фигура у равни и њихових својстава, развој перцепције простора и просторног резоновања. Бављење геометријским садржајима у трећем разреду ослања се на уведене појмове. Анализирају се и цртежом представљају узајамни положаји правих: паралелне праве и праве које се секу. Паралелне праве ученици цртају помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника. Посматрањем модела углова уочава се да угао образују две полуправе са заједничком почетном тачком. Анализирањем познатих геометријских фигура ученици уочавају различите углове. Уводе се термини теме и крак, као и одговарајуће ознаке везане за угао (A , Aa , $\sphericalangle aAb$, $\sphericalangle BAC$). Увођење појма прав угао почиње анализирањем односа између хоризонталних и вертикалних положаја објеката у окружењу, посматрањем правоугаоника и квадратне мреже. Нормалан положај правих уводи се преко појма прав угао. Прав угао, односно нормалне праве ученици цртају помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника. Кружница се уводи као затворена крива линија чије су све тачке једнако удаљене од једне тачке – центра кружнице. Круг се описује као равна фигура ограничена кружницом. Уводе се термини центар, полупречник и пречник, као и одговарајуће ознаке за центар и полупречник. Ученици кружницу/круг конструишу шестаром и увиђају да су круг и кружница одређени центром и полупречником. Ученици су у претходним разредима класификовали и цртали геометријске фигуре (троугао, квадрат, правоугаоник). У трећем разреду анализирају се основна својства упознатих геометријских фигура (број страница, дужина страница, подударност и паралелност страница, врсте углова) и групишу у односу на уочена својства. Упознаје се класификација врста троуглова према дужинама страница. Цртају се квадрат и правоугаоник и конструише троугао када су познате дужине свих страница. Ученици се подстичу да откривају формуле. Обим геометријских фигура (троугла, квадрата, правоугаоника) одређује се са формулом и без формула. Пресликавају се једноставне геометријске фигуре на квадратној мрежи или тачкастој мрежи симетрично у односу на дату праву, померањем у одређеном смеру за дату дужину или на основу задатог визуелног упутства. Активности које подстичу развој геометријског мишљења су: посматрање, прављење модела, цртање, склапање и растављање делова фигуре. Ове активности помажу ученицима да уоче својства фигура и просторне односе. Код конструкција и цртања важно је подстицати прецизност.

Мерење и мере У оквиру ове теме упознају се стандардне мерне јединице за мерење масе (kg, g, t), времена (дценија, век, секунда), дужине (mm, km) и запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). За усвајање основних знања о мерама и јединицама мере потребно је користити очигледна средства и давати ученицима да процењују и мере различите предмете из окружења. Важно је да ученици овладају претварањем мерних јединица из већих у мање и обрнуто, као и претварањем вишеименованих у једноименоване и обрнуто. Ученици се упознају с концептом мерења површине геометријских фигура без увођења

стандардних једница за мерење површине. Са ученицима се решавају једноставнији проблеми у којима је потребно поплочати одређену површину различитим задатим геометријским фигурама (правоугаоник, квадрат и троугао). Задаци у реалном контексту основа су за бављење овим садржајима. Вишеименовани бројеви као резултат мерења дужине пружају контекст за увођење децималног записа броја, при чему се раде само случајеви записа с једним децималним местом. Полази се од сазнања да је дециметар десети део метра и да се зато може записати да је $1\text{ dm} = 0,1\text{ m}$.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе су и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ПРИРОДА И ДРУШТВО

Циљ и задаци предмета : **Циљ** учења Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Компетенције које развија : У оквиру наставних тема посебно ће се развијати међупредметне компетенције: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад с подацима и информацијама, дигитална компетенција, сарадња, решавање проблема, одговоран однос према здрављу, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према околини, естетичка компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ПРИРОДА И ДРУШТВО

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

- идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; - одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; - илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; - примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; - повеже различита занимања и делатности с потребама људи у крају у коме живи; - повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају с потребама људи; - примени правила безбедног понашања у саобраћају.	МОЈ КРАЈ	15	- Мој крај и његов рељеф - Површинске воде у мом крају - Насеља, становници и народи краја - Занимања и делатности људи у мом крају - Повезаност делатности - Саобраћај у мом крају и безбедност	Математика: Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; Српски језик: Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника; Музичка култура: Певање пригодних песама (химна државе); Ликовна култура: црта, илуструје; композиција Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника;
- разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; - повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха; - очита вредност температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра; - прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланца исхране; - илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; - примени поступке (мере) заштите од заразних болести; - сарађује са другима у групи на заједничким активностима; - представи резултате истраживања; - повеже резултате рада са уложеним трудом.	УСЛОВИ ЗА ЖИВОТ У МОМ КРАЈУ	18	*Вода, лед и водена пара; кружење воде у природи *Ваздух; мерење температуре воде и ваздуха *Животне заједнице - копнене (шуме, ливаде и пашњаци) - водене (баре, језера, реке и потоци)	Математика: Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; Српски језик: Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника; Музичка култура: Певање пригодних песама (химна државе); Ликовна култура: црта, илуструје; Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника;
- доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; - повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; - разликује природне и вештачке изворе светлости; - повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости;	КРЕТАЊЕ	12	- Кретање тела по путањи - Када тело пада на њега делује Земљина тежа - Утицај јачине деловања на пређено растојање тела	Математика: Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; Српски језик: Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника; језичка култура: описивање људи, животиња и природе.

- повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора; - изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/закључком; - представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, Power Point презентацијом и/или цртежом и др.); - сарађује са другима на заједничким активностима.			- Светлост - Како настају сенке и којих су облика и величина - Кретање ствара звуке - Шта сазнајемо помоћу звука - Заштитимо се од буке	Музичка култура: Певање пригодних песама (химна државе); Ликовна култура: црта, илуструје; облици у простору, композиција. Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника;
- разликује повратне и неповратне промене материјала; - уочи сличности и разлике међу течностима – тече, променљивост облика; провидност; боја; густина; - одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; - објасни како рециклажа помаже очувању природе; - изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/закључком; - повеже резултате рада са уложеним трудом; - представи резултате истраживања.	МАТЕРИЈАЛИ	12	- Промене материјала - Сличности и разлике међу течностима - Вода и друге течности као растварачи - Топлотна проводљивост материјала - Ваздух као топлотни изолатор - Рециклажом чувамо природу	Математика: Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; Српски језик: Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника; језичка култура: описивање људи, животиња и природе. Музичка култура: Певање пригодних песама (химна државе); Ликовна култура: црта, илуструје; облици у простору, композиција. Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника;

Начин остваривања програма :

Програм предмета Природа и друштво задржао је постојећи оквир, план наставе и учења од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип.

Принцип животне близине, тзв. завичајни принцип, одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса, и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика, док се у старијим разредима просторни и временски оквир постепено шири. Конкретно, оквир унутар ког се остварују предметни исходи у првом разреду чине садржаји из најближег и *непосредног окружења ученика* – дома, школе, насеља/дела насеља у коме ученик живи, у II разреду просторни оквир се проширује на *Насеље са околином*, у трећем III разреду на *Крај у коме ученици живе*⁴, а завршиће се у IV разреду државом *Србијом*.

Принцип животне близине овом програму обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из учениковог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. У том смислу предмет Природа

⁴ Крај, као простор проучавања, је територијална целина која се поклапа са границом општине. Традиционално до сада се за овај територијални ниво користио појам завичај. Проблем употребе појма *завичај* произилази из непостојања јасних просторних и временских критеријума за његово издавање.

и друштво подразумева отвореност и за садржаје од значаја за националне мањине у складу са простором проучавања природних и друштвених појава у трећем разреду – *крај у коме ученици живе*. Поред тога, код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл. Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Ученици у процес наставе и учења улазе са идејама и представама о свету, себи и свему другом што их окружује. Изградили су их личним ангажовањем у свакодневним активностима, како у школи, тако и ван школе у другим образовним, културним и свакодневним животним активностима – учењем, читањем, писањем, играњем, слушањем, посматрањем, размишљањем, разговарањем, итд. Зато је веома важно да полазне тачке у развоју научних идеја о природним и друштвеним појавама и процесима буду управо идеје и искуства са којима ученици долазе у школу и улазе у процес учења. Кроз разноврсне активности којима се уважава средина у којој ученици живе и њихово свакодневно искуство из конкретне средине, ученицима се омогућава да доживе и разумеју разноликост и међусобну повезаност свих чинилаца који делују у њиховом природном и друштвеном окружењу. Истовремено се подстиче њихова радозналост за откривање појава и процеса у природној и друштвеној заједници.

Основна интенција наставе Природа и друштво усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.

Предметни исходи Природе и друштва показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве на крају разреда захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили учењем овог предмета. Исходи се остварују у спрези садржаја, метода наставе и учења и активности ученика некад унутар једне теме, а најчешће кроз више тема. Зато границе међу темама проучавања треба схватити условно и флексибилно. Неки исходи су по својој природи међупредметни и остваривање се кроз активности у оквиру више наставних предмета, као на пример исход: *По завршетку разреда ученик ће бити у стању да презентује другима информације о прикупљеним подацима (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом)*. Треба, такође, имати у виду да је редослед програмских тема и груписаних садржаја унутар тема урађен искључиво ради прегледности препоручених програмских садржаја и не препоручује се као редослед приликом креирања годишњих и оперативних планова, већ као помоћ наставнику да их креира. Иста препорука се односи и на уџбенике. Није пожељно да структура садржаја уџбеника буде основ за планирање наставе.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. У зависности од исхода који се жели остварити, учитељ треба да подстакне ученике на различите врсте активности које ангажују како поједина чула, тако и више чула истовремено. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем уоченог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд. У наставном процесу се, дакле, полази од несистематизованих искуствених сазнања и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Активности ученика потребно је прилагодити предметним исходима, специфичностима изабраних садржаја и узрасту ученика. Постепено треба повећавати ниво захтева и самосталности ученика приликом упознавања природних и друштвених појава.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произилази садржај овог програма, заснована је на *повезаности различитих појава и процеса*. Због тога садржаји Природе и друштва морају да буду одраз те целовитости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је *спирално-узлазни модел*, у складу са узрасним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката. Изградња система у настави, последица је постојања система у стварности. Улога учитеља је да ствара прилике за учење, а не да наставне садржаје тумачи само као биолошке, географске, историјске и друге садржаје.

Поред тога, приступ настави и учењу треба да буде *повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине* одакле произлази одређени садржај. Тако изучавање биолошких садржаја нужно треба да укључи посматрање и праћење биолошких феномена; изучавање садржаја хемије и физике – закључивање на основу спроведеног огледа или експеримента; изучавање прошлости – анализу историјских извора итд. Развијање система појмова подразумева континуиран рад учитеља на успостављању хоризонталне (унутар једног разреда) и вертикалне повезаности (између разреда) појмова унутар програма

Природе и друштва. Важно је да се кад год је могуће приступи корелацији и интегрисаном приступу садржајима на међупредметном нивоу кроз наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и изван ње. Због природе садржаја предмета и датих исхода пожељно је активности организовати што чешће изван учионице, односно у ближем природном и друштвеном окружењу. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета, у остваривању програма за Природу и друштво препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења и краја у коме ученици живе.

Учитељ остварује постављени циљ и исходе кроз наставу и остале организационе форме рада у школи, без додатног оптерећења родитеља и њиховог обавезног ангажовања у остваривању програма. Родитељи могу бити добровољно ангажовани као расположиви потенцијал локалне средине, у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

При остваривању циља и предметних исхода Природе и друштва мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. Концепт наставе засноване на процесу и исходима учења подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ изградња и развој знања као основе на којој се развијају разноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере и неке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода.

Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност ученика уз континуирану подршку и подстицај од стране учитеља. Пожељне су активности које омогућавају интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света који окружује ученике, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Значајне активности ученика у оквиру предмета Природа и друштво су:

Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видљивих карактеристика);

Илустровање појава и процеса из свакодневног живота – навођење, показивање, објашњавање примера из природног и друштвеног окружења;

Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;

Процењивање – самостално одмеравање;

Груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;

Праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;

Бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;

Практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;

Експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;

Истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;

Сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;

Стварање – креативна продукција;

Играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;

Активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

Ради прегледности препоручени садржаји су дати у темама.

Потребно је приликом тумачења исхода учења и препоручених садржаја у трећем разреду стално имати у виду да се садржаји и одговарајући примери истражују и проналазе у оквиру *краја у коме ученици живе*. Крај, простор проучавања природних и друштвених појава и процеса, је територијална целина која се поклапа са границом општине. Општински центар је насеље у коме становници свих осталих насеља унутар граница општине остварују своје животне потребе као што су здравство, образовање, трговина, саобраћај, финансије, запослење, забава, итд. Унутар краја постоје природни, друштвени, економски, културни и историјски садржаји који су утицали на успостављање односа и веза између њега и његових житеља. На основу територијалног обухвата краја можемо закључити да је задовољен и принцип упознавања простора од ближег (познатог) ка даљем (мање познатом) простору.

Традиционално до сада се за овај територијални ниво користио појам завичај. Проблем употребе појма завичаја произилази из непостојања јасних просторних и временских критеријума за његово издвајање. Најопштије, завичај се одређује као „место са ближом околином где се неко родио и где је одрастао”. Из тога даље произилази да је завичај више субјективна категорија која почива на емоцијама.

Тема *Природа, човек, друштво* бави се узајамним дејством природних и друштвених фактора у окружењу. У том смислу креће се од облика рељефа и површинских вода у крају. Ови појмови су познати ученицима из претходних разреда, али се сада изучавају у ширем простору, уз додавање нових сегмената који се односе на елементе узвишења (подножје, стране, обронци, врх) и одређивање десне и леве обале текућих вода у циљу оријентације у простору. Кроз исходе учења и препоручене садржаје јасно је видљива потреба разматрања утицаја географских фактора на начин живота људи (људи су се насељавали тамо где су имали повољне географске услове, плодно земљиште и воду, правили су утврђења на узвишењима и сл.). Специфичност краја чине и групе људи који у њему живе (становници и народи краја). У том смислу наставља се разматрање дуализма права и обавеза, али сада становника краја, уз упознавање обичаја других народа у крају, а све у циљу хармоничног суживота. Разматрања започета у другом разреду кроз типологију насеља (село, град), сада се настављају разматрањем повезаности села и града, њихове зависности и међуусловљености кроз различите послове којима се баве становници у насељима краја. Ово представља и основу за прво груписање сличних послова (којима се задовољавају животне потребе људи у крају) у делатности (пољопривреда, образовање, здравство и сл.). У контексту поменутих делатности уводи се и појам сабраћаја и његове улоге у превозу путника и терета, односно преносу информација. И даље се ради на оспособљавање ученика за безбедно учешће у саобраћају (на саобраћајницама у крају).

Садржаји о својствима воде проширују се на различита агрегатна стања ове течности, као и на упознавање ученика са процесом који обједињује сва три стања воде – кружењем воде у природи.

Разматрају се и промене које настају при загревању и хлађењу још једног елемента неживе природе – ваздуха. У том смислу, путем једноставних практичних активности ученици уочавају да се ваздух на топлоти шири, а на хладноћи сабија (промена запремине), што у природи доводи до кретања ваздуха, односно ветра.

Услови за живот (сунце, вода, ваздух и земљиште) сада се уводе у новом контексту, као специфични услови за живот у животним заједницама (копненим и воденим). Уводи се појам *ланац исхране* као основни однос међу живим бићима у животним заједницама, ослањајући се на сазнања из другог разреда о подели животиња према начину исхране. Посебну пажњу треба дати животним заједницама специфичним за крај у коме ученици живе, као и њиховој заштити.

Садржаји о човеку, односно о људском телу сада се односе на уобичајене заразне болести деце (грип, заразна жутица, варичеле) које се лако шире у колективу, као и болести које преносе животиње (крпељи, вашке). Акценат је на упознавању ученика са основним мерама заштите против ових болести и одговорном односу према сопственом здрављу и здрављу људи из окружења (на пример, не треба долазити у школу уколико смо болесни ради сопственог здравља и очувања здравља осталих ученика и запослених у школи).

Тема *Оријентација у простору и времену* односи се на оспособљавање ученика за оријентацију у простору и надовезује са на начине оријентисања из прва два разреда (оријентација у насељу помоћу карактеристичних објеката и адресе). У трећем разреду уводи се оријентација помоћу главних страна света. Акценат је на оспособљавању ученика да одреде стране света помоћу компаса, Сунца и оријентира из природе/окружења (маховине, годови на пању, цркве и сл.) у складу са оним што је доступно у окружењу у коме ученик живи. Препоручљиво је да ученици спознају простор непосредним посматрањем, шетњом по насељу и околини или кретањем превозним средствима, односно да се ови исходи учења и настави садржаји реализују у ванучионичком окружењу.

У трећем разреду започиње процес *картографског описмењавања*. Оспособљавање ученика да разумеју информације приказане на географској карти засновано је на три изазова које је потребно превазићи:

однос величине простора на карти у односу на величину реалног простора – на географској карти приказ реалног простора је вишеструко умањен; перспектива из које су приказани објекти на географској карти („птичија перспектива“); овладавање новим „језиком“ кроз разумевање значења боја и симбола помоћу којих су приказани реални географски објекти на карти.

Да би лакше разумели како се објекти приказују на карти, препоручљиво је помоћу једноставних активности показати шта је умањено приказивање објеката и приказивање из „птичије“ перспективе. Потреба за умањењем површина које се преносе на папир је блиска ученицима, јер на цртежима на којима приказују, на пример, природу у јесен умањују природне величине (бића, предмете...) до величине формата папира. У том смислу, а у складу и са оним што се ради на Математици, учитељ може планирати умањено приказивање предмета правилних облика из непосредног окружења ученика у размери 1:10 (на пример, школска клупа је димензија 120X60 cm, када је умањимо 10 пута, ученици у свескама цртају правоугаоник димензија 12X6 cm). На сличан начин, али на папиру већег формата може се представити план учионице. Препоручљиво је за ове активности изабрати такве предмете које ученици могу посматрати „одозго“ како би стекли увид, на пример, зашто школска клупа на умањеном приказу учионице има изглед правоугаоника, резач у облику ваљка има изглед круга и сл. На сличан начин може се израдити макета насеља а затим је ученици могу посматрати (и фотографисати) из „птичије перспективе“ како би уочили како из ваздуха изгледа то насеље, а затим се та фотографија може лако „превести“ у скицу плана тог насеља. Уколико постоје техничке могућности, за приказивање познатог окружења из различитих перспектива (реални, фотографски приказ, картографски приказ) може послужити апликација Google Maps.

Прва карта са којом се ученици сусрећу је план насеља у коме они живе. Креће се од оспособљавања ученика да пронађу улицу или објекат на плану насеља, опишу пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља, што ће у будућности довести до крајњег циља – оријентисања помоћу плана насеља тако да се дође од једне до друге локације у насељу.

Након плана насеља, ученици су спремни да разумеју апстрактнији приказ (често потпуно непознатог) простора, односно општегеографску карту. У трећем разреду креће се од посматрања краја у коме ученик живи на географској карти Србије. Дакле, полазиште је простор који је ученицима познат, па они могу да успоставе везу између опаженог окружења и његовог графичког приказа на географској карти. Оспособљавање ученика да разумеју географску карту подразумева сусрет ученика са трећим изазовом – значењем картографских боја (облици рељефа и површинске воде) и картографских знакова. Није потребно оптерећивати ученике учењем напамет изгледа и значења картографских знакова, већ је препоручљиво користити легенду у функцији трагања за њиховим значењем. Методички приступ географској карти треба да се креће у правцу третирања карте као извора информација, а не да карта буде место на коме ученици само показују задате географске појмове. У том смислу се ученику може задати, на пример, да помоћу географске карте одреди положај свога краја у Србији у односу на главни град Републике Србије. Када ученик наводи шта све може да сазна о одређеном простору посматрајући географску карту тог простора и легенду која се на њој налази, треба га подстицати да у том приказу користе и знања о странама света.

Увођење временских одредница надовезује се на оне које су већ уведене у прва два разреда и проширује се новим одредницама – *деценија* и *век*. Као и у претходним разредима, нове временске јединице уводе се тако да се мањом (већ познатом) мерном јединицом објашњава већа (нова) мерна јединица. Ученике треба стављати у ситуацију да користе наведене временске одреднице (посебно годину, деценију и век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости.

Тема *Прошлост* започиње у трећем разреду увођењем историјских извора као основних извора сазнања о прошлости. У том смислу, увођење поделе историјских извора (материјални, писани и усмени) није само себи циљ, већ указује на различите изворе информација о прошлим временима. Ученици упознају историјске изворе и истражују теме из породичне и прошлости краја за које су заинтересовани. Када је реч о породичној прошлости, продукт истраживања може да буде приказ породичног стабла, уз увођење значења појмова преци и потомци. У том смислу, ученик користећи породично стабло описује ближе чланове породице из „угла“ предака и потомака (*Мој деда је предак мог тате. Тата је дедин потомак. Ја сам татин, мамин, бабин, дедин потомак*). Прошлост краја се истражује у односу на специфичности краја у коме ученици живе, на значајне догађаје за становнике тог краја (о којима често

сведоче и споменици), и знамените људе који су рођени или живели у том крају. Истражују се ученицима блиске и релевантне теме из свакодневног живота (на пример, занимања људи у крају, одевање, исхрана, дечије игре) уз стално поређење начина живота у прошлости и садашњости (као ученицима блиске и познате). Није потребно да се истраже сви наведени аспекти свакодневног живота него они за које су ученици највише заинтересовани и за које постоје доступни историјски извори примерени ученицима овог узраста. Податке прикупљене малим историјским истраживањима ученик може да представи на неки од начина које одабере (усмено, помоћу ленте времена, породичног стабла, презентације, постера...).

Тема *Кретање* представља сегмент о коме ученици имају богато искуство, а задатак наставника је да та несистематизована, искуствена знања буду структурисана и освешћена и да омогуће ученику боље спознавање света који их окружује. Ученици препознају и наводе примере за различите облике кретања тела према њиховој путањи – праволинијско и криволинијско. Истраживање утицаја јачине деловања на пређено растојање тела природно се реализује кроз практичну активност (експеримент). Утицај јачине деловања разматра се кроз удаљеност коју тела прелазе (као и у другом разреду), при чему је пожељно укључити не само процену растојања, већ и њено прецизно мерење уз коришћење мерних јединица за дужину које су уведене у математици у другом разреду. Уводи се и падање као специфичан начин кретања тела условљен дејством Земљине теже, чему се приступа феноменолошки, без улажења у детаљнија објашњења. Посебну пажњу потребно је обратити на испитивање утицаја облика тела на брзину падања практичним проверавањем брзине падања два тела који имају све исте карактеристике (материјал, маса), осим облика (на пример, згужван и исправљен папир).

Још један аспект кретања представљају садржаји о светлости и звуку. Светлост се изучава из два аспекта: извори светлости (природни и вештачки) и сенка (облик и величина сенке). Ученици треба да разликују природне и вештачке изворе светлости, као и да путем практичне активности уоче повезаност промене величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости (природног или вештачког). Такође, ученици се упознају са различитим изворима чијим покретањем (треперењем) настаје звук – треперење затегнуте жице, гласних жица; различити звуци у природи (звук инсеката, фијукање ветра и сл.). Звукови се истражују из два аспекта – информативног (на основу звука знамо од кога/чега потиче и оријентишемо се на основу те информације) и безбедносног (звуци који упозоравају, заштита од буке). Пожељно је организовати практичне активности (огледе) којима се доказује да се јачина звука мења са променом удаљености од извора звука, што је посебно важно из безбедносних разлога.

Исходи учења и садржаји који се односе на промене *материјала* фокусирани су на уочавање повратних (истезање, савијање, ширење/скупљање; испаравање, кондензовање, топљење/очвршћавање) и неповратних (сагоревање, рђање) промена материјала. Наведене промене не треба учити напамет већ подстаћи ученике да их уоче у свакодневном животу и/или помоћу огледа. Разликовање неповратних од повратних промена материјала своди се на настајање или ненастајање материјала који имају другачија својства након механичког или топлотног деловања.

У прва два разреда једина течност која је изучавана била је вода. Сада се уводи први општији појам – течност. Приликом практичног истраживања користе се течности које су безбедне за ученика и лако доступне (вода, уље, детерџент за прање судова, мед, млеко, сок од лимуна). У овом смислу, у фокусу је уочавање сличности и разлика између воде и других течности (тече, променљивост облика; провидност, боја, густина). Посебно се истражује својство течности као растварача. Путем експеримента испитује се зависност брзине растварања од уситњености материјала, температуре течности и мешања. Ову активност најлакше је урадити на примеру воде.

Топлотна проводљивост материјала представља нови аспект изучавања материјала. На примеру свакодневних активности и претходних искустава, ученици класификују и бирају материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају одређеној употреби (металне шерпе за кување, дрвене клупе за седење у парку и сл.). У овом смислу, разматра се и ваздух као топлотни изолатор у природи и свакодневном животу (крзно и перје животиња; слојевито облачење, вунене рукавице, грађевински блокови, термос-боца).

Исходи учења и садржаји о материјалима завршавају се упознавањем ученика са значајем рециклаже, као и потребом разврставања отпада од пластике, стакла, папира и метала. У складу са овим, повезана је и проблематика рационалне потрошње материјала и предмета која подразумева подстицање ученика да дају предност употреби: производа који се вишеструко користе у односу на производе за једнократну употребу, као и рециклираних и производа који могу да се рециклирају. Проблематика одрживог развоја приметна је и кроз указивање на међусобне утицаје човека и окружења кад год је то могуће и актуелно у конкретним условима у којима се реализује настава. Пуно разумевање концепта одрживог развоја могуће је тек на каснијем узрасту ученика,

али је потребно да се континуирано развија, и то не само на нивоу знања, већ првенствено на нивоу развијања вредности, ставова и навика. На тај начин се утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Приликом изучавања природних и друштвених феномена нужно је и даље примењивати истраживачки приступ и оспособљавати ученике за различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Учествовање у једноставним огледима/експериментима који се реализују на основу упутства – индивидуално, у пару или групи, усложњава се кроз повезивање резултата огледа/експеримента са објашњењем или закључком. Значајно је радити на оспособљавању ученика да јасно презентује резултате својих истраживања на начин који је примерен проблему који се истражује и интересовању ученика (писано, усмено, помоћу ленте времена, Power Point презентацијом и/или цртежом и др).

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ и задаци предмета : Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час.	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; – изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама;	МАТЕРИЈАЛИ	28	Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера, крзно, длака, лишће, дрвца...). Изглед материјала – основне и изведене боје, природне и створене текстуре.	Математика: Природни бројеви Геометрија
	СПОРАЗУ-МЕВАЊЕ	24	Технике. Однос материјала, ликовне технике и идеје. Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија, дуборез, гравуре...). Значај рециклирања, уметничка рециклажа	Српски језик: Правилно усмено и писмено изражавање;
	КОМПОЗИЦИЈА	8	Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. Тумачење визуелних информација. Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи,	Музичка култура: Певање и слушање пригодних песама Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника;

– користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа; – изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем; – распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције; – разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости; – учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	ПРОСТОР	12	униформе, заставе, ношње... Пејзаж, портрет, аутопортрет. Слика, текст, звук. Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... Лепо писање – плакат, позивнице, честитке... Композиција. Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симetriја. Облици у простору. Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). Композиција у простору – поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... Оптичке илузије на сцени, у филмовима, игрицама... Кретање. Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима	равноправност; демократско друштво; Физичко васпитање: старе игре и играчке; вештине бацања, гађања, прескакања... Верска настава: живот и значај Светог Саве за српску културу, образовање и језик;

Начин остваривања програма :

Ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању, стварању, дружењу и сарадњи.

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

МАТЕРИЈАЛИ

Материјали, прибор, технике и савремена технологија су средства која се користе у процесу визуелног описмењавања. Наставник кратко објашњава и показује како се припремају, користе, чисте, одлажу или преносе и пружа друге неопходне информације. Одабрани садржаји ове целине интегришу се са садржајима других целина.

Својства материјала

Ученици треба да добију само кључне информације о својствима материјала које користе. Ако користе употребљену амбалажу, материјале или објекте које су пронашли у природи потребно је да их, уз помоћ укућана, припреме пре доношења на час (прање, термичка обрада, дезинфиковање асепсолом, алкохолом... у зависности од материјала). У току године самостално припремају лепак или масу за обликовање од материјала који се користе у домаћинству (кукурузно брашно, кукурузни штирак, сода бикарбона, сирће, млеко, со, шећер...). Водене боје могу да направе од истрошених фломастера. Рецепт се могу пронаћи на интернету, наставник бира оне који одговарају узрасту ученика. Важно је и да сви ученици до краја првог циклуса развију навику да заједно распремају и чисте простор по завршетку рада.

Имајући у виду да се технологија материјала развија великом брзином, наставник може да информише ученике о неким иновативним материјалима које користе дизајнери одеће, амбалаже, намештаја... На пример, материјал који се прави од папира и пластике (Partic), материјал који се прави од рециклиране одеће (варијанта материјала Karta-Pack)... Тродимензионално (3D) штампање и паметни материјали могу да се помену у следећем разреду.

Подела боја на основне (примарне) и изведене (секундарне) односи се на пигментне боје за сликање. Ученици треба да знају да мешањем две основне боје у односу 1:1 неће увек добити тон који су очекивали, јер се материјал различитих произвођача разликује. Било би добро да истражују мешање боја тако што ће размењивати прибор/материјал. Није потребно да меморишу називе боја, јер школске боје или немају називе или се називи разликују од једног до другог произвођача. Међутим, када почну да користе белу боју наставник треба да их мотивише да експериментишу. На пример, може да пита: „Како бисте описали ове две боје?“, показујући цинобер и кармин црвену. Затим, да тражи да помешају обе боје са белом и упореде тонове које су добили. Даље ученици сами истражују. Боје трећег реда (терцијерне) се објашњавају у четвртном разреду. Примарне и секундарне боје се повезују са природним и вештачким облицима, емоцијама, утисцима, простором... Наставник објашњава текстуру на најједноставнији начин (изглед површине материјала), иако објашњење неће бити потпуно. Важније је да се ученици не збуне и да искуствено истражују текстуру. Истражује се стварна (физичка) текстура материјала, која има изражене тактилне квалитете, а наставник планира више разноврсних задатака. На пример, ученици могу да компонују лепећи на картон лишће, комадиће чипке, текстил, канап, рафију..., да обложе рад алуминијумском фолијом за домаћинство, пажљиво трљајући тупим врхом оловке или прстима. Уколико немају фолију, могу да премажу рад белом бојом како би се фокусирали само на текстуру. Када вајају у меком материјалу треба да креирају текстуре плански (глачањем, урезивањем, утискивањем...). Наставник указује на то да понекад физичка текстура највише утиче на утисак о делу, нарочито када је реч о скулптури и дизајну ентеријера (показати примере). Визуелна текстура се још увек не објашњава, али се истражује искуствено – ученици могу да цртају текстуре разноврсним линијама, да осликају папир (разливањем боје, прскањем, дувањем кроз сламчицу...), да користе технике колаж, фротаж, гратаж, суминагаши или ебру.

Технике

На основу сопствене процене наставник у трећем или четвртном разреду објашњава да су акварел боја и папир материјали за ликовно обликовање, а акварел техника начин на који се тај материјал обликује. Ученици могу да испробају сликање акварел бојом на сувом папиру и сликање на влажном папиру. Уобичајено уче гваш технике (влажни нанос, полусуви нанос, испирање, гребање...) пре него што почну да користе темпере, али то није правило. У штампање графика се уводе прављењем импровизованих матрица. Најједноставнија се припрема на употребљеној стиропор (полистирен) тацни за паковање хране. На полеђини тацне цртеж се лако урезује фломастерима, а боја се наноси широком четком или комадићем чврстог картона. Осим оловкама и четкицама било би добро да цртају и импровизованим прибором (згужваним папиром/кесом/фолијом, гранчицама, боровим иглицама...), јер то помаже да „ослободе руку” и да боље организују композицију. Скулптуре могу да обликују од папира, картона, лако савитљиве жице, тканине, комбиновањем разноврсних материјала... Затим, од меких материјала: глиномола, школске глине, полимерне глине која се не пече („FIMO AIR”), „магичне глине” (пенаста глина са гранулама стиропора, кинетичка глина, „Mad Mattr”...) или масе коју су сами направили. Треба имати у виду следеће. Неке масе се споро суше, па је тешко пренети рад од школе до куће без оштећења. Боље је да не користе пластелин, јер има врста које се уопште не суше, као и миришљавих које садрже

алергене. Неке масе не прљају руке и радну површину. Скулптуре се обликују белом масом или масом у боји природних материјала, а која може и да се „патинира” бојом.

Наставник може да покаже и корисне технике које нису кључне за достизање исхода. На пример, може да демонстрира како се од мараме или комада платна обликује торба/завезљај савијањем и везивањем („фурошики” техника), како се од омота за бомбоне обликују торбе, футроле..., како се плете прстима, како се обликују корпе од папира, како се савијају оригами фигуре, како се пакују поклони, како се савијају украсне машине, како се праве лампиони, како се праве/декоришу сенила... Ученици могу да вежбају те технике и код куће, али је важно да на часу осмисле или договоре намену тих радова (украс за собу, украс за учионицу/школу, лични предмет, поклон за некога, радови за школски продајни сајам...).

Ученици упознају неколико уметничких заната које наставник бира у складу са темама и задацима које је планирао, локалном традицијом или интересовањима ученика. Одабрани садржаји се интегришу са одговарајућим садржајима овог и других програма. Учење може да се реализује у одабраном етнографском музеју. Уколико наставник планира радионицу или пројекат који укључује прављење уметничких рукотворина у школи препорука је да се користи материјал за рециклажу.

Уметничка рециклажа је важна тема. Наставник може да покаже примере уметничких пројеката у нашој земљи, као што су: „Убаци лименку доврши скулптуру”, скулптура „Ћубровиште са Великог ратног острва” (Београд), „Еко-мрав” (Суботица), „Птица робот” (Бор, Београд)... и примере уметничких дела направљених од предмета за рециклажу (на пример, унети у претраживач називе уметничких група: „FigJamStudio”, „Skeleton Sea” или „Guerra de la Paz” и имена уметника: Aurora Robson, Subodh Gupta, Moaffak Makhoul или Sean E. Avery).

Школе које имају средстава и планирају набавку дигиталне технологије треба да имају у виду и ону која одговара настави Ликовне културе. На пример, мултимедијална лабораторија „i-Theatre” произвођача „Edutech” погодна је за интегрисану наставу Српског језика и Ликовне културе у првом циклусу. Дигиталне табле за цртање произвођача „Wacom”, као и ајпед таблети (iPadPro) подржавају стваралачки рад. Интерактивна школска табла „SMART Board” са пројектором (на пример, серија 7000) има вишеструку намену (проучавање ликовног језика, компоновање, лоцирање уметничких дела...). У школама које имају савремену опрему и средства, ученици треба да уче о заштити здравља и правилној употреби уређаја, као и о значају сарадње са школама које немају такве услове. У школама које не могу да набаве одговарајућу опрему и средства, ученици могу да користе помагала која се једноставно праве. На пример, када се настава одржава у учионицама опште намене које немају одговарајуће столове ученици могу да направе од картона стони „штафелај” (унети у претраживач: „DIY cardboard easel”). „Светлосне столове” као што је, на пример, APH Light Box наставници могу да направе у сарадњи са родитељима (унети у претраживач: „DIY lighttabletutorials”).

Све одабране садржаје је потребно повезати са причом о томе како се развијају креативне идеје, односно шта све може подстаћи (мотивисати) визуелне уметнике (и ученике) да стварају. Како би се освестио процес развијања идеја, наставник може да зада ученицима једноставну вежбу – да три пута преобликују исти троугао тако да креирају три различита сложена облика из маште. Вежба може да се понови са другим обликом, мрљом или шаром. Ученици треба да знају и то да савремена технологија утиче на начин изражавања визуелних уметника. Наставник може да покаже један очигледан пример (унети у претраживач име графичког дизајнера: Canion Shijirbat или Шижирбат – финал).

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Циљ учења предложених садржаја је оспособљавање ученика за правилну, учтиву, добронамерну, ефектну и ефикасну комуникацију.

Говор тела

Предложене вежбе су фокусиране на невербално изражавање мимиком и телом. Наставник објашњава да се и без говора, лицем и телом, може пренети порука, испричати прича или насликати слика. Као пример може да послужи инсерт наступа мађарске трупе „Attraction” (унети у претраживач: Attraction Shadow Theatre Group). Уколико ученици до трећег разреда нису вежбали пантомиму треба да почну од читања израза лица и изражавања емоција. Затим, да тумаче и изражавају поруке које шаљемо неким општепознатим (у нашој култури) гестом или држањем тела (стани, крени, приђи, слажем се, нећу, извини и сл.) и неке једноставне радње (чисти метлом, свира...). Ученици који су то већ радили вежбају невербално исказивање неке ситуације (на пример, сусрет два пријатеља, пробирљиви купац и сл.). Важно је да сви ученици буду укључени да би се ослободили треме и несметано развијали креативност, заједништво и међусобно уважавање. Ако је потребно, ученици могу да погледају и неки смешан снимак (на пример, унети у претраживач: Mr. Bean's

Holiday Dance Scene). Наставник повезује одабране вежбе са одговарајућим садржајима овог и других програма (имајући у виду да се програмски циљеви и методика разликују). На пример, може да формира тимове и подели задужења – док неки чланови тима глуме или рецитију, други их прате покретима, мимиком или „специјалним ефектима” (осветљавају глумце, померају делове сценографије, формирају облик рукама или телима, производе звучне ефекте...).

Тумачење визуелних информација

Тумачење визуелних информација је континуирана активност која се не планира као посебан час, већ као део задатака. Предложени садржаји се односе на тумачење слика независно од додатних информација као што су звук, текст и др. Сваки пут када ученицима покаже неку слику, наставник поставља питање: „Шта ово значи?”, како би се навикли да размишљају о садржају. Наставник прво указује на то да неки облици, боје, шаре и текстура у природи саопштавају неку поруку (показати примере). На пример, тамно сиви облаци најављују кишу, тамнија и храпавија кора дрвета указује на север, рогови јелена супарнику указују на његову снагу, када се осећа угрожено једна врста гусенице (*Emeropanes triptolemus*) заузима положај у коме личи на отровну змију. Нека бића комуницирају само визуелно. На пример, карипска гребенска лигња (*Sepioteuthis sepioidea*) „разговара” тако што мења боје и шаре. Визуелни знаци у природи омогућавају живим бићима да преживе. Визуелни језик који користе људи је најсложенији – слике користимо и да бисмо нешто продали, забавили друге, изазвали одређене емоције, помогли угроженима, навели друге да размишљају о важним темама... Наставник показује познате знаке које ученици виђају у окружењу, а затим и оне који се често виђају на амбалажама и производима и разговара са ученицима о томе зашто је важно да разумеју те слике. Затим се разговора о сложенијим знацима и симболима (заставе, грбови, амблеми). Садржаји из хералдике се усклађују са узрастом ученика. На пример, наставник може да покаже заставе из целог света и да тражи од ученика да процене (без пребројавања) која боја се највише користи на заставама, затим, која комбинација боја се најчешће користи, које заставе су сличне, које заставе су сличне нашој, које заставе се битно разликују од осталих... Потребно је да размишљају и о томе како се споразумевамо одећом. Ко и зашто носи униформу, ко дизајнира униформе? Затим, шта је народна ношња, у којим приликама се некада носила, да ли се још увек носи и када, како изгледају ношње њиховог краја... Наставник одређује количину информација о ношњама у зависности од броја етничких група у општини (део може да се планира за следећи разред). Уметничка дела се и даље користе као мотивација за стваралачки рад, али су појачани захтеви који се односе на доживљај и тумачење садржаја. На пример, наставник може да покаже репродукцију слике „Шетња. Дама са сунцобраном” Клода Монеа, да пита ученике шта је приказано, шта мисле да се дешавало пре тренутка који је приказан, а шта после, ученици могу да напишу или да насликају причу према овом делу (или неком другом). Наставник показује неколико значајних дела српске уметности, бирајући она чији садржај је усклађен са сазнајним способностима и предзнањима ученика. Листа музеја се може наћи на адреси: <http://muzejirade.com>.

Слика, текст, звук

Предложени садржаји омогућавају медијско описмењавање. Препорука је да се почне од мултимедијалних садржаја, који су сложенији, али су ближи искуству ученика. Наставник може да укаже на то да рекламе на телевизији и на интернету, билборди, брендирана аутобуска стајалишта, кратки анимирани филмови... најчешће нису намењени деци или нису увек добронамерни. Међутим, превише разговора о негативним странама савремене медијске културе може бити контрапродуктивно или без икаквог ефекта, па је боље да се фокус помери на позитивне аспекте. На пример, наставник може да прикаже снимак „Waka Waka”, флешмоб који се одржао у Холандији с циљем да се прикупи помоћ за Кенију. Затим, да тражи од ученика да се распитају коме је најпотребнија помоћ у њиховој општини, у каквој акцији би могли да учествују да би помогли... Већина квалитетних кратких анимираних филмова не одговара узрасту ученика, али поједини могу послужити као увод у васпитне теме (на пример, Пиксаров „For The Birds” или серија „Minuscule” или „Tuurngait”, дипломски рад студената из Арла). Када је реч о маркетингу, као пример могу да послуже рекламе „The Power Of Teamwork”, белгијске компаније „Линија” (De Lijn), билборд који рекламира млеко произвођача „Anando” (у Индији), а у нашој земљи билборд који рекламира Манчмелоу, агенције „Ovation BBDO”. Савремени билборди и рекламни панои могу да буду и корисни свим грађанима. У нашој земљи је развијен систем паметних клупа и аутобуских стајалишта која се напајају соларном енергијом и имају више функција („PETROSOLAR”), а тим научника из Перуа развија билборде који пречишћавају ваздух у градовима. Ученици треба да разговарају о порукама, оригиналности и доживљају приказаних примера. Наставник указује на то да визуелни уметници креирају мултимедијалне садржаје тимски. Није предвиђено да ученици уче о фазама продукције у првом циклусу, важније је да развијају креативност тако што ће се трудити да дизајнирају карактере (осмисле изглед и особине јунака). Најлакше је да нацртају јунака у боји (јунак може

да буде фантастично биће, човек, животиња, биљка, предмет...). Наставник може да помогне питањима: Како се зове? Како се креће? Шта је на твом јунаку посебно, по чему се истиче? Да ли је добар или лош? Шта воли да једе? (ученици записују најважније особине на маргини поред цртежа). Јунак се затим смешта у неку причу или рекламу.

Плакат је мање сложена форма оглашавања и ученици могу да га раде више пута у току године, уколико постоји потреба. Основна карактеристика плаката је да садржи саопштење за јавност на већем формату папира, а школски плакати могу да садрже само интерна обавештења (на пример, обавештење о школској забави), образовне садржаје (на пример, азбуку/абecedу) или васпитне (на пример, правила понашања). Наставник и ученици се договарају шта ће саопштити, да ли ће плакат садржати само текст или текст и слику, да ли ће се реализовати као одељенски рад (један плакат) или рад више тимова (више плаката), која техника/технике ће се користити и на ком формату (уобичајени формат за школу је 100 x 70 cm, али то није правило). Ученицима не треба постављати превише захтева везаних за ликовно-графичко обликовање плаката (захтеви ће се постепено повећавати у старијим разредима). Лепо писање се примењује на часу када се раде плакати, честитке, позивнице... Сви ученици могу да дизајнирају слова свог имена, било којом техником. Заинтересовани ученици могу да вежбају код куће калиграфско писање једног или неколико слова договореног словолика (фонта), на формату А4, А5 или А6, користећи фломастере широког равног врха.

КОМПОЗИЦИЈА

У овој целини су груписани садржаји везани за организацију композиције.

Композиција

Ученици треба да знају да је ликовна композиција целина коју је створио уметник и да се делови композиције називају ликовни елементи (ученици су упознати са обликом, линијом, бојом и текстуром). Уколико сами затраже додатна објашњења, наставник пружа најједноставнија. На пример, текстура листа није ликовни елемент, јер лист није створио уметник, већ природа. Али, ако осушени лист залепимо на ликовни рад, његова текстура ће постати део композиције (ликовни елемент). Наставник не објашњава врсте композиција и принципе компоновања, али разговара са ученицима о уметничким делима и ученичким радовима (који елементи су слични, а који потпуно различити, шта се највише истиче, шта се понавља...). Током године прати како ученик напредује, да ли увек распоређује елементе на исти начин, да ли црта мање фигуре и оставља превише празног простора на папиру, да ли су фигуре у предњем и задњем плану истих димензија... Наставник не исправља ученике и не објашњава однос простора и композиције, перспективу, скраћења, димензије и планове, већ прилагођава задатке и активности како би подстакao напредовање свих ученика. На пример, може да зада ученицима да заједно или у тимовима цртају на већем формату папира или кредама у боји у школском дворишту. Сликање аутопортрета, градског и сеоског пејзажа, цртање четком и бојом (без употребе оловке) на различитим форматима папира, компоновање само бојом, распоређивање разноврсних облика колаж техником... помаже да ученици боље организују елементе. Равнотежа се објашњава као баланс, на примерима из свакодневног живота (клацкалица, стајање на једној нози...), а ученици проналазе тежиште тела искуствено, док обликују или конструишу тродимензионалне радове. Организација композиције се примењује у свим задацима и повезује се са осталим садржајима овог програма.

Орнамент

У току године наставник планира најмање два задатка. Један задатак је везан за наслеђе – ученици на мањем формату папира прецизно цртају орнамент за вез, чипку, филигран, ћилим, чарапе, прекривач... Могу да користе милиметарски папир или папир на квадратиће, лењир, шестар, паус папир, јер треба да воде рачуна о томе да шара буде симетрична. Пре него што осмисле орнамент, потребно је да одреде за који предмет/објекат је намењен. Орнаменте могу да раде и када обликују празничне украсе. Овај задатак/задачи се интегришу са садржајима других програма. Други задатак је дизајн орнамента за било који предмет који користе (патике, мајица, обележивач за књиге, шнала за косу, шоља...), а на који могу да пренесу нацрт одговарајућим перманентним маркерима (уз помоћ старијих). Или, могу да дизајнирају предмет/објекат који је украшен орнаментом (орман, столица, камион, воз, капут, торба, саксија...) било којом техником коју сами одаберу. Као подстицај наставник може да покаже фотографије, на пример, аутомобила украшених орнаментима (унети у претраживач: „vocho1”). Други задатак се везује за развијање креативних идеја.

ПРОСТОР

Предложени садржаји су везани за истраживање и обликовање простора.

Облици у простору

Ученици треба да разговарају о отвореном и затвореном простору у којем су изложена уметничка дела, колико је значајно да прилаз уметничком делу буде уређен, да дело буде осветљено на одговарајући начин, да буде постављено на одговарајуће место, да буде заштићено ако је потребно... Било би добро да наставник припреми фотографије различитих простора (плажа, њива, воћњак, шума, депонија, градски трг, улица, парк, пијаца, учioniца...) и слику познатог споменика (изрезану по контурној линији), да тражи од ученика да „поставе” споменик у сваки од тих простора и процене како се мења утисак о споменику у зависности од окружења. Исто може да се уради са уметничким сликама и музејским експонатима. Наставник подстиче ученике да на креативан и ефектан начин изложе своје радове. Може да покаже један пример (качење штипаљкама или излагање на спојеним картонским кутијама у виду „тотема” или формирање „фриза”...), ученици се надовезују предлозима.

Наставник бира примере, задатке и активности везане за оптичке илузије (планирајући део и за следећи разред). На пример, добри примери симетрије су Ешерови радови (унети у претраживач: www.mcescher.com/gallery/symmetry/), за вежбе опажања добри примери су (одабрани) радови Олега Шупљака (Oleg Shuplyak), за илузије на фасадама зграда и у ентеријеру очигледан пример су радови Леандра Ерлиха (Leandro Erlich), а већи избор се може наћи на интернету (унети у претраживач: „optical illusions”). Оп-арт на равној подлози ствара илузије кретања и илузије испупчених и удубљених објеката. Наставник указује и на то да у свету, а и у нашој земљи постоје музеји илузија. Ученици могу да раде једноставне оптичке илузије (на пример, оп-арт вртешке) или да раде сложени школски пројекат: да обликују сценски простор користећи ЛЕД траке, фолије, огледала, декор изрезан од лепенке... Идеје за сценски дизајн се могу пронаћи на интернету (на пример, унети у претраживач: Alice in Wonderland scenic design).

Кретање

Приказивање покрета и кретања је садржај који се реализује током целе године у оквиру различитих задатака и активности. Аналитичко посматрање покрета и кретања се у најмањој мери вежба на примерима уметничких дела и то само на очигледним и једноставним. На пример, наставник може да покаже неколико пејзажа Саве Шумановића, а да ученици уоче да ли неке од приказаних облика покреће ветар, затим, дело „Под јабуком” (Гружанка са дететом), Ђорђа Крстића, на којој треба да уоче и протумаче покрете мајке и детета... Вежбе опажања су делотворније када ученици свесно обраћају пажњу на покрете и начин кретања у простору у коме се налазе. Наставник их упућује да и ван наставе посматрају кретање (како се њишу гране, како ветар покреће суво лишће на тлу, како пада киша...). У првом циклусу ученици углавном компонују на основу памћења покрета и кретања, али напредни ученици могу да раде и по природи (моделу).

Ученици могу да креирају кинетичке скулптуре (уколико то нису радили у претходном разреду). Када раде перформанс, могу да користе провидну фолију или старе чаршаве и ЛЕД батеријске лампе (одабрати најнижу цену) стварајући композиције светла и сенке (наставник снима перформанс).

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ и задаци предмета : Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Компетенције које развија :

* У оквиру наставне теме Музичко извођење посебно ће се развијати међупредметне компетенције: компетенција за целоживотно учење, дигитална и естетска компетенција, решавање проблема, компетенција за учење, комуникација.

У оквиру наставне теме Слушање музике посебно ће се развијати међупредметне компетенције: дигитална компетенција, естетска компетенција и комуникација.

У оквиру наставне теме Музичко стваралаштво посебно ће се развијати међупредметне компетенције: за рад са подацима и информацијама, комуникација решавање проблема, дигитална компетенција, естетска компетенција и комуникација.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – опише своја осећања у вези са слушањем музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације; – учествује у школским приредбама и манифестацијама.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	25 9 2	Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље. Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дејим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дејим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (Andante. Moderato. Allegro). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком).	Математика: Природни бројеви Геометрија Српски језик: правилно усмено и писмено изражавање; Ликовна култура: црта, илуструје композиције Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника; равноправност; Демократско друштво; Пројектна настава: садржаји предмета; Физичко васпитање: Старе игре и играчке; Плесови и кола Верска настава: Живот и значај Светог Саве за српску културу, образовање и језик;

			Савладавање тонске висине и солмизације у обиму це1 -це2 Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. Це-дур лествица. Репетиција, прима и секунда волта. Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст	

Начин остваривања програма :

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе, а вежбе дисања организовати кроз интересантну причу и игру. Вежбе за сугласнике (Ш – шуштање лишћа, Ф – фијук ветра, Р – зујање мотора, З – зујање пчеле, П – хлађење нечег врућег, С – опонашање оглашавања змије). Лепота певања зависи од јасноће и разговетности текста. Вежбе за правилну дикцију најпримереније је остварити изговором брзалица. Извођењем брзалица, поред јасног изговора, развија се пажња и концентрација – пожељни пратиоци сваког музичког извођења. Брзалицу изабрати према гласовима који их очекују у песми коју ће потом учити.

Поред пажљивог избора што квалитетнијих музичких садржаја, ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Упозорења да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма, треба да се спроводе у континуитету. Обратити пажњу и на позитиван ефекат музике, у смислу опуштања, подизања пажње, емоционалних и физичких одговора, когнитивне стимулације и развијања меморије.

Од велике важности је да се ученици упознају са правилима понашања (музичким бонтоном) при слушању и извођењу музике. Важно је обезбедити тишину и пажњу у току слушања музике и упутити их када треба извођаче да поздраве аплаузом. Овај модел понашања ученици треба да примењују на концертима и различитим музичким приредбама, било да се налазе у активној (као извођачи) или пасивној (као слушаоци) улози.

Остваривање наставе и учења

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај.

Слушање музике

Током слушања филмске музике посебно треба обратити пажњу на однос звук–лик и музика–радња уочавањем изражајних музичких средстава који су коришћени у тумачењу драмске радње и карактерних особина главних актера.

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут увек слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике – уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање. Свако следеће слушање (три до четири пута) је фрагментарно у оквиру кога се издвајају упечатљиве целине и анализирају носећи елементи музичког дела – у случају литерарног садржаја (текстуална анализа), понављања, мелодија, темпо, ритам (аналитичко слушање). Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и ученика долази до постепеног утицаја на развој естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развијање естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела.

Избор композиција за слушање

Химне: 1. Државна химна, 2. Светосавска химна, 3. Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре: Народно коло, Нишки вез; Зелени се, јагодо; Девојчица платно бели (игра); Еј, дуку, дуку; Ми смо браћа терзије; Посакауша; Немања Радуловић, Нишка бања; Бора Дугић, Чаробна фрула (избор);

Песме за децу: Станојло Рајичић, Бумбари и пчеле; Немачка дечја песма, Клепеће млин; Традиционална песма из Финске, Пролећна песма; Зоран Христић, Бус; Драгана Михајловић Бокан, Гурманска песма; Сунцокрети, Текла вода; Хор Колибри, Писмо Деда Мразу; Леонтина Вукомановић, Све што деца расту више; Драган Лаковић, Нема земље Дембелије; Хор Колибри, Најлепша мама на свету; Влада и Гиле, Јуца и куца; Бранко Милићевић, Жеж; Бранко Милићевић, Успаванка; Драган Лаковић, Бака; Хор Колибри, Репа; Миро Унгар, Тата ти ме волиш; Мића и Аћим, Песма о одјеку; Бранко Милићевић, Слатки геније; Бранко Милићевић, Бранкови гусари;

Домаћи композитори: Александар Обрадовић, Свита кроз свемир; Стеван Ст. Мокрањац, II руковет; Златан Вауда, Жежева кућа (дечја опера);

Страни композитори: Николај Римски Корсаков, Бумбаров лет; Габријел Форе, Лептир; Петар Илић Чајковски, Игра малих лабудова; Роберт Шуман, На дрвеном коњу; Роберт Шуман, Дивљи јахач; Петар Илић Чајковски, Валцер цвећа; Камиј Сен-Санс, Карневал животиња (Лабуд, Антилопе, Фосили, Корњаче); Лудвиг ван Бетовен, За Елизу; Антонио Вивалди, Пролеће, први став; Антонио Вивалди, Зима, трећи став;

Филмска музика: Disney medley by Voca people <https://www.youtube.com/watch?v=VwnMFgy3oz0> ; Мапет шоу: Манамана, https://www.youtube.com/watch?v=8N_tupPBtWQ ; Cinderella, Sing sweet nightingale https://www.youtube.com/watch?v=XgHYCuTPl_o ; Disney's Sleeping Beauty, Once Upon A Dream <https://www.youtube.com/watch?v=15Z21XqNdpY> ; Minions, Banana song, <https://www.youtube.com/watch?v=sFukyIIM1XI> ; Madagascar, I like To Move It, <https://www.youtube.com/watch?v=hdcTmvDO0I> ; Камиј Сен-Санс, Карневал животиња – Фосили, <https://www.youtube.com/watch?v=Hlec1tmddHI> ; Вивалди, Пролеће, https://www.youtube.com/watch?v=NnURkV1Ou_w ; Wolfgang Amadeus Mozart, Wiegenlied (Lullaby), K.350 https://www.youtube.com/watch?v=vXRzq_8bJ3c ; Моцарт група, Турски марш <https://www.youtube.com/watch?v=UzYGyCWeEGo> ; Едвард Григ, In the hall of the mountain king (пример за нотна трајања и такт); <https://www.youtube.com/watch?v=Wk43IDUQmTk> ; Мапет шоу, Ода радости, <https://www.youtube.com/watch?v=VnT7pT6zCcA> ; Мапет шоу, На лепом плавом Дунаву, <https://www.youtube.com/watch?v=jd8nfEdo59I> .

Извођење

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и fine моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музички доживљај.

Бројалице су драгоцен музички садржај у настави музичке културе за развијање ритмичких способности ученика. Слогови бројалице изговарају се у ритму, прецизно и увек праћени одговарајућим покретом. Покрет који прати бројалицу представља извођење пулса, ритма или груписање удара. Учењем и извођењем бројалица развијају се ритмичке способности и припрема свирање на дечјим инструментима, због чега је извођење бројалице добра уводна активност пре учења песме или свирања на дечјим инструментима. Певане бројалице подразумевају мелодију малог обима од неколико тонова, па су погодне за почетак наставе и као уводна активност пре певања песама, уколико је садржај бројалице повезан са садржајем текста нове песме. Правилан исход учења бројалице видљив је добијањем ритмички уједначеног покрета целе групе.

Певање

Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам). Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације треба да претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити.

Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од $\text{ce}2$ до $\text{ce}2$). Песме модели уче се и певају по слуху. Следећи задатак је слушно идентификовање почетног слога/тона. Тонска висина се пева, записује и свира. Пожељно је свирање песама модела. Учитељ обрађује песме по слуху у тонском опсегу од $\text{ce}1$ до $\text{ce}2$. Приликом обраде песме из нотног текста обрађују се песме у тонском опсегу од $\text{ce}1$ до $\text{ge}1$.

Обрада песме из нотног текста – методски кораци

Рад на песми увек почиње обрадом литерарног текста (мотивациони разговор) у оквиру чега ученици анализирају нотни текст и уочавају ознаке за такт, темпо, нотне вредности, динамику и друго.

Обрада ритма: ритам се најпре изводи на неутрални слог ta , уз обавезно тактирање (по деловима), након чега следи обрада ритма парлато (ритмичко читање). Након ритмичког читања следи обрада тонских висина (солмизацијом). Последњи корак чини певање песме са текстом где посебну пажњу треба обратити на правилну дикцију и инсистирати на изражајном певању.

Сви наведени елементи савладавају се по деловима (двотакт, фраза), а затим спајају у логичну целину.

Традиционалне и песме других народа и жанр овапевају се по слуху или нотном тексту у опсегу предвиђеном у делу Певање. Извођење ових песама упознаје нас са културом других народа и народности.

Музичке игре

У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. Поред музичких игара са певањем, музичких игара са певањем уз инструменталну пратњу, инструменталних музичких игара, традиционалних музичких игара са певањем и без певања (само уз инструменталну пратњу), дидактичких музичких игара, музичку игру може да представља и било која песма чији литерарни садржај може да буде исказан покретом. Музичка игра се обрађује као песма по слуху, након чега следи усвајање покрета. Циљ извођења сваке игре је постизање уједначеног покрета целе групе. Група се формира слободним избором, водећи рачуна о броју ученика који чине групу. Сви ученици учествују у извођењу музичке игре, међусобним смењивањем група, све док игру не изведе цело одељење.

Свирање

Ова активност се реализује на дејим и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, ручни звончићи, бумвекери).

Тонску боју инструмената треба повезивати са музичким садржајем.

Примери ритмичке и мелодијске пратње могу бити:

- извођење пулса (основне ритмичке јединице),
- извођење ритма (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),
- груписање удара – различитим покретима и различитим изворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту,
- свирање једноставне мелодијске пратње,
- ономатопеја звучних илустрација – специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом.

Једноставне композиције и модели за певање могу се и свирати. У извођењу инструменталних аранжмана ученике делити у две или више група.

Избор композиција за певање и свирање

Химне: Државна химна; Светосавска химна; Школска химна.

Народне песме и традиционалне дејје игре (уз певање): Разгранала грана јоргована; Савила се бела лоза винова; Ја посејох лубенице; Дивна, Дивна; Девојчица платно бели/Овако се...; У ливади под јасеном; Лепе ли су, нано; На крај села жута кућа; Људи ликујте;

Дечје песме: Никола Херцигоња, Шапугање; Бора Мајданац, Имитатори; Хор Колибри, Лептирићу, шаренићу; Божидар Станчић, Вејавица; Александар Кораћ, Питала деца медведа Брунда; Константин Бабић, Гаца; Александар Обрадовић, Хвалисави зечићи; Симеон Мишев, Дино Саурус; Никола Петин, Бере медвед јагоде; Мирко Шоуц, Деда Мраз; Мирко Шоуц, Сањалица маца; Хор Колибри, Сервис за прање зуба; Миња Субота, Ишли смо у Африку; Миодраг Илић Бели, Здравно војско; Вера Миланковић, Ми, до и река; Вера Миланковић, Сирене; Миња Субота, Поврћијада, Поздрав из Србије; Јован Адамов, Сила ником није мила; Бранко Милићевић, Чисте руке; Бранко Милићевић, Лет, лет бубамаро;

Музичке игре: Девојчица платно бели/Овако се коло игра; Владимир Томерлин, Кукавица; Станко Коруновић, Бака Мара; Дечја песма из Енглеске, Шта радимо ујутру; Габријела Грујић Жаба и жир; Надежда Вукомановић, Буји паји; Народна игра, Ми смо браћа терзије; Владимир Томерлин, Брзојав; Драган Лаковић, Песма о млеку; Седморица младих, Јуца и куца.

Свирање на дечјим инструментима: Народно коло, Ерско коло; Црногорска народна песма Под оном; Џејмс Пјерпонт, Звончићи; Народна песма, Жута кућа; Станко Коруновић, Иду, иду мрави; Божидар Станчић, Школско звоно;

Модел: Синоћ је куца лајала; До, до, шта је то; Ресаво, водо 'ладна; Ми идемо преко поља; ;Фабрика бомбона/Фалила ми се; Сол ми дај; Лазара мајка учила/грдила; Синоћ мајка оженила Марка; Мирјана Живковић: Сиђимацо; Ричард Роџерс, Солмизација; Дорина Радичева, Дорица, Рената, Милица.

Стваралаштво

Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

– импровизацију игре/покрета на одређену музику; – израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала; – стварање једноставне ритмичке и мелодијске пратње; – музичке импровизације; – музичка питања и одговоре; – музичка допуњалка; – компоновање мелодије на задати текст; – илустрацију доживљаја музике; – одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни.

Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања.

Праћење и вредновање наставе и учења

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ и задаци предмета : Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	6	Основни садржаји Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.	СРПСКИ ЈЕЗИК: - Језичка култура
– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; – правилно држи тело; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе и – саставе уз музичку пратњу; – изведе дејчи и народни плес; – користи терминологију вежбања;	----- МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ Атлетика – Спортска гимнастика Основе тимских, спортских и елементарних игара Плес и ритмика	----- 28 ----- 20 ----- 28 10	Технике трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником. Основни садржаји Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови (прескок разношка). Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе са променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал”.	МАТЕМАТИКА: - Бројеви - Геометрија - Мерење и мере ПРИРОДА И ДРУШТВО: - Човек – природно и друштвено биће - Материјали ЛИКОВНА КУЛТУРА: - Споразумевање - Композиција - Наслеђе МУЗИЧКА КУЛТУРА: - Извођење музике - Слушање музике - Музичко стваралаштво

– поштује правила понашања на вежбаљима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; – примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; – правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима; – прати промене у тежини и висини код себе и других; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама;	Полигони Вежба са реквизитима 7. Плес и ритмика ----- ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕ – НА КУЛТУРА Култура вежбања и играња Здравствено васпитање	4 8 4 ----- На свим часовима На свим часовима	Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Вежбе са обручем. Народно коло „Савила се бела лоза винова”. Народно коло из краја у којем се школа налази. Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима Вежбе обликовања сареквизитима. Трчања, поскоци и скокови узкоришћење реквизита. Прескакање вијаче на различите начине. Дизање и ношење предмета и реквизитана различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом. Полигон и елементарне игре узкоришћење реквизита Основни садржаји Народно коло и дечији плес по избору. Повезивање елемената из првог реда у композицију – састав. Основни ритмички покрети са реквизитима. Проширени садржаји Прескакање вијаче уназад. Комбиновано прескакање вијаченапред-назад. Ходање и трчање са бацањем ихватањем лопте и обруча. Вежба са вијачом ----- Основна правила вежбања. Основна правила: Између четири ватре, мини – рукомета и фудсала. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз, толеранција). Значај вежбања у породици. Вежбање као део дневних активности. Правилно држање тела и здравље. Значај вежбања за правилан рад срца и плућа (моје срце – пулс; дисање и вежбање). Хигијена простора за вежбање. Исхрана и вежбање - значај воћа и поврћа у исхрани; значај воде за организам и вежбање. Поступање у случају повреде (обавестити наставника и др.).	СРПСКИ ЈЕЗИК: - Језичка култура МАТЕМАТИКА: - Бројеви - Геометрија - Мерење и мере ПРИРОДА И ДРУШТВО: - Човек – природно и друштвено биће

– уредно одржава простор у коме живи и борави; – користи здраве намирнице у исхрани; – повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; – вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.				

Начин остваривања програма :

Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области:

– физичке способности; – моторичке вештине и – физичке и здравствене културе.

Већина исхода у програму је развојног карактера и протежу се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања, узимајући у обзир узраст ученика и сензитивне периоде развоја физичких способности.

Програм трећег разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности.

Организациони облици рада

А. Часови Физичког и здравственог васпитања. Б. Слободне активности. В. Недеља школског спорта. Г. Активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...). Д. Школска такмичења. Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава. А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

1. Физичке способности

На свим часовима као и у другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;
- подстицање ученика на самостално вежбање;
- правилно држања тела.

Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника.

Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања, (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016.).

2. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

Учење моторичких вештина остварује се кроз различите активности применом основних дидактичко-методичких принципа и метода рада неопходних за достизање постављених исхода. Моторичке вештине треба да омогуће ученицима сналажење у свакодневним и специфичним животним ситуацијама у којима се очекује њихова примена. Ученицима који имају потешкоће са одређеним моторичким вештинама задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе. Ученицима који имају потешкоће да достигну предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. У раду са напреднијим ученицима могу се користити додатни садржаји у складу са његовим способностима. Кроз процес остваривања програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

Усавршавање моторичких вештина је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.). Пре учења нових моторичких вештина у трећем, неопходно је поновити развијене моторичке вештине из првог и другог разреда.

3. Физичка и здравствена култура

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици развијају знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу. Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних – неприхватљивих облика понашања у игри и др.

Поред наведеног у овој области потребно је радити и на: неговању патриотских вредности (народне традиције и интеркултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге: – без и са реквизитима, – на справама и уз помоћ справа.
2. Развој покретљивости: – без и са реквизитима, – уз коришћење справа.

3. Развој издржљивости: – трчање, – елементарне игре, – вежбање уз музику, – плес.

4. Развој координације: – извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима.

5. Развој брзине: – вежбе изводити максималном брзином из различитих почетних положаја на одређени знак – старт из различитих положаја; – трчање са убрзањем; – штафетне игре.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Атлетика

Поновити различите варијанте ходања и трчања из претходних разреда.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 40 m са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем.

Спринтерско трчање: вежбе технике трчања, (ниски скип, високи скип, забацивање потколенице, итд.), ниски старт и фазе трчања.

Истрајно трчање: вежбе технике кроз континуирано трчање.

Скок удаљ основни елементи згрчне технике.

Бацање лоптице у даљ: усвајање вежбе у целини.

Скок увис прекорачном техником; Обучавање технике врши се у целини а по потреби рапчлањивањем на фазе.

2. Спортска гимнастика

1. Вежбе на тлу:

Основни садржаји: – колут напред из упора стојећег опружених ногу, – колут напред преко препреке, – два повезана колута назад, – став на лопатицама „свећа” – опружање и издржај, – мост из лежања на леђима уз помоћ, – припремне вежбе за вагу претклоном и занужењем, – припремне вежбе за став на шакама.

Проширени садржаји: – комбинације две и више савладаних вежби.

Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.

2. Прескок – специфичне припремне вежбе:

Основни садржаји: – суножни одскок и доскок на повишену површину, – на одскочној дасци (држећи се за руке помагача) узастопни суножни скокови, – са неколико корака залета једноножни одскок испред даске, доскок суножно на даску, одскок, фаза лета и доскок, – упором о козлић неколико узастопних одскока са подизањем кукова (суножно и са разножењем, доскок на даску суножно (уз помоћ испред и иза справе).

Проширени програм: – мали козлић, разношка.

Одељењско такмичење: суножни одскок и доскок на повишену површину.

3. Вежбе у вису и упору и променама висова и упора (одређене вежбе се могу реализовати и на другим погодним справама, уколико су безбедне)

Основни садржаји: – вратило или двовисински разбој – прилагодити висину: наскок у вис предњи, померања улево и удесно; њих у вису предњем, – наскок у упор предњи на различитим справама; померања у упору, – дочелно вратило или нижа претка разбоја: узмак корацима уз косу површину до упора предњег активног, – паралелни разбој: упор, њих, предњихом упор разножно пред рукама, – дохватни кругови: суножним одривом вис узнето (кроз згиб – уз помоћ), спуст напред до суножног става (кроз згиб, уз помоћ).

Проширени садржаји: – одривом једне ноге узмак до упора предњег и сп. зањихом саскок.

4. Вежбе равнотеже: шведска лупа и ниска греда

Основни садржаји: – лицем према клупи – греди бочно: залети одразом једне ноге наскок у став на другој нози, слободном заножити; – различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са занужењем, са одножењем, са високим предножењем, различити начини ходања уназад; – скок суножним одскоком, суножни доскок на место одскока; – издржаји на једној нози са различитим положајима слободне ноге; – окрети на греди усправно, у чучњу за 900 и 1800; – саскок згрчено.

Проширени садржаји: – са шведског сандука кораком на високу греду, ходање кораца у складу са способностима ученика; саскок пруженим телом на високо наслане струњаче (све уз надзор и помоћ наставника).

3. Основе тимских и спортских игара

3.1. Између четири ватре Предвежбе – Гађање лоптом у циљ (део зида, медицинка, шведски сандук, клупа итд.) једном руком; Рука је у висини рамена или главе. – Хватање лопте обема рукама у наручје, на груди. Игра уз примену правила Основи тактике: – Кретање играча у пољу. – Пребацивање лопте (највише два пребацивања). – Гађање (у ноге, избор играча који се гађа, правац гађања у односу на положај саиграча и играча који се гађа...).

3.2. Мини-рукомет: – Додавање лопте једном руком у месту и кретању. – Хватање лопте обема рукама у висини груди у месту и кретању. – Вођење лопте левом и десном руком (у месту и кретању). – Шутирање из места и кретања – бочни и чеони шут. – Тактика – игра „човек на човека”.

3.3. Футсал – „мали фудбал”: – Додавање лопте у месту унутрашњим делом стопала. – Примање лопте унутрашњим делом стопала. – Додавање и примање лопте у кретању унутрашњим делом стопала (дупли пас). – Шут унутрашњим делом стопала. – Игра на два гола.

4. Плес и ритмика: – Вежбе са вијачом: њихање вијаче у бочној равни (једном и другом руком, обема рукама) напред–назад, кружење, отворити вијачу у предручењу, два суножна поскока са међупоскоком, два суножна поскока без међупоскока са окретањем вијаче напред. Зауставити вијачу у предручењу и наставити четири поскока са ноге на ногу. Поновити вежбе са окретањем вијаче уназад. – Вежбе са лоптом; Кружење са лоптом у чеоној и бочној равни са обе и једном руком; из одручења зибом почучњем, прехват лопте у предручењу и зибом почучњем до одручења (лопта у другој руци). Бацање и хватање: у задатом ритму у месту и кретању, са почучњем, са окретом за 180 степ. – Народно коло „Савила се бела лоза винова”. – Народно коло из краја у коме се школа налази.

5. Полигони: Полигони се примењују након неколико обрађених тематских целина (наставних тема или области) и састављају се од усвојених вежби у складу са условима за извођење наставе.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Култура вежбања и играња

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам. Упознати ученике са основним правилима Мини-рукомета, Футсала, игре Између четири ватре.

Подсетити ученике на правила понашања која важе у просторима за физичко вежбање како у школи, тако и ван ње. Истицати неопходност поштовања правила понашања током игре и вежбања.

Развијање свести о потреби чувања својих и туђих ствари, справа и реквизита које користе.

Упућивати ученике да информишу родитеље о вежбању на наставним и ваннаставним активностима.

Указивати на значај вежбања и подстицати ученике на вежбање у слободно време.

Навикавати ученике да приликом игре или такмичења уважавају све учеснике у игри, њихова постигнућа и међусобне разлике.

Здравствено васпитање

Моје срце – пулс: На начин прилагођен ученику објаснити повезаност интензитета вежбања и вредности пулса. Мерење пулса на вратној артерији.

Дисање и вежбање: Објаснити ученицима значај правилног дисања током вежбања (пешачења, трчања, вежби снаге...). Мерење фреквенције дисања (мери се удах и издах током једног минута) приликом вежбања различитог интензитета.

Значај воћа и поврћа у исхрани: Указивати ученицима на значај редовног конзумирања воћа и поврћа ради нормалног функционисања организма и обезбеђивања неопходних хранљивих материја за вежбање (витамини и минерали, угљени хидрати...).

Значај воде за организам и вежбање: Истицање значаја воде у структури и функционисању организма. Упознати ученике са важношћу уношења воде пре, током и након вежбања.

Поступање у случају повреде: Препознавање основних врста повреда (посекотина, одеротина, ударац...) и указивање на важност правовременог обавештавања наставника, родитеља и других одраслих у случају повреде.

Дидактичко-методички елементи

Основне карактеристике реализације наставе: – јасноћа наставног процеса; – оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; – избор рационалних облика и метода рада; – избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; – функционална повезаност делова часа – унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Избор дидактичких облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и повећања радне ефикасности на часу у циљу достизања постављених исхода. У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Назив предмета	ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ	Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– унесе текст (речи и реченице) помоћу физичке и/или виртуелне тастатуре у програму за обраду текста; – селекује и измени (обрише, дода) текст; – именује, сачува и поново отвори текстуалну датотеку; – допише текст на слику коришћењем едитора за текст у програму за обраду слике; – именује, сачува и поново отвори графичку датотеку; – објасни својим речима сврху коришћења прегледача и претраживача за приступ садржајима светске мреже; – осмисли кључне речи на основу којих ће на интернету тражити потребне дигиталне садржаје;	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	Унос краћег текста помоћу физичке и виртуелне тастатуре (функције Shift, Enter, Space bar, Caps Lock, Delete, Backspace тастера). Селектовање и основно едитовање текста (брисање, додавање). Чување текстуалног документа, именовање и поновно отварање. Додавање текстуалног објашњења на слику, чување, именовање и поновно отварање. Претраживање интернета (прегледачи, претраживачи, кључне речи, информисаност о томе како су резултати претраге одабрани и ранжирани; критички однос према резултатима претраге). Етичко коришћење туђих дигиталних материјала.

– објасни својим речима на који начин се формирају резултати претраге интернета; – објасни својим речима због чега треба критички прићи садржајима који се налазе на интернету; – објасни својим речима због чега је неопходно да дигиталне садржаје пронађене на интернету користимо на етички начин; – наведе примере дигитализације у свакодневном животу током којих се стиче утисак да се дигитални уређај понаша интелигентно;		Коришћење технологије ван школе-примери дигитализације у свакодневном животу у чијој је основи вештачка интелигенција.
– објасни шта је дигитални углед и како се он изграђује; – одабира дигиталне садржаје на основу PEGI ознаке у складу са својим узрастом; – препозна дигитално насиље и реагује на одговарајући начин; – направи лични план коришћења дигиталних уређаја уз помоћ наставника;	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Дигитални углед. Усклађеност дигиталних садржаја са узрастом корисника. Дигитално насиље. Примерена комуникација у дигиталном окружењу. Израда личног плана коришћења дигиталних уређаја.
– означи начин комуникације путем интернета који највише одговара контексту у коме се комуникација дешава; – решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева понављање (програмски циклус); – утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма/програма који садржи понављање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму/програму који садржи понављање; – решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева гранање; – наведе неке од оператора поређења (мање, веће и једнако) и у конкретном примеру предвиди резултат њиховог извршавања (тачно, нетачно); – наведе аритметичке операторе (+, -, * и /) и у конкретном примеру предвиди резултат њиховог извршавања; – примени блокове оператора поређења при креирању програма у визуелном програмском језику, који садрже гранање;	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	Осмишљавање алгоритама са гранањем који води до решења једноставног проблема. Оператори поређења и аритметички оператори. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. Уочавање и исправљање грешака у програму.

– објасни потребу употребе гранања и понављања у програмима својим речима.		

Кључни појмови садржаја: уређивање текста, обрада слике, претраживање интернета, дигитални материјали, понашање у дигиталном окружењу, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику.

Начин остваривања програма:

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник треба да реализује наставу у кабинету за Информатику и рачунарство и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Препорука је да два ученика користе један рачунар како би се развило вршњачко учење, делила одговорност и развијао тимски рад. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика.

Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их, у кабинету за Информатику и рачунарство, повезати са ученицима који су дигитално спретни и радити на поспешивању вршњачког учења. Обавезивање ученика да користе наставне материјале за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе.

Дигитално друштво

У циљу достизања наведених исхода, покренути одабрани програм за унос и обраду текста и, не улазећи у детаље радног окружења, показати ученицима простор (виртуелни лист папира) у оквиру којег ће се приказати слова и знакови откуцани помоћу физичке или виртуелне тастатуре. Увести појам *курсор* указујући ученицима да је то мала усправна линија која пулсира како би нам показала на ком месту ће се појавити текст када га будемо откуцали. Задатак за ученике је да помоћу тастатуре откуцају једноставан текст (сачињен од кратких реченица). Објаснити како се куца велико слово (Shift + слово), размак између речи (Space bar), сва слова велика (Caps Lock), прелази у нови ред (Enter).

Након уноса текста, указати на могућности измене текста. Показати основно едитовање текста (брисање (Delete, Backspace) и додавање знакова), селектовање текста и његово брисање. Скренути пажњу на могућност провере исправности унетог текста и демонстрирати начин коришћења опције за проверу правописа (Правопис и граматика). Демонстрирати поступак именовања и чувања текстуалне датотеке, а на следећем часу поступак отварања претходно сачуване датотеке, у којој ће ученици наставити да уносе и едитују текст.

На часовима утврђивања ученици треба да вежбају уносећи сложеније текстове. Текстови треба да буду релевантни за ученике и повезани са активностима за које наставник процењује да су од значаја за њих (нпр. занимљивости о темама које уче из наставних предмета, које су обележје локалне заједнице и сл.). На крају сваког часа потребно је издвојити 10 минута како би ученици пажљиво прочитали откуцани текст и кориговали грешке.

Добро би било да квалитетни радови ученика или колажни радови сачињени од више радова ученика из једног одељења буду промовисани на школском сајту.

Напомена: Најбоље би било да часови буду одржани у кабинету за Информатику и рачунарство, а рад ученика организован тако за једним рачунаром седе по два ученика. Ученици треба да уносе текст сараднички (док један куца, други ученик тихо диктира и смењују се након сваке откуцане реченице).

Препоручени број часова: 6 (2 обрада, 4 утврђивање)

У трећем разреду ученици се поново сусрећу са коришћењем програма за цртање и обраду слика. Показати унос текста на слику наглашавајући да се акције примењиване у програму за обраду текста на исти начин спроводе у програму за цртање. Ученицима давати задатке који подразумевају додавање текста на слике ради додатног појашњавања онога што је на сликама приказано. Добро би било да слике имају директну везу са наставним садржајима које ученици изучавају у оквиру других наставних предмета. Демонстрирати поступак именовања и чувања графичке датотеке, а на следећем часу поступак отварања претходно сачуване датотеке, у којој ће ученици да наставити да уносе и едитују текст.

Препоручени број часова: 4 (1 обрада, 3 утврђивање)

Обраду наставних садржаја који се односе на претраживање интернета треба започети демонстрацијом начина на који приступамо садржајима светске мреже. Правећи разлику између програма прегледача и програма претраживача, објаснити да нам је прегледач потребан да видимо садржаје светске мреже, док нам претраживач обезбеђује да на интернету пронађемо оно што нам је потребно. Разрадити начин претраживања интернета помоћу *кључних речи* и показати примере коректно дефинисаних кључних речи и оних које садрже непотребне везнике или се недовољно прецизно односе на конкретан предмет претраге. Напоменути да не постоји јединствен „рецепт” за дефинисање кључних речи, већ да се ова способност изграђује кроз праксу и промишљање.

Следећа важна тема јесу сами резултати претраге. Резултате добијене претрагом интернета никада не треба узимати здраво за готово. Наставник треба да предочи да садржајима са интернета морамо да приђемо критички. Објаснити да *критичко мишљење* није исто што и *критика*, већ да оно представља такав приступ информацијама који подразумева преиспитивање њихове тачности, порекла и сл. Указати и на то да су резултати претраге означени ознаком *Оглас* плаћене рекламе и да такви резултати нису нужно поуздани у погледу тачности или квалитета садржаја. У основи потребе да критички прилазимо информацијама доступним на интернету стоји отвореност интернета – свако може да постави на светску мрежу што год да пожели. Овакав приступ носи извесне ризике, али доноси бројне предности које их далеко превазилазе – могућности за дељење знања, информација, приказе иновација и сл.

На крају теме се треба осврнути на етичко понашање када су садржаји светске мреже у питању. Садржаји на интернету имају своје власнике. У том смислу, није дозвољено присвајати их. Уколико, за потребе наставе и учења, користимо материјале пронађене на интернету, у обавези смо да наведемо одакле смо их преузели. Такође, није дозвољено да остварујемо материјалну корист од туђих материјала преузетих са интернета осим уколико то није јасно назначено. Наведене садржаје ученицима треба представити кроз хеуристички разговор, подстичући их да формирају одговарајуће вредносне судове и етичке ставове. Примењујући вештине рада у програмима за обраду текста и слике, ученици треба да направе пригодан постер или напишу одговарајући текст са темом „Упутство за употребу интернета” и сл.

Препоручени број часова: 8 (5 обрада, 3 утврђивање).

У оквиру активности за достизање исхода *наведе примере дигитализације у свакодневном животу током којих се стиче утисак да се дигитални уређај понаша интелигентно* подстицати ученике да наведу примере када њихов уређај памти и препознаје радње које ученик понавља у одређеном временском периоду. Постављати питања ученицима која воде ка спознаји да дигитални уређај памти веб-места која смо посетили на интернету, након чега нам сам дигитални уређај предлаже нова веб-места са сличним садржајем. Ученике треба упознати са примерима као што је дигитални маркетинг персонализован за корисника: на основу историје претраживања на интернету уређај препознаје интересовања, старосну доб, пол итд. корисника и на основу тога приказује рекламни материјал (пример: ученик претражује интернет у потрази за подацима потребним за домаћи задатак који се бави темом „Језера у Републици Србији”, након чега дигитални уређај приказује огласе за смештај на Палићком језеру). Наставник може да разговара са ученицима и о употреби рачунара у пољопривреди – за аутоматско сортирање поврћа, препознавање присуства штеточина или о употреби рачунара за управљање аутомобилима који немају возаче (захваљујући сензорима аутомобил неће ударити пешака, проћи кроз црвено светло на семафору или прекорачити дозвољену брзину кретања).

Примењујући вештине рада у програмима за обраду текста и слике, ученици треба да направе пригодан постер или напишу одговарајући текст са темом „Дигитални уређај није паметан, али јесте користан” (или одговарајућом сличном темом).

Препоручени број часова: 2 (1 обрада, 1 утврђивање).

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Приликом обраде ове наставне теме, кренути од свакодневног, „извандигиталног” искуства ученика. Ученици треба да издвоје једну особу из свог окружења која има углед (нпр. позитиван или негативан) и да објасне шта је то углед и на основу чега су формирали позитивну или негативну слику о тој особи. Кроз дискусију са ученицима, извести закључак да се углед гради кроз односе са другима, комуникацију и да слика коју други имају о нама највећим делом зависи од нас самих, од тога како се понашамо и које информације о себи откривамо другима. Затим поставити ученицима питање на основу чега други креирају слику о нама у дигиталном окружењу и навести примере блиске искуству ученика.

Указати на чињеницу да сваки корисник интернета има свој дигитални углед. Дигитални углед се гради на основу: садржаја наших порука (нпр. у Вајбер групи) и начина на који су написане, на основу фотографија и видео-записа које делимо, онога што „лајкујемо”, видео-игрица које играмо, група у које смо укључени, веб-сајтова које посећујемо итд.

Дељењем информација на интернету, остављамо *дигиталне трагове* који се тешко могу обрисати. Оно што поделимо на интернету доступно је великом броју особа (познатих и непознатих) и једном када нешто поделимо губимо контролу над тим (неко може да то сачува и касније злоупотреби). Пре него што било шта (о себи или другима) поделимо или објавимо на интернету, веома је важно да застанемо и размислимо шта објављујемо, због чега, ко ће то моћи да види (вршњаци, родитељи, наставница), шта ће други мислити о нама, да ли тиме што објављујемо или шаљемо можемо некога да повредимо, како ће се осећати особе на које се то односи итд. О свом дигиталном угледу водимо рачуна тако што не објављујемо ништа у тренуцима када смо љути, бесни или тужни. Приликом коришћења интернета, веома је важно да водимо рачуна о свом дигиталном угледу, али и о дигиталном угледу других особа. Ученици треба да наведу примере особа са интернета које су њима блиске (нпр. јутјубере) и које имају позитиван/негативан дигитални углед. Наставник може да покаже ученицима кратак видео *Лепо понашање на интернету*: <https://digitalni-vodic.ucpd.rs/crtani-filmovi/>, а такође може у оквиру неког другог предмета (нпр. Ликовног васпитања) да зада ученицима да креирају постер о лепом понашању на интернету.

Препоручени број часова: 1

Поставити ученицима питање која је њихова омиљена видео-игра и зашто им је баш та игра омиљена. Такође их питати шта мисле, да ли је игра намењена деци њиховог узраста и зашто јесте или није. Пронаћи игру, односно њен опис на интернету и ПЕГИ ознаку (енгл. Pan-European Game Information) и уколико има могућности поделити је са ученицима (помоћу пројектора или паметне табле). Више информација о ПЕГИ систему може се пронаћи на званичној ПЕГИ веб-страници (<https://pegi.info/>), у публикацији Деца у дигиталном добу (<http://ucpd.rs/dokumenti/vodic--deca-u-digitalnom-dobu.pdf>) или у Дигиталном водичу (<https://digitalni-vodic.ucpd.rs/igranje-video-igara-gejming/>). Скренути пажњу ученицима на ПЕГИ ознаку и њено значење (повлачи паралелу са узрасним ознакама којима се обележава телевизијски програм, које су вероватно ближе деци). Ова ознака нам говори ком је узрасту видео-игра намењена, односно указује на њен садржај. У оквиру ПЕГИ система постоји више ознака: ПЕГИ 3, ПЕГИ 7, ПЕГИ 12, ПЕГИ 16, ПЕГИ 18. Садржаји са ознаком ПЕГИ 3 намењени су свим узрастима. Видео-игра са овом ознаком не би требало да садржи било какве звукове или слике које могу уплашити млађу децу, као ни ружне речи. Прихватљиво је веома благо насиље у комичном контексту. Ипак, важно је указати на чињеницу да се и међу видео-играма које имају ознаку ПЕГИ 3, нажалост, могу пронаћи и оне које због свог садржаја, нису примерене деци. Чак и када је видео-игра узрасно примерена детету по питању садржаја, то не значи да оно не може бити изложено неким ризицима током играња. Велики број игара, чак и са ознаком ПЕГИ 3 садржи огласе и могућност трошења новца унутар игре (нпр. прелазак на виши ниво, додатне могућности). Уколико ученици сретну такве игре потребно је да обавесте одрасле у породици и да знају да имају могућност да то пријаве (нпр. ако је игра преузета из Гугл продавнице, на следећој веб-страници: https://support.google.com/googleplay/contact/rap_family). Видео-игре са ПЕГИ ознаком 12, 16 и 18 нису примерене ученицима 3. разреда основне школе, зато што могу да садрже разне штетне садржаје: ружне речи, насиље, узнемирујуће звуке, злоупотребу штетних супстанци (дуван, алкохол итд.). Уколико има могућности, пожељно је заједно са ученицима потражити образовне видео-игре које су примерене њиховом узрасту (са одговарајућом ПЕГИ ознаком), нпр. за подстицање развоја алгоритамског мишљења или решавања проблема, вежбање математике итд.

Препоручени број часова: 1

На почетку ученици треба да наведу примере када је неко од њихових вршњака (или они сами) био насилан према другоме (нпр. у школском дворишту, учионици, на излету). Кроз дискусију са ученицима издвојити кључну карактеристику насилног понашања: постоји **намера** да се друга особа повреди, понизи, наљути, растужи. Дигитални уређаји (рачунари, мобилни телефони итд.) пружају нам бројне могућности (неке од њих ученици су већ искусили), међутим, понекад деца и одрасли користе ове уређаје како би вређали и узнемиравали друге. Некада се то ради непромишљено, из забаве, а некада постоји намера да се други повреди. О дигиталном насиљу говоримо када неко намерно шаље ружне, претеће и узнемирујуће поруке, објављује нетачне информације о другима, срамоти друге у групи, исмева, „искључује” некога из групе или га игнорише, „блокира”, негативно коментарише (нпр. туђе фотографије или видео-снимке) и/или подстиче друге да то раде, подстиче друге да ураде нешто што је за њих лоше, уцењује, креира и објављује туђе фотографије на интернету без дозволе особе која је на фотографији, крије се иза лажних имена/надимака, односно претвара се да је неко други итд. Питати ученике да ли су чули за неки пример дигиталног насиља или насиља на интернету. По чему се разликују насиље уживо и дигитално насиље? Веома је важно да ученици разумеју зашто последице дигиталног насиља могу бити чак и озбиљније од последица насиља које се дешава уживо, у интеракцији лицем-у-лице. Требало би им указати на неколико специфичности дигиталног насиља које произилазе из самих карактеристика дигиталне технологије: да се може вршити у било које време и са било ког места, да не можемо увек утврдити ко је особа која нас узнемирава, у дигитално насиље укључен је велики број особа и информације се тешко бришу, а лако шире. Пожељно је да се ученицима прикаже краћи филм у коме се демонстрира дигитално насиље (уколико то није могуће, може само да опише неки пример дигиталног насиља) и да се заједно са њима продискутује и размотре начини реаговања у оваквим ситуацијама. Уколико су они сами или неко од њихових вршњака искусили нешто од горе наведеног, неопходно је да о томе обавесте одрасле особе у које имају поверења (родитеље и наставнике, школског психолога или педагога). Узнемирујуће поруке не би требало брисати или прикривати од блиских особа. Указати им да на ружне поруке никада не треба одговарати, као и да на насиље не треба узвраћати насиљем.

Препоручени број часова: 1.

У оквиру теме **Безбедно коришћење дигиталних уређаја** потребно је посебну пажњу посветити времену током кога ученици користе дигиталне уређаје којима имају приступ. Како многа истраживања показују да деца овог узраста проводе превише времена на интернету и уз мобилне телефоне, уколико су им доступни, указати на значај креирања личног плана коришћења доступних дигиталних уређаја. У сврху остваривања исхода *направи лични план коришћења дигиталних уређаја уз помоћ наставника*, покренути разговор питањима: Колико времена проводимо у школи? Колико времена спавамо? Колико дуго се током дана играмо? Колико нам времена треба да урадимо домаће задатке? Колико времена проводимо у коришћењу рачунара/телефона/таблета? (Уколико има ученика у разреду који немају приступ интернету и/или мобилним телефонима код куће, преформулисати питање или дати податак о времену које деца проводе на интернету из неког релевантног истраживања, нпр. Уницефовог.) Шта све можемо да урадимо за 24 сата? Активност прављења личног плана најбоље је организовати као рад у мањим групама. Ученицима дати нацртану временску линију која представља један дан од 24 сата и задатак да распореде своје обавезе током тог дана. За ову активност предвидети око 15 минута. Анализирати са ученицима планове које су направили, коментарисати и посебно истицати превиђено време за коришћење дигиталних уређаја. Након тога ученици, свако за себе, креирају план пожељног коришћења дигиталних уређаја на недељном нивоу, укључујући и викенде. Овај распоред може бити приказан табелом. Задатак који ученици добијају је да прате и бележе да ли се придржавају плана током недељу дана и да уписују запажања, а затим организовати кратку дискусију на наредном часу. Уколико у разреду има ученика којима нису доступни дигитални уређаји у кућним условима, задржати се само на изради пожељног личног плана коришћења дигиталних уређаја.

Препоручени број часова: 1

Активности за достизање исхода *означи начин комуникације путем интернета који највише одговара контексту у коме се комуникација дешава* усмерити на препознавање кључних разлика у онлајн комуникацији са наставником, родитељима и вршњацима. Комуникација са наставником је формална, поруке су јасно повезане са темом, реченице су јасне и потпуне, без *емотикона* и скраћеница. Слике и прилози увек садрже објашњења. Тако да је за овакав вид дигиталне комуникације најприкладнија електронска пошта (ученици тада користе имејл налоге својих родитеља). За размену мишљења везану за оно што се у школи учи, за групне школске задатке користи се школска платформа за онлајн учење. За неформалну комуникацију са вршњацима и родитељима

прикладније је користити платформе за размену порука попут Вајбера и сличних платформи у оквиру којих је мало вероватно да ће дете ступити у контакт са непознатим особама. За овакву комуникацију специфичне су краће поруке без знакова интерпункције, поруке које су извучене из контекста и често могу бити неразумљиве трећем лицу. Ове поруке могу садржати слику или *емотикон* без додатног текста, а да буду потпуно разумљиве саговорнику. Наставник треба да промовише писање порука у складу са правописним правилима и језичким нормама без обзира на платформу у оквиру које се комуникација реализује. Јер, особа која је писмена никада неће пристати да у писаној комуникацији делује неписмено. Такође, наставник треба да упозори ученике да не користе друштвене мреже попут Фејсбука или Инстаграма зато што оне нису безбедна средина за особе млађе од 15 година.

Препоручени број часова: 1

Алгоритамски начин размишљања

У оквиру овог дела теме, ученици у специфичним окружењима за блоковско програмирање локализованих на српски језик (попут code.org) решавају једноставне проблеме чије решавање захтева понављање (програмске циклусе). Наставник треба да представи узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање (нпр. маца мења боју, исцртава се непрекидана линија, срце пулсира) и постави ученицима питање: „Ако бисмо сложили блокове на овакав начин, шта би се њиховим извршавањем добило?”. Ученици треба да аргументују своје одговоре и дебатују о тачности изнетих одговора. Након тога, наставник треба да прикаже узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање, али садржи грешку. Након саопштавања сврхе програма, наставник треба да постави питање: „Да ли блокови сложени на овакав начин доводе до описаног решења? Да ли је могуће поправити програм?”. Ученици тада треба да предложе решења и по потреби дебатују о њима.

Препоручени број часова: 3

Појам гранања у програмима наставник не треба да уведе експлицитно, већ кроз проблемски оријентисан приступ. Најбоље је да се ученици сусретну са овим принципом кроз рад у неком од специфичних окружења за блоковско програмирање локализованих на српски језик (попут code.org), у оквиру којих ће се бавити једноставним проблемима чије решавање захтева гранање. Кроз наведене активности наставник треба да укаже на програмске блокове који омогућавају гранање, као и на постојање дефинисаног *услова* на основу кога се гранање реализује.

У склопу одабраног језика за визуелно програмирање који је локализован на српски језик наставник треба да прикаже ученицима неколико примера програма који садрже блокове који омогућавају гранање (блок *Ако је-Онда* и/или блок *Ако је-Онда-У супротном*). Приликом дефинисања услова у овим програмима наставник треба да користи томе намењене блокове (на пример, *Ако си на рубу*, *Ако је тастер притиснут*, *Ако се објекти додирују*), као и операторе поређења (мање, веће и једнако), које том приликом и представља ученицима. Наставник треба да нагласи да је резултат извршавања тако дефинисаних блокова *Тачно* или *Нетачно*. Кроз анализу представљених задатака ученици треба да предвиде резултат извршавања блокова у њима (нпр. уколико се притисне тастер размакница на екрану ће се појављувати сунце, уколико балон додирне кактус зачуће се звук „пуцања” и балон ће нестати, уколико маца ходајући стигне до ивице позорнице она ће се окренути и наставити да хода у супротном смеру).

Наставник иницира разговор са ученицима о основним аритметичким операцијама (сабирању, одузимању, множењу и дељењу) и облицима њиховог записа у математици. Затим представља блокове у визуелном програмском језику који представљају аритметичке операторе (+, -, * и /) и приказује како се помоћу њих граде аритметички изрази. Приказује ученицима блокове који садрже аритметичке операторе и подстиче их да размисле и предвиде резултат њиховог извршавања. Подстиче ученике да примене блокове аритметичких оператора при креирању програма у визуелном програмском језику који садрже гранање (нпр. ученици формирају два аритметичка израза чије вредности пореде у програму и на основу резултата поређења дефинишу наредну акцију). Главни акценат током ових активности треба да буде на формирању израза на основу текстуалне формулације задатка тј. на моделовању проблема, док рачунар у потпуности преузима задатак израчунавања вредности израза (који је у нижем математичком образовању изразито важан).

Препоручени број часова: 7

Иницирати хеуристички разговор о питањима употребе гранања и понављања у програмима – шта се тиме постиже, на који начин се програм унапређује и сл. Подстичати ученике да ове концепте примене при програмирању физичких уређаја, у блоковском окружењу за програмирање локализовано на српски језик, ћирилично писмо.

Препоручени број часова: 1

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

– **самопроцена:** неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

– **вршњачка процена:** ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.);

– **отворена питања:** знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.

– **Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам:** коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, estetička компетенција, комуникација, одговоран однос према okolini, одговоран однос према zdravlju, preduzimljivost i orijentacija ka preduzetništvu, rad sa podacima i informacijama, решавање проблема, saradnja, digitalna компетенција.

252

у новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; – наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура; – дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа, предрасуда и дискриминације; – препознаје примере прекомерне потрошње; – препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; – критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; – процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета; – испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕ-НОМ СВЕТУ Снага узајамне помоћи ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција солидарности у локалној заједници	10 8 4	Једнако поступање према неједнакима као вид дискриминације. Етикетирање, ружни надимци као вид дискриминације. Локална заједница; Место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују највећи број својих права. Потребе и права које деца задовољавају у локалној заједници – за образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, кулурним и уметничким активностима. Комуналне услуге: Услуге од општег интереса за све грађане локалне заједнице – вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. Институције и организације Локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. Активности и допринос удружења грађана у локалној заједници. Наша локална заједница Брига наше локалне заједнице о потребама и правима својих грађана,. Брига наше локалне заједнице о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). Доступност садржаја у нашем окружењу слепим или глувим особама, родитељима са дечијим колицима или особама у инвалидским колицима (пешачки прелази, школа, дом здравља, продавница, превоз). Брига деце о својој локалној заједници – о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружање помоћи онима којима је то потребно. Удружење грађана у нашем окружењу некад и сад. Солидарност: Потреба узајамне бриге и одговорности међу људима. Лажна солидарност. Разлика између саосећања, сажаљења и солидарности. Примери акција солидарности у нашој локалној заједници (мобе, добровољно давање крви и хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца). Ситуације у којима свакоме може бити потребна помоћ (болест, сиромаштво, ратови, поплаве, земљотреси, пожари, миграције). Медији као подршка солидарности.	прескакања (традиција)...

			Волонтирање: Добровољно ангажовање појединаца и група у пружању помоћи људима, животињама, биљкама. Мотиви волонтера – веровање у снагу узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. Волонтерске акције ученика/ученица школе у локалној заједници (чишћење јавних површина, сађење биљака, помоћ старим људима, удомљавање напуштених кућних љубимаца). Активности волонтера Црвеног крста у нашој локалној заједници. Планирање и извођење акције солидарности у локалној заједници Утврђивање коме је у заједници потребна помоћ. Одређивање циља акције. Припрема плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе –приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	

Начин остваривања програма :

Изборни програм Грађанско васпитање за трећи разред организован је, као и програми за претходна два разреда, по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

Програми Грађанског васпитања у првом циклусу, по свом циљу и концепцији, најближи су програмима обавезног предмета Свет око нас, односно Природа и друштво. Како ученици расту, повећавају се и њихове когнитивне, емотивне и социјалне способности да упознају појаве у свету који их окружује. Зато се у првом разреду проучавају појаве из најближег окружења (породица, одељење), затим у другом то је школа, а у трећем разреду програми оба предмета предвиђају проучавање појава из ширег окружења, односно локалне заједнице како се она назива у овом изборном програму. Сам појам локалне заједнице, у овом програму, се посматра као простор у коме грађани у највећој мери задовољавају своје потребе и остварују своја права, а не као дефинисана територијална површина у оквиру организације државне управе.

У трећем разреду ученици проширују свој радијус кретања и сваки даном све боље упознају своју локалну заједницу. Знају где је пошта или где су спортски терени, где се иде код лекара или у куповину. Међутим, недовољно познају ко је обезбедио воду, направио пут или организовао превоз људи, одношење ђубрета, сређивање парка или чишћење снега на улицама. Садржај овог програма треба да омогући ученицима да се упознају и са тим аспектом комуналног живота грађана у некој локалној заједници, а које се међусобно могу врло разликовати (сеоска, приградска, градска) о чему ће наставник свакако водити рачуна и прилагођавати садржај и активности. Од ученика се очекује не само да упознају локалну заједницу већ и да имају критички однос према њој, у смислу да промишљају шта све недостаје или није довољно развијено како би она у што већој мери задовољавала потребе свих грађана који ту живе (више паркова, пешачких прелаза, биоскоп, базен, тржни центар, играоница...). У тим активностима ученике треба подстицати да мисле и о потребама других, а не само о сопственим, и да јачају свест и осетљивост за специфичне разлике међу људима у заједници по полу, узрасту, здравственом стању,

образовању, националности, вери. Да та осетљивост постоји показују њихови одговори у којима се залажу да у њиховој локалној заједници буде амбуланта, звучни семафори за следе, паркинг за инвалиде, црква или библиотека. Програм предвиђа да ученици боље упознају и различита удружења грађана којих има велики број чак и у сасвим малим срединама. Нека од њих су настала недавно (нпр. удружење љубитеља видео игара), нека имају трајање и више од једног века (нпр. удружење пчелара), нека су за забаву и задовољење неких интересовања (нпр. хор), а нека су основана из хуманих разлога (нпр. удружење Живимо заједно за помоћ особама са сметњама у развоју). Прича о удружењима грађана има за циљ подстицање осећаја припадности заједници и спремности за удруживање са другима како би боље функционисали и боље се осећали у својој заједници. Упознавање ученика са солидарношћу и волонтирањем треба да обезбеди јачање вредности заједништва, хуманости, личне одговорности и поштовања различитости у оквиру локалне заједнице којој природно припадамо. Ученицима ће посебно бити интересантно уколико буду у прилици да се упознају са особама које су својим понашањем то и показале. На пример, може се организовати разговор са особом која је велики број пута дала добровољно крв и са особом која је примила туђу крв што јој је спасло живот. Такође, ученицима би био интересантан и сусрет са особом/особама које су на свом поседу изградиле азил за не збринуте животиње и о њима брину док их не удоме. Програм пружа велике могућности да се ученици током целе школске године укључују у различита дешавања у локалној заједници (традиционални вашари, посела, изложбе, дружења, смотре, фестивали, такмичења, сусрети...) и јачају везе са другим грађанима (старијим, болесним, друге вере, друге нације...).

Кроз различите активности и примере потребно је ојачати ученике да разликују саосећање, сажаљење и солидарност. Као илустрацију наводимо пример односа према слепим особама где ученицима треба да буде јасно да је саосећање кад осећамо колико им је тешко да се самостално крећу улицама уз помоћ белог штапа, да је солидарност када осмишљавамо како помоћи тим лицима да се лакше крећу самостално, а да је сажаљење вид дискриминације у коме се следеће особе доживљавају као мање способне, другачије, мање вредне или јадне. Многи су примери где се дискриминација по различитом основу може довести у везу са предрасудама и стереотипима али је на овом узрасту најпогодније о томе говорити на примеру дечака и девојчица, мушких и женских послова, односа према Ромима, деци која похађају школу по индивидуалном образовном плану или имају било коју сметњу у развоју. Није неопходно да ученици у свом речнику имају речи дискриминација, етикетирање, предрасуде и стереотипи али је потребно да достигну исходе наведене у програму као што су препознаје у свом окружењу примере неједнаког поступања према особи или некој групи на основу неког њиховог личног својства или на примеру препознаје упрошћено, поједностављено генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога или нечега. Ови исходи су врло важни јер подржавају развој осетљивости ученика за различите видове неуважавања и непоштовања што је основ за постизање исхода програма у следећим разредима, а који имају за циљ даље неговање друштвене свести и одговорности. Из тог разлога програм за трећи разред предвиђа акцију солидарности у локалној заједници која захтева да ученици „изађу” из школе, пронађу особе или групе којима је потребан неки вид помоћи и осмисле на који начин ће исказати своју солидарност с њима. То не морају бити велике акције, довољно је организовати да ученици наизменично посећују неку старију особу о којој нема ко да брине и доноси јој неопходне намирнице, проводе време у разговору са њом, обележе рођендан и празнике или помогну око кућних послова, одласка лекару... Своју активност треба да прате и да је документују. Смисао оваквих акција је не само да ученици боље препознају потребе других који често живе, више или мање, невидљиво ту око нас, већ и да осете ефекте заједничког рада и задовољство у пружању помоћи. Као погодан мотив оваквих акција може се користити позната мисао Душка Радовића: „Наше мало може бити много онима који немају ни мало”. Осим тога, са ученицима треба тако радити да постану свесни да свако од нас може доћи у ситуацију да му буде потребна нечија помоћ и солидарност. Зато као идеју наводимо и могућност да уместо спровођења акције ученици обаве истраживање о некој раније спроведеној акцији солидарности у локалној заједници (у ситуацији болести, сиромаштва, земљотреса, поплаве, бомбардовања, доласка већег броја миграната, класичне моје и др.). То могу урадити тако што ће питати своје родитеље, баке и деке шта се тада дешавало, ко се све укључио у акцију, како се завршила.... Истраживање може бити окончано припремом изложбе која би садржала фотографије и текстове из новина, књига о том догађају.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба достићи. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су мерљиви, проверљиви, односно наставник може, пратећи активности ученика, лако да утврди да ли их они остварују и у којој мери. Најчешће су на нивоу примене што значи да се знање и разумевање подразумевају јер без тога нема примене. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања од кога се очекује да код ученика развија конативну, вољну компоненту

koja dolazi do izražaja u ponašanju. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja programa i razvoja međupredmetnih kompetencija. Između ishoda postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda što se prepoznaje u tome da se neki ishodi u istoj ili sličnoj formulaciji nalaze u programima za više razreda.

U procesu planiranja nastave i učenja nastavnik se rukovodi, prevashodno, ishodima koje učenici treba da dostignu. Priликом izbora aktivnosti, kako nastavnika tako i učenika, treba imati u vidu da svaka od njih se može višestruko iskoristiti. Na primer, u okviru skoro svih aktivnosti na različitim sadržajima mogući je doprinos ostvarivanju ishoda koji se odnose na komunikaciju, osetljivost za različitost, saradnju, poštovanje pravila, donošenje odluka. To znači, da za takve ishode nisu potrebni posebni sadržaji, aktivnosti i časovi. Njihovo ostvarivanje odvija se postepeno, spontano i to ne samo kroz izbor sadržaja već i kroz izbor odgovarajućih načina rada.

Dostizanje ishoda захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем.

Грађанско васпитање је део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Овај програм корелира са предметима Српски језик, Природа и друштво, Ликовна и Музичка култура и зато је сваки вид тематског планирања добродошао.

Како је планом предвиђено да се и у трећем разреду остварује пројектна настава, то је добра прилика да се повеже са активностима Грађанског васпитања. Пројектна настава по свом концепту у потпуности одговара природи овог изборног програма. Заједничко им је што доприносе когнитивном, афективном и социјалном развоју ученика, као и развоју међупредметних компетенција. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе који се одnose на тражење решења за неки проблем кроз тимски рад и коришћење савремених технологија. Заједничко им је и то што се предност даје процесу рада и сарадњи наспрам самих резултата. Пројектна настава од ученика захтева самостално проналажење информација, способност решавања проблема, рад у групи, критичко мишљење, доношење одлука, аргументовање, преузимање одговорности, поштовање рокова, планирање што су све захтеви и програма Грађанског васпитања, посебно у области Грађански активизам. Пројектна настава подразумева унапређивање компетенције ученика да користе савремене технологије у образовне сврхе на одговоран и безбедан начин што се уклапа са очекиваним исходима програма за Грађанско васпитање у другом разреду (безбедност у коришћењу интернета), а који треба и даље неговати.

У овом програму продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте: постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користити у току рада на неком садржају као вид документовања процеса учења и активности ученика, при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

За остваривање програма и достизање дефинисаних ishoda врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем и начином на који организује рад у групи доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике

трећег разреда који су још увек у извесној мери (мада мање него пре) фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се достигну жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења. Његова улога је и да обезбеђује наставна средства или упућује ученике да их сами пронађу. За овај програм посебно су погодне информације које нуди сама локална заједница нпр. локалне новине, телевизија и радио, информације на сајтовима, различити плакати и лифлети које прави дом здравља, музеј, галерија, туристичка агенција, спортски клуб... Ученици који живе у малим срединама, селима где локална заједница свакако другачије изгледа од оне у градовима, могу користити информације од својих бака и дека од којих ће сазнати како су они задовољавали своје потребе, које су проблеме имали и како су их решавали. Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са Правилником о оцењивању у основној школи. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање и то не само у остваривању исхода из овог програма већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно компетенције за Одговорно учешће у демократском друштву. Како је највећи број активности ученика у оквиру часова овог изборног програма организован кроз групни рад, то значи да наставник треба да има јасне критеријуме праћења напредовања који су и ученицима познати. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиди последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Када су у питању активности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима јер и из неуспелих акција може се пуно тога научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ : ВЕРСКА НАСТАВА

Циљ и задаци предмета : ЦИЉ наставе Православног катихизиса (Веронауке) јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног).

Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
<i>Когнитивни аспект:</i> моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 3. разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања. <i>Афективни аспект:</i> ученик ће бити мотивисан да активно учествује на часовима верске наставе	I – УВОД -----	1 -----	1. Свет је створен за тебе, чувај га! – уводни час Упознавање са садржајем програма и начином рада ----- Свето Писмо нам сведочи о настанку света	Математика:

----- <i>Когнитивни аспект:</i> препознати неке елементе библијске повести о стварању света; моћи да препозна и именује иконе на којима су представљени дани стварања света, на основу библијске повести; моћи да увиди да је свет скуп конкретних врста живих бића која су уједињена, једна другима потребна и да она чине велику заједницу љубави – Цркву; моћи да објасни да је свет створен љубављу Божјом; моћи да разуме да се права слобода изражава као љубав према другим људима, природи и Богу; уочити да је човек сличан Богу. <i>Афективни аспект:</i> бити подстакнут да развија љубав према ближњима, природи и Богу; развијати жељу и свест о важности бриге према ближњима и природи. ----- <i>Когнитивни аспект:</i> • знати да је Бог створио свет из љубави и да објасни како зна да Бог воли свет; • препознати да Бог брине о свету и да наведе примере Божјег старања о свету; • увидети кроз своје креативне способности да је човек сличан Богу; • увидети да Бог жели да свет постоји вечно; • увидети да су Бог, људи и природа различити, али да нису потпуно раздвојени; • увидети различитост која постоји између Бога и створеног света; • знати да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет; • упознати улогу анђела као сарадника Божјих у старању о свету; • уочити да је свет смртан ван заједнице са Богом; • упознати садржај молитве Анђелу чувару; • усвојити текст и мелодију песме „Анђели певају“. <i>Афективни аспект:</i> • бити подстакнут да развија свест о томе да је важан зато што га воли Бог и његови ближњи ; • бити подстакнут да се труди да воли све људе (чак и оне од којих је веома различит). -----	II – БОГ СТВАРА СВЕТ И ЧОВЕКА ----- III – БОГ НАС ВОЛИ ----- IV – ЗАЈЕДНИЦА БОГА И СВЕТА КРОЗ ЧОВЕКА -----	6 ---- 5 ---- 4 ---- 5	Света некада уопште није било (1. и 2. дан стварања) Све је биље створено и Сунцем обасјано (3. и 4. дан стварања) Све врви од живота (5. и 6. дан стварања) Створен сам да личим на Бога Појам Светога Писма као књиге откривења Стварање невидљивог светадуховних сила - анђела Библијско казивање о стварању света по данима Стварање човека Песма „Молитва“ Бранко Радичевић (песник се диви Божјем стварању и моли благослов...) Прича „Паче“ А. Солжењџин ----- Бог ствара свет из љубави Бог, људи и природа Свет не може без Бога Бог се брине о свету Божји весници •Прича „Шишарка“ или прича „Себични цин“ О. Вајлд (са правим крајем, кад се појављује Христос...) •Прича Св. Владике Николаја о томе како је Господ са Богородицом избегао пастира Давида из невоље (кад је заспао у пећини а змија му легла на груди...)А кад је одрастао Цар Давид је описао Богородицу и Христа у псалму •„Љубавна песма“, М. Данојлић (о маслачку и облачку) •Јављање анђела Богородици; •Јављање анђела Јосифу; •Сусрет Богородице и Јелисавете; •Јављање анђела пастирима; •Јављање анђела мудрацима; Анђеоло јавља Јосифу да склони породицу у Египат; •Молитва Анђелу чувару; •Песма: „Анђели певају“. ----- Човек домаћин и свештеник у свету Свети Сава	Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; јединице мере за време; римске цифре; Српски језик: правилно усмено и писмено изражавање; Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника; писање великог слова, народна књижевност, писање датума, Музичка култура: Певање и слушање пригодних песама

<i>Когнитивни аспект:</i> • уочити да је човек посредник између Бога и природе и да Бог са природом разговара преко човека; • проширити своје знање о служењу Светога Саве Богу и нашем народу; • уочити да нема љубави без служења ближњима; • упознати библијску повест о Христовом служењу Апостолима. <i>Афективни аспект:</i> • бити подстакнут да љубав препознаје као служење; • знати да кроз чињење дела љубави према ближњима, постаје сличан Христу и светитељима Божјим. ----- <i>Когнитивни аспект:</i> • препознати да је Литургија захвалност Богу; • уочити да се захвалност Богу показује кроз наше дарове; • уочити да наши дарови хлеб и вино представљају свет у малом; • увидити везу Литургије и спасења човека и света; • проширити своја знања о празнику Васкрсења; • увидити шта за створену природу значи Христово Васкрсење; • усвојити текст и мелодију песме „Људи ликујте“ <i>Афективни аспект:</i> • бити подстакнут да учествује на Литургији како би показао Богу да жели да буде у заједници са Њим; • бити подстакнут да у себи развија осећај захвалности према Богу и својим ближњима. ----- • Ученицима пружити неопходно знање да разумеју да је човек одговоран за очување природе; • Омогућити ученицима да увиде на које све начине људи данас уништавају природу, тј. да увиде да загађење природе потиче од човека; • Омогућити ученицима да разумеју да је човек позван од Бога да брине о природи; • Упознати ученике са примерима изражавања љубави према природи; • Развијати код ученика скромност; • Установити обим и квалитет знања стечених у току школске године из Православног катихизиса.	V – ЛИТУРГИЈА ПРЕОБРАЖЕНИ СВЕТ ----- VI – ЧОВЕК И ПРИРОДА	----- 4	Свети Сава брине о нама Радост служења Прича „Три дрвета“ (Ова прича је и Божићна и Васкршња) • Подизање задужбина – најзначајније задужбине Светога Саве и Светог Симеона Мироточивог • Јеванђељско казивање о Христовом служењу – прање ногу апостолима и Тајна вечера • Прича: Добročинство – најлепши начин да постојиш, из књиге «Мали анђеол», Н. Витошевић. ----- Наши дарови благодарности (опис н.ј. - твар у Литургији) Литургија - преображај света Литургија – молитва за спасење човека и света Васкрсење Лазарево Васкрсење Христово • Твар у Литургији – хлеб и вино • Песма “Како настаје хлеб“ Лидија Поповић • Твар у Литургији – тамјан, уље, восак, вода, врба, бадњак, јаје, жито, грожђе... • Прича о удовичиној лепти • Велика Јектенија • Прича „Мудри чобанин“ Патријарх српски Иринеј Гавриловић (прича о причешћу) • Библијско казивање о васкрсењу Лазара • Казивање о женама мироносицама на Христовом гробу („Зашто тражите живог међу мртвима“) • Васкршња прича „И жовотиње“ Зинаида Хипијус ----- Све чека на љубав човека Чувамо дарове Божије љубави Стварање света у православној иконографији Икона света створеног за мене Поучне приче : • „Свети Власије благосиља животиње“ • „Игуман и медвед“ • „Необична лађа“ (Свети Елије и крокодил) • „Свети Серафим и медвед“	Ликовна култура: црта, илуструје; Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника; равноправност; демократско друштво;

			•Песма „ Радуј се “ М. Одаловић •Израда иконе •Израда стрипа	

Начин остваривања програма :

Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има на уму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.

Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: • теоријска настава (34 часова) • практична настава (2 часа)

Место реализације наставе • Теоријска настава се реализује у учионици; • Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе : Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспонована наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Оквирни број часова по темама : Увод – 1; Бог ствара свет и човека – 7; Бог нас воли – 7; Заједница Бога и света кроз човека– 6; Литургија – преображени свет – 7; Човек и природа – 6; Евалуација – 1+1

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

1. Шта ти осећаш, желим да знам
2. У туђим ципелама
3. Богатство различитости
4. Чувамо своје и туђе здравље – израда плаката
5. Исхрана и здравље

6. Игре које не угрожавају наше и туђе здравље
7. Бонтон толеранције
8. Развијање комуникацијских вештина – ненасилна комуникација
9. Мотивација ученика за учење.
10. Анализа својственог рада
11. Како да побољшам свој успех?
12. Израда плана активности – режим дана
13. Превенција насиља – Сви различити, а исти
14. Превенција насиља – ненасилна комуникација
15. Превенција насиља – дигитално насиље
16. Превенција насиља – Ненасилно решавање сукоба
17. Књиге које волим да читам
18. Свети Сава школска слава
19. Завичајне личности
20. Упознавање необична занимања
21. Чиме се баве људи у свету
22. Развијање интересовања према различитим сверама живота
23. Родитељи представљају занимања
24. Родитељи представљају занимања
25. Васпитни поступци родитеља
26. Награде и казне
27. Анализа успеха на крају трећег класификационог периода;
28. Мере за побољшање успеха
29. Ускрс
30. Тимски рад
31. У свету музике
32. Стари занати
33. Мој хоби
34. Како видим себе на крају трећег разреда
35. Анализа успеха на крају школске године
36. На крају трећег разреда

ВАННАСТАВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Одељенско веће трећег разреда и саставни је део Годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности

Реализују се према интересовању ученика. Сачињава се посебан програм при чему се узимају у обзир материјални и просторни услови рада, узрастне карактеристике и способности ученика.

В. Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, схватања важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта. Недеља школског спорта обухвата:

- физичке активности прилагођене узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице...); – ђачке радионице (о здрављу, физичком вежбању, спорту и др...).

Г. Активности у природи (излет, крос, зимовање, летовање...)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа може да организује активности у природи:

- излет;
- крос се организује минимум једном у току школске године;
- зимовање – организује се за време зимског распуста (физичке активности на снегу);
- летовање – организује се за време летњег распуста (камповање итд.).

Д. Школска такмичења

Школа за ученике трећег разреда организује и спроводи такмичења из минимум једне елементарне или спортске игре (у складу са програмом), полигона у току школске године, као интегрални део процеса физичког и здравственог васпитања. Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са планом и програмом наставе и учења, као и на такмичењима од интереса за локалну заједницу.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају: – потешкоће у остваривању исхода; – смањене физичке способности; – лоше држање тела; – здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних програмских садржаја, које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

– уочавање постуралних поремећаја код ученика; – саветовање ученика и родитеља; – организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно; – организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења, а спроводи их наставник Физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који реализује разредну наставу у одељењу које ученик похађа.

Ослобађање ученика од наставе Физичког и здравственог васпитања: Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Свеска за резултатима ученика постигнутим на тестирању – лични картон ученика.

ДОПУНСКА НАСТАВА

СРПСКИ ЈЕЗИК наставне јединице	Методе, циљеви и исходи допунске наставе	МАТЕМАТИКА наставне јединице

Читање текстова	Циљеви: Усвајање наставних садржаја које ученици нису усвојили током редовне наставе. Усвајање наставних садржаја предвиђени Планом наставе и учења на основном нивоу. Неговање сарадничких и кооперативних односа у раду. Увежбавање и понављање стечених знања и вештина и давање упутстава за савладавање потешкоћа у учењу. Пружање индивидуалне помоћи ученицима у учењу и бољем разумевању наставних садржаја. Оспособљавање ученика у повезивању градива сродних предмета и примени стечених знања. Методе: монолошка, дијалогска, кооперативна, метода објашњавања и демонстрације, истраживачко - стваралачка, метода практичних радова	Бројеви до 100, читање, писање, задаци
Реченице по значењу		Читање и писање бројева до 1000
Писање реченица		Писање бројева римским цифрама
Усмено препричавање текста		Сабирање и одузимање до 1000
Писмено препричавање текста		Сабирање и одузимање до 1000
Врсте именица		Писмено сабирање
Род и број именица		Писмено одузимање
Глаголи		Мерење и мере
Реченице и речи		Права, полуправа, угао
Употреба великог слова		Текстуални задаци
Састављање реченица		Множење и дељење
Вежба у писменом изражавању		Усмено и писмено множење и дељење
Придеви		Правоугаоник и квадрат
Вежбе читања и писања		Изрази са више операција
Вежбе у описивању		Мерење и мере
Употреба скраћеница		Једначине, разломци, скупови
Глаголи у тексту		Троугао, симетрија, разломци
Читање текстова из Читанке		Решавање израза

ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

За ученике којима је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, планирају се и спровode мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно доноси индивидуални.

Индивидуални образовни план за ученике са тешкоћама у учењу, сметњама у развоју и инвалидитетом, односно за ученике у ризику од раног напуштања школовања

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је због сметњи у развоју и инвалидитета, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна образовна подршка.

Индивидуални образовни план је посебан акт који има за циљ оптимални развој ученика и остваривање исхода образовања и васпитања, у складу са прописаним циљевима и принципима, односно задовољавања образовно-васпитних потреба ученика. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже:

податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку;

педагошки профил ученика, у ком су описане његове јаке стране и потребе за подршком;

план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика;

персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности;

податке о праћењу и вредновању ИОП-а и

сагласност родитеља. ИОП се израђује према образовним потребама детета, ученика, односно одраслог, и може да буде прилагођени програм наставе и учења (ИОП 1) и измењени програм наставе и учења за један, више или све предмете (ИОП 2).

Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине одељенски старешина, предметни наставник, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/ старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник, при планирању рада у одељењу, усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика.

Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима, школа обезбеђује израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана којим се врши проширивање и продубљивање садржаја учења (ИОП 3). Индивидуални образовни план је посебан акт који у овом случају има за циљ оптимални развој и задовољавање образовно-васпитних потреба ученика који постижу резултате који превазилазе очекивани ниво образовних постигнућа.

Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима укључује:

податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку;

педагошки профил ученика, у којем су описане његове јаке стране и потребе за подршком;

план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика;

персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности;

податке о праћењу и вредновању ИОП-а и

сагласност родитеља.

Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке ученику. Тим за пружање додатне подршке чине: наставник предметне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика, укључујући мере и активности предвиђене индивидуалним образовним планом. Он се остварује доминантно у оквиру заједничких активности у одељењу а у складу са потребама ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (Свет око нас/Природа и друштво, Музичка култура и Ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло, веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

Начин прилагођавања програма за двојезично образовање

Школа, у складу са неопходним условима за рад у двојезичној настави и квалификованим стручним кадром, одређује предмете, фонд часова који ће се реализовати на страном језику као и начин остваривања наставе која се одвија на страном језику.

РЕАЛИЗАЦИЈА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима. Поред организације излета, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Сврха ових активности је подршка прилагођавању ученика четвртог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширивање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго. Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру слободних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и задовољство учесника активности. Бројни су начини на које је могуће то остварити, као на пример: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

За ученике овог узраста важно је да родитељи буду упознати са активностима које школа нуди и помогну да њихова деца изаберу оне које им највише одговарају.

ХОР

Певање у хору је непроцењива вештина у којој деца уживају од најранијег узраста. Свака основна школа је у обавези да организује рад хорова. У зависности од броја ученика и њихових певачких способности, могу се формирати разредни хор и/или хор млађих, то јест старијих разреда основне школе. Рад са хором представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника. Рачуна се као саставни део обавезне наставе, а вреднује се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по три часа недељно, односно по 108 часова годишње.

Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године и као редовна настава улазе у фонд часова наставника музичке културе.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...). Развија се дечји глас, правилно држање, дисање, интонација, изговор и артикулација.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању. Утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој) је веома значајан. Певање у хору у великој мери доприноси смањењу стреса и агресивности. Деца која певају у хору показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама. Уједно, певање у хору подстиче и доживотну љубав према музици.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дејчјих композитора и композиције са фестивала дејчјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет једногласних и двогласних композиција, а *carrella* или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности и примереног литерарног садржаја.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам. Код сваког ученика треба да пронађе његов природни певачки регистар и опсег. На тај начин ће их поделити на певачке гласове (први и други, односно горњи и доњи) за извођење двогласних композиција.

На часовима хора, наставник треба да укаже на важност држања тела, дисања и правилног изговора гласова. Услов правилног дисања је правилно држање тела. Крајњи циљ је природно и синхронизовано певање и уједначен звук хора.

Вежбе дисања су важне за загревање гласница, отварање дисајних путева и опуштање грла. Практикују се пре вежби певања и значајне су за регулисање даха у току певања.

Вежбе распевавања доприносе квалитету певања и прецизном интонирању, чак и у почетним фазама. Како је певање техничка вештина, распевавање може помоћи развоју дејчјих гласова. Наставник треба да буде креативан и користити вокализе које ће бити забавне деци, јер основни циљ је да заволе певање. Вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене.

Обрада песме:

– Обратити пажњу на избор песме имајући у виду могућности ученика. Код обраде нове песме најпре се приступа анализи текста. Наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. За вежбање дикције препоручује се и певање слогова или одговарајућег текста на истој тонској висини.

– Усвајање мелодије се одвија у фрагментима. Уколико је композиција двогласна, ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима, све док свака група не буде интонативно сигурна. Правилном интонирању могу помоћи и визуелни знакови, на које деца одлично реагују. На пример, покретима руку нагоре и надоле можемо давати знак деци да се мелодија креће навише или наниже.

– На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обратити пажњу на динамику и агогику.

Ученици треба да усвоје правило међусобног слушања, нарочито код унисоног певања. Уколико не чују ученика поред себе, значи да певају прегласно. Уколико се уз певање изводи и кореографија, покрете треба увежбати пре текста.

Од прве пробе хора ученике треба упутити на правила понашања: нема причања у току извођења, жвакања жвака, треба да стоје право (мада их не можемо спречити да се врпоље). Ако ученици правила усвоје на пробама, лакше ће их поштовати на концертима. Незаобилазни су и детаљи везани за одабир гардеробе за наступе, уласка на сцену, распореда стајања, поклањања, изласка са сцене...

Обрађене композиције треба изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ У ХОРУ У ТРЕЋЕМ РАЗРЕДУ

Химне: *Државна химна; Химна Светом Сави; Химна школе.*

Дечје песме: Миња Субота, *Од школе и књиге*; Бранко Милићевић, *Ласте*; Коста Бабић, *За свако чудо*; Коста Бабић, *Коњски реп*; Коста Бабић, *Врабац*; Мирко Шоуц, *Јесен*; Александар Кораћ, *Ал' је леп овај свет*; Миодраг Илић Бели, *Јануарске звезде*; Петар Озгијан, *Свитац*; Милан Ђурђевић, *Анђели певају*; Леонтина Вукомановић, *Свети Саво, мудра главо*; Станко Корунковић, *Пролећна песма*; Перпетум Џезиле, *Киша*; Хор Колибри, *Љубав је то*; В. Стојанов, *Јесењска песма*; Вера Миланковић, *Српска ћирилица*; Вера Миланковић, *Добар дан*; Драгана Михајловић Бокан, *Пастир Хиландара*; Хор Врапчићи, *Ти и ја*; Драгана Михајловић Бокан, *Деци света*;
Народне песме: *Киша пада; Кажми мени ђаче, учениче; Ој, Бадњаче, Бадњаче; Божићна песма, Седи Ђира на врх сламе; Ко удара тако позно; Маријо славна.*

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има ученика чије интересовање и љубав за различите активности не може да се задовољи само оним што им пружа редовна настава. За такве ученике могу да се организују слободне активности у оквиру планинарске, ликовне, литерарне, рецитаторске, спортске и друге секције.

У зависности од афинитета и креативних способности или извођачких могућности ученика рад се може организовати кроз следеће активности:

– рецитовање; – ликовно стваралаштво; – литерарно стваралаштво; – дигитални свет; – математичарење; – шах; – атлетика; – посете концертима у школи и ван ње (концерти ученика музичких школа, пројекције музичких филмова...); – музејски истраживачи; – спорт у природи Оријентиринг (проширивање и примена знања из Природе и друштва, Физичког и здравственог васпитања - оријентација у простору, боравак у природи); – пешачење (на основу програма рада ове секције чији је циљ подстаћи дружење, перманентно окупљање и развити тимски дух неопходно је успоставити ритам са активностима у природи које ће се изводити ван учионице. За почетак се креће од непосредног окружења да би сваким даљим дружењем та дистанца била све већа. Упознаје се прво школско двориште и његово непосредно окружење, затим квартал у којем је школа и долазне улице, месну заједницу у којој живе и раде чланови, општинске институције и важније установе и крените са изучавањем ближе и даље околине користећи предности облика рељефа у непосредном окружењу (потоци, реке, брда, канали, шуме и пропланке, изворе, планинарске домове, ловишта, баре и језера...) и градског превоза (ради лакшег одласка).

Програм рада треба прилагодити могућностима сваког ученика или групе.

Школским програмом за 3. разред основног васпитања и образовања у периоду од 2026 – 2030. године предвиђено је организовање и извођење:

ЕКСКУРЗИЈЕ УЧЕНИКА НА РЕЛАЦИЈИ СМЕДЕРЕВО – СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ - НОВИ САД – СМЕДЕРЕВО

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, жива природа, где човек живи, кретање у простору и времену; основни облици усменог изражавања; мерење времена; разне врсте знакова и симбола; певање и слушање музике; различити облици кретања; шта може да наруши моје здравље)

Упознавање културног наслеђа, развијање и неговање културе

Рекреативне активности ученика

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи града Новог Сада и околине

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Садржаји екскурзије:

Обилазак Гимназије у Сремским Карловцима (упознавање културног наслеђа и развијање свести националног идентитета, правила понашања у културним објектима, фотографисање)

Обилазак Саборне цркве у Сремским Карловцима (упознавање културног наслеђа и развијање свести националног идентитета, правила понашања у културним и верским објектима, фотографисање)

Одлазак у Природњачки музеј у Новом Саду (упознавање флоре и фауне Републике Србије)

Обилазак Дунавског парка у Новом Саду (упознавање флоре и фауне Републике Србије, уочавање различитих облика појављивања вода у природи, слободно време, разне елементарне игре)

Шетња Змај Јовином улицом у Новом Саду (упознавање културног наслеђа, правила понашања на градским улицама и шеталиштима, фотографисање)

Обилазак Петроварадинске тврђаве (упознавање културног наслеђа, правила понашања у културним објектима, фотографисање)

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, екскурзија ће бити реализована за најмање 60% ученика разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине трећег разреда и туристички водич туристичке агенције реализатора екскурзије.

Време трајања екскурзије: један радни дан (12 часова), друга половина маја или јун

Путни правци: Смедерево – Сремски Карловци – Нови Сад - Смедерево

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

НАСТАВА У ПРИРОДИ

Требало би да се реализује у школској 2026/27. 2027/28. 2028/29. и у школској 2029/30. години на планини Копаоник, хотел „Сребрна лисица“ , у граду Ивањици, хотел „Парк“ или Златибор.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским и равничарским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским и равничарским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји наставе у природи:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризура, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитоване и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља или сеоског газдинства (уочавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (уочавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање...)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, настава у природи ће бити реализована за најмање 2/3 ученика другог разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине другог разреда, рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора одмора и рекреације.

Време трајања наставе у природи: 7 дана у октобру или у априлу или у мају.

Путни правац: Копаоник, Ивањица или Златибор

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

* ПРАВИЛНИК О ПЛАНУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ПРОГРАМУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", Број 110-00-89/2019-04), а примењује се почев од школске 2020/2021. године.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ОД ШК. 2026/27. ГОД. ДО ШК. 2029/30. ГОД. IV РАЗРЕД

Ред. број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		Недељно	годишње
1.	Српски језик	5	180
2.	Енглески језик	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Природа и друштво	2	72
5.	Ликовна култура	2	72
6.	Музичка култура	1	36

7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет ³	1	36
УКУПНО: А		20	756
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМ		
1	Верска настава/Грађанско васпитање ¹	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе ²	2	72
УКУПНО: Б		1-3*	36-108*
УКУПНО: А + Б		21-23*	792-864*

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		недељно	годишње
1.	Редовна настава	21-23*	756-828*
2.	Дигитални свет ³	1	36
3.	Допунска настава	1	36
4.	Додатна настава	1	36
5.	Настава у природи/ Камп ^{**}	6-10 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ОБЛИЦИ	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
			недељно	годишње
1.	Час одељењског старешине		1	36
2.	Ваннаставне активности ⁴		1-2	36-72
3.	Екскурзија		1-3 дана годишње	

¹Ученик бира један од понуђених изборних програма
² Ученик припадник националне мањине који слуша наставу на српском језику може да изабере овај програм али није у обавези
³ Дигитални свет је обавезан за све ученике
⁴ Школа реализује ваннаставне активности у области науке, технике, културе, уметности, медија и спорта
* Број часова за ученике припаднике националних мањина
** Настава у природи/ Камп организује се у складу са одговарајућим правилником

1. ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА СУ:

- 1) обезбеђивање добробити и подршка celovitom развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за celoviti развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;

***Напомена :** Настава у природи организује се за ученике од првог до четвртог разреда, у трајању од 7 до 10 дана, уз писмену сагласност родитеља, за најмање 2/3 ученика одељења.

За ученике који не одлазе на наставу у природи школа је дужна да организује наставу.

- 10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 13) развијање позитивних људских вредности;
- 14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
- 16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- 17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
- 18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

2. ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за први циклус образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај четвртог разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључне речи садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика четвртог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета, у овом случају током четвртог разреда. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних.

Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Та потреба да се образовање и васпитање усмере ка развијању компетенција био је један од разлога увођења и пројектне наставе као облика образовно-васпитног рада. Пројектна настава се у данашње време све више фокусира на остваривање образовних стандарда и исхода и, како показују резултати најновијих истраживања, прати друштвене промене својом усмереношћу на развијање знања и способности ученика кроз активности планирања, истраживања и тимског рада у оквиру предметног и међупредметног повезивања садржаја. Поред тога, једна од битних особина савременог приступа пројектном раду у настави односи се на коришћење ИКТ у пројектним активностима што обезбеђује ефикасније учење и развијање знања, али и развијање понашања правилног и безбедног коришћења рачунара и интернета. Детаљније препоруке за планирање и остваривање пројектне наставе дате су у поглављу 7 – *Упутство за реализацију пројектне наставе*.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја; метода, поступака и техника наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења намењени су, пре свега, наставницима који непосредно раде са ученицима, али и онима који на посредан начин узимају учешће у образовању и васпитању. Зато треба имати у виду да терминологија, која је коришћена у програмима наставе и учења, није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица, било за непосредан рад са ученицима, било за потребе уџбеничких и дидактичких материјала, прилагодити узрасту ученика. Програми наставе и учења су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и праћења и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања, разговор са колегама итд.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датих програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама одељења.

3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета	СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ	Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	180 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– чита са разумевањем различите врсте текстова; – укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове; – разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује позитивне и негативне особине ликова; – уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам); – тумачи идеје књижевног дела; – препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; – уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; – разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу; – преприча текст из различитих улога/перспектива; – уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шаљив);	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија 1. Шаљива народна песма <i>Женидба врапца Подунавца</i> 2. Војислав Илић: <i>Јесен</i>/Владислав Петковић Дис: <i>Зима</i> 3. Момчило Мошо Одаловић: <i>Молитва за маму</i> 4. Мирослав Антић: <i>Космонаутска песма</i> 5. Бранко Миљковић: <i>Песма о цвету</i> 6. Добрица Ерић: <i>Завичај/Отаџбина је наша очевина</i>/Момчило Мошо Одаловић: <i>Птице косовчице</i> 7. Мирослав Антић: <i>Прва љубав/Најљубавнија песма</i>/Алексије Марјановић: <i>Љубав</i> 8. Бранко Ћопић: <i>Месец и његова бака</i>/Десанка Максимовић: <i>Пауково дело</i> 9. Бранислав Црнчевић: <i>Кад би мени дали један дан</i> 10. Владимир Андрић: <i>Дај ми крила један круг</i> 11. Народна песма <i>Милош у Латинима</i> 12. Народна песма <i>Јетрвица адамско колена</i> Проза 1. Народна прича о животињама: <i>Међед, свиња и лисица</i> 2. Народна приповетка: <i>Најбоље задужбине</i> 3. Народна приповетка: <i>Ветар и сунце</i> 4. Народна бајка: <i>Пепељуга</i> 5. Бранислав Нушић: <i>Прва љубав</i> (одломак из <i>Аутобиографије</i>) 6. Бранислав Црнчевић: <i>Босоноги и небо</i> 7. Гроздана Олујић: <i>Стакларева љубав</i> 8. Светлана Велмар Јанковић: <i>Стефаново дрво</i> 9. Лав Николајевич Толстој: <i>Врабац и ласте/Два мрза</i> 10. Драган Алексић: <i>Позориште на небу</i> 11. Весна Алексић: <i>Детективско срце</i>

– уочи супротстављеност лица у драмском тексту; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику; – одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила; – правилно пише сва три модела управног говора; – употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; – употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика; – препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо; – прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној; – повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак;		12. Ханс Кристијан Андерсен: <i>Ружно Паче</i> – читање у наставцима Драмски текстови 1. Гвидо Тартаља: <i>Подела улога</i> 2. Љиљана Крстић: <i>Кад пролеће дође</i> 3. Дејан Алексић: <i>Слава</i> Научнопопуларни и информативни текстови (из књига, енциклопедија и часописа за децу) ● о нашим знаменитим књижевницама, сликаркама и научницама; ● о природним лепотама и културним знаменитостима Србије; ● о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету ● бонтон. ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Милован Данојлић: Избор из поезије за децу 2. Драган Лукић: Избор из поезије за децу 3. Јасминка Петровић: <i>О дугмету и срећи</i> 4. Рене Гијо: <i>Бела Грива</i> 5. Ерик Најт: <i>Леси се враћа кући</i> 6. Александар Поповић: <i>Пепељуга</i> ДОПУНСКИ ИЗБОР (са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела) 1. Избор драмских текстова за децу 2. Бранко В. Радичевић: <i>Песме о мајци</i> 3. Светлана Велмар Јанковић: <i>Књига за Марка/Очаране наочаре</i> 4. Горан Петровић: <i>Разлике</i> 5. Едмондо де Амичис: <i>Срце</i> 6. Јохана Шпири: <i>Хајди</i> 7. Михаел Енде: <i>Бескрајна прича</i> (одломак) 8. Астрид Линдгрен: <i>Пипи Дуга Чарапа</i> 9. Златко Васић: <i>Чаробно путовање</i> 10. Урош Петровић: <i>Мартинина велика загонетна авантура</i>

– правилно структурира текст; – учествује у предлагању садржаја и начина рада.		
		11. Гордана Тимотијевић: <i>Сличице/Владимир из чудне приче</i> 12. Угљеша Шајтинац: <i>Чарна и Несвет</i> 13. Момо Капор: <i>Сања</i> 14. Весна Алексић: <i>Брљиво срце</i> Књижевни појмови: – шаљива народна песма, – прича о животињама, – особине народне епске песме, – приповетка, – роман за децу, – персонификација, – опис природе и ликова, – приповедање у 1. и 3. лицу, – сукоб драмских лица.
	ЈЕЗИК Граматика и правопис	Речи које у писању и говору мењају облик; речи које не мењају облик (без именовања врста непроменљивих речи). Реченица и реченични чланови (субјекат, предикат, објекат, прилошке одредбе). Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта; изостављени субјекат. Појам предиката (глаголски предикат). Појам објекта (именице у функцији објекта). Прилошке одредбе за време, место и начин. Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта. и Управни говор (трећи модел). Велико слово: имена становника држава и насеља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела – примери из обрађених дела (нпр. <i>Ружно Паче...</i>); устаљена и посебно наденута имена животиња; називи институција, предузећа и установа, манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности (усклађено са предметом Природа и друштво). Речца <i>ли</i>; скраћени упитни облик <i>је ли (је л')</i> према узрочном везнику <i>јер</i>. Предлог <i>са</i> уз заменице (нпр. <i>са мном, с њом</i> и сл.). Писање вишечланих бројева.

	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалошкој форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл. Речи истог облика, а различитог значења; речи истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази. Разгледница, честитка, писмо. Књижевни и други текстови (линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе. Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског/драматизованог текста и сл. Правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица <i>Ви</i> из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца <i>ли</i>, предлог <i>са</i>, вишечлани бројеви). Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације. Лексичко-семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.

Кључни појмови: књижевност, језик, језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења *Српског језика* заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планираним фондом часова по областима и годишњим фондом часова.

Програм наставе и учења предмета *Српски језик* у четвртном разреду основне школе чине три предметне области: *Књижевност*, *Језик* и *Језичка култура*. Препоручени број часова по предметним областима је: *Књижевност* – 80 часова, *Језик* – 50 часова и *Језичка култура* – 50 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима, као и до сада, заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима: природа и улога књижевног дела, врсте текста, сврха текста: за читање/разумевање/препричавање/тумачење, брзина напредовања ученика, годишња доба, значајни датуми и празници, посебности ученичког колектива,

школе и локалне заједнице, предметна и међупредметна повезаност садржаја и исхода, међупредметне компетенције итд. Корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима.

Могући примери функционалног груписања и повезивања по сродности дела обавезног и допунског корпуса школске и домаће лектире могу бити следећи (никако и једини):

– одрастање у различитим временима и културама (Бранислав Црнчевић: *Кад би мени дали један дан*, *Босоноги и небо*, Гвидо Тартаља: *Подела улога*, Драган Лукић: избор из поезије за децу, Јасминка Петровић: *О дугмету и срећи*, Ерик Најт: *Леси се враћа кући*, Рене Гијо: *Бела Грива*, Горан Петровић: *Разлике*, Јохана Шпири: *Хајди*, Астрид Линдгрен: *Пипи Дуга Чарапа*, Весна Алексић: *Брљиво срце*, Владимир Антић: *Дај ми крила један круг*, Бранко Миљковић: *Песма о цвету*, Михаел Енде: *Бескрајна прича* (одломак), Љиљана Крстић: *Кад пролеће дође*, Дејан Алексић: *Слава*, Едмондо де Амичис: *Срце*);

– дете и породица (Момчило Мошо Одаловић: *Молитва за маму*, Мирослав Антић: *Космонаутска песма*, Бранко В. Радичевић: *Песме о мајци*, Народна песма *Јетрвица адамско колена*, Јохана Шпири: *Хајди*, Едмондо де Амичис: *Срце*);

– хумор (шаљива народна песма *Женидба врапца Подунавца*, Бранко Топић: *Месец и његова бака*, народна прича о животињама: *Међед, свиња и лисица*, Дејан Алексић: *Слава*, избор из драмских текстова за децу);

– описивање бића и простора у различитим временским условима (Војислав Илић: *Јесен* или Владислав Петковић Дис: *Зима*, Десанка Максимовић: *Пауково дело*, Лав Николајевић Толстој: *Врабац и ласте/Два мраза*, Љиљана Крстић: *Кад пролеће дође*, Милован Данојлић: избор из поезије за децу, Драган Лукић: избор из поезије за децу);

– бајковити свет (народна бајка: *Пепељуга*, Александар Поповић: *Пепељуга*, Гроздана Олујић: *Стакларева љубав*, Ханс Кристијан Андерсен: *Ружно Паче* – читање у наставцима, Златко Васић: *Чаробно путовање*, Гордана Тимотијевић: *Владимир из чудне приче*, Михаел Енде: *Бескрајна прича* (одломак), Драган Алексић: *Позориште на небу*);

– поучне приче (народна приповетка: *Најбоље задужбине*, народна приповетка: *Ветар и сунце*, Лав Николајевић Толстој: *Врабац и ласте*, Два мраза, Весна Алексић: *Детективско срце*, Ханс Кристијан Андерсен: *Ружно Паче*, Угљеша Шајтинац: *Чарна и Несвет*);

– родољубље, неговање традиције, културног и националног идентитета (Добрица Ерић: *Завичај/Отаџбина је наша очевина* или Моша Одаловић: *Птице косовчице*, народна песма *Милош у Латинима*, народна приповетка: *Најбоље задужбине* Светлана Велмар Јанковић: *Стефаново дрво*, Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка/Очаране наочаре*, значајне личности српског језика, књижевности, уметности, науке и културе);

– рађање прве љубави (Мирослав Антић: *Прва љубав* или *Најљубавнија песма* или Алексије Марјановић: *Љубав*, Бранислав Нушић: *Прва љубав* (одломак из *Аутобиографије*), Љиљана Крстић: *Кад пролеће дође*).

Наведени примери показују како се књижевноуметнички текст може повезивати са другим текстовима на различите начине, према различитим мотивима или основном тону.

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – *поезија, проза и драмски текстови* и употпуњена је избором научнопопуларних и информативних текстова о правилима лепог понашања, о природним лепотама и културним знаменитостима Србије и о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету. Избор дела је заснован на принципу прилагођености узрасту.

У четвртом, као и у претходним разредима, постоји читање у наставцима на часу. Чита се и проучава дужа верзија Андерсенове бајке *Ружно Паче*, целовита бајка. На неколико планираних часова, према плану који учитељ/учитељица самостално осмисли и одговарајућом динамиком, ученици читају и анализирају тај књижевни текст.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу, дат је и списак домаће лектире. Циљ обраде дела у оквиру домаће лектире је формирање, развијање и неговање читалачких навика код ученика. Током читања домаће лектире ученици негују истрајност у читању и у усвајању доминантних естетских и васпитних вредности књижевноуметничких текстова.

Новина програма за четврти разред јесте допунски избор лектире који омогућава учитељима да са наведеног списка или по сопственом избору бирају три дела која ће на часовима обрађивати. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Обимнија дела ученици могу читати у

слободно време, чиме се подстиче развијање континуиране навике читања. Повећан број дела у допунском избору лектире указује и на могућност обраде појединих предложених садржаја на часовима додатне наставе.

Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника. Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус и неговати истрајност у читању и доживљавању књижевног дела. У разговору са ученицима треба неговати способност ученика да опишу доживљај прочитаних књижевних дела, изнесу мишљење о њима, да разумеју најразличитије особине и поступке ликова и донесу суд о њиховим поступцима и особинама, као и о различитим догађајима у тексту. Читање захтева време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Посебно је важно што књижевност код ученика развија емпатију, тиме што се ученици уживљавају у естетски свет дела и емотивно га проживљавају. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али и репрезентативних дела за децу из светске књижевности. Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела деце књижевности.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова за домаћу лектуру (предлози за читање). Избор дела школске и домаће лектире примерен је узрасту ученика.

Поред дела из белетристике, програмом се подстиче и упознавање ученика са нашим знаменитим списатељицама, уметницама, научницама које су оставиле значајан траг у српској култури; са природним лепотама и културним знаменитостима Србије; са занимљивим пределима, народима, обичајима у свету, са правилима лепог понашања у породици и школи, кроз избор научно-популарних текстова из књига, енциклопедија и часописа.

У допунски корпус лектире уведена су бројна савремена књижевна дела за децу, која су по својој мотивској или тематској сродности блиска ученицима. Циљ је био да се пружи могућност ученицима и учитељима да се обрадом таквих дела развија имагинација и емпатија, чиме се богати читалачко искуство ученика и осавремењује приступ у настави.

Текстови из допунског дела лектире могу да послуже учитељу и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати, наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Током обраде књижевних текстова ученици развијају прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да износе своје ставове и образлажу их примерима из текста.

При тумачењу текстова из школске и домаће лектире треба разликовати књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; одредити тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; именовати позитивне и негативне особине ликова; уочити битне појединости у описима бића и природе; уочити природу хумора у књижевном тексту и разумети идеје књижевног дела.

Ученик треба да уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа, рима и ритам), запази персонификацију у књижевном делу и разуме њену улогу; разликује описивање, приповедање и дијалог у књижевном делу; прави разлику између приповедања у 1. и приповедања у 3. лицу у књижевном тексту; уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шаљив) и уочи супротстављеност лица у драмском тексту. Развијање књижевних појмова код ученика не подразумева

учење дефиниција, већ именовање и описно образлагање појма и уочавање улоге одређеног појма у књижевноуметничком тексту. Књижевни појмови се најпре уочавају у одговарајућем тексту, а затим се тумачи њихова функција.

Приликом обраде лирских, епских и драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (изражајно рецитовање лирске песме, читање прозног текста интерпретативно, сценски наступ – извођење драмског текста, драмска игра, драмски дијалози, гледање деце позоришне представе и филмова за децу, снимање и коментарисање драматизованих одломака).

Часови књижевности могу се употпунити коришћењем дигиталних садржаја. Наставницима и ученицима могу бити од велике помоћи аудио записи, на којима се чује како глумци изражајно и интерпретативно назују изабране текстове. Такође, у наставу треба увести разноврсне стваралачке активности којима се врши систематизација обрађених садржаја (игре асоцијација, креативне слагалице, интерактивни задаци и квизови).

Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и сценског израза (народна бајка *Пепељуга* и Поповићева драма *Пепељуга*, екранизација бајке *Ружно Паче*, романа *Леси се враћа кући*, *Аутобиографије*, *Пипи Дуга Чарана*), чиме ученици упознају природу различитих медија и развијају своју медијску писменост. Путем упоредне анализе филма и књижевног дела, ученици ће увидети да је филм независно уметничко остварење, као и да је књижевни текст инспиративан предлог за ново, оригинално уметничко дело.

Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела. Исти текст може се повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или основном тону, у склопу пројектне наставе, која се базира на исходима, а не на садржајима учења. Међупредметну повезаност учитељи успостављају, пре свега, са наставом природе и друштва, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Препоручује се да ученици у настави користе електронски додатак уз уџбеник, уколико за то постоји могућност у школи.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици овладавају граматичким и правописним правилима стандардног српског језика која ће примењивати у писаној и говорној комуникацији.

Грамматика

Како би се приступило усвајању нових садржаја, неопходно је да се добро утврде знања из морфологије: врсте речи и њихове граматичке категорије.

У оквиру нових садржаја потребно је на примерима показати да неке речи мењају облик, а неке не (ту се пре свега подразумева промена именица, заменица и придева по падежима, и глагола по временима). Важно је да ученици уоче речи које не мењају свој облик (ту пре свега мислимо на прилоге који немају компарацију, предлоге, везнике и типичне речце, без навођења њихових назива).

Пре увођења нових садржаја из синтаксе треба обновити знања о реченици и разликовању различитих врста реченица по облику и значењу.

У четвртном разреду уводи се појам реченичних чланова и појам службе (функције) речи у реченици. Служба субјекта усваја се на примерима именица и личних заменица. Треба јасно указати на разликовање врсте речи (именица, заменица) и службе (субјекат). Глагол као врста речи јавља се у служби предиката. Усвајање предиката треба започети са примерима глагола у презенту, а затим са примерима глагола у прошлом и будућем времену, уз указивање на разликовање простих облика у садашњем и сложених у прошлом и будућем времену. Посебно треба истаћи примере типа *Дечак је јуче читао* (када помоћни глагол није уз нелични глаголски облик). Именице поред службе субјекта могу имати и службу објекта. На јасним и неспорним примерима објаснити појам објекта (нпр. *Дечак чита књигу*). Уз обраду објекта може се указати и на промену облика речи (*књига: књигу*). Атрибут треба објаснити преко примера када је придев уз именицу, у оквиру групе речи са службом субјекта или објекта (не у оквиру прилошких одредаба). Кроз примере треба показати да у служби субјекта, објекта и прилошких одредаба за место, време и начин могу бити речи и групе речи. Усвајање реченичних чланова треба да иде постепено од најједноставнијих примера ка сложенијим. Прво се дају примери са једном речу у служби субјекта/објекта, а затим групе речи у истој функцији. Уз усвајање нових садржаја потребно је стално указивати на разликовање врста речи и њихове службе (функције) у реченици.

У претходним разредима обрађен је први и други модел управног говора тако да је неопходно направити систематизацију, а затим увести и трећи модел. Неопходно је моделе управног говора повезати са правописним правилима и употребом знакова навода и запете.

Наставу граматике треба повезивати са наставом књижевности тако што књижевни текстови из програма могу послужити за граматичку анализу и послужити као пример употребе врста речи у реченици, службе речи у реченици и различитих врста реченица по облику и значењу. Примери треба да буду једноставни за анализу. Учитељ може и да прилагоди текст, тако да примери буду типични.

Правопис

Правописна правила ученици треба да усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз усвајање нових садржаја, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице и краћих текстова.

Писање имена становника држава и насеља, имена улица и тргова, назива институција, предузећа и установа, манифестација, као и писање устаљених имена историјских догађаја и историјских личности потребно је повезати са наставом предмета Природа и друштво. Писање имена из уметничких дела и писање имена животиња потребно је повезати са наставом књижевности и обрадити на основу примера из обрађених дела (нпр. *Ружно Паче*, *Пити Дуга Чарана*, *Леси* и сл.).

Писање речце *ли* обрађено је у другом разреду, а сада се уводе и мало сложенији примери. Због честе погрешне употребе пожељно је посебно указати на разликовање скраћеног упитног облика *је ли* (*је л'*) и узрочног везника *јер* (честе грешке: *Јер* *имаш оловку?* уместо *Је л'* *имаш оловку?* и сл.). Писање предлога *са* уз заменице обрадити само уз типичне примере *са мном*, *с њом*, *с тобом* и сл. Писање вишечланих бројева треба повезати са наставом математике.

Систематизација знања из правописа најбоље се постиже вежбањем на тексту, исправљањем грешака у тексту, диктатима и сл.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, односно на развијање, богаћење и унапређивање њихове језичке способности. Област *Језичка култура* обухвата усмено и писмено изражавање. Наставни рад у овој области реализује се у садејству са другим двома областима: са језиком и књижевношћу, али и кроз самосталне наставне јединице. Ваљано усмено и писмено изражавање омогућава ученику да успешно учи и савлада и друге школске предмете.

Основни облици усменог и писменог изражавања (препричавање, причање, описивање) представљају темељне програмске садржаје за усавршавање и неговање језичке културе ученика. У четвртном разреду требало би подстицати ученике да препричавају, причају и описују и на сажет и на опширан начин како усмено, тако и писмено.

Препричавање је један од најпопуларнијих облика усменог и писменог изражавања у млађим разредима основне школе. Да не би постало импровизовано, свако препричавање мора да има свој циљ и планско усмеравање. Унапред би требало да се зна које ће садржаје ученик препричавати у наставним околностима. Избор треба да обухвати различите врсте текстова/садржаје. Потребно је усмеравати ученике како да одаберу чињенице, како да одвоје главно од споредног и мање битног и како да следе хронолошки ток садржаја. Потом, требало би водити рачуна о томе да се препричавају само они садржаји који испуњавају програмске захтеве и који су ученицима претходно протумачени/анализирани, предочени, објашњени. Будући да у четвртном разреду настава језичке културе усложњава и повећава захтеве на плану овог облика изражавања ученика, требало би их подстицати, између осталог, да препричавају текстове/садржаје у целини и по деловима, али имајући у виду план препричавања. Потребно је и вредновати препричавање, тј. упутити ученике на мање или више успеле сегменте овог облика изражавања.

Причање представља стваралачко изражавање без обзира на то да ли је у питању стварност или фантазија, тј. да ли је реч о репродуковању неког доживљаја, догађаја и замишљеног садржаја (из света дечије маште). Најчешће се почиње са причањем доживљаја, па потом догађаја. За причање је потребан посебан интелектуални напор и развијеност језичке компетенције на одређеном нивоу што ће се одразити на избор тематске грађе и њених значајних појединости и на начин језичког уобличавања свих структурних елемената приче. Потребно је указати ученицима да могу слободније да износе личне доживљаје, ставове, да буду маштовити и оригинални, да се емоционално и сликовито изражавају. Требало би водити рачуна о поштовању основних методичких начела која се односе на организацију овог вида језичког испољавања ученика: планирање, подстицање, усмеравање и вредновање. У четвртном разреду је посебно

значајна корелација са садржајима из других двеју области (језика и књижевности), због чега би предност требало дати причању у дијалошкој форми, односно уношењу дијалога, управног говора у структуру казивања.

Описивање јесте најсложенији облик језичког изражавања на овом узрасту. Међутим, у мањој или већој мери, заступљено је у свакодневној комуникацији и зато је неопходно посветити му посебну пажњу. Због бројних узрасних ограничења у раду са најмлађим ученицима, овој врсти језичког изражавања потребно је приступити одговорно и уз поштовање принципа наставне условности и поступности приликом постављања захтева: оспособљавати ученика да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Будући да се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста (посебно књижевноуметничког), требало би стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима (опис односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл.), јер су то и најбољи обрасци за спонтано усвајање описивања као трајне вештине у језичком испољавању. Да би се ученици навикли да се клоне стереотипа при описивању, потребно их је подстицати да пишу о ономе што је њима блиско или што је на њих дубоко деловало. Циљеве и задатке ове врсте вежбања требало би постепено усложњавати – од једнолинијске дескрипције видљивог до промишљеног, аналитичког изражавања доживљаја стварности у којој ће бити истакнута самосталност и индивидуалност ученика. Стога се понекада описивање може комбиновати са методом разговора, графичким представљањем или са методом посматрања. Остали општи методички приступи овом значајном облику језичког изражавања исти су или слични као и код препричавања и причања (од планирања, преко реализације планираних активности, до вредновања постигнутог и функционалног повезивања са сродним садржајима какви су и усмена и писмена вежбања за стицање, усавршавање и неговање језичке културе ученика).

Обрада наставних садржаја који се односи на *речи истог облика, а различитог значења и речи истог значења, а различитог облика, као и на устаљене језичке изразе* требало би да се заснива на бројним примерима који су ученицима познати, јер би им помогли да боље разумеју и да употребљавају дате лексеме у спонтаној комуникацији, што би допринело обогаћивању њихове језичке продукције и унапређивању њихове комуникативне компетенције. Изузетно је значајно да се ове лексеме и устаљени изрази не изучавају изоловано, изван контекста, већ је потребно указати ученицима на њихову функцију у стварној језичкој употреби. Требало би, између осталог, разговарати са ученицима о посебним (стилским) ефектима које ове лексеме и фразеологизми имају у одређеном тексту. Ово градиво би требало повезати са наставом књижевности, будући да књижевно дело обилује лексичким слојевима, којима се изграђује и књижевни и језички укус ученика.

Наставној јединици *Разгледница, честитка, писмо* требало би приступити функционално. Требало би подстицати ученике да сами напишу разгледницу, честитку или писмо, али би им требало, најпре, предочити одређена правила која се односе на ове облике писане комуникације. Пажњу би посебно требало усмерити на адресирање писма и разгледнице. Пожељно је повезати ово градиво са одговарајућим наставним јединицама из правописа.

Помоћу књижевних и некњижевних текстова ученицима би требало указати на различите могућности употребе речи, синтагми и реченица у формалним/неформалним језичким ситуацијама, као и на промену њиховог значења у зависности од контекста. Током практичне наставе језичке културе ученицима би требало указати да је неопходно говорити онако како то захтева комуникативна ситуација и са њом ускладити језичке механизме.

Изучавањем различитих врста текстова – линеарних и нелинеарних – кроз осмишљавање, организовање и реализовање бројних активности, код ученика би требало унапређивати читалачку компетенцију. Посебно би их требало усмеравати на то да промишљају о текстовима, да их анализирају, да језички исправно и јасно искажу своје мишљење о одређеном тексту, као и да повезујући информације изнете у тексту, изведу закључак. Пожељно је код ученика подстицати стратегије које читалац користи у сусрету са текстом, као што су, на пример: проналажење информација; повезивање и интерпретирање; промишљање и евалуирање. Не занемарујући узрасне и индивидуалне карактеристике ученика, требало би их оспособити да примене знања и вештине које ће им омогућити да коректно реше проблемске ситуације у различитим контекстима у којима се читање одвија.

Кохерентност представља значајно обележје текстуалне структуре и упућује на континуални карактер неког текста. Стога би у настави језичке културе требало оспособљавати ученике да правилно конципирају/структурирају текст/састав. На пример, требало би да састављају логички смислене текстове на основу задатих речи или да састављају текстове чија ће дужина бити ограничена. Такође, требало би их подстицати да осмисле више различитих почетака текста на исту задату тему или да осмисле више различитих завршетака наменски припремљеног и према захтеву прилагођеног недовршеног текста; да успостављају нарушен хронолошки или смислени поредак у задатом тексту и слично.

Свака од програмских вежби (правописне, језичке, лексичко-семантичке и говорне вежбе) планира се и реализује у наставном контексту у коме постоји потреба за функционалним усвајањем и функционалном применом датих језичких законитости и појава у новим комуникативним ситуацијама, као и потреба за утврђивањем, обнављањем или систематизовањем знања стеченог током наставе језика и наставе књижевности.

Говорне вежбе код ученика подстичу машту и креативност, али и дивергентно мишљење, због чега би их требало чешће примењивати у настави језичке културе. Потребно је да буду прецизно испланиране и детаљно организоване. Говорне вежбе су у функцији изграђивања доброг језичког укуса, елоквентности и флуентности у изражавању. На овом узрасту адекватне могу бити следеће говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског/драматизованог текста и слично.

Системска примена адекватних правописних вежби омогућава да теоријско правописно знање благовремено пређе у умење, као и да се стечена навика примене правописних правила испољи у практичној и спонтаној намени. Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. У овом узрасту требало би примењивати просте правописне вежбе које су погодне за савлађивање само једног правописног правила из једне правописне области. Приликом припреме правописних вежби требало би поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Како би се успешније савладала програмом предвиђена правописна начела, погодне могу бити следеће правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица *Ви* из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца *ли*, предлог *са*, вишечлани бројеви).

Врсте језичких вежби потребно је одабрати у контексту наставног садржаја. То могу бити допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације и слично.

Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Врсте ових вежби треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима. Развијању смисла за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза доприносе различите вежбе, на пример: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју.

Писмени задаци представљају најсинтетичнији облик деловања у развијању језичке културе ученика и могу недвосмислено указати на ефекте наставе српског језика и књижевности у целини. У четвртном разреду ученици израђују два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту. Оба писмена задатка требало би писати ћириличким писмом. Пожељно је да исправак првог писменог задатка ученици пишу ћириличким, а другог латиничким писмом.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени знање стечено током наставе језичке културе у свакодневной формалној и неформалној комуникацији.

Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Акценат би требало да буде на учениковим способностима – на ономе што ученик може или покушава да учини. Током процеса наставе и учења учитељ континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета	СТРАНИ ЈЕЗИК	
Циљ	Циљ наставе и учења Страног језика у основном образовању и васпитању јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.	
Разред	Четврти	
Годишњи фонд часова	72	
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
– поздрави и отпоздрави, примењујући једноставнија језичка средства; – представи себе и другог; – разуме једноставнија питања личне природе и одговара на њих; – поставља једноставнија питања личне природе; – у неколико једноставнијих везаних исказа саопшти информације личне природе о себи и другима водећи рачуна о приватности и поверљивости; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на права детета; – разуме једноставнија упутства, налоге и упозорења и реагује на њих; – саопшти једноставнија упутства, налоге и упозорења уз одговарајуће образложење; – разуме позив на заједничку активност и реагује на одговарајући начин; – упуту позив на заједничку активност; – разуме кратке и једноставније молбе и реагује на њих уз одговарајуће образложење; – упуту кратке и једноставније молбе; – исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин; – разуме једноставније исказане честитке и одговори на њих;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Реаговање на усмени и писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); усмено и писано изражавање прикладних поздрава.
	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Слушање једноставнијих текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа, присутних и одсутних.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ИСКАЗИВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИЈИХ УПУТСТАВА, НАЛОГА И УПОЗОРЕЊА	Слушање налога, упутстава и упозорења и реаговање на њих; давање једноставнијих налога, упутстава и упозорења (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Слушање једноставнијих позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност коришћењем једноставнијих исказа.
	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Слушање једноставнијих исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање усменог и писаног одговора на исказану молбу коришћењем једноставнијих језичких средстава; упућивање молби, исказивање захвалности и извињења.
	ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА И ДРУГИХ ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА	Слушање једноставнијих исказа којима се честитају празници и други значајни догађаји; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки.
	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Слушање једноставнијих описа бића, предмета, места и појава; давање кратких описа бића, предмета, места и појава;

– упуту једноставније честитке; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, наведе најуобичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника; – именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставније описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места у неколико везаних једноставнијих исказа; – разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи једноставнија обавештења о положају у простору; – разуме и саопшти једноставније исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време; – разуме једноставније исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставнија обавештења која се односе на припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање; – разуме једноставније исказе за изражавање интересовања, допадања/недопадања и реагује на њих; – изражава допадање/недопадање уз најједноставније образложење; – тражи најједноставније образложење допадања/недопадања; – разуме једноставније текстове у којима се описују радње и способности у садашњости;		тражење и давање информација у вези са описом бића, предмета, места и појава.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање једноставнијих исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих и туђих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на њих.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Слушање текстова у којима се на једноставнији начин описује положај у простору; усмено и писано тражење и давање информација о положају у простору коришћењем једноставнијих језичких средстава.
	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Слушање једноставнијих исказа у вези са хронолошким временом и метеоролошким приликама; усмено и писано тражење и давање информација о хронолошком времену и метеоролошким приликама коришћењем једноставнијих језичких средстава.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	Слушање текстова с једноставнијим исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања коришћењем једноставнијих језичких средстава.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	Слушање текстова с једноставнијим исказима за изражавање интересовања, допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање интересовања, допадања/недопадања коришћењем једноставнијих језичких средстава.
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Слушање једноставнијих исказа који говоре о радњама и способностима у садашњости; описивање радњи и способности у садашњости, постављање питања и одговарање на њих, усмено и писано, коришћењем најједноставнијих језичких средстава.
	ИЗРАЖАВАЊЕ БРОЈА, КОЛИЧИНЕ И ЦЕНА	Слушање једноставнијих исказа који говоре о броју, количини и цени; саопштавање броја, количине и цена; усмена и писана размена информација о броју, количини и ценама, коришћењем једноставнијих језичких средстава.

– размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише радње и способности у садашњости користећи једноставнија језичка средства – разуме и саопшти једноставније исказе који се односе на бројеве, количине и цене; – учествује у предлагању садржаја и начина рада.		

Кључни појмови садржаја: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда првог циклуса основног образовања и васпитања – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика, тако да свака тема представља одређени ситуацијски комплекс.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Србија – моја домовина
- 5) Становање – форме, навике
- 6) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине
- 7) Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
- 8) Школа и школски живот
- 9) Млади – живот деце и омладине
- 10) Здравље и хигијена
- 11) Емоције (љубав према породици, друговима)
- 12) Превозна средства
- 13) Временске прилике
- 14) Уметност за децу (нарочито модерна књижевност за децу; пригодне традиционалне и модерне песме)
- 15) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 16) Слободно време – забава, разонода, хобији
- 17) Исхрана и гастрономске навике
- 18) Путовања
- 19) Мода и облачење
- 20) Спорт
- 21) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења

ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	Hi/Hello (everyone/guys)! Nice to see you again! Nice to see you too! How are you today? I'm fine, thank you, and you? I'm very well, thanks./Not great./I'm OK. Good morning/afternoon/evening/night. Goodbye./Bye. See you (all) in 5 minutes/soon/later/tomorrow/on Monday/next week/in September/next year! Have a nice day/weekend/trip/holiday! Thanks, same to you! Welcome to our school/town/city! Личне заменице: I, you... Глагол to be – the Present Simple Tense. Императив. Предлози са прилошким одредбама за време: on, in... (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Which/What school do you go to? I go to (school's name) Primary School. What's the name of your school? What year/grade are you in? I'm in year 4/the fourth grade. Which class are you in? I'm in class 4₁/4a, and you? Who are they? What are their names? She's Dunja and he's Mateja. They are not in year four/the fourth grade. They're in year three/the third grade. This is our head teacher, Mrs Parsons. Who's that? It's Miss Herbert, she's a P.E. teacher. Who's your class teacher? Who's the class monitor? Who's absent? Everybody's present. Meet my new friend Dorian. He's from Greece. His father's Greek, but his mum's Serbian. He lives on an island. Where does your friend live? She's Montenegrin. She lives in the mountains. Do you live in a flat or a house? Peter's family are from the USA. His mum works in a restaurant. Where does his dad work? These are my aunt Slađana and her husband Zoran. They've got twin daughters. Those are my uncle Miodrag and his wife Ana. How many children have they got? They've got three sons. What are your cousins' names? How old are they? It's Marija's eleventh birthday today./She's 11 today. When's your birthday? It's in May/on 5th May/May 5th. Who's the winner of the competition? Who's the world skateboarding champion? Who are the characters in the story? Who are they? The boys'/girls'/children's names are... Tell me about your family/friends. Личне заменице: I, you... Присвојни придеви: my, your... Показне заменице: this/that, these/those. Have got за изражавање поседовања. The Present Simple Tense. Питања са Who/What/Which/Where/When/How (old/many). Правилна множина именица: daughter-daughters, son-sons... Неправилна множина основних именица: child – children... Предлози са прилошким одредбама за место: from, in, on...

	Предлози са прилошким одредбама за време: <i>in, on...</i> Саксонски генитив са именицама у једнини/множини. Употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, са редним бројевима, као и са основним географским појмовима. Императив. Основни бројеви 0–100. Редни бројеви 1–30. (Интер)културни садржаји: Устаљена правила учтивости; употреба титула уз презимена (<i>Mr, Mrs, Miss</i>); конвенције у писању/изговору датума; разлике између британске и америчке варијанте енглеског језика у изговору, лексичком фонду и правопису.
РАЗУМЕВАЊЕ, ТРАЖЕЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИЈИХ УПУТСТАВА, НАЛОГА И УПОЗОРЕЊА	<i>Hurry up! We're late for school!</i> <i>Stand up! Sit down! Sit up straight!</i> <i>Take out your books/notebooks! Put them down/away!</i> <i>Get quiet, everyone!</i> <i>Which page? Turn to page 20./Page 20, everyone!</i> <i>Whose turn is it? It's Stefan and Filip's turn!</i> <i>Listen to the question! Listen and tick or cross. Put up your hand when you finish!</i> <i>Complete the sentence/dialogue/description.</i> <i>Describe your room/house. Make a project about your town.</i> <i>Let's take some photos of the new lab for our school website. E-mail the photos to the ICT teacher.</i> <i>Put the forks on the left side and knives and spoons on the right side of the plate. How many forks/knives/spoons? Place the teaspoon on the saucer.</i> <i>Put the candle inside the pumpkin! What's next?</i> <i>Look at my school report card! It's all 5s/As!</i> <i>Look at the shooting star! Make a wish!</i> <i>Don't sit down! Don't talk in class! Don't open the window – it's cold in here! Don't touch that – it's hot! Watch out! The floor is wet.</i> <i>Take off your shoes! Put on your trainers! Be quick!</i> <i>Let's practise! Just a second/moment/minute, please! Ready, steady, go!</i> <i>Time to eat, everyone! Ask the dinner/cleaning ladies.</i> <i>Come in! Come back! No way! Go away! Stop it! Leave me alone!</i> <i>Move over! Make way!</i> <i>Stop! We can't cross the road here! The traffic light is red!</i> <i>Say hello/goodbye! Say "Cheese"! Wave goodbye!</i> <i>Anyone else? Is that all? That's all for today!</i> Императив. Питања са <i>What/Which/Whose/How many/much...</i>

	Правилна множина именица: <i>book-books, notebook-notebooks...</i> Множина именица које се заврша вају на -у, -о, -f/fe: <i>photo-photos, knife-knives...</i> Саксонски генитив са именицама у једнини/множини. Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом. Бројеви 0–100. (Интер)културни садржаји: Поштовање основних правила учтивости.
ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<i>Look! There's a game on the playing field/in the playground! Come on, let's go and watch! Sorry, I can't, I don't have/haven't got time.</i> <i>Let's play hide and seek! I hate hide and seek, let's go swimming!</i> <i>How about rollerblading/riding bikes? Let's do eeny-meeny-miny-moe to decide! OK then!</i> <i>Are you coming to the swimming pool with us? No, I'm not, I've got a cold.</i> <i>Can you join our team and play with us? Great! I love handball! Welcome to the team! Come with us!/Sorry, I can't play handball. I don't know the rules.</i> <i>Let's buy a present for Luka. What/How about a CD? That's a good/great idea!</i> <i>Let's make/write birthday/Mother's Day/New Year/Christmas cards!</i> Императив Модални глагол <i>can</i> за изражавање предлога и способности. <i>Have got.</i> <i>The Present Simple Tense.</i> <i>The Present Continuous Tense.</i> <i>What/How about.</i> Употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, као и са називима игара/хобија/спорта. (Интер)културни садржаји: Прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.
ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<i>Can/May I have a whiteboard marker/pen, please? Yes, here you are/here it is. Thank you/Thanks. You're welcome.</i> <i>Can I sharpen my pencil? Of course you can.</i> <i>Excuse me, teacher, can you repeat the last sentence, please?</i> <i>Can you spell that for me, please?</i> <i>Can/May I insert the disc?</i> <i>Can/May we sit down here? No, they are Nikola's and Ema's seats.</i> <i>Can I have my ball back? Sorry, it's those boys' ball.</i> <i>Can I touch the animals? No, you can't, it's dangerous.</i> <i>Can you pass the salt, please?</i> <i>Can I have a slice of bread?</i> <i>Thanks a lot. Thank you for your help/everything.</i> <i>I'm sorry I'm late. Can you help me with these boxes, please? Oh sorry, I'm in a hurry. I'm late for my piano class.</i>

	Модални глаголи за изражавање молбе: <i>can/may</i>. Саксонски генитив са именицама у једнини/множини. (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА И ДРУГИХ ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА	<i>Best wishes for the New Year. I wish you a merry Christmas and many gifts from Santa Claus. Dear Family, I love you so much and that's why I'm sending this card.</i> <i>Happy Easter to you and your family. Hope you have a wonderful day!</i> <i>Happy Mother's Day! Happy Women's Day! Happy Saint Sava's Day! Happy teachers' Day! Happy April Fools' Day! Happy Halloween! Happy Holiday!</i> <i>We wish you a great school year! We wish you good teachers and new friends!</i> Правилна множина именица: <i>teacher-teachers...</i> Неправилна множина основних именица: <i>woman-women...</i> Саксонски генитив са именицама у једнини/множини. (Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и догађаји и начини обележавања/прославе.
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<i>I'm small but strong! My friends are brave and clever. Maša's polite. She's an intelligent girl. That boy isn't nice.</i> <i>Our teacher is kind but strict.</i> <i>This homework is easy. Those exercises are hard. Easy peasy! It's a piece of cake!</i> <i>It's a lie! It's true! That's fair/unfair!</i> <i>Which is your bag, Sam? The blue bag, Sir/Mr Wilson.</i> <i>Which girl is Sophie? She's wearing large earrings and sunglasses.</i> <i>What's the weather like? It's hot and sunny/cold and windy today. It's raining cats and dogs!</i> <i>On my birthday I usually have a party with my friends from school. How do you celebrate your birthday?</i> <i>On Women's Day we usually give flowers or small presents to our mums, aunts and grannies.</i> <i>We celebrate Saint Sava's Day in our school. It's on 27th January. I'm in the school play this year!</i> <i>April Fools' Day is a special day for jokes and tricks. In fact, it's only half a day because April Fools' Day finishes at midday.</i> <i>No more jokes after lunchtime, please!</i> <i>Every year at New Year we have a party.</i> <i>On Easter Sunday we always have a basket of eggs on the table and we eat special food. Do you eat special food on Easter Sunday in your country?</i> <i>On Halloween children in Britain and America often dress up as witches or ghosts and play 'trick or treat'. Halloween games are fun. What a great pumpkin lantern!</i> <i>Weekdays aren't fun!</i> <i>My home is a typical Serbian house. There's a living room, a kitchen, two bedrooms, a bathroom, an attic, and a small garden in front of the house. It's got lots of windows, so it's very light! The attic is spooky. There aren't any windows, so it's very dark. What's your home like?</i> <i>James Bond is a famous British spy. He's clever and good-looking. Prince Marko is a Serbian national hero. There are a lot of poems about him.</i>

	<i>The colours of the Serbian flag are red, blue and white. What are the colours of your country's flag? How many stars are there on the American flag? There are 50 stars.</i> <i>London stands/lies on the Thames River. Belgrade stands/lies on the Sava and the Danube Rivers.</i> <i>Tell me about your town/country.</i> Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа. Показне заменице: <i>this/that, these/those</i>. Егзистенцијално <i>There is/are</i>. Питања са <i>Who/What/Which/Where/How many...</i> Правилна множина именица и неправилна множина основних именица. Употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, као и са основним географским појмовима, са редним бројевима и са називима празника. Редни бројеви 1–30. (Интер)културни садржаји: Познате личности из области спорта, глуме, музике, књижевности, националне историје; престонице и препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја.
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<i>What's the matter? Are you OK/alright? Is everything OK/alright...? I'm feeling/I feel bad. Here, have a glass of water/an orange!</i> <i>I'm feeling/I feel crazy. Don't be silly!</i> <i>I'm angry with you. I'm sorry about that!</i> <i>I'm so happy/glad for you! Bravo! Well done! Thanks.</i> <i>Oh, I love you so much!</i> <i>I'm sorry for your loss. Do you need a hug?</i> <i>Nina's unhappy. She misses her cat. I'm sorry for her cat.</i> <i>We're worried. We're having an English test today. Good luck!</i> <i>Aleksa's upset. He doesn't know the answer. Bad luck! Don't worry!</i> <i>We are always excited on holidays.</i> <i>I don't care! It doesn't matter!</i> <i>The Present Simple Tense.</i> <i>The Present Continuous Tense.</i> Императив. (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<i>Our school is opposite the park.</i> <i>Where's your classroom? It's on the ground/first/second floor. It's between the language lab and the music room.</i> <i>The school canteen is downstairs, next to the gym. It's the third door on the left/right.</i> <i>The library is upstairs.</i> <i>There's a garden in front of/behind my house.</i> <i>Where are my new CDs? They are on the bookshelves/on the top/bottom shelf.</i>

	<i>The cat's hiding under the bed.</i> <i>Where's Zoja? She's at Una and Tea's house.</i> <i>Excuse me, I'm looking for the cinema./Where's the cinema? Go straight on/past the shops. Turn left/right at the cafe. It's on the left/right.</i> <i>Where are the famous monuments in your city/town? Madame Tussauds is a famous wax museum in London. Where are the famous museums in your country?</i> Предлози, прилози и прилошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: <i>in, on, at, next to, under, in front of, behind, between, opposite, here, there, downstairs, upstairs, (on the) left/right, straight on/past...</i> Питања са <i>Where</i>. Употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, са редним бројевима, као и са основним географским појмовима. Редни бројеви 1–30. (Интер)културни садржаји: Препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја.
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<i>What's the date today? It's 3rd March.</i> <i>When's your School Day? It's on 15th November.</i> <i>What time is it now? It's 10.05. It's time for my Maths class.</i> <i>When does the fifth class start/finish? It starts/finishes at half past 12.</i> <i>What time does the ice rink open? What time does it close?</i> <i>On school days I get up at 6.50. We have breakfast between 7 and 7.30. My school day starts at 8 o'clock in the morning and finishes at half past 1. There is a break between 9.30 and 10. What time does your school start/finish? What time do you have breaks?</i> <i>In the afternoon I go to my volleyball practice. I train for an hour.</i> <i>I meet my friends at the weekend. We go on holiday in summer.</i> <i>There are two terms in the school year in my country. The first term starts in September and finishes in January. The second term starts in February and finishes in June.</i> <i>When does spring/summer/autumn/winter start? It's usually warm and rainy in spring. Winters in Canada are very cold and snowy.</i> <i>On 31st October people around the world celebrate Halloween. When are your favourite celebrations/festivals?</i> <i>In Australia Easter isn't in spring – it's in autumn!</i> Питања са <i>What/When/What time</i>. Предлози за изражавање времена: <i>at, on, to, past, between...</i> Употреба/изостављање чланова у изразима <i>in the. morning/afternoon/evening, at the weekend/at weekends, have breakfast/lunch/dinner, by bus/car/bike, go on holiday</i> и сл., као и са редним бројевима, месецима, годишњим добима и називима празника. Редни бројеви 1–30. (Интер)културни садржаји: Конвенције у писању/изговору датума; конвенције у саопштавању времена; радна недеља и викенд.

ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	<i>I haven't got/don't have my homework today.</i> <i>Has anyone got/Does anyone have wet wipes? Who's got a paper tissue?</i> <i>What have you got for lunch?</i> <i>Whose are these jackets? They are Adrijan's and Petar's/my friends' jackets.</i> Присвојни придеви: <i>my, your...</i> Показне заменице: <i>this/that, these/those.</i> <i>Have got</i> за изражавање припадања/поседавања. <i>The Present Simple Tense</i> глагола <i>be/have</i>. Саксонски генитив са именицама у једнини/множини. (Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, однос према својој и туђој имовини.
ИЗРАЖАВАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА И ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	<i>What's your favourite book? It's "Charlie and the Chocolate Factory" by Roald Dahl, British writer. Why do you like it? It's fun and interesting.</i> <i>Dodgeball is my favourite P.E. game. Why? Because it's exciting. What's your favourite P.E. activity?</i> <i>My brother's crazy about water sports! He thinks/says they're cool. What about you? Do you like dancing? Yes, I love it./No, I hate it. What do you like doing at the weekend?</i> <i>How do you like the new game? It's boring/fantastic.</i> <i>I love doughnuts. They are yummy! This pizza's delicious/disgusting. Chips are my favourite food!</i> <i>I don't like Halloween. Tricks are scary. I love national celebrations. They are fun!</i> <i>The Present Simple Tense</i> глагола <i>be/like/love/hate</i>. Питања са <i>Who/What/Which/How</i>. Употреба/изостављање чланова са називима игара/хобија/спорта/празника. (Интер)културни садржаји: Конвенције у писању знакова навода; разлике између британске и америчке варијанте енглеског језика у изговору, лексичком фонду и правопису; интересовања, хобији.
ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ САДАШЊОСТИ	<i>What are your friends doing now/at the moment? Lazar's helping Magdalena with her homework. Maksim's talking on his mobile phone. Teodora's looking for her eraser. What are you looking for/at? Why's Vanja crying? I don't know. Why are they smiling? You're joking! I'm having fun with my friends!</i> <i>I can do a lot of things. I can talk about my family. I can write, but I can't spell! I can say hello and goodbye in German.</i> <i>Who/What can you see? Can you hear something?</i> <i>I don't walk to school, I go by bus. My friend Anastasija goes by car. I listen to music on the bus.</i> <i>We usually have soup, salad, potatoes and some meat for lunch. What does your family have for breakfast/lunch/dinner?</i> <i>In the UK children start school at the age of 5, but in my country they start school at the age of 7.</i> <i>The Queen of England lives in Buckingham Palace. Where does the American President live? He lives in the White House.</i> <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних радњи. <i>The Present Simple Tense</i> за описивање уобичајених радњи.

	Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности. Питања са <i>What/Where/When/How many...</i> Употреба/изостављање чланова и у изразима <i>at the moment, at the weekend/at weekends, go/walk to school, start/finish school, have fun, by bus/car/bike</i> и сл. (Интер)културни садржаји: Породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; обичаји и начин живљења људи у земљама енглеског говорног подручја.
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И ЦЕНА	БРОЈА, <i>This is our first day at school.</i> <i>Tuesday is the second day of the week.</i> <i>November is the eleventh month of the year.</i> <i>We live in the twenty-first century.</i> <i>Z is the twenty-sixth letter of the English alphabet.</i> <i>How many subjects have you got at school? We've got nine subjects. What about you?</i> <i>How many teeth have you got? I've got 24 teeth, and you?</i> <i>How tall are you? I'm 1 metre 50 cm tall.</i> <i>How old is your little brother? He's 2 and a half years old.</i> <i>Can I have 2 kilos of strawberries/a litre of yoghurt, please?</i> <i>Excuse me, how much are these bread rolls? They are 50 pence/cents/dinars each.</i> <i>How much is this dictionary? It's 15 pounds/euros.</i> Правилна множина именица: <i>subject-subjects, dinar-dinars...</i> Неправилна множина основних именица: <i>tooth-teeth...</i> Множина основних именица које се заврша вају на -y, -o, f/fe: <i>strawberry-strawberries, kilo-kilos, tomato-tomatoes...</i> Питања са <i>How much/many/old/tall...</i> Основни бројеви 0–100. Редни бројеви 1–30. Употреба одређеног члана са редним бројевима. (Интер)културни садржаји: Конвенције у писању двоцифрених бројева. Новчане валуте у земљама енглеског говорног подручја и њихове ознаке.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења за стране језике у првом циклусу основног образовања и васпитања усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у програму наставе и учења посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом планирања наставе и учења треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно узети у обзир да је уџбеник наставно средство које

не одређује садржаје предмета. Садржајима у уџбенику приступа се селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упуту ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које, од четвртог разреда, укључују усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста, интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични искази. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери језичких садржаја, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
 - говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
 - наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
 - битно је значење језичке поруке;
 - знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
 - са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива на социјалној интеракцији у учионици и ван ње, и спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
 - сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
- Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
 - поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
 - наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
 - ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
 - наставни материјали представљају један од извора активности и треба да буду праћени употребом додатних аутентичних материјала;
 - учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
 - рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.);
 - за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добрима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих материјала (планирање различитих активности, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

На избор стратегија за унапређивање и увежбавање језичких вештина у настави страног језика у четвртој разреду основне школе утичу, пре свега, психолошки и когнитивни фактори, карактеристични за наведени узрастни период. У првом и другом разреду учење страног језика било је аудио-вербалног карактера, засновано на имитацији и репродукцији онога што ученици чују од наставника (или са аудио записа). Од четвртог разреда се уводе активности које омогућавају веће когнитивно укључивање ученика. Ученик на овом узрасту страни језик користи у комуникацији и у ситуацијама које су блиске његовим интересовањима, показујући креативност, оригиналност у одговорима, активан однос према наставним садржајима. Одабиром одговарајућих стратегија за унапређивање и увежбавање језичких вештина осигурава се континуитет у развијању вишејезичности и достизању виших нивоа језичке компетенције релевантних и неопходних за даље школовање, живот и рад.

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика континуирано и истовремено увежбавају. Настава страног језика у четвртој разреду основне школе подразумева индуктивно усвајање граматичких и лексичких садржаја, како у усменом, тако и у писаном контексту. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем учења страног језика.

Ученици су већ навикли да сва упутства у настави која се често понављају буду на страном језику. Сложенија упутства, нарочито она за која наставник процени да су тежа за разумевање, могу се у почетку давати паралелно на страном и на матерњем језику. Принцип очигледности треба да буде широко заступљен на овом узрасту. За најважније комуникативне садржаје препоручује се учестало понављање ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције с варијацијама модела у којима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Подстицање интеракције с другим ученицима реализује се као вид медијације и укључује давање једноставнијих упутстава на страном језику (нпр. *питај друга или другарицу; одговори на питања друга/другарице*).

Ученици се оспособљавају за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему предложени језички садржаји служе као препорука и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом, као и потребама и интересовањима ученика.

Неопходно је приликом пажљивог планирања наставе увек имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровејертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Упутно је да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од пет до 15 минута.

ПРЕЗЕНТОВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ САДРЖАЈА

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства идеална су за увођење и увежбавање вокабулара.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи.

Одговарајући контекст (приче у сликама, песме, игре и сл.) битна је претпоставка успешног усвајања вокабулара, као и језика уопште. Усвајање лексике биће утолико ефикасније уколико се остварује у јасном ситуационом контексту. Треба водити рачуна о примереном лексичком минимуму током једног школског часа.

Дијалошки модели веома су ефикасни за развијање говора. Овладавање дијалогом се почиње од једноставније упитно-одговорне форме. Добро организован дијалог представља снажан подстицај за учење и напредовање, нарочито ако се има у виду да се учење страног језика одвија изван аутентичне говорне средине. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст, симулирати ситуацију која би одговарала аутентичној говорној средини, и која ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре. Дидактичке игре попут „У продавници”, „У библиотеци” и сл. представљају стимулативно средство за извођење динамичких, језичких и комуникативних вежби.

Пројектне активности повећавају мотивацију јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или у групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне компетенције. Пројекат је погодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата, тако и процеса рада.

Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају” његову употребу. Њихов потенцијал огледа се, између осталог, и у томе што:

- ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
- ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
- сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе” те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
- одговарају свим стилима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетички се изражавају кроз покрет;
- подижу мотивацију и самопоуздање;
- оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
- развијају машту и креативност код ученика.

Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Код увежбавања **читања** на овом узрасту препоручује се гласно читање текстуалних врста дијалошког карактера које је блиско говору и представља ефикасно средство за развијање опште језичке компетенције. Наративне текстуалне врсте захтевају читање у себи, чији је циљ издвајање информација из прочитаног текста. У циљу развоја разумевања прочитаног текста могу се применити и различите стратегије и технике усвајање и проширивање лексике коришћењем конвенционалних и електронских дидактичких средстава.

Писање је тесно повезано са говором. За увежбавање писања могу се користити различите фонетско-ортографске игре (нпр. на задато слово ученици пишу што више речи); ортографске игре (нпр.: исписивање речи са изостављеним самогласницима/сугласницима, где ученици имају задатак да попуне празна места и правилно напишу задате речи; наставник изговори једну реч, а ученици добијају задатак да напишу што више речи које почињу сваким словом речи коју је изговорио наставник); игре за развој писања (*Погоди реч!* – ученицима се даје текст на познату тему у коме недостају неке речи, а њихов задатак је да се досете које речи треба уметнути, при чему се уписивање може обављати и појединачно и групно).

Социокултурна компетенција, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији се језик учи у учењу страног језика је веома значајна јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између средина, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Граматички садржаји се на овом узрачном нивоу не обрађују експлицитно. **Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта** (примењујући елементе граматике који су неопходни за успешно остваривање комуникативне функције). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја путем језичких активности слушања и говора, према јасно утврђеним циљевима, исходима и стандардима наставе страних језика.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. За ученике који у редовној настави теже савладавају делове програма, организује се **допунска настава**. Наставник треба благовремено да уочи све недостатке у знању ученика и предузме мере **допунског објашњавања**, кориговања грешака и увежбавања како би сви ученици постигли задовољавајући успех и остварили програмом дефинисане резултате учења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају и наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Назив предмета	МАТЕМАТИКА	
Циљ	Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.	
Разред	Четврти	
Годишњи фонд часова	180	
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; – одреди месну вредност цифре; – изврши четири основне рачунске операције у скупу N_0; – састави израз, израчуна вредност бројевног изрази и примени својства рачунских операција; – реши једначине и неједначине и провери тачност решења; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину; – процени вредност изрази са једном рачунском операцијом; – одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; – прочита и запише разломке облика $(m, n \leq 10)$; – упореди разломке облика са једнаким бројоцима или имениоцима; – сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима; – запише резултат мерења дужине децималним бројем са највише две децимале; – сабере и одузме децималне бројеве са највише две децимале; – чита, користи и представља податке у табелама или графичким дијаграмима; – формира низ на основу упутства; – реши задатак применом различитих начина представљања проблема; – именује елементе и опише особине квадрата и коцке; – црта мреже и прави моделе квадрата и коцке;	БРОЈЕВИ	Скуп природних бројева са нулом. Декадни систем записивања бројева. Месна вредност цифре. Својства скупа природних бројева. Сабирање и одузимање (писмени поступак). Множење и дељење (писмени поступак). Својства рачунских операција (изражена формулама). Изрази са више операција (бројевни изрази и изрази са променљивом). Једначине и неједначине у скупу N_0 . Разломци облика $(m, n \leq 10)$. Упоредивање разломака са једнаким бројоцима. Једнакост разломака. Сабирање и одузимање разломака са једнаким имениоцима. Децимални запис броја са две децимале. Сабирање и одузимање децималних бројева.
	ГЕОМЕТРИЈА	Квадар и коцка.
	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење површине ($m^2, dm^2, cm^2, mm^2, km^2, ha, a$). Површина квадрата и правоугаоника. Површина квадрата и коцке. Мерење запремине (m^3, dm^3, cm^3, mm^3). Запремина квадрата и коцке.

– препозна сликовну predstavu изгледа тела посматраног са различитих страна; – прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; – израчуна површину квадрата и правоугаоника; – израчуна површину и запремину квадра и коцке; – реши проблемске задатке у контексту мерења.		

Кључни појмови садржаја: природни бројеви, декадни систем, својства операција, израз, једначине и неједначине, разломци, децимални запис броја, коцка, квадар, површина и запремина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Бројеви (132; 42 + 90)

Геометрија (12; 4 + 8)

Мерење и мере (28; 9 + 19)

Напомена: за реализацију четири писмена задатака (у трајању од по једног часа), са исправкама, планирано је осам часова.

Предложени редослед реализације тема:

1. Бројеви – први део (рачунске операције);
2. Мерење и мере – први део (површина квадрата и правоугаоника);
3. Бројеви – други део (једначине и неједначине);
4. Геометрија;
5. Бројеви – трећи део (разломци и децимални бројеви);
6. Мерење и мере – други део (површина и запремина квадра и коцке).

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје.

Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука.

Исходи представљају основ за избор наставних садржаја, доприносе и лакшем избору наставних стратегија, метода и поступака, чиме се олакшава дидактичко-методичко креирање процеса поучавања и учења. Достицањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција као што су комуникација, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

І. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици достигну исходе и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и

вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, дате исходе треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже достићи, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција и не треба је усмерити само ка достизању појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

Приликом планирања наставе, треба имати у виду да, у овом узрасту, различите игролике активности, као и употреба едукативних софтверских алата у функцији сазнавања и учења, могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја. Због тога је важно да се ученицима првог циклуса омогући да развијају математичко мишљење у контексту игроликих активности и употребе едукативних апликација на интернету и других електронских материјала. Поред тога, игролике активности и употреба едукативних апликација и електронских материјала значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према математици.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Бројеви

У четвртом разреду проширује се блок бројева на коме се ради, упознавањем природних бројева већих од 1.000 и формирањем појма скупа природних бројева N и скупа природних бројева са нулом N_0 . Упознају се својства скупа N_0 : уређеност, кардиналност, ограниченост са леве стране као и својства рачунских операција (замена места сабирака, здруживање сабирака, замена места чинилаца, 0 као сабирак, 1 као чинилац, множење збира и разлике бројем, сталност збира и разлике). Бројеви се представљају у декадном запису као зборови вишеструких декадних јединица ($4\,321 = 4\,000 + 300 + 20 + 1$) или збира производа једноцифрених бројева и декадних јединица ($4\,321 = 4 \cdot 1\,000 + 3 \cdot 100 + 2 \cdot 10 + 1 \cdot 1$). Одређује се месна вредност цифре у броју. Поступни развој појма броја подстиче се визуелним представљањем бројева на бројевној правој као и активностима одређивања најближе (вишеструке) декадне јединице.

Знања о рачунским операцијама даље се проширују писменим поступцима сабирања и одузимања, множења и дељења у скупу природних бројева, упознавањем поступака прво уз помоћ таблица месних вредности, а затим скраћеним поступцима са потписивањем. При увежбавању техника рачунања са вишецифреним бројевима треба водити рачуна о сврсисходности захтева и могућностима примене знања у реалним ситуацијама. Препоручљиво је да се брзина и сигурност у израчунавању збира и разлике бројева увежбава на примерима у блоку бројева до 1 000 000, а производа и количника на примерима множења, односно дељења (са и без остатка) највише двоцифреним бројем. Негује се и развија навика процењивања вредности израза и провере тачности рачуна. Ученике треба упутити да проверу тачности могу радити и калкулатором као и да могу користити апликације да би увежбали технике рачунања. Утврђују се својства операција која се изражавају реторички и симболички (формулама). Кроз примере ученицима се указује на функционалну примену својстава операција при рачунању.

Поред утврђивања способности израчунавања вредности простих и сложених бројевних израза, код ученика се развија способност састављања бројевних израза и израза са променљивом на основу инструкција или математичког моделовања проблемске ситуације. Подразумева се познавање математичких термина (сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, чинилац, дељеник, делилац, количник).

Решавају се просте и сложене једначине ($a \times x \pm b = c$, $a - b \times x = c$, $x : a \pm b = c$, $a - x : b = c$, $a : x \pm b = c$, $a - b : x = c$, $a \times (x \pm b) = c$, $a \times (b - x) = c$, $(x \pm b) : a = c$, $(a - x) : b = c$, $a : (x \pm b) = c$, $a : (b - x) = c$) и просте неједначине (у којима су релацијски знаци $<$, $>$, $\leq$ или $\geq$) са решењима из скупа N_0 . Решавање

једначина заснива се на познавању рачунских операција и њихове међусобне повезаности. Ученици се упућују да утврде вредности које би могла имати непозната у неједначини и у том скупу утврђује се за које вредности непознате се добија тачна неједнакост. Решавање неједначина заснива се на таблицама или на решавању одговарајућих једначина и познавања функционалне зависности резултата рачунских операција од њених компонената. Решења се записују уз коришћење симбола $\hat{I}$, $\{$ и $\}$. Разматрају се случајеви код којих неједначина има једно решење, има више решења или нема решења. Подстиче се навика провере решења и анализа „логичности“ решења с обзиром на природу проблема.

Решавање задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама је контекст за утврђивање и проширивање знања о својствима рачунских операција и развој способности математичког моделовања. Проблеми се задају у текстуалној форми, сликом, табелом или графиком (стубичастим дијаграмом и сликовним дијаграмом у коме један симбол може представљати више од једног објекта). У овим примерима, од посебног значаја је селекција значајних информација за решавање проблема и уочавање односа између познатих и непознатих компоненти које се представљају помоћу математичког апарата, најчешће писањем одговарајућих израза, једначина или неједначина. Развија се способност и навика ученика да усмено и писмено образложе поступке решавања задатка уважавајући чињеницу да често постоји више начина да се дође до решења. Ученици се подстичу да користе различите методе решавања проблема, укључујући и визуелно представљање проблемске ситуације (нпр. метод дужи, метод правоугаоника).

Важно је омогућити ученицима да решавају задатке који ће допринети даљем развијању математичко логичког мишљења и припреми за бављење појмом функције у наредним разредима. Зато су корисни задаци одређивања следећег члана низа, уочавања и описивања правила на основу започетог низа, формирања низа на основу заданог правила, као и осмишљавања новог правила за формирање низа.

Даље се развија појмовно разумевање разломка облика $(m, n \leq 10)$ анализом визуелних представа помоћу правоугаоних модела, кружног дијаграма и др. Упоређивање разломака заснива се на визуелним представама при чему се прво обнавља упоређивање разломака са једнаким именицима, а затим се раде случајеви упоређивања разломака са једнаким бројцима. Уочавају се еквивалентни разломци. Сабирају се и одузимају разломци са једнаким именицима, представљени визуелно, при чему се раде само случајеви код који је резултат мањи или једнак два цела.

Упознаје се децимални запис бројева са највише две децимале у контексту мерења дужине. Поступци сабирања и одузимања бројева у децималном запису обухватају само једноставне случајеве бројева са истим бројем децимала код којих је збир цифара на истој позицији у бројевима који се сабирају или одузимају мањи од 10 (нпр. $1,3 + 0,2 = 1,5$; $1,37 + 0,21 = 1,58$ и $1,7 - 0,2 = 1,5$; $1,74 - 0,21 = 1,53$).

Геометрија

Формирање геометријских идеја започето је, у првом разреду, посматрањем и описивањем предмета у реалном простору: полазећи од просторних облика познатих из свакодневног живота (коцка и лопта, квадар и ваљак, пирамида и купа), најпре су издвојени равни геометријски облици (круг, квадрат, правоугаоник, троугао), затим су издвојене линије којима су оивичени уочени облици и најзад тачке као пресеци линија. У четвртом разреду, заокружује се прва етапа учења геометрије анализом геометријских тела, заснованом на примени знања и вештина стечених учењем геометрије у ранијим разредима. Иако је пожељно обновити основне просторне облике, централно место ове теме заузимају квадар и коцка, будући да се исходи односе на ова геометријска тела. За успешно остваривање исхода, обраду нових садржаја треба да прати обнављање свих важних геометријских појмова из претходних разреда. Важно је повезати појмове *фигура*, *линија*, *тачка* редом са појмовима *страна*, *ивица*, *теме*, истаћи *паралелност* и *нормалност* међу појединим ивицама квадрата, односно *подударност* међу наспрамним странама квадрата. Својства квадрата и коцке треба повезати са својствима правоугаоника и квадрата, илуструјући одговарајуће везе и на моделима квадрата и коцке, и на њиховим мрежама.

Наставни садржаји који се односе на геометрију простора веома су важни за интелектуални развој ученика. Разноврсним примерима и задацима треба стимулисати оријентацију у простору, просторну визуелизацију, мисаоно сагледавање простора и томе слично. Наведене способности посебно се унапређују уочавањем веза између просторних односа и одговарајућих равних репрезентација. Зато је пожељно код ученика развијати вештину представљања геометријских тела цртањем одговарајућих слика у равни (слободном руком и геометријским прибором). Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и непрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица тела у односу на изабрани правац посматрања, као и да уочавају

елементе (пре свега праве углове) који нису веродостојно приказани на равној слици. Цртање у квадратној или тачкастој мрежи погодно је да се ученицима предоче разни начини представљања квадрата и коцке у зависности од правца посматрања. Развоју визуелне перцепције могу допринети задаци који се односе на тела састављена од коцки истих димензија и у којима се захтева бројање коцки и цртање фигура које се виде посматрањем тела са предње и задње стране, одозго и одоздо, слева и десна. Довољно је посматрати тела сачињена од једноцифреног броја коцки.

Савремена технологија пружа изузетне могућности да се једноставно и ефектно прикажу просторни односи, па зато интерактивни геометријски софтвери постају корисно средство у реализацији геометријских тема. На пример, када је реч о настави геометрије у четвртном разреду, препоручљиво је одговарајућим софтверским апликацијама генерисати разноврсне мреже квадрата (коцке) и симулирати њихово склапање, приказивати слике истог тела из различитих правца посматрања итд. Употреба софтверских апликација (нпр. за виртуелно састављање коцке) не сме да замени ниједну од традиционалних наставних активности (нпр. прављење модела коцке од картона), већ да буде додатак који ће допринети ефикаснијој реализацији наставног процеса. Треба имати на уму да за већину ученика самостална употреба неког софтвера представља додатно интелектуално ангажовање, па је неопходно унапред добро осмислити и припремити задатке у којима се захтева употреба софтверских апликација. Од ученика не треба очекивати вешту употребу софтвера, али је важно да уоче значај технологије и погодности које она омогућава.

Веза између геометрије и информатике може се остварити и задацима који су инспирисани једноставним програмима језика Лого: нпр. употребом наредби *горе*, *доле*, *лево*, *десно*, *напред*, *назад* описати путању „бубе-робота” из једног темена коцке у неко друго теме (при чему је пожељно истицати све могуће путање, тј. размотрити и комбинаторне аспекте проблема).

Исходи и одговарајући садржаји у вези са темом Геометрија веома су значајни и у научно-техничком и уметничком образовању. Зато је важно успоставити везе са другим предметима. На пример, повезивање са ликовном културом може се остварити истицањем ликовних ефеката којима се дочарава просторност. Корелација са природом и друштвом могла би се остварити кроз дискусију о просторном планирању, архитектури и грађевинарству и одговарајућим занимањима, уз посебно истицање значаја прецизног цртања и прављења макета. Корисно би било са ученицима уопштено анализирати план и макету неке познате грађевине.

Пожељно је реализовати и један пројектни задатак којим би се стимулисало функционално знање, повезивање и примена наученог. Пројектни задатак би могао бити прављење поједностављене макете учионице. Намештај у учионици би требало представљати у облику квадрата, односно коцке. Пре израде макете треба обавити мерење просторије и намештаја и погодно изабрати размеру.

Мерење и мере

Увођењу стандардних мерних јединица за површину (mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , а, ha, km^2) треба да претходи обнављање мерења дужине и одговарајућих стандардних јединица мере, као и подсећање на концепт мерења површине геометријских фигура, који су ученици упознали у трећем разреду без увођења стандардних јединица. Важно је да ученици овладају претварањем мерних јединица из већих у мање и обрнуто, вишеименованих у једноименоване и обрнуто, као и упоређивањем величина датих у истим или различитим мерним јединицама. Неопходно је да ученици повежу идеју поплочавања правоугаоника подударним квадратима са формулом за израчунавање површине правоугаоника. У задацима треба потенцирати правилан математички запис, прецизност и уредност приликом цртања и израчунавања. Реалним примерима треба развијати способност процене површина (просторија, станова, игралишта, парцела итд.) и њиховог међусобног односа.

Са практичног становишта веома су корисни задаци у којима треба израчунати површину фигуре која се једноставно може разложити на правоугаонике и квадрате. Овакви задаци су значајни и зато што непосредно повезују идеју поплочавања и примену формула за израчунавање површина. На њих се надовезује формирање појма површине квадрата и коцке и долажење до одговарајућих формула.

По аналогији са развијањем концепта мерења дужине и површине, уводи се појам запремине коцке и квадрата и стандардне мерне јединице за запремину (mm^3 , cm^3 , dm^3 , m^3). Формулу за израчунавање запремине квадрата треба повезати са идејом попуњавања квадрата истоветним коцкама.

У оквиру теме Геометрија истакнут је значај задатака који се односе на тела састављена од истоветних коцки и у којима се захтева бројање коцки, односно цртање фигура које се виде посматрањем тела са предње и задње стране, одозго и одоздо, слева и десна. Пожељно је неколико оваквих задатака урадити и

у контексту мерења, при чему бројање коцки треба повезати са запремином тела, а површину тела повезати са збиром површина одговарајућих фигура које се виде из различитих праваца.

Стандардне мерне јединице за запремину треба повезати са јединицама за мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl), које су уведене у трећем разреду. Пожељно је поменуте везе илустровати пресипањем воде из боце од 1 l у коцку странице 1 dm. Сипање воде из обичне кухињске мензуре може послужити за практично одређивање запремине посуда.

Тема Мерење и мере веома је важна за повезивање аритметичких и геометријских садржаја. Примене једначина треба илустровати погодним примерима и задацима у којима се примењују формуле за израчунавање површине и запремине. Поред тога, важно је подстицати и цртање геометријских репрезентација проблемских ситуација које се превасходно односе на аритметички контекст. Ово последње се посебно односи на примену тзв. методе дужи и методе правоугаоника при решавању аритметичких задатака.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Назив предмета	ПРИРОДА И ДРУШТВО		
Циљ	Циљ учења Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.		
Разред	Четврти		
Годишњи фонд часова	72		
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА		САДРЖАЈИ
– одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; – одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; – повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи;	МОЈА ОТАЦБИНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА	Природне и друштвене одлике Србије	Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије. Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности). Грађани Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима).

– уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; – представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; – у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса; – повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; – планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; – затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима у дигиталном окружењу; – идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаривањем; – испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; – наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; – наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; – наведе примере превенције и заштите од пожара; – прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; – опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом;			Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и животињског света).
		Човек – природно и друштвено биће	Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене у пубертету. Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји.
		Материјали	Смеше (течности, храна, земљиште, ваздух). Раздвајање састојака смеше (просејавање, одливање, цеђење, испаривање). Наелектрисавање предмета од различитих материјала. Електрична проводљивост – проводници и изолатори. Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање електричним апаратима у домаћинству. Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисавања тела и својства које тада испољавају). Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). Ваздух – кисеоник као чинилац сагоревања. Опасност и заштита од пожара.
		Прошлост Србије	Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време владарске породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота). Живот под турском влашћу (начин живота, облици пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак – узрок и ток; вође устанка; култура, начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).

– сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.			

Кључни појмови садржаја: отаџбина, оријентација у времену и простору, интеркултуралност, природни ресурси.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Природа и друштво задржао је постојећи оквир, план наставе и учења од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип.

Принцип животне близине, тзв. завичајни принцип, одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика, док се у старијим разредима просторни и временски оквир постепено шири. Конкретно, оквир унутар ког се остварују предметни исходи у првом разреду чине садржаји из најближег и непосредног окружења ученика, у оквиру области под називом *Непосредно окружење ученика* – дом, школа, насеља/дела насеља у коме ученик живи, у другом разреду просторни оквир се проширује на *Насеље са околином*, у трећем разреду на *Крај у коме ученици живе*², а завршава се у четвртном разреду облашћу под називом *Моја отаџбина – Република Србија*.

2 Крај, као простор проучавања, је територијална целина која се поклапа са границом општине. Традиционално до сада се за овај територијални ниво користио појам завичај. Проблем употребе појма завичај произилази из непостојања јасних просторних и временских критеријума за његово издвајање.

Принцип животне близине овом програму обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из учениковог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. У том смислу предмет Природа и друштво подразумева отвореност и за садржаје од значаја за националне мањине у складу са простором проучавања природних и друштвених појава у четвртном разреду – *Моја отаџбина – Република Србија*. Поред тога, код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл.

Основна интенција наставе Природа и друштво усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.

Предметни исходи Природе и друштва показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве на крају разреда захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили учењем овог предмета. Исходи се остварују у спрези садржаја, метода наставе и учења и активности ученика некад унутар једне теме, а најчешће кроз више тема. Зато границе међу темама проучавања треба схватити условно и флексибилно. Неки исходи су по својој природи међупредметни и остваривање се кроз активности у оквиру више наставних предмета, као на пример исход: *по завршетку разреда ученик ће бити у стању да пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних)*. Треба, такође, имати у виду да је редослед програмских тема и груписаних садржаја унутар тема урађен искључиво ради прегледности препоручених програмских садржаја и не препоручује се као редослед приликом креирања годишњих и оперативних планова, већ као помоћ наставнику да их креира. Такође, није пожељно да структура садржаја уџбеника буде основ за планирање наставе.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. У зависности од исхода који се жели остварити, учитељ треба да подстакне ученике на различите врсте активности које ангажују како поједина чула, тако и више чула истовремено.

Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем ученог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд. У наставном процесу се, дакле, полази од несистематизованих искуствених сазнања и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Активности ученика потребно је прилагодити предметним исходима, специфичностима изабраних садржаја и узрасту ученика. Постепено треба повећавати ниво захтева и самосталности ученика приликом упознавања природних и друштвених појава.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произилази садржај овог програма, заснована је на *повезаности различитих појава и процеса*. Због тога садржаји предмета Природа и друштво морају да буду одраз те целовитости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је *спирално-улазни модел*, у складу са узрастним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката. Изградња система у настави последица је постојања система у стварности. Улога учитеља је да ствара прилике за учење, а не да наставне садржаје тумачи само као биолошке, географске, историјске и друге садржаје.

Поред тога, приступ настави и учењу треба да буде *повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине* одакле произлази одређени садржај. Тако изучавање биолошких садржаја нужно треба да укључи посматрање и праћење биолошких феномена; изучавање садржаја хемије и физике – закључивање на основу спроведеног огледа или експеримента; изучавање прошлости – анализу историјских извора итд. Развијање система појмова подразумева континуиран рад учитеља на успостављању хоризонталне (унутар једног разреда) и вертикалне повезаности (између разреда) појмова унутар програма предмета Природа и друштво. Важно је да се кад год је могуће приступи интегрисаном приступу садржајима на међупредметном нивоу кроз наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и изван ње. Због природе садржаја предмета и датих исхода пожељно је активности организовати што чешће изван учионице, односно у природном и друштвеном окружењу. За потребе овог предмета посебно су погодни: организована посете, шетње, излети, настава у природи.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета, у остваривању програма предмета Природа и друштво препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења и краја у коме ученици живе.

Учитељ остварује постављени циљ и исходе кроз наставу и остале организационе форме рада у школи, без додатног оптерећења родитеља и њиховог обавезног ангажовања у остваривању програма. Родитељи могу бити добровољно ангажовани као расположиви потенцијал локалне средине, у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. *Годишњи план* креира се у форми гантаграма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, годишњим фондом часова, планираним фондом часова по темама.

Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- превасходно активним и искуственим методама наставе и учења;

- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог у свакодневном животу;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању предметних исхода и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Однос циља, исхода, препоручених програмских садржаја, метода наставе и учења и активности ученика

При остваривању циља и предметних исхода предмета Природа и друштво мора се имати увиду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. Концепт наставе засноване на процесу и исходима учења подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ изградња и развој знања као основе на којој се развијају разноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере и неке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода.

Већина предметних исхода достиже се кроз непосредну истраживачку активност ученика уз континуирану подршку и подстицај од стране учитеља. Пожељне су активности које омогућавају интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света који окружује ученике, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Значајне активности ученика у оквиру предмета Природа и друштво су:

- посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видљивих карактеристика);
- илустровање појава и процеса из свакодневног живота – навођење, показивање, објашњавање примера из природног и друштвеног окружења;
- описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
- процењивање – самостално одмеравање;
- груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;
- бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- истраживање – испитивање природних и друштвених феномена;
- сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
- стварање – креативна продукција;
- играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

Ради прегледности препоручени садржаји су дати у темама.

Потребно је приликом тумачења исхода учења и препоручених садржаја у четвртом разреду имати у виду да се неки садржаји и одговарајући примери (првенствено они који се односе на природно-географске одлике и прошлост Србије) истражују и проналазе у просторном оквиру државе Србије.

Тема *Природне и друштвене одлике Србије* бави се распрострањеношћу природних и друштвених објеката и процеса у простору као и њиховом међузависношћу. У претходним разредима ученици су овладали основним појмовима који се односе на природне објекте (рељеф, воде) и друштвене објекте (становништво, насеља, привредне делатности). Циљ наведене теме је да ученик примени усвојену појмовну апаратуру на изучавање садржаја у оквиру територије Републике Србије. За достизање исхода који се односи на одређивање положаја и границе Србије, положаја главног града и већих насеља на географској карти Србије, кључно је да ученик на географској карти сагледа простирање територије Републике Србије, да се упозна са основним садржајима који окружују њену територију (суседне државе, међународне реке, итд.), као и да разуме појам и функцију границе, којом је дефинисана територија Републике Србије. За достизање исхода из ове теме неопходно је да ученик изврши класификацију природних објеката (облици рељефа – планине, низије, котлине и водни објекти – реке, језера, извори), именује их и позиционира на територији Србије. Методички приступ географској карти треба да се креће у правцу третирања карте као извора информација о Републици Србији, а не да карта буде „место” на коме ученици само показују задате географске појмове. Код ученика је важно да се развије осећај о потреби очувања и заштите појединих репрезентативних природних објеката. У оквиру друштвених објеката, примарно је да се упозна са бројем становника који живи на територији Србије као и са етничком структуром. За ученика је важно да спозна негативну динамику промене броја становника као и узроке који су довели до тога (негативан природни прираштај, иселавање, итд.). У погледу распореда становништва, важно је размотрити просторну поларизацију на релацији село – град и низијски – брдскопланински простори. За достизање исхода ове теме неопходно је указати на међузависност одређених природних објеката и процеса и човека. Та релација може бити позитивна, али и негативна. Пример позитивне интеракције је када одређени природни садржаји стимулишу развој одређених привредних делатности (пољопривреда и плодно низијско земљиште поред река) или позиционирање насеља на одређеној територији. Негативни природни процеси такође утичу, тако што доводе до неповољних последица на одређеним површинама. Као пример могу се узети простори који су изложени плављењу река и слично. Унутар ове теме, важно је подстицати ученике да уоче узајамна права и обавезе државе и грађана, као и да их препознају у правилима која регулишу односе у држави и обезбеђују једнака права свих њених грађана.

Природни ресурси Србије (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, биолошки диверзитет) разматрају се у контексту њихове одрживе употребе која треба да обезбеди здрав живот ученика и будућих генерација. У том смислу, ученике је потребно подстицати да узму учешће у локалним акцијама заштите животне средине. Проблематика одрживог развоја третира се и кроз анализу декларација производа које ученици уобичајено користе, са циљем промовисања коришћења локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћења обновљивих природних ресурса. Пуно разумевање концепта одрживог развоја могуће је тек на каснијем узрасту ученика, али је потребно да се континуирано развија, и то не само на нивоу знања, већ првенствено на нивоу развијања вредности, ставова и навика. На тај начин се утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Тема *Човек део природе*, односно исходи учења и препоручени садржаји унутар ове теме, наставља континуитет упознавања ученика са људским телом, али и увођење нових димензија у разматрању човека. У том смислу, садржаји о човеку се разматрају кроз три димензије:

– *Човек – природно, друштвено и свесно биће*. Користећи сазнања стечена у претходним разредима о човеку, та сазнања се сада разматрају као дуализам природног и свесног друштвеног бића, уз развијање одговорног односа коју свако људско биће има према самом себи, другим људима и окружењу. У том смислу потребно је организовати активности које подржавају суживот кроз: уважавање различитости, толеранцију, хуманост, солидарност, емпатију...

– *Промене у пубертету* – физичке и промене у понашању. Акценат је на упознавању ученика четвртог разреда са основним физичким променама које могу уочити на сопственом телу и одговорном односу према сопственом здрављу. Ученици треба да схвате да су и промене у њиховом и понашању њихових вршњака такође последица пубертета, али да ове промене не могу да буду изговор за непримерено понашање према другима.

– *Дигитална безбедност* је нови аспекти безбедносне културе који се уводи у четвртом разреду. Ова проблематика има две димензије. Прва се односи на количину времена које ученици проводе користећи дигиталне технологије (често на штету физичке активности, учења, дружења), односно на оспособљавању ученика да планирају своје активности и време проведено уз ИКТ, узимајући у обзир последице које прекомерно коришћење информационо-комуникационих технологија може да донесе, како на физичко здравље, тако и на односе са другима. Друга димензија односи се на

безбедносне претње у дигиталном окружењу, односно на суочавање ученика са непримерним садржајима на интернету и адекватно реаговање (како и од кога ученик може да затражи помоћ).

Исходи учења и садржаји који се односе на *Материјале* фокусирани су на уочавање магнетних и електричних промена материјала које, за разлику од прва три разреда, нису чулима тако непосредно доступне. Уводе се магнетна и електрична својства материјала, с тим што треба имати у виду да је разумевање суштине ових појава захтевно за ученике овог узраста. Због тога се треба задржати на појавним облицима магнетизма и електрицитета у природи, свакодневном животу, кроз огледе или експерименте. Испитивање електричне проводљивости материјала реализује се помоћу једноставног струјног кола са батеријом и сијалицом, путем којег ученици стичу прву слику о току електричне струје, деловима струјног кола (извор, проводник, потрошач електричне струје), као и о разлозима због којих се струјни каблови праве од метала, а облажу пластиком и/или гумом (проводници/изолатори електричне струје). Разумевање електричне проводљивости материјала представља основу за разумевање безбедносних ризика коришћења електричне струје, на примерима руковања електричним апаратима у домаћинству.

Сагоревање као неповратна промена материјала сада се разматра кроз истраживање ваздуха – кисеоника као чиниоца сагоревања. Ради лакшег разумевања ове чињенице, препоручује се извођење демонстрационих огледе са свећом и (поклопљеном) чашом. Ова проблематика и огледи повезани са њом представљају добар увод у разумевање фактора који доводе до пожара, превенције и заштите од пожара. Када су превенција и заштита у питању, значајно би било ученике упознати са последицама претераног излагања сунцу и могућим мерама заштите. Осим наведеног, ученици истражују различите смеше из окружења (течности, храна, земљиште, ваздух) и практикују различите начине раздвајања састојака тих смеша (просејавање, одливање, цеђење, испаравање).

Преко исхода учења и садржаја теме *Прошлост Србије* омогућује се сналажење ученика у времену и простору. Проналажењем информација из различитих историјских извора (писаних, материјалних или усмених) сагледавају се поједини догађаји и личности из прошлости и одређује се њихов редослед, првенствено помоћу ленте времена. Помоћу ленте времена прати се развој државе Србије само у најелементарнијим контурама (јачање, слабљење, нестајање, оживљавање модерне српске државе...), без оптерећивања ученика непотребном фактографијом. У том смислу предлаже се учитељима да примењују наративни приступ у приближавању прошлости ученицима, јер је форма приче блиска ученицима овог узраста. Ради добијања што објективније слике протеклих збивања морају се сагледати и околности – контекст догађања. На овај начин омогућује се ученицима да стекну комплексну слику времена у коме се радња (догађај) дешава, увиде узрочно-последичне везе праћених збивања из протеклих времена и то је пут ка поступном схватању развоја одређених друштвених збивања.

У оквиру ове теме потребно је посебну пажњу обратити на начин живота људи кроз истраживање ученицима блиских и релевантних тема из свакодневног живота (на пример, занимања људи у крају, насеља, одевање, празници и сл.) уз стално поређење начина живота у прошлости са садашњошћу (као ученицима блиске и познате). Није потребно да се истраже сви наведени аспекти свакодневног живота, него они за које су ученици највише заинтересовани и за које постоје доступни историјски извори примерени ученицима овог узраста. Однос прошлости и садашњости не треба сагледати само кроз уочавање сличности и разлика међу њима, већ и кроз уочавање (остатака) прошлости у садашњости, односно у свакодневном животу (називи улица, споменици, храна и сл.). Податке прикупљене малим историјским истраживањима ученик може да представи на неки од начина које одабере (усмено, помоћу ленте времена, породичног стабла, презентације, постера...). Такође, ученике треба стављати у ситуације да користе до сада усвојене временске одреднице (посебно годину, деценију и век) приликом описивања догађаја из прошлости, с тим што је пожељно двоструко „мерити” време – у том веку/те године, односно пре толико векова/година (Први српски устанак десио се почетком 19. века, односно пре нешто више од два века).

Приликом изучавања природних и друштвених феномена нужно је и даље примењивати истраживачки приступ и оспособљавати ученике за различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Учествовање у једноставним огледима/експериментима који се реализују на основу упутства – индивидуално, у пару или групи, кроз повезивање резултата огледа/експеримента са објашњењем или закључком. У четвртном разреду се посебна пажња обраћа на различите начине бележења и каснијег презентовања резултата истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета	ЛИКОВНА КУЛТУРА		
Циљ	Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.		
Разред	Четврти		
Годишњи фонд часова	72 часа		
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	
– поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији; – користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; – тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела; – разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја; – учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.	КОМПОЗИЦИЈА	Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер). Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо, акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали.	
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом.	
	НАСЛЕЂЕ	Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела.	
	СЦЕНА	Сценографија за позориште, филм и телевизију. Елементи сценографије.	

Кључни појмови: простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ОПШТИ ДЕО

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У четвртом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Исходи воде ка постепеном развијању компетенција. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У другој колони табеле дати су називи тема, а у трећој предложени садржаји. Наставник креира програм на основу компетенција, циља, исхода и кључних појмова. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КОМПОЗИЦИЈА

Појмове из теорије обликовања које су ученици до четвртог разреда упознавали кроз ликовни рад потребно је једноставно објаснити. Композиција је ликовна целина коју је створио човек. Свака целина се састоји из делова (елемената). Основни елементи композиције (ликовни елементи) су облик, линија, боја, текстура и светлина (валер). У природи можемо видети пределе и појаве које доживљавамо као композиције и елементе композиције (а који то нису). На пример, када севају муње, ми их видимо као мрежу линија која се грана од једне или више широк линија. Уколико наставник одабере овај пример, не треба да пропусти прилику да подсети ученике како да се понашају и заштите за време олује. Затим, да говори о цртању светлом, да покаже карактеристичан пример (Пикасови цртежи светлом из 1949. године), као и савремене оловке за цртање светлом (унети у претраживач: LED Light Drawing Pens). Када цртамо светлом, цртеж је, као и муња, привремен. Ако желимо да га сачувамо, потребно је да га неко фотографише док цртамо. Некада су уметници цртали и сликали само традиционалним материјалима и техникама. Светлост није била средство за рад, већ само услов за опажање. Када нема светлости не видимо облике, боје, линије, текстуре... Како се смањује светлост и боје предмета изгледају тамније. Светлина или валер је количина светлости у једној боји. Ученици могу да експериментишу додајући једној боји другу боју/боје да би је посветлили или потамнели. На ово објашњење може да се надовеже и објашњење бачене и сопствене сенке, затим, прича о односу светло-тамно на слици и принципу компоновања, контраст. У овом разреду се објашњава само контраст светлог и тамног. Великим контрастом постиже се драматичност. Ученици могу то једноставно да испробају. Уколико се учионица замрачи и батеријском лампом одоздо осветли лице ученика који прича неки измишљени догађај прича ће бити далеко интересантнија него када се прича под равномерним осветљењем. Ученици који користе рачунар и мобилне телефоне могу да подешавају контраст у апликацијама за обраду слике и да пореде ефекте који се на тај начин добијају.

Могуће је објаснити још неке принципе компоновања (доминанта, јединство), али не треба нудити потпуна објашњења на примерима из уметности, јер су превише сложена за овај узраст. За ученике је корисније делимично објаснити принципе компоновања на примерима из живота.

Организација композиције се и даље учи постепено. Ученици могу прво да креирају једноставну композицију распоређујући на папиру (или у апликативном програму за цртање) правилне (или правилне и неправилне) облике према замишљеној линији – хоризонталној, вертикалној или дијагоналној (елементи се

могу распоређивати и другачије, али није пожељно ширити садржаје). Затим се постепено задају сложенији задаци који омогућавају да ученик размишља и да сам планира распоред елемената којим би ефикасно изразио своју замисао.

Напредним и заинтересованим ученицима/одељењу наставник може да понуди и друга објашњења. На пример, када посматрамо неки предео у даљини, видимо линију хоризонта која раздваја небо и земљу. Та линија је привид, али је ученици означавају на својим цртежима и сликама. Наставник може да говори о предњем и задњем плану (или предњем, средњем и задњем плану). Облици који се приказују у задњем плану су најмањи, јер их тако видимо у природи и окружењу. Даље објашњавање теоријских садржаја није пожељно, важније је да ученици развијају опажање.

До краја разреда ученици треба да испробају традиционалне технике које нису користили у претходним разредима. И даље се користе материјали за рециклажу (материјал за рециклажу се не купује само да би се користио на часовима Ликовне културе). Ученицима је потребно указати на озбиљно загађење планете пластиком и упутити их да избегавају производе у амбалажи која се тешко разграђује и рециклира.

Задаци обједињују активности ученика: развијање креативних идеја, организацију композиције и истраживање изражајних могућности материјала и техника.

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Предлози који се односе на хералдику и пиктограме остварују се на интегрисаним часовима предмета Ликовна култура и Природа и друштво. Ученицима је потребно кратко објаснити значење и порекло симбола на грбу Србије. Потребно је да науче да читају знаке упозорења (општа опасност, високи напон, отров, опасност од пожара, клизав терен, ломљиво...), забране (забрањено фотографисање, забрањен прилаз, забрањено коришћење мобилних телефона, забрањено увођење кућних љубимаца...) и обавештења (школа, излаз, место у превозу резервисано за инвалиде или труднице, стаза за бицикле, дечје игралиште...).

Предлози који се односе на споразумевање сликом (у најширем значењу) не везују се за теоријске садржаје, већ за изражавање (емоција, маште, позитивних порука, доживљаја...). Важно је да ученици разумеју да се сликом могу саопштити различите информације, исто као и текстом. Наставник у току године поставља разноврсне захтеве. На пример, може да тражи од ученика да прикажу у раду шта знају о свакодневном животу у Средњем веку, шта мисле о брзој храни, како доживљавају пролеће, како би себе представили вршњацима са другог континента...

НАСЛЕЂЕ

Предлози који се односе на споменике природе и споменике културе у нашој земљи остварују се на интегрисаним часовима Ликовне културе и Природе и друштва. Ови часови могу да се допуне прављењем плаката или дигиталне збирке фотографија најлепших предела у земљи и најзначајнијих споменика. Уколико се прави дигитална збирка, ученици могу да претражују интернет на часу, према смерницама које даје наставник или код куће, у присуству одраслих. Такође, наставник може сам да учита фотографије са интернета и да заједно са ученицима направи ужи избор.

Уметничка дела имају функцију илустровања појмова који се објашњавају, а користе се и као подстицај (мотивација) за стваралачки рад. Међутим, потребно је и да ученици сазнају нешто више о одабраним уметницима (када су живели, како су изгледали, по чему су познати, где се чувају њихова најпознатија дела...). Наставник прави избор уметника и уметничких дела руководећи се значајем уметника/дела и садржајем дела који одговара узрасту ученика.

СЦЕНА

Наставник једноставно објашњава појмове, иако објашњења неће бити потпуна. *Сцена* је простор где се одржавају представе, концерти, снимају филмови и ТВ програм (емисије, серије, рекламе, музички спотови...). *Сценографија* је дизајн сцене. *Сценограф* је уметник који смишља изглед сцене. Сцена може да се постави на отвореном или у затвореном простору (наставник може да разговара са ученицима о томе како се бирају локације, шта може да буде важно за постављање сцене на отвореном). Ученици треба да добију елементарне информације о фазама рада. Сценограф прво сарађује са режисером и упознаје се са делом које се изводи. Затим израђује нацрте за сцену и сарађује са дизајнером светла, костимографом, мултимедијалним уметницима, тимовима који израђују кулисе, реквизите, маске, перике, шминку... Најважније што ученици треба да сазнају је да се сценографија креира тимски, да је за рад неопходно знање о елементима композиције и компоновању, да често нема довољно средстава да се сцена обликује како је замишљено. Тада је неопходно да чланови тима/тимова испоље креативност и да обликују сцену користећи материјале који су им доступни, да заједно осмисле како ће направити неки елемент сцене

или специјални ефекат. Специјални ефекти могу бити механички (на пример, вештачки дим, магла, снег...) и креирани дигиталном технологијом. Практични рад се планира као пројекат или радионица. Циљ учења је развијање креативних идеја и вештине сарадње.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);
- однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...);
- однос према другима (дovршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...);
- разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...);
- повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...);
- оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...);
- вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...);
- употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму)...

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка.

Самопроцена радова је вербална и писана. Најефикаснија је метода 3, 2, 1. Ученик сам припрема листић на коме уписује име, презиме, датум и назив рада. Затим кратко наводи: 3 ствари које сам научио на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио, 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио. Када се разговара о ликовним делима ученик пише: 3 речи којима бих описао дело, 2 ствари које ми се највише допадају на делу, 1 ствар коју не разумем. Када се разговара о уметнику: 3 ствари због којих је уметник значајан, 2 дела која ми се највише свиђају, 1 питање које бих поставио уметнику. Када се ученик ликовно изражава: 3 ствари о којима сам размишљао током рада, 2 ствари које ми се свиђају на мом раду, 1 ствар коју бих променио. Или: 3 речи којима бих описао свој рад, 2 разлога због којих је мој рад оригиналан, 1 ствар коју бих урадио другачије. Важно је да ученик не наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање или да дође до бољих идеја. Ученике је потребно навикавати да листиће попуњавају брзо. Понекад је најважније оно чега се првог сете. Наставник може да прилагођава методу у складу са типом активности/задатка или да осмисли другачије чек-листе.

Назив предмета	МУЗИЧКА КУЛТУРА	
Циљ	Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.	
Разред	Четврти	
Годишњи фонд часова	36 часова	
ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље.
– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста.

— учествује у школским приредбама и манифестацијама.		Свирање песама по слуху на деčјим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на деčјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (<i>Andante. Moderato. Allegro</i>). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму ce^1-ce^2 . Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. <i>Це-дур</i> лествица. Репетиција, прима и секунда волта.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономотопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.

Кључне речи: певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон, лествица, темпо, репетиција.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику.

Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе. Ученицима треба дати могућност да буду инвентивни и маштовити у свом размишљању, а не само да пронађу тачан одговор.

Учење о музичкој уметности не може се посматрати само као учење музичке писмености и извођење музичких композиција. Учење, поред нужне концентracије на развијању знања и вештина, код ученика, сходно њиховом узрасту и годинама проведеним у учењу музике, треба да развије његову комплетну личност негујући принципе вршњачког учења, одговорности и лидерства, великодушности и посвећености другима и појединачног доприноса у остваривању заједничких циљева. На овај начин непосредно укључивање ученика у музичке активности има функцију социјалне кохезије и спасавања од друштвене маргинализације.

Програм наставе и учења усмерен је на остваривање исхода при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Исходи се достижу музичким, опажајним и сазнајним активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и музичко стваралаштво. Препоручени музички садржаји остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би ученици достигли очекиване исходе, наставник реализује наставу користећи слушање, глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати тимски дух кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Наставни програм омогућава да се, поред наведених композиција за слушање и извођење, могу користити и композиције које нису наведене, односно, наставник има могућност да максимално до 30%, по слободном избору, одабере композиције за слушање и извођење водећи рачуна о примерености наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим могућностима и интересовањима, естетским захтевима, исходима и локалитету на коме се налази школска установа. Однос између понуђених композиција и примера из друге литературе треба да буде најмање 70% у корист понуђених. Из поменутог разлога, у програму наставе и учења се налази већи избор наставног материјала (за слушање и извођење) у односу на годишњи фонд часова предмета Музичка култура.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

Поред пажљивог избора што квалитетнијих музичких садржаја, ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Упозорења да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма, треба да се спровode у континуитету. Обратити пажњу и на позитиван ефекат музике, у смислу опуштања, подизања пажње, емоционалних и физичких одговора, когнитивне стимулације и развијања меморије.

Од велике важности је да се ученици упознају са правилима понашања (музичким бонтоном) при слушању и извођењу музике. Важно је обезбедити тишину и пажњу у току слушања музике и упутити их када треба извођаче да поздраве аплаузом. Овај модел понашања ученици треба да примене на концертима и различитим музичким приредбама, било да се налазе у активној (као извођачи) или пасивној (као слушаоци) улози.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. *Годишњим планом* се дефинише број часова по областима/темама, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца, дефинисање наставних јединица и осталих важних елемената.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

На часу треба да преовлађује активност којом се савладава нови музички садржај и она је увек повезана са другим музичким активностима. Специфичност предмета се огледа у томе да се музичке активности одвијају паралелно или једна музичка активност логично води ка другој. У планирању активности, наставници треба да, имају у виду да су области уско повезане, а да су знања и вештине описане у исходима у свакој области међусобно зависна и комплементарна.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут *увек* слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике – уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање. Свако следеће слушање (три до четири пута) је фрагментарно, у оквиру кога се издвајају упечатљиве целине и анализирају носећи елементи музичког дела – у случају литерарног садржаја (текстуална анализа), понављања, мелодија, темпо, ритам (аналитичко слушање). Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и ученика долази до постепеног утицаја на развој естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развијање естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела.

Музика у служби других медија (примењена музика – по избору)

Улога музике је важна у подвлачењу драмске радње. Изражајна музичка средства (динамика, темпо, агогика, мелодијска и ритмичка кретања) су важан чинилац тумачења драмске радње и карактерних особина главних актера. Потребно је код ученика развијати способност уочавања међусобне условљености музике и покретне слике.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

Државна химна

Светосавска химна

Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре

Ој, девојко, душо моја

Ој, јабуко тедена!

Дођи, Миле, у наш крај

Маглица се пољем повијала

Чобан тера овчице

Лападу (дечје игра из Финске)

Тита, тита лобода (традиционална народна дечја игра)

Пљескалица (традиционална народна дечја игра)

Песме домаћих и страних аутора

Александар Кораћ, *Дете није дете*

Драгана Михајловић Бокан, *Протестна песма*

Хор Колибри, *Десет љутих гусара*

Хор Колибри, *Бора из суседног шора*

Група аутора (Влада Алексић, Љуба Нинковић, Милорад Мандић), *С' оне стране дуге*

Владимир Шаински, *Крокодил Гена*

Војин Комадина, *Незгода*

Војин Комадина, *Опера Мачкин дом*

Микан Обрадовић, *Добро вече, комишнице*
Никола Греговић, *Моја бака*
Антон Погачар, *Крушка*
Јапанска дечја песма, *Шушти, шушти бамбусов лист*

Страни композитори

Јохан Себастијан Бах, *Арија*
Фредерик Шопен, *Полонеза А-дур*
Фредерик Шопен, *Валцер а-мол*
Сен Санс, *Карневал животиња (Пијанисти. Кукавица. Дугоухе личности. Финале)*
Петар Иљич Чајковски, *Годишња доба*
Сергеј Рахмањинов, *Италијанска полка*
Сергеј Прокофјев, *Пећа и вук*
Јохан Штраус, *Трич трач полка*
Јохан Штраус, *Радецки марш*
Јохан Штраус, *На лепом, плавом Дунаву*
Николо Паганини, *Капричо бр. 9*
Андре Гретри, *Магарац и кукавица*
Лирој Андерсон, *Санкање*

Примењена музика

Никола Херцигоња, *Шапутање*, <https://www.youtube.com/watch?v=5q1LS5Zbzrs>
Петар Иљич Чајковски, *балет Лабудово језеро, Игра малих лабудова*, <https://www.youtube.com/watch?v=Xd2nTXsivHs>
Петар Иљич Чајковски, *балет Крцко Орашчић, Игра шећерне виле*, <https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ&t=4s> и
<https://www.youtube.com/watch?v=qC3ZIV0ppAc>
<https://www.youtube.com/watch?v=4t0jDUQ2aJ4>
Волфганг Амадеус Моцарт, *Француска песма*, <https://www.youtube.com/watch?v=TXhazjvazRs>
Жорж Бизе, *Кармен свита, Цигански плес* <https://www.youtube.com/watch?v=eA7Y5bWVDzI>
Ђоакино Росини, *опера Севиљски берберин, Арија Фигара*, <https://www.youtube.com/watch?v=mP5bXCVxSp0>
Жорж Бизе, *опера Кармен, Марш уличних дечака* <https://www.youtube.com/watch?v=JctVMYvH9KY>
Пол Дика, *Чаробњаков ученик*, <https://www.youtube.com/watch?v=cqyVZK5yN1E>
Јохан Штраус, *На лепом, плавом Дунаву*, <https://www.youtube.com/watch?v=F7fj1BtJf8>
Камиј Сен-Санс, *Карневал животиња – Фосили*, <https://www.youtube.com/watch?v=Hlec1tmddHI>
Хенри Манцини, *Пинк пантер...* (бумвекери), <https://www.youtube.com/watch?v=cG0jprCQ6Ak>
Џон Вилијамс, *филм Хари Потер, Дијагонална улица*, <https://www.youtube.com/watch?v=z-WEzhyc3DY>
Мапет шоу, *На лепом, плавом Дунаву*, <https://www.youtube.com/watch?v=jd8nfEdo59I>
Елтон Џон, *Краљ лавова, Круг живота*, https://www.youtube.com/watch?v=8zLx_JtcQVI
Кристијан Коскинен, *филм Мавка, Шумска песма*, <https://www.youtube.com/watch?v=effkoBQqm7g>

ИЗВОЂЕЊЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија се дугорочно памћење и fine моторичке радње. Посебна пажња усмерена је на тактирање. Тактирање двочетвртинског такта треба да проистекне из имитирања покрета доле–горе, трочетвртинског доле–десно–горе (ако се тактира десном руком) итд. Нагласити ученицима да покрети не смеју бити прешироки и да се рука не диже изнад главе и сл.

Певање

У раду са ученицима, наставник треба да обрати пажњу на став тела, правилно дисање и мимику лица. Треба инсистирати на интонативној и ритмичкој усклађености, добром фразирању и одговарајућој динамици. Важно је увек обратити пажњу на дикцију и разумевање садржаја.

Уз певање песама ученици могу да се изражавају и једноставнијим кореографијама.

Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам). Вежбе правилног дисања и говорне артикулације треба да претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће ученици учити.

Песме се обрађују у тонском опсегу од *ха* до *це*². Це-дур лествицу обрадити након поставке свих тонских висина. Током обраде Це-дур лествице наставну активност усмеравати на уочавање звучности тонског рода и на поступан тонски низ који преовлада у лествици (инструктивни пример песме *До, нам жели добар дан*). Појмове ступањ, степен и полустепен усвојити обрадом песама/инструктивних примера.

Свирање

Свирање се реализује на деčјим и алтернативним инструментима. Избор инструмената зависи од музичког садржаја.

Примери ритмичке и мелодијске пратње могу бити:

- извођење једноставнијих ритмичких аранжмана;
- извођење дводелне, троделне и четвороделне мере;
- свирање једноставних мелодијских аранжмана у дводелном, троделном и четвороделом такту.

Једноставне композиције, деçје песме и модели за певање могу се користити и као примери за свирање. У извођењу инструменталних аранжмана ученике делити у две или три групе.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ

Химне

Државна химна

Светосавска химна

Школска химна

Народне песме и традиционалне деçје игре (уз певање)

Кад се Ђира оженио

Лепо ти је рано уранити

Чобан тера овчице

Банашанско коло

Пљескалица

Тита, тита, лобода

*Ајд' на рogaљ, момче
Лепо ти је рано уранити
У ливади под јасеном
Поранила девојчица*

Дечје песме

Фрањо Лучић, *Полустепен*
А. Власак, *Лествица*
Никола Херцигоња, *Мали ђачки вaлцер*
Војислав Илић, *Певајмо*
Срђан Барић, *Срећна Нова година*
Арсен Дедић, *Кад би сви људи на свету*
Божидар Станчић, *Данас*
Врапчићи, *Ти и ја*
Песма из Енглеске, *На слово*
Моцарт, *Блистај, блистај*
Карл Орф, *Композиција за два металофона*
В. Вукадиновић, *Сладолед*
Ричард Роџерс, *Солмизација* (песма из филма „Моје песме, моји снови”)
Војкан Борисављевић, *Мени су просто сипали знање*
Хор Колибри, Тамбурица 5 и Бора Дугић, *На леду*
Хор Колибри, *Бака и они други*
Непознати аутор, *Завичају мој*
Бранко Милићевић, *Ласте*
Бранко Милићевић, *Добар друг ти вреди више*
Божидар Станчић, *Полазак у школу*
Војкан Борисављевић *Генерале, сило љута*
Милоје Милојевић, *На ливади зеленој*

Музичке игре

Миодраг Илић Бели, *Шта да раде дланови*
Веселајак (бројалица)
Пошла кока на пазар (бројалица)
Бим бам (тапшалица) <https://www.youtube.com/watch?v=DScgmrHv6wg>
Маријана Симић, *Седам* (тапшалица) <https://www.youtube.com/watch?v=5y0sVCmMX0k>
Форте, пиано <https://www.youtube.com/watch?v=lUYEvCly8Fo>

Свирање на дечјим инструментима

Народна из Србије, *На крај села жута кућа*

Народна из Србије, *У Милице*

Македонска народна песма, *Дафина*

Народна из Србије, *Весељак*

Народна из Србије, *Пошла кока на пазар*

В. Вукадиновић,, *Сладолед*

СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- осмишљавање једноставне кореографије;
- израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала;
- стварање једноставне ритмичке и мелодијске пратње;
- музичке импровизације;
- музичка питања и одговоре;
- музичку допуњалку;
- компоновање мелодије на задати текст;
- одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни.

Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања.

Пројектна настава се остварује реализацијом пројекта и тимским радом ученика. Тема пројекта се састоји од подтема које ученици могу да реализују у тиму, тандему или појединачно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, и звођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Назив предмета	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ		
Циљ	Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.		
Разред	Четврти		
Годишњи фонд часова	108		
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	
– примени општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – правилно држи тело; – самостално коригује неправилно држање; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; – изведе децји и народни плес; – користи терминологију вежбања; – поштује правила понашања на вежбалиштима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; – поштује и примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа;	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Вежбе за развој снаге са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Национална батерија тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности. Моторичке вештине и игре у развоју моторичких способности	
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика	Технике трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником.Тробој.
		Спортска гимнастика	Основни садржаји Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови (прескок разношка). Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе са променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. Проширени садржаји.Вежбе на тлу: – летећи колут из места. – састав.
		Основе тимских, спортских и елементарних игара	Мини–рукомет. Футсал – „мали фудбал”. Основни елементи кошарке и мини-кошарка. Основни елементи одбојке. Јацент.

– прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – прати промене у сопственој тежини и висини; – сагледа резултате физичких способности; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања, као и у другим ситуацијама; – уредно одржава простор у коме живи и борави; – увиди значај правилне исхране за вежбање; – повеже различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета и кретања; – користи научена вежбања у рекреацији породице; – правилно реагује у случају повреде у школи; – вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању; – учествује у предлагању садржаја и начина рада.		Плес и ритмика	Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Вежбе са обручем. Народно коло „Моравац”. Народно коло из краја у којем се школа налази.
		Пливање	Основна обука пливања. Скок на ноге.
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Култура вежбања и играња	Основна правила вежбања. Основна правила мини- – рукомета, фудсала, кошарке, мини-кошарке и одбојке. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз, толеранција). Значај вежбања у породици. Вежбање у слободно време.
		Здравствено васпитање	Правилно држање тела и здравље. Значај вежбања за правилан рад срца и плућа. Мишићи и зглобови тела. Хигијена простора за вежбање. Исхрана и вежбање. Значај лекарских прегледа за вежбање. Поступање у случају повреде (обавестити наставника и др.).

Кључни појмови садржаја: физичке способности, моторичке вештине, здравље, плес и игра.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области:

- физичке способности,
- моторичке вештине, и
- физичка и здравствена култура.

Већина исхода у програму је развојног карактера и протежу се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања и узима се у обзир узраст ученика и сензитивни периоди развоја физичких способности.

Програм четвртог разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

- А. Часови физичког и здравственог васпитања
- Б. Слободне активности
- В. Недеља школског спорта
- Г. Активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...)
- Д. Школска такмичења
- Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

1. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

На свим часовима као и у другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремној фази часа (део главне фазе часа користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој; методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад);
- подстицање ученика на самостално вежбање;
- правилно држања тела.

Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника.

Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу *Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања* (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016).

2. МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Учење моторичких вештина остварује се кроз различите активности применом основних дидактичко-методичких принципа и метода рада неопходних за достизање постављених исхода. Моторичке вештине треба да омогуће ученицима сналажење у свакодневним и специфичним животним ситуацијама у којима се очекује њихова примена. Ученицима који имају потешкоће са одређеним моторичким вештинама, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених, или предвежбе. Ученицима који имају потешкоће да достигну предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигну у наредном периоду. У раду са напреднијим ученицима могу се користити додатни садржаји у складу са њиховим способностима. Кроз процес остваривања програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

Усавршавање моторичких вештина је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.). Пре учења нових моторичких вештина у четвртог, неопходно је поновити развијене моторичке вештине из претходних разреда.

3. ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици развијају знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу. Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу. развијање и неговање другарства. препознавање негативних – неприхватљивих облика понашања у игри и др.

Поред наведеног у овој области потребно је радити и на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности), формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани исходи представљају резултат учења на крају сваког разреда, па је при планирању рада потребно одредити временску динамику у односу на остваривање одређених исхода током школске године.

Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

Предмет се реализује кроз 108 часова практичне наставе. Број часова датих наставних тема планира се на основу процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежбања. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге:

- без реквизита и са реквизитима,
- на справама и уз помоћ справа.

2. Развој покретљивости:

- без реквизита и са реквизитима,
- уз коришћење справа.

3. Развој издржљивости:

- трчање и спортске игре (мини-рукомет, фудбал, мини-кошарка),
- елементарне игре,
- вежбање уз музику,
- плес.

4. Развој координације:

- извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима,
- развој координације применом садржаја из атлетике, гимнастике и спортских игара.

5. Развој брзине и експлозивне снаге:

- трчање са убрзањем,
- штафетне игре,
- примена елемената спортских игара.

Вежбе је неопходно изводити максималним брзином из различитих почетних положаја на одређени знак – старт из различитих положаја.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Атлетика

Поновити различите варијанте ходања и трчања из претходних разреда.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање са стартом из различитих почетних положаја, одељењско такмичење трчање на 60 m, елементарне игре са трчањем.

Спринтерско трчање: вежбе технике трчања (ниски скип, високи скип, бацавање потколенице, итд.), ниски старт и фазе трчања.

Истрајно трчање: вежбе технике кроз континуирано трчање.

Скок удаљ – основни елементи згрчне технике.

Бацање лоптице удаљ: усвајање вежбе у целини.

Техника бацања „вортекса”.

Скок увис прекорачном техником. Обучавање технике врши се у целини, а по потреби рашчлањивањем на фазе.

Одељењско такмичење у тробоју – бацање лоптице на резултат (мерење дужине бацања), трчање 60 m, скок увис на резултат (мерење висине прескока).

2. Спортска гимнастика

Основни садржаји

1. Вежбе на тлу:

- колут напред из упора стојећег опружених ногу,
- колут напред преко препреке,
- два повезана колута назад,
- став на лопатицама – „свећа” – опружање и издржај
- мост из лежања на леђима,
- вага претклоном и заножењем,
- став на шакама,
- припремне вежбе за прамет упором странце „звезда”,
- комбинације две и више савладаних вежби,
- састав од научених елемената.

Проширени садржаји

Пример састава:

Из става сплетног истовремено заручити обема рукама и предложити левом ногом; враћање у почетни став; истовремено предручити обема и заножити десном; враћање у почетни став; истовремено одручити обема и вага; усправ; колут напред до чучња; кроз поваљку назад до свеће; поврат назад до чучња; усправ. чеони круг са скоком за 90⁰ или 180⁰.

Летећи колут из места.

Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.

2. Прескок – специфичне припремне вежбе:

- суножни одскок и доскок на повишену површину,

- на одскочној дасци (држећи се за руке помагача) узастопни суножни скокови,
- са неколико корака залета једноножни одскок испред даске, доскок суножно на даску, одскок, фаза лета и доскок,
- упором о козлић неколико узастопних одскока са подизањем кукова (суножно и са разножењем, доскок на даску суножно уз помоћ испред и иза справе),
- прескок разношка (козлић висина 110 cm).

3. Вежбе у вису и упору и променама висова и упора (одређене вежбе се могу реализовати и на другим погодним справама, уколико су безбедне).

- вратило или двовисински разбој – прилагодити висину: наскок у вис предњи, померања улево и удесно. њихање у вису,
- наскок у упор предњи на различитим справама. померања у упору,
- дочелно вратило или нижа притка разбоја: узмак корацима уз косу површину или замахом са повишене површине до упора предњег активног,
- паралелни разбој: упор, њих, предњихом упор разножно пред рукама,
- дохватни кругови, вратило или притка разбоја: суножним одривом вис узнето (кроз згиб – уз помоћ), спуст напред до суножног става (кроз згиб, уз помоћ).

4. Вежбе равнотеже: шведска клупа и ниска греда

- лицем према клупи – греди бочно: залет и одразом једне ноге наскок у став на другој нози, слободном заножити,
- различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са заножењем, са одножењем, са високим предножењем, различити начини ходања уназад,
- суножни скок и доскок на место одскока,
- издржаји на једној нози са различитим положајима слободне ноге,
- окрети на греди усправно, у чучњу за 90^0 и 180^0 ,
- саскок згрчено,
- са шведског сандука кораком на високу греду, различита ходања у складу са способностима ученика. саскок пруженим телом на високо наслане струњаче (уз надзор и помоћ наставника).

3. Основе тимских и спортских игара

3.1. Мини-рукомет

- Додавање лопте једном руком у месту и кретању.
- Хватање лопте обема рукама у висини груди у месту и кретању.
- Вођење лопте левом и десном руком (у месту и кретању).
- Шутирање из места и кретања – бочни и чеони шут.
- Шутирање из скока.
- Тактика – игра „човек на човека”.

3.2. Футсал – „мали фудбал”

- Додавање лопте у месту различитим деловима стопала.
- Примање лопте унутрашњим делом стопала.
- Додавање и примање лопте у кретању (дупли пас).
- Шут различитим деловима стопала.
- Игра на два гола.

3.3. Кошарка – мини-кошарка

- Вођење лопте једном и другом руком месту и кретању.
- Хватање и додавање лопте на различите начине у месту и кретању.
- Шут на кош.
- Двокорак.

- Игра на један кош.
- Мини-кошарка – игра на два коша.

3.4. Одбојка

- Одбијање лопте прстима и чекићем.
- Доњи (школски) сервис са мање удаљености.
- Игра са упрошћеним правилима.

3.5. Јацент

- Игра са упрошћеним правилима.

4. Плес и ритмика

- Вежбе са вијачом

Њихање вијачом у бочној равни (једном и другом руком, обема рукама) напред-назад, кружење, отворити вијачу у предручењу, два суножна поскока са међупоскоком, два суножна поскока без међупоскока са окретањем вијаче напред, а затим четири поскока са ноге на ногу. Поновити вежбе са окретањем вијаче уназад.

- Вежбе са лоптом

Кружење са лоптом у чеоној и бочној равни обема рукама и једном руком. из одручења зибом почучњем, прехват лопте у предручењу и зибом почучњем до одручења (лопта у другој руци).

Бацање и хватање:

- у задатом ритму у месту и кретању,
- са почучњем,
- са окретом за 180^0 .
- Народно коло „Моравац”.
- Народно коло из краја у коме се школа налази.

5. Пливање

Наставну тему Пливање реализују школе које за то имају услове у школи или објектима ван ње.

- Правила понашања на пливалишту.
- Вежбе прилагођавања на водену средину (квашење делова тела).
- Вежбе дисања.
- Вежбе плутања (на леђима, стомаку и згрчено).
- Вежбе клизања (на стомаку и леђима).
- Рад ногама у води (краул и леђно).
- Рад рукама (краул и леђно са даском).
- Скок на ноге.
- Пливање у складу са могућностима ученика.
- Игре у води.

6. Полигони

Полигони се примењују након неколико обрађених тематских целина (наставних тема или области) и састављају се од усвојених вежби у складу са условима за извођење наставе.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме *Култура вежбања и играња* и *Здравствено васпитање*.

Култура вежбања и играња

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам. Упознати ученике са основним правилима мини-рукомета, кошарке, мини-кошарке, фудсала и одбојке.

Подсетити ученике на правила понашања која важе у просторима за физичко вежбање, како у школи, тако и ван ње. Истицати неопходност поштовања правила понашања током игре и вежбања.

Развијање свести о потреби чувања својих и туђих ствари, справа и реквизита које се користе.

Упућивати ученике да информишу родитеље о вежбању током наставних и ваннаставних активности.

Указивати на значај вежбања и подстицати ученике на вежбање у слободно време.

Навивати ученике да приликом игре или такмичења уважавају све учеснике у игри, њихова постигнућа и међусобне разлике.

Здравствено васпитање

На начин прилагођен ученику објаснити повезаност интензитета вежбања и вредности пулса. Мерити пулс на вратној артерији. Објаснити значај правилног дисања при вежбању, као и утицај вежбања на правилан развој кардиореспираторног система. Проширити ученичка знања из претходних разреда о правилној исхрани и вежбању.

Редовна провера здравља и вежбање.

Препознавање основних врста повреда (посекотина, одеротина, ударац...) и указивање на важност правовременог обавештавања наставника, родитеља и других одраслих у случају повреде.

Дидактичко-методички елементи

Основне карактеристике реализације наставе:

- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
- функционална повезаност делова часа – унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичких облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа, у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује на грешке и исправља их.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања*, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата:
- вежбање у адекватној спортској опреми;
- активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања;
- вежбање и играње у слободно време;
- приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита;

- постигнућа у моторичким вештинама;
- индивидуални напредак ученика.

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом вредновања (оцењивања) узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе прати се и вреднује:

- познавање основних правила елементарних и спортских игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхране;
- учешће у ваннаставним активностима.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

Назив предмета	ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ	Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	36 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – промени величину и боју текста, подебља га, искоси и подвуче у програму за обраду текста; – исече, копира и налепи исечени/копирани текст на одговарајуће место у програму за обраду текста; – уметне слику у текст, дода јој оквир и позиционира је на жељени начин у односу на текст у програму за обраду текста; – активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на интернету; – активно учествује у наставном пројекту којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка;	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	Селектовање и основно форматирање текста (величина и боја слова, подебљавање, искошавање и подвлачење текста). Селектовање, копирање/исечање и лепљење текста. Уметање слике у текст, додавање оквира, позиционирање слике у односу на текст. Креирање и уређивање текстова за познату публику. Пројектни задатак који подразумева: – претраживање интернета (пробрани елементи напредне претраге); – израду или прилагођавање графике у складу са темом;

– вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности из свог задужења; – утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму који садржи понављање и гранање; – креира програм у визуелном програмском језику на основу датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – примени блокове аритметичких оператора при креирању програма у визуелном програмском језику; – предвиди садржај променљиве на основу интеракције корисника са програмом (нпр. блок <i>Питај и чекај</i> и блок <i>Одговор</i>) у датом једноставном програму; – креира програм у коме остварује интеракцију са корисником, користећи променљиве, уз помоћ наставника.		– креирање текстуалног документа који садржи слике.
	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Припрема и организација школског догађаја за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.
	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	Променљиве. Израда програма који садрже гранање, понављање и променљиве.

Кључни појмови садржаја: уређивање текста, пројектни задатак, дигитални материјали, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика четвртог разреда основне школе. Програм наставе и учења за четврти разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: *Дигитално друштво*, *Безбедно коришћење дигиталних уређаја* и *Алгоритамски начин размишљања*.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник треба да реализује наставу у кабинету за информатику и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Препорука је да два ученика користе један рачунар како би се развило вршњачко учење, делила одговорност и развијао тимски

рад. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика.

Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их, у кабинету за информатику, повезати са ученицима који су дигитално спретни и радити на поспешивању вршњачког учења. Обавезивање ученика да користе наставне материјала за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе.

Дигитално друштво

Наставник нове технике форматирања текста представља ученицима кроз одговарајући контекст, користећи примере из ученицима блиских (дигиталних) уџбеника.

Подобљан текст: Наставник проналази лекције у уџбеницима које садрже подобљан текст. У контексту приказаног дела уџбеника иницира разговор о речима које су подобљане: Зашто су баш ове речи подобљане? Шта су аутори текста желели да постигну подобљавањем баш тих речи? Заједнички долазе до закључка да су у питању кључне речи које означавају главне појмове у датом тексту. Наставник демонстрира технику подобљавања текста, након чега даје налог ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи кратак текст о ученицима познатој теми. Сама тема не мора да буде везана за информатику, али би било пожељно да то буде. Нарочито је корисно да наставник припреми текст којим обнавља одређене делове програма наставе и учења (нпр. рад са текстом, чување датотека). Задатак за ученике је да подобљају кључне речи у тексту. На крају активности ученици треба да кажу које речи су подобљали и аргументују своју одлуку да баш те речи означе као важне. Завршна активност треба да створи услове за хеуристички разговор: У којим ситуација јесте оправдано и подобљавање и бојење истог текста? Ако не постоји оправдање за овакву радњу, какве последице су могуће?

Искошен текст: Наставник представља ученицима текст који садржи делове исписане у курзиву. Препушта ученицима да закључе када се користи овакав стил текста. Демонстрира технику искошавања текста. Налаже ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи дијалог ликова наводећи да текст који представља управни говор треба да буде наглашен искошеним текстом.

Подвучен текст: Ученици добијају налог да отворе документ у коме се налазе реченице у којима је потребно да одреде главне реченичне чланове (субјекат, предикат) користећи познату нотификацију – субјекат се подвлачи једном, а предикат са две црте. Наставник демонстрира технику подвлачења текста представљајући различите линије којима је могуће подвући текст.

Обојен текст: Наставник демонстрира како се тексту мења боја. Ученици добијају налог да отворе документ у коме је потребно идентификовати врсте речи бојећи их одређеном бојом (именице – црвеном, глаголи – зеленом, итд.). Уколико остане времена, наставник може да укључи захтеве којим проверава да ли су ученици овладали свим раније представљеним техникама форматирања текста.

Слика у тексту: Наставник разговара са ученицима о текстовима које срећу у уџбеницима, новинама, часописима. Заједно долазе до закључка да у приказаним примерима слике представљају значајан елемент којим се доприноси разумевању текста. Наставник демонстриран уметање раније припремљене слике у текстуални документ. Показује ученицима како се одређује положај слике у односу на текст (поравнато са текстом или са преламањем текста: квадратно, збијено, кроз, врх и дно, иза текста, испред текста). Ученици провежбавају приказане технике у датотеци коју је наставник за њих припремио и чувају текст у који су уметнули одговарајуће слике.

Препоручени број часова: 6.

Пројектни задатак од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација; способност решавања проблема; самостално учење; рад у групи, сарадњу; критички однос према властитом и туђем раду; доношење одлука; аргументовање; усвајање другачијих, нових начина рада; планирање; поштовање рокова и преузимање одговорности.

Циљ рада на пројектним задацима је да ученици у пару или мањој (хетерогеној) групи креирају дигитални текстуални документ у коме ће на технички и језички адекватан начин приказати податке о одређеној теми до којих су дошли на основу претраге на интернету. Пожељно је да избор тема пројектних задатака буде такав да рад на њима у што већој мери представља уједно и ситуацију за учење о некој теми из другог предмета.

При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. Најприменивији је полуструктурирани тип пројекта у коме наставник укључује ученике, не само у давање предлога и избор тема, већ и у планирање и самостално остваривање, а за поједине ученике и вођство у одређеним деловима пројекта. Он и даље, у великој мери, дефинише методологију рада, али се очекује да више укључи ученике у проналажење материјала тако што ће се са њима договарати о томе које материјале би ко, где и како могао да пронађе и обезбеди. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе ученика на млађем школском узрасту.

Наставник осмишљава бар пет различитих тема пројектних задатака које су повезане са градивом које ученици уче, а које су погодне за додатно истраживање и продубљивање знања (нпр. Биљке/животиње мога краја; Историјски догађај у мом крају; Знаменита личност мога краја; Одговорно коришћење воде у мом домаћинству; Одговорно одлагање отпада у мом домаћинству). Такође, наставник подстиче ученике да самостално предложи теме које би волели да истраже и представе. Сваки од пројектних задатака подразумева: претраживање интернета, израду или прилагођавање одговарајућих слика и креирање текстуалног документа који садржи те слике.

Наставник представља теме пројектних задатака ученицима и подстиче их да одаберу онај која их највише интересује. Најављује им да ће радити у паровима или мањим (хетерогеним) групама на обради теме коју су одабрали. Заједно са ученицима наставник креира критеријуме за процену квалитета финалног продукта који са једнаком пажњом третирају његов технички и садржински аспект (није важно само како текст унет и форматиран, већ и шта је заиста тим текстом речено). Изузетно је важно да критеријуми буду доступни ученицима током читавог трајања израде пројектног задатка. Такође, наставник наглашава да је пожељно да ученици самостално креирају одговарајуће слике и уметну их у текстуални документ и да таква слика више вреди од оне која је преузета са интернета. Као последњу инструкцију, наставник налаже ученицима да замисле публику којој је документ који стварају намењен и да прилагоде његов садржај циљној групи.

С обзиром на узраст ученика, наставник је и даље главни организатор активности који креира прилике у којима ће се самосталност ученика испољавати. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), али у овом случају циљна група су ученици млађих разреда школе.

Препоручени број часова: 13.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Ученици настављају пројектни приступ настави и учењу припремајући и организујући школски догађај за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.

Радећи у мањим (хетерогеним) групама, ученици креирају текстуалне документе који садрже слике примењујући научене технике рада са текстом и сликама. Почетак рада представља презентовање пројектне идеје – шта ће садржати документ који припремају и на који начин ће он допринети безбедности деце на интернету. По потреби, наставник благо усмерава ученике и пружа тражену помоћ.

По завршетку рада на изради докумената, ученици у сарадњи са наставником организују сусрет са млађим ђацима на коме им представљају резултате свог рада.

Наставник обезбеђује да се материјали које су ученици креирали и представили нађу на школском веб-сајту. Постављени материјали треба да буду слободни за преузимање и коришћење.

Препоручени број часова: 6.

Алгоритамски начин размишљања

Наставник омогућава ученицима да у специфичним окружењима за блоковско програмирање (попут code.org или petlja.org) решавају једноставне проблеме чије решавање захтева понављање (програмске циклусе) и гранање. Представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање и поставља ученицима питање: „Ако бисмо сложили блокове на овакав начин, шта би се њиховим извршавањем добило?“. Ученици аргументују своје одговоре и дебатују о тачности изнетих одговора. Наставник представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање, али и грешку. Саопштава ученицима сврху програма. Поставља питање: „Да ли блокови сложени на овакав начин доводе до описаног решења? Да ли је могуће поправити програм?“. Ученици износе предлоге решења и по потреби дебатују о њима.

Препоручени број часова: 3.

Без формалног увођења појма *променљива* и без инсистирања на дефиницијама, наставник представља ученицима једноставне програме који садрже променљиве.

– На самом почетку то треба да буду линијски програми који садрже блок *Питај и чекај* и блок *Одговор*, такви да је, на основу интеракције са програмом ученицима лако да предвиде садржај променљиве *Одговор* (нпр. програм који поставља кориснику неколико питања; програм који кориснику поставља питање *Како се зовеш?*, а онда му враћа одговарајућу поруку у којој наводи унето име). Наставник треба да омогући ученицима да провере тачност свог предвиђања тако што ће им учинити садржај променљиве видљивим;

– Следећи корак треба да буде представљање програма који садрже променљиву и понављање (програмски циклус) (нпр. програм који од корисника тражи унос броја који ће одредити број понављања неке акције попут исцртавања кратке линије, квадрата и сл.);

– У наредном кораку наставник треба да представи програме који садрже гранање које зависи од интеракције са корисником (нпр. програм који захтева унос одговора на питање на основу кога ће вратити или поруку *Твој одговор је тачан* или поруку *Твој одговор није тачан*).

Наставник треба да помогне ученицима да креирају програме у којима се остварује интеракција са корисником коришћењем блокова *Питај и чекај* и *Одговор*. То практично значи да креирани програм треба да захтева од корисника да нпр. унесе неки број или реч и да на основу тог уноса изврши одговарајућу акцију (испише поруку, нацрта облик, репродукује звук). По могућности, ти програми треба да садрже понављање и/или гранање.

Препоручени број часова: 6.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

– **самопроцена:** неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

– **вршњачка процена:** ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу);

– **отворена питања:** знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.

– Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и

не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног

* ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ *

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : **ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе и учења Грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске и локалне заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском druштву, estetička компетенција, комуникација, одговорan однос према okolini, одговорan однос према zdravlju, предузимljivost и оријентација ka предузетништву, рад sa подацима и информацијama, решавање проблема, saradnja, digitalna компетенција.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – разликује примере одговорног и неодговорног понашања људи према животној средини; – се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; – образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите; – аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; – наведе елементе традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; – образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други на планети Земљи ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Култура и традиција	14 10	Планета Земља припада свима који на њој живе Узајамни утицај природе и човека. Потребе појединца и опште добро – задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо – <i>Мисли глобално делуј локално.</i> Право на здраву животну средину Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива – право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине. Култура и традиција	Математика: Природни бројеви већи од хиљаду; записивање и читање великих бројева; јединице мере за време; римске цифре; Српски језик: Правилноусмено и писмено изражавање; Музичка култура: Певање и слушање пригодних песама. Ликовна култура: црта, илуструје;

новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; – наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура; – дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа, предрасуда и дискриминације; – препознаје примере прекомерне потрошње; – препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; – критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; – процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета; – испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Прекомерна потрошња ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Еколошка акција	8 4	Материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице настало под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. Културни идентитет Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. Мултикултуралност и интеркултуралност Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. Избеглице и мигранти Невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. Сусретање култура Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета. Потрошачко друштво Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. Медији и потрошачка култура Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. Права потрошача Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права. Планирање и извођење еколошке акције Одређивање циља и израда плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције.	Физичко васпитање: Старе игре и играчке; вештине бацања, гађања, прескакања(традиција)...

Начин остваривања програма :

Изборни програм Грађанско васпитање за четврти разред организован је, као и програми за претходна три, по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне и доприносе достизању исхода и развоју међупредметних компетенција.

Програми Грађанског васпитања у првом циклусу основног образовања и васпитања, по свом циљу и концепцији, најближи су програмима обавезног предмета Свет око нас, односно Природа и друштво. Како ученици расту повећавају се и њихове когнитивне, емотивне и социјалне способности да упознају појаве у свету који их окружује. Зато се у првом разреду, као и у наведеном обавезном предмету, проучавају појаве из најближег окружења (породица, одељење), затим у другом разреду то су појаве из школског окружења, у трећем разреду из шире заједнице, а у четвртм појаве које се односе на цео свет и планету Земљу. Окосницу програма за четврти разред чине вредности, права, одговорност, различитост, равноправност.

Елементи екологије и одрживог развоја уграђени су у програм четвртог разреда кроз области Људска права и Грађански активизам, у складу са идејом *Мисли глобално, делуј локално*. Ученици се усмеравају на личну одговорност и активизам у сопственој заједници, уз развој свести да су у питању феномени који су глобалне природе. У раду са ученицима потребно је уважити њихова знања и искуства која већ имају из ове области, из школе и ван ње, а затим их подстицати да о квалитету животне средине, сада и у будућности, размишљају са становишта права и одговорности. Вредности на којима почива право на здраву животну средину, како је то дато у садржају, треба ученицима приближити преко примера који су им блиски. Ученици треба да разумеју да угрожавање животне средине не познаје државне границе, не прави разлику међу људима различите расе, вере, пола, образовања и нема временско ограничење. Сваку штету животној средини коју људи данас направе осетиће и генерације које долазе. Иако су у питању ученици узраста од десет или једанаест година, имајући у виду садржаје и активности из програма претходних разреда, они могу својим речима образложити важност информисања грађана о стању животне средине (глобалне и локалне), као и да се, примерено својим могућностима, ангажују у акцијама које имају за циљ побољшање животне средине.

У оквиру области Демократско друштво ученици ће се бавити појмовима култура, традиција, мултикултуралност и интеркултуралност, који као и екологија, имају глобалну димензију. Иако постоје бројне дефиниције појма култура, за потребе овог програма довољно је да ученици схвате да се он односи на целокупно материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице. Поред културе народа који је већински у једној заједници, она обухвата и културне утицаје других народа који су ту живели или сада живе. Културу и традицију чине језик, књижевност, музика, фолклор, празници и бројни обичаји из свакодневног живота, што је ученицима већ познато на основу искуства стеченог на часовима различитих предмета и кроз ваннаставне активности. Културу треба довести у везу и са питањем идентитета, такође коришћењем различитих примера, као што је рађено у оквиру програма за први разред (лични идентитет) и програма за други разред (групни идентитет). Културни идентитет је осећај припадности групи која има своју посебну културу. Ученици четвртог разреда на основу свог школског и ваншколског знања сасвим добро могу навести карактеристике културе којој припадају, али их треба подстицати да препознају и карактеристике оних култура којима не припадају а постоје у њиховој заједници. Интеркултуралност подразумева отвореност заједнице за све њене грађане, без обзира којој култури припадају и међусобну размену у којој сви добијају, а не губе свој културни идентитет. Подразумева се да ученици не треба да користе изразе мултикултуралност и интеркултуралност, али је потребно да их на примерима разликују (живот једни поред других од живота једних са другима) и предност дају размени међу културама. Иако ученици још увек немају развијену пуну перспективу прошлости људске цивилизације, ипак могу да процене како би свет изгледао да се културе нису сусретале и прожимале. Ученици у четвртм разреду и сами могу да препознају утицај других култура, најчешће преко музике и хране. Исходи наведени у програму имају за циљ да афирмишу интеркултуралност и давање подршке избеглицима и мигрантима да се уклопе у нову средину, уз очување сопствене културе и традиције. Уколико ученици живе у средини где има више културних заједница или миграната из различитих земаља, могу се организовати часови међусобног упознавања преко представљања обичаја и различитих продуката културе.

Трећа област овог програма има за циљ да приближи ученицима још један глобални процес који се огледа у подстицању културе прекомерне потрошње у развијеним земљама, иако у свету још увек постоје људи који немају основне услове за живот (пијаћа вода, довољно хране). Ова област се лако повезује са

садржајем и активностима из програма Грађанског васпитања за трећи разред који се односе на солидарност. Уколико се програм остварује у групи која је хетерогена по томе колике су могућности ученика у потрошњи (што је и најчешћи случај), треба бити посебно пажљив у избору активности и примера, како се неки ученици не би осећали непријатно. Постоје бројни начини на које се могу представити основне карактеристике прекомерне потрошње и њена веза са повећањем загађења животне средине. Рад на овим садржајима погодан је за јачање медијске писмености ученика и њихово оспособљавање да критички разматрају различите рекламне поруке које подстичу прекомерну потрошњу (често на кесицама играчака произвођач наводи сакупи све, направи колекцију и сл.), или на који начин се деца у њима приказују (какову функцију имају). Ученици могу, на пример, једноставном анализом реклама намењених деци њихових година да утврде који производи се препоручују и на који начин (чипс, чоколада, газирано пиће...). Активност се може спровести у форми рада у паровима или малим групама, након чега ће ученици представити резултате своје анализе и дискутовати.

Листа права која се проучава у оквиру Грађанског васпитања у првом циклусу основног образовања и васпитања заокружује се са још једним правом последње генерације. У питању су права потрошача, која су значајна у савременом свету у којем се, ради профита, потрошачи могу, на различите начине, довести у заблуду или бити преварени. Од ученика се очекује да критички разматрају не само питања прекомерне потрошње, већ и питања квалитета робе или услуга које добијају за свој новац. У узрасту од 10 или 11 година деца све чешће имају џепац и налазе се у улози самосталних потрошача. Зато је важно да граде одговоран однос према куповини, у смислу: да читају декларацију (састав, рок трајања, начин употребе), да постављају релевантна питања продавцу, да, на пример, при куповини нових батерија, старе батерије одложе на адекватно место, да процењују однос цене и квалитета робе и сл. Ученике треба елементарно упознати са тим да постоји закон који регулише права потрошача, да постоје институције које интервенишу када су права потрошача угрожена, као и да постоје удружења која обављају различите активности у овој области, као што је, на пример, спровођење истраживања о разликама у цени дечије гардеробе у различитим земљама, или обавештавање грађана о правима и одговорностима потрошача, обавештавање о актуелностима на тржишту... У раду на овим садржајима могу се користити примери из медија, лична искуства ученика (њихових родитеља), уколико ученици желе да их поделе са групом, као и различите технике рада: од презентације, студије случаја, до играња улога.

Четврта област, као и у претходним програмима, тиче се грађанског активизма и то у области екологије. Од ученика се очекује да планирају и спроведу малу еколошку акцију користећи искуства која су стекли у акцијама из претходна три разреда. Наставник треба да буде помоћ и подршка ученицима да што самосталније прођу кроз неопходне кораке у акцији. Може се направити веза са акцијама које спроводе друге групе, како у оквиру овог изборног програма, тако и у оквиру обавезног предмета Природа и друштво, који има комплементаран концепт и садржаје. Ова активност, такође, може бити део пројектне наставе, која је и уведена у образовни систем како би допринела когнитивном, афективном и социјалном развоју ученика и развоју међупредметних компетенција. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе који се односе на тражење решења за неки проблем кроз тимски рад и коришћење савремених технологија. Заједничко за њу и активности у оквиру Грађанског васпитања јесте то што се предност даје процесу рада и сарадњи наспрам самих резултата. Пројектна настава од ученика захтева самостално проналажење информација, способност решавања проблема, рад у групи, критичко мишљење, доношење одлука, аргументовање, преузимање одговорности, поштовање рокова, планирање, самовредновање, што су све захтеви и програма Грађанског васпитања, посебно у области Грађански активизам. Пројектна настава подразумева унапређивање компетенције ученика да користе савремене технологије у образовне сврхе на одговоран и безбедан начин, што се уклапа са очекиваним исходима програма Грађанског васпитања за други разред (безбедност у коришћењу интернета), а који треба и даље неговати. Важно је и то да ученици све време документују свој рад како би унапредили компетенције за вредновање тока и исхода акције, као и за писање различитих извештаја или припрему презентација, изложби и сл.

Садржаје у све три тематске целине наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада, али увек имајући у виду исходе које треба достићи. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика, да буду мерљиви и проверљиви, тј. да наставник, пратећи активности ученика, може лако да утврди да ли их они достижу и у којој мери. Најчешће су на нивоу примене, што значи да се знање и разумевање подразумевају, јер без тога нема примене. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања од кога се очекује да код ученика развија конативну, вољну компоненту која долази до изражаја у понашању. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност. Достижање једног исхода доприноси достизању других исхода. Многи исходи су

процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода, што се препознаје у томе да се неки исходи у истој или сличној формулацији налазе у програмима за више разреда.

У процесу планирања наставе и учења наставник се руководи, превасходно, исходима које ученици треба да достигну. Приликом избора активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да се свака од њих може вишеструко искористити. На пример, у оквиру скоро свих активности на различитим садржајима могућ је допринос достизању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, сарадњу, поштовање правила, доношење одлука. То значи, да за такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њихово достизање одвија се постепено, спонтано и то не само кроз избор садржаја већ и кроз избор одговарајућих начина рада.

Достизање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције, као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности), као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовање.

Грађанско васпитање је део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Овај програм има природну везу са предметима Српски језик, Природа и друштво, Ликовна култура и Музичка култура.

У овом програму продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте: постери, аудио- -визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користити у току рада на неком садржају као вид документовања процеса учења и активности ученика, при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример, на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

За остваривање програма и дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем и начином на који организује рад у групи доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима. Он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи, подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе, што је озбиљан захтев за ученике четвртог разреда, који су још у извесној мери (мада мање него пре) фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се достигну жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло, уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења. Његова улога је и да обезбеди наставна средства или упућује ученике како да их сами пронађу.

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са Правилником о оцењивању у основној школи. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање и то не само у достизању исхода из овог програма, већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Како је највећи број активности ученика, у оквиру часова овог изборног програма, организован кроз групни рад, то значи да наставник треба да има јасне критеријуме праћења напредовања који су и ученицима познати. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиди последице, дају креативна решења.

Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Када су у питању активности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима, јер се и из неуспелих акција може много научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

Како је у питању крај првог циклуса основног образовања и васпитања и изванредан број ученика ће у наставку школовања изабрати верску наставу, било би добро да се изврши неки вид рекапитулације о томе шта се све дешавало током четири разреда, са посебним освртом на активности у оквиру области где су ученици спроводили акцију. Тај осврт наставник може осмислити на различите начине (спонтани разговор, писање састава, квиз, прављење изложбе на основу сачуваних продуката...), али са истим циљем, да ученици постану свесни знања која су стекли, ставова и вештина које су развили, а који су значајни за одговоран живот у демократски уређеној заједници. Осврт би требало да садржи процењивање следећих елемената компетенције за одговорно учешће у демократском друштву (знања, ставови, вештине): каква је била сарадња у групним активностима, колико смо били отворени за различитости, колико знамо о људским правима и проблемима неравноправности, како смо решавали сукобе, колико смо били одговорни за сопствене поступке, колико смо критички промишљали, колико смо били толерантни и солидарни, да ли смо препознавали опасности и знали коме да се обратимо за помоћ, да ли смо се понашали на начин који не угрожава друге људе и животну средину, да ли смо у дискусији показивали вештину активног слушања, да ли смо износили ставове засноване на аргументима, да ли смо комуницирали на конструктиван начин, како смо прикупљали и обрађивали податке, да ли смо изградили став да треба штитити и поштовати људска права.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : **ВЕРСКА НАСТАВА**

Циљ и задаци предмета : ЦИЉ наставе Православног катихизиса (Веронауке) јесте да пружи целовит православни поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног).

Компетенције које развија : компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Међупредметно повезивање
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Свет је створен да постане Црква	5	Циљ због кога је Бог створио свет (да свет постане Црква).	Математика:
- изграде свест о томе да Бог општи са светом кроз човека Христа;	Литургија	20	Црква је конкретна литургијска заједница.	Природни бројеви већи од хиљаду;
- уоче да је Христос корпоративна личност;	Првородни грех	4	Литургија је заједница многих људи и природе с Богом Оцем преко једног човека - Христа.	записивање и читање великих бројева;
- запазе да у Цркви нико не може да постоји сам за себе, без заједнице са свима;	Црква као икона будућег века	7	Структура Литургије (епископ, свештеници, ђакони и народ).	јединице мере за време;
- стекну појам о бићу као заједници;			Црква као икона будућег Царства.	римске цифре;
			Одбијање првог човека Адама да сједини створену природу с Богом (човеков пад и последице тога - првородни грех).	Српски језик:
			Црква у хришћанској архитектури (православни храм и литургијска структура).	правилноусмено и писмено изражавање;
				Правилно писање великим словом називе географских појмова; богаћење речника;

- схвате да је извор сваког греха егоизам, индивидуализам.				писање великог слова, народна књижевност, писање датума, Музичка култура: Певање и слушање пригодних песама Ликовна култура: црта, илуструје; Грађанско васпитање: Поштовање правила рада и саговорника; равноправност; демократско друштво;

Начин остваривања програма :

Вероучитељи ће запазити да се овај програм православног катихизиса по садржају и структури разликује од класичних програма катихизиса у државним школама у периоду пре Другог светског рата, као и од оних који се и данас остварују у црквеним школама, а самим тим и по циљу који би требало да се њиме постигне.

Класични програми катихизиса преузети су са Запада, као и сама форма савременог школства. Њихова суштинска карактеристика јесте у томе што полазе од тога да се биће, постојање, темељи на природи и њеним законима а не на личности. У складу с тим, слобода (личност), како Бога тако и човека, није основ и узрок постојања природе, већ је надградња и додатак већ постојећој природи и зато се личност поистовећује са јединком, индивидуом. Бог постоји, односно јесте то што јесте на основу своје природе и својстава која та природа поседује: ума, воље, слободе и осећања. Постојање Божије је детерминисано његовом природом. Слобода Божија је етичка а не онтолошка.

Човек је икона Божија на основу истих ових природних својстава која су му дата од Бога ради самоусавршавања. Човек јесте то што јесте на основу своје природе, али може да постане личност и то на основу тога колико самог себе усаврши испуњавајући закон Божији подпомогнут датим му својствима. Идентитет сваког човека као личности зависи од њега самог и степена његове индивидуалне, моралне самоусавршености. На основу тога, могло би се закључити да ни Бог ни човек немају потребе за заједништвом с другом личношћу да би постојали и да би били личности. Њихово постојање се темељи на њиховој природи. Аналогно овоме, човек нема потребе за заједништвом с Богом, односно с другом личношћу да би постојао и био конкретна и непоновљива личност. Довољно му је да испуни закон и да на тај начин постане савршена личност.

(Схватање да се постојање човека темељи на природи, односно поистовећење његове личности са индивидуом, или са субјектом, који себе логички одређује као личност - самосвешћу, аутоматски ствара подлогу за раздјељеност и сукоб између једног и многих, субјекта и објекта, што има негативне последице, не само по Цркву и њено постојање, већ и уопште за постојање.

Индивидуализам је за Цркву опасност јер дефинише личност као јединку независну од другог бића у свом постојању. Човек је личност само ако је независан у свом постојању од другог човека и од Бога. Штавише, други је сметња за наше остварење као апсолутне личности. То води ка разарању Цркве као конкретне заједнице и њеног литургијског устројства и умножења нетрпељивости међу људима.

Субјективизам поистовећује личност човека са његовим унутрашњим светом (осећањем, размишљањем, закључивањем) и противставља његову спољашњу активност и видљиви свет том унутрашњем душевном свету. У Црквеном искуству то значи развијање пијетизма као духовности на штету Црквеног, литургијског поретка. Индивидуализам, у спрези са субјективизмом, поистовећује човеково искуство света и Бога са његовим осећањима и индивидуалним искуством, што ставља у други план, можда потпуно и елиминише, искуство Цркве као конкретне литургијске заједнице.

Уздизање рационалног елемента у човеку као кључног у одређењу истине и постојања поставља човека и његов ум као мерило истине и доводи у питање све оно што се логички не може потврдити. То води одбацивању свега што је натприродно, као што је, пре свега, постојање Бога и вера у Бога. Слобода личности, пак, у спрези са индивидуализмом и субјективизмом, доводи до негирања сваког ауторитета и стварања потрошачког менталитета код човека у односу према природи која га окружује.)

Што се тиче схватања Бога и његовог односа према свету и човеку, Бог се доживљава у јуридикчком смислу - као творац човека и његов судија. Хришћанско откривење је скуп моралних норми и закона које Бог даје човеку, или приликом његовог стварања - рођења, утиснувши их у људску природу, или, пак, преко изабраних људи и на крају преко Христа. По тим моралним нормама човек треба да се влада, због чега ће на крају бити награђен или осуђен.

Црква је схваћена као конфесионална институција која чува истиниту веру, учење, Св.Тајне и морални закон као средства спасења.

У контексту таквог схватања Цркве и односа Бога и човека у њој, циљ катихизиса јесте да ученици науче дефиниције вере, да приме благодат Божију преко Св.Тајни, као и да се морално усаврше као индивидуе. Кроз то усавршавање очекује се и аутоматско постизање друштвене хармоније и благостања у историји.

За разлику од тог класичног (схоластичког) програма катихизиса, програм који је овде дат има за циљ да врати стару литургијску катихизацију, која је била својствена источној хришћанској Цркви, а која значи увођење човека у Литургију као личну заједницу Бога и човека у Христу кроз Крштење, односно сједињење с Богом, који се пројављује у свету кроз Литургију. Литургијско сабрање представља основ постојања света и човека, а не његову надградњу.

Таква катихизација претпоставља схватање бића, постојања, како Бога, тако и човека, које се темељи на слободи као заједништву с другом личношћу а не на себи самом као јединки, односно на природи. Бог постоји зато што је заједница слободе конкретних бића, личности Оца и Сина и Светога Духа. Истовремено личност у Богу је носилац постојања природе а не обрнуто. Бог Отац као личност је узрок постојања божанске природе. Међутим, Бог је личност, Отац јер постоји у заједници са другим личностима, са Сином и Светим Духом. Личност да би постојала претпоставља заједницу слободе, љубави према другој личности. Бог је вечна личност, Отац, зато што је у вечној заједници слободе, љубави са Сином и Светим Духом, као што су и Син и Дух вечне личности захваљујући заједници са Оцем, односно Бог постоји зато што је Св.Тројица.

Човек је створен по икони Божијој, што значи да је и човек такође личност чије постојање извире из заједнице с другом личношћу, с Богом. Међутим, будући да је човек по природи створен то има за последицу да у његовом постојању природа предходи личности. Човек најпре постоји као природа па је тек нахнадно позван од Бога да пројави своју слободу, да буде, да постане личност кроз заједницу с Њим. Личност и природа не сапостоје истовремено код човека као што је то случај код Божијег постојања. Отуда код човека постоји проблем сукоба између природе и личности, као и сукоба између човека и другог човека и Бога. Природа човека, зато што предходи личности, зато што му је дата од другог постаје изазов његовој слободи. Постојање другог човека и Бога као датости и нама наметнутих, зато што њихово постојање није производ наше слободе, ствара сукоб и одбојност према њима, а самим тим и проблем сапостојања једног и многих. Истовремено, будући да је човек по природи створен из небића, он је потенцијално подложен смрти, угрожен је ништавилом. Човекова природа није вечна по себи, управо због тога што је створена ни из чега, и зато не може бити сама себи извор бесмртности. Зато је крајња последица створености човека смрт.

Међутим, човек може постати бесмртно биће - личност, апсолутно и непоновљиво биће - будући да му је Бог даровао слободу, али само под условом да слободу пројави као љубав према Богу и према другим људима. Једном речју, ако постоји на начин на који постоји Св.Тројица. Та могућност нам се открива у Христу као литургијском сабрању, зато што је Христос Бог, Син Божији који је постао човек и кроз човека се пројављује. То подразумева да је наша љубав према Богу љубав према другим људима, односно заједница слободе с Богом у Христу и преко Христа заједница са другим људима. У Христовој личности као литургијском сабрању отелотворена је љубав Божија према нама која нас чини личностима, односно непоновљивим бићима у којој и створена

природа превазилази своје ограничености које су последица њене створености. Хришћанско откривење је откривење Божанске личности Сина, Христа, у коме створена природа превазилази смрт, и то као Литургијске заједнице, да би у заједници са Њим, тј. у Литургији и људи постали вечне личности. Дакле, овај програм види основни циљ наставе православног катихизиса (веронауке) као увођење човека, а преко њега и читаве творевине, у личну заједницу са Богом у Христу, односно у Литургију као у нови начин постојања којим се превазилази смрт. Другим речима, оваква катихизација има за циљ да створи нови начин постојања људи и природе, налик на постојање Бога који је Св.Тројица, а који се сада пројављује у Православној Литургији, и на основу тога један нови етос, а не нову етику. Јер створена природа, па и људска, ограничена је и смртна и колико год се усавршавала на основу моралних закона, она неће моћи да превазиђе своју ограниченост, односно смрт. Да би превазишла смртност, потребно је да створена природа постоји на други начин, уипостазирана у Христову личност, што се постиже остварењем личне заједнице човека са другим људима у Литургији.

Међутим, да би се ово постигло, потребно је најпре да се код ученика изгради свест о бићу као заједници личности, односно о личности као заједници слободе са другом личношћу. То је посебно тешко постићи данас, зато што је формирана свест код људи о томе да је биће утемељено на природи као индивидуи, док је личност само додатак природи и небитна је за постојање. Методе које треба користити у изграђивању свести о томе да је постојање израз заједништва личности, односно да човек постоји само онда када своју слободу изражава као љубав према другој личности јесу: најпре, општа животна искуства, забележена и она која нису, која указују да постојање човека извире из заједнице слободе, љубави са другом личношћу, и да личност сама за себе не може постојати; затим учење Цркве о Божијем постојању као Светој Тројици и да је Бог вечна личност, Отац, зато што своју слободу постојања изражава као љубав према Сину и Св.Духу, као и литургијско искуство хришћанског постојања, односно постојања Цркве које указује на онтологију као израз заједништва личности. Тек када се изгради свест код људи да постојање природе и личности, односно постојање човека као апсолутно слободног и непоновљивог бића, једино извире из заједнице у којој се слобода поистовећује са љубављу према другој личности, односно да нас постојећим и личношћу чини друга личност својом љубављу према нама, може се прећи на то да човек једино у заједници с Богом у Христу, односно у Литургији постаје истинска личност и бесмртан по природи зато што је Бог, који нас својом љубављу чини личностима, вечна личност.

Приликом излагања литургијског начина постојања Цркве, као и њеног доктринарног учења, поред историјског прегледа њиховог настанка и дефиниције, треба посебно ставити акценат на разумевање и усвајање ове онтолошке поруке коју Литургија и Црквено учење садрже. На пример: на основу Литургијског постојања Цркве, њене структуре, односа који човек у Литургији има према Богу, према другом човеку и природи, треба показати да је заједница човека са Богом, другим људима и природом, основ његовог истинског, бесмртног постојања и као природе и као личности, као и постојања целокупне творевине; на основу, пак, православног учења о једном Богу који је Св.Тројица, треба такође показати да је на метафизичком плану извор бића, односно постојања природе, личност (Оца) која, пак, своје апсолутно слободно и вечно постојање изражава као љубав према другој личности (Сину и Духу) и да је литургијско постојање света, као постојање у Христовој личности, божански начин постојања, у коме створена природа превазилази своју трулежност и смрт и остварује истинско вечно биће. Истовремено, ова два аспекта Цркве, литургијски и доктринарни, треба довести у везу јединства, односно идентичности. То значи да се вера у Бога, знање о Богу, слобода, љубав, личност, поистовећују са литургијским постојањем човека.

Да би се избегла опасност да се истине вере погрешно схвате, или да се поистовете са идеологијом, приликом реализације наставног плана и програма, вероучитељ треба да има стално на уму Литургијско искуство, односно Литургијско виђење Бога, човека и природе и њихов однос. То значи:

- да је Бог у литургијском искуству заједница Личности, Оца, Сина и Св.Духа и да се нама објављује, открива преко Исуса Христа (односно преко заједнице свештеника, ђаконата и лаика с епископом) у литургијском сабрању;
- да је човек у свом истинском постојању личност, онда кад је у заједници с Богом, с другим човеком и са природом. Личност у литургијском искуству значи однос слободе са другом личношћу, пре свега с Богом Оцем кроз Христа посредством Духа, који се пројављује у Цркви преко живих, конкретних људи. Отуда је љубав човека према Богу у литургијском искуству поистовећена са љубављу према другом човеку;
- да је природа саставни део бића човековог и да је и она створена за вечност и то као заједништво с Богом у Христу преко човека и његове слободе;
- да је литургијско искуство, као искуство Цркве, а не појединца, мерило истине и као такво може се и логички дефинисати ради примене у разним временима и као одговор на разне животне проблеме.

Међутим, све ово, колико год било теоријски убедљиво, да би било и истинско и животно, треба неизоставно да укључи разлику између садашњег стања Цркве и есхатона, односно стања у будућем веку, када ће општим васкрсењем мртвих бити укинута смрт. То значи, да есхатон, као стање Цркве у будућем веку, даје истинитост садашњим догађајима који се у њој збивају (по речима ап. Павла: "Ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос није устао" 1. Кор. 15,13.) и да је истинско постојање Цркве, односно створеног света, везано за догађај другог доласка Христовог, док је Црква, сад и овде, икона тога будућег догађаја. За разлику од старог схоластичког програма који је под есхатоном, односно под Царством Божијим, подразумевао духовну реалност у коју се доспева напуштањем овог видљивог света смрћу, нови програм православног катихизиса, у складу са предањем источне Цркве, види почетак Царства Божијег у Христовом уласку Духом Светим у историју и његовом васкрсењу из мртвих, које се наставља кроз Литургијски догађај. Зато остварење Царства Божијег значи преображај света и његовог постојања у Литургијски начин постојања, односно остварење личне заједнице с Богом у Христу, која је залог за будуће васкрсење из мртвих и вечно постојање сваког човека као личности. Због тога православна катихизација људи, утемељена на литургијском искуству постојања, значи остварење личне заједнице људи с Богом у Христу, односно конституисање конкретне Литургијске заједнице у сваком граду или широј области и њено проширивање на све просторе где постоје људске заједнице, а која, при том, не укида све остале позитивне људске делатности и службе. Другим речима, Литургија оцрквењује, обожује историју, а не укида је.

Период од 9 до 11-12 година, назван добом позног детињства, карактерише се стабилизацијом и у интелектуалном развоју, и у емоционално-социјалној сфери. Тада започиње етапа у коме се као основни развојни задатак може сматрати формирање идентитета личности, што би требало да се оствари до краја адолесцентног периода. Ово је и доба развијања осећања компетентности и усвајања одговорности, због чега је важно омогућити детету да стекне позитиван доживљај школе и доживљај себе као способног за бављење многим активностима, обезбедити да његове активности буду праћене емоцијама радости и задовољства, као и свешћу о томе да се његове спознајне потребе задовољавају на адекватан начин, у чему је незамњљива улога православног катихизиса. У овом раздобљу долази до завршетка развоја конкретних интелектуалних операција, и дете је у стању да их изводи у свим доменима знања. Оно је до извесне мере изградило технику учења и формирало мотиве; развијају се и први облици самосталног интелектуалног рада које вероучитељ треба да подстиче – јављају се читалачка интересовања, праве се збирке и албуми, пишу прве песме, истражује природа. У социјалној сфери наступа знатна стабилизација, што је веома повољан чинилац опште интелектуалне експанзије детета. Морални развој у овом периоду огледа се у постепеном развијању способности процењивања и вредновања мотива нечијег понашања при изрицању суда о моралности/аморалности одређеног поступка, за разлику од ранијих развојних периода, где је дете пажњу усмеравало искључиво на сам поступак, а не и на чиниоце који су га условили.

Црква се углавном поистовећује са црквеним службама, а став према присусвовању њима умногоме је условљен степеном децјег разумевања и активног учешћа. Представа о Богу остварује се на основу прилично примитивног рационализма својственог овом добу, уз напуштање реалистичких фантазија својствених претходном периоду. Деца спремно прихватају Божију свемоћ и правду, склона су да прихвате чињеницу да Бог постоји као и једноставна узрочнопоследична објашњења, али тешко препознају присуство Бога у њиховом свакодневном окружењу, у чему настава православног катихизиса има изузетно значајну улогу.

Циљ наставе у 4. разреду јесте да ученици стекну знања о томе да постојање света има свој циљ. Тај циљ је есхатолошка као литургијска заједница: јединство свих створених бића међу собом и на крају с Богом, преко Богочовека Исуса Христа. Циљ због којег је све створено и зашто је створено на овај начин, откривен нам је као Црква, односно као конкретна литургијска заједница.

Овим се постижу врло важна знања:

- да се истина света смешта у есхатон као заједницу свих створених бића с Богом Оцем преко Христа и да је она мерило свих историјских догађаја у којима суделује Бог, а Бог суделује у оним историјским догађајима који воде ка овом циљу;
- да је Литургија икона Царства Божијег које ће се тек у будућности остварити;
- да је човек одговоран за историју и постојање природе и да ту одговорност истински остварује једино ако живи таквим начином живота који је утемељен на будућем Царству Божијем и његовој структури;

- да су Бог и човек у Христу, односно у Литургији, неодвојиви, јер Бог преко Христа суделује у остварењу будућег Царства Божијег, односно Бог преко људи, који су чланови Цркве као литургијске заједнице, чини присутним то Царство у историји, јер Литургију конституише Дух Свети.

Наведена знања биће потребна и у контексту каснијег упоређења овако виђене истине света с проблемом греха и смрти, односно у расветљавању питања колико литургијски начин постојања реално пружа одговор на проблем смрти. Јер, ако се анализира смрт сваког бића понаособ, она је присутна зато што је природа сваког бића смртна, а то је због тога што је она створена ни из чега. Носиоци, пак, те природе, тј. конкретна бића, пре свега људске личности, својим природним рођењем указују на чињеницу да природа постоји и пре њих, јер они пре рођења нису постојали док је људска природа постојала и пре њиховог рођења. На тај начин сви смо наследници смрти зато што смо наследници природе. Истовремено ова чињеница указује и на разлику између природе и личности код човека, као и на то да је постојање сваког човека по природи изазов његовој слободи. Овај проблем се може превазићи једино кроз једно ново рођење, Крштење, где је вечно постојање природе израз наше слободе изражене као заједништво с Богом у Христу. На глобалном плану, смрт прети читавој творевини све дотле док је она одвојена од Бога, односно док не постоји слободно у односу на своје законе кроз једну личност која је сједињује с Богом. Литургија је икона постојања створене природе у личности Христовој, односно њеног слободног постојања, а слобода се изражава као љубав према Богу и према другим људима и бићима, превазилази се смрт и остварује се бесмртност за сву природу.

Теме: Циљ због кога је Бог створио свет и Првородни грех треба реализовати преко описа Литургије, која садржи све: целокупну природу кроз природне дарове, хлеб, вино, уље, воду; молитве којима се молимо за благорастворење ваздуха, за изобиље плодова земаљских... итд; људе који су сви сједињени у Христу и постоје слободно од природних закона и окренути ка Богу Оцу. Објашњавајући службу епископа (свештеника) у Литургији, треба указати на задатак првоствореног човека Адама у природи, а самим тим и свих људи, да је човек створен да буде свештеник у природи и да сједини природу с Богом Оцем, као и на суштину човековог пада, односно греха, која се огледа у одбијању човека да то учини. Последица тога греха јесте смрт у природи као разједињење свега на саставне делове и опасност да се природа врати у небиће, али која није казна Божија, већ остајање природе, злом вољом човека, несједињене с Богом, тј. постојање природе у човеку Адаму на основу њених закона који јој проузрокују смрт. (Као потврду да природа не може постојати сама за себе, без заједнице личности, односно слободе човека која се изражава као љубав према Богу, треба навести искуство личности и како ствари и природа изгледају у том искуству. На пример, треба указати на искуство да кад нам неко кога волимо из љубави подари било коју ствар, она за нас постаје значајна, иако дотад нисмо ни примећивали да постоји. Као помоћну литературу треба користити студију: Ј.Зизиулас, Твар као евхаристија, као и друге сличне студије).

Теме: Литургија је заједница у Христу... и Црква као икона будућег Царства треба, такође, реализовати преко описа Литургије указивањем на то да је Литургија христоцентрична, односно да се сви у Литургији сједињују преко епископа, као преко Христа, са Богом, као и на то да Литургија почиње речима: “Благословено Царство Оца и Сина и Св.Духа” и да све у њој указује на будуће Царство. (За реализацију ове теме треба користити: Ј.Зизиулас, Евхаристија и Царство Божије, као и другу сличну литературу.)

План рада

IV разред

Број часа	Месец	Тематика часа	Напомене
	Септембар	Кодекс понашања у школи	
		Избор руководства одељењске заједнице	
		Упућивање ученика у методе успешног учења	
		На прагу пубертета	

		У сусрет Дечијој недељи	
	Октобар	Учешће у активностима у Дечијој недељи	
		Како проводимо слободно време	
		Како бити здрав и прав	
		Анализа успеха и владања ученика на првом класификационом периоду	
	Новембар	Непожељно понашање – „Учионица без насилништва „ – Алан Л. Бин	
		Велики људи – деца жељна знања – Вук Караџић – Никола Тесла	
		Тематско едукативна радионица – препознавање и реаговање на насиље	
		Шта ћу да будем кад порастем	
	Децембар	Помоћ другу	
		Шта смо прочитали, гледали на ТВ, чули о здрављу и хигијени	
		Шта замерама себи и свом другу	
		Да ли сам задовољан постигнутим успехом	
	Јануар	Весело одељењско дружење	
		Шта знам о Светом Сави – израда зидних новина	
	Фебруар	Лепа реч и гвоздена врата отвара	
		Школска такмичења (млади математичари...)	
		Како да учим да бих боље разумео	
	Март	Интересује ме...	
		Играмо се математиком	
		Упознаћу вас са занимањем мојих родитеља	
		Живот у одељењу – однос дечака и девојчица	
		Кад бих могао, променио бих... (у школи, у свом месту...)	
	Април	Да ли сам задовољан постигнутим успехом	
		Анализирамо рад и проблеме у нашем одељењу	
		Лепо понашање – на улици, у школи, у продавници...	
	Мај	Како да сачувамо свет око себе	
		Градимо куле од нашег сна – конструктивне игре	
		Шта је добро, а шта зло	
		Учествујемо у прослави Дана школе	
	Јун	Припрема за одељењски квиз и излет	
		Весело одељењско дружење	

ВАННАСТАВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Одељењско веће четвртог разреда и саставни је део Годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности

Реализују се према интересовању ученика. Сачињава се посебан програм при чему се узимају у обзир материјални и просторни услови рада, узрасне карактеристике и способности ученика.

В. Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, схватања важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта. Недеља школског спорта обухвата:

- физичке активности прилагођене узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице...);
- ђачке радионице (о здрављу, физичком вежбању, спорту и др...).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Одељењско веће четвртог разреда заједно са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу, као и другим Стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици који су ослобођени од практичног дела наставе Физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организацију ових активности.

Г. Активности у природи (излет, крос, зимовање, летовање...)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа може да организује активности у природи:

- излет (пешачење, планинарење и др.);
- крос (минимум једном у току школске године);
- зимовање – за време зимског распуста (физичке активности на снегу).
- летовање – за време летњег распуста (камповање итд.).

План и програм ових активности сачињава Одељењско веће четвртог разреда у сарадњи са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу.

Д. Школска такмичења

Школа за ученике четвртог разреда организује и спроводи такмичења из минимум једне спортске игре (у складу са програмом), полигона у току школске године, као интегрални део процеса физичког и здравственог васпитања. План такмичења доноси Одељењско веће четвртог разреда у сарадњи са Стручним већем наставника Физичког и здравственог васпитања.

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са планом и програмом наставе и учења, као и на такмичењима од интереса за локалну заједницу.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају:

- потешкоће у остваривању исхода;
- смањене физичке способности;
- лоше држање тела;
- здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних програмских садржаја које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности.

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

- уочавање постуралних поремећаја код ученика;
- саветовање ученика и родитеља;
- организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;
- организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења, а спроводи их наставник Физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који реализује разредну наставу у одељењу коме ученик припада.

ПЛАН РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ЗА 4.РАЗРЕД

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ МАТЕМАТИКЕ

Циљеви и задаци	Чита, пише и упоређује бројеве од 0 до милион Чита и пише римске бројеве Зна да сабира и одузима до милион Зна да множи и дели са остатком до милион Зна особине рачунских операција, приоритет операција и употребу заграда Решава једноставне проблем ситуације Решава једноставне логичко-комбинаторне проблеме Разликује и именује једноставне и сложене геометријске фигуре и њихове елементе Уме да се служи прибором за цртање Зна разломке и примењује их у задацима Решава једноставне проблем ситуације Зна јединице за дужину Зна јединице за време Зна да пореди и уме да процени и мери дужине у окружењу Испрачунава површиму квадрата и коцке Зна јединице за дужину и време и да рачуна са њима Решава једноставне проблем ситуације Решава једноставне логичко-комбинаторне проблеме Идентификација ученика за допунску наставу у септембру– утврђивање знања које је потребно за даљи рад. У допунски рад могу током година да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док се не овлада одређено градиво. ОБЛИЦИ РАДА: - индивидуални, - индивидуализовани, - рад помоћу

			наставних листића Проверавамо напредовање и констатујемо који су ученици употпунили знање (које треба ослободити), а који да наставе и зашто	
РЕДНИ БРОЈ ТЕМЕ	НАЗИВ ТЕМЕ	РЕДНИ БРОЈ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ	НАЗИВ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ	УКУПАН БРОЈ ЧАСОВА
I	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ ДО 1000 IX-VI	1.	Декадно записивање и читање бројева до милион.	2
		2.	Упоредјивање бројева према њиховим декадним записима.	2
		3.	Писање бројева римским цифрама	2
		4.	Сабирање и одузимање бројева у блоку до милион	2
		5.	Дељење са остатком у блоку бројева до милион (укључујући и усмене вежбе).	2
		6.	Дељење са остатком у блоку бројева до милион (укључујући и усмене вежбе).	2
		7.	Множење и дељење вишесифрених бројева	2
		8.	Изрази.	2
		9.	Коришћење заграда и њихово изостављање.	2
		Σ		18
II	ГЕОМЕТРИЈСКИ ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ МЕЋУСОБНИ ОДНОСИ II-VI	1.	Угао. Врсте углова - оштар, прав, туп	2
		2.	Правоугаоник, квадрат, квадар, коцка	4
		3.	Израчунавање површине квадра и коцке	6
		Σ		12
III	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ V-VI		Милиметар и километар Килограм Литар	2
			Година и век	2
			Односи између мањих и већих јединица који остају у оквиру блока бројева до милион	2
		Σ		6
Σ				36

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Циљеви и задаци			Ученик упознаје основна базична знања о именицама, глаголима, придевима Упознаје појам и врсте реченица и главне делове Уочавање управног говора у тексту ученик зна да преписује са ћирилице на латиницу ученик примењује правописна правила има читак и уредан рукопис зна да препише текст са задатим задатком ученик правилно изговора речи, исказе, реченице, пословице, краће текстове праилно интонира различите реченице Увођење ученика у свет књижевности и осталих књижевних текстова Стицање знања, умења и навика који ће допринети развоју не само књижевне већ и опште културе на којој се темељи укупно образовање Идентификација ученика за допунску наставу у септембру– утврђивање знања које је потребно за даљи рад. У допунски рад могу током година да се укључе и ученици који из различитих разлога нису успели да савладају делове градива. Допунски рад за поједине ученике траје док се не овлада одређено градиво. ОБЛИЦИ РАДА: - индивидуални, - индивидуализовани, - рад помоћу наставних листића Проверавамо напредовање и констатујемо који су ученици употпунили знање (које треба ослободити), а који да наставе и зашто	
РЕДНИ БРОЈ ТЕМЕ	НАЗИВ ТЕМЕ	РЕДНИ БРОЈ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ	НАЗИВ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ	УКУПАН ЧАСОВА БРОЈ
I	ГРАМАТИКА	1,2.	Именице	4
		3,4.	Глаголи	4
		5,6.	Придеви	4
		7,8.	Врсте реченица	4
		9,10.	Управни говор	4
		Σ		20
II	ПРАВОПИС	11,12.	Преписивање текста са ћирилице на латиницу	4
		13,14	Увежбавање читког и уредног рукописа, уз примену правописних правила	2
		15.	Преписивање текста са датим задатком	2
		Σ		10

III	ОРТОЕПИЈА	16.	Увежбавање правилног изговора речи, исказа, реченица, пословица, краћих текстова	2
		17.	Интонационо подешавање гласа у изговору појединих реченица (обавештајне, упитне, узвичне и заповедне) или неких њихових делова (реченични акценат)	2
		18.	Увежбавање подешавања реда речи према комуникативним потребама у контексту	2
		Σ		6
Σ				36

НАПОМЕНА : Садржаји за реализовање допунске наставе ће зависити од напредовања ученика и проблема на које наилазе у овладавању предвиђеним програмским садржајима.

Ослобађање ученика од наставе Физичког и здравственог васпитања

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са тим ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацијом са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

- прате игру и усвајају правила игара;
- направе едукативни цртеж са спортског догађаја;
- на други начин помажу у настави.

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе: По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

- наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави;
- примени основна здравствено-хигијенска правила;
- помогне у организацији активности предвиђених програмом.

4. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА, ПРЕПОРУЧЕНЕ ВРСТЕ АКТИВНОСТИ И НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Препоручене врсте активности у образовно-васпитном раду дате су у програмима за сваки обавезни предмет и изборни програм у делу *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

За ученике којима је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, планирају се и спроведе мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно доноси индивидуални образовни план.

. Индивидуални образовни план за ученике са тешкоћама у учењу, сметњама у развоју и инвалидитетом, односно за ученике у ризику од раног напуштања школовања

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је због сметњи у развоју и инвалидитета, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна образовна подршка.

Индивидуални образовни план је посебан акт који има за циљ оптимални развој ученика и остваривање исхода образовања и васпитања, у складу са прописаним циљевима и принципима, односно задовољавања образовно-васпитних потреба ученика. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже:

- 1) податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку;
- 2) педагошки профил ученика, у ком су описане његове јаке стране и потребе за подршком;
- 3) план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика;
- 4) персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности;
- 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а и
- 6) сагласност родитеља. ИОП се израђује према образовним потребама детета, ученика, односно одраслог, и може да буде прилагођени програм наставе и учења (ИОП 1) и измењени програм наставе и учења за један, више или све предмете (ИОП 2).

Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине одељенски старешина, предметни наставник, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник, при планирању рада у одељењу, усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика.

Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима, школа обезбеђује израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана којим се врши проширивање и продубљивање садржаја учења (ИОП 3). Индивидуални образовни план је посебан акт који у овом случају има за циљ оптимални развој и задовољавање образовно-васпитних потреба ученика који постижу резултате који превазилазе очекивани ниво образовних постигнућа.

Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима укључује:

- 1) податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку;
- 2) педагошки профил ученика, у којем су описане његове јаке стране и потребе за подршком;
- 3) план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика;
- 4) персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности;
- 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а и
- 6) сагласност родитеља.

Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке ученику. Тим за пружање додатне подршке чине: наставник предметне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика, укључујући мере и активности предвиђене индивидуалним образовним планом. Он се остварује доминантно у оквиру заједничких активности у одељењу а у складу са потребама ученика.

Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

6. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (Свет око нас/Природа и друштво, Музичка култура и Ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло, веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

Начин прилагођавања програма за двојезично образовање

Школа, у складу са неопходним условима за рад у двојезичној настави и квалификованим стручним кадром, одређује предмете, фонд часова који ће се реализовати на страном језику као и начин остваривања наставе која се одвија на страном језику.

7. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима. Поред организације излета, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Те активности могу се реализовати по програму које је сама школа развила, али могу се користити и програми који су претходно донети као изборни. Сврха ових активности је подршка прилагођавању ученика четвртог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширивање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго. Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру слободних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и задовољство учесника активности. Бројни су начини на које је могуће то остварити, као на пример: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

За ученике овог узраста важно је да родитељи буду упознати са активностима које школа нуди и помогну да њихова деца изаберу оне које им највише одговарају.

ХОР

Певање у хору је непроцењива вештина у којој деца уживају од најранијег узраста. Свака основна школа је у обавези да организује рад хорова. У зависности од броја ученика и њихових певачких способности, могу се формирати разредни хор и/или хор млађих, то јест старијих разреда основне школе.

Рад са хором представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника. Рачуна се као саставни део обавезне наставе, а вреднује се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по три часа недељно, односно по 108 часова годишње.

Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године и као редовна настава улазе у фонд часова наставника музичке културе.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...). Развија се дечји глас, правилно држање, дисање, интонација, изговор и артикулација.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању.

Утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој) је веома значајан. Певање у хору у великој мери доприноси смањењу стреса и агресивности. Деца која певају у хору показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама. Уједно, певање у хору подстиче и доживотну љубав према музици.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечјих композитора и композиције са фестивала дечјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет једногласних и двогласних композиција, а *carrella* или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности и примереног литерарног садржаја.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам. Код сваког ученика треба да пронађе његов природни певачки регистар и опсег. На тај начин ће их поделити на певачке гласове (први и други, односно горњи и доњи) за извођење двогласних композиција.

На часовима хора, наставник треба да укаже на важност држања тела, дисања и правилног изговора гласова. Услов правилног дисања је правилно држање тела. Крајњи циљ је природно и синхронизовано певање и уједињен звук хора.

Вежбе дисања су важне за загревање гласница, отварање дисајних путева и опуштање грла. Практикују се пре вежби певања и значајне су за регулисање даха у току певања.

Вежбе распевавања доприносе квалитету певања и прецизном интонирању, чак и у почетним фазама. Како је певање техничка вештина, распевавање може помоћи развоју дечијих гласова. Наставник треба да буде креативан и користити вокализе које ће бити забавне деци, јер основни циљ је да заволе певање. Вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене.

Обрада песме:

– Обратити пажњу на избор песме имајући у виду могућности ученика. Код обраде нове песме најпре се приступа анализи текста. Наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. За вежбање дикције препоручује се и певање слогова или одговарајућег текста на истој тонској висини.

– Усвајање мелодије се одвија у фрагментима. Уколико је композиција двогласна, ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима, све док свака група не буде интонативно сигурна. Правилном интонирању могу помоћи и визуелни знакови, на које деца одлично реагују. На пример, покретима руку нагоре и надоле можемо давати знак деци да се мелодија креће навише или наниже.

– На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обратити пажњу на динамику и агогику.

Ученици треба да усвоје правило међусобног слушања, нарочито код унисоног певања. Уколико не чују ученика поред себе, значи да певају прегласно. Уколико се уз певање изводи и кореографија, покрете треба увежбати пре текста.

Од прве пробе хора ученике треба упутити на правила понашања: нема причања у току извођења, жвакања жвака, треба да стоје право (мада их не можемо спречити да се врпоље). Ако ученици правила усвоје на пробама, лакше ће их поштовати на концертима. Незаобилазни су и детаљи везани за одабир гардеробе за наступе, уласка на сцену, распореда стајања, поклањања, изласка са сцене...

Обрађене композиције треба изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ У ХОРУ У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ

Химне

Државна химна

Химна Светом Сави

Химна школе

Дечје песме

Коста Бабић, *За свако чудо*
 Коста Бабић, *Коњски реп*
 Коста Бабић, *Врабац*
 Мирко Шоуц, *Јесен*
 Станко Корунковић, *Пролећна песма*
 Јован Адамов, *Земља снова*
 Александар Кораћ, *Ал је леп овај свет*
 Миодраг Илић Бели, *Јануарске звезде*
 Петар Озгијан, *Свитац*
 Вера Миланковић: *Српска ћирилица*
 Вера Миланковић: *Добар дан*
 Бранко Милићевић, *Ласте*
 Милан Ђурђевић, *Анђели певају*
 Светлана Милић, *Дело Светог Саве*
 Леонтина Вукомановић, *Свети Саво, мудра главо*
 Леонтина Вукомановић, *Више нисам мало дете*
 Леонтина Вукомановић, *Кад снови крила добију*
 Перпетум Цезиле, *Киша*
 Хор Колибри, *Љубав је то*
 В. Стојанов, *Јесењска песма*
 Владимир Шаински, *Крокодил Гена*
 Драгана Михајловић Бокан, *Пастир Хиландара*
 Драгана Михајловић Бокан, *Деци света*
 Весна Вељковић, *Жеља*
 Весна Вељковић, *Како се расте*
 Хор Врапчићи, *Ти и ја*
 ЈУ група, *Чудна шума*
 Вампири, *Динг, динг, донг*
 Ђорђе Марјановић, *Београде*
 Сунцокрет, *Имам песму за све људе*
 Влада и Гиле, *Рокенрол за децу*
 Дружина кише, *Школа*
 Бошко Балаш, *Мали*
 Неустрашиви учитељи страних језика, *Учимо стране језике*
Народне песме
Киша пада
Кажми мени ђаче, учениче
Ој, Бадњаче, Бадњаче
Божична песма

*Седи Тира на врх сламе
Ко удара тако позно
Маријо славна
Тамо далеко*

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има ученика чије интересовање и љубав за музику не може да се задовољи само оним што им пружа редовна настава. За такве ученике могу да се организују слободне активности у оквиру музичке и фолклорне секције.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање;
 - групе певача (дуети, терцети...);
 - „Мали композитор” (експериментисање са инструментима и звуцима, звучно осликавање и ритмичка пратња уз стихове, приче, бројалице, песме и музичке игре, компоновање мелодије...);
 - „Мала школа инструмента” (металофон, блок флаута, мелодика, Veehharfe/Melody lap harp, ручни звончићи, бумвекери...);
 - оркестар (Орфов инструментаријум, разноврсни инструменти...);
 - музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје...);
 - ритмичке радионице (осмишљавање малих музичких игара уз покрет, модерни и традиционални плес, ритмичке игре, игре чашама, штаповима, ’битбокс’
 - вокалне перкусије...);
 - посете концертима у школи и ван ње (концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења, концерти еминентних уметника, мјузикли, пројекције музичких филмова...);
 - музички уредник (одабир одговарајућег музичког материјала према датом садржају).
- Програм рада треба прилагодити могућностима сваког ученика или групе.

СЕКЦИЈЕ ЗА УЧЕНИКЕ 4. РАЗРЕДА

РИТМИЧКА СЕКЦИЈА

Током школске године рад секције ће се усклађивати са Стручним упутством Министарства, Упутством о мерама заштите и Закључком Кризног штаба и зависиће ће од развоја епидемиолошке ситуације, од свих даљих упутстава, препорука и мера, које је школа дужна да спроводи.

Циљеви и задаци:

- упознавање са основним техникама плеса и различитим плесним стиливима,
 - развијање интересовања за музику и плес,
 - упознавање ученика са различитим културним наслеђима одређених народа,
 - подизање опште физичке способности ученика,
 - развијање радних навика и подстицање одговорног односа према обавезама,
 - дружење и развијање разних социјалних вештина кроз плес.
- Зашто је добро бити члан ритмичке секције, тј. зашто је добро бавити се плесом?

Плес обогаћује живот и доноси радост. Свако дете би требало да се барем понекад бави плесом. У суштини, плес је део општег васпитања, позитивно утиче како на тело, тако и на дух и ум. Физички се постиже бољи тонус мишића, држање тела, равнотежа и координација покрета. Побољшава се циркулација и поспешује рад кардиоваскуларног система. Такође је користан код отклањања деформитета. Интелектуално плес повећава способност памћења, развија креативност и жељу за новим сазнањима. Плес буди осећај за лепо, а плесачи се уче dobrим манирима и култури комуникације уз стицање великог самопоуздања. Плес ствара осећај физичке и психичке опуштености, чува оптимизам, побољшава међуљудске односе и ствара основу за успешност у другим спортским гранама, јер постоји велика разноврсност покрета. Због свега тога, зањиши се у ритму!

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА РИТМИЧКЕ СЕКЦИЈЕ

Упознавање ученика са циљевима и садржајем рада
Секције за ову школску годину
Формирање група различитог узраста
Упознавање са основним техникама плеса и различитим плесним стиливима
Упознавање са уметничким и модерним плесом
Припрема кореографија ученика 2. и 4. разреда
У сусрет Дану школе
Увежбавање кореографија за Дан школе
Утисци са приредбе
Договор о припреми за предстојећу приредбу за Светог Саву
Припрема кореографија за приредбу
Припрема кореографија уз песме и увежбавање истих
Увежбавање кореографија ученика 2. и 4. разреда
Увежбавање кореографија ученика 2. и 4. разреда
Увежбавање кореографија
Идејна решења за гардеробу
Увежбавамо кораке ...
Финалне пробе пред сам наступ
Генерална проба приредбе
Утисци са приредбе посвећеној Светом Сави

Улепшајмо долазак 8. марта нашом ритмиком
Анализа рада ритмичке секције
Увежбавамо научене кореографије
Увежбавамо научене кореографије
Мамама за 8. март
Учимо нову кореографију
Учимо нову кореографију
Радујемо се пролећу
У сусрет Ускрсу – идејна решења за гардеробу, у складу са самим празником
Увежбавамо ритмичке тачке за Ускршњу приредбу
Идејна решења за кореографијевезане за приредбу посвећену будућим првацима
Припремамо приредбу за будуће прваке
Припремамо приредбу за будуће прваке
Обнављамо све научене тачке за приредбу
Обнављамо научене кореографије
Спремни смо за приредбу

РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА

Циљ рада секције је да се код ученика млађег школског узраста побуди интерес за рецитовањем, учењем рецитала и играказа. Секција подстиче развијање ученичке маште, креативности и оригиналности. Оспособљава ученике за лијепо и изражајно рецитовање. Рецитаторска секција омогућава развој личних склоности за књижевност и књижевно стваралаштво те развија и његује интерес за литерарно и говорно презентовање књижевне умјетности. Развија се код ученика љубав према књизи, као и проширују знања о књижевном стваралаштву. Ученици ће на секцији упознати се с дикцијом, акцентом, интонацијом и темпом. Откриће љепоте поезије и бити подстакнути на читање и самостални истраживачки рад.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА РЕЦИТАТОРСКЕ СЕКЦИЈЕ

Формирање секције, план и програм рада
Чиниоци изражајног казивања, артикулација и дикција
Вежбе визуелног контакта, мимике и гестикулације

Слушање : Познати рецитују- слушање снимака
Изражајно читамо песме Мирослава Антића
Избор рецитација и вежбање изражајног рецитованја поводом Дана школе
Избор рецитација и вежбање изражајног рецитованја поводом Дана школе
Припрема рецитала за Нову годину
Рецитујемо новогодишње песме
Новогодишње песме
Рецитовање новогодишњих песама
Научили смо
Пишемо стихове, рима
Припрема рецитала за приредбу посвећену Св Сави
Увежбавање рецитала за приредбу
Полугодишња анализа рада Рецитаторске секције
Изражајно рецитовање, припрема за такмичење
Изражајно рецитовање, припрема за такмичење
Припрема за школско такмичење
Анализа школског такмичења
Пишемо стихове
Одабир песама за општинско такмичење
Изражајно рецитовање, припрема за општинско такмичење
Изражајно рецитовање, припрема за општинско такмичење
Анализа општинског такмичења
Рецитујемо наше најлепше стихове
Поезија Десанке Максимовић
Поезија Десанке Максимовић
Слушање – познати рецитују дечије песме
Изражајно казивање одабраних текстова
Изражајно казивање одабраних текстова
Припрема за приредбу поводом пријема првака
Рецитујемо најлепше стихове које смо научили до сада....
Припрема за приредбу поводом пријема првака
Генерална проба
Анализа рада и постигнућа Рецитаторске секције.

ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА

Литерарна секција подстиче ученике на литерарно стваралаштво, и упућује у технике израде различитих облика писмених састава, развија креативност и оспособљава их за анализу различитих врста писмених састава.

Циљ ове секције јесте да дјеца уживају у писању различитих писмених састава, познају главне елементе различитих врста писмених састава, користе богат фонд ријечи, испољавају оригиналност и креативност у писању, и да могу да анализирају различите врсте писмених састава.

Циљеви и задаци литерарне секције су:

Развој културе писменог изражавања

Развој љубави према писаној ријечи

Развој интересовања за писање

Сликовитост и јасност у писању

Развој маштовитости и креативности

Развој радних навика

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ЛИТЕРАРНЕ СЕКЦИЈЕ

Формирање секције

Упознавање ученика са циљевима и садржајима рада

Изражајно читање

Књига – мој најбољи пријатељ

Мој град – други су писали

Јесен у мом граду – први литерарни покушај

Моја школа носи име Димитрија Давидовића

Добро и шта поправити у нашем претходном раду

Наша школа

Писање радова о другарству

Читање радова о другарству

Читање и анализа песама, текстова

Посета школској библиотеци

Одабрани текстови из штампе

Писање састава на тему - Стигла је зима
Шта знамо о Св Сави
Анализа ученичких радова
Час слободног стваралаштва - поезија
Час слободног стваралаштва - проза
О мајци и за мајку – поезија – проза
О мајци и за мајку – поезија – проза
Писање радова за конкурсе
Учествовање на приредби – читање и рецитације најуспешнијих радова
У сусрет пролећу
Уређивање изложбе радова
Уређивање изложбе радова
Читање песама
Припремање за Дане ученичких постигнућа
Посета Градској библиотеци
Прочитао сам – причање
Прочитао сам – приказ дела
Анализа ученичких радова
Познати су писали – читање и анализа
Познати су писали – читање и анализа
Научили смо...
Анализа рада секције

ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Чланови су заједно стварали своја мала уметничка дела, дружили су се и боље упознавали. Учествовали су на ликовним конкурсима, а посебно задовољство је било уређење панoa у духу предстојећих празника.

Циљеви и задаци:

развијање способности ученика за опажање облика, величина, боја, светла и положаја облика у природи;
оспособљавање ученика за коришћење техника и средстава ликовно-визуелног изражавања;
развијање способности за препознавање традиционалне, модерне и савремене уметности;
развијање радних навика и подстицање одговорног односа према обавезама;
социјализација кроз рад и дружење;

формирање морално-вољних квалитета личности.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ЛИКОВНЕ СЕКЦИЈЕ

Дечија права - цртање
Јесен - сликање комбиноване технике
Уређење школског панора
Вајање јесењих плодова - пластелин
Израда мозаика од разног семења
Израда мозаика од разног семења
Тематско уређење школског простора
Јесен - колаж од јесењег лишћа и плодова
Лепи и корисни предмети - Кутија за поклон
Лепи и корисни предмети - Кутија за поклон
Мртва природа - зграфито
Мртва природа - зграфито
Зима - сликање, комбиноване технике
Новогодишњи украси за јелку
Новогодишњи украси за јелку
Новогодишње честитке и коверте
Комбиноване технике - израда радова Св Сава
Комбиноване технике - израда радова Св Сава
Тематско уређење школског простора
Тематско уређење школског панора
Моја улица - туш и перо
Моја улица - туш и перо
Град ноћу - цртање пастелним бојама на тамној подлози
Град ноћу - цртање пастелним бојама на тамној подлози
Осмомартовске честитке и коверте
Осмомартовске честитке и коверте
Уређење зидног панора
Пролеће - сликање темпера
Уређење школских просторија
Најлепше обојено јаје
Најлепше обојено јаје
Продајна изложба ускршњих јаја
Изложба домаће раדיности
Најбољи радови - одабир и учешће у наградним конкурсима
Најбољи радови - одабир и учешће у наградним конкурсима

Анализа рада секције

Наставним планом за 4. разред основног васпитања и образовања предвиђено је организовање и извођење:

ЕКСКУРЗИЈА УЧЕНИКА НА РЕЛАЦИЈИ СМЕДЕРЕВО –ТОПОЛА –ОПЛЕНАЦ – АРАНЂЕЛОВАЦ – ПЕЋИНА РИСОВАЧА – БУКОВИЧКА БАЊА – СМЕДЕРЕВО

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (прошлост нашег народа, саобраћај, жива и нежива природа, кретање у простору и времену; основни облици усменог изражавања; мерење времена; разне врсте знакова и симбола; певање и слушање музике; различити облици кретања...)

Упознавање културног наслеђа нашег народа

Разумевање значаја Првог српског устанка за српски народ

Упознавање са флором и фауном наших предела

Рекреативне активности ученика

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Садржаји екскурзије:

Посета Карађорђевог конака са кулом - Музеја српског I српског устанка (упознавање ученика са животом и радом Карађорђевића, неговање правила понашања у музеју, фотографисање...)

Обилазак Опленца - Маузолеја породице Карађорђевића и летње куће Карађорђевића (упознавање ученика са значајем Карађорђевића у нашој историји, фотографисање...)

Посета Народног музеја Аранђеловац и пећине Рисовача и (упознавање културних и историјских знаменитости и живота у леденом добу, неговање правила понашања у музеју...)

Одмор у парку Буковичке бање (елементарне игре, певање, играње, фотографисање...)

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, екскурзија ће бити реализована за најмање 70% ученика четвртог разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине четвртог разреда и туристички водич туристичке агенције реализатора екскурзије.

Време трајања екскурзије: један радни рад (12 часова), друга половина маја или јун

Путни правци: Смедерево – Топола – Опленец – Аранђеловац – пећина Рисовача – Буковичка бања - Смедерево

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

2. НАСТАВА У ПРИРОДИ

Требало би да се реализује у школској 2026/27. години на једној од планина или бања у Србији.

Циљеви и задаци:

Савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, уочавањем појава и односа у природној и друштвеној средини (делатности људи, саобраћај, животне заједнице, биљни и животињски свет, заштита животне средине, нежива природа, наше наслеђе, где човек живи, кретање и оријентација у простору и времену; основни облици усменог и писменог изражавања, писање адресе и употреба великог слова; мерење времена, динар и пара; разне врсте знакова и симбола, фотографија, израда маски и костима; певање и слушање музике, извођење разних музичких игара; различити облици кретања, бацање и хватање, пењање и вишење; шта може да наруши моје здравље, исхрана, лична хигијена; природне појаве и промене у животној средини, загађивање животне средине)

Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

Упознавање културног наслеђа особености живота људи у планинским и равничарским крајевима

Рекреативне активности ученика: разни облици кретања, елементарне игре, полигони брзине и спретности, ритмичке вежбе, изражавање доживљаја музике покретом

Уочавање објеката и феномена у природи

Уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима

Упознавање начина живота и рада људи у планинским и равничарским крајевима

Развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима

Схватање значаја здравља и здравих стилова живота

Подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја

Оспособљавање ученика за самостално одржавање личне хигијене и хигијене простора

Развијање и неговање основних људских вредности

Садржаји наставе у природи:

Рекреативне шетње кроз природу (уочавање карактеристика, истраживање, разговор, уочавање узрочно – последичних веза, ликовно изражавање, сакупљање карактеристичних биљака, фотографисање...)

Спортске активности ученика: јутарња гимнастика, разни облици кретања, елементарне и штафетне игре, полигони спретности и брзине

Креативно – забавно – музичко – ликовне активности ученика (израда маски и костима, креирање фризура, изражавање доживљаја музике телом, певање и слушање музике, рецитоване и сценско изражавање...)

Обилазак оближњег планинског сеоског насеља или сеоског газдинства (уочавање карактеристика, препознавање специфичних занимања и заната, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Обилазак оближњег културно – историјског споменика (уочавање карактеристика, повезивање са претходним искуствима и знањима, фотографисање, разговор, ликовно изражавање..)

Елементи културе живљења: исхрана, одевање, очување здравља, хигијена простора и очување животне средине

Планиран обухват ученика:

Уз претходну писмену сагласност родитеља, настава у природи ће бити реализована за најмање 2/3 ученика четвртог разреда.

Носиоци предвиђених садржаја и активности: одељенске старешине четвртог разреда, рекреатор, аниматор и лекар туристичке агенције реализатора одмора и рекреације.

Време трајања наставе у природи: 6 - 7 дана у току наставног периода.

Путни правац: планине/бање у Србији

Техничка организација: школа

Начин финансирања: родитељи ученика

Настава у природи ће се реализовати на релацији за коју се определи Савет родитеља, а на предлог разредног већа.

* ПРАВИЛНИК О ПЛАНУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ПРОГРАМУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ЧЕТВРТИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", Број 11/2019-01; Број 6/2020-20), а примењује се почев од школске 2021/2022. године.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 5.РАЗРЕД

Наставни предмет: Српски језик и књижевност

РАЗРЕД: ПЕТИ ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 180 НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА : 5
ШКОЛСКА ГОДИНА: 2026/2027 – 2029/2030.

Циљ учења предмета	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.
Опште предметне компетенције	1) Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; 2) Поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; 3) Чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; 4) Уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; 5) Чува, негује и воли српски језик. Основни ниво Говори јасно поштујући књижевнојезичку норму. Пажљиво и с уважавањем слуша саговорника. Саставља говорени или писани текст једноставне структуре. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита и тумачи краће једноставније књижевне и неуметничке текстове. Образлаже свој доживљај књижевног текста. Проналази и вреднује основне информације у неуметничком тексту. Разликује књижевни од народног језика. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица. Правилно употребљава речи из свакодневне комуникације, уџбеника и лектире. Зна ауторе књижевних дела из обавезног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног текста из обавезне школске лектире, наводећи примере. Тумачи тематске слојеве књижевног дела и свој доживљај уметничког дела. Средњи ниво Усмено јасно формулише своје мишљење. Стваралачки саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе дужег једноставнијег књижевног и неуметничког текста. У различите сврхе чита, тумачи и критички промишља књижевне и неуметничке текстове. Износи јасан став о тексту који чита. Разликује гласове, облике и врсте речи и реченица српског језика и уме да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Правилно употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Користи основне књижевне термине у тумачењу књижевних дела предвиђених

	програмом. Анализира издвојен проблем у књижевном делу и уме да аргументује своје мишљење и ставове на основу примарног текста. Примењује стратегије читања примерене типичним жанровима. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Напредни ниво У званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из језика, књижевности и културе. Саставља једноставнији говорени и писани аргументативни текст. У писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе користи препоручену литературу. Чита и критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености. Одређује подврсте именских речи (код заменица – само именске). Тумачи основне моделе реченица. Користи језик као низ могућности које му служе у изражавању. Критички чита, тумачи и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма. Самостално уочава проблеме у књижевном делу. Користи више гледишта у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове. Тумачи и пореди њихове истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике. Користи препоручену секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком.
Специфичне предметне компетенције	1) Књижевност Основни ниво Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и препричава краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Тумачи издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста. Средњи ниво Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања. Напредни ниво Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и тумачи проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа. 2) Језик Основни ниво Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа. Средњи ниво У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идеје и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста. Напредни ниво Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.		
Исходи учења <i>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</i>	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ (назначити и корелацију са другим предметима)
- разликује књижевни и некњижевни текст; - упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности; - разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности; - разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији;	1) Књижевност	Лирика Лектира: Народна песма: „Вила зида град“ Народне лирске песме о раду (избор) Народне лирске породичне песме (избор) Бранко Радичевић: „Певам дању, певам ноћу“ Милица Стојадиновић Српкиња: „Певам песму“ Душан Васиљев: „Домовина“

- разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; - чита са разумевањем и опише свој доживљај књижевних дела; - чита са разумевањем остале типове текстова; - одреди род књижевног дела и књижевну врсту; - одреди тему и главне и споредне мотиве; - тумачи узрочно-последично низање мотива; - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела; - илуструје особине ликова примерима из текста; - вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове; - увиђа звучне, визуелне, тактилне и офлакторне елементе песничке слике; - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту; - процени основни тон певања, приповедања или дрмаске радње (шаљив, ведар, тужан и сл); - разликује облике казивања; - тумачи елементе композиције лирске песме (строфа, стих), епског дела у стиху и прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих) и драмског дела (чин, сцена, појава); - дочарава веровања, обичаје, начин живота и догађаје из прошлости описане у књижевним делима; - уважава националне вредности и негује српску културно-историјску баштину; - наведе примере личне добити од читања; - напредује у стицању читалачких компетенција; - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;		Алекса Шантић: „Моја домовина“ Војислав Илић: „Зимско јутро“ Милован Данојлић: „Шљива“ Десанка Максимовић: „Сребрне плесачице“ Пеђа Трајковић: „Кад књиге буду у моди“ Књижевни термини и појмови: - песник и лирски субјекат; - мотиви и песничке слике; - врста строфе (катрен) и стиха (десетерац и осмерац); - одлике лирске поезије; - стилске фигуре: епитет, ономатопеја, персонификација, поређење; - врсте ауторске и народне лирске песме: описна (дескриптивна), родољубива (патриотска), митолошка, о раду, породична. Епика Лектира: Народна епска песма „Свети Саво“ Народна епска песма „Женидба Душанова“ (одломак) Народна шаљива прича: „Еро с онога свијета“ Народна новела: „Дјевојка цара надмудрила“ Милован Глишић: „Прва бразда“ Стеван Сремац: „Чича Јордан“ (одломак) Бранко Ћопић: „Поход на Мјесец“ Иво Андрић: „Мостови“ Данило Киш: „Дечак и пас“ Горан Петровић: „Месец над тепсијом“ (одломци) Антон Павлович Чехов: „Шала“ Књижевни термини и појмови: - писац и приповедач; - облици казивања: описивање (портрет, пејзаж); приповедање (у првом и трећем лицу); - фабула; - карактеризација ликова; - врсте епских дела у стиху и прози: епска песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), приповетка, шаљива прича;

		Драма Лектира: Бранислав Нушић: „Кирија“ Душан Радовић: „Капетан Џон Пиплфокс“ Љубиша Ђокић: „Биберче“ Књижевни термини и појмови: - позоришна представа и драма; - драмска радња и лица у драми; - делови драмског текста: чин, сцена, појава; - драмске врсте: једночинка, радио-драма; - позориште: режија, сцена, костим, глума. Научно-популарни и информативни текстови Вук Стефановић Карацић: „Моба и прело“ (одломак из дела „Живот и обичаја народа српскога“) Доситеј Обрадовић: „О љубави према науци“ Михаило Петровић Алас: „У царству гусара“ (одломци) Избор из енциклопедија и часописа за децу Домаћа лектира Епске народне песме (преткосовски тематски круг – песме о Немањићима и Мрњавчевићима) Народне прозне врсте и кратке фолклорне форме (избор) Бранислав Нушић: „Хајдуци“ Данијел Дефо: „Робинзон Крусо“ Марк Твен: „Доживљаји Тома Сојера“ Избор ауторских бајки (Стеван Раичковић, Гроздана Олујић, Ивана Нешић...) Игор Коларов: „Аги и Ема“ Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) Допунски избор лектире Јован Јовановић Змај: „Песмо моја“ Стеван Раичковић: „Велико двориште“ (избор) Иван Цанкар: „Десетица“

		Љубивоје Ршумовић: „Ујдурме и зврче из античке Грчке“ (избор) Густав Шваб: „Приче из старине“ Џон Р. Р. Толкин: „Хобит“ (одломци) Никол Лезије: „Тајна жутог балона“ Корнелије Функе: „Господар лопова“ (одломак) Вида Огњеновић: „Путовање у путопис“ (одломак) Владислава Војновић: „Приче из главе“ (избор) Дејан Алексић: „Музика тражи уши“ (избор) Јован Стерија Поповић: „Лажа и паралажа“ (одломак) Едмон Ростан: „Сирано де Бержерак“ (одломак) Дело завичајног писца (по избору) Корелација са: географијом, историјом, верском наставом, биологијом, музичком културом, ликовном културом, енглеским језиком, математиком.
- разликује променљиве речи од непроменљивих; - разликује категорије рода, броја и падежа речи које имају деклинацију; - разликује основне функције и значења падежа; - употребљава падежне облике у складу са нормом; - употребљава глаголске облике у складу са нормом; - разликује основне реченичне чланове (у типичним примерима); - доследно примењује правописну норму у употреби великог слова, састављеног и растављеног писања речи, интерпункцијских знакова; - користи школско издање правописа; - правилно изговара речи водећи рачуна о месту нагласка и интонацији реченице; - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму; - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове; - користи различите облике казивања; - издваја делове текста и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста);	2) Језик и језичка култура	Граматика: - променљиве врсте речи (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви); - непроменљиве врсте речи: прилози и предлози (с напоменом да неки прилози имају компарацију); - значење и врсте именица; граматичке категорије именица; - промена имеских речи (деклинација); граматичка основа, наставак за облик, појам падежа; - основне функције и значења падежа; предлози уз падежне облике (независни и зависни падежи); - значење и врсте придева; компарација; слагање придева са именицом у роду, броју и падежу; - личне заменице (наглашени и ненаглашени облици); употреба заменице за свако лице (себе, се); род, број и падеж личних заменица; - врсте и употреба бројева: главни (основни, збирни, бројне именице на –ица) и редни; - глаголи; глаголски вид и род; грађење и значења глаголских облика (инфинитив, перфекат, презент, футур први), инфинитивна и презентска основа;

- саставља писани или говорени текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште; - проналази експлицитно и имплицитно садржане податке у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту; - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке;		помоћни глаголи (наглашени и ненаглашени облици); - предикатска реченица; реченични чланови: субјекат, предикат (глаголски и именски), објекат (прави и неправи), прилошке одредбе (за место, време, начин, узрок и количину), апозиција. Правопис: - велико слово (вишечлани географски називи; називи институција, предузећа, установа, организација; присвојни придеви); - заменица Ви из поштовања; - одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; - вишечлани основни и редни бројеви; - интерпункцијски знаци: запета, наводници, црта. Ортоепија: - место акцента у вишесложним речима; - интонација реченице и паузе везане за интерпункцијске знакове; - артикулација: гласно читање брзалица. Језичка култура: - препричавање, причање, описивање; - разлика између писаног и говорног језика; - писање писма; - богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице; - прочишћавање говора или текста од сувишних речи; - техника израде писменог састава; - осам домаћих писмених задатака; - осам школских писмених задатака. Корелација са: енглеским језиком, француским језиком, математиком, географијом, информатиком и рачунарством.
Образовни стандарди	ОСНОВНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: SJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи	

	CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), нарација (приповедање), аргументација, пропаганда CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) CJ.1.2.4. уме да преприча текст CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални) CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем) CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима CJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу) CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне) CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам

	SJ.1.3.13. препознаје различita значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.) SJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.) SJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви) У подобласти НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК ученик/ученица: SJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас) SJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: SJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела SJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност) SJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епiku и драму SJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац) SJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратив, опис, дијалог и монолог SJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја) SJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик... SJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе SJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела СРЕДЊИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ученица: SJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања SJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи SJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима) SJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима SJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: SJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан SJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

	3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: SJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме SJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи SJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) SJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима SJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици SJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: SJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава SJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери) 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: SJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања SJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација SJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст) SJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност SJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог SJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела SJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама НАПРЕДНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: SJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима) SJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: SJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста SJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: SJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима SJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму

	SJ.3.3.4. познаје подврste речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама SJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: SJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла SJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: SJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива SJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту SJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу SJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту SJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе SJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело SJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже SJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави
Кључни појмови садржаја	1) појам и одлике књижевности 2) доживљај и тумачење књижевноуметничког текста 3) српски књижевни и народни језик 4) граматика српског књижевног језика 5) усмено и писмено изражавање уз поштовање ортоепске и правописне норме 6) српска и светска књижевна и културна баштина 8) усвајање позитивних вредности и развој и подстицање позитивних особина и вештина
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма	ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ Наставни програм предмета српски језик и књижевност чине три предметне области: књижевност, језик и језичка култура. Све три области се прожимају и ниједна се не изучава изоловано, већ у садејству са другим областима. ЗАСНОВАНOST НАСТАВНОГ ПРОГРАМА НА ИСХОДИМА Наставни програм српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи описују интегрисана знања, вештине, ставове и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник пише свој годишњи план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица.

Наставник прилагођава програм, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ

1. КЊИЖЕВНОСТ

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима (лирика, епика, драма) и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.

Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и изврстан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поезику њихових дела са канонским вредностима. Тиме ће се богатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременили приступ настави. Овакав избор дела омогућава и упоредни приступ проучавању литерарног стваралаштва.

Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретне јачке колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења.

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје предмета природа и друштво за 3. и 4. разред (на пример: српска држава у средњем веку – српске епске народне песме).

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе, али и страних језика, географије и других предмета.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула,

односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми. Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима првог основношколског циклуса, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту (стилске фигуре; облици казивања; књижевне врсте...).

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

2. ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

А) Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција. Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.

Наставни приступ падежима и вежбе усмерене на утврђивање знања о употреби правилних облика именских речи треба повезивати с одступањима од књижевног језика, колебањима и типичним грешкама које се јављају

у усменом и писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања падежа у настави мора одређивати на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика (нпр. током дијалога на часу, а такође и на примерима из домаћих и писмених задатака ученика). Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

И променљиве врсте речи треба повезивати са њиховим типичним функцијама у реченици да би ученици уочили реч као јединицу на морфолошком и синтаксичком нивоу.

Б) Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.).

Треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

В) Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима; реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом.

Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акценатован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

3. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања.

Када су у питању домаћи задаци, може се комбиновати употреба оба писма (ћирилице и латинице). Годишње се раде четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, док се две исправке могу писати латиницом (о чему ће ученици бити унапред обавештени).

УПОТРЕБА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У НАСТАВИ

Приликом остваривања програма предмета српски језик и књижевност наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других дигиталних наставних средстава.

	САМОВРЕДНОВАЊЕ РАДА НАСТАВНИКА Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити или, евентуално, одбацити.
Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика	Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања (на почетку школске године, а најкасније до краја септембра). Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом тј. сумативно оцењени (према процени наставника – макар једном или више пута у току полугодишта; на пример: на крају класификационог периода тј. полугодишта или на крају једне тематске целине). Поред тога, бројчано се обавезно оцењују: четири школска писмена задатка и провере знања дуже од 15 минута. По потреби, могу се бројчано оценити и друге активности ученика (вођење читалачког дневника, учешће у изради тематских паноа и презентација, пројектима...).

ОСНОВНА ШКОЛА „ДИМИТРИЈЕ ДАВИДОВИЋ“
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
ПРЕДМЕТА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК ЗА 5. РАЗРЕД
ЗА ПЕРИОД 2026-2030

Наставни предмет: Енглески језик

РАЗРЕД: пети

Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика.

Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика.

Годишњи фонд часова 72

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	ОСТАЛИ ТИПОВИ ЧАСА	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	STARTER UNIT	X										2	3	5
2.	UNIT 1 – TOWNS AND CITIES	X	X									2	4	6
3.	ТЕСТ 1		X									0	2	2
4.	UNIT 2 – DAYS		X	X								3	4	7
5.	CUMULAT. REVIEW 1			X								0	1	1
6.	UNIT 3 – WILD LIFE			X	X							3	4	7
7.	ПРВИ ПИСМЕНИ ЗАДАТАК				X							0	3	3
8.	UNIT 4 – LEARNING WORLD				X	X						3	4	7

9.	CUMULAT. REVIEW 2						X					0	1	1
10.	UNIT 5 – FOOD AND HEALTH						X					3	4	7
11.	UNIT 6 – SPORT							X				2	4	6
12.	CUMULAT. REVIEW 3							X				0	1	1
13.	ТЕСТ 2							X	X			0	2	2
14.	UNIT 7 – GROWING UP								X			3	3	6
15.	SKILLS EXTRA 2								X	X		1	1	2
16.	ДРУГИ ПИСМЕНИ ЗАДАТАК									X		0	3	3
17.	UNIT 8 – GOING AWAY									X	X	2	3	5
18.	CUMULAT. REVIEW 4										X	0	1	1
УКУПНО		8	10	8	8	8	4	8	8	6	4	24	48	72

Р.БР.	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученици ће бити у стању да у усменој и писменој комуникацији:	ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
1.	- Разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања и хобије, допадање и недопадање; - опишу своја и туђа интересовања и хобије, допадање и недопадање; - разумеју и формулишу једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - питају и кажу шта неко има / нема и чије је нешто; - разумеју једноставнија питања која се односе на просторне односе и одговоре на њих; опишу просторне односе једноставним, везаним исказима; - разумеју једноставнији опис предмета и опишу њихове карактеристике користећи једноставна језичка средства; - разумеју сличности и разлике у интересовањима и школском животу деце у земљама циљне културе и код нас.	Starter unit Уводна тема Изражавање интересовања, допадања и недопадања; изражавање припадања и поседовања; исказивање просторних односа; описивање карактеристика предмета.	Комуникација, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.
2.	- Разумеју једноставне описе места; - опишу места користећи једноставна језичка средства; - упореде и опишу карактеристике места; - разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; питају и кажу колико нечега има/нема користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставнија питања која се односе на просторне односе и оријентацију у простору и одговоре на њих; опишу просторне односе једноставним, везаним исказима; - разумеју и поштују правила учтивости комуникације; - познају веће градове (Лондон, Единбург) у земљама циљне културе (ВБ).разумеју и описују сличности и разлике у начину разоноде у земљама циљне културе и код нас.	Towns and cities Градови и велегради Описивање места; изражавање количина; исказивање просторних односа – оријентација у простору. активност и реаговање на њих.	Комуникација и сарадња, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.15. 1.1.16. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.

3.	Исходи из претходне две теме – комбиновано.	Тест 1 Комуникативне функције из претходне две теме – комбиновано.	Компетенција за учење, комуникација и сарадња.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.19. 2.1.20. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4.
4.	- Разумеју једноставне текстове којима се описују сталне, уобичајене радње у садашњости; размене информације које се доносе на датум комуникативну ситуацију; опишу сталне и уобичајене активности у неколико везаних исказа; - разумеју једноставне исказе који се односе на интересовања, планове и предлоге и реагују на њих; размене једноставне исказе у вези са туђим интересовањима, плановима и предлозима; саопште шта њих или неког другог занима, односно шта они или неко други планирају или предлажу; - разумеју и описују сличности и разлике у начину живота у земљама циљне културе и код нас; - разумевање разлика у часовним зонама; - разумеју и описују важније догађаје у земљама циљне културе.	Days Дани Описивање догађаја у садашњости; исказивање интересовања, планова и предлога.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.16. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.
5.	- Разумеју једноставан опис места; - описују места и њихове знаменитости у неколико везаних исказа користећи позната језичка средства; - познаје веће градове земаља циљне културе (град Честер и његове знаменитости).	Cumulative review 1 Кумулативно понављање 1 Описивање места.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.6. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.
6.	- Разумеју једноставнији опис животиња и појава; - упореде и опишу појаве и карактеристике животиња користећи једноставнија језичка средства; опишу појаве и карактеристике	Wild life Свет дивљине Описивање појава и карактеристика бића; описивање општих способности; изрицање дозвола и забрана.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1.

	животиња користећи једноставнија језичка средства; -разумеју једноставније текстове у којима се описују способности; размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; изразе способности користећи неколико везаних исказа; -разумеју и реагују на једноставније дозволе и забране; размене једноставније информације које се односе на дозволе и забране; - разумеју и поштују правила учтиве комуникације; - познају значајнија места и животињски свет једне од земаља циљне културе (Канаде).		подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.6.
7.	- Пишу сталне, уобичајене догађаје / активности користећи неколико везаних исказа; - разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на интересовања и изражавање допадања и недопадања; - опишу своја и туђа интересовања и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разумеју једноставнији опис животиња и појава; - упореде и опишу појаве и карактеристике животиња користећи једноставнија језичка средства; опишу појаве и карактеристике животиња користећи једноставнија језичка средства.	Први писмени задатак Описивање догађаја у садашњости; описивање појава и карактеристика бића.	Компетенција за учење, комуникација и сарадња.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.6. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.18. 1.1.19. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.6. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.17. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3.
8.	- Разумеју једноставнији опис бића, предмета и места; - упореде и опишу предмете и места користећи једноставнија језичка средства; опишу бића, предмете и места користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставне исказе који се односе на изражавање мишљења/интересовања/допадања/недопадања; размењују и формулишу	Learning world Свет учења Описивање бића, предмета и места; изражавање мишљења/интересовања/допадања/недопадања; описивање догађаја у садашњости.	Комуникација, дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, компетенција за учење, одговорно учешће у	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22.

	једноставне исказе којима се изражавају мишљења/интересовања/ допадања/недопадања; - разумеју једноставне текстове којима се описују сталне/уобичајене и тренутне радње; размене		демократском друштву, естетичка компетенција,	2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.

	информације које се доносе на дату комуникативну ситуацију; опишу сталне/уобичајене и тренутне активности у неколико везаних исказа; - упоређују и уочавају сличности и разлике у школском животу циљне културе и код нас.		одговоран однос према околини, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	
9.	- Разумеју једноставнији опис бића и места; - упореде и опишу бића и места користећи једноставнија језичка средства; - разумеју правила понашања на јавним местима; - упоређују и уочавају сличности и разлике у начину понашања на јавним местима у градовима циљне културе и код нас.	Cumulative review 2 Кумулативно понављање 2 Описивање бића и места.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.4. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.
10.	- Разумеју једноставне исказе који се односе на изражавање допадања / недопадања; размењују и формулишу једноставне исказе који се односе на изражавање допадања / недопадања; - разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; питају и кажу колико нечега има / нема, користећи једноставнија језичка средства; на једноставан начин наручи јело и / или пиће у ресторану и пита / каже / израчуна колико нешто кошта; - разумеју једноставне савете и реагује на њих; упуте једноставне савете; - уочавају сличности и разлике у начину исхране у земљама циљне културе и код нас.	Food and health Храна и здравље Изражавање допадања и недопадања; изражавање количина; исказивање савета.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.4. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.1.27. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.

11.	- Разумеју једноставнији опис појава и места; - упореде и опишу појаве и места користећи једноставнија језичка средства; опишу појаве и места користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставне исказе који се односе на изражавање интересовања; размењују и формулишу једноставне исказе којима се изражавају интересовања; - разумеју једноставне текстове којима се описују радње у прошлости; размене информације које се доносе на датум комуникативну ситуацију; опишу радње из прошлости у неколико везаних исказа; - упоређују и уочавају сличности и разлике у популарним спортовима у земљама циљне културе и код нас.	Sport Спорт Описивање појава и места; изражавање интересовања; описивање догађаја у прошлости.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.
12.	- Разумеју једноставнији опис бића, појава и места; - упореде и опишу бића, појаве и места користећи једноставнија језичка средства; опишу бића, појаве и места користећи једноставнија језичка средства; разумеју једноставне текстове којима се описују радње у прошлости; размене информације које се односе на датум комуникативну ситуацију; опишу радње из прошлости у неколико везаних исказа; - упоређују и уочавају сличности и разлике у интересовањима и начину разоноде у земљама циљне културе и код нас.	Cumulative review 3 Кумулативно понављање 3 Описивање бића, појава и места; изражавање интересовања; описивање догађаја у прошлости.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.
13.	Исходи из тема 8, 10 и 11 – комбиновано.	Тест 2 Комуникативне функције из тема 8, 10 и 11.	Компетенција за учење, комуникација и сарадња.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19.
				2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.

14.	- Разумеју једноставнији опис људи; упореде и опишу људе користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставне исказе који се односе на изражавање мишљења; размењују и формулишу једноставне исказе којима се изражава мишљење; - разумеју једноставне текстове којима се описују радње у прошлости; размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; опишу радње из прошлости у неколико везаних исказа; - описују познату личност из земље циљне културе (Аустралије).	Growing up Одрастање Описивање људи; изражавање мишљења; описивање догађаја у прошлости.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.
15.	- Разумеју и реагују на једноставније забране, своје и туђе обавезе; размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања, као и на своје и туђе обавезе; представе правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; - разумеју једноставне текстове којима се описују способности у прошлости; размене информације које се	Skills extra Додатне вештине Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза; описивање способности у прошлости.	Компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.17. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.

	односе на дату комуникативну ситуацију; опишу способности из прошлости у неколико везаних исказа.			
16.	- Опишу догађаје и способности у прошлости користећи неколико везаних исказа; - опишу људе користећи једноставнија језичка средства.	Други писмени задатак Изражавање мишљења, предвиђања, планова и намера.	Компетенција за учење, комуникација.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.

17.	- Разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; изразе количине, користећи једноставнија језичка средства; - разумеју планове и намере и реагују на њих; - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; саопште шта они или неко други планира или намерава; - разумеју, траже и дају једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опишу метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима.	Going away Одлазак на пут Изражавање количина; исказивање планова и намера; описивање метеоролошког времена.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, одговоран однос према околини, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.17. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5.

18.	- Разумеју једноставне текстове којима се описују радње у прошлости; размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; опишу радње из прошлости у неколико везаних исказа; - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; саопште шта они или неко други планира или намерава.	Cumulative review 4 Кумулативно понављање 4 Описивање догађаја у прошлости; исказивање планова и намера.	Комуникација, дигитална компетенција, компетенција за учење, естетичка компетенција.	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2.

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉ И ЗАДАЦИ : Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања.

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉ И ЗАДАЦИ : Оспособљавање ученика за проширења знања у домену граматичких форми и лексичких структура. Помоћ у самосталном писаном и усменом изражавању кроз писање есеја и усменој презентацији везаној за одређену тему.

Предмет	Енглески језик	
Разред/одељење	пети	
Наставник	Снежана Јовић	
р.бр.	Теме / област	Број часова
	TOWNS AND CITIES (Family members, To be, Have got, Countries/nationalities)	2
	DAYS (There is/are, Present Continuous, Rooms and furniture, Places in a town, Prepositions)	3
	WILD LIFE (Present Simple, Adverbs of frequency, Telling the time, School subjects, Daily routines and free time activities)	3
	LEARNING WORLD (Can, Adverbs of manner, Comparison of adjectives, Animals. Present tenses, Weather)	3
	FOOD AND HEALTH (Past simple 'to be', Jobs, Articles, Past Simple of regular verbs, Feelings)	3
	SPORT (Past Simple of irregular verbs, Countable/Uncountable nouns, Food)	2
	GROWING UP (Clothes, Be going to, Will/won't, Life events)	2
Укупан број часова на годишњем нивоу		18

Напомена: Све евентуалне корекције програма наставе и учења ликовне културе биће праћене и евидентиране кроз месечне планове и дневне припреме или на неки други одговарајући начин у складу са природом корекције.

Програм је израђен према одредбама чланова 60. и 61. ЗОСОВ-а (88/2017) и члана 26/а Закона о основном образовању у васпитању (Просветни гласник бр. 9. од 30. октобра 2017, стране 85-88)

Циљеви основног образовања и васпитања

ЗОСОВ

Члан 21.

Основни циљеви основног образовања и васпитања јесу:

обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;

обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нултотолеранције према насиљу;

свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;

развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
 развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
 континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
 развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
 пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
 развијање кључних компетенција за целоживотно учење и међупредметних компетенција у складу са развојем савремене науке и технологије;
 развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способностисамовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
 оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
 развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
 развијање позитивних људских вредности;
 развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
 развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавањеразличитости;
 развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
 повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року саминималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
 повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

Наставни предмет: Историја

Фонд часова:	Годишњи фонд:	36
	Недељни фонд:	1
Циљ предмета:	Ученици учењем историје: стичу знања о прошлости и садашњости и развијају вештине и ставове; оспособљавају се да ефикасно и одговорно комуницирају о историјским и другим темама у различитим ситуацијама школског и ваншколског окружења; развијају основне аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава историје омогућава ученицима: овладавање основним научним принципима у истраживању и њиховој даљој примени у различитим ситуацијама, као и да, посредством специфичних историјских знања и вештина, комуникације на матерњем, али и употребом страних језика, пре свега у претраживању извора и информација на интернету, развијају лични и групне идентитете (национални, државни, европски). Настава и учење историје припрема ученике за одговорно учешће у демократском друштву брзих политичко-социјалних, технолошких и економских промена, оспособљава их да самостално, као и кроз удруживање и сарадњу, развијају способност комуникације и да на креативан и предузимљив начин доприносе да се, у складу са узрастом, одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Учење историје: омогућава упознавање са историјским и савременим променама и изградњу историјске свести утемељене у резултатима историјске науке; подстиче изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, исказивање иницијативе и проактивног приступа у унапређивању интеркултуралног дијалога и сарадње, одговорног односа према разноврсној културно- историјској баштини, као и толерантности према другачијим ставовима и погледима на свет.	
Кључни појмови садржаја предмета:	Историјски извори, хронологија, историја, век, деценија, миленијум, ера, архив, музеј, ватра, точак, друштво-род, праисторија, винча, лепенски вир, камено, метално доба, лфавет, роб, стари исток, стари завет, хамурабијев законик, пирамида, месопотамија, египат стари век, држава, друштво, монотеизам, политеизам, писмо, јудазам, демократија, ои, мит, илијада, грчко-персијски ратови, позориште, филозофија, држава, атина, хеленистичка култура, александар македонски, република, ханибал, хришћанство, исус христос, библија, рим, римско наслеђе на тлу србије, константин велики, римско наслеђе уопште, робовласништво, рим-константинопољ	

ТЕМА/ ОБЛАСТ	Исходи:	Садржаји:	Начин остваривања програма:	Опште/ међупредметне компетенције:	Корелација:
Основи проучавања	- Ученици класификују историјске изворе и	Појам прошлости и историја као наука	Комбиновање различитих врста	Рад са подацима и информацијама	-Веронаука: моћи да

прошлости	описују њихову улогу у реконструкцији прошлости; -Именују раздобља прошлости, историјске периоде и уређују их према хронолошком редоследу; - Ученици разумеју различита значења појма историја и објашњавају повезаност историје са другим наукама (археологија, географија, хронологија) и резултатима њиховог изучавања; -Користе основне појмове из историје цивилизације: век, деценија, миленијум, ера, праисторија, историја, историјски периоди -Објашњавају значај историје, као наставног предмета и као науке	о прошлости људског друштва. Хронологија –рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. Проширени садржаји Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.	дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона, ППТ Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета музеју, локалитету... Увођење ученика у главне појмове историје као науке: ера, датум, век, деценија, миленијум, прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима, а потом и самостално давање примера од стране ученика Вежбање рачунања времена и препознавања врсте ист. извора на датим примерима Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др.	- Компетенција за учење -Комуникација	објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру -Географија: Сналажење на карти и поређење модерних и некадашњих граница и осталих географских локација
Праисторија	- Читају податке са карте (Винча, Лепенски вир, реке, мора) и табела (подела праисторије и њене карактеристике);	Основни садржаји Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци).	Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика са праисторијских локалитет	Рад са подацима и информацијама Комуникација Естетичка компетенција; Компетенција за	– музичко: – Представљају кључне карактеристик е одређеног музичког

Издвајају, у изворима информација (нпр. пећинско сликарство, уџбеник одабрани текстови, слика ватре, точка, карикатура), табела (подела и карактеристике праисторијских периода), податке који су кључни за тему на којој раде; Издвајају репрезентативне примере културно-историјског наслеђа сопственог (Винча, Лепенски вир, Рудна глава) народа -Користе основне појмове из историје цивилизације у излагању историјске наратије у образовном и свакодневном контексту (подела прошлости, подела праисторије, Винча, Лепенски вир, ватра, точак, писмо) -Процењују значај историјских појава (ватра, точак, писмо, земљорадња, сточарство, занатство) и повезују их са одговарајућим	Подела праисторије (камено, метално доба). Проширени садржаји Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча, Рудна глава...)	а (Ласко,Алтамира, Винча, Лепенски вир),ППТ, видео материјали, пројектна настава. Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија-Дунав, Винча, Лепенски вир; ликовно скулптуре Лепенског вира и Винче, музичко васпитање бубњеви, верска настава постанак човека, грађанско васпитање-подела друштва по својини. Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, табела, ППТ, питања... Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву или видео материјал Коришћење - уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова-квизова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ,	учење;	стила/ правца у контексту друштвено-историјских прилика. – ликовно: Објашњавају кључне карактеристике епохе, стила, правца или покрета у визуелним уметностима. -географија: Уочавају утицај средине и климе на живот људи у праисторији -биологија: уочавају повезаност људских заједница и појединаца са утицајима из природе

	хронолошким и просторним оквиром;		домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације		
Стари исток	Користи основне историјске појмове: Египат, Месопотамија, Феникија алфabet, Вавилон-Хамураби	Основни садржаји Појам Старог истока –географске одлике, најзначајније цивилизације	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и	Рад са подацима и информацијама Комуникација Естетичка	– српски: . Примењују стратегије читања и разумевања прочитаног.

Хамурабијев законик; Јудаизам- Библија, Мојсије, Јевреји, Јерусалим; Планирају и спроводе истраживање на одређену тему: мит о постанку света, Вавилонској кули, Мојсију, Давиду и др. Ученици издвајају специфичности појмова из историје цивилизације (монотеизма м-политеизам, Јудаизам, Јевреји, Мојсије, Библија, алфавет, Јерусалим, Месопотамија, Египат, пирамиде) и повезују их са појмовима из других наставних предмета: веронаука; географија, математика и др. -Читају податке са карте, из	(Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија –царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот –обичаји, занимања, култура исхране и становања. Култура и историјско наслеђе народа Старог истока –религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине	облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија Мала Азија, Нил, Тигар, Еуфрат, ликовно (писма, пирамиде) и музичко васпитање, верска настава- политеизам, Јудаизам Јевреји, Мојсије; грађанско васпитање-однос владара и поданика... Коришћење историјских текстова и њихова анализа (Хамурабијев законик, Херодот- подизање пирамида, опис Вавилонa, Библијске приче о Мојсију, Давиду и Соломону, Сумерски ђак о школи...) Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког	компетенција; Компетенција за учење;	– географија:. Очитавају по датке са графикона, табела и тематских карата. –ликовно: Објашњавају кључне карактеристике епохе, стила, правца или покрета у визуелним уметностима. – веронаука: моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и култура Старог века – веронаука:

графикона шема друштвене лествице; -Издавају репрезентативне примере културно-историјског наслеђа других народа: алфавет, пирамиде, Библија, Хамурабијев законик, Јудаизам; -Доводе у везу и објашњавају међусобни утицај географских карактеристика, друштвених и културних појава: Источно Средоземље, велике реке: Тигар, Еуфрат, Нил и настанак држава.	(математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...). Проширени садржаји Специфичности египатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина)	материјала: карикатура, илустрација (пирамиде, хијероглифи, клинасто, алфавет, слике различитих друштвених група), шеме друштвене лествице, питања, ППТ, видео-записа Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панорама, кратких записа, кратких излагања	моћи да разликује Стари и Нови завет и моћи да преприча библијски опис давања десет Божијих заповести Мојсију – музичко:– Представљају кључне карактеристике одређеног музичког стила/ правца у контексту друштвено-историјских прилика.

			Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова-квизова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације		
Античка Грчка	- Користи основне историјске појмове: Античка Грчка, демократија, Александар Македонски, хеленизам, позориште, Зевс, Атина, Спарта, Маратон,	Основни садржаји Појам античке Грчке – географске одлике. Најстарији период грчке историје (Минојска	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима:	Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Естетичка компетенција; Компетенција за	-ликовно: Објашњавају кључне карактеристике епохе, стила, правца или покрета у визуелним

грађански рат, Александрија библиотека Планирају и спроводе истраживање на одређену тему; Ученици издвајају специфичности појмова из историје цивилизације (демократија, грађански рат, Маратон, стубови, епови) и повезују их са појмовима из других наставних предмета: грађанско, физичко, архитектура, веронаука, српски и др. - Читају податке са карте, из мапе ума; Грчка култура и др. -Издвајају репрезентативне примере културно-историјског наслеђа других народа: алфавет, светска чуда	цивилизација). Грчки митови (појам, примери, Ахил, Зевс, Херакле) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат –узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, Олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско	географија (Атина, Спарта, Персија, Александрија) ликовно (архитектура, стилови) и музичко васпитање, верска настава политеизам, грађанско васпитање-демократија, српски (позориште, трагедија, комедија)... Коришћење историјских текстова и њихова анализа (Хомер Илијада, Херодот-Грчко персијски ратови, битка на Термопилском кланцу, опис битака Александра Македонског, Аријан) Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање	учење;	уметностима -географија: Очитавају податке са графикана, табела и тематских карата. -српски: Формирају естетичке и естетско-емоционалне вредности, развијају емпатију. -грађанско: проналази примере моралних постојања у делима које чита -веронаука: моћи да именије неке политеистичке религије; моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и културе Старог века

античког света, позориште, Олимпијске игре, Маратон, демократија, Епови-Илијада и Одисеја, лабиринт, филозофија и др. -Разликују митове, легенде и уметничке представе од историјских чињеница; -	наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, Олимпијске игре). Проширени садржаји Пелопонески рат (ток рата,	различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација (Бацач диска, стубови, митски прикази на вазама), шеме друштвене лествиц и мапа ума Грчка култур; ленте времена, питања, ППТ, видео-записи... Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета,		

	Разликују узроке од последица кључних догађаја: Грчко-персијски, Пелопонески ратови, Тројански рат, ратовање А. Македонског.	најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Дракон, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба	енциклопедија, ради израде паноя, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова-квизова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације		
Антички Рим	Користи основне историјске појмове: Античка Грчка, демократија, Александар Македонски, хеленизам, позориште, Зевс, Атина, Спарта, Маратон, грађански рат, Александрија-библиотека Планирају и спроводе истраживање на одређену тему; Ученици издвајају специфичности појмова из	Основни садржаји Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства –принципат и доминат.	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења и предзнањима ученика, коришћење уџбеника. Користити разноврсне технике/методе и облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија (Рим, Средоземно море, Балканско полуострво-римске провинције, градови: Ниш, Београд, Сремска	Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Естетичка компетенција; Компетенција за учење	-ликовно: Објашњавају кључне карактеристике епохе, стила, правца или покрета у визуелним уметностима -српски: Читају и критички про мишљају, издвајају и повезују релевантне изворе и информације, уочавају различите перспективе и

историје цивилизације (абецеда, латиница, право) и повезују их са појмовима из других наставних предмета:	Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава	Митровица, Гамзиград), ликовно (тријумфална капија, палате, амфитеатар), верска настава развој		

грађанско, физичко, архитектура, веронаука, српски и др. -Читају податке са карте, из мапе ума; Грчка култура и др. -Издвајају репрезентативне примере културно-историјског наслеђа других народа: алфавет, светска чуда античког света, позориште, Олимпијске игре, Маратон, демократија, Епови-Илијада и Одисеја, лабиринт, филозофија и др. -Разликују митове, легенде и уметничке представе од историјских чињеница; -Разликују узроке од последица кључних догађаја: ширење Античког Рима, пропадање Античког Рима, настанак и ширење хришћанства - Објашњавају утицај кључних појава, догађаја, процеса и личности на развој друштва, државе, привреде и културе у прошлости и садашњости:	и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Проширени садржаји Етрурци. Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гладаторске борбе.	хришћанства, грађанско васпитање (права робова, државно уређење)... Коришћење историјских текстова (Постанак Рима, Пунски ратови, Галски ратови...) и њихова анализа Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шеме мапе ума из уџбеника, табеле, ППТ, видео записи и др. Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија... Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова-квизова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Израђује помоћна наставна средства: паное, карте, шеме, лозе... Истражује и излаже биографије познатих личности-	гледишта аутора, као и сврху текста. Формирају етичке и естетско емоционалне вредности, развијају емпатију. – грађанско: проналази примере моралних пос тупака у делима које чита анализира сукобе из различитих углова – веронаука: моћи да именује неке политеистичке религије; моћи да наведе неке од карактеристика политеистичке религије и културе Старог века –ГЕО.ОО.О.2.3 . Очитавају

настанак хришћанства, Константин, Константинопол	Константин, Исус Христ, Цезар, Ханибал	податке са графикона, табела и тематских карата.

Препоручени начин прилагођавања програма ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и ученицима са изузетним способностима:			
Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) Што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја. Део школског програма биће индивидуални планови за ученике којима је потребна додатна подршка због сметњи и тешкоћа у развоју и учењу, као и надареним ученицима.			
СТАНДАРДИ:			
Тема /област:	Основни ниво:	Средњи ниво:	Напредни ниво:
Основи проучавања прошлости	ИСТ.ОО.О.1.3. Разликују и именују основне временске одреднице и наводе раздобља прошлости и историјске периоде према хронолошком редоследу. – ИСТ.ОО.О.1.4. Смештају годину у одговарајућу деценију, век, миленијум, еру и рачунају временску удаљеност између догађаја. ИСТ.ОО.О.2.1. Именују историјске изворе према основној подели и наводе њихову улогу у реконструкцији прошлости. ИСТ.ОО.О.3.1. Разликују историју као науку, наставни предмет и раздобље прошлости и објашњавају повезаност историје са другим наставним предметима	ИСТ.ОО.С.2.1. Селектују историјске изворе према основној подели и повезују их са местима где се чувају (музеј, архив, библиотека, место постанка)	
Праисторија	– ИСТ.ОО.О.2.3. Проналазе и читају једноставне и	– ИСТ.ОО.С.1.1. Издајају и описују специфичности	– ИСТ.ОО.Н.1.6. Аргументовано објашњавају, на примерима

карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте (наведена легенда), табеле. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава из националне (Лепенски вир и Винча) и опште историје (Африка, Средоземље, Дунав).	основних појмова историјске науке (палеолит, неолит, метално доба, Лепенски вир, Винча) и појмова из историје цивилизације (точак, ватра, писмо)	(ватра, точак, писмо, занатство, земљорадња, сточарство, род), узроке и последице промена које су кроз историју доживљавала друштва, привреде, културе и народи.

	ИСТ.ОО.О.1.8. Наводе кључне научно-технолошке изуме (ватра, точак, писмо) и објашњавају њихов значај за развој цивилизације.		
Стари исток	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из опште историје: монотеизам, политеизам, Стари Исток, Египат, Месопотамија, Рамзес II, Хамураби, роб-робовласник, пирамида – ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из опште историје: Стари Исток, Египат, Вавилон Месопотамија, Јерусалим – ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица из догађаја из опште историје (проналазак алфабета, ширење држава, писма, Јудаизам, Библија) ИСТ.ОО.О.1.8. Наводе кључне научно-технолошке изуме (писмо, Јудаизам-монотеизам, Хамурабијев законик) и објашњавају њихов значај за развој цивилизације. ИСТ.ОО.О.2.3. Проналазе и читају једноставне и карактеристичне	ИСТ.ОО.С.1.1. Издвајају и описују специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације: Стари исток, Месопотамија, монотеизам, политеизам, Јудаизам. ИСТ.ОО.С.1.2. Повезују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације са појмовима из других наставних предмета: пирамида, Јерусалим, Египат, Вавилон, алфавет, Јудаизам и др.	– ИСТ.ОО.Н.2.3. Реконструишу промене на историјско-географском простору поређењем савремених политичких карата са историјским картама других периода: Старог истока ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из опште историје (политеизам, монотеизам, фараон, пирамида, хамурабијев законик, Библија, алфавет, друштвени положаји и др.)

	историјске информације дате у форми историјске карте (наведена легенда), шеме друштвене лествице		
Античка Грчка	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из опште историје: Атина демократија, Тројански рат-епови Хомер: Илијада и одисеја; ОИ; грађански рат, Грчко-персијски рат (Маратон, Термопили-Леонида); веровања-Зевс ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из опште историје: Маратон,	– ИСТ.ОО.С.1.1. Издвајају и описују специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације: Атина, демократија, маратон, Тројански рат, Хомерови епови, А. Македонски – -- ИСТ.ОО.С.1.2. Повезују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације са	ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из опште историје. – ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе

	Термопили, Спарта, Атина, држава Александра Македонског – ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица из догађаја из опште историје ИСТ.ОО.О.1.8. Наводе кључне научно-технолошке изуме (позориште, еп, историја, ОИ, стубови)) и објашњавају њихов значај за развој цивилизације. ИСТ.ОО.О.2.3. Проналазе и читају једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте (наведена легенда), мапу ума Грчка култура, ленту времена ИСТ.ОО.О.3.5. Наводе и примерима илуструју културно-историјско наслеђе сопственог и других народа	појмовима из других наставних предмета: епови, ОИ, Грчко-персијски ратови, Пелопонески ратови, А. Македонски, Аристотел	и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире.
Антички Рим	– ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе	– ИСТ.ОО.С.1.1. Издвајају и описују специфичности	ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности

и личности из опште историје: Цезар, Ханибал, Октавијан, Константин – ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из опште историје: ширење Античког Рима, Пунски ратови, Римско наслеђе у Србији: Сирмијум, Сингидунум, Наисус, Гамзиград, Виминацијум – ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица из догађаја из опште историје ИСТ.ОО.О.1.8. Наводе кључне научно-технолошке изуме (путеви, Колосеум, терме, Римско право) и објашњавају њихов значај за развој цивилизације. ИСТ.ОО.О.2.3. Проналазе и читају једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте (наведена легенда), мапу ума Римска култура, ленту времена ИСТ.ОО.О.3.5. Наводе и примерима илуструју културно историјско наслеђе сопственог и других народа	основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације: Рим, република, право, римска освајања – ИСТ.ОО.С.1.2. Повезују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације са појмовима из других наставних предмета: календар, називи планета, абецеда, латиница, називи места	основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из опште историје: Пунски ратови, Цезар, Октавијан, Константин, Исус Христос – ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања

Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује;
- показује делимични степен активности и ангажовања

Оцену довољан (2) добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

ПОСТУПАК И ИСТРУМЕНТИ ОЦЕЊИВАЊА

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

Усмено одговарање

Редовност доношења домаћих задатака

Олајн квизови и остали дигитални задаци

Прегледање свески

Писане провере

Ученици дају самопроцену оцене

Израда разних пројектних задатака: презентација, ленти времена, паноя, есеја, излагања и др.

Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)

Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

-Сналажење на карти

Вођење евиденције од стране наставника о:

-Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима)

-Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти)

-Учешћу на такмичењима

-Посета културно-историјским институцијама и догађајима

-Несебичном пружању помоћи другим ученицима

-Израда паноя, ППТ, различитих врста излагања

Наставни предмет: Географија

за 5. разред за период 2026-2030. године

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	22
Недељно:	1		ОСТАЛО	14
Годишње:	36		СВЕГА	36

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	2	1	3
	ВАСИОНА	2	1	3
	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	4	2	6
	ЛИТОСФЕРА	6	3	9
	АТМОСФЕРА	3	2	5
	ХИДРОСФЕРА	3	2	5
	БИОСФЕРА	2	1	3
	СИСТЕМАТИЗАЦИЈА		2	2

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Циљ	Циљ наставе и учења <i>географије</i> је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.
Разред	Пети
Годишњи фонд часова	36 часова
Коорелација	српски језик, ликовна култура, историја, биологија, математика, физичко и здравствено васпитање, информатика и рачунарство
Међупредметне компетенције	комуникација, учење, естетичка компетенција

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА	САДРЖАЈИ
- повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека;	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи.
	ВАСИОНА	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори. Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи, сила Земљине теже, глобус, екватор, полови.
	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	Ротација Земље и последице ротације. Револуција Земље и последице револуције. Топлотни појасеви.
	ЛИТОСФЕРА	☐ Постанак и унутрашња грађа Земље. ☐ Вулканизам и земљотреси. ☐ Стене: магматске, седиментне, метаморфне. ☐ Постанак рељефа процесима набирања и раседања, надморска и релативна висина. ☐ Обликовање рељефа дејством воде (радом река, таласа, леда, растварањем стена) и ветра. ☐ Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји).
	АТМОСФЕРА	Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве. Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу).

разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи. - разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике ; одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене. - помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику;	ХИДРОСФЕРА	☐ Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде, кретање морске воде. ☐ Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. ☐ Човек и вода – поплаве и бујице и заштита вода од загађења.
	БИОСФЕРА	☐ Распрострањење биљног и животињског света на Земљи. ☐ Угроженост и заштита живог света.

помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континента и океана; примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом		

топлотних појасева. - разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље; помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ;		

описује процес вулканске ерупције и њене последице; помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низина и разликује надморску и релативну висину; разликује ерозивне и акумулативне процесе; наведе примере деловања човека на промене у рељефу (брине, насипи, копови).		

- опише структуру атмосфере; наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); разликује појам времена од појма клима; наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; наводи примере утицаја човека

на загађење
атмосфере и
предвиђа
последице
таквог
понашања;
наводи примере
о утицају
атмосферских
непогода на
човека
(екстремне
температуре и
падавине, град,
гром, олуја).
- уочава и
разликује на
географској
карти океане,
већа мора,
заливе и
мореузе; наведе
и опише
својства морске
воде; помоћу
карте прави
разлику између
речне мреже и
речног слива;
наведе и опише
елементе реке
(извор, ушће,
различити
падови на
речном току);
разликује
типове
језерских
басена према

начину постанка; наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; наведе примере утицаја човека на загађивање вода и предвиђа последице таквог понашања. - помоћу карте повеже климатске услове са распрострањен ошћу живог света на Земљи; помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; опише утицај човека на изумирање одређених		

биљних и животињских врста; наведе примере за заштиту живог света на Земљи.		

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

НАСТАВНИ

БРОЈ ЧАСОВА: 36

ПРЕДМЕТ:

географија

РАЗРЕД:

пети

Редни број наставне теме	Назив наставне теме	Број часова	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ (по реализацији наставне теме ученик ће бити у стању да)		ПО	НИВОИМА
			Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво	
1.	Географија и човек	3				
2.	Васиона	3	1.2.1. наводи набеска тела у Сунчевом систему 1.2.2. описује облик Земље	2.2.1. описује небеска тела и њихове одлике	3.2.1. препознаје и објашњава димензије Земље и последице Земљиних облика	
3.	Планета Земља	6	1.2.2. препознаје процесе земљиних кретања		3.2.1. објашњава последице земљиних кретања	
4.	Литосфера	9	1.2.3. препознаје основне одлике литосфере	2.2.2. разликује објекте, појаве и процесе у литосфери	3.2.2. објашњава физичко географске законитоати у литосфери	
5.	Атмосфера	5	1.2.3. препознаје основне одлике атмосфере	2.2.2. разликује објекте, појаве и процесе у атмосфери	3.2.2. објашњава физичко географске законитоати у атмосфери	
6.	Хидросфера	5	1.2.3. препознаје основне одлике хидросфере	2.2.2. разликује објекте, појаве и процесе у хидросфери	3.2.2. објашњава физичко географске законитоати у хидросфери	
7.	Биосфера	3	1.2.3. препознаје основне одлике биосфере	2.2.2. разликује објекте, појаве и процесе у биосфери	3.2.2. објашњава физичко географске законитоати у биосфери	

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни програм географије који је пред вама представља програм оријентисан на исходе. Суштинска промена овог програма, у односу на претходни, је у томе да је он оријентисан на процес учења и ученичка постигнућа, а не на наставне садржаје. Исходи дефинисани програмом представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водила наставнику који креира наставу и учење. Наставни програм је тематски конципиран. За сваку област/тему дати су садржаји. Како је сада у први план стављен исход, а не садржај предмета, наставни садржаји дати у програму представљају само препоручене садржаје наставнику. Наставник је креатор наставе и учења и он има пуну слободу у планирању, осмишљавању и коришћењу садржаја којима ће остварити дефинисане исходе.

Исходи су искази о томе шта ће ученици знати, разумети и умети да ураде након обрађене наставне области/теме, односно на основу знања која граде учећи географију. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз три програмске области овог предмета.

Главна карактеристика наставе усмерене на достизање исхода је учење у школи током којег наставник треба да обезбеди услове у којима ће ученик учити:

- смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем онога што учи са оним што је већ учио из географије и других предмета;
- проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
- дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;
- критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; предвиђањем последица;
- кооперативно: кроз рад и сарадњу са ученицима и наставником, кроз дискусију и размену мишљења користећи све расположиве изворе знања.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само најбољи ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са образовним стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Јако је важно да при планирању за конкретан час наставник, поред својих, испланира и активности ученика.

У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Акценат наставе географије у петом разреду је да ученик увиди значај изучавања географије за њега лично и да изучавањем предвиђених наставних области развије знања, вештине, ставове и вредности за одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље. Програм се ослања на савремена достигнућа и перспективе развоја географске науке, корелативан је и примерен интересовањима и развојним способностима ученика. Он уважава дефинисане стандарде постигнућа за овај предмет за крај основног образовања и васпитања, као и међупредметне компетенције.

Програмску структуру чине три области:

1. Човек и географија
2. Васиона
3. Планета Земља

На првом наставном часу наставник уводи ученике у наставни предмет, односно, упознаје ученике са значајем географије, не улазећи у терминологију географских дисциплина. На овом часу је потребно помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести примере и разлоге зашто се изучава географија. Такође је потребно упознати ученике са садржајем наставног програма и дати им јасна упутства за рад.

Програмску област *Васиона* чине најосновнија математичко-географска и астрономска знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини Земље, њеном положају у васиони и о небеским телима Сунчевог система. Кроз ову наставну област потребно је информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично. Препоручује се наставнику, ако има могућности, да са ученицима посети Планетаријум и Народну опсерваторију у Београду и да за време ведрих ноћи у локалној средини покаже ученицима видљива сазвежђа и оријентацију помоћу звезде Северњаче.

Трећу програмску област *Планета Земља* чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест тема.

Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено коришћење током просеца учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према наставном програму започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду.

За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставнику се препоручује примена очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појасева, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери.

При обради наставних садржаја Револуција Земље и Топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет изучавања у шестом разреду.

Наставна област *Планета Земља* има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу.

Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе.

Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услову опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју

настањујемо. Препорука је да се приликом планираног излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значају и очувању.

Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстрактни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког материјала и разноврсних метода рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистрањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичко-географски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог наставног програма.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања ученика је у функцији развоја ученика у достизању исхода. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на то ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. У ту сврху, сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистрање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре. Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања прописаних циљева, исхода и стандарда постигнућа ученика у току савладавања школског програма. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Ученик се оцењује и на основу активности и његових резултата рада: писању и излагању презентација, различитим облицима групног рада, рад на пројектима и сл. Критеријуми бројчаног оцењивања (сумативно оцењивање) су дефинисани Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

Од ученика не захтевати меморисање фактографског и статистичког материјала како би знања била применљива, а ученици оспособљени да сами истражују и анализирају одређене географске објекте, појаве и процесе.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

МЕСЕЦ	САДРЖАЈ РАДА
Септембар	-Васиона и Земља- обнављање
Октобар	-Васиона и Земља – припрема за писмену проверу -Кретање Земље- ротација и револуција
Новембар	-Кретање Земље и последице њених кретања- обнављање -Кретање Земље и унутрашња грађа – припрема за тест
Децембар	-Унутрашње силе Земље - обнављање -Унутрашње силе Земље - обнављање
Јануар	-Унутрашња грађа и рељеф Земље- обнављање
Фебруар	-Опште одлике атмосфере- обнављање

	-Атмосфера- обнављање
Март	-Литосфера и атмосфера- обнављање -Литосфера и атмосфера- припрема за писмену проверу
Април	-Опште одлике хидросфере- обнављање -Хидросфера- обнављање
Мај	-Биосфера- обнављање -Хидросфера и биосфера- припрема за тест
Јун	-Хидросфера и биосфера- обнављање -Анализа рада допунске наставе

Циљ допунске наставе географије јесте да ученици са тешкоћом у усвајању и разумевању наставног садржаја на прилагођен начин дођу до знања, да се оспособе да решавају проблеме и задатке, да изразе своје мишљење, развију географску писменост. Допунска настава географије треба да допринесе стварању разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе географије сврха, циљеви и задаци образовања као и циљеви наставе географије буду у задовољавајућој мери реализовани; као и да разумеју појаве и процесе у географском омотачу Земље и коришћење географских карата у стицању знања и у свакодневном животу.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Ученик се из предмета ГЕОГРАФИЈА оцењује најмање два пута у полугодишту у петом разреду, а четири пута у полугодишту у шестом, седмом и осмом разреду.

Бројчаном оценом изражава се степен остварености прописаних стандарда и ангажовање ученика у настави.

• **ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ** - обавља се на почетку школске године, у првој или другој недељи. Наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет. Резултат иницијалног оцењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

У току полугодишта ученици од 5. до 8. разреда се из Географије оцењују на три начина: 1) **Усмено**, 2) **Писмено**, 3) На основу **активности на часу** (слободна наставникова процена о раду ученика током једног полугодишта/школске године). Ученик може бити оцењен током сваког дела часа (уводног, главног и завршног) и на свим типовима часа (обрада, утврђивање и систематизација). Оцена је јавна са образложењем и препоруком за даљи рад. Оцена се бележи у педагошку свеску и уноси у дневник.

• **УСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Начини оцењивања: дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци...

• **ПИСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Ученик ће имати најмање једну оцену (у полугодишту) на контролном задатку дужем од 15 минута. Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану који ће бити истакнут на сајту школе. Оцене су јавне, ученик има увид у свој рад. Тестови дужи од 15 минута су најављени, оцена се уписује у дневник у року од осам дана од дана провере. Реализује се на крају наставне области, а према плану предметног наставника. Тест у трајању до 15 минута обавља се без најаве, оцена се не уписује у дневник, а спроводи се ради утврђивања остварености циља часа и савладаности дела реализованих садржаја.

Тест се вреднује кроз проценте – бодове:

Одличан(5) 86-100%; Врло добар(4) 70-85 %; Добар(3) 50-69 %; Довољан(2) 30-49 % Недовољан(1) 0-29 %.

Скала може да варира у зависности од постигнућа ученика, али не више од 5%.

ПРОВЕРА КАРТОГРАФСKE ПИСМЕНОСТИ може бити остварена усменим и писменим путем (неме карте).

• **АКТИВНОСТ на часу:** Активност ученика прати се и вреднује континуирано током наставног процеса. Елементи формативног оцењивања чине (по правилу у педагошкој евиденцији): усмени одговори, писмене провере до петнаест минута, ангажовање, степен развијености ученичке компетенције, активност на часу, успешност у групном раду, практичан рад, излагања и представљања изложби радова, пп презентација, плаката/паноа, модела, цртежа, графикона, табела, постера, у складу са програмом географије, домаћи задаци, однос према раду, сарадња у тиму, комуникација у тиму, показивање иницијативе, заинтересованост,... као и учешће на општинском, окружном или републичком такмичењу и учешће на националним и међународним такмичењима.

Практични рад је индивидуални или групни облик рада на одређену тему. Рад у групи подразумева тимски рад ученика, ангажованост, размену, повезивање и примену идеја има за циљ: самостално прикупљање и критички одабир информација; решавање проблема; доношење одлука; планирање и поштовање рокова; самостално учење; рад у групи; сарадња; критички однос према властитом и туђем раду. Наставник јасно дефинише и упознаје ученике са елементима за вредновање пројекта, групног рада и индивидуалног рада у оквиру групе.

Прати се његово залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање пре заокруживања формативне оцене у сумативну. Наставник повремено прегледа ученичке радове, школску (радну) свеску (садржај свеске, уредност, цртеже, додатне текстове)и може их оценити и уписати у педагошку евиденцију.

Подаци као што су степен самосталности у раду, креативност, степен ангажовања, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење, бележе се у педагошку свеску. У закључну оцену за крај полугодишта/школске године могу да уђу и остале активности и интересовања ученика, његова залагања, прикази занимљивих текстова из научно-популарне литературе, редован долазак на часове додатне и допунске наставе, припремне наставе... Оцена из активности позитивно утиче на мотивацију ученика, а може бити од значаја и за општи успех ученика у његову корист.

Врста, ниво и обим знања и ангажовање ученика оцењују се тако да оцену:

У **ПЕТОМ** разреду - **област ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА:**

Одличан (5) добија ученик који препознаје димензије Земље и објашњава последице Земљиног облика и њених кретања објашњава физичко-географске законитости у географском омотачу (климатску и биогеографску зоналност) и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање, у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама,самостално се сналази на географској карти, лако логички повезује чињенице и појмове, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује,показује висок степен сарадње са осталим члановима групе и изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Врло добар (4) добија ученик који зна димензије Земље и у главном објашњава последице Земљиног облика и њених кретања, разуме физичко-географске законитости у географском омотачу (климатску и биогеографску зоналност) и познаје мере за његову заштиту, обнову и унапређивање, у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења, показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања,у великој мери сарађује са осталим члановима групе и у знатној мери критички расуђује.

Добар (3) добија ученик који описује небеска тела и њихова кретања, разликује и објашњава географске чињенице - објекте, појаве, процесе и односе у Земљиним сферама (литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери), у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; у знатној мери логички повезује чињенице и појмове, већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме, у довољној мери критички расуђује, показује делимични степен активности и ангажовања и у довољној мери сарађује са осталим члановима групе.

Довољан (2) добија ученик који именује небеска тела у Сунчевом систему и наводи њихов распоред, описује облик Земље и препознаје појаве и процесе везане за њена кретања, именује Земљине сфере (литосферу, атмосферу, хидросферу, биосферу) и препознаје њихове основне одлике знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену, у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима, понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује, показује мањи степен активности и ангажовања.

Недовољан (1) добија ученик који нема познавање основних географских објеката, појава, процеса и односа. Знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене, не изводи закључке који се заснивају на подацима, критички не расуђује, не показује жењу за напредовањем као ни интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.

Оцењивање постигнућа ученика по ИОП-у

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и посебних стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности (**ИОП1, ИОП2**). Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

Ученик са изузетним способностима ИОП3 који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обогаћен начин, применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу праћења остваривања прописаних циљева, општих и посебних стандарда постигнућа и ангажовања. Ученик који се образује по ИОП-у оцењује се на начин и према исходима планираним ИОП-ом, а у складу са посебним законом:

- оцену **одличан (5)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз веома висок степен ангажовања;
- оцену **врло добар (4)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз висок степен ангажовања;
- оцену **добар (3)** добија ученик који остварује напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз ангажовање ученика и помоћ наставника;
- оцену **довољан (2)** добија ученик који остварује минималан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз значајну помоћ наставника и ангажовање ученика;

Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не достиже захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа ревидира се индивидуални образовни план.

Закључна оцена утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године. Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА за успех из предмета Географија не може да буде мања од:

1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50; 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49; 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49; 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања.

Закључена оцена може бити и већа уколико је процена да је знање и заглагање ученика на вишем нивоу наго што о оцено показују; уколико ученик покаже изузетан напредак и уколико се процени да би виша оцена стимулативно деловала на ученика.

Наставни предмет: Биологија

Циљ наставног предмета: - је да ученици разумеју јединство живе и неживе природе и стекну основна научна знања о свету који их окружује		
Наставних часова недељно 2	Укупно наставних часова 72	

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	СТАНДАРДИ
Порекло и разноврсност живота	Жива бића на планети земљи, Промене у природи и њихов утицај на жива бића. Биологијанаука о живим бићима, Како упознајемо природу, Лаб. Прибор, посуђе. Особине живих бића, Ћелија, Посматрање ћелије помоћу лупе, Основе класификације живих бића, Исхрана, Дисање, Доказивање угљендиоксида у издахнутом ваздуху, Дисање биљака, Излучивање, Надражљивост, Покретљивост, Разврставање животиња на бескичмењаке и кичмењаке, Размножавање, Раст и развиће, Промене у пубертету	Жива бића на планети земљи, Промене у природи и њихов утицај на жива бића. Биологијанаука о живим бићима, Како упознајемо природу, Лаб. Прибор, посуђе. Особине живих бића, Ћелија, Посматрање ћелије помоћу лупе, Основе класификације живих бића, Исхрана, Дисање, Доказивање угљендиоксида у издахнутом ваздуху, Дисање биљака, Излучивање, Надражљивост, Покретљивост, Разврставање животиња на бескичмењаке и кичмењаке, Размножавање, Раст и развиће, Промене у пубертету	БИ.1.1.1. уме да наведе основне карактеристике живог света БИ.1.1.3. препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња БИ.1.2.1. зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе такве ћелије БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија БИ.2.1.3. познаје критеријуме по којима се царства међусобно

			разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе БИ.2.2.3. зна карактеристике и основне функције спољашње грађе биљака, животиња и човека БИ.2.2.4. разуме да је за живот неопходна енергија која се производи процесима у ћелији и да се то назива метаболизам БИ.2.6.3. уме, уз помоћ наставника, да БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата БИ.3.1.2. уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо БИ.3.1.3. разуме критеријуме по којима се разликују биљке и животиње и уме да их примени у атипичним случајевима БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата
	Прилагођавање живих бића условима средине, Живот у воденој и копненој	Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада;	Основни ниво: 1.1.1 уме да наведе основне карактеристике живог света

Јединство грађе и функције као основа живота	средини, Живот у води, Живот на копну, Живот под земљом, Односи исхране	Групише жива бића према њиховим заједничким особинама; Одабира макро- морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље Користи доступну ИКТ и другу опрему.	1.1.2 разликује живу и неживу природу у непосредном окружењу и у типичним случајевим .1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење) БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате Средњи ниво 2.1.1 примењује критеријуме за разликовање живог од неживог на карактеристичном биолошком материјалу (препаратима, огледима) 2.1.2 познаје и користи критеријуме за разликовање биљака и животиња и примењује их у типичним случајевима 2.3.3 разуме зашто потомци личе на родитеље и њихове претке али нису идентични са њима Напредни ниво: 3.1.1 примењује критеријуме за разликовање живог од неживог у граничним случајевима и у атипичним примерима (вируси, делови организама, плодови и сл.) 3.1.2 уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо

			3.6.2 уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата
Наслеђивање и еволуција	Преношење особина са родитеља на потомство, Разлике између родитеља и потомака, Разлике између полног и бесполог размножавања, Варијабилност организама, Варијабилност особине ученика	Истражује особине живих бића према упутствима наставника. -Групише жива бића према њиховим заједничким особинама. -Одабира макроморфолошке особине, важне за класификацију живих бића. -Разликује наследне особине од стечених. -Користи доступну икт и другу опрему	БИ.1.3.1. разуме да јединке једне врсте дају потомке исте врсте БИ.1.3.4. зна за појам и основну улогу хромозома БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење) БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и терену и правила о раду и безбедности рада Средњи ниво: БИ.2.3.1 разуме основне разлике између полног и бесполог размножавања БИ.2.3.2 разуме механизам настанка зигота БИ.2.3.4. зна да на развиће организама поред генетичког материјала утиче и средина БИ.2.6.1. уме да уз навођење организује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату. БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата Напредни ниво:

			БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података БИ.3.6.2 уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата БИ.3.6.3 уме самостално да прави графиконе и табеле према два критеријума уз детаљан извештај
Живот у екосистему	Жива бића из непосредног окружења, Позитиван и негативан утицај људина жива бића, Дивље животиње као кућни љубимци, Моја школа има најлепше двориште, Помозимо птицама станарицама да преживе, Значај врста за човека	Зна да истражује особине живих бића према упутству наставника -Групише жива бића према њиховим заједничким особинама. -Идентификује основне прилагођености живих бића на услове спољашње средине. -Доводи у везу услове у спољашњој средини са нестанком, односно изумирањем појединих врста. -Прави разлику између одговорног и неодговорног понашању човека према животној средини.	Основни ниво: 1.4.2. препознаје утицаје појединих абиотичких и и биотичких фактора на организме и популације који владају у карактеристичним екосистемима Србије и најважније представнике који их представљају. 1.4.3. уме на задатом примеру да одреди материјалне и енергетске токове у екосистему, чланове ланаца исхране и правце кружења најважнијих супстанци. 1.4.7 препознаје основне процесе важне у заштити и очувању животне средине (рециклажу, компост) и у заштити биодиверзитета (националних паркова, природних резервата) 1.4.8 зна шта може лично предузети у заштити свог непосредног животног окружења Средњи ниво:

			2.4.4 зна да у природи постоји кружење појединих супстанци. Напредни ниво: БИ.3.4.2.разуме да се уз материјалне токове увек преноси и енергија и обратно и интерпретира односе исхране у екосистему (аутотрофне, хетеротрофне, сапротрофне животне комплексе, ланце исхране и трофичке пирамиде).
Човек и здравље	Здрава исхрана и унос воде, Енергетски напици, Таблице здраве исхране, Штетност дуванског дима, Физичка активност и здравље, Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе,	Схвата значај правилне исхране. Зна да наброји поремећаје везане са исхраном. -Разуме значај физичке активности. -Зна да наброји болести зависности и колики је значај информисаности о последицама конзумирања алкохола, дувана и наркотика - Схватају које се промене дешавају код дечака и девојчица у пубертету. Знају за појам хормона и њихову улогу. - Знају да користе икт и другу опрему у истраживању и обради података.	Основни ниво: 1.5.3. разуме значај одржавања хигијене кућних љубимаца, домаћих и дивљих животиња. средњи ниво: 2.2.4 разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији и да се то назива метаболизам 2.5.3 зна како се чува хранљива вредност намирница. 2.5.4. зна механизме којима загађење животне средине урожава здравље човека. Напредни ниво: 3.5.5. познаје симптоме и главне карактеристике болести метаболизма и узроке због којих настају.

ДОПУНСКА НАСТАВА 5.разред

Циљеви допунске наставе су: Допунска настава у 5. разреду се организује са примарним циљем да помогне ученицима који спорије напредују или имају празнине у знању да достигну предвиђене образовне исходе. Представља додатну подршку у прилагођавању ученика на нови предмет и прелазак са разредне на предметну наставу

Садржаји програма	Активности ученика	Активности наставника	ИСХОДИ
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	-Препознаје да сва жива бића имају заједничке особине -Разликује 5 основних царстава живог света -Правилно користи основне појмове
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	-Идентификује основне делове ћелије -Описује хијерархију живог света од ћелије до организма -Препознаје сличности и разлике између биљне и животињске ћелије
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	-Разликује наследне особине од стечених -Повезује сличност потомака са родитељима -Набраја факторе генетичке варијабилности
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	-Разликује живу од неживе природе -Идентификује позитиван и негативан утицај људи на животну средину -Набраја лековите, отровне, јестиве самоникле биљке
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника,	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали	-Препознаје основне хигијенске мере

	Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	њихов напредак, подучава технике учења	-Схвата значај правилне исхране -Уочава важност физичке активности за здравље људи

ДОДАТНА НАСТАВА 5.разред

Циљеви додатне наставе су: Проширивање и продубљивање знања, развијање научног мишљења, припрема за такмичења

Садржаји програма	Активности ученика	Активности наставника	ИСХОДИ
1. ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноя, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење	-ученик разуме зашто се системи класификације мењају кроз историју на основу нових научних открића -Способан је да самостално прикупи податке о одређеној групи организама
2. ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноя, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење	-Упореджује грађу различитих типова ћелија -Објашњава како усложњавање грађе омогућава ефикасније обављање животних функција -Самостално израђује привремене микроскопске препарате имикроскопира
3. НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноя, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	-Идентификује доминантне и рецесивне особине на себи -Објашњава утицај средине на испољавање одређених наследних особина
4. ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења,	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче	-Анализира сложене односе исхране -Набраја категорије урожености у црвеним књигама

	микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	-Разуме значај очувања биодиверзитета
5. ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(учбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	-Препознаје понашања која воде ка болестима зависности -Самостално прави пирамиду здраве хране

Наставни предмет: Математика

За период 2026. – 2030. године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Математика. Разред: пети

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе математике у основној школи је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова. Годишњи фонд часова: 144 часа Недељни фонд часова: 4 часа

Компетенције које развија : Ученици усвајају основне математичке концепте и знања, груписане у три велике међусобно повезане области: бројеви и алгебра (А), геометрија и мерење (Г), обрада података и случајност (С), развијају математичку функционалну писменост, критичко мишљење и стичу основе апстрактног мишљења, чиме постају припремљени за даље образовање. Оспособљени су да комуницирају користећи математички језик и симболе, као и за тумачење природних и друштвених појава и процеса са становишта математике. Решавају проблеме из свакодневног живота, доносе и образлажу одлуке, користећи математику, индивидуално или у сарадњи са другима. Ученици развијају истраживачки дух и креативност. Мотивисани су да уче, напредују и изграђују позитивне ставове према математици и науци уопште. Развијају ставове о значају математичко-логичког резонувања као основе за доношење личних, друштвених, финансијских, еколошких и других одлука. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење и решавање проблема. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађују их, изводе закључке и презентују добијене резултате.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	34	Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу $\mathbb{N}_0$. Дељење са остатком у скупу $\mathbb{N}_0$ (једнакост $a = bq + r, 0 \leq r$. Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја.	Техника и технологија Физика Хемија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

једначину или неједначину (у скупу природних бројева); реша једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; одреди и примени НЗС и НЗД: изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке, правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу.			Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор;	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	10	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и трансформација.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом; правилно користи геометријски прибор.				
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; измери дати угао и нацрта угао задате мере; упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно; реши једноставан задатак применом основних својстава паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова).	УГАО	16	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.	Техника и технологија Физика Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке у оба записа и преводи их из једног записа у други запис;	РАЗЛОМЦИ	54	Појам разломка облика a/b ($a, b \in \mathbb{N}$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$).	Техника и технологија Физика Информатика и рачунарство Ликовна култура

одреди месну вредност цифре у запису децималног броја; заокругли број и процени грешку заокругљивања; израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; одреди проценат дате величине; примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; примени аритметичку средину датих бројева; сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и, по потреби, користи калкулатор или расположиви софтвер.			Упоредивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.	Музичка култура Географија Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; конструира симетралу дужи и симетралу угла и примењује њихова својства; конструира праву која је нормална на дат управу или је паралелна датој правој.	ОСНА И ЦЕНТРАЛНА СИМЕТРИЈА	14	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

Обавезна су четири писмена задатка годишње (са исправкама 8 часова).

Начин остваривања програма :

Природни бројеви и дељивост – Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник и следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне полуправе. Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема. Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгорита, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама. У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+r$, $0 \leq r$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа. Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања. На конкретним примерима подскупова N_0 , увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим значајима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац. Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије – Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа визуелизације (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое анализирања и апстракције (одн. неформалне дедукције). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање. Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правима. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и паралелограме и начине њиховог означавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака). Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима. Користити шестар као геометријски

инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије. Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма. Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом („паралелним преношењем“) пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслације и повезати их са особинама паралелограма.

Угао – Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Истаћи разлику између конвексне и неконвексне области. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова. Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова. Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао. Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правима, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки. Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.

Разломци – Појам разломка, као дела целине, ученици су упозна али у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком. Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији. Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла). Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа. Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба insistирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај. Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи

који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда. Веома важан део ове теме су проблемски – текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту). Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја. Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.). Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикана; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета. Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.

Осна и централна симетрија: При увођењу појмова осне и централне симетрије, кључно је обратити пажњу на практичне примере који ученицима омогућавају непосредно посматрање и експериментисање (ликови у огледалу, креирање слика пресавијањем листа папира, карте за игру, нека штампана слова), као и на питања која им постављамо како би развили основне представе о најважнијим својствима осне и централне симетрије. Мотивисати ученике да истражују примере примене симетрија у свакодневном животу и њеном значају у различитим областима (архитектура, биологија, ликовна уметност...). У претходним разредима ученици су пресликавали једноставне геометријске фигуре на квадратној или тачкастој мрежи осносиметрично у односу на дату праву. Појам осносиметричне фигуре развијан је на опажајном нивоу – препознавањем симетричних фигура и доцртавањем започетог цртежа. Стога је пожељно наставити најпре са примерима у квадратној мрежи где су осе симетрије линије мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Увести појмове симетрале дужи и угла. Ученике научити да користећи геометријски прибор и одговарајући софтвер, конструишу симетралу дужи, средиште дужи, нормалу из дате тачке на праву, тангенту кружнице у датој тачки кружнице, симетралу угла, и примене њихова својства у проблемским задацима. При увођењу централне симетрије користити аналогију са осном симетријом (оса симетрије – центар симетрије, осносиметрична фигура – централносиметрична фигура) Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основна својства централне симетрије. Приликом цртања и конструисања фигура симетричних датим користити геометријски прибор и неки погодан софтвер.

Пројектни задатак: Програмом је планиран и пројектни задатак, по избору наставника и ученика. Примери могућих пројектних задатака: 1. „Симетрија у свету око нас” Циљ пројекта: Ученици ће истраживати и примењивати концепт осне и централне симетрије у различитим контекстима, као што су: ликовна уметност, природа, архитектура и свакодневни живот. Кроз овај пројекат, ученици ће развијати математичке, дигиталне, креативне и комуникационе вештине, као и разумевање значаја симетрије у различитим областима. Активност 1: Истраживање симетрије у природи и дизајну Ученици ће истраживати и идентификовати примере симетрије у природи (нпр. симетрија у листовима, цветним латицама, телима животиња), као и примере симетрије у дизајну и архитектури (нпр. зграде, мостови, дизајн логотипа и уметничких дела). Активност 2: Конструкције и симетрије Ученици ће користити геометријски прибор или одговарајући софтвер да конструишу фигуре симетричне датим. Активност 3: Примена симетрије у ликовној уметности Ученици ће направити ликовне

радове који користе осну или централну симетрију. Ови радови могу бити апстрактни или базирани на природним мотивима. Активност 4: Презентација пројекта На крају пројекта, ученици ће припремити презентацију у којој ће представити резултате пројекта. 2. „Рециклажом до заједничког излета” Циљ пројекта је да ученици, кроз примену математичких знања и вештина, развију способност решавања проблема и свест о значају рециклаже за заштиту животне средине. У оквиру пројекта, ученици сваке недеље прикупљају сировине за рециклажу, а од прикупљеног новца ће организовати излет на крају школске године. Ученике треба поделити у 4 групе, а пре почетка пројекта ученици треба да изаберу дестинацију на коју ће ићи на излет. Припремне активности: Прва група: прикупља информације о томе колико новца могу да добију за 1 kg старог папира, лименки и пластичне амбалаже, и бира најбољу понуду откупљивача рециклажних сировина. Друга група: прикупља информације о ценама излета, како би знали колико новца треба да прикупе. Трећа група: анкетира ученике о томе колико на недељном нивоу могу да донесу старог папира, лименки и пластичне амбалаже и на основу тога прави процену колико ће рециклажних сировина прикупити за једну недељу. Четврта група: на основу резултата анкете, прави план колико ће им недеља бити потребно да зараде довољно новца за организовање излета. Активности током пројекта: Сваке недеље, у дану који договоре, ученици доносе сировине за рециклажу, уз претходни договор са откупљивачем сировина да у договорено време преузме сировине које су ученици прикупили или се у пројекат укључују и родитељи који желе да помогну и да превезу сировине до откупљивача. Прва група: прати колико је сировина прикупљено сваке недеље и колико је новца прикупљено; рачунају колико тај резултат одступа од процене која је направљена на почетку. Друга група: на основу резултата до којих је дошла прва група коригује план прикупљања сировина, да ли је и колико потребно повећати количину која се прикупља на недељном нивоу. Трећа група: истражује колико су прикупљањем сировина утицали на заштиту животне средине, колико су дрвећа спасили и слично. Четврта група: припрема презентацију или кратак филм о току и резултатима пројекта. Како би се побољшале шансе за успешност пројекта, било би добро да се у пројекат укључе ученици целе генерације или више разреда, као и наставници других предмета, првенствено биологије и информатике и рачунарства. Б

АКТИВНОСТИ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Ученика :

- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу;
- практична примена стечених знања;
- активно учешће у раду;
- самопроцењивање напретка
- запажа, упоређује, примењује, повезује, решава проблем, организује, повезује знања са другим областима, ослања се на претходно искуство...
- вежба на часу и кроз домаће задатке.

Наставника:

- Предавање, контрола и праћење рада ученика, развијање љубави према предмету;
- Упознати ученике са циљевима и садржајима програма;
- Упознати их са правилима рада;
- Упознати их са критеријумима оцењивања по областима;
- Упознати ученике, одредити њихово претходно искуство, снимити иницијално стање;
- Редовно пратити рад и залагање ученика на часу;
- Водити рачуна о индивидуализацији приступу ученику;
- Подстицати код ученика развој мишљења и разумевања;
- Менторска улога наставника;
- Неговање позитивне климе у одељењу;
- Омогућити подстицајну средину за рад и учење;
- Охрабрује, помаже и подстиче ученике;

- Омогућити ученицима да сами изводе закључке;
- Подстицати ученике на учење;
- Инсистирати на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада;
- Инсистирати на практичној примени стечених знања;
- Оцењивањем мотивисати ученике за учење;
- Оцењивањем проценити ниво постигнућа ученика;
- Идентификовати напредак у учењу и постигнућима ученика;
- Подстицати ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују...

ЕВАЛУАЦИЈА

- Самовредновање реализације програма;
- Планирање новина и измена за следећу школску годину.
- усмено и писмено испитивање;
- вођење ученичког портфолија;
- тестови знања;
- разговор;
- контролне вежбе;
- посматрање ангажованости на часу;
- домаћи радови;
- писмени радови;
- тематске дискусије.

Додатна настава (18 часова годишње):

Циљеви: додатна настава је облик који се организује за даровите ученике и има за циљ да ученицима који воле математику и успешно усвајају математичке садржаје у редовној настави омогући напредовање, продубљивањем и проширивањем тих садржаја. Да би се таленат развијао мора се са њим радити стручно, стално и систематски. Додатна настава је намењена за ученике седмог разреда који остварују надпросечне резултате из математике или показују посебна интересовања за тај предмет. Ученик се укључује на темељу властите одлуке.

Садражај рада додатне наставе утврђен је наставним планом и програмом из математике за седми разред основне школе (реални бројеви, примена Питагорине теореме, степеновање, полиноми, многоугао, круг, функције) и припремом за такмичење.

Начин реализације: Један час сваке друге недеље (према утврђеном распореду, индивидуални или групни рад) уз интензивнији рад, руководећи се принципима за додатни рад: принцип активности, принцип стимуланса и принцип поступности. Избор задатака за развијање менталних способности ученика треба да буде што разноврснији. Користити теже задатке из збирки задатака са такмичења из предходних година, контактирати и стручне институције: „Друштво математичара Србије”, „Архимедес”...

- Делљивост бројева (2);
- Скупови. Везници и њихова интерпретација скуповним операцијама и релацијама (2);
- Релације; графови. Логички задаци (2);
- Разломци – одабрани задаци (3);

- Дијаграми и њихова примена у решавању разноврсних математичких проблема (2);
- Изометријске трансформације – одабрани конструктивни задаци (3);
- Права и кружница – конструктивни задаци (2);
- Задаци логичко – комбинаторне природе (1);
- Развој нумерације (1).

Допунска настава (18 часова годишње):

Циљеви: допунска настава се организује за оне ученике који у току редовне наставе имају потешкоћа у учењу и не могу да усвоје минималне програмске садржаје, па је циљ ове наставе да ученике са слабом или никаквом мотивацијом и интересовањем за учењем, мотивишу, заинтересују, а самим тим и усвоје суштинске појмове и правила која нису усвојили у редовној настави..

Садржај рада допунске наставе је утврђен наставним програмом из математике за седми разред (реални бројеви, примена Питагорине теореме, степеновање, полиноми, многоугао, круг, функције), тако да ученици усвоје минимум програма из свих делова градива (нпр. све важније појмове, правила формуле и примена у једноставнијим случајевима).

Начин реализације: Један час сваке друге недеље, индивидуални или групни рад. При раду користити једноставније задатке у оквиру теме, како би ученици стекли базичну језичку и математичку писменост и да би напредовали ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа. Ученици слабијих способности треба да усвоје знање основног стандарда.

- Делљивост бројева (5);
- Разломци – одабрани задаци (6);
- Дијаграми и њихова примена у решавању разноврсних математичких проблема (2);
- Осна симетрија (3);
- Права и кружница – конструктивни задаци (2);

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:
– МАТ.А.ОО.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа. – МАТ.А.ОО.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева. – МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке прираду са општим бројевима. – МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту.	– МАТ.ОО.О.2.1. Усвајају математичке концепте користећи менталне слике. – МАТ.ОО.О.2.2. Користе конкретизацију како бира разумели апстрактне математичке појмове. – МАТ.ОО.О.2.3. Повезују познате чињенице како би извели очигледне закључке. – МАТ.ОО.О.2.4. Примењују једноставне математичке процедуре при решавању математичког захтева једноставног познатог контекста.	– МАТ.ОО.О.3.1. Користе основни математички језик. – МАТ.ОО.О.3.2. Стичу основне вештине које ће им бити корисне у свакодневним ситуацијама, као што су: мерење, управљање новцем и доношење одлука уопште. – МАТ.ОО.О.3.3. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за базичним аритметичким, алгебарским и геометријским знањима. – МАТ.ОО.О.3.4. Разумеју да је математичко знање важно за друге дисциплине и науке. – МАТ.ОО.О.3.5. Користе знања из алгебре и геометрије за разумевање облика и величина, као и за

– МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставнелинеарне једначине и неједначине. – МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основнегеометријске објекте у равни и простору и знајуњихова основна својства. – МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величинеједноставних геометријских објеката користећиодговарајуће формуле и Питагорину теорему. – МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере задужину, површину, запремину, масу, време иуглове. – МАТ.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставнијегеометријске конструкције. – МАТ.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне исиметричне геометријске фигуре у равни. – МАТ.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумачетабеларно или графички представљене податке. – МАТ.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајногдогађаја и користе класичну дефиницијувероватноће у најједноставнијим примерима.	– МАТ.ОО.О.2.5. Учествоју у методи вођеноготкривања дајући одговоре на једноставна питањакоја их воде ка решењу. – МАТ.ОО.О.2.6. Учествоју у играма које помажу да развију основне математичке вештине, а чинеда градиво ученицима постане приступачно иучење занимљиво. – МАТ.ОО.О.2.7. Употребљавају геометријскиприбор и калкулатор. – МАТ.ОО.О.2.8. Користе едукативне софтвере иапликације које пружају интерактивно искуствоучења математике и решавања задатака. – МАТ.ОО.О.2.9. Усвајају основне математичкеконцепте кроз вежбу, упорност, уредност,систематичност и одговарајући интелектуалнинапор. – МАТ.ОО.О.2.10. Схватају да грешке нису неуспех, већ део процеса учења.	сналажење упростору, што им помаже да уоче и опишу околину, уметничкадела, архитектонска остварења и сл. – МАТ.ОО.О.3.6. Користе информације и статистичке податкеза доношење личних одлука. – МАТ.ОО.О.3.7. Развијају самопоуздање у своје математичкеспособности за решавање реалних проблема. – МАТ.ОО.О.3.8. Развијају уредност, систематичност ипрецизност.

Средњи ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
<i>Ученици:</i>	<i>Ученици:</i>	<i>Ученици:</i>
– МАТ.А.ОО.С.1.1. Формирају скупове према датимзахтевима, и изводе скуповне операције у изразимаса два скупа или више скупова. – МАТ.А.ОО.С.1.2. Имају шира знања о својствимаприродних, целих и рационалних бројева иусвојили су појам реалног броја, укључујућиразлику између рационалних и ирационалнихбројева. – МАТ.А.ОО.С.1.3. Решавају линеарне једначине инеједначине, као и системе линеарних једначина садве непознате. – МАТ.А.ОО.С.1.4. Уочавају зависност међупроменљивим величинама и примењују линеарнуфункцију. – МАТ.Г.ОО.С.1.5. Израчунавају и процењују мерневеличине геометријских објеката, користеразлагања на једноставније објекте, служе серазличитим јединицама мере.	– МАТ.ОО.С.2.1. Користе аналогију како би повезали сличнематематичке ситуације и пронашли решење у различитим, алисродним проблемима. – МАТ.ОО.С.2.2. Разлажу математички проблем на његове саставнеделове (анализа), а затим те делове повезују у целовито решење(синтеза), што им омогућава да разумеју како различити деловиматематичких задатака	– МАТ.ОО.С.3.1. Адекватно користематематички језик и разумеју његовуулогу у научној комуникацији. – МАТ.ОО.С.3.2. Приступају проблемимау свакодневним ситуацијама логично исистематски. – МАТ.ОО.С.3.3. Доносе математичкизасноване

– МАТ.Г.ОО.С.1.6. Користе Питагорину теорему за одређивање елемената геометријских фигура и тела. Напредни ниво СПК 1 Ученици: – МАТ.А.ОО.Н.1.1. Користе скуповете, скуповне операције и релације садржајима из геометрије и алгебре. – МАТ.А.ОО.Н.1.2. Ефикасно манипулишу бројевним и целим алгебарским изразима. – МАТ.А.ОО.Н.1.3. Оспособљени су за елементарно математичко моделирање у познатом контексту. – МАТ.Г.ОО.Н.1.4. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката када потребни елементи нису непосредно дати. – МАТ.Г.ОО.Н.1.5. Конструирају геометријске фигуре, по потреби примењујући више познатих тврђења. – МАТ.Г.ОО.Н.1.6. Доказују геометријска тврђења, по потреби примењујући више познатих тврђења	СПК 2 Ученици: – МАТ.ОО.Н.2.1. Користе генерализацију за формирање тврђења, које потом доказују. – МАТ.ОО.Н.2.2. Користе анализу и синтезу за решавање комплекснијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.3. Користе аналогију у односу на објекте, својства и поступке (не само засличност између једноставних проблема). – МАТ.ОО.Н.2.4. Користе апстракцију безослањања на конкретизацију. – МАТ.ОО.Н.2.5. Користе ИКТ алате за решавање сложенијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.6. Реализују пројекте у којима повезују различите дисциплине кроз	СПК 3 Ученици: – МАТ.ОО.Н.3.1. Користе математички језик строго поштујући његову семантику и синтаксу. – МАТ.ОО.Н.3.2. Јасно изражавају своје математичке мисли и идеје. – МАТ.ОО.Н.3.3. Користе аналитичке и логичке вештине у сложенијим животним ситуацијама. – МАТ.ОО.Н.3.4. Припремљени су за наставако образовања у дисциплинама које захтевају висок ниво математичких компетенција. – МАТ.ОО.Н.3.5. Спроводећи поступке доказивања, развијају способност критичког мишљења и аналитичког расуђивања. – МАТ.ОО.Н.3.6. Користе математичко-логичка знања и вештине у критичком и конструктивном	међусобно утичу један на други и како сјерење могу интегрисати у целину. – МАТ.ОО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења. – МАТ.ОО.С.2.4. Прелазе са конкретног на апстрактно мишљење. – МАТ.ОО.С.2.5. Истражују различите приступе проблему, уз подршку наставника или вршњака. – МАТ.ОО.С.2.6. Индивидуално и тимски реализују краће пројекте у којима решавају проблеме везане за реалне ситуације. – МАТ.ОО.С.2.7. Користе игре за дубље разумевање математичких појмова, развијање аналитичких вештина и логичког размишљања. – МАТ.ОО.С.2.8. Користе одговарајуће софтвере за решавање задатака и усвајање математичких концепата. – МАТ.ОО.С.2.9. Отворени су за критичко преиспитивање сопствених решења, али и за расправу о различитим методама решавања математичких проблема.	одлуке у вези са новчаним, еколошким и здравственим питањима. – МАТ.ОО.С.3.4. Имају темеље за даљешколовање, у којем ће имати потребу за дубљим разумевањем алгебре и геометрије. – МАТ.ОО.С.3.5. Интегришу своје математичко знање у друге предмете, посебно у природним наукама, што им омогућава боље разумевање тих садржаја. – МАТ.ОО.С.3.6. Користе знања из алгебре и геометрије у техничком образовању, уметности и другим областима. – МАТ.ОО.С.3.7. Схватају употребу статистичких података у природним и друштвеним наукама. – МАТ.ОО.С.3.8. Имају развијену свест о сопственим аналитичким способностима.

(Питагорина теорема и њен – МАТ.Г.ОО.С.1.7. Знају и користе основна тврђења(ставове подударности и сличности итд.) огеометријским фигурама (угао, троугао,четвороугао, многоугао и круг) у једноставнијимпроблемима. – МАТ.Г.ОО.С.1.8. Конструишу једноставнегеометријске фигуре. – МАТ.Г.ОО.С.1.9. Знају и користе основнеизометријске трансформације и пресликавајуфигуре конструкцијски или уз помоћ датеквадратне мреже. – МАТ.С.ОО.С.1.10. Анализирају и графичкипредстављају једноставније скупове податка. – МАТ.С.ОО.С.1.11. Примењују класичнудефиницију вероватноће у једноставнијимслучајевима.		

Наставни предмет: Информатика и рачунарство

5.разред

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: Информатика и рачунарство за 5 разред

Циљ и задаци предмета: Оспособљавање ученика за коришћење рачунаре у сврхе обраде текста, слике и програмирања...

Компетенције које развија: Креирање текстуалног документа, слике, рачунарског програма

ИСХОДИ	ТЕМА	БР. ЧАСА	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	КОРЕЛАЦИЈА
Ученик ће бити у стању да: наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу правилно користи ИКТ уређаје именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса прилагоди радно окружење кроз основна подешавања креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) креира текстуални документ примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа креира мултимедијалну презентацију реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету - креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу - сврсисходно примпрограмске структуре и блокове наредби - користи математичке операторе за израчунавања - објасни сценарио и алгоритам	ИКТ Дигитална писменост Рачунарство	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29.	Информатика и рачунарство у савременом животу Јединство хардвера, софтвера и сервиса Подешавање радног окружења Подешавање радног окружења Организација података у рачунару Организација података у рачунару Рад са сликама Рад са сликама Рад са текстом Снимање звука и видео записа Снимање звука и видео записа Мултимедијалне презентације Креирање мултимедијалне презентације Мултимедијалне презентације Претраживање Интернета Информације на Интернету, ауторска права и лиценце Безбедно понашање на Интернету Коришћење дигиталних уређаја и здравље Коришћење дигиталних уређаја и здравље Увод у програмирање Појам алгоритма Рачунарски програми – визуелни програмски језик Скреч Скречрадно окружење Скреч радно окружење Скреч радно окружење (чување ин отварање пројеката, остава за блокове, ликови..) Скреч радно окружење (положај лика на позорници) Креирање програма Корњача графика	Техника и технологија Ликовна култура Српски језик Математика

пројекта - анализира и дискутује програм - проналази и отклања грешке у програм		30. 31. 32. 33. 34. 35. 36.	Циклуси (понављање дела програма) Одлучивање у програмима, оператори Променљиве, чување међурезултата Аритметички оператори Циклуси, одлучивање Аритметички оператори Листе (чување већег броја података)	

Начин остваривања програма : Садржаји ће се реализовати применом методе практичног извођења, дијалогске и демонстрационе методе, методе учења пројектне наставе, методе и вршњачког учења.

Техничка знања ће се стицати кроз конструкцију знања из области информатике и рачунарства. Ученици ће конструисати знања кроз рад у алатима за обраду слике, текста, мултимедијалних презентација и програмирања. У функцији учења биће и школска платформа за учење на даљину. Кроз наставне активности, јачаће се ученичке компетенције Дигитална писменост,

учење како се учи,

комуникација на матерњем језик,

комуникација на страном језику,

социјалне и грађанске компетенције.

Наставни предмет: Техника и технологија

5.разред

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	19
Недељно:	2		ОСТАЛО	51
Годишње:	72		СВЕГА	72

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	5	1	6
	САОБРАЋАЈ	6	8	14
	ТЕХНИЧКО ЦРТАЊЕ	6	10	16
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	6	14	20
	ОД ИДЕЈЕ ДО РЕАЛИЗАЦИЈЕ	0	16	16

Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	– наведе најважнија достигнућа и личности у техници и технологији;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ
САОБРАЋАЈ	– објасни повезаност техничко-технолошког напретка са развојем друштва и унапређивањем квалитета живота људи;	Појам и значај технике и технологије. Главне гране технике.
ТЕХНИЧКО ЦРТАЊЕ	– наведе примере коришћења технике и технологије у конкретним свакодневним ситуацијама;	Занимања у области технике и технологије. Организација рада у кабинету.
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	– разликује основне области човековог рада, производње, пословања и занимања у техничко-технолошком подручју;	Дигитални уређаји и системи. Дигитална комуникација.
ОД ИДЕЈЕ ДО РЕАЛИЗАЦИЈЕ	– препозна своје афинитете према различитим занимањима у области технике и	САОБРАЋАЈ

	технологије; – организује радно окружење у кабинету; – наведе безбедне начине коришћења техничких апарата и дигиталних уређаја; – анализира да ли је коришћење одређене технике и технологије у складу са принципима очувања животне средине; – наведе основне функције, сврху и начин коришћења дигиталних уређаја (паметни телефон, таблет, лаптоп, рачунар, паметни сат) у личном, образовном и друштвеном контексту; – објасни важност једнаког приступа свих чланова заједнице дигиталним уређајима и интернету; – наведе основну структуру и карактеристике дигиталних система (хардвер, софтвер, мреже); – објасни како дигитални системи раде заједно у уређајима као што су рачунари и паметни телефони; – анализира како би изгледао живот људи без саобраћаја; – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени; – наведе професије у подручју рада саобраћаја; – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења дигиталних технологија; – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила; – наведе правила понашања учесника у саобраћају (пешак, возач бицикла и дечијих возила); – наведе врсту заштитне опреме потребне за управљање бициклом и дечијим возилима; – аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила;	Историјски развој, значај и врсте саобраћаја. Правила понашања у саобраћају. Саобраћајна култура. Дигиталне технологије у саобраћају. ТЕХНИЧКО ЦРТАЊЕ Формати техничких цртежа. Размера. Типови и дебљине линија. Геометријско цртање. Елементи котирања. РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА Природни ресурси. Прерада и обрада природних материјала. Заштита животне средине. ОД ИДЕЈЕ ДО РЕАЛИЗАЦИЈЕ Алгоритам Од идеје до реализације. Техничка документација. Израда предмета/модела ручном обрадом. Презентовање предмета/модела.

	– направи везу између места седења у аутомобилу и узраста ученика; – одговорно се понаша као путник у возилу; – показује поштовање према другим учесницима у саобраћају; – анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла; – правилно користи прибор за техничко цртање; – црта самостално геометријске фигуре скицом и техничким цртежом; – правилно чита технички цртеж; – повеже својства природних материјала са применом; – опише технологију производње текстила, папира и вештачке коже; – сече, спаја и врши заштиту лако обрадивих материјала (текстил, папир, вештачка кожа) у складу са правилима коришћења; – користи алате и прибор за механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) водећи рачуна о безбедности; – креира план израде једноставног производа и план управљања отпадом; – примени мере заштите на раду ради сопствене и сигурности осталих учесника током извођења практичног рада; – самостално изради једноставне моделе у циљу развоја и усавршавања мануелних вештина и радних навика; – учествује у активностима које доприносе развоју свести о потреби заштите животне средине и рециклаже; – самостално пронађе информације потребне за израду предмета/модела користећи дигиталне уређаје и сервисе; – прикаже графичка решења путем скице или техничког цртежа; – одабере материјале и алате за израду предмета/модела – измери, обележи и оцрта предмет/модел;	

	– ручно изради једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате; – користи апликације из Office пакета и других доступних апликација за креирање документа реализованог решења; – самостално представи пројектну идеју, поступак израде и решење/производа; – креира рекламни материјал ради промоције самостално или тимски израђеног предмета; – покаже иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха; – планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова; – активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима; – пружи помоћ у раду другим ученицима; – процењује остварен резултат и развија предлог унапређења функционалности и естетике израђеног предмета/модела.	
		Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћај. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима.
ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ		Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера.

		Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолюције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ online ресурсима.
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА		Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.
КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ		Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа. Тимски рад и подела задужења у тиму.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Информатика и рачунарство

Математика

Биологија

Географија

Ликовна култура

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Смернице за остваривање овог програма дате су у два упутства која се допуњују и заједно чине целовиту слику о начину планирања, остваривања, праћења и вредновања наставе и учења – Општем упутству за остваривање програма наставе и учења за пети разред основне школе које се односи на све обавезне предмете и налази се на почетку документа Програм наставе и учења за пети разред основне школе и у овом дидактичко-методичком упутству које изражава његове специфичности. Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за пети разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Предстаљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај, техничко цртање, ресурси и производња и од идеје до реализације. Ученици у пети разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у оквиру предмета свет око нас и природа и друштво, као и са одређеним животним искуством у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања и овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Код ученика узраста 11, 12 година постоји природна радозналост за технику и технологију, као и потреба да нешто сами стварају својим рукама. То треба искористити на прави начин и учинити реализацију овог предмета што више повезаним са свакодневним животом ученика. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Ученици треба да уоче како разноврсне технологије могу позитивно утицати на очување околине, али и нарушити природни склад. На овај начин они развијају свест о потреби, значају и начинима заштите животне средине. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика. С обзиром да је настава технике и технологије теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе, уколико одељење има више од 20 ученика. Програм наставе и учења треба остваривати на спојеним часовима.

Животно и радно окружење

Упознавање основних области човековог рада, производње, послова и занимања у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Подстаћи ученике да идентификују најважнија достигнућа у техници и технологији, као и личности које су допринеле да до њих дође. Омогућити ученицима да уоче везу између техничко-технолошког напретка и развоја друштва, односно унапређивања квалитета живота људи. На примерима из свакодневног живота самих ученика указати на значај технике и технологије. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања, као и техничка средства која се при томе користе. На тај начин ће препознати своје склоности према појединим занимањима у области технике. Оваквим приступом ученици ће упознати основна подручја

човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе техни- ке и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима коју доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава, као и њихово сигурно и правилно коришћење. На овај се начин ученици посредно упознају са разним професијама што им може помоћи при опредељивању за будуће школовање и про- фесионалну каријеру. Кроз активну наставу и примену мултимедија указати на пра- вилну употребу техничких уређаја и апарата у домаћинству (уси- сивач, миксер, разне грејалице и др.) и евентуалне последице у случају њиховог неправилног коришћења или неисправности. Реализација садржаја треба да буде интерактивна и практич- на, како би ученици разумели и систематизовали основне појмове везане за дигиталне технологије и њихову примену у свакоднев- ном животу. Препоручује се да настава буде заснована на иску- ственом учењу, у којој ученици кроз практичне задатке и пројекте користе дигиталне алате, уређаје и системе. Ученицима треба пру- жити прилику да се непосредно упознају са дигиталним уређаји- ма из окружења (рачунар, таблет, паметни телефон, паметни сат и сл.), њиховим основним функцијама и компонентама. Демонстри- рати рад са доступним уређајима, а затим подстицати ученике да истражују њихове карактеристике (као што су брзина процесора, типови меморије, капацитет и брзина HDD/SSD итд.). На пример, ученици би требало да идентификују главне карактеристике поје- диних компоненти, како одређене компоненте утичу на перфор- мансе целог система, као и њихову примену у свакодневном жи- воту. Након тога, ученици могу да креирају постер или дигиталну презентацију и представе резултате свог истраживања. Ученицима указати да је приступ дигиталним ресурсима и технологијама важан за равноправност, образовање, запошљава- ње, комуникацију и друштвено укључивање. Објаснити да нејед- нак приступ дигиталним алатима може довести до дигиталног јаза, што за последицу има негативан утицај на образовне и жи- вотне могућности појединаца. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних ме- ста, као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу, због непоштовања пра- вила понашања или неправилне употребе алата и прибора, бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду. Препоручени број часова за реализацију ове наставне теме је 12.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и де- чијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобра- ћају. Познавање врсте заштитне опреме при вожњи бицикла и дру- гих дечијих возила, као и неопходност коришћење сигурносних појасева у возилу је важан исход који треба постићи. Ученици тре- ба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начини- ма регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одгова- рајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе, рачунарске симулације или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима, ван- наставним активностима или код куће. Међу исходима се налазе они исходи који нису лако провер- љиви у условима учионице. Примери таквих исхода су: показује поштовање према другим учесницима у саобраћају; одговорно се понаша као путник у возилу. Они су нашли своје место у програму јер су значајни за циљ технике и технологије, али за проверу њи- хове остварености потребне су одређене ситуације. Зато наставник при планирању часова треба да осмисли активности у којима ће се симулирати ситуације при чему ће ученици да демонстрирају начин исказивања поштовања према другим учесницима у саобра- ћају, као и да покажу одговорност као путници у возилу. Објаснити да дигиталне технологије чине саобраћај безбед- нијим тако што помажу возачима да избегну гужве и несреће, побољшавају управљање саобраћајем у градовима и чине возила паметнијим, као и безбеднијим. Ученике упознати са тиме да ди- гиталне технологије као што су: апликације, паметни семафори и аутономна возила већ пружају боље решења за безбедност на путу. Ученици имају прилику да упознају разне

професије у обла- сти регулисања друског саобраћаја и могућности и процене соп- ствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама. Препоручени број часова за реализацију ове области је 14.

Техничко цртање

Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим по- дручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је сред- ство размене информација у техници, од његовог настанка до про- изводње, тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа. Треба да науче како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају стандарде формата папира и правилно коришћење основног при- бора за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар) увежбавањем приликом цртања геометријских фигура (паралелне линије, нормалне линије, кружнице и сл.). Упознати ученике са типовима и дебљинама линија у зависности од њихове сврхе. Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноста- ван технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија, као и елементе котирања. Препоручени број часова за реализацију ове области је 10.

Ресурси и производња

Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Ученике тре- ба упознати са појмом природних ресурса на Земљи наглашавајући њихов значај за живот и рад, као и потребу за њиховим очувањем и одрживим коришћењем. Изворе енергије који су познати учени- цима, попут воде, ветра и Сунца, представити као важне ресурсе за живот, технолошке процесе и производњу, без уласка у техничке де- таље. Акценат ставити на начине коришћења и претварања енергије из наведених извора у облике који су познати ученицима. Објаснити критеријуме за поделу материјала на природне и вештачке, како би боље разумели начине и могућности њиховог коришћења. На елементарном нивоу објаснити основна својства материјала (физичка, хемијска, технолошка и механичка) користе- ћи примере дрвета, папира, текстила и коже. Нагласити примену наведених материјала у свакодневном животу, раду и индустријској производњи. Посебну пажњу посветити обради материјала. Демон- стрирати начине коришћења различитих алата и прибора за обраду материјала, након чега ученике треба поступно уводити у практичан самосталан рад како би се упознали са техникама коришћења и раз- вили основне вештине. Припрема за обраду и правилно руковање алатима и прибором је кључна за сигурност ученика. Перманентно указивати на мере безбедности приликом извођења основних опера- ција: обележавање, сечење, бушење, равнање и брушење. Препорука је да ученици, након стицања основних знања, самостално осмисле и направе најмање три једноставна модела, повезујући сврху и начин функционисања модела са својствима материјала које користе. Упознати ученике са врстама материјала који се могу реци- клирати, као и са процесима који се користе за њихову прераду. Кроз конкретне примере, као што су рециклажа пластике, стакла или електронске опреме и уређаја, објаснити значај правилног одлагања отпада и процеса раздвајања материјала. Показати како рециклажа доприноси очувању природних ресурса, смањењу за- гађења и одрживом коришћењу енергије мотивишући ученике да примене стечена знања у свакодневном животу. Настава се реализује кроз комбинацију предавања и прак- тичних вежби. Ученици у практичним вежбама треба да буду под- стакнути да самостално изражавају своје идеје, а улога наставника је да их усмерава на правилан избор материјала, алата и оптима- лан редослед операција. Овакав приступ настави чини обраду ма- теријала не само техничким задатком, већ и средством за развој креативности и практичних вештина. Препоручени број часова за реализацију ове области је 20.

Од идеје до реализације

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројек- те примењујући знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, техничког цртања и употребе дигиталних технологија. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способности- ма решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, по- делом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за ре- ализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима, при чему се постиже потпуна диференцијаци- ја и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи дигиталне уређаје, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документаци- ју, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз по- дршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука

је да се користе материјали и технологије које су уче- ници упознали у претходној области уз примену свих мера зашти- те на раду. Ученици самостално врше мерење и обележавање воде- ћи рачуна о економичној употреби материјала. Обрада материјала може се вршити индивидуално, али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вешти- на. Током реализације поступака обраде материјала ученици мо- рају да воде рачуна о сопственој и безбедности осталих ученика. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења, након чега креирају рекламу за свој производ. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта, већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, по- магач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке на- прављене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију, као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузет- нички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.

Препоручени број часова за реализацију ове области је 16.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

СТАНДАРДИ ОБРАЗОВНИХ ПОСТИГНУЋА

Назив наставне теме	Стандарди образовних постигнућа по нивоима		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
-Животно и радно окрућење -Саобраћај -Техничка и дигиталана писменост -Ресурси и прозводња - Конструкторско моделовање	ТЕХ.ОО.С.1.7. Препознаје важност енергетске ефикасности, уштеде енергије у ТЕХ.ОО.С.2.4. Препознаје основне саобраћајне знакове, правила понашања пешака и бициклиста на путу.Препознаје главне грађевинске материјале (камен, цигла, бетон, дрво).	ТЕХ.ОО.С.1.2. Објашњава принцип рада кућних инсталација ТЕХ.ОО.С.3.1. Самостално чита једноставније грађевинске планове, ситуационе планове и основе објеката. Црта једноставан технички цртеж у одговарајућој размери ТЕХ.ОО.С.1.5. Самостално и правилно користи ручне алате за обраду материјала при изради макета или	ТЕХ.ОО.С.2.5. Критички процењује утицај различитих грађевинских објеката и технологија на животну средину и предлаже идејна решења за употребу обновљивих извора енергије. ТЕХ.ОО.С.3.5 Самостално планира, пројектује и израђује сложеније моделе или макете грађевинских објеката користећи различите материјале на основу сопствене техничке документације.

		модела, поштујући све мере заштите на раду.	Користи рачунарске апликације (алтернативно) за једноставно дводимензионално техничко цртање или планирање простора.

Наставни предмет: Ликовна култура

ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе и учења *ликовне културе* је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Предметни исходи	Стандарди	Компетенције Опште међупред	Назив теме /садржај	Кључни појмови	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко- методичко упутство)	Начин провере остварености исхода

описује линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа; разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; -искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности;	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности ЛК. 1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) 2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципима и садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе да би проширио своја знања из уметности	етенија за целокупно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, вештина за живот у демократском	ЛИНИЈА (10o+8п+2ea=20) <u>Основни садржаји</u> Непосредно извлачење линија са различитим цртачким материјалима, на различитим подлогама и колажирање - Својства и врсте линија - Линије у природи - Линија као средство застварање различитих ликовних својстава површина - Линија као ивица тродимензионалног тела - Линија <u>Проширени садржаји</u> Савремена средства за цртање – дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... аматерски цртеж, дечји цртеж, шематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања;	Цртеж, ликовни елементи, материјали и технике, визуелно, галерија, музеј... -вербално- текстуални (кроз разговор и дискусију дефинисање појма линија и њених карактеристика- својстава и врста); -илустративна- корелација са природом и појавом линије у природи; подстицање на опажање различитих врста и карактера линија у природи; практично- демонстративни поступак (извлачење линија различитим ликовним техникама на различитим материјалима- меке оловке на различитим подлогама, темпере, колаж); -примена игре као методе учења и приступа задатку; дефинисање илустрацијом и демонстрацијом линије као границе 3д облика у техници вајања; креирање задатака; подстицање, коректура (савети које наставник даје у току практичног рада, питања која наводе ученика на	<i>Формативно, оцењивање, усмено одговарање ученика, практичан рад Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика</i>

				промишљање и развијање идеја); -увођење и примена савремених технологија у настави (3Д оловка, апликативни програми за цртање, виртуелна посета пећини Ласко, нпр); -кооперативно учење; -корелација са наставом информатике и рачунарства (цртање и сликање на рачунару);	

					-корелација са музичком културом; -корелација са математиком, биологијом и историјом; естетска анализа (изражавање ставова, идеја, мишљења и вредности на позитиван и аргументован начин, тумачење и разумевање уметничког	

поређи облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком; преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно;	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) 2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средств материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност	етенија за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, вештина за живот у демократском друштву, брига за здравље, еколошка компетенција, естетска компетенција, предузетничка компетенција	ОБЛИК (14o+4в+2са=20) <u>Основни садржаји</u> Природа и њени облици - Својства- карактеристике Облика Луминообјекти - Врсте облика Основни површински и тродимензионални облици Величина облика и међусобни однос величина Груписање облика у равни или простору <u>Проширени садржаји</u> Уметничко наслеђе – наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.	Дводимензионално и тродимензионално, раван, простор, додиривање, преклапање вербално - текстуални - кроз објашњавање, разговор и дискусију дефинисање појма облика и његових карактеристика (својства и врсте, 2д и 3д облици, величине облика и међусобни односи, груписања, планови, реална и имагинарна функција облика...); илустративни - кроз конкретне примере из човекове средине, историје уметности и корелацијом са другим наставним предметима (за сваку наставну јединицу); практично - демонстративни - кроз употребу разних прво појединачних основних, а потом комбинованих ликовних материјала и техника (цртеж, слика, вајање, графика, колаж...); креирање задатака; подстицање, коректура;	<i>Формативно, оцењивање, усмено одговарање ученика, практичан рад Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика</i>

	елемената, принцип и садржајана свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе да би проширио своја знања из уметности			естетска анализа заједно са ученицима (ум. дела и ученичких радова) и вредновање; -корелација са историјом, биологијом, математиком; -вербално илустративни подстицај кроз заједничко дефинисање појма светлински објекти и колаж- примена у енеријерима као витражи, амбијентална решења и зидне декорације, као фасаде, илустрација... -ЛЕД технологија у савременој уметности, обликовање простора светлом; корелација са примерима из историје уметности (архитектура, илустрација), књижевности, позориштем (сцена), музиком; виртуелна посета неком музеју;	

				демонстрација и примена нових материјала (разне провидне фолије у боји, дијапројектори, провидни и непровидни папири); креирање задатка, пређење, коректура, естетска анализа и вредновање дечијих радова; -вербално илустративним методама уз објашњавање, ест. анализу и разговор заједно са ученицима дефинисати дизајн као грану ликовне уметности и њену утилитарну и естетску функцију; корелацијом са свакодневним	

описе ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити; гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма; направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност;	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (усвом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности ЛК. 1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принцип и садржајана свом раду и на радовима других	етенија за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, вештина сарадње, вештина за живот у демократском друштву, брига за здравље, еколошка компетенција, естетска компетенција, предузетничка компетенција	РИТАМ (7o+9в+2ea=18) <u>Основни садржаји</u> Ритам у структурама природних и вештачких материјала: линија, облика и боја Слободан и спонтан ритам линија, боја, облика, мрља Својства орнамента Слободно ритмичко компоновање <u>Проширени садржаји</u> Уметничко наслеђе – значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.	Понављање, правилно, спонтано, апстрактно, шема, примењена уметност, културно наслеђе	-вербално- текстуални (кроз разговор и дискусију дефинисање појма ритма; -илустративна корелација са природом (ритам у природи, смена дана и обданице, смена годишњих доба, падавине, таласи); подстицање на опажање различитих врста ритмова у структури облика и у текстури природних и вештачких облика; практично-демонстративни поступак (израда задатака у којима се истиче понављање линија, боја, облика да би се постигла динамичност или ред); -корелација са музиком, плесом и књижевности; креирање задатака; подстицање, коректура; разумевање уметничког дела/ученичког рада; вредновање, организовање одељењских изложби, учење на разликама и процена сопственог напретка;	<i>Формативно, оцењивање, усмено одговарање ученика, практичан рад Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика</i>

поређи различите начине комуницирања од праисторије до данас; обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу; изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; тумачи једноставне визуелне информације; —објасни зашто је наслеђе културе важно.	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медиј-е, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) и визуелних уметности ЛК. 1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) 2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност	Компетенција за целовитно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, вештина за живот у демократском друштву, брига за здравље, еколошка компетенција,	ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ (50+7в+2са=14) <u>Основни садржаји</u> - Визуелно споразумевање - Обликовање и преобликовање употребних предмета <u>Проширени садржаји</u> Уметничко наслеђе – значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла.	Сигнал, знак, симбол, визуелна комуникација, дизајн, примењена уметност	-вербално- илустративним подстицајима кроз разговор са ученицима дефинисање и проширивање знања из области визуелног споразумевања (облицима, начинима, улогом, средствима и значајем); корелација са свакодневним животом, књижевношћу, драмским уметностима- фотографија, филм, телевизија, видео; креирање задатка, увођење и примена савремене технологије у настави; -примена игре као методе учења и приступа задатку, невербална комуникација- читање информација; изразлица и карактеристичан положај тела; -кооперативно учење; пређење, коректура, естетска анализа и вредновање дечијих радова; -обликовање и преобликовање употребних предмета, разговор значају уметности за одржив развој; - креирање задатка;	<i>Формативно, оцењивање, усмено одговарање ученика, практичан рад Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика</i>

	елемената, принцип и садржајана свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе да би проширио своја знања из уметности				-подстицање ученика и вршење коректуре, давање предлога, сугестија, повратне информације о раду; естетска анализа (изражавање ставова, идеја, мишљења и вредности на позитиван и аргументован начин, тумачење и разумевање уметничког дела/ученичког рада; вредновање, организовање одељењских изложби, учење на разликама и процена сопственог напретка;	

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања,)

што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја

и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Шта пратимо		Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
Степен остварености циљева и прописаних. оцењују вештине ликовног изражавања и разумевање,	и се:	ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени	Формативно оцењивање: бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на питања +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године

	индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	-Комисија ученика и наставника	Учесталост јављања на часу пополугодишту и месецима	Пресек стања на
	ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтева који су утврђени на основном и	- Усмено одговарање и анализирање уметничких дела, свог рада, као и рад других ученика	Свеобухватност одговора Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби, или жељи ученика

уметничко изражавање;	средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);	- Практичан рад	Оцена се одређује кроз естетску анализу наставника и ученика заједно, неретко учешћем и осталих ученика у разреду. Рад који у потпуности задовољава естетске критеријуме у складу са ликовним задацима (оцена 5) Углавном задовољава и види се уложени труд (оцена 4) Делимично задовољава – испод прага могућности ученика (оцена 3) Мала количина уложеног труда (оцена 2) Нимало уложеног труда (оцена 1)	Након реализације наставне јединице
		- Свеска из ликовне културе	Потпун садржај наставних јединица уз визуелно уобличавање садржаја (оцена 5) Потпун садржај наставних јединица без визуелног уобличавања садржаја (оцена 4) Свеске са непотпуним садржајем се не узимају у разматрање	На крају наставне године, по жељи ученика (није обавезна)
	ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтева који су утврђени на основном	Бодовање активности везаних за посете културним догађајима	Усмени извештај о посети галерији, музеју, позоришту или другој културној манифестацији поткрепљен доказима (краћим рефератом у свесци, каталогом, фотографијама...), уз	Током школске године (зависи од активности ученика)

		и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3); ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног		смислено излагање доноси ученику 15 бодова. 30 бодова је оцена 5	
			Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)	Сарадња у групи (сви чланови су укључени) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група	По потреби

		нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);			
Ангажовање ученика	одговоран однос према раду,	веома висок степен ангажовања ученика (5) висок степен ангажовања ученика (4) уз ангажовање ученика (3)	Вођење евиденције од стране наставника о:	-Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано	-Пресек стања по тромесечјима

		ангажовање ученика (2)	-Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) -Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима -Посета културно-историјским институцијама и догађајима -Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда паноя, ППТ, различитих врста излагања	-Учесталост јављања и активност по месецима -Учествује, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада -Број и квалитет добровољног учешћа уразним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноя, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...) -Спреман је да помогне другима -Иницијатива и квалитет продукта	

Наставни предмет: Музичка култура

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 72

Недељни фонд часова: 2

Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетку перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФИНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	2	2	/	4
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	4	2	/	6
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	16	5	/	21
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	33	7	/	40
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (тема се реализује у оквиру сваког часа)	0	1	/	1
укупно		56	16	/	72

Кључни појмови: праисторија, ритуал, елементи музичког тока, ударалке, темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената, песма, нотни текст, свирање, стварање

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
1. 2. 3.	-наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; -искаже своје мишљење о значају	ЧОВЕК И МУЗИКА (4)	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине.	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу	- користити мултимедијалне садржаје; -упућивати ученика на проналажње додатних извора знања ради израде реферата и кратких излагања - бирати одабране композиције које трајањем и садржајем одговарају узрасту - наставу реализовати тако да ученици долазе до информација о инструменту
4.	и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај		Човек Антикe Божанска природа музике: -митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; -музика и држава. Музика у храму и музика на двору Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама;	9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција	путем непосредног искуства (слушање и опажање) примена индивидуализоване наставе примена демонстративне, дијалогске и текстуалне методе

5.	ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и слично);		Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника		

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости, Праисторија)

Географија (Човек и географија)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Ритам, Облик, Визуелно споразумевање)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
упућује, објашњава, дефинише нове појмове, проверава, изражајно изводи песме, мотивише ученике за рад, подстиче ученике на повезивање са садржајима из других предмета, усмерава тумачење слушаног дела, организује наставу, прати рад појединца и група, вреднује, припрема избор из литературе	повезују, закључују, бележе, усвајају нове појмове, примењују знања на одговарајућим примерима, разумевају, доживљавају, повезују стечена знања са знањима из других предмета, износе утиске, учествују у тумачењу, усвајају нове термине, излажу усмено,

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
6.	-класификује инструменте по начину настанка звука; -опише основне	МУЗИЧКИ	Најстарији инструменти: тело, ударалке, дувачки, жичани; Ударалке – настанак, првобитни	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и	-долазак до информација о инструменту путем непосредног искуства
7.	карактеристике ударалки; -препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно	ИНСТРУМЕНТИ (6)	облик и развој; Ритмичке ударалке као најједноставнија група инструмената;	информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву	(слушање и опажање) -за инструменте средњег века примена аудитивних и визуелних записа -народне инструменте повезати са народном песмом одређеног краја -информације о
8.	прилике када се		Мелодијске ударалке;		

	музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);			8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	инструментима треба да буду сведене на начин добијања тона и техничке могућности и примену - повезивање избора инструмента и догађаја, тј. када се и на који начин музика изводила -примена ИКТ-а

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости, Праисторија)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Ритам, Облик,)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима; упућује, објашњава, дефинише нове појмове, проверава, изражајно изводи песме, мотивише ученике за рад, подстиче ученике на повезивање са садржајима из других предмета,	слушају, износе мишљење, свирају, постављају и одговарају на питања, вреднују своје и свирање других заједно са наставником; износе утиске, учествују у тумачењу, усвајају нове термине, излажу усмено, препознају извођачке саставе и упознају нове,

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
9. 10. 11.	-изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ (21)	Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокалноинструменталних и кратких инструменталних композиција домаћих и страних композитора;	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња	-користити мултимедијалне садржаје; -бирати пригодне примере прилагођене узрасту и интересовању ученика - примена различитих метода и облика рада

12.	(мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; -анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; -		Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика, расположења, као и музичких прича	7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 10.Естетичка компетенција	-долазак до информација о инструменту путем непосредног искуства (слушање и опажање) - начин извођења прилагодити датом историјском контексту - примена ИКТ технологије
13.	илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); -				
14.	критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; -				
15.	понаша се у складу са правилима музичког бонтона;				
16.	-користи могућности ИКТ-а за слушање музике				

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости)

Географија (Човек и географија)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Визуелно споразумевање)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
мотивише ученике за рад, подстиче ученике на повезивање са садржајима из других предмета, усмерава тумачење слушаног дела, организује наставу, прати рад појединца и група, вреднује, припрема избор из литературе, усмерава рад и подстиче креативну атмосферу на часу, подстиче ученике на повезивање музичких изражајних елемената са драмским садржајем,	примењују знања на одговарајућим примерима, разумевају, доживљавају, повезују стечена знања са знањима из других предмета, износе утиске, учествују у тумачењу, усвајају нове термине, излажу усмено, препознају извођачке саставе и упознају нове, препознају музичке изражајне елементе и повезују их

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
17.	-пева и свира самостално и у групи; -	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (40)	Певање по слуху самостално и у групи;	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	-користити мултимедијалне садржаје; -бирати пригодне примере прилагођене узрасту и интересовању ученика - примена различитих метода и облика рада -долазак до информација о инструменту путем непосредног искуства (слушање и опажање) - начин извођења прилагодити датом историјсоми контексту - примена ИКТ технологије
18.	-примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација);		Певање песама из нотног текста солмизацијом;		
19.	-кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику;		Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем;		
20.	-користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције;		Певање песама у комбинацији са покретом		
21.	-искаже своја осећања у току извођења музике; -		Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на Орфовим инструментима и/или на другим инструментима;		
22.	-примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком		Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста;		
23.	музичирању; -учествује у школским приредбама и манифестацијама; -		Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом		
24.	користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...)				

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Визуелно споразумевање)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
бира песме за певање и свирање, изражајно демонстрира одабране примере, усмерава рад и подстиче креативну атмосферу на часу, организује и контролише рад на часу, вреднује, објашњава нове појмове, процењује гласовне могућности ученика и ради на њиховом развоју	упознају народно стваралаштво и његове карактеристике, препознају народне песме у уметничким делима, певају и свирају једноставне песме различитог садржаја и карактера, вежба изражајно певање, уочавају сличности између нових и претходно обрађених песама, критички вреднују своје и туђа извођења,

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
25. 26. 27.	-користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; -изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; -комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом;	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (1) - реализује се у оквиру сваког часа	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора,	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском	-избор најупечатљивијих музичких примера -примена ИКТ; упућивање ученика на коришћење интернета, е-уџбеника... - ученици планиране стваралачке задатке реализују по слуху уз запис -постављање ученика у различите ситуације
28. 29.	-учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; -користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво		ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задани текст; Импровизација дијалога на Орфовим и другим	друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11.	евалуације и самоevaluације; - одабир информација које су у служби разумевања света музике

			инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација	Предузимљивост и оријентација ка предузетништву. <u>Српски језик</u> (Књижевност) <u>Ликовна култура</u> (Ритам, Визуелно споразумевање) <u>Музичка култура</u> (све области)	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Српски језик (Књижевност, Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама

-ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.)

Ликовна култура (Ритам, Визуелно споразумевање)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
усмерава рад и подстиче креативну атмосферу на часу, организује и контролише рад на часу, вреднује, објашњава нове појмове, процењује гласовне могућности ученика и ради на њиховом развоју, помаже у формирању критичког става, помаже у осмишљавању ритмичких и музичких целина, помаже у савладавању свирања на Орфовим инструментима	слушају, износе мишљење, свирају, певају, увежбавају, сарађују, креирају нове музичке садржаје на основу задатог, пажљиво прате и уче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе, вреднују своје и свирање других заједно са наставником, налазе материјале из околине и праве инструменте од њих, осмишљавају мање музичке целине на основу понуђених модела, изводе пратеће ритмичке деонице на прављеним и Орфовим, инструментима, учествују у одабиру музике према одређеном жанру

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености

	МК.1.1.2.описе основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености МК.1.1.2.описе основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота МК.3.1.1.зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела МК.3.1.2.разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора МК.3.1.3.критички и аргументовано образлаже свој суд МК.3.1.4.уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.2.1.музичке изражајне елементе МК.1.2.2.извођачки састав МК.1.2.3.музичке жанрове МК.1.2.4.српски музички фолклор МК.2.2.1.описе и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (нпр. узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре) МК.2.2.2.препозна структуру одређеног музичког жанра МК.3.2.1.структуралном и драматуршком димензијом звучног примера МК.3.2.2.жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера МК.3.2.3.контекстом настанка и применом различитих облика музичког фолклора
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.3.1.пева једноставне дечје, народне или популарне композиције МК.1.3.2.изводи једноставне дечје, народне или популарне композиције на бар једном инструменту МК.3.3.1.изводи разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (тема се реализује у оквиру свих часова)	МК.1.4.1.направи музичке инструменте користећи предмете из окружења МК.1.4.2.осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК.1.4.3.изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима МК.3.4.1.осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте МК.3.4.2.импровизује и/или компоује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК.3.4.3.осмисли музику за школску представу, приредбу, перформанс

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање				
ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ И КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА <i>(Правилник о оцењивању)</i>		Поступак праћења и оцењивања	Инструменти праћење напредовања	за Време
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода	- Предмет Музичка култура: Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који: – у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; – лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; – показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о степену ангажовања, уложеном труду, доприносу ученика за време групног рада, изради креативних задатака на одређену тему, раду на пројекту и личном напредовању у складу са музичким могућностима - заједничко вредновање ученика и наставника	Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) -Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) -Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви	Белешке са часова Пресек стања на месечном нивоу Пресек стања по тромесечјима На крају школске године
Б) Ангажовање ученика у настави	Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;	- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика - групни рад (посматрање наставника,	имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно	
В) Самосталност у раду	Оцену одличан (5) добија ученик који: – у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; – лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; – показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;	- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика - групни рад (посматрање наставника,	имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно	

	Оцену довољан (2) добија ученик који: – знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; – у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; – понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; – показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: – знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; – не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; – не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.	излагање група, процена осталих ученика) - рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) -вођење евиденције о учешћу ученика у ваннаставним активностима	процењивање резултата (пано, табела...)	

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ

Препоручени начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: - просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака – избор композиција за слушање, ритмичке и мелодијске вежбе, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... - и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем.

Наставници:

Драган Петковић-професор музичке културе

Катарина Карић-професор музичке културе

Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање

Циљ наставе физичког и здравственог васпитања је да својим разноврсним и систематским моторичким активностима, повезаним са осталим васпитно-образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика, развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Општи задаци су:

- Стварање услова за остваривање циљева и задатака физичког и здравственог васпитања кроз различите облике рада.
- Подстицање правилног раста и развоја, као и правилног држања тела.
- Развој и усавршавање моторичких способности.

- Стицање и усавршавање моторичких умења, навика и теоријских знања неопходних за њихову примену.
- Развијање свести о значају физичке активности за очување здравља.
- Формирање моралних и вољних особина личности.
- Оспособљавање ученика за примену стечених знања и вештина у свакодневном животу.
- Развијање свести о очувању здравља, безбедности и заштити животне средине.

Оперативни задаци:

- Развој основних моторичких способности: брзине, снаге, издржљивости, гipкости и координације.
- Усавршавање природних облика кретања.
- Развијање спортских вештина кроз игру и различите облике вежбања.
- Подстицање сарадње, такмичарског духа и поштовања правила.
- Развијање позитивног односа према физичком вежбању и здравом начину живота.

Начин остваривања програма:

Настава се реализује кроз практичне и теоријске садржаје у физкултурној сали, школском дворишту и другим погодним просторима. Примењују се фронтални, групни, индивидуални и рад у пару. Користе се методе демонстрације, разговора, практичног вежбања, игре и такмичења, уз поштовање узраста, способности и интересовања ученика.

Исходи	Тема	Бр.час.	Наставни садржаји	Корелација
Ученик разуме значај атлетике у смислу различитих облика кретања и промене брзине у свакодневници. Ученик кроз поступак обуке вежбама успева да повезује технику трчања различитих делова тела. Ученик разуме значај положаја тела при ниском	Атлетика	13	Техника спринтерског трчања (рад ногу и руку, положај трупа и главе) Техника ниског старта и стартног убрзања Трчање деоница до 50 м Штафетно трчање уз измену штафета у форми штафетних игара Трчање на средњим дистанцама и крос (600 м) Крос полигон у школском дворишту (трчање по различитим врстама одлоге) Скок у даљ из залета Скок у вис – техником "маказе"	Математика , физика, биологија, информатика

старту, зна да опише значај и имплементира га на часовима. Ученик разуме и без проблема извршава штафетне промене у зонама предвиђеним за то. Ученик зна значај издржљивости, као једну од главних способности човека за крос трке. Зна вежбе за развој исте. Ученик уме да изведе технику скока увис и даљ, техникама увинуће и маказице, долази до крајњег циља кроз вежбе обуке, зна правила, мерење резултата пази на своју и безбедност осталих ученика. Ученик правилно изводи			Бацање лоптице (хватање, држање, стварање осећаја за реквизит) Бацање кугле из места	

технику бацања кугле, зна правила, мери резултат и пази на своју и безбедност осталих ученика.				
Кроз вежбе обуке, ученик успева да изведе колут напред и колут назад. Разуме значај вежбе и способности које се јављају у овој вежби. Ученик самостално ради летећи колут. Ученик уме да изведе став о шакама уз зид и асистенцију наставника, уз зид без асистенције наставника и без зида али уз асистенцију наставника. Води рачуна о безбедности и разуме значај М.О.Ф.Р – ВРСТА или ПОЧЕТАК. Ученик успева самостално или уз	Вежбе на справама и тлу	22	Из раскорачног става колут назад до раскорачног става. Из раскорачног става колут напред до раскорачног става. Летећи колут Премет упором странце Став на шакама уз асистенцију Мост заклоном и уклон уз асистенцију Премет упором странце у обе стране Два узастопна упора странце Став на шакама Предвежбе за прескок Разношка 110 цм Обука за згрчни прескок Њих у упору и саскок предношка Њих у упору и саскок заношка Њих у упору, предњихом упор до седа разножно, саседом сносити и зањихом саскок Боком поред греде суножним одскоком наскок на греду суножно, различити начини ходања, суножним одскоком доскок на место одскока, вага	Математика , физика, биологија, информатика

помоћ олакшаних услова и наставника да изведе предмет странце у обе стране, разуме мотор. способ. које се јављају у овој вежби. Ученик успева да уради прескок згрчно и разножно, претходно савладавајући предвежбе уз помоћ наставника. Ученик успева да изведе неколико њихова у упору, а затим да саскочи уз помоћ наставника. Ученице одржавају равнотежу на н.греди, увежбавају елементе, а затим свака прави свој састав			претклоном и заножњем и саскок згрчено	
Ученик успева да контролише лопту вођењем, левом и десном руком и то праволинијски и криволинијски. Ученик успева да дода лопту	Спортске игре	19	Држање, вођење лопте у месту Вођење лопте у кретању праволинијски и криволинијски Заустављање у два корака Бацање лопте кратким замахом Бацање лопте дугим замахом	Математика , физика, биологија, информатика

саиграчу кратким и дугим замахом руке. Ученик може да ухвати лопте различитих интезитета и висине обема рукама. Ученик изводи шутеве на гол из места, а затим из скока. Ученик користи вођење лопте криволинијски, и повезује технику са шутевима на гол. Ученик разуме кретњу, блокове и промене позиција у игри. Ученик користи кретњу, промену места и блокове како би пронашао прилику за шут. Ученик користи кретање у одбрамбеном ставу, разуме значај и успева да неутрализује нападача. Ученик разуме правила игре, време трајања, измене, позиције,			Хватање прецизно бачених лопти Хватање непрецизно бачених лопти Шут на гол са ослонцем на тлу (бочни и чеони) и у скоку. Једнострука финта у јачу страну са извођењем скок шута дубинско, бочно и дијагонално кретање играча, утрчавање у празне просторе, промена смера кретања, откривање за пријем лопте, блокирање противничког играча телом, измене позиција са саиграчима, залет ка голу без лопте, падови одбрамбени блок, одузимање лопте, ометање нападача без лопте, пресецање путање лопте Елементи тех. Голмана- основни став, кретање, одбрана високих и ниских лопти, одбрана шутева са крила и седмераца	

аут, седмерце, деветерце, фаул, искључење.				
Ученик разуме значај тестирања. Ученик испољава својих 100% при тестирању ради веродостојности резултата.	Тестирање	10	ММС Телесна висина, телесна тежина ММС 4x10м ММС Лежање и сед, издржај у вису згибом ММС Скок у даљ из места, претклон у седу ММС Шатл ран –shuttle run И други тестови за процену моторичких способности.	Математика , физика, биологија, информатика
Ученик успева да изведе кретање уз ритам и мелодију. Ученик може да изведе прескок вијачом на различите начине; скоком, наскоком, корачном техником, уназад... Ученици „хватају ритам" народних кола, повезују кораке са музиком, синхронизују се. Ученици разумеју значај корективних и превентивних вежби. Ученици разумеју како настају деформитети и у начелу како	Остале активности	8	Извођење покрета по такту уз промену правца и ритма кретања. Естетско обликовање корака рад руку и комбинацији; Скокови: галоп, децјим, мацјим, далековисоким и полкин корак Вијача: мацји скок и за напредније ученице далековисоки скок Лопта: бацања у чеоној и бочној равни, повезано са наученим поскоцима и скоковима. Обруч: вртење обруча око руке; котрљање обруча по тлу повезано са поскоцима и скоковима. Плесови: „Моравац” Корективно-педагошки рад са ученицима смањених физичких способности, са телесним деформитетима и лошим држањем тела.	Математика , физика, биологија, информатика

настаје мишићни дисбаланс у телу.				

ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ				
ИСХОДИ	ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	НАСТАВНИ САДРЖАЈ	КОРЕЛАЦИЈА
*Разуме сврху и значај вежбања; *Доводи у везу физичко вежбање и здравље; *Примењује хигијенске мере пре, током и након вежбања; *Правилно се храни; *Препознаје врсту повреде; *Користи стечена умења, знања и навике у свакодневним условима живота и рада; *Чува животну средину током вежбања. Исходи се односе на све наставне области	Остале активности	8	Упознавање са наставним садржајима, предметом и наставником. Свођење оцена.	Математика, физика, биологија, Информатика
	Спортске игре	46	Учење ставова, основних кретања, технике овладавања лоптом: вођење лопте, додавања, пријем, спајање техника у целине, шутеви на гол/кош, пријем сервиса, сервис у одбојци, одигравање прстима, смеч, чекић, блокирање.	Математика, физика, биологија, Информатика
		Укупно 54		

Изборни предмет: Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: V ФОНД ЧАСОВА:	ЦИЉ: Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности. Он је намењен наставнику као смерница за рад и односи се на цео други циклус, а повезан је са достизањем исхода и	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: Фронтални рад Групни рад Рад у пару Радионице Дебате Методе: • сарадња; • решавање проблема; • рад са подацима и информацијама;	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: • активност и учешће на часу • поштовање правила и других ученика ☐ • сарадња у групном раду ☐ • одговорност према задацима • поштовање рокова и договора

- Недељно: 1 - Годишње: 36	развојем компетенција. Може се рећи да је циљ намера, исход мерљив резултат те намере, а компетенција функционална примена те намере у реалном контексту. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права (Права детета) Демократско друштво (Школа као заједница) Процеси у савременом свету (Сукоби и насиље) Грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: • разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; • препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; • штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; • учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; • аргументује потребу посебне заштите права детета; • на примеру препозна уграђеност права деце у основним документима која уређују рад школе; • наводи примере и показатеље остварености и кршења дејих права; • наводи чиниоце који утичу на остварење дејих права; • поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи;	• дигитална компетенција; • комуникација; • одговоран однос према околини; • одговоран однос према здрављу. • комуникација • дискусија ИКТ И СРЕДСТВА: Рачунар Пројектор Паметна табла Филмови и видео материјали Мобилни телефони у служби едукације ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: Планирање и извођење акција у школи у корист права детета Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова.	☐ • способност слушања и уважавања других ☐ • креативност у извршавању задатака ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: - Истиче се - Добар - Задовољава Портфолио ученика: радови, плакати, презентације...

	• препозна ситуације кршења својих права и права других; • идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја; • поштује правила одељењске заједнице и правила на нивоу школе; • поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; • искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице; • понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; • наводи начине демократског одлучивања; • препозна одговорност одраслих у заштити права деце; • објасни улогу појединца и група у заштити дечјих права; • реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ; • препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; • прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; • проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; • наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама; • проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; • у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа,		

	дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; • препозна и објасни врсте насиља; • прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; • заштити од дигиталног насиља; • анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; • аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба; • препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; • идентификује проблеме у својој школи; • прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; • осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; • активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин); • учествује у доношењу одлука у тиму/групи поштујући договорене процедуре и правила; • учествује у извођењу акције; • процењује ефекте спроведене акције и идентификује пропусте и грешке; • презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате за унапређивање живота у школи.		

	ЦИЉ: <i>[Дефинисати циљ из програма]</i> МОДУЛИ/ ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ: <i>[Навести главне модуле]</i> КЉУЧНИ ИСХОДИ: <i>[Шта ће ученик умети да уради]</i>	<i>Из дидактичко методичког упутства</i> ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ РАДА: <i>[Радионице, пројекти, терен]</i> ИКТ И СРЕДСТВА: <i>[Дигитални алати, материјали]</i> ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: <i>[Како ће презентовати рад (изложба, сајт, квиз...)]</i>	КРИТЕРИЈУМИ ПРАЋЕЊА: <i>[Ангажовање, сарадња, креативност]</i> ОЦЕЊИВАЊЕ: <i>[Описно оцењивање: истиче се / добар / задовољава и вођење портфолија]</i>

Изборни предмет: Верска настава

Наставни предмет: Немачки језик

Циљ наставе немачког језика заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању како страног тако и матерњег језика. Током основног образовања ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика. Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	72
Допунска настава	1	12
Додатна настава	1	12

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
1.Поздрављање 2.Представљање себе и других	72	Сви садржаји у оквиру наставе усмерени су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро	– разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих	КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ЦЕЛОЖИВотно УЧЕЊЕ Ученик уочава структуру градива тј. активно одваја битно од небитног	-Енглески језик -Словачки језик -Српски језик и књижевност

3.Разумевање и давање једноставних упутстава и налога 4. Исказивање молбе, захвалности и извињења 5.Честитање 6.Описивање живих бића, предмета, места и појава 7.Исказивање потреба и осећања 8.Исказивање положаја у простору		осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика.	– даје кратка и једноставна упутства и молбе -користи једноставне фразе -усваја правопис -може да води једноставан дијалог	ВЕШТИНА КОМУНИКАЦИЈЕ Усмене и писане комуникације Изражава своје ставове и мишљења, осећања и вредности на позитиван и аргументован начин. Негује културу дијалога ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА Подразумева сигурну и критичку употребу електронских медија у учењу, у слободном времену и комуницирању. ВЕШТИНА САРАДЊЕ Активно слуша и поставља релевантна питања	-Музичка култура -Ликовна култура -Географија -Информатика

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ПОЗДРАВЉАЊЕ	-успостављање контакта при сусрету: Садржаји Hallo! Guten Morgen/Tag/Abend. Wie geht's? Danke (nicht so) gut/schlecht und dir? Es geht. Tschüs. Auf Wiedersehen. Gute Nacht. Bis dann. Bis später.	6	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по групама, индивидуални рад
2.ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ	-слушање кратких и једноставних текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа. Ich heiße/bin Anna. Wie heißt du? Das ist mein Freund Marcus. Meine Freundin	8	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима, индивидуални рад

ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	heißt Julia. Julia, das ist Marcus. Marcus, das ist Julia					
3.РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	-слушање налога и упутстава и реаговање на њих; давање кратких и једноставних упутстава Komm her! Kommt an die Tafel! Setz dich! Setzt euch! Mach(t) das Buch auf/zu! Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit! Sprich/Sprecht nach! Hör/Hört zu!	8	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима и групама, ниндивидуални рад
4.ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	-слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење	10	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима , индивидуални рад
5.ЧЕСТИТАЊЕ	-слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки Zum Geburtstag, viel Glück, zum Geburtsag viel Glück, zum Geburtstag, liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück ...	10	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима , индивидуални рад
6.ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Слушање краћих једноставних описа живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених описа живих бића, предмета и места	10	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима , индивидуални рад

	Meine Tante ist schlank. Mein Onkel ist fleißig. Wie ist dein Regenschirm? Er ist blau.					
7.ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА И ОСЕЋАЊА	-саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа Ich bin durstig. Ich habe (keinen) Hunger/Durst. Mir ist kalt/warm. Ich bin müde/glücklich. Möchtest du schlafen? Möchtest du etwas Wasser trinken?	10	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима, индивидуални рад
8.ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	-слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања Ich mag Eis. Magst du es auch? Ich liebe meine Familie und meine Freunde. Ich schwimme gern. Глаголи mögen, lieben	10	Индивидуални и групни	фронтална, дијалог	Уџбеник, свеска, ЦД	Рад по паровима, индивидуални рад

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Поздрављање 2.Представљање себе и других 3.Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	ДСТ.1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани. ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.		

4.Исказивање молбе, захвалности и извињења 5.Честитање 6.Описивање живих бића, предмета, места и појава 7.Исказивање потреба и осећања 8.Исказивање допадања и недопадања	ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно. ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.		

Допунска настава за 5.разред

Циљеви и задаци допунског рада: Додатно објашњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године. Зависно од потреба ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	Индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
2.РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	Индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

3.ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	Индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
4.ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА И ОСЕЋАЊА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	Индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Представљање себе и других 2.Разумевање и давање једноставних упутстава и налога 3.Описивање живих бића, предмета, места и појава 4.Исказивање потреба и осећања	ДСТ.1.1.6. Препознаје лична и друга имена, као и најубичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе. ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС). ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставна упутства, уколико укључују и визуелне елементе. ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао). ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.		

Додатна настава за 5. разред

Циљеви и задаци додатног рада: Допуњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење. Зависно од интересовања ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	

1.ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА И ОСЕЋАЊА	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	учбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или паноа
2.ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	учбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или паноа

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Исказивање потреба и осећања 2.Исказивање допадања и недопадња	ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.	ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме. ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе. ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима. ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.	ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. које се тичу његових потреба и интересовања. ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним елементима.

СТРАНИ ЈЕЗИЦИ - ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Општа предметна компетенција или вишејезична комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језицима као комуникационим средствима, стицање основне језичке писмености и њено континуирано развијање, као и схватање повезаности између језика и култура. Она омогућава ученицима да се користе језичким средствима у циљу обављања усмене и писане комуникације на језицима које уче, у приватном, јавном и образовном контексту. Поседовање вишејезичне комуникативне компетенције ученицима омогућава проналажење, прикупљање, обрађивање, критичку обраду и коришћење извора и садржаја информација примерених узрасту, потребама и интересовањима. Знања, умења и ставови који чине вишејезичну комуникативну компетенцију чине основ за развој критичког мишљења и расуђивања, креативности и естетичког осећаја. Она омогућава ученицима постепено укључивање у разноврсне активности интеркултурног карактера, уз поштовање индивидуалних, групних и колективних идентитета и различитости и развијање емпатије и друштвено одговорног деловања. Учењем страних језика, користећи различите технике, ученици унапређују стратегије учења, развијају функционалну и дигиталну писменост и оспособљавају се за целоживотно учење и употребу страних језика у разноврсним комуникативним контекстима.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици познају изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Ученици исправно записују најчешће увежбане речи и језичке конструкције. Познају ограничени репертоар најфреквентнијих основних правила морфолошких облика и једноставних синтаксичких структура. Користе елементарне и најфреквентније речи и изразе за исказивање основних комуникативних активности у школском и ваншколском контексту. Познају основне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју вербалне и невербалне елементе најједноставнијих порука на страном језику. Разумеју главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената матерњег и страних језика из приватног и образовног домена. Познају основне појаве и процесе који одликују свакодневицу култура језика који уче, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба културе језика који уче. Ученици познају и разумеју основне природне и друштвене специфичности културе страног језика који уче, основне сличности и разлике између своје и стране културе.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају и разумеју вербалне и невербалне садржаје најједноставнијих порука на страном језику и примењују најосновније стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју основне појмове и једноставне информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и тумаче њихова експлицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, прибегавајући матерњем и другим језицима које користе. Уз помоћ и подршку проналазе, селекутују, прикупљају и повезују језичке, културолошке и друге информације из различитих извора, укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања из различитих школских садржаја.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у елементарним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстове у линеарној и хипертекстуалној форми, реализују најосновније видове писане и усмене продукције и интеракције који се тичу њихових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање и размена основних података и информација). Ученици примењују базичне стандарде и правила интеркултурне комуникације. На најједноставнији начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и базичне стратегије учења и рада.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици углавном исправно артикулишу већину гласова и гласовних група и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученици исправно записују већину гласова и гласовних комбинација и познају основна правописна правила. Познају најфреквентније основне морфолошке облике и једноставније синтаксичке структуре. Користе ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање основних комуникативних активности у школском и ваншколском контексту. Познају основне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју вербалне и невербалне елементе једноставних порука на страном језику. Разумеју главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената матерњег и страних језика из приватног и образовног домена. Ученици поседују основна знања о разликама у свакодневном животу сопствене и културе страног језика и разумеју да су разлике последица сложености и разноликости култура. Познају и разумеју основне појаве и процесе који одликују свакодневицу култура језика који уче, као и најзначајније природне и друштвене специфичности културе језика који уче.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају, разумеју и тумаче вербалне и невербалне садржаје једноставних порука на страном језику и примењују основне стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју важне појмове и једноставне информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и тумаче њихова експлицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, ослањајући се на знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Проналазе, селекују, прикупљају, обрађују и повезују језичке, културолошке и друге информације из различитих извора, укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања из различитих области личних и образовних интересовања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у рутинским и увежбаним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју фреквентне речи, изразе, фразе и краће усмене исказе и једноставне текстове на познате теме, реализују кратке и увежбане видове писане и усмене продукције и интеракције, уз употребу познатих и рутинских фраза и формулација (постављање питања и давање одговора, саопштавање и размена ограниченог спектра информација) у приватном, јавном и образовном домену. Ученици учествују у основној интеркултурној комуникацији, негујући позитиван и отворен став према различитостима, препознају и избегавају најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. На једноставан начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и основне стратегије учења и рада.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, уз поштовање акценатско-интонацијске природе, уз евентуалне неправилности које не ометају комуникацију. Познају и примењују фреквентна правописна правила. Записују речи и изразе с релативном ортографском тачношћу, тако да не долази до неспоразума. Познају и користе одређени број сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке. Разумеју и користе једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију. Познају кључне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју главне сличности и разлике фреквентнијих лексичких елемената и (морфосинтаксичких) конструкција матерњег и страних језика. Познају и разумеју релевантне сличности и разлике између своје и културе језика који уче и препознају најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Ученици

поседују најопштија знања о свакодневном животу, друштву и развоју циљне културе, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају, разумеју и тумаче вербалне и невербалне садржаје једноставнијих порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују кључне стратегије и средства, укључујући дигиталне алате. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и разликују њихова експлицитна и/или имплицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, примењујући по потреби знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Проналазе, селекују, прикупљају, обрађују, класификују и повезују језичке, културолошке и друге информације и критички бирају различите врсте извора укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања у приватном и образовном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у уобичајеним, свакодневним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју једноставније писане и усмене исказе, као и кратке текстове о познатим и блиским темама, појавама и догађајима, реализују узрасно и искуствено примерене видове писане и усмене продукције и интеракције (давање и тражење, тј. размена информација о личностима, догађајима, појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења) уз успостављање базичног али ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе језика који уче и умеју да прилагоде понашање основним конвенцијама у комуникацији. Негују став отворености према култури страног језика и поседују основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава властите културе и културе (културâ) језика који уче. На сврсисходан начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и адекватне стратегије учења и рада.

Наставни предмет: Италијански језик

Циљ: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

Исходи	Област/Тема Кључни појмови садржаја програма	Начини и поступци за остваривање програма
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Лични идентитет Садржаји Ciao! Buongiorno. Buonasera. Come stai? Come va? Bene, grazie. Di dove sei?	Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у).

	Sono di.... A presto! A domani! Buona notte! Глаголи: essere, stare Упитни прилози: come, di dove Личне заменице	
– представи себе и другог; – разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Географске особености Садржаји Come ti chiami?/Mi chiamo.../Sono... Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama... Questa è mia sorella (mostrando la foto) Questo è il signor.../la signora... Di dove sei? / Sono di.../ Sono della Serbia... Quanti anni hai? / Ho 12 anni. Dove abiti?Dove vivi? Abito a ..., in Via Nome, cognome, indirizzo... Глаголи: essere, avere, abitare, vivere Личне заменице Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa) Бројеви (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, именовање сродства, име и презиме, основни географски подаци о Италији.	Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично).
– разуме упутства и налоге и реагује на њих; – разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Школа Садржаји Fare l'appello: Chi è assente? Sofia? –Presente! Cancella la lavagna, per favore! Ascoltiamo! Scriviamo! Leggiamo!Disegniamo! Tutto chiaro? Come si dice...? Cosa significa...? Vediamo cosa avete capito/ avete letto/abbiamo ascoltato... Ottimo! Bravo/a/i/e! Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи) Императивфреквентнихглагола (ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere...) Permesso, posso entrare? Posso uscire?	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

	Puoi/Può ripetere, per favore! Non dovete/dobbiamo.... Ragazzi, fate silenzio! Tirare/ Spingere Entrata/ Uscita È vietato fumare! Vietato fotografare! Неправилни глаголи potere, dovere, fare Императив (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење си	
– разуме позив и реагује на њега, – упути позив на заједничку активност;	Слободно време Садржаји Giochiamo a calcio? Andiamo al cinema? Vieni alla mia festa? Sì, grazie! Va bene. Mi dispiace, non posso. Dai, usciamo/andiamo a.../facciamo... Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи). Неправилни глаголи andare, venire, fare, potere, uscire. (Интер)културни садржаји: прикладноприхватањеиодбијањепозива, рођендани, прослава рођендана.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења.
– разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исхрана Садржаји Vorrei un panino. Un succo di frutta, per favore. Prego. Grazie! Buon appetito! Mi puoi prestare il tuo libro? Sì, certo. / Grazie. Mi presti una penna? Одређени и неодређени члан volere (кондиционално, 1.лице једине) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику.
– разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; – упути једноставне честитке;	Прославе (рођендани, празници) Buon compleanno!Tanti auguri! Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e!	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

	Buon Anno!Felice Anno Nuovo! Buon Natale! Forza! Узвичне реченице (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.	Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику.
– разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; – опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест Садржаји La mia migliore amica si chiama Jasmina. È simpatica/alta. Ha i capelli castani/lunghi/corti. Le piace ascoltare la musica. Parla bene il francese. Luca è di Torino. Torino è una bella città. Questo è il mio cane. Si chiama... È grande/piccolo/bianco... Questo è uno zaino. È rosso/giallo... Придеви иименице (род, број и слагање). Показна заменица (questo). Прилози за начин (bene, male). (Интер)културни садржаји:култура становања, однос према живој и неживој природи.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава.
– разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; – опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; – опише шта уме/не уме да (у)ради;	Свакодневне навике Садржаји Ogni giorno mi alzo alle...faccio colazione...vado a scuola... Ho lezioni di italiano il mercoledì e il venerdì. Il sabato vado in piscina. A che ora inizia la lezione? Domani devo: fare la spesa, comprare il latte, fare i compiti, chiamare la nonna... Презент индикатива (најфреквентнији повратни глаголи). Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породи	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активно-стима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима.
– разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Здравље, хигијена, превентива болести, лечење Садржаји	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

– изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Ho fame/sete/caldo/freddo. Posso aprire la finestra? Chiudiamo la porta? Perché non vai a scuola? Perché mi sento male.	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа.
– разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; – тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; – опише непосредни простор у којем се креће;	Становање – форме, навике Садржаји Scusi/a, dove si trova farmacia? È in Via Garibaldi, dietro il bar. Dov'è la sedia? È accanto/dietro/davanti a/ sotto/sopra... Cosa c'è sul banco? C'è un libro e uno zaino. Nella mia camera c'è/ci sono... Фреквентни предлози (нпр. dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro...). Прилозизаместо (qui, qua, lì, là, giù). Упитниприлози: dove. C'è/cisono. Именице (једнина, множина). (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп).
– разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; – тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену;	Клима и временске прилике Садржаји Che ore sono? Che ora è? Sono le cinque. Oggi è il 21 febbraio 2017. Il mio compleanno è il 6 giugno. Domani vado al cinema. A che ora comincia il film? Alle 18.00. Il treno parte per Firenze alle 10. Quando vai in Italia? Fra un mese. In giugno. Che tempo fa? Piove. Nevica. Упитни прилози: quando.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама

	Употреба садашњег времена за изражавање будућности. Прилози за време (adesso, oggi, domani, mai, sempre...). (Интер)културнисадржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.	
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Породица и уже друштвено окружење Садржаји Questa è la mia famiglia. Ho due sorelle. Non ho fratelli. Questo è il tuo gatto? Queste sono le mie penne. Di chi è questo libro? Questi quaderni sono di Marco. Конструкција за исказивање припадности. Присвојни придеви. Показни придеви. Одређени и неодређени члан. Негација. Упитна интонација. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Уметност Садржаји Ti piace il gelato di cioccolato? -Sì, mi piace. Ti piacciono queste matite? -No, non mi piacciono molto. Non mi piace giocare a tennis. Il mio film preferito è... Ti va bene? – No, preferisco. Глагол piacere. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (mi, ti, le/gli). (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; – тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима;	Куповина Садржаји Quanti ragazzi ci sono in aula? Non c'è nessuno./Non prendo niente. Ci sono 26 ragazzi nella mia classe. Quanto costa questo astuccio? C'è del pane? C'è solo un litro di latte nel frigo.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100.

– изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Studi poso. Упитни придев /прилог: quanto. Партитиван члан. Основни бројеви (1–100). Прилози. Прилози poso/molto. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.	

Област/Тема	Образовни стандарди
Лични идентитет	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Географске особености	CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.1.4. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.8.
Школа	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.2.
Слободно време	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Исхрана	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Прославе (рођендани, празници)	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Свакодневне навике	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Здравље, хигијена, превентива болести, лечење	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Становање- форме, навике	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Клима и временске прилике	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Породица и уже друштвено окружење	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1 CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Уметност	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Куповина	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.3.2.

Начин провере остварености стандарда постигнућа ученика	Оцењивање ученика се спроводи у складу са Правилником о оцењивању. Стручно веће је у обавези да донесе Критеријуме оцењивања на почетку сваке школске године. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером и краћим писаним проверама до 15 минута. Оцене са писане провере

	могу бити формативне или сумативне. треба вредновати и активности које подразумевају: – допринос групном раду; – израду креативних задатака на одређену тему; – израду реферата, паноа, радова израђених са ИКТ алатима; – рад на пројекту (решавање одређеног проблема и задовољавање конкретних потреба); – специфичне вештине.
Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка	- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи. - коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја За рад са даровитим ученицима биће органозовани посебни часови (додатна настава), али и на редовној настави се води рачуна о њиховим потребама и могућностима. Ако има посебно даровитих ученика направиће се поступак у циљу индивидуализације наставе који може водити ка изради ИОП3 плана у сарадњи са ПП службом. За рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива биће организовани часови допунске наставе. На тај начин ће наставник моћи боље да процени потребе ученика и побољша његова постигнућа. У случају да дете има велике потешкоће у савладавању градива урадиће се поступак о индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОП1 или ИОП2 плана у сарадњи са ПП службом и Тимом за инклузију. У случају ИОП1 форсираће се први ниво страндарда, а у раду на ИОП2 програм ће се у потпуности прилагодити потребама конкретног ученика.

ДОПУНСКА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 5. РАЗРЕД

Циљ: Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави италијанског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутствио)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Глаголи: essere, stare Упитни прилози: come, di dove Личне заменице	Рад у мањим групама и индивидуално; -прилагођавање темпа ученику; -објашњавање на више начина; -постављање једноставних корака до решења; -враћање на претходно градиво;
– разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи) Императивфреквентнихглагола (ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere...)	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика -монолошки, без претходне припреме представља себе и друге
разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Исказивање правила понашања	Неправилни глаголи potere, dovere, fare Императив	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Придеви иименице (род, број и слагање). Показна заменица (questo). Прилози за начин (bene, male).	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми

– разуме позив и реагује на њега, – упуту позив на заједничку активност;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива (најфреквентнији повратни глаголи). Предлози.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Изражавање допадања/недопадања	Фреквентни предлози (нпр. dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro...). Прилози: qui, qua, lì, là, giù). Упитни прилози: dove. C'è/ci sono. Именице (једнина, множина).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих;	Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	Присвојни придеви. Показни придеви. Одређени и неодређени члан.	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.

ДОДАТНА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 5. РАЗРЕД

Циљ: За додатни рад се опредељују даровити ученици посебних интересовања за италијански језик. Ангажоване ученике стога треба стимулирати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за ученике седмог и осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање италијанског језика.. Што се тиче самог језика, треба у почетку ставити акценат на граматику, али никако представљену као систем, изоловано и ван контекста, већ унутар језичких структура у којима се и остварује њена функција.

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући	Поздрављање	Глаголи: essere, stare Упитни прилози: come, di dove	-писање већих целина на основу датих елемената -ступање у дијалог у оквиру 8 до 10 реплика

најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Личне заменице	-правилно коришћење идиоматских израза -правилно коришћење предлога у изразима и после придева и глагола
– разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи) Императив фреквентних глагола (ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere...)	-употреба нове граматичке целине уз нови вокабулар -самостално истраживање
разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Исказивање правила понашања	Неправилни глаголи potere, dovere, fare Императив	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Придеви и именице (род, број и слагање). Показна заменица (questo). Прилози за начин (bene, male).	-разумевање новог текста са мањим бројем непознатих речи -писање новог текста слушањем истог -од једне врсте речи творба друге са приложеним додацима
– разуме позив и реагује на њега, – упуту позив на заједничку активност;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива (најфреквентнији повратни глаголи). Предлози.	-читање и рад на тексту -Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). -правилно користи врсте речи у монолозима и дијалозима

– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Изражавање допадања/недопадања	Фреквентни предлози (нпр. dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro...) Прилози заместо (qui, qua, lì, là, giù). Упитни прилози: dove. С'è/cisono. Именице (једнина, множина).	-Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих;	Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	Присвојни придеви. Показни придеви. Одређени и неодређени члан.	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 6.РАЗРЕД

Наставни предмет: Српски језик и књижевност

Основна школа „Димитрије Давидовић“ Смедерево

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ/ИЗБОРНИ ПРОГРАМ/АКТИВНОСТ: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

РАЗРЕД: ШЕСТИ ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 144 НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА: 4

ШКОЛСКА ГОДИНА: 2026/2027 – 2029/2030.

Циљ учења предмета	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.
Опште предметне компетенције	1) Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; 2) Поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст;

- 3) Чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика;
- 4) Уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу;
- 5) Чува, негује и воли српски језик.

Основни ниво

Говори јасно поштујући књижевнојезичку норму. Пажљиво и с уважавањем слуша саговорника. Саставља говорени или писани текст једноставне структуре. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита и тумачи краће једноставније књижевне и неуметничке текстове. Образлаже свој доживљај књижевног текста. Проналази и вреднује основне информације у неуметничком тексту. Разликује књижевни од народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица. Правилно употребљава речи из свакодневне комуникације, уџбеника и лектире. Зна ауторе књижевних дела из обавезног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног текста из обавезне школске лектире, наводећи примере. Тумачи тематске слојеве књижевног дела и свој доживљај уметничког дела.

Средњи ниво

Усмено јасно формулише своје мишљење. Стваралачки саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе дужег једноставнијег књижевног и неуметничког текста. У различите сврхе чита, тумачи и критички промишља књижевне и неуметничке текстове. Износи јасан став о тексту који чита. Разликује гласове, облике и врсте речи и реченица српског језика и уме да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Правилно употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Књижевна дела из обавезног школског програма локализује у основне књижевне контексте. Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Користи основне књижевне термине у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Анализира издвојен проблем у књижевном делу и уме да аргументује своје мишљење и ставове на основу примарног текста. Примењује стратегије читања примерене типичним жанровима. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу.

Напредни ниво

У званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из језика, књижевности и културе. Саставља једноставнији говорени и писани аргументативни текст. У писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе користи препоручену литературу. Чита и критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености. Уочава гласовне промене у речима. Одређује подврсте речи и начине грађења речи. Анализира основне моделе реченица. Користи језик као низ могућности које му служе у изражавању. Критички чита, тумачи и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма. Самостално уочава проблеме у књижевном делу. Користи више гледишта у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове. Анализира и пореди њихове истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике. Користи препоручену секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком.

Специфичне предметне компетенције	1) Књижевност Основни ниво Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста. Средњи ниво Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања. Напредни ниво Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Искузује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа. 2) Језик Основни ниво Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа. Средњи ниво

	У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста. Напредни ниво Има шири знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.	
Исходи учења <i>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</i> - повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима које чита; - чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; - одреди род књижевног дела и књижевну врсту; - прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; - разликује ауторску приповетку од романа; - анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); - уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; место и време радње; - разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; - разликује облике казивања; - увиђа звучне, визуелне, тактилне, офлакторне елементе песничке слике; - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту;	ОБЛАСТ/ТЕМА 1) Књижевност	САДРЖАЈИ (назначити и корелацију са другим предметима) Лирика Лектира: Обредне лирске народне песме (избор) Ђура Јакшић: „Вече“ Јован Дучић: „Село“ Мирослав Антић: „Плава звезда“ Вељко Петровић: „Ратар“ Алекса Шантић: „О, класје моје“ Десанка Максимовић: Грачаница“ Војислав Илић: „Свети Сава“ Стеван Раичковић: „Хвала сунцу, земљи, трави“ Милован Данојлић: „Овај дечак се зове Пепо Крста“ Сергеј Јесењин: „Песма о керуши“ Књижевни термини и појмови: - врста строфе (дистих, терцет); - врста стиха (лирски и епски десетерац); - одлике лирске поезије; - рима (парна, укрштена, обгрљена) - улога риме у обликовању стиха; - стилске фигуре (контраст, хипербола); - врсте ауторске и народне лирске песме: социјална песма, дитирамб, елегја, обредне песме. Епика

- анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди; - тумачи поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; - уочава хумор у књижевном делу; - разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; - уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину; - препоручи књижевно дело уз кратко образложење; - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст		Лектира: Народна песма: „Смрт Мајке Југовића“ Народна песма: „Марко Краљевић укида свадбарину“ Петар Кочић: „Јаблан“ Исидора Секулић: „Буре“ (одломак) Бранко Ћопић: „Чудесна справа“ Иво Андрић: „Аска и вук“ Антон Павлович Чехов: „Вањка“ Италио Калвино: „Шума на ауто-путу“ Светлана Велмар Јанковић: „Сирото ждребе“ Књижевни термини и појмови: - основна тема и кључни мотиви; - облици казивања: приповедање (хронолошко), описивање, дијалог, монолог; - фабула тј. радња, редослед догађаја; - врсте епских дела (приповетка, роман); - културно-историјско предање. Драма Лектира: Коста Трифковић: „Избирачица“ (одломак) Миодраг Станисављевић: „И ми трку за коња имамо“ (одломак) Бранислав Нушић: „Анафалета“ (одломак) Књижевни термини и појмови: - драмске врсте (комедија – основне одлике); - монолог и дијалог у драми; - дидаскалије; - реплика; - етапе драмске радње (заплет и расплет). Научно-популарни и информативни текстови Вук Караџић: „Божих“, „Ђурђевдан“, „Додоле, прпоруше и чаролице“ (одломци из књиге „Живот и обичаји народа српскога“) Владимир Хулпах: „Легенде о европским градовима“ (избор) Никола Тесла: „Моји изуми“ (избор)

		Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: „Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца“ (избор) Гроздана Олујић: „Били су деца као и ти“ (избор) Домаћа лектира Епске народне песме о Косовском боју (избор) Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) Бранислав Нушић: „Аутобиографија“ Анђела Нанети: „Мој дека је био трешња“ Весна Алексић: „Каљави коњ“ Бранко Ћопић: „Орлови рано лете“ Ференц Молнар: „Дечаци Павлове улице“ Допунски избор лектире Добрица Ерић: „Месечеви миљеници (песме о свицима)“ (избор) Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу Владимир Стојиљковић: „Писмописац (Писмо Бранку Ћопићу“ Владимир Андрић: „Пустолов“ Тиодор Росић: „Приче старог чаробњака“ (избор) Борислав Пекић: „Велика повеља слободе у земљи без устава“ (одломак из књиге „Сентиментална повест Британског царства“) Вилијем Саројан: „Зовем се Арам“ Хенрик Сјенкијевич: „Кроз пустињу и прашуму“ Џејмс Крис: „Тим Талир или Продати смех“ Џек Лондон: „Зов дивљине“ и „Бели очњак“ Реј Бредбери: „Маслачково вино“ (избор) Ивана Брлић Мажуранић: „Приче из давнина“ (избор) Владислава Војновић: „Позориште“ (одломци из књиге „Приче из главе“) Јасминка Петровић: „Ово је најстрашнији дан у мом животу“ Александар Поповић: „Снежана и седам патуљака“ Корелација са: верском наставом, историјом, географијом, биологијом, ликовном културом, музичком културом, физиком.

- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; - препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; - разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора; - разликује врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму; - одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; - препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; - разликује реченице по комуникативној функцији; - доследно примењује правописну норму; - користи правопис (школско издање); разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи; - употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; - разликује и гради аугментативе и деминутиве; - саставља обавештење, вест и кратак извештај; - разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; - проналази, повезује и тумачи експлицитно и имплицитно садржане податке у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; - драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; - говори јасно, поштујући језичку норму; - изражајно чита обрађене књижевне текстове.	2) Језик и језичка култура	Граматика: - подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи; корен речи; саставни делови твореница (творбена основа, префикс, суфикс, спојни самогласник); - граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима; - настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници, сонанти); подела сугласника по звучности и месту изговора; - подела речи на слоге; слоготворно р; - гласовне промене у грађењу и промени речи: непостојано а, промена л у о, палатализација, сибиларизација, јотовање, једначење сугласника по звучности и месту изговора, губљење сугласника; - заменице: неличне именичке и придевске; граматичке категорије заменица (род, број, падеж и лице); - грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат, плусквамперфекат; - независне предикатске реченице; појам комуникативне функције и подела реченица на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне. Правопис: - писање имена васионских тела; - растављање речи на крају реда; - правописна решења у вези са гласовним променама; - писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима; - писање заменице Ваш великим почетним словом; - правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика. Ортоепија: - правилан изговор гласова ч, ћ, ц, ч, р; - дуги и кратки акценти. Језичка култура:

		- текстови у функцији унапређивања језичке културе; - тумачење снимљених казивања и читања (звучна читанка); - говорне вежбе на унапред одређену тему; - учтиве форме обраћања; - лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористцима); - правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту; - богаћење речника: лексичко-семантичке вежбе; стилске вежбе; - писмене вежбе и домаћи задаци и њихово тумачење на часу; - четири школска писмена задатка. Корелација са: енглеским језиком, француским језиком, географијом, информатиком и рачунарством, биологијом.
Образовни стандарди	ОСНОВНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: CJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратија (приповедање), аргументација, пропаганда CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) CJ.1.2.4. уме да преприча текст	

	CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални) CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем) CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима CJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу) CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне) CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.) CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.) CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви) CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама У подобласти НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК ученик/ученица: CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас) CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела

	CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност) CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епiku и драму CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац) CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог и монолог CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја) CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик... CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе CJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела СРЕДЊИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама) CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима) CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање) CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима

	CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери) 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст) CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела CJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама НАПРЕДНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима) CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује) CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

	CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави
Кључни појмови садржаја	1) појам и одлике књижевности 2) доживљај и тумачење књижевноуметничког текста 3) српски књижевни и народни језик 4) граматика српског књижевног језика 5) усмено и писмено изражавање уз поштовање ортоепске и правописне норме 6) српска и светска књижевна и културна баштина 8) усвајање позитивних вредности и развој и подстицање позитивних особина и вештина
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма	ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ Наставни програм предмета српски језик и књижевност чине три предметне области: књижевност, језик и језичка култура. Све три области се прожимају и ниједна се не изучава изоловано, већ у садејству са другим областима. ЗАСНОВАНOST НАСТАВНОГ ПРОГРАМА НА ИСХОДИМА Наставни програм српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи описују интегрисана знања, вештине, ставове и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник пише свој годишњи план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Наставник прилагођава програм, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ

1. КЊИЖЕВНОСТ

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима (лирика, епика, драма) и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.

Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и изврстан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поетику њихових дела са канонским вредностима. Тиме ће се богатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременити приступ настави. Овакав избор дела омогућава и упоредни приступ проучавању литерарног стваралаштва.

Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретне јачке колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења.

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности.

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе, али и страних језика, географије и других предмета.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела.

2. ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

А) Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција. Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.

Настава творбе речи подразумева поделу речи по настанку на просте и творенице (изведенице, сложенице). На школским примерима ученици уочавају делове твореница: творбену основу, суфикс, префикс, спојни самогласник. На примерима породица речи ученици уочавају корен речи. Треба нагласити разлику између граматичке основе и граматичких наставака у поређењу са творбеном основом и суфиксима.

Проширују се знања из фонетике подацима о настанку гласова и говорним органима. Ученици се упознају са поделом гласова српског језика (самогласници, сугласници – прави и сонанти) и њиховим особинама (звучност/беззвучност, место изговора).

Даље се увежбава подела речи на слоге и преношење речи у нови ред при писању састава, и тако се проширују знања из претходних разреда.

Ученици се упознају са појмом гласовних промена у вези са грађењем речи и променом облика речи.

	Што се тиче морфологије, проширују се знања о заменицама и глаголским облицима. Знања из синтаксе се проширују поделом независних предикатских реченица према комуникативној функцији. Б) Правопис Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). Треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање). В) Ортоепија Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима; реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације. Артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава). 3. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Када су у питању домаћи задаци, може се комбиновати употреба оба писма (ћирилице и латинице). Годишње се раде четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, док се две исправке могу писати латиницом (о чему ће ученици бити унапред обавештени). УПОТРЕБА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У НАСТАВИ Приликом остваривања програма предмета српски језик и књижевност наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других дигиталних наставних средстава. САМОВРЕДНОВАЊЕ РАДА НАСТАВНИКА

	Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити или, евентуално, одбацити.
Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика	Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања (на почетку школске године, а најкасније до краја септембра). Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистравање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом тј. сумативно оцењени (према процени наставника – макар једном или више пута у току полугодишта; на пример: на крају класификационог периода тј. полугодишта или на крају једне тематске целине). Поред тога, бројчано се обавезно оцењују: четири школска писмена задатка и провере знања дуже од 15 минута. По потреби, могу се бројчано оценити и друге активности ученика (вођење читалачког дневника, учешће у изради тематских панова и презентација, пројектима...).
Начин прилагођавања програма за ИОП1	За ученика/цу (уписати иницијале и одељење): - М.Р. (6/2) - Н.Т. (6/2)
Начин прилагођавања програма за ИОП2	За ученика/цу(уписати иницијале и одељење): - С.С. (6/1) - К.Т. (6/1) - М.Р. (6/2)
Напомене	

Наставни предмет: Енглески језик

предмета ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

за 6.разред за период 2026-2030.године

Циљ:учења Странаг језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења странаг језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	72
Допунска настава		6
Додатна настава		3

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЋУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	4	<i>What's your first/last name/surname?</i> <i>Jack, this is Andrew. He's the new boy in our class. Hi Andrew. Nice to meet you. I'm glad to meet you too. What's your nickname? It's Andy. Where do you live? I live in Sunny Street. How do you go to school? I walk there/take the bus...</i> <i>What does your father do? He's a science teacher. Have you got/Do you have any brothers or sisters? No, I'm an only child, but my mum's got two sisters, Sophia and Lily. Aunt Lily is the eldest. She says I am her favourite nephew. This is my cousin, Bob. Where does he come from? He lives in Brisbane now, but he was born in London. Where were you born? When did you move there? We moved there when I was four. Where were you living when you started school? Who do you usually go out with? How long have you known Susan? For one year. Since last year.</i>	разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	-Комуникација -Сарадња -Компетенција за учење	-Матерњи језик - Информатика -Други страни језик

		<i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи. <i>The Past Simple Tense</i> глагола <i>to be</i> и осталих глагола (правилних и неправилних). <i>The Past Continuous Tense</i>. <i>The Present Perfect Tense</i> учесталијих глагола (правилних и неправилних). Питања са <i>Who/What/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима. Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (<i>go to school/by car/on foot...</i>), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе; већи градови у земљама циљне културе.			
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	5	<i>What does Emma look like? She looks gorgeous. She's the prettiest girl in our class.</i> <i>What's he like? He's smart and hard-working.</i> <i>Noah doesn't care about anyone. He's is selfish. My friend is sporty and good-looking, but he is very shy.</i> <i>Her clothes are cool!</i>	разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и	-Рад са подацима и информацијама -Сарадња -Дигитална компетенција -Компетенција за учење -Комуникација -Одговорно учешће у демократском друштву	Матерњи језик Информатика Ликовна култура

		<i>Samuel is as tall as his brother/not as(so) tall as his father.</i> <i>This laptop is less expensive than that one. It's the least expensive laptop in the shop.</i> <i>Jacob's room is usually tidy, but Michael's is often untidy/messy. You can find his clothes everywhere.</i> <i>Why is he exhausted? Because the trip was exhausting.</i> <i>The party was really exciting. Everybody was excited.</i> <i>She looks really unhappy.</i> <i>How does he swim? He swims well.</i> <i>We worked hard. He was running fast.</i> <i>It is raining heavily.</i> <i>Are they listening carefully?</i> <i>Ten minutes from here is the biggest wheel of its kind in the world – the London Eye.</i> <i>The buildings are amazing /fantastic.</i> <i>That's the cafe where my sister works.</i> <i>Is that the message which/that Tom sent?</i> <i>There's somebody/nobody/no one in the street.</i> <i>There was nothing strange in his voice. Everything was OK.</i> <i>This chair's uncomfortable.</i> <i>That's impossible!</i> <i>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи,</i>	збивања користећи једноставнија језичка средства;		

		стања и збивања у садашњости, <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости <i>as...as, not so/as...as</i>. Поређење придева са <i>less</i> и <i>the least</i>. Придеви са наставцима <i>–ed</i> и <i>–ing</i>. Творба и употреба прилога за начин (<i>beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...</i>) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба одређеног члана уз властита имена да означи целу породицу или скупину људи. Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената. Употреба уз називе празника. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. (споменици, музеји, улице, паркови...). Релативне заменице <i>who, which, that, whose, where...</i> Неодређене заменице (<i>somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...</i>). Питања са <i>What...like, How, Why...</i>			

		Негативни префикси <i>un-, im-</i> ... (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске			
ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	5	<i>I'm going to the swimming pool. Would you like to come? Yes, please. I like swimming. Would you like a cup of tea? No, thank you/thanks. What are you doing next weekend? Do you want to come to my party? Yes, I'd love to. When is it? At 7.30 on Saturday. Do you fancy/How about a game of tennis this afternoon? Sorry. I can't. I've got a dance class. Shall we go to the sports centre today? Good idea. See you there at 6.00 pm. That's no good for me. What about 5.30? Yes, sure. How about trying my new computer game this morning? I'm afraid I can't. I'm looking after my little sister. Why don't we go to the park? Let's get out of here. That sounds good. The music is too loud. We could/ may/might stay here and watch DVDs. That's boring. If it is cold, put on your jacket. If you hurry, you won't miss the bus.</i>	разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	-Одговорно учешће у демократском друштву Комуникација	Грађанско васпитање -Матерњи језик

		<i>If you don't feel well, you should see a doctor.</i> <i>I've got the flu. You must stay in bed and drink lots of hot drinks.</i> <i>If you don't stay up late, you won't feel tired.</i> <i>You shouldn't eat too much chocolate.</i> <i>Don't give your real name on the Internet.</i> <i>The Present Continuous Tense</i> за унапред договорене радње. Заповедни начин. Изрази: <i>How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...</i> Модални глаголи за изражавање предлога – <i>can/could/may/might</i>. Модални глаголи <i>should</i> за давање савета. Први кондиционал. (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.			
ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	5	<i>Can/Could you help me with these bags, please? They're too heavy.</i> <i>Could I have a glass of water, please?</i> <i>Could I see your exercise book, please? Yes, just a minute. Oh, no. I can't find it.</i> <i>May I see your tickets, please?</i> <i>Here you are, sir. Thank you.</i>	разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства; – разуме и следи једноставнија упутства	-Комуникација -Естетичка компетенција - Одговорно учешће у демократском друштву - Рад са подацима и информацијама	Матерњи језик Информатика Грађанско васпитање

		Will you open the door for me? Sure. I'm so sorry for... It's all my fault. Sorry, it was an accident. I didn't mean to (break your skateboard). That's all right/OK. Never mind. It doesn't matter. Thank you for (your help). Thank you from the bottom of my heart. That's very kind of you. That means a lot to me. Don't mention it. It's nothing. You're welcome. Well done. Congratulations! Happy (festival). When does the train for Glasgow leave? It leaves at 7.38. School starts at 8.45. Which book do you want? The red one. Can I try on those trousers, please? Which ones? The blue ones. Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may. Would you like...? Will за изражавање молби. The Present Simple Tense за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице one, ones. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.	у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;			
РАЗУМЕВАЊЕ ДАВАЊЕ	И	4	Read the explanation and circle the correct words.	разуме и следи једноставнија упутства	Рад са подацима и информацијама	Матерњи језик

УПУТСТАВА		State your problem and describe how you feel about it. Use the expressions below. Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places. To end the call, tap the „end call” button (typically a red button on the left side of your cell phone) or close your phone. Do not touch the adapter with wet hands. Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.	у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Комуникација Дигитална компетенција	Техничка и технологија
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	6	She rarely takes the bus to school. They usually play games in their free time. Does James play any musical instruments? Yes, he does. No, he doesn't. How many languages do you speak? What time do you usually wake up on school days? My sister doesn't eat fish. Water freezes at zero degrees Celsius. If/When you heat ice, it melts. What are you looking for? I am looking for my glasses. I can't find them. Shhh! I am trying to concentrate. What are you thinking about? Who are you talking to?	разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Други страни језик Биологија Географија

		<i>Sorry, she can't come to the phone right now. She's having a shower. She is studying French in Paris.</i> <i>We are very busy these days. We are decorating the school hall. Look! It's raining. It doesn't usually rain here in summer. Does it rain a lot in your hometown?</i> <i>We normally grow vegetables, but this year we aren't growing any.</i> <i>I can't see anybody/anyone.</i> <i>How long has he played the guitar? For five years./Since last summer.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i>. <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Питања са препозиционим глаголима. Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и			

		ваннаставне активности; распусти и путовања			
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	6	<i>When did Columbus discover America? Who invented the telephone? People lived in caves a long time ago.</i> <i>We saw a good film last week.</i> <i>She used to wear glasses.</i> <i>Did he use to drink tea every morning? No, he didn't. What did you do when you heard the noise? First, I called the police.</i> <i>What were you doing when you heard the noise? I was watching TV.</i> <i>At ten o'clock yesterday morning, I was cycling to school.</i> <i>I fell off my bike and hurt my knee. I couldn't stand up. Was there anyone to help? No, there wasn't.</i> <i>I was walking down the lane when I saw a beautiful lady.</i> <i>She was wearing a red dress and a big red hat.</i> <i>While I was sleeping, my brother was helping our father in the garden.</i> <i>She was sleeping when we came in.</i> <i>As soon as I saw them, I started to run.</i> <i>They have finished their project.</i> <i>They finished it yesterday.</i> <i>Who did you get the letter from?</i> <i>Have you ever been to London?</i> <i>Yes, I have. I was there last year./No, I haven't. I have never been to London.</i>	разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Историја

		<i>He has just arrived.</i> <i>I've already learnt to use that program.</i> <i>Have they arrived yet?</i> <i>They haven't finished their dinner yet.</i> <i>The Past Simple Tense</i> правилних и неправилних глагола, све употребе. <i>The Past Continuous Tense</i>, све употребе <i>Used to</i>. Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i>. <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са <i>ever, never, just, already, yet...</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Present Perfect Simple Tense</i>. Модални глагол <i>could</i> за изражавање способности у прошлости <i>Linking words and phrases</i> <i>(first, then, next, as soon as, after that, finally...)</i>. Питања са <i>Who/What/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости			

ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	5	<i>When I grow up, I would like/I'm going to be a web designer. What about you? I really want to be a programmer.</i> <i>I can't find my keys anywhere.</i> <i>I'll/I will help you look for them. I'll take it, please. I'll leave it, thanks.</i> <i>I promise I won't be late.</i> <i>I believe he will be a great pianist. I don't think he will make it.</i> <i>It will be rainy tomorrow.</i> <i>Why are you putting on your coat? I'm going to take my dog for a walk.</i> <i>It's my birthday next Saturday. I'm going to have a big party.</i> <i>Look at those cars! They're going to crash!</i> <i>What are you doing tonight? We're playing football with friends.</i> Would like + именица/инфинитив глагола. Stative verbs (want, promise, believe, think...) The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања.	планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Грађанско васпитање

		<i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.			
ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	5	<i>I'd like to try bungee jumping.</i> <i>I'm interested in swimming.</i> <i>What sports are you interested in?</i> <i>My hobby is collecting badges.</i> <i>What's your hobby?</i> <i>I'm starving. Shall I make a sandwich for you? Yes, please.</i> <i>I'm thirsty. Would you like some lemonade?</i> <i>What's wrong/the matter? I'm tired of/sick of/fed up with/bored with playing this game.</i> <i>Are you tired? I'm exhausted.</i> <i>I'm cold/hot. I don't feel well. I feel sick. Why don't you go to bed? I'm nervous / frightened /upset /scared... Don't worry. Everything will be all right/just fine. It's going to be all right.</i> <i>Are you happy with your new friends? Oh, yes. I am so glad/happy to hear that.</i> <i>I've got/ I have a terrible headache. Take a painkiller.</i> <i>My ear hurts. I'm sorry to hear that.</i> <i>Oh dear! My finger is bleeding. Why don't you put a plaster on</i>	– разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставни-јим језичким средствима	Компетенција за учење Сарадња Естетичка компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Комуникација	Матерњи језик Грађанско васпитање Ликовна култура Музичка култура

		<i>it? I've sprained my ankle. Put some ice on it.</i> <i>I'm in trouble. I don't know what to do.</i> Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know...) Заповедни начин. <i>Why don't we/you +</i> инфинитивна основа глагола. <i>Would like +</i> именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза <i>tired of / sick of / fed up with / bored with.</i> <i>The Present Perfect Simple Tense</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација			
ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	4	<i>Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge). Cross (the bridge). Turn back. Go back. Turn left/right into... Take the first/second turning on the right/left. Go along... It's on the left/right. It's opposite/behind/between/in front of/near/next to/at the corner/just around the corner...</i> Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – <i>in front of, behind, between, opposite...</i>	разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним	Рад са подацима и информацијама Комуникација	Матерњи језик Географија Физика Техничко образовање

		(Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.	исказима;		
ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	5	<i>Don't throw litter around. Save energy. Turn off lights when not in use.</i> <i>You can/can't sit here. The seat is/isn't free.</i> <i>Can I use your mobile phone? Sure.</i> <i>You mustn't use calculators during the exam.</i> <i>Students must turn off their phones in the classroom.</i> <i>Do you have to wear a uniform at your school?</i> <i>John can't come because he has to work.</i> <i>I must get up early tomorrow morning.</i> <i>I don't have to take my dog for a walk every day/tomorrow.</i> <i>My parents let me go out at weekends.</i> <i>They won't let us feed the animals.</i> <i>Our head teacher made us clean our classroom last Friday.</i> <i>John couldn't come because he had to work.</i> <i>He didn't have to come early yesterday.</i> <i>You should slow down, you shouldn't run down the corridor.</i> Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и	– размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе;	Одговоран однос према здрављу - Одговорно учешће у демократском друштву Комуникација	Матерњи језик Грађанско васпитање

		присуство/одсуство обавезе – <i>can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, shoud/shouldn't.</i> <i>Let/Make</i> + инфинитивна основа глагола. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.			
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	5	<i>Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got /doesn't have an umbrella.</i> Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – <i>my friend's/ friends'/ children's books.</i> Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> Питања са <i>Whose.</i> (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини	разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност;	Сарадња Комуникација Рад са информацијама Одговоран однос према околини	Матерњи језик
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	5	<i>I love working with people. I don't like skiing. I'm bad at it. What do/don't you like doing?</i>	разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања	Комуникација Естетичка компетенција Сарадња	Матерњи језик Ликовна култура Музичка култура

		<i>Peter hates watching horror films. He enjoys playing video games. I can't/couldn't stand the heat.</i> <i>My favourite sport is tennis. What's your favourite sport?</i> <i>What are your hobbies and interests?</i> <i>Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and seven girls.</i> Придевско-предлошке фразе – <i>interested in, good/bad at, crazy about...</i> Глаголи <i>like/love/hate/enjoy/can't stand</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why ...</i> (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм.	и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;		
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	4	<i>Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right.</i> <i>The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful.</i> <i>I think we should help him. Yes, I agree with you. He always helps his friends.</i> <i>I enjoy skiing. Me too.</i> <i>I don't think he will win the race.</i> <i>Well, I do. No chance! I don't believe it! That's right! That's wrong!</i> Stative verbs (think, like, agree, believe...) Питања са <i>What, Why, How ...</i>	разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење	Комуникација Рад са информацијама	Матерњи језик Српски као нематерњи Грађанско васпитање

		(Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима			
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА И ЦЕНА	4	<i>How many people are there (in the park)? There are two men/women and three children (in the park).</i> <i>How much fruit do we have? There isn't much fruit in the bowl. There aren't many books on the shelves.</i> <i>A lot of/Lots of people went to the match.</i> <i>A lot of/Lots of snow falls in winter.</i> <i>There were loads of apples on the table.</i> <i>There is a little lemonade in the bottle. There are a few apples.</i> <i>How much is this? It's € 2,365 (two thousand, three hundred and sixty-five euros). That's £ 245 (two hundred and forty-five pounds)/ \$300 (three hundred dollars).</i> <i>In my school, 60% of children eat junk food.</i> Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: <i>strawberries, shelves, knives...</i> Множина именица које се завршавају на -o: <i>kilos, potatoes...</i> Синкретизам једине и множине: <i>sheep, fish...</i>	разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; – пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; – пита/каже/израчуна колико нешто кошта	Комуникација Рад са информацијама Рад са подацима и информацијама	Информатика Матерњи језик Математика

		Најчешћи облици неправилне множине (<i>men, women, children, people, feet, teeth, mice....</i>). Бројиве и небројиве именице – <i>rounds, money...</i> Квантификатори – <i>much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little.</i> Питања са <i>How much/many.</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.			

Образовни стандарди:

Садржаји програма	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.). ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно. ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике. ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама.	ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама. ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција. ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима. ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

	средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.). ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневnoj употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.	ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу. ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције. ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба. ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).	
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење. ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и	ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно. ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме. ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину. ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.	ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама. ПСТ.3.1.17. Учествоује у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање. ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

	свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе. ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства. ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику. ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.	ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу. ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.	ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима. ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.
ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење. ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим/блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно. ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.).	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања. ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме. ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама. ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа. ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).	ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност. ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљење. ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика. ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/неприкладног понашања у контексту циљних култура.

	ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.). ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења. ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...). ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности	ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових изрази и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба. ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања који су непримерени/неприкладни у контексту циљних култура.	
ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.). ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства. ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...).	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања. ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину. ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2-3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним	ПСТ.3.1.1. Разуме дуге низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања. ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења. ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица. ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства. ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа

	ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.	потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање. ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања. ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе. ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).	живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења. ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.17. Разумењује основне информације о плановима и обавезама. ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције	ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.). ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика. ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима. ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила. ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства. ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.). ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама. ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику. ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама. ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу. ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина). ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба. ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања. ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама. ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција. ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти. ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога. ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.	ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

	ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама. ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику. ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну). ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику. ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.	ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама. ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме. ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције. ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.	ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност. ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику. ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога. ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје
ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и	ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама. ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства. ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2-3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним	ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

	свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе. ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника. ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.	потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање. ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције. ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.	
ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење. ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе. ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања. ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима. ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме. ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама. ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције. ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у	ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама. ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења. ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота). ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

	ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама. ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну). ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.	свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства. ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).
ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе. ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама. ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...). ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину. ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2-3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање. ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве. ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације које су	ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања. ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама. ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл. ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују. ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

	ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности. ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену). ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	
ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења. ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима. ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности. ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања. ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2-3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпр. оријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћених визуелним елементима. ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама. ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила. ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.). ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.	ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима. ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл. ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога. ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања.	ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

	ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.). ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима. ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику. ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну). ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима. ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина). ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања који су непримерени/неприкладни у контексту циљних култура.	ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују. ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила. ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога. ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим/блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно. ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства. ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника. ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства. ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама. ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење. ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве. ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима. ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу. ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).	ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку. ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама. ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност. ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

	комуникативних активности. ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).		
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору. ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме. ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника. ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима. ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику. ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну). ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.	ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима. ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме. ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење. ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније грам ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода). атичке елементе и конструкције.	ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења. ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљење. ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасту релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота). ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика. ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

	ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).		
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА И ЦЕНА	ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење. ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе. ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе. ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства. ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности. ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода)	ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања. ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама. ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину. ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.	ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама. ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила. ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога. ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

НАЧИН ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

ОБЛАСТ/ ТЕМА	НАЧИН ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА			АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
	Облици рада	Методе и технике	Средства	
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУИГМА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА,	- Фронтални рад	- Разговор		Слушање

ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	- Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија		- Упоредјивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредјивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредјивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума	Слушање - Упоредјивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор

		- Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Наставни листићи	- Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА,	- Фронтални рад	- Разговор	Уџбеник	Слушање

ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	- Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Упоредбавање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Слушање - Упоредбавање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	- Слушање - Упоредбавање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја	- Уџбеник - Радна свеска - Слике као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума	- Слушање - Упоредбавање - Самостално закључивање - Читање - Разговор

		- Техника размене искуства - Вођена дискусија	- Наставни листићи	- Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА И ЦЕНА	- Фронтални рад - Рад у пару - Групни облик рада - Рад по радионицама - Индивидуални облик рада	- Разговор - Рад на тексту - Индукција - Дедукција - Мапе ума - Олуја идеја - Техника размене искуства - Вођена дискусија	Уџбеник - Радна свеска - Сlike као илустративни материјал - Интернет материјал - Мапе ума - Наставни листићи	Слушање - Упоредивање - Самостално закључивање - Читање - Разговор - Практичне примењивање - Истраживање - Размена сопствених знања и мишљења

Програм допунске наставе

Циљеви допунске наставе::учења Страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

(стандарди који воде ка основном нивоу постигнућа)

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ					
ОБЛАСТ/ ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	1	<i>What's your first/last name/surname?</i> <i>Jack, this is Andrew. He's the new boy in our class. Hi Andrew. Nice to meet you. I'm glad to meet you too. What's your nickname? It's Andy. Where do you live? I live in Sunny Street. How do you go to school? I walk there/take the bus...</i>	разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи	-Комуникација -Сарадња -Компетенција за учење	Матерњи језик - Информатика -Други страни језик

		<i>What does your father do? He's a science teacher. Have you got/Do you have any brothers or sisters? No, I'm an only child, but my mum's got two sisters, Sophia and Lily. Aunt Lily is the eldest. She says I am her favourite nephew. This is my cousin, Bob. Where does he come from? He lives in Brisbane now, but he was born in London. Where were you born? When did you move there? We moved there when I was four. Where were you living when you started school? Who do you usually go out with? How long have you known Susan? For one year. Since last year. The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи.</i>	себе и другог користећи једно-ставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;		
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	1	<i>What does Emma look like? She looks gorgeous. She's the prettiest girl in our class. What's he like? He's smart and hard-working. Noah doesn't care about anyone. He's is selfish. My friend is sporty and good-looking, but he is very shy. Her clothes are cool! Samuel is as tall as his brother/not as(so) tall as his father.</i>	разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упоређи жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	Рад са подацима и информацијама -Сарадња -Дигитална компетенција -Компетенција за учење -Комуникација -Одговорно учешће у демократском друштву	Матерњи језик Информатика Ликовна култура

		<i>This laptop is less expensive than that one. It's the least expensive laptop in the shop.</i> <i>Jacob's room is usually tidy, but Michael's is often untidy/messy. You can find his clothes everywhere.</i> <i>Why is he exhausted? Because the trip was exhausting.</i> <i>The party was really exciting. Everybody was excited.</i> <i>She looks really unhappy.</i> <i>How does he swim? He swims well.</i> <i>We worked hard. He was running fast.</i> <i>It is raining heavily.</i> <i>Are they listening carefully?</i> <i>Ten minutes from here is the biggest wheel of its kind in the world – the London Eye.</i> <i>The buildings are amazing /fantastic.</i> <i>That's the cafe where my sister works.</i> <i>Is that the message which/that Tom sent?</i> <i>There's somebody/nobody/no one in the street.</i> <i>There was nothing strange in his voice. Everything was OK.</i> <i>This chair's uncomfortable.</i> <i>That's impossible!</i> <i>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past</i>			

		<i>Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости. Поређење придева по једнакости <i>as...as</i>, <i>not so/as...as</i>. Поређење придева са <i>less</i> и <i>the least</i>. Придеви са наставцима <i>-ed</i> и <i>-ing</i>. Творба и употреба прилога за начин (<i>beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...</i>) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. (споменици, музеји, улице, паркови...). Релативне заменице <i>who, which, that, whose, where...</i> Неодређене заменице (<i>somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...</i>). Питања са <i>What...like, How, Why...</i> Негативни префикси <i>un-, im-...</i> (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске			
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	1	<i>She rarely takes the bus to school. They usually play games in their free time.</i>	разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости;	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Други страни језик Биологија Географија

		<i>Does James play any musical instruments? Yes, he does. No, he doesn't.</i> <i>How many languages do you speak? What time do you usually wake up on school days?</i> <i>My sister doesn't eat fish.</i> <i>Water freezes at zero degrees Celsius. If /When you heat ice, it melts. What are you looking for? I am looking for my glasses. I can't find them.</i> <i>Shhh! I am trying to concentrate. What are you thinking about? Who are you talking to?</i> <i>Sorry, she can't come to the phone right now. She's having a shower. She is studying French in Paris.</i> <i>We are very busy these days. We are decorating the school hall. Look! It's raining. It doesn't usually rain here in summer. Does it rain a lot in your hometown?</i> <i>We normally grow vegetables, but this year we aren't growing any. I can't see anybody/anyone.</i> <i>How long has he played the guitar? For five years./Since last summer.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи.	– разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	

		Разлике у употреби глаголских облика <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i>. <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Питања са препозиционим глаголима. Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања			
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	1	<i>When did Columbus discover America? Who invented the telephone? People lived in caves a long time ago.</i> <i>We saw a good film last week.</i> <i>She used to wear glasses.</i> <i>Did he use to drink tea every morning? No, he didn't. What did you do when you heard the noise?</i> <i>First, I called the police.</i> <i>What were you doing when you heard the noise? I was watching TV.</i> <i>At ten o'clock yesterday morning, I was cycling to school. I fell off my bike and hurt my knee. I couldn't stand up. Was there anyone to help? No, there wasn't.</i> <i>I was walking down the lane when I saw a beautiful lady.</i>	разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Историја

		<i>She was wearing a red dress and a big red hat.</i> <i>While I was sleeping, my brother was helping our father in the garden.</i> <i>She was sleeping when we came in.</i> <i>As soon as I saw them, I started to run.</i> <i>They have finished their project.</i> <i>They finished it yesterday.</i> <i>Who did you get the letter from?</i> <i>Have you ever been to London?</i> <i>Yes, I have. I was there last year./</i> <i>No, I haven't. I have never been to London.</i> <i>He has just arrived.</i> <i>I've already learnt to use that program.</i> <i>Have they arrived yet?</i> <i>They haven't finished their dinner yet.</i> <i>The Past Simple Tense</i> правилних и неправилних глагола, све употребе. <i>The Past Continuous Tense</i>, све употребе <i>Used to.</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i>. <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са <i>ever, never, just, already, yet...</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The</i>			

		<i>Past Simple Tense</i> и <i>The Present Perfect Simple Tense</i>. Модални глагол <i>could</i> за изражавање способности у прошлости <i>Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...).</i> Питања са <i>Who/What/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости			
ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	1	<i>When I grow up, I would like/I'm going to be a web designer. What about you? I really want to be a programmer.</i> <i>I can't find my keys anywhere. I'll/I will help you look for them. I'll take it, please. I'll leave it, thanks.</i> <i>I promise I won't be late.</i> <i>I believe he will be a great pianist. I don't think he will make it.</i> <i>It will be rainy tomorrow.</i> <i>Why are you putting on your coat? I'm going to take my dog for a walk.</i> <i>It's my birthday next Saturday. I'm going to have a big party.</i> <i>Look at those cars! They're going to crash!</i> <i>What are you doing tonight? We're playing football with friends.</i>	планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плано-вима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава	Рад са подацима и информацијама Компетенција за учење Одговоран однос према околини	Матерњи језик Грађанско васпитање

		<i>Would like</i> + именица/инфинитив глагола. <i>Stative verbs (want, promise, believe, think...)</i> <i>The Future Simple Tense</i> за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. <i>Going to</i> за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.			
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА И ЦЕНА	1	<i>How many people are there (in the park)? There are two men/women and three children (in the park).</i> <i>How much fruit do we have? There isn't much fruit in the bowl.</i> <i>There aren't many books on the shelves.</i> <i>A lot of/Lots of people went to the match.</i> <i>A lot of/Lots of snow falls in winter.</i> <i>There were loads of apples on the table.</i> <i>There is a little lemonade in the bottle. There are a few apples.</i> <i>How much is this? It's € 2,365</i>	разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; – пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; – пита/каже/израчуна колико нешто кошта	Комуникација Рад са информацијама Рад са подацима и информацијама	Информатика Матерњи језик Математика

		(two thousand, three hundred and sixty-five euros). That's £ 245 (two hundred and forty-five pounds)/ \$300 (three hundred dollars). In my school, 60% of children eat junk food. Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: strawberries, shelves, knives... Множина именица које се завршавају на -o: kilos, potatoes... Синкретизам једине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice....). Бројиве и небројиве именице – rounds, money... Квантификатори – much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little. Питања са How much/many. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.			

Програм додатне наставе

Циљеви додатне наставе: учења Страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ

ОБЛАСТ/ ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	1	<i>Can/Could you help me with these bags, please? They're too heavy.</i> <i>Could I have a glass of water, please?</i> <i>Could I see your exercise book, please? Yes, just a minute. Oh, no. I can't find it.</i> <i>May I see your tickets, please?</i> <i>Here you are, sir. Thank you.</i> <i>Will you open the door for me? Sure.</i> <i>I'm so sorry for... It's all my fault. Sorry, it was an accident. I didn't mean to (break your skateboard).</i> <i>That's all right/OK. Never mind. It doesn't matter.</i> <i>Thank you for (your help).</i> <i>Thank you from the bottom of my heart. That's very kind of you.</i> <i>That means a lot to me. Don't mention it. It's nothing. You're welcome.</i> <i>Well done. Congratulations! Happy (festival).</i> <i>When does the train for Glasgow leave? It leaves at 7.38. School starts at 8.45.</i> <i>Which book do you want? The red one. Can I try on those trousers, please? Which ones? The blue ones.</i>	разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства; – разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Комуникација -Естетичка компетенција - Одговорно учешће у демократском друштву - Рад са подацима и информацијама	Матерњи језик Информатика Грађанско васпитање

		Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – <i>can/could/may</i>. <i>Would you like...?</i> <i>Will</i> за изражавање молби. <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице <i>one, ones</i>. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.			
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	1	<i>Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right.</i> <i>The food was great! I disagree/don't agree with you.</i> <i>It was awful.</i> <i>I think we should help him.</i> <i>Yes, I agree with you. He always helps his friends.</i> <i>I enjoy skiing. Me too.</i> <i>I don't think he will win the race. Well, I do. No chance! I don't believe it! That's right! That's wrong!</i> Stative verbs (<i>think, like, agree, believe...</i>) Питања са <i>What, Why, How</i> ... (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима	разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење	Комуникација Рад са информацијама	Матерњи језик Грађанско васпитање Историја Српски као нематерњи

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	1	<i>Read the explanation and circle the correct words. State your problem and describe how you feel about it. Use the expressions below. Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places. To end the call, tap the „end call” button (typically a red button on the left side of your cell phone) or close your phone. Do not touch the adapter with wet hands.</i> Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.	разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота	Рад са подацима и информацијама Комуникација Дигитална компетенција	Матерњи језик Техника и технологија

Наставни предмет: Историја

Назив предмета: ИСТОРИЈА Разред: ШЕСТИ

Фонд часова:	Годишњи фонд:	72
	Недељни фонд:	2
	Ученици учењем историје: стичу знања о прошлости и садашњости и развијају вештине и ставове; оспособљавају се да ефикасно и одговорно комуницирају о историјским и другим темама у различитим ситуацијама школског и ваншколског	

Циљ предмета:	окужења; развијају основне аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава историје омогућава ученицима: овладавање основним научним принципима у истраживању и њиховој даљој примени у различитим ситуацијама, као и да, посредством специфичних историјских знања и вештина, комуникације на матерњем, али и употребом страних језика, пре свега у претраживању извора и информација на интернету, развијају лични и групне идентитете (национални, државни, европски). Настава и учење историје припрема ученике за одговорно учешће у демократском друштву брзих политичко-социјалних, технолошких и економских промена, оспособљава их да самостално, као и кроз удруживање и сарадњу, развијају способност комуникације и да на креативан и предузимљив начин доприносе да се, у складу са узрастом, одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Учење историје: омогућава упознавање са историјским и савременим променама и изградњу историјске свести утемељене у резултатима историјске науке; подстиче изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, исказивање иницијативе и проактивног приступа у унапређивању интеркултуралног дијалога и сарадње, одговорног односа према разноврсној културно-историјској баштини, као и толерантности према другачијим ставовима и погледима на свет.
Кључни појмови садржаја предмета:	архив, музеј, житије, минијатура, повеља, иконе, фреске, историјски извори, хронологија, историјски периоди, феудализам, велика сеоба народа, хришћанство, раскол, ислам, словени, срби у раном средњем веку, властимир, часлав, ћирило и методије, византија, мирослављево јеванђеље, црква светих петра и павла, 863, црква-реформација (м.лутер), хуманизам и ренесанса, географска открића, научна открића и технички проналасци, сеобе срба, прожимање цивилизација, војна крајина, пећка патријаршија, арсеније iii, хајдуци, ускоци, раја, султан

ТЕМА/ ОБЛАСТ	Исходи:	Садржаји:	Начин остваривања програма:	Опште/ међупредметне компетенције:	Корелација:
Основи проучавања прошлости	- Ученици класификују историјске изворе и описују њихову улогу у реконструкцији прошлости;	Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови средњи век, нови	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема-	Рад са подацима и информацијама - Комуникација	– српски: . Примењују стратегије читања
	-Именују раздобља прошлости, историјске	век, прединдустријско доба,	лента времена, уџбеника	- Компетенција за учење	и разумевањ
	периоде и уређују их према хронолошком	хронолошки и просторни оквири).	Посета локалном музеју и културно-		а прочитано
	редоследу;	Историјски извори за	историјским споменицима,		г.
	-Користе основне појмове	историју средњег века и	историјском архиву, евентуалн		Уочавају

	из историје цивилизације:	раног новог века и	о		сличности
	век, историја, историјски	њихова сазнајна	виртуелна посета		и разлике
	периоди, Стари век, Средњи	вредност (писани и	музеју, локалитету...		у
	век, Нови век, житије, повеља.	материјални).	Самостално		стиловима
			проналажење примера извора		писања
			за средњи век од стране		током
			ученика		историје
			Коришћење е-уџбеника и		
			других		
			платформи ради		
			постављања: записа у		
			свесци, тестова (кахут и др.),		
			видео записа са		
			питањима, ППТ,		
			домаћих задатака и др		
Европа,	- Читају податке са карте	Велика сеоба народа	Користити методе/технике и	Рад са подацима	музичко: –
Средоземље	(Велика сеоба народа,	и стварање нових	облике рада, које	и	Представљ
и српске	Византија, Срби у раном ср.	држава у Европи	активирају ученике и у	информацијама	ају кључн
земље у	веку) и табела и шема (црквена	(германска и	којима су	Комуникација	е
раном	хијерархија, родослови, ленте	словенска племена,	самосталнији у раду:	Естетичка	карактерис

средњем веку	времена); - Издавају, у изворима информација (сликарство-иконе, фреске, минијатуре, уџбеник-одабрани текстови, слике К. Великог, крштење Хлодовехово, Јустинијан и Теодора, Мухамед, одломци писаних извора), табела и шема, податке	Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска	анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима: географија	компетенција; Компетенција за учење;	тике одређеног музичког стила/ правца у контексту друштвено - историјски х прилика.

који су кључни за тему на којој раде; Издвајају репрезентативне примере културно-историјског наслеђа сопственог (Јустинијана прима, Петрова црква, Мирослављево јеванђеље) и других народа (Цариград, Мека) -Користе основне појмове из историје цивилизације у излагању историјске наративе у образовном и свакодневном контексту (видети кључне појмове) Процењују значај историјских појава (Велика сеоба народа, Раскол хр. Цркве, појава ислама, христјанизација) и повезују их са одговарајућим хронолошким и просторним оквиром; Препознају историјске корене у савременим друштвеним	-црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христјанизација, ширење писмености). Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Ћирило и Методије,	(подела Словена, Средоземље), веронаука (православна, католичка црква, ислам), ликовно (минијатуре, заставице, иконе, арабеске), музичко, грађанско, српски језик кроз интегративну наставу и тематско повезивање Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, табела, ППТ, питања Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради	– ликовно: Објашњавају кључне карактеристике епохе, стила, праваца или покрета у визуелним уметности ма - веронаука: објашњава раскол хришћанске цркве

појавама: раскол цркве, ширење ислама - Разликују узроке од последица кључних догађаја: ВСН, раскол, појава ислама		израде панорама, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације		

			Обележавање Дана словенске писмености (у мају)		
Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку	Ученици могу да: образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима: Србија у доба Немањића и Лазаревића, долазак Турака на Балкан, крсташки ратови); пореди историјске појаве (републику, монархију); на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (раскол хр. Цркве, односи са Византијом, Дубровником, Венецијом,	Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путопис ци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутоке фална црква, односи	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија, ликовно и музичко васпитање, верска настава, грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа	Дигитална Сара дња; Естетичка компетенција; компетенција за учење; Рад са подацима и информацијама;	- Географија Разумевање географског простора и поређење модерних и некадашњих граница -Верска настава Разумевање утицаја различитих

долазак Турака)); сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту (Свети Сава, Стефан Немања, Стефан Немањић, Стефан Душан, кнез Лазар, деспот Стефан и др.) –приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена (ширење Србије у ср. веку и долазак Турака на Балкан); на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у позном средњем веку; идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег века; – изводи закључак	са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду –занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга). Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура	Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шеме друштвене лествице, питања, ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панора, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника и других платформи ради	релегија на друштво - Грађанско васпитање Поређење схватања о улози државе и појединца кроз историју -Ликовна култура Упознавање са утицајем уметности и на

о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем веку; на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – идентификује основне одлике и промене	код Срба, легенде –Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и	постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје-Стари град, Бела црква Каранска Савиндан, Видовдан	друштво и обрнуто -Српски језик Препознавање значаја средњовековне писмености и књижевности

у начину производње у средњем веку; илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини Никола Алтомановић-Стари град и Бела црква Каранска, Милешева и Свети Арханђели, Рача); –илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања: Савиндан., Видовдан	кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач. Османска освајања на Балкану, задужбинарство, Душанов законик, Косовски бој, 1217, 1219, 1346, 1371, 1389, 1402, 1459, 1463. пископија, Немањићи, Лазаревићи, Бранковићи, Крсташки ратови,			

и српске земље у раном новом веку (Преди индустријско доба)	образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; пореди историјске појаве; на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са	доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери: Фиренце, Венеције, Антверпена..).	часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада, Корелација са сродним предметима: географија (ВГО), ликовно (ХиР) и музичко васпитање (опера), верска настава (реформација),	Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција; Компетенција за учење; Естетичка компетенција;	Географија Разумевање географског простора и његовог утицаја на историјски развој

регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту (М.Лутер, Арсеније III, Арсеније IV, хајдуци, ускоци); приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена (ВГО, Сеоба Срба, Војна крајина); на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у раном новом веку; идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; поређи положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева,	Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама –Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; последице). Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања...).	грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шема развоја држ. и друштв. уређења кроз време, питања, ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панорама, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника и других	-Верска настава Разумевање утицаја различитих религија на друштво - Грађанско васпитање Поређење схватања о улози државе и појединца кроз историју -Ликовна култура Упознавање са утицајем уметности и на

у средњем и раном новом веку; разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у раном новом веку; –на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности;	Реформација и противреформација (у зрочи, протестантизам, католичка реакција –улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара). Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво).	платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје	друштво и обрнуто -Српски језик Препознавање утицаја појаве штампарије

образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини манастир Рујно; илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина раног новог века у савременом друштву (асимилација, колонизација); користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и	Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска,		

	литературе; – повезује визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.	Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.		
Систематизација	Ученици: -Користе основне појмове из историје цивилизације у излагању историјске наративе у образовном контексту; Показују историјски простор на историјској карти; Представљају резултате истраживања усмено, писано у различитим симболичким модалитетима	Комплетно градиво, уџбеник, свеска, историјска карта, личности, догађаји...	Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на карти Коришћење: ГУГЛ учioniце и других платформи ради постављања, тестова	Рад са подацима и информацијама

			(кахут и др.), домаћих задатака, појмова за карту и др.	

Препоручени начин прилагођавања програма ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и ученицима са изузетним способностима:
Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) Што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја. Део школског програма биће индивидуални планови за ученике којима је потребна додатна подршка због сметњи и тешкоћа у развоју и учењу, као и надареним ученицима.

СТАНДАРДИ:			
Тема /област:	Основни ниво:	Средњи ниво:	Напредни ниво:
Основи проучавања прошлости	– ИСТ.ОО.О.1.3. Наводе раздобља прошлости и историјске периоде према хронолошком редоследу.	ИСТ.ОО.С.2.1. Селектују историјске изворе према основној подели и повезују их са местима где се чувају (музеј, архив, библиотека, место постанка)	
	– ИСТ.ОО.О.2.1. Именују историјске изворе према основној подели и наводе њихову улогу у реконструкцији прошлости.		
Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку	– ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и	– ИСТ.ОО.С.1.1. Издвајају и	– ИСТ.ОО.Н.1.6.
	описују кључне појаве, догађаје	описују специфичности	Аргументовано објашњавају, на
	(покрштавање), процесе	основних појмова	примерима (ВСН, Раскол хр. цркве, појава ислама,
	и личности из националне	историјске науке (наведени у	христијанизација, феудализам),
	(Ћирило и Методије,	кључним појмовима) и	узроке и последице промена које

	Властимир, Часлав,	појмова из историје	су кроз историју доживљавала
	Владимир, Михајло	цивилизације.	друштва, привреде, културе и
	Војислављевић) и опште историје (Раскол, ислам,		народи. – ИСТ.ОО.Н.3.6.
	Мухамед, Јустинијан,		Покрећу и спроводе активности
			које су усмерене на

	Карло Велики). ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава из националне (српске земље у раном ср. веку) и опште историје (ВСН, Раскол, појава Ислама, Византија, Франачка,). ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. ИСТ.ОО.О.2.2. Прикупљају информације из различитих извора и издвајају кључне податке у вези са одређеном темом (есеј, ППТ, разне вежбе на часу) ИСТ.ОО.О.2.3. Проналазе и читају једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте (наведена легенда).		неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе: Дан словенске писмености-Ђирило и Методије
Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса	ИСТ.ОО.С.1.3. Прецизно одређују – ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне историјском периоду припада хронолошке и/или просторне оквире. – ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и	

	и догађаја из националне и опште историје. – ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. – ИСТ.ОО.С.3.4. Идентификују улогу митова и легенди у изградњи идентитета. – ИСТ.ОО.О.3.5. Наводе и примерима илуструју културно-историјско наслеђе сопственог (манастири, житија, Душанов законик, фреске иконе, Свети Сава) – ИСТ.ОО.О.3.6. Препознају и описују утицај културно-историјске баштине на изградњу идентитета.	објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе – ИСТ.ОО.С.2.6. Разликују митове и легенде од историјских чињеница. – ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје.	ИСТ.ОО.Н.2.3. Реконструишу промене на историјско-географском простору поређењем савремених политичких карата са историјским картама других периода. – ИСТ.ОО.Н.2.4. Постављају хипотезу о разлозима за појаву разлика у тумачењима исте историјске појаве, догађаја или личности у различитим изворима информација. ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе: Савиндан, Видовдан
Европа, свет и српске земље у раном новом веку (Прединдустријско доба)	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. – ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне (Сеобе Срба, спаљене мошти Св.Саве, Војна крајина) и/или опште историје	којој деценији, веку, миленијуму и историјском периоду припада одређена личност, појава, догађај и процес. ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе – ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на	ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. ИСТ.ОО.Н.2.3. Реконструишу промене на историјско-географском простору поређењем савремених

	(реформација, ВГО). – ИСТ.ОО.О.1.8. Наводе кључне научно технолошке изуме (каравела, компас, часовник) и уметничка дела и објашњавају њихов значај за развој цивилизације. –ИСТ.ОО.О.3.2. Препознају на карактеристичним примерима историјске корене у савременим друштвеним појавама и институцијама.	различите начине и уз коришћење дигиталних технологија	политичких карата са историјским картама других периода. – ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе: хајдуци и ускоци, Рујанско четворојеванђеље и др
Систематизација	ИСТ.ОО.О.1.1. Именују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације и повезују их са описима њиховог значења. ИСТ.ОО.О.1.2. Користе основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације у излагању историјске наратије, у дискусији, дијалогу или дебати о историјским темама уз уважавање мишљења саговорника. ИСТ.ОО.О.1.4. Смештају годину у одговарајућу деценију, век, миленијум, еру, а појаву, догађај и личност у одговарајући историјски период или век и		– ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их упрецизне хронолошке и/или просторне оквире.

рачунају временску удаљеност између догађаја. –ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје.
– ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање са критеријумима оцењивања: ШТА ПРАТИМО

Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета и ангажовање ученика у настави. Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад

на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине и извођење радних задатака и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у задацима, одговоран однос према раду, постављеним настави, сарадњу са другима.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања

Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује;
- показује делимични степен активности и ангажовања

Оцену довољан (2) добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

ПОСТУПАК И ИСТРУМЕНТИ ОЦЕЊИВАЊА

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

Усмено одговарање
Редовност доношења домаћих задатака
Олајн квизови и остли дигитални задаци
Прегледање свески
Писане провере
Ученици дају самопроцену оцене
Израда разних пројектних задатака: презентација, ленти времена, паноа, есеја, излагања и др.
Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)
Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)
-Сналажење на карти
Вођење евиденције од стране наставника о:
-Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима)
-Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти)
-Учешћу на такмичењима
-Посета културно-историјским институцијама и догађајима
-Несебичном пружању помоћи другим ученицима
-Израда паноа, ППТ, различитих врста излагања

Наставни предмет: Географија
Програм наставе и учења предмета
ГЕОГРАФИЈА

Шести разред за период 2026-2030. Године

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	40
Недељно:	2		ОСТАЛО	32
Годишње:	72		СВЕГА	72

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	Друштво и географија	1	1	2
	Географска карта	6	5	11
	Становништво	5	4	9
	Насеља	4	2	6

	Привреда	7	5	12
	Држава	7	5	12
	Европа	10	7	17
	Систематизација	0	3	3

Циљ	Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
Корелација	Историја, техника и технологија, биологија, српски језик и књижевност, информатика и рачунарство
Међупредметне компетенције	Компетенција за целоживотно учење, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, одговоран однос према средини, дигитална компетенција, естетичка компетенција, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву
Разред	Шести

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	Друштвена географија, предмет проучавања и подела.
– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса; – одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе; – доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; – анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних	ГЕОГРАФСКА КАРТА	Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти; сателитски навигациони системи.

демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група; – анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима; – уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету; – објасни политичко-географску структуру државе; – представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света; – објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.	СТАНОВНИШТВО	Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.
	НАСЕЉА	Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља. Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.
	ПРИВРЕДА	Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.
	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата. Политичко-географска карта света после Другог светског рата. Територијални интегритет и спорови. Интеграциони процеси.

	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе. Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.

Кључни појмови садржаја: географска карта, становништво, насеља, привреда, држава, регије, Европа.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програмпотребма конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјалекоје ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и препоручених садржаја, образовних стандарда за крај обавезног образовања, циљева и исхода образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међупредметних компетенција наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

Предметни исходи су дефинисани у складу са ревидираном Блумовом таксономијом и највећи број њих је на нивоу примене. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Од наставника се очекује да операционализује дате исходе у својим оперативним плановима за конкретну тему, тако да тема буде једна заокружена целина која укључује могућа међупредметна повезивања. У фази планирања и писања припреме за час наставник дефинише циљ и исходе часа.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дати садржаји су препоручени и распоређени у седам тематских целина: *Друштво и географија, Географска карта, Становништво, Насеља, Привреда, Држава и интеграциони процеси и Географија Европе*. У раду са ученицима препоручује се наставнику да на почетку школске године упути ученике на самостални рад тако што ће сваки ученик добити задатак да обради по једну европску државу. Кроз све теме друштвене географије које изучавају у шестом разреду, самостално, у паровима или у групама, ученици ће уз помоћ наставника, расположивих статистичких извора, картографске грађе и средстава ИКТ-а (интернет извори, презентације: PowerPoint, Prezi, Edmodo, Kahoot квизове, и др.) обрађивати појединачне државе Европе (нпр. природни прираштај, миграције, велики градови, рударство, пољопривреда Русије, Немачке, Словеније, итд.). До краја школске године, ученици ће имати детаљан преглед друштвених одлика по одабраним државама, а онда ће добијене материјале удруживати како би добили регионално-географске приказе. На овај начин ученици ће бити у могућности да сагледају синтетички карактер регионалне географије у односу на појединачне дисциплине опште (физичке и друштвене) географије које карактерише примена аналитичких научних метода.

ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА

У обради прве теме *Друштво и географија*, ученици треба да се упознају са општим предметом проучавања ове, веома широке области географије. Друштвена географија представља систем географских дисциплина, које се, свака из свог угла, баве односом човека (друштва) и географског простора (географске средине) у најширем смислу. С тим у вези, треба да се упознају са друштвено-географским дисциплинама и њиховим предметима проучавања (нпр. географија становништва, географија насеља – у оквиру ње урбана и рурална географија, економска, политичка географија итд.), као и са њиховим везама са другим географским дисциплинама и другим наукама. На реализацији првог исхода, који се односи на успостављање веза између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса, ради се током читаве године, а исход се остварује на крају шестог разреда.

ГЕОГРАФСКА КАРТА

Тема *Географска карта* чини скуп знања и вештина којима ученици треба да овладају у настави географије, а односе се на познавање географске карте, њено практично коришћење и начине оријентисања у простору. На првим часовима потребно је објаснити и усвојити појмове меридијани (подневци), паралеле (упоредници), екватор и гринич. При обради садржаја о картографској/географској мрежи неопходно је користити глобус, индукциони глобус и карту света. Након усвајања ових појмова и демонстрације на глобусу и географској карти света акценат се ставља на одређивање географске ширине и географске дужине, односно угаоно растојање неке тачке на Земљиној површини у односу на екватор и гринички меридијан. Од изузетног је значаја оспособити ученике да самостално одређују географску ширину и дужину задатих тачака на глобусу, географској карти света и Србије. При обради ових садржаја логична је корелација са математиком, посебно када одређујемо угаоно растојање тачке на Земљиној површини у односу на почетни меридијан и почетну паралелу.

На наредним часовима потребно је да ученици усвоје и разумеју појам географске карте, а затим истаћи да свака географска карта мора да садржи математичке, географске и допунске елементе. Када је реч о математичким елементима карте посебно је важно објаснити како се помоћу размера карте и размерника одређује однос растојања на карти и стварних растојања у природи, како се врше различита мерења на карти и како се деле карте према величини размера. Треба истаћи да се у обради ових садржаја успоставља корелација са математиком. При обради препоручених садржаја о географским елементима карте неопходно је објаснити да се они на географској карти представљају картографским знацима (линијским, контурним и ванразмерним) и да се њихово објашњење налази у легенди карте. Треба оспособити ученике да тумаче различите картографске знаке. Нарочито је битно објаснити како се представља рељеф на географским картама, применом различитих метода (изохипси, боја, сенчења и шрафирања). Потребно је научити шта су изохипсе, како се нагиб терена доводи у везу са растојањем међу изохипсама, шта су изобате, који облици рељефа се представљају различитим нијансама зелене, браон и плаве боје, чему служи висинско-дубинска скала у легенди карте. Комбинацијом различитих метода за представљање рељефа ученици стичу представу о његовој конфигурацији, а истиче се трећа димензија у простору. Од изузетног је значаја оспособити ученике да читају, тумаче и анализирају општегеографске и тематске карте. На тај начин долази до изражаја самосталност у раду ученика и усавршава се вештина практичне примене географске карте.

При обради садржаја везаних за оријентацију у простору неопходно је повезати већ постојеће знање о начинима оријентације помоћу Сунца, звезде Северњаче, маховине на дрвету, година итд., и усвојити нова знања о оријентацији помоћу компаса, географске карте и компаса, Глобалних сателитских система (*GPS* и *Галилео*).

СТАНОВНИШТВО

Тему *Становништво* чине садржаји који третирају основне појаве и процесе у развоју становништва и њихове просторне карактеристике. Ученике треба упознати са одликама и факторима демографског развоја, распоредом становништва на Земљи, као и његовим структурним обележјима. На уводном часу посвећеном овој теми препоручује се да нагласак буде на обради основних појмова о становништву, значају његовог проучавања, као и основним изворима података. У наставној јединици која обрађује број становника на Земљи неопходно је указати на основне карактеристике популационе динамике у прошлости и данас, уз издвајање карактеристичних простора са популационим порастом и падом. Приликом обраде теме која се односи на распоред становништва на Земљи ученике је потребно упознати са појмовима екумена и анекумена, као и са појмом густина насељености, уз издвајање области

велике и мале густине насељености у свету, Европи и Србији. Како је распоред становништва условљен различитим физичко-географским карактеристикама средине, код ученика треба развијати свест о значају улоге човека у простору у којем живи, али и обратно.

Када је реч о садржајима који се односе на компоненте популационе динамике (природно и миграционо кретање) препоручује се да се поред основних термина и процеса, ученици упознају и са одређеним показатељима. Наиме, неопходно им је представити начине израчунавања стопа наталитета, морталитета и природног прираштаја, али на један једноставан, њима прихватљив и разумљив начин, кроз примере из света и Србије. Обрадом садржаја о миграцијама становништва препоручује се да се нагласак ставина појам, врсте, узроке и последице ових кретања, као и на значај ових процеса за савремени демографски развитак.

На наредним часовима ученике треба упознати са поделом становништва према одређеним карактеристикама, односно основним структурним обележјима. Препоручује се да се ова обимна целина о структурама становништва подели на две подцелине ради лакше обраде и разумевања и то на биолошке и на друштвено-економске структуре. Приликом обраде садржаја који се односи на биолошке структуре, неопходно је објаснити старосно-полну (бројчани однос мушкараца и жена у свету, старост становништва, као и њен графички приказ – старосно-полну пирамиду) и расну структуру становништва (основне и мешовите типове раса и њихово географско распрострањење).

Приликом обраде садржаја који се односи на друштвено-економске структуре неопходно је ученике упознати са економском структуром, затим образовном структуром (писменост, завршени степен формалног образовања), етничком структуром (најбројнији народи света и њихово географско распрострањење), верском структуром (највеће светске религије, њихова основна обележја и географско распрострањење религија), језичком структуром (најзаступљенији језици света, географско распрострањење језика у свету). Кроз обраду садржаја *о одређеним демографским карактеристикама становништва Србије, Европе и света*. Ученици у паровима израђују постере на којима су приказне одређене демографске карактеристике (нпр. области високе и ниске густине насељености, простори или државе са порастом и падом броја становника, простори са позитивним и негативним природним прираштајем, имиграциони и емиграциони простори), односно структурна обележја (најбројнији народи света, распоред језика, распоред светских религија, распоред раса на Земљи). За поједине задатке се могу користити неме карте, на којима се могу издвојити методом боја карактеристични простори и државе. Ако постоје техничке могућности, ученици могу припремити и Power Point презентацију. На тај начин ученици ће бити у стању да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним демографским питањима и проблемима савременог света и Србије. Кроз обраду садржаја структурама становништва ученицима се указује на различитости социјалних, етничких и културних група што је важан корак у подстицању толеранције и солидарности. При обради садржаја о становништву ученике не треба оптерећивати квантитативним вредностима и фактографским материјалом, већ више инсистирати на појавама и процесима који утичу на демографски развитак света уз адекватне примере из Србије. С обзиром на комплексност проблематике, наставницима се препоручује да уз помоћ географске карте, различитих тематских карата, дијаграма, графичких приказа, објасне основне демографске процесе, издвоје карактеристичне регионе и укажу на позитивне и негативне трендове у развоју становништва у свету и у Србији. Неопходно је да ученици усвоје и правилно одреде појмове као што су *популациона експлозија, неравномеран размештај становништва, пренасељеност, недовољно рађање, депопулација, бела куга, имиграционе и емиграционе области*, процес *старења становништва*, а све у циљу разумевања савремених популационих процеса. Обрадом садржаја о демографским карактеристикама потребно је допринети да ученици правилно разумеју односе становништва и географског простора, уз коришћење адекватних примера у локалној средини. Значајно је указати ученицима на постојање публикације Републичког завода за статистику: Попис и основни подаци, чији је циљ да на сликовит начин прикаже историјат, процес припреме и спровођења пописа становништва, као најзначајнијег и најобимнијег статистичког истраживања.

Предлог пројектног задатка за ученике: *Израда постера о одређеним демографским карактеристикама становништва Србије, Европе и света*. Ученици у паровима израђују постере на којима су приказне одређене демографске карактеристике (нпр. области високе и ниске густине насељености, простори или државе са порастом и падом броја становника, простори са позитивним и негативним природним прираштајем, имиграциони и емиграциони простори), односно структурна обележја (најбројнији народи света, распоред језика, распоред светских религија, распоред раса на Земљи). За поједине задатке се могу користити неме карте, на којима се могу издвојити методом боја карактеристични простори и државе.

Ако постоје техничке могућности, ученици могу припремити и Power Point презентацију. На тај начин ученици ће бити у стању да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним демографским питањима и проблемима савременог света и Србије.

НАСЕЉА

У оквиру ове теме предвиђено је да се ученици упознају са основним појавама и процесима (законитостима) у развоју насеља у Србији, Европи и свету. У првим наставним јединицама потребно је *дефинисати појам насеља*, а затим и направити *преглед најстаријих насеља* на свету, али и на тлу Србије. У обради ових садржаја логична је корелација са историјом, посебно када се помињу најстарија насеља у свету (нпр. градови у долинама река, у Палестини, Месопотамији, Египту и сл.), али и на територији Србије (нпр. Лепенски вир, Винча и винчанска култура). Проблематика *географског положаја насеља* неодвојива је од њиховог *постанка*, јер на положај и генезу насеља утичу пре свега природни услови и фактори (вода, земљиште и сл.), али и историјске околности, као и функције.

У наставним јединицама које се баве *величином насеља* најважније је скренути пажњу на популационе величине. Такође је смислено број становника повезати са површинама које различита насеља заузимају, са густином насељености, те направити разлике (нпр. разбијена села наспрам милионских градова). Иако ученике не треба оптерећивати фактографским подацима, потребно је да они стекну представе о основним квантитативним показатељима, као што је популациона величина градова. Тако нпр. Дивчибаре (141 становник), Куршумлијска бања (106) и Алексиначки рудник (1.300) су градска насеља у Србији (око 9 мил. ст.), а градско насеље је и Град Мексико (око 9 мил. ст.), чије шире градско подручје има преко 20 милиона становника.

Када је реч о *функцијама насеља* потребно је разликовати пољопривредну, индустријску, административну, културну, туристичку итд. Ове разлике могу се представити и као један од критеријума за разликовање *типова насеља*. У обради типова насеља важно је објаснити најосновнију поделу на села и градове. Кроз ову поделу акценат треба да буде на критеријумима разликовања села и градова: популациона величина, густина насељености, структуре становништва – старосна, образовна, социо-економска, изграђеност и физички изглед насеља, веза са природном средином, начин живота, административни значај, доминантне функције насеља. Подједнако је важно и указати им на то да постоје и прелазне форме насеља која су између ове две основне категорије (приградска насеља или општински центри или насеља са специфичним функцијама, нпр. туристичком и сл.). Акценат треба ставити на *процесе у развоју насеља* (урбанизација уз паралелне процесе депопулације и деаграризације села). Препоручује се упознавање ученика са појмовима *урбанизације* и *депопулације*, док се појам деаграризације може обрадити само као *напуштање пољопривреде*. Кроз читаву тему важно је нагласити да се сва насеља мењају временом – развијају се, нестају (гасе се) или мењају своје функције.

Процес *урбанизације* потребно је сагледати кроз његове елементе – демографске, функционалне и сл., а посебно довести у везу са миграцијама из руралних насеља и напуштањем пољопривреде у њима. У склопу процеса урбанизације треба поменути и *мегаполисе* и *конурбације*. У вези са овим процесима јесу и *унутарградске просторне* и *социо-економске разлике*, које су последица урбанизације. Ове разлике односе се на издвајање *централне пословне зоне* (*центра града*, *урбаног језгра*) и слабије урбанизоване *периферије*, која личи на село. У великим градовима посебно на западу постоје сламови сиротињске четврти, наспрам богатих делова града, који су често у непосредном суседству. Ово је последица стихијског развоја.

Под појмом *односа града са околним простором* мисли се на утицај града на окружење. Он *опслужује окружење* разним функцијама (нпр. административна, здравствена, културна итд.), али *истовремено* и *привлачи* елементе окружења – *радну снагу* – *сталне* или *дневне миграције*, *сировине*, *шири изграђене просторе*...). Мањи градови утичу на мањи околни простор. За разлику од њих, *светски* (глобални) градови утичу на регије, континенте, свет (нпр. Њујорк и Лондон у којима су светске берзе на којима се одређују цене пољопривредних производа у читавом свету). Важно је нагласити да су *процеси урбанизације* у вези са руралним процесима. Под руралним процесима мисли се на *процесе напуштања* (депопулације) руралних насеља, *напуштања пољопривреде* у њима (деаграризације), као и на *преображај* руралних насеља у близини градова, тако да све више добијају одлике града.

За ученике *шестог разреда* може бити тешко *разумевање појмова* „критеријума за поделу насеља” и „функција” насеља, али им се они могу *приближити* различитим примерима – у традиционалном српском селу већина становника се бавила *земљорадњом* и *сточарством*, а данас више не, већ се становници

руралних насеља или пресељавају у град, где раде друге послове (најчешће услужне делатности), или свакодневно путују на посао из села у суседни град. Пример могу бити и индустријски градови, где велики део становника ради у доминантној производњи (нпр. у аутомобилској индустрији у Крагујевцу), док су Београд и Нови Сад градови услуга (терцијарног иквартарног сектора). У том смислу, могу се поменути и туристички градови или рударски и слично. Акцента ове наставне теме треба да буде на законитостима процеса који мењају насеља. Овим процесима требало би да се обједине сви елементи ове наставне теме. Такође, корелације са претходном темом – Становништво, као и са осталим темама које следе (Привреда, Држава и интеграциони процеси, Географија Европе) су незаобилазне. Након што усвоје основне појмове и законитости, од ученика се очекује да препознају и описују појаве и процесе у развоју насеља кроз примере из локалне средине, Србије, Европе и света.

1. предлог пројектног задатка: *Проучимо насеље*

Ученици раде у групама, а свакој групи се задаје по једно насеље из Србије или света. Задатак групе је да открије и објасни: положај насеља, његову величину, значај, функције, изглед (физиономију простора), начин живота, као и ком типу припада.

2. предлог пројектног задатка: *Пресељавање из села у град*

Ученици раде у групама (на часу или као домаћи задатак), тако да свака група тражи одговоре на по једно питање:

1. група: Који су узроци ових миграција?

2. Које су последице ових миграција у селу?

3. Које су последице овог процеса у граду?

4. Какве су структуре становништва које учествују (старосно-полне, образовне, економске и сл.)?

5. Какве су функције села, а какве града?

6. Какав је начин живота у селу и у граду?

Радећи овај задатак, ученици примењују знања о узрочно-последичним везама у процесу миграција становништва из села у градове, а тиме уче и о законитостима процеса урбанизације и депопулације села.

ПРИВРЕДА

Тему *Привреда* чине садржаји из области економске географије у оквиру којих ученици треба да се упознају са основним појмовима о привреди, факторима развоја привреде и појединих привредних делатности, утицајем привреде на географски простор, концептом одрживог развоја и да се уведу у регионалне разлике у развоју светске привреде. На уводном часу посвећеном овој теми препоручује се обрада појмова привреде, привредних делатности и сектора привреде као и појмова природна и географска средина. На наредним часовима ученици ће се упознати са структуром привредних сектора, природним и друштвеним факторима њиховог развоја и утицаја на географски простор (животну средину) најважнијих привредних грана у склопу сваког сектора (пољопривреде у склопу примарног сектора, индустрије у склопу секундарног, саобраћаја и туризма у склопу терцијарног сектора). У обради непривредних делатности (квартарни сектор) ученицима треба истаћи да услед развоја информационо-комуникационих технологија и аутоматизације индустријских процеса све већи број људи у свету прелази да ради у овом сектору и да је број запослених у њему показатељ економске развијености државе. У обради економско-географских садржаја, осим разјашњења природних и друштвених фактора развоја привреде, важно је да ученици разумеју да су велике разлике у степену економске развијености држава и појединих регија у оквиру једне државе узроци просторне покретљивости (миграција) становништва. Настава географије треба да допринесе да ученици правилно разумеју односе привреде и географског простора. У том смислу треба избећи погрешно разумевање привреде као фактора нужне деградације природе.

Где год постоје могућности, треба искористити поучне примере у локалној средини (нпр. испуштање у реке загађујућих материја из фабричких постројења, пречишћавање воде, површински копови угља, рекултивација, ветропаркови, дивље депоније, адекватно збрињавање комуналног отпада – постројења за сепарацију, рециклажу, итд.). У светлу концепције одрживог развоја треба показати да се правилним односом према географској средини постиже и економска развијеност уз истовремено побољшање стања квалитета животне средине и смањење социјалних разлика у друштву и тај став илустровати примерима из развијених европских земаља. У обради привредно развијених и неразвијених региона и држава у свету ученицима треба разјаснити услове

природне средине (географски положај, постојање привредних ресурса, итд.) и друштвено-историјске и савремене узроке ових (политичких и економских) односа.

Предлог пројектног задатка: Применом групног облика рада ученици уз помоћ наставника могу да прикажу како се збрињава комунални отпад у њиховој средини, да ли је реч о санитарној депонији или о сметлишту, где се она налази, ко и како живи на њеном ободу, да ли је то (еколошки) прихватљив начин решавања проблема отпада и како се он исправно решава (на неком примеру у Европи).

ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ

Тема *Држава* треба ученика да упозна са политичко-географским карактеристикама државе, дефинише појам државе, њене елементе и укаже на време и место настанка првих држава у свету. Приликом проучавања државне границе, као линије која раздваја суверене државе, треба указати на ефекте које оне остварују у простору у зависности од функције (баријерна, филтрирајућа, контактна, интеграциона). Анализа територије државе треба да се заснива на посматрању њене површине и компактности као и ефектима који произилазе из тих карактеристика. Према површини територије треба извршити класификацију држава од оних највећих (гигантских), до најмањих (микро државе). Битна напомена је да не постоји опште прихваћена класификација, тако да је на наставнику да сам изабере. У случају компактности треба да се узме у обзир да ли су у питању државе које имају компактну или фрагментирану (издељену) територију. У оквиру садржаја који говори о државама са фрагментираном територијом треба дефинисати појмове *енклава* и *ексклава* и навести примере. Свака држава има своју престоницу (главни град). За ученика је важно да се упозна са појмом и функцијама главног града, разлозима зашто се премештају као и типовима престоница (европски и амерички). Када се говори о географском положају државе, важно је да се дефинише појам географског положаја, наведу његове компоненте (математичко-географски положај, физичко-географски положај, економско-географски положај, саобраћајно-географски положај, друштвено-географски положај). Важна карактеристика државе, са којом би требало упознати ученика, је и начин на који она бира свог председника као и који облици владавине постоје (монахије, републике). Посредством географских карата ученик би требало да се упозна са настанком нових самосталних држава након Другог светског рата као и процесима који су довели до тога. На нивоу од неколико примера упознати ученика са примерима нарушавања територијалног интегритета државе где треба поред изабраних примера из света (Тајван, Арапско-израелски спор, Кашмир, итд.) навести и пример Косова и Метохије. Интеграциони процеси издвојени су као посебан појам с обзиром на њихов значај који имају за државу. У склопу ове јединице, важно је ставити акценат на мотиве (интересе) интеграционих процеса – економске, политичке, војно-стратегијске итд. Указати на значајне међународне организације које су пример интеграционих процеса (ЕУ, УН, НАТО пакта и сл.).

ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ

Након обраде друштвено-географских појава и процеса, ученици се уводе у садржаје регионале географије као трећег субсистема географских наука. На првом часу у склопу ове наставне теме ученици уче шта је предмет проучавања регионалне географије и које је њено место у систему географских наука. Ученици треба да увиде да знања која су стицали из опште (физичке и друштвене) географије сада налазе примену у регионалној географији будући да су географске регије јединствене (непоновљиве), континуиране (непрекинуте) и ограничене просторне целине које су одређене (детерминисане) склопом природних и друштвених објеката, појава и процеса.

У програму наставе и учења за шести разред основне школе планирано је да се направи увод у регионалну географију Европе. Наставна тема *Географија Европе* обухвата основне појмове о континенту: географски положај, границе и величину, природне одлике и друштвене одлике и то према шеми како су проучаване друштвено-географске теме: Становништво, Насеља, Привреда и Географске регије Европе. Географске регије Европе појединачно, карактеристичне државе Европе и Европска Унија обрађиваће се током седмог разреда који је цео посвећен регионалној географији света. Будући да су ученици још на почетку школске године добили задатак да самостално, у пару или групама обрађују друштвено-географске појаве и процесе, крај школске године, односно време када се обрађује наставна тема *Географија Европе* је право време када ће они да презентују резултате свога рада (нпр. у виду реферата, мини енциклопедијских чланака, тематских атласа, статистичких / табеларних приказа, фото-албума, постер презентација, видео-клипова са својих путовања,...). Врло је важно да наставник током целе школске године прати рад ученика на њиховим истраживачким задацима, усмерава их на релевантне

изворе и литературу, како би током обраде наставне теме *Географија Европе* могли да се презентују кључни подаци (закључци), изведу најбоља поређења држава (нпр. у величини природног прираштаја или производњи угља или стању загађености и заштите животне средине у изабраним географским регијама) и издвоје географске регије. Ученицима треба указати да је могуће да се географски простор Европе подели на различите начине према различитим географским критеријумима те да географске регије нису некакве објективне датости где једна географска подела простора Европе искључује било коју другу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода

предмета. Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

На почетку школске године наставници географије треба да направе план временске динамике и садржаја оцењивања знања и умења (процењивања постигнућа) ученика водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања. Будући да се у новим програмима наставе и учења инсистира на функционалним знањима, развоју међупредметних компетенција и пројектној настави, важно је да наставници на почетку школске године добро осмисле и са ученицима договоре како ће се обављати формативно оцењивање. Оно за циљ има да укаже ученику на чему треба и колико додатно да ради, као и да развија мотивацију код ученика. У том смислу препоручује се наставницима да на нивоу стручних већа договоре критеријуме и елементе формативног оцењивања (активност на часу, допринос групном раду, израда домаћих задатака, кратки тестови, познавање географске карте,...).

Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

СТАНДАРДИ – ГЕОГРАФИЈА – 6. РАЗРЕД

Редни број наставне теме	Назив области	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПО НИВОИМА (по реализацији наставне теме ученик ће бити у стању да)		
		Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.	Друштво и географија			

2.	Географска карта	1.3.1. наводи начине оријентисања 1.3.2. наводи и описује начине представљања земљине површине 1.1.3. разликује географске и допунске елементе карте	2.1.1. одређује стране света у природи и на карти 2.1.2 одређује положај места и тачака на карти	3.1.1. изводи закључке о просторним односима на основу географске карте
3.	Становништво	1.3.1. препознаје основне појмове о становништву	2.3.1. разликује и објашњава природно и механичко кретање становништва и структуре становништва	3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на размештај становништва
4.	Насеља	1.3.1. препознаје основне појмове о насељима	2.3.1. разликује и објашњава природно и механичко кретање становништва и структуре становништва	3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на размештај насеља
5.	Привреда	1.3.2. наводи и препознаје основне привредне делатности	2.3.2. разликује основне одлике привредних делатности	3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности
6.	Држава и интеграциони процеси	1.3.3. препознаје основне појмове о држави	2.3.3. разликује основне одлике државе	3.3.3. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој државе
7.	Географија Европе	1.4.2. наводи и препознаје основне природне и друштвене одлике Европе	2.4.2. описује основне природне и друштвене одлике Европе наводи њене регије 2.1.4. приказује географске податке на немој карти картографским изражејним средствима	3.4.2. објашњава узрочнопоследичне везе и законитости између природних и друштвених одлика Европе и издваја географске регије

ДОПУНСКА НАСТАВА ГЕОГРАФИЈЕ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

Циљеви допунске наставе:

Допунска настава се организује за ученике који спорије разумевају, усвајају и стичу знања, за ученике који су били одсутни са часова, и за оне који желе да још боље упознају наставну тему, са циљем да ученици према својим способностима и брзини напредовања усвоје што квалитетније резултате и знања .

Садржај програма	Активности ученика у образовно-васпитном раду	Активности наставника у образовно-васпитном раду	Начин и поступак остваривања програма	Циљеви и задаци садржаја програма
Географска карта	Слуша излагање наставника и прати објашњења Посматра и анализира географску карту, атлас и друге наставне материјале	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дијалогска, демонстрациона	Обучавање и примена картографске писмености
Становништво	Слуша излагања наставника и прати објашњења Учествује у разговору и дискусији Пореди, закључује и повезује нова знања са претходно усвојеним садржајима	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дијалогска, демонстрациона	Боље упознавање са одликама становништва на Земљи и условима развоја
Насеља	Слуша излагања наставника и прати објашњења Учествује у разговору и дискусији Пореди, закључује и повезује нова знања са претходно усвојеним садржајима	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дијалогска, текстуална	Препознавање, разумевање и усвајање појмова
Привреда	Слуша излагања наставника и прати објашњења Учествује у разговору и дискусији Пореди, закључује и повезује нова знања са претходно усвојеним садржајима	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дијалогска, илустрациона, демонстративна	Препознавање, разумевање и усвајање појмова
Држава и интеграциони процеси	Слуша излагања наставника и прати објашњења Проналази и именује географске објекте на карти Пореди, закључује и повезује нова знања са претходно усвојеним садржајима	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дијалогска, демонстрациона, текстуална	Боље и брже упознавање, схватање,упоређивање и усвајање знања и примена тих знања

Регионална географија Европе	Слуша излагања наставника и прати објашњења Проналази и именује географске објекте на карти Пореди, закључује и повезује нова знања са претходно усвојеним садржајима	Одговара на постављена питања, објашњава, демонстрира на карти, обучава примену карте и читање карте, мотивише, подстиче,отклања трему, похваљује	Дилалошка, демонстрациона, текстуална	Боље и брже упознавање, схватање,упоређивање и усвајање знања и примена тих знања

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Ученик се из предмета ГЕОГРАФИЈА оцењује најмање два пута у полугодишту у петом разреду, а четири пута у полугодишту у шестом, седмом и осмом разреду.

Бројчаном оценом изражава се степен остварености прописаних стандарда и ангажовање ученика у настави.

• **ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ** - обавља се на почетку школске године, у првој или другој недељи. Наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет. Резултат иницијалног оцењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

У току полугодишта ученици од 5. до 8. разреда се из Географије оцењују на три начина: 1) **Усмено**, 2) **Писмено**, 3) На основу **активности на часу** (слободна наставникова процена о раду ученика током једног полугодишта/школске године). Ученик може бити оцењен током сваког дела часа (уводног, главног и завршног) и на свим типовима часа (обрада, утврђивање и систематизација). Оцена је јавна са образложењем и препоруком за даљи рад. Оцена се бележи у педагошку свеску и уноси у дневник.

• **УСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Начини оцењивања: дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци...

• **ПИСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Ученик ће имати најмање једну оцену (у полугодишту) на контролном задатку дужем од 15 минута. Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану који ће бити истакнут на сајту школе. Оцене су јавне, ученик има увид у свој рад. Тестови дужи од 15 минута су најављени, оцена се уписује у дневник у року од осам дана од дана провере. Реализује се на крају наставне области, а према плану предметног наставника. Тест у трајању до 15 минута обавља се без најаве, оцена се не уписује у дневник, а спроводи се ради утврђивања остварености циља часа и савладаности дела реализованих садржаја.

Тест се вреднује кроз проценте – бодове:

Одличан(5)86-100%; Врло добар(4) 70-85 %; Добар(3)50-69 %; Довољан(2)30-49 % Недовољан(1)0-29 %.

Скала може да варира у зависности од постигнућа ученика, али не више од 5%.

ПРОВЕРА КАРТОГРАФСКЕ ПИСМЕНОСТИ може бити остварена усменим и писменим путем (неме карте).

• **АКТИВНОСТ на часу**: Активност ученика прати се и вреднује континуирано током наставног процеса. Елементи формативног оцењивања чине (по правилу у педагошкој евиденцији): усмени одговори, писмене провере до петнаест минута, ангажовање, степен развијености ученичке компетенције,

активност на часу, успешност у групном раду, практичан рад, излагања и представљања изложби радова, пп презентација, плаката/паноа, модела, цртежа, графикона, табела, постера, у складу са програмом географије, домаћи задаци, однос према раду, сарадња у тиму, комуникација у тиму, показивање иницијативе, заинтересованост,... као и учешће на општинском, окружном или републичком такмичењу и учешће на националним и међународним такмичењима.

Практични рад је индивидуални или групни облик рада на одређену тему. Рад у групи подразумева тимски рад ученика, ангажованост, размену, повезивање и примену идеја има за циљ: самостално прикупљање и критички одабир информација; решавање проблема; доношење одлука; планирање и поштовање рокова; самостално учење; рад у групи; сарадња; критички однос према властитом и туђем раду. Наставник јасно дефинише и упознаје ученике са елементима за вредновање пројекта, групног рада и индивидуалног рада у оквиру групе.

Прати се његово залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање пре заокруживања формативне оцене у сумативну. Наставник повремено прегледа ученичке радове, школску (радну) свеску (садржај свеске, уредност, цртеже, додатне текстове)и може их оценити и уписати у педагошку евиденцију.

Подаци као што су степен самосталности у раду, креативност, степен ангажовања, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење, бележе се у педагошку свеску. У закључну оцену за крај полугодишта/школске године могу да уђу и остале активности и интересовања ученика, његова залагања, прикази занимљивих текстова из научно-популарне литературе, редован долазак на часове додатне и допунске наставе, припремне наставе... Оцена из активности позитивно утиче на мотивацију ученика, а може бити од значаја и за општи успех ученика у његову корист.

Врста, ниво и обим знања и ангажовање ученика оцењују се тако да оцену:

У **ШЕСТОМ** разреду:

Одличан (5) добија ученик који у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама, лако логички повезује чињенице и појмове, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује, показује висок степен сарадње са осталим члановима групе и изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

- **област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ:** доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница - објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте.

- **област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА:** објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља, објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности, вреднују алтернативе заодрживи развој усвојој локалној средини, Србији, Европи и свету, представља процесе који судовели до формирања савремене политичко-географске карте света.

- **област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:** објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и уме да издвоји географске регије.

Врло добар (4) добија ученик који у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења, показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања,у великој мери сарађује са осталим члановима групе и у знатној мери критички расуђује.

- **област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ:** разуме просторне(топографске) и каузалне везе географских чињеница - објеката, појава, процеса и углавном самостално доноси закључке о њиховом односу на основу анализе географске карте. - **област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА:** описује утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља, познаје утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности, разуме алтернативе заодрживи развој усвојој локално јсредини, Србији, Европи и свету, описује процесе који судовели до формирања савремене политичко-географске карте света, углавном се самостално сналази на географској карти.

- **област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:** познаје географске везе (просторне и каузалне, директне индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и уме да издвоји географске регије, илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.

Добар (3) добија ученик који у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама, у знатној мери логички повезује чињенице и појмове, већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме, у довољној мери критички расуђује, показује делимични степен активности и ангажовања и у довољној мери сарађује са осталим члановима групе.

- **област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ:** одређује стране света у простору и на географској карти, одређује положај места и тачака на географској карти, препознаје и објашњава географске чињенице - објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, графиком, табелом и схемом, приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима ...), графиком, табелом и шемом. - **област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА:** разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва, именује међународне организације у свету (EU, UNICEF, UN, UNESCO, FAO, Црвени крст).

- **област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:** описује природне и друштвене одлике Европског континента и наводи његове географске регије.

Довољан (2) добија ученик који препознаје њихове основне одлике знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену, у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима, понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује, показује мањи степен активности и ангажовања.

- **област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ:** разуме појам оријентације и наводи начине оријентисања, наводи и описује начине представљања Земљине површине (глобус и географска карта), препознаје и чита географске и допунске елементе карте. - **област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА:** познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред, дефинише појам привреде и препознаје привредне делатности и привредне гране.

- **област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:** препознаје основне природне и друштвене одлике континента Европа.

Недовољан (1) добија ученик који нема познавање основних појмова из картографије, области друштвене географије и регионалне географије (Европа). Знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене, не изводи закључке који се заснивају на подацима, критички не расуђује, не показује жењу за напредовањем ангажовањем као ни интересовање за учешће у активностима.

Оцењивање постигнућа ученика по ИОП-у

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и посебних стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности (**ИОП1, ИОП2**). Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

Ученик са изузетним способностима ИОП3 који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обogaћен начин, применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу праћења остваривања прописаних циљева, општих и посебних стандарда постигнућа и ангажовања. Ученик који се образује по ИОП-у оцењује се на начин и према исходима планираним ИОП-ом, а у складу са посебним законом:

- оцену **одличан (5)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз веома висок степен ангажовања;

- оцену **врлодобар (4)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз висок степен ангажовања;

- оцену **добар (3)** добија ученик који остварује напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз ангажовање ученика и помоћ наставника;

- оцену **довољан (2)** добија ученик који остварује минималан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз значајну помоћ наставника и ангажовање ученика;
Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не достиже захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа ревидира се индивидуални образовни план.

Закључна оцена утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године. Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА за успех из предмета Географија не може да буде мања од:

1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50; 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49; 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49; 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања.

Закључена оцена може бити и већа уколико је процена да је знање и заглагање ученика на вишем нивоу наго што оцене показују; уколико ученик покаже изузетан напредак и уколико се процени да би виша оцена стимулативно деловала на ученика.

Наставни предмет: Биологија

РАЗРЕД: 6

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА

Циљ наставног предмета:	
Циљ учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развија одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.	
Наставних часова недељно 2	Укупно наставних часова 72

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	СТАНДАРДИ

. Јединство грађе и функције као основе живота (41 часова)	Грађа живих бића (спољашња и унутрашња). - Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. - Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. - Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. - Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. - Откриће ћелије и микроскопа. - Основна грађа ћелије (мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). - Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.	упореди грађу животиња,биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; - одреди положај органа човека и њихову улогу; - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; - хумано поступа према организмима које истражује; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени; - користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада; - микроскопирањем уочавају кључне структуре организама; - постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за	БИО.ОО.О.1.1. Примењују критеријуме за разликовање живих бића од неживе природе. БИО.ОО.О.1.2. Идентификују положај, изглед и функцију органа у људском телу. БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима БИО.ОО.С.1.2. Објашњавају основе животних процеса на свим нивоима биолошке организације. БИО.ОО.С.1.3. Повезују изглед, грађу и функционисање живих бића са условима животне средине на очигледним примерима. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва.

		проучавање биолошких појава и процеса.	БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.2.10. Микроскопирањем уочавају кључне структуре организама. БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.

Живот у екосистему	Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. - Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. - Антропогени фактор и облици загађења. - Угрожавање живих бића и њихова заштити	аправи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	БИО.ОО.О.1.3. Примерима илуструју узроке и последице штетног деловања антропогеног фактора на живи свет и животну средину. БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.2.4. Посматрају, уочавају, прате и описују појаве у животу организама из окружења и презентују резултате истраживања. БИО.ОО.О.2.5. Уз помоћ наставника изводе једноставне експерименте у којима се истражује утицај спољашње и унутрашње средине на процесе код живих бића. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.5. Представљају на креативан начин право на здраву животну средину и обавезу да је штите од нарушавања. БИО.ОО.О.3.7. Конструктивно сарађују у активностима које имају за циљ очување здравља, животне средине и биодиверзитета непосредне околине. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса.

		БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. БИО.ОО.С.1.4. Анализирају како различити фактори спољашње и унутрашње средине утичу на животне процесе. БИО.ОО.С.1.9. Увиђају узајамне утицаје између делова екосистема. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.2.9. Приказују односе, појаве и процесе у различитим

			екосистемима на различите креативне начине. БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.4. Изражавају критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота, климатским променама, загађивању животне средине и изумирању биљних и животињских врста. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност. ИО.ОО.Н.1.6. Критички вреднују антропогени утицај на животну средину и биодиверзитет. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке. БИО.ОО.Н.3.1. Иницирају, осмишљавају и учествују у реализацији активности са циљем подизања свести о очувању здравља, квалитета животне средине и значају одрживог развоја. БИО.ОО.Н.3.2. Израђују процедуре активности за очување биодиверзитета.
Наслеђивањ и еволуција	Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала.	идентификује примере природне и вештачке	ИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада.

	- Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). - Индивидуална варијабилност. - Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.	селекције у окружењу у задатом тексту/илустрацији; - повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. БИО.ОО.С.1.5. Објашњавају значај полног размножавања и наслеђивања особина за разноврсност живог света. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду.

			БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност БИО.ОО.Н.1.2. Објашњавају функцију генетичког материјала у ћелији (хромозом, ДНК, РНК, ген) и пренос наследне информације кроз генерације. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.
Порекло и разноврсност живота	Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећеличност). - „Дрво живота“ (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). - Организми без једра. Организми са једром. - Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”.	групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - одреди положај непознате врсте на „дрвету живота”, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и	ИО.ОО.О.3.11. БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница,

		вишећелијских организама; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.	идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. БИО.ОО.С.1.6. Одређују положај главних група на Дрвету живота на основу познавања основних карактеристика организама, разликујући сличност и сродност међу њима. – БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада.

			БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност. БИО.ОО.Н.1.3. Конструирају филогенетски низ на основу истраживања сродничких односа појединих група и њиховог еволутивног порекла. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.
Човек и здравље	Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Пuteви преношења заразних болести. - Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. - Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. - Последице болести зависности – алкохолизам.	прикупи податке о Радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; - одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног	БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.3. Усвајају навике и знања који доприносе заштити и очувању сопственог здравља и здравља других људи. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама.

		удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - табеларно и графички представи прикупље неподатке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. - БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. - БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. - БИО.ОО.С.1.12. Критички вреднују важност здравих стилова живота у превенцији болести. - БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. - БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. - БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. - БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. - БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. - БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. - БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења.

			БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.4. Изражавају критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота, климатским променама, загађивању животне средине и изумирању биљних и животињских врста. - БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке. БИО.ОО.Н.3.1. Иницирају, осмишљавају и учествују у реализацији активности са циљем подизања свести о очувању здравља, квалитета животне средине и значају одрживог развоја. БИО.ОО.Н.3.3. Примерима илуструју значај биотехнолошких производа и процеса у превенцији и лечењу многих болести, производњи хране и заштити животне средине.

ДОДАТНА НАСТАВА БИОЛОГИЈА

Предмет: Биологија

Разред: шести

Годишњи број часова: 36

Циљ: Додатна настава се организује за ученике који показују веће интересовање и жељу за новим сазнањима која превазилазе оквири предвиђене планом и програмом, са циљем повезивања и примене наученог у свакодневном животу.

ТЕМА/САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	НАСТАВНЕ МЕТОДЕ	НАСТАВНА СРЕДСТВА
Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми: примери гљива, биљака и животиња. Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Разлика између бактеријске, биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, чињенице о фотосинтези. Еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи (ланци исхране). Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита. - Пренос наследног материјала. Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). - Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. - Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека. Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећелијске грађе). „Дрво живота“ (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност).	- повеже грађу и животне процесе. - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени. - повеже грађу и животне процесе. - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; - повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; - одржава хигијену у циљу спречавања инфекција;	Дијалогска, монолошка, демонстративна, илустративна, групни рад, рад у паровима	Свеска, прибор за писање, прибор за бојење, лупа, уџбеник за шести разред.

Организми без једра. Организми са једром. - Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”. Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. - Последице болести зависности (алкохолизам).	- доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине;		

ДОПУНСКА НАСТАВА БИОЛОГИЈА

Наставни предмет: Биологија

Разред: шести

Годишњи број часова: 36

Циљ: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања и вештина из наставног градива.

ТЕМА/САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	НАСТАВНЕ МЕТОДЕ	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Грађа живих бића – спољашња и унутрашња. Грађа људског тела. Једноћелијски организми. Основне животне функције на нивоу организма.	упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; одреди положај органа човека и њихову улогу;	Дијалошка, монолошка, демонстративна, илустративна, групни рад, рад у паровима.	Свеска, прибор за писање, прибор за бојење, лупа, уџбеник за шести разред.

Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања. Основна грађа ћелије. Разлика између бактеријске, биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези. Еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи (ланци исхране). Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита. Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Наследне особине. Индивидуална варијабилност. - Природна селекција. - Вештачка селекција. - Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећелијске грађе). - „Дрво живота“ (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). - Организми без једра. - Организми са једром. - Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”. - Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. - Бактерије и антибиотици. - Пuteви преношења заразних болести. - Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. - Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. - Последице болести зависности (алкохолизам).	цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација. идентификује примере природне и вештачке селекције. повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту / илустрацији; повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; одржава хигијену у циљу спречавања инфекција; доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна;		

Наставни предмет: Математика**ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА****предмета МАТЕМАТИКА**

за 6. разред за период 2026-2030.године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : МАТЕМАТИКА**Циљ предмета :**

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

ТЕМАТСКИ/ГЛОБАЛНИ ПЛАН:

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ	МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	18	5									9	14	23
ТРОУГАО		11	15	3							9	20	29
РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ				13	4	6	7	10	12		23	29	52
ЧЕТВОРОУГАО						8	12				11	9	20
ПОВРШИНА ТРОУГЛОВА И ЧЕТВОРОУГЛОВА									4	8	5	7	12
ИЗРАДА И ИСПРАВКА ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА			2	2				2		2		8	8
УКУПНО	18	16	17	18	4	14	18	12	16	10	57	87	144

Кључни појмови садржаја: цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга, површине троуглова и четвороуглова

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА: МАТЕМАТИКА 6. РАЗРЕД

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. часова	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Стандард
–уме да прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе бројеве; – зна да одреди супротан број и апсолутну вредност целог броја; –зна да израчуна вредност једноставнијег бројевног израза –реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз - може да класификује троуглове на основу њихових својстава; –зна да конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; –може да уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; –зна да утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао на основу задатих елемената; –уме да примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; –зна да одреди центар описане и уписане кружнице троугла; – примењује особине централне и осне симетрије и трансляције у једноставнијим задацима; - правилно користи геометријски прибор;	Скуп целих бројева	23	Цели бројеви Скуп целих бројева Апсолутна вредност броја Упоредивање целих бројева Сабирање целих бројева Одузимање целих бројева Растојање тачака на бројевној правој Сабирање и одузимање целих бројева Множење целих бројева Делење целих бројева Множење и делење целих бројева Бројевни изрази Поредак и основне рачунске операције скупу целих бројева	МАТ.А.ОО.О.1.1 МАТ.А.ОО.О.1.2 МАТ.А.ОО.О.1.7 МАТ.А.ОО.О.1.3 МАТ.А.ОО.С.1.1. МАТ.А.ОО.Н.1.2.
		29	Троугао Збир углова у троуглу Углови троугла Углови на трансверзали Однос страница и углова троугла Неједнакост троугла Странице и углови троугла Врсте троуглова и основна својства Конструкције симетрале дужи и угла Конструкција угла од 60° Важне геометријске конструкције Конструкције троугла СУС и УСУ Конструкције троугла ССС и ССУ Конструкције троугла Подударност троуглова	МАТ.Г.ОО.О.1.6. МАТ.Г.ОО.О.1.7 МАТ.Г.ОО.О.1.9 МАТ.Г.ОО.О.1.10 МАТ.Г.ОО.С.1.6 МАТ.Г.ОО.С.1.7 МАТ.Г.ОО.С.1.8 МАТ.Г.ОО.Н.1.4. МАТ.Г.ОО.Н.1.5 МАТ.Г.ОО.Н.1.6.
		24		

– уме да прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – зна да одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчунава вредност једноставнијег бројевног израза и решава једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – зна да реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, једначину или неједначину у скупу рационалних бројева; – може да класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – зна да конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови троуглова и четвороуглова и дијагонала четвороугла); – уме да примени својства троуглова и четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – зна да сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине осне симетрије, централне симетрије и транслације у једноставнијим задацима; – Зна да реши једначину и неједначину са рационалним бројевима	Рационални бројеви (први део) Четвороугао	20 28	Ставови подударности троуглова СУС и УСУ Ставови подударности троуглова ССС и ССУ Ставови подударности троуглова Примена подударности и особине осне и централне симетрије Описана и уписана кружница троугла Рационални бројеви Скуп рационалних бројева Апсолутна вредност рационалног броја Скраћивање и проширивање целих бројева Упоредивање рационалних бројева Децимални запис рационалних бројева Превођење бројева из децималног записа у количнички запис и обрнуто Сабирање рационалних бројева Четвороугао Збир углова у четвороуглу	MAT.A.OO.O.1.1 MAT.A.OO.O.1.2 MAT.A.OO.O.1.3 MAT.A.OO.O.1.4 MAT.A.OO.C.1.1 MAT.A.OO.C.1.2 MAT.A.OO.C.1.3 MAT.A.OO.H.1.1 MAT.A.OO.H.1.3 MAT.Г.OO.O.1.6 MAT.Г.OO.O.1.10 MAT.Г.OO.C.1.7.

–уме да примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; –зна да прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички; –уме да израчунава површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.	Рационални бројеви (други део)	12	Углови четвороугла Паралелограм; својства паралелограма Услови да четвороугао буде паралелограм Правоугаоник, ромб, квадрат Конструкција паралелограма Сабирање вектора Супротни вектор. Одузимање вектора Сабирање и одузимање вектора Примене вектора. Средња линија троугла Вектори Трапез Конструкција трапеза Делтоид Реципрочна вредност рационалног броја Множење и дељење рационалних бројева Бројевни изрази Једначине облика $x + b = c$ и $b - x = c$ Једначине облика $ax = c$, $a \neq 0$ Једначине облика $ax + b = c$, $a \neq 0$ Једначине Неједначине облика $x + b < c$, $x + b \leq c$, $x + b > c$ и $x + b \geq c$ Неједначине облика $ax < c$, $ax \leq c$, $ax > c$ и $ax \geq c$, $a \neq 0$ Неједначине облика $ax + b < c$, $ax + b \leq c$, $ax + b > c$ и $ax + b \geq c$, $a \neq 0$ Неједначине	MAT.A.OO.O.1.1 MAT.A.OO.O.1.2 MAT.A.OO.O.1.3 MAT.A.OO.O.1.4 MAT.A.OO.C.1.1 MAT.A.OO.C.1.2 MAT.A.OO.C.1.3 MAT.A.OO.H.1.1 MAT.A.OO.H.1.2 MAT.A.OO.H.1.3 MAT.Г.OO.O.1.7. MAT.Г.OO.C.1.5. MAT.Г.OO.H.1.4.

	Површина троуглова и четвороуглова	Поредак и основне рачунске операције у скупу рационалних бројева Правоугли координатни систем Директна пропорционалност Обрнута пропорционалност Директна и обрнута прпорционалнст Пропорције Примене пропорција График зависности међу величинама Графички приказ података Графици и дијаграми Површина четвороугла и троугла Појам површине. Површина правоугаоника и квадрата Мерење површина. Допуњавање и разлагање геометријских фигура Допуњавање и разлагање геометријских фигура Површина паралелограма Површина троугла Површина трапеза Површина четвороугла са нормалним дијагоналама Површина троугла и четвороугла Шта смо научили у шестом разреду	

Начин остваривања програма : У непосредном раду са ученицима и путем наставе на даљину коришћењем разних платформи.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставна област/тема	Активности наставника	Активности ученика	Методе, средства и дидактички материјал	Начини праћења и вредновања (евалуација)

ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	Моделује реалне ситуације (температура, водостај, надморска висина). Постављање проблемских ситуација, објашњавање правила рачунања у скуповима Z и Q координатног система.	Представља целе бројеве на бројевној правој. Одређује апсолутну вредност и израчунава изразе.	Средства: Бројевна права, координатни систем (пано или дигитални приказ), наставни листићи за индивидуални рад.	Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности у свеску евиденције наставника (знакови: „+” за јављање, „++” за више пута, „5” за потпун одговор на тежа питања). Праћење редовности домаћих задатака (за три недоношења уписује се „опомена” у свеску, а након опомене и у дневнику се бележи кроз црвени смајли а након петог минуса се бележи и недовољна оцена у есдевнику).
ТРОУГАО	Демонстрира конструкције симетрала и углова (60° , 90°). Повезује подударност са светлошћу и сенком (Физика).	Правилно користи геометријски прибор. Користе геометријски прибор; уочавају елементе подударних фигура; врше конструкције. Утврђује подударност на основу ставова (СУС, УСУ, ССС, ССУ).	Дијалогска, демонстрациона и илустративна метода. Средства: шестар, лењир, ГеоГебра, збирке задатака, Геометријски прибор, ИКТ софтвери за геометрију.	Праћење активности на часу (+/-); формативно оцењивање; сумативни тестови. Провера тачности геометријских конструкција. Евалуација на основу усменог одговарања и хоризонталног повезивања.
РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	Објашњава превођење децималног записа у разломак. Моделује проблемске задатке (пропорције, проценти).	Решава линеарне једначине и неједначине у Q . Тумачи податке приказане дијаграмима	Проблемска метода, ИКТ алати, калкулатор, милиметарски папир	Усмена провера; преглед свезака и домаћих задатака; оцена резултата пројекта
ЧЕТВОРОУГАО	Истиче логичку класификацију фигура (нпр. квадрат је правоугаоник) и демонстрира конструкције паралелограма и трапеца. Демонстрира векторе у реалним ситуацијама.	Класификује паралелограме и трапезе. Сабира и одузима векторе. Примењује особине симетрије. Ученици разлажу четвороуглове на троуглове ради лакшег доказивања својстава дијагонала и сабирају векторе користећи	Дијалогска, демонстрациона, илустративна и метода пројектне наставе. Средства: Геометријски прибор, ИКТ алати (ГеоГебра), збирке задатака, модели	Редовно бележење активности у педагошку документацију коришћењем знакова „+” за јављање и „++” за вишеструко ангажовање. Праћење тачности геометријских конструкција и способности

	Повезује са историјом (Лепенски Вир).	правило паралелограма у реалним ситуацијама. Развија се сарадња кроз групни рад на изради панорама о врстама четвороуглова.	четвороуглова израђени од дашчица или картона.	логичког класификовања. Сумативно: Писмена провера након завршене теме према скали (30% оцена 2, 90% оцена 5). Усмена провера постигнућа уз хоризонтално и вертикално повезивање градива. Квалитативно: Процена успешног ангажовања у групном раду и изради модела.
ПОВРШИНА ТРОУГЛА И ЧЕТВОРОУГЛА	Изводи формуле преко разлагања и допуњавања. Организује пројекат „Израда плана реновирања куће“.	Израчунава површину сложених фигура. Примењује знање у практичном контексту (реновирање).	Истраживачка метода, проблемска настава и пројектна активност „Израда плана реновирања куће“. Средства: Калкулатор, метар, нацрти просторија, милиметарски папир, софтвери за табеларне прорачуне.	Свакодневно формативно оцењивање. Праћење тачности геометријских конструкција и способности логичког класификовања. Сумативно: Писмена провера након завршене теме према скали (30% оцена 2, 90% оцена 5). Усмена провера постигнућа уз хоризонтално и вертикално повезивање градива.
Све области	Предавања, демонстрација конструкција, постављање питања, формирање група. Планирање рада, излагање градива, демонстрација, подстицање дискусије, формативно оцењивање	Самосталан рад, решавање задатака, учешће у дискусији, рад на пројекту. Праћење излагања, израда задатака, учешће у групном раду, самоевалуација.	Методе: Дијалошка, монолошка, демонстративна, метода игре. Средства: Збирка задатака, дигитални уџбеник, ИКТ.	Свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови (помаже наставнику да сагледа постигнућа, развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Израда кратких провера знања, тачност решених израза, активност на часу. Формативно (бележење

				активности) и сумативно (тестови и писмени задаци).

Напомена: Формативно оцењивање: Обавља се свакодневно кроз бележење активности у педагошку свеску наставника. Користе се знаци "+" за јављање, "++" за више пута, а за потпун одговор на тежа питања оцена 5. Сумативно оцењивање: Оцене су бројчане (1-5) и дају се на крају теме или полугодишта на основу писмених задатака и усмених провера.

План активности за развој међупредметних компетенција ученика

Редни број	Назив опште међупредметне компетенције	План активности наставе усмерене на развијање општих компетенција ученика	Евалуација/критеријум успеха
1.	КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ	Имплементација методе анализе грешке: ученици идентификују типове сопствених грешака (рачунска наспрам процедуралне) у поступку решавања једначина	Ученик аргументује избор стратегије решавања проблема и користи грешку као повратну информацију за корекцију поступка.
2.	ОДГОВОРНО УЧЕШЋЕ У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ	Анализа података о школским изборима или расподела ресурса кроз пропорције; математичка анализа појма "правичности" у играма.	Ученик примењује демократске процедуре у одлучивању, уважавајући већину и аргументовано бранећи права мањине.
3.	ЕСТЕТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА	Проучавање осне и централне симетрије кроз анализу орнамената, архитектуре и мозаика од правилних многоуглова.	Ученик препознаје естетичку вредност математичке хармоније и самостално креира симетричне обрасце.
4.	КОМУНИКАЦИЈА	Превод текстуалних захтева у формалне математичке записе; коришћење прецизне терминологије (нпр. "индуктивно закључивање", "аксиом") у дискусији.	Ученик користи семантички исправне симболе и јасно изражава математичку мисао пред аудиторијумом.
5.	ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОКОЛИНИ	Прорачун количине рециклажног отпада у одељењу; израчунавање процента уштеде воде/енергије кроз промену навика.	Ученик уочава чиниоце који нарушавају квалитет животне средине и предлаже акције за рационализацију потрошње ресурса.
6.	ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ЗДРАВЉУ	Статистичка анализа нутритивних вредности намирница (калорије, шећери) и израчунавање индекса телесне масе (BMI).	Ученик разуме утицај индустријских производа на здравље и користи математичке податке за одабир здравих животних стилова.
7.	ПРЕДУЗИМЉИВОСТ ОРИЈЕНТАЦИЈА ПРЕДУЗЕТНИШТВУ	Израда симулације кућног буџета: планирање трошкова материјала и израчунавање процента добити за имагинарни школски вашар.	Ученик поставља реалне циљеве, планира редослед активности и процењује ресурсе неопходне за успех.

8.	РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА	Математичко моделовање реалистичних сценарија (нпр. израчунавање најкраћег пута коришћењем неједнакости троугла).	Ученик рашчлањује сложену ситуацију на мање целине и предлаже решење засновано на математичком доказу.
9.	РАД С ПОДАЦИМА И ИНФОРМАЦИЈАМА	Селекција и обрада података из медија о временским приликама или спортским резултатима; тумачење табела и дијаграма зависних величина.	Ученик разликује поуздан податак од његовог тумачења и изводи логичке закључке о минимуму и максимуму величине.
10.	САРАДЊА	Групни пројекат: "Геометријска мапа школе" – тимско мерење и израда скица објеката у размери.	Ученик конструктивно доприноси раду групе, уважавајући различите предлоге за поделу улога и стратегију рада.
11.	ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА	Употреба софтвера GeoGebra (неки други) за динамичку визуализацију конструкција.	Ученик самостално одабира ИКТ алат троугла и кружнице; анализа грешке заокруљивања децималних бројева помоћу калкулатора за проверу геометријских хипотеза и критички тумачи резултате добијене рачунањем.

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање

ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ И КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА (Правилник о оцењивању ученика Сл. гласник РС, 10/2024)	Поступак праћења и оцењивања	Инструменти за праћење и напредовање	Време
Оцену одличан (5) добија ученик који: А) -самостално излаже и објашњава -разуме математичке појмове у потпуности и успоставља односе међу њима -зна да искаже тврђења и правила, зна да их објасни и правилно их тумачи -наводи сопствене примере који потврђују исказано -своје идеје и поступке које примењује образлаже јасно, тачно и потпуно -користи се властитим идејама и концептима	Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Формативно оцењивање, у смислу овог правилника, јесте редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру обавезног предмета,	Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања + или 5	Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

-решава задатке брзо и тачно и са лакоћом -самостално и успешно решава сложене задатке -при решавању сложених проблемских ситуација комбинује познате стратегије и креира сопствене -одабира математичке поступке који највише одговарају задатку и примењује их без грешке и примереном брзином -знање примењује на нове, сложеније примере и реалне проблеме Б) -служи се додатним изворима знања -концентрисано и вредно ради на часу -редовно и самостално извршава све постављене задатке -учествује у расправи и предлаже сопствене активности и идеје -радо учествује и подстиче заједнички рад (у пару или групи) - помаже другима -свеска је уредна и потпуна -на час долази припремљен В) -зна да образложи написано -образлаже јасно, тачно и потпуно. Оцену врло добар (4) добија ученик који: А) -самостално излаже и објашњава -разуме математичке појмове у потпуности - успоставља односе међу њима -зна да искаже тврђења и правила -уме да их објасни и правилно их тумачи -наводи сопствене примере који потврђују исказано -образлаже тачно, јасно, прецизно и потпуно -прихвата и разуме нове идеје и концепте -решава задатке брзо и тачно -самостално решава сложеније задатке	изборних програма, активности (пројектне наставе и слободних наставних активности). Формативне оцене се по правилу евидентирају у педагошкој документацији наставника, у складу са овим правилником и најчешће се односе на редовно праћење напретка постигнућа ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење. Сумативно оцењивање, у смислу овог правилника, јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта из обавезног предмета, изборних програма, активности и владања. Оцене добијене сумативним оцењивањем су по правилу бројчане. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере постигнућа и практичног рада, а у складу са програмом обавезног предмета, изборног програма и активности. У току полугодишта најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Ученик се оцењује и на основу активности и његових резултата рада, а нарочито: излагања и представљања (изложба радова, резултати истраживања, модели,	Ко не зна одговор – Учесталост јављања и распоред јављања по месецима Усмено одговарање: Свеобухватност одговора Хоризонтално и вертикално повезивање градива -Редовност доношења домаћег: За три недоношења домаћег 1 у свеску, а након опомене и у дневник Прегледање свески: Уредност Све забележено са часова Писане провере: 30% - 2 31 - 69% 3 70 - 89% 4 90 - 100% 5 Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...) Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова Вођење евиденције од стране наставника о:	По потреби бар једном у полугодишту Свакодневно праћење током године Након сваке теме По потреби

-бира углавном најбоље стратегије за решавање проблема -решава сложеније проблемске ситуације -примењује их самостално и тачно Б) -концентрисано и вредно ради на часу -редовно и самостално извршава све постављене задатке -учествује у расправи и предлаже сопствене активности и идеје -радо учествује у заједничком раду (у пару или групи) -према потреби помаже другима -свеска је уредна и потпуна -на час долази припремљен В) -зна да образложи написано -образлаже јасно, тачно и потпуно Оцену добар (3) добија ученик који: А) -познаје математичке појмове и разуме их -зна да их искаже и објасни -зна да искаже тврђења и формуле -поступке које примењује образлаже самостално -објашњења су углавном јасна, тачна и потпуна -самостално, брзо и тачно решава једноставне задатке -сложеније задатке решава спорије -решава једноставне проблемске ситуације - самостално примењује тврђења у познатим ситуацијама Б) -вредно ради на часу и самостално решава задатке -радо учествује у расправи -прихвата рад у пару и групи -ако не разуме тражи помоћ -свеска је уредна и потпуна -на час доноси потребан прибор	цртежи, постери, дизајнерска решења и др.), учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различитим облицима групног рада, рада на пројектима, збирке одабраних ученикових продуката рада – портфолија, у складу са програмом наставе и учења, односно школским програмом.	-Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) -Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима - Несебичном пружању помоћи другим ученицима - Израда паноа, различитих врста излагања	По потреби Пресек стања.

В) -углавном зна да образложи написано Оцену довољан (2) добија ученик који: -препознаје математичке појмове, уме да их искаже -препознаје тврђења, правила и формуле -поступке које примењује образлаже уз помоћ наставника -самостално решава једноставне задатке -једноставне проблемске ситуације решава уз помоћ наставника -примењује само у познатим и једноставним ситуацијама Б) -труди се да самостално решава задатке -тражи помоћ када му нешто није јасно -труди се да пише све у свеску -на час доноси потребан прибор В) -углавном зна да образложи написано Оцену недовољан (1) добија ученик који: - знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; - не изводи закључке који се заснивају на подацима; - критички не расуђује; - не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање			

Тематска/пројектна настава:

Географија: Повезати појам целог броја са временском прогнозом, надморском висином (изнад и испод нивоа мора), израчунавање водостаја реке након обилних киша или након суше, израчунавање колико којих површина има у процентима

Физика: Приликом учења подударних троуглова, повезати са појмом светлости и сенке

Ликовна култура: Коришћење геометријских фигура у сликарству...

Техничко и информатичко образовање: Навести примере саобраћајних знакова , троугла, прављење троугла од дашчица одговарајућих дужина

Историја: Археолошко налазиште Лепенски Вир у Србији, садржи остатке грађевина које су у основи имале трапез, Давидова звезда.

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Циљ:

- Осамостаљивање ученика у раду;
- Развијање личне одговорности за реализацију пројекта;
- Развој социјалних и комуникацијских вештина које јачају самопоуздање ученика;
- Стицање дуготрајног знања, вештина и навика применљивих у свакодневном животу.

ИСХОДИ по етапама пројектних активности	ОПШТЕ ТЕМЕ ПРОЈЕКТА, БРОЈ ЧАСОВА (по темама) и САДРЖАЈИ (обавезних предмета који су у вези са општом темом пројекта)	КОМПЕТЕНЦИЈЕ ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА по етапама пројектних активности:
- Ученик сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацијом и представљањем резултата и закључака;	Израда плана реновирања куће Рационални бројеви (3 часа) Четвороугао (3 часа) Површина троугла и четвороугла (4 часа) Техника и технологија (техничко цртање, план просторије)	Код ученика развијамо и способности и вештине за рад у тиму, за сарадњу и емпатију, вештине за живот у демократском друштву. Развијамо вештине комуникације, презентовања, самопоуздање и самопоштовање код ученика.	Активности наставника: Предлаже тему и мотивише ученике Формира групе и припрема задатке за самосталан рад група

Допунска настава

Наставни предмет: Математика

Разред: шести

Циљ: Пружање подршке ученицима у достизању основног нивоа постигнућа кроз конкретизацију апстрактних појмова и увежбавање основних процедура.

Редни број	Исходи	Наставна област/тема	Садржај	Број часова по теми
1.	Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у	Бројеви и алгебра: Скупови Z и Q	Сабирање, одузимање, множење и дељење целих и рационалних бројева; упоређивање бројева истог	8

	скупу целих и рационалних бројева.		записа уз помоћ бројевне праве	
2.	Преводе децимални запис рационалног броја у разломак и обратно, у једноставнијим случајевима.	Бројеви и алгебра: Рационални бројеви	Претварање децималног записа у разломак и мешовити број; одређивање супротног и апсолутне вредности броја.	6
3.	Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине.	Бројеви и алгебра: Једначине и неједначине	Решавање основних типова једначина и неједначина са једном операцијом; приказ решења неједначине на бројевној правој.	8
4.	Препознају основне геометријске објекте у равни и знају њихова основна својства.	Геометрија: Троугао и четвороугао Класификација троуглова према страницама и угловима; особине паралелограма, правоугаоника и квадрата; односи правих у равни. 8	Класификација троуглова према страницама и угловима; особине паралелограма, правоугаоника и квадрата; односи правих у равни.	8
5.	Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле.	Геометрија и мерење: Обим и површина	Израчунавање обима и површине троугла, квадрата и правоугаоника на основу непосредно датих елемената.	6
				Укупно: 36

Додатна настава

Наставни предмет: Математика

Разред: шести

Циљ: Подстицање апстрактног мишљења, развој способности доказивања и решавање сложених проблемских ситуација изван стандардних процедура.

Редни број	Исходи	Наставна област/тема	Садржај	Број часова по теми
1.	Ефикасно манипулишу бројевним и алгебарским изразима.	Бројеви и алгебра: Бројевни изрази у скупу Z и Q	Сређивање сложених бројевних израза са више операција и заграда;	8

			примена својстава операција за сложено израчунавање.	
2.	Оспособљени су за елементарно математичко моделовање у познатом контексту.	Бројеви и алгебра: Проблемски задаци	Моделовање реалистичних ситуација коришћењем линеарних једначина и неједначина; дискусија о скупу решења.	6
3.	Доказују геометријска тврђења, по потреби примењујући више познатих тврђења.	Геометрија: Доказивање и конструкције	Доказивање збира углова у троуглу и четвороуглу; доказивање подударности коришћењем ставова ССС, СУС, УСУ и ССУ.	10
4.	Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката када потребни елементи нису непосредно дати.	Геометрија и мерење: Мерење	Израчунавање површине сложених фигура (комбинација троуглова и четвороуглова) путем разлагања и допуњавања.	8
5.	Анализирају сложеније скупове прикупљених података.	Обрада података: Статистика	Анализа података из поузданих извора; извођење закључака на основу мера централне тенденције (средња вредност, медијана).	4
				Укупно: 36

Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)

Ученици усвајају основне математичке концепте и знања, груписане у три велике међусобно повезане области: бројеви и алгебра (А), геометрија и мерење (Г), обрада података и случајност (С), развијају математичку функционалну писменост, критичко мишљење и стичу основе апстрактног мишљења, чиме постају припремљени за даље образовање. Оспособљени су да комуницирају користећи математички језик и симболе, као и за тумачење природних и друштвених појава и процеса са становишта математике. Решавају проблеме из свакодневног живота, доносе и образлажу одлуке, користећи математику, индивидуално или у сарадњи са другима. Ученици развијају истраживачки дух и креативност. Мотивисани су да уче, напредују и изграђују позитивне ставове према математици и науци уопште. Развијају ставове о значају математичко-логичког резоновања као основе за доношење личних, друштвених,

финансијских, еколошких и других одлука. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење и решавање проблема. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађују их, изводе закључке и презентују добијене резултате.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици су овладали базичним знањима из области бројеви и алгебра, геометрија и мерење, обрада података и случајност, што чини најнужнија знања потребна засвакодневни живот и даље школовање. Ученици су усвојили основне појмове у вези са природним, целим и рационалним бројевима и одређују вредности једноставнијих израза. Изводе основне поступке при раду са именованим бројевима, што им омогућује да разумеју квантитативне одлике објеката и процеса. Ученици су овладали техником рада са основним алгебарским формама, одређују и проверавају решења једноставне линеарне једначине и неједначине, разликују директну и обрнуту пропорционалност и примењују својства пропорције. Објекте са заједничком особином представљају као скупове и елементарно користе скуповне операције и Венове дијаграме при закључивању. Као основ за разумевање односа објеката у реалном окружењу, ученици препознају и представљају геометријске објекте у равни и простору, познају и разликују њихова својства и односе припадања, одређују и упоређују мере. Користе Питагорину теорему у једноставнијим примерима. Усвојили су концепт подударности и симетричности и елементарно их користе. Једноставним анализама обрађују прикупљене нумеричке податке, одређују и приказују основне статистичке карактеристике. Разумеју концепт случајног догађаја и вероватноћу као меру случајности (неизвесности).

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици су овладали основним способностима комуникације користећи математички језик и симболе. Усвајају математичке појмове и концепте као менталне слике, користе конкретизацију, повезују познате чињенице на логичан начин. Учествују у методи вођеног откривања и едукативним играма које помажу и подстићу развој основних математичких вештина. Правилно користе геометријски прибор, калкулатор и едукативне софтвере на основном нивоу. Учећи математичке садржаје развијају систематичност, упорност и стичу одговорност према сопственом напретку у учењу.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Овладавањем основним математичким знањима и вештинама ученици су оспособљени за сналажење у свакодневним ситуацијама (управљање новцем, мерење, сналажење у простору, тумачење статистичких информација и сл.) и уједно припремљени за даље школовање у областима које захтевају само основне математичке компетенције. Свесни су примене математике у другим дисциплинама и значаја математике за развој логичког, апстрактног и критичког мишљења сваког појединца.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:
– МАТ.А.ОО.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа. – МАТ.А.ОО.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева. – МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке при раду са општим бројевима.	– МАТ.ОО.О.2.1. Усвајају математичке концепте користећи менталне слике. – МАТ.ОО.О.2.2. Користе конкретизацију како би разумели апстрактне математичке појмове. – МАТ.ОО.О.2.3. Повезују познате чињенице како би извукли очигледне закључке. – МАТ.ОО.О.2.4. Примењују једноставне математичке процедуре при решавању	– МАТ.ОО.О.3.1. Користе основни математички језик. – МАТ.ОО.О.3.2. Стичу основне вештине које ће им бити корисне у свакодневним ситуацијама, као што су: мерење, управљање новцем и доношење одлука уопште. – МАТ.ОО.О.3.3. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за базичним аритметичким, алгебарским и геометријским знањима.

– МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту. – МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине. – МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основне геометријске објекте у равни и простору и знају њихова основна својства. – МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле и Питагорину теорему. – МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере за дужину, површину, запремину, масу, време и углове. – МАТ.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставније геометријске конструкције. – МАТ.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне и симетричне геометријске фигуре у равни. – МАТ.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумаче табеларно или графички представљене податке. – МАТ.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајног догађаја и користе класичну дефиницију вероватноће у најједноставнијим примерима.	математичког захтева једноставног познатог контекста. – МАТ.ОО.О.2.5. Учествоју у методи вођеног откривања дајући одговоре на једноставна питања која их воде ка решењу. – МАТ.ОО.О.2.6. Учествоју у играма које помажу да развију основне математичке вештине, а чине да градиво ученицима постане приступачно и учење занимљиво. – МАТ.ОО.О.2.7. Употребљавају геометријски прибор и калкулатор. – МАТ.ОО.О.2.8. Користе едукативне софтвере и апликације које пружају интерактивно искуство учења математике и решавања задатака. – МАТ.ОО.О.2.9. Усвајају основне математичке концепте кроз вежбу, упорност, уредност, систематичност и одговарајући интелектуални напор. – МАТ.ОО.О.2.10. Схватају да грешке нису неуспех, већ део процеса учења.	– МАТ.ОО.О.3.4. Разумеју да је математичко знање важно за друге дисциплине и науке. – МАТ.ОО.О.3.5. Користе знања из алгебре и геометрије за разумевање облика и величина, као и за сналажење упростору, што им помаже да уоче и опишу околину, уметничка дела, архитектонска остварења и сл. – МАТ.ОО.О.3.6. Користе информације и статистичке податке за доношење личних одлука. – МАТ.ОО.О.3.7. Развијају самопоуздање у своје математичке способности за решавање реалних проблема. – МАТ.ОО.О.3.8. Развијају уредност, систематичност и прецизност.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици су овладали ширим знањима из области бројеви и алгебра, геометрија и мерење, обрада података и случајност, и примењују их за решавање разноврсних математичких проблема. Уочавају бијекцију између скупа реалних бројева и бројевне праве. Заокругују реалне бројеве и процењују грешку заокруживања. Израчунавају и процењују вредност бројевног израза. Овладали су појмовима у вези са дељивошћу и примењују правила дељивости. Овладали су техником рада сасложенијим алгебарским формама: трансформишу целе алгебарске изразе, решавају линеарне једначине и неједначине, као и системе линеарних једначина. Разумеју појам линеарне зависности променљивих. Примењују тврђења о односима страница и углова троугла. Примењују Питагорину теорему на различите геометријске фигуре. Усвојили су концепт сличности. Врше основне конструкције и изометријске трансформације геометријских фигура. Сабирају и одузимају векторе. Одређују и процењују мере геометријских објеката у равни и простору. Анализирају и графички представљају прикупљене податке. Израчунавају вероватноћу догађаја у једноставнијим случајевима.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици су математички функционално писмени. Користе аналогију за повезивање сличних математичких ситуација и проналажење решења у различитим, алисродним проблемима. Користе индуктивно закључивање, прелазе са конкретног на апстрактно мишљење. Развијају аналитичке вештине, логичко и критичко

размишљање. Истражују различите приступе проблему уз подршку наставника или вршњака. Индивидуално и тимски реализују једноставније пројекте, користе одговарајуће софтвере у циљу усвајања, проширивања или продубљивања математичког знања. Ученици су отворени за критичко преиспитивање свог и туђег рада у циљу унапређења понуђених/добитних решења.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици су оспособљени да адекватно користе математички језик у научној комуникацији, примењују математику при изучавању других наука (наставних предмета), доносе математички засноване одлуке у различитим областима личног и друштвеног контекста. Имају развијене математичке компетенције на нивоу који им омогућава успешан наставак школовања.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Средњи ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:
– МАТ.А.ОО.С.1.1. Формирају скупове према датим захтевима, и изводе скуповне операције у изразима са два скупа или више скупова. – МАТ.А.ОО.С.1.2. Имају шири знања о својствима природних, целих и рационалних бројева и усвојили су појам реалног броја, укључујући разлику између рационалних и ирационалних бројева. – МАТ.А.ОО.С.1.3. Решавају линеарне једначине и неједначине, као и системе линеарних једначина са две непознате. – МАТ.А.ОО.С.1.4. Уочавају зависност међу променљивим величинама и примењују линеарну функцију. – МАТ.Г.ОО.С.1.5. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката, користе разлагања на једноставније објекте, служе се различитим јединицама мере. – МАТ.Г.ОО.С.1.6. Користе Питагорину теорему за одређивање елемената геометријских фигура и тела. – МАТ.Г.ОО.С.1.7. Знају и користе основна тврђења (ставове подударности и сличности	– МАТ.ОО.С.2.1. Користе аналогију како би повезали сличне математичке ситуације и пронашли решење у различитим, али сродним проблемима. – МАТ.ОО.С.2.2. Разлажу математички проблем на његове саставне делове (анализа), а затим те делове повезују у целовито решење (синтеза), што им омогућава да разумеју како различити делови математичких задатака међусобно утичу један на други и како се решења могу интегрисати у целину. – МАТ.ОО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења. – МАТ.ОО.С.2.4. Прелазе са конкретног на апстрактно мишљење. – МАТ.ОО.С.2.5. Истражују различите приступе проблему, уз подршку наставника или вршњака. – МАТ.ОО.С.2.6. Индивидуално и тимски реализују краће пројекте у којима решавају проблеме везане за реалне ситуације. – МАТ.ОО.С.2.7. Користе игре за дубље разумевање математичких појмова, развијање аналитичких вештина и логичког размишљања. – МАТ.ОО.С.2.8. Користе одговарајуће софтвере за решавање задатака и усвајање математичких концепата.	– МАТ.ОО.С.3.1. Адекватно користе математички језик и разумеју његову улогу у научној комуникацији. – МАТ.ОО.С.3.2. Приступају проблемима у свакодневним ситуацијама логично и систематски. – МАТ.ОО.С.3.3. Доносе математички засноване одлуке у вези са новчаним, еколошким и здравственим питањима. – МАТ.ОО.С.3.4. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за дубљим разумевањем алгебре и геометрије. – МАТ.ОО.С.3.5. Интегришу своје математичко знање у друге предмете, посебно у природним наукама, што им омогућава боље разумевање тих садржаја. – МАТ.ОО.С.3.6. Користе знања из алгебре и геометрије у техничком образовању, уметности и другим областима.

итд.) о геометријским фигурама (угао, троугао, четвороугао, многоугао и круг) у једноставнијим проблемима. – МАТ.Г.ОО.С.1.8. Конструирају једноставне геометријске фигуре. – МАТ.Г.ОО.С.1.9. Знају и користе основне изометријске трансформације и пресликавају фигуре конструкцијски или уз помоћ дате квадратне мреже. – МАТ.С.ОО.С.1.10. Анализирају и графички представљају једноставније скуповете податка. – МАТ.С.ОО.С.1.11. Примењују класичну дефиницију вероватноће у једноставнијим случајевима.	– МАТ.ОО.С.2.9. Отворени су за критичко преиспитивање сопствених решења, али и за расправу о различитим методама решавања математичких проблема.	– МАТ.ОО.С.3.7. Схватају употребу статистичких података у природним и друштвеним наукама. – МАТ.ОО.С.3.8. Имају развијену свест о сопственим аналитичким способностима.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)

Ученици су овладали напредним знањима из области бројеви и алгебра, геометрија и мерење, обрада података и случајност. Оспособљени су за решавање сложенијих математичких проблема, показују дубље разумевање математичких појмова и концепата, као и прецизност у раду. Трансформирају сложеније целеалгебарске изразе. Проблеме из свакодневног живота решавају примењујући сложеније линеарне једначине, неједначине, системе и продужене пропорције. Интерпретирају својства линеарне функције задате аналитички или графички. Користећи својства геометријских објеката и тврђења о њиховим међусобним односима, доказују подударност и сличност троуглова, врше сложеније конструкције. Одређују квантитативна својства изучаваних геометријских објеката у равни и простору када потребни елементи нису непосредно дати. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађује их, изводе закључке и презентују добијене резултате. Примењују основне особине вероватноће.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)

Ученици користе генерализацију, примењују анализу и синтезу за решавање комплекснијих математичких проблема, користе аналогију у односу на објекте, својства и поступке, као и апстракцију без ослањања на конкретизацију. Користе ИКТ алате за решавање сложенијих математичких задатака. Реализују пројекте где повезују различите дисциплине кроз једноставне математичке моделе. Заинтересовани су за учење математике и доживљавају га као интелектуални изазов.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)

Ученици јасно изражавају своје математичке мисли и идеје. Примењују аналитичке и логичке вештине у сложеним животним ситуацијама. Примењују сложенија математичка знања и вештине засноване на апстрактном закључивању при решавању проблема. Припремљени су за наставак образовања у дисциплинама које захтевају висок ниво математичких компетенција. Имају развијено апстрактно и критичко мишљење, аналитички расуђују, спроводе анализе података у контексту других области и доносе одговарајуће закључке. Користе математичко-логичка знања у конструктивном дијалогу о различитим друштвеним и природним појавама. Показују интелектуалну радозналост и љубав према математици.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Напредни ниво

СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:
– МАТ.А.ОО.Н.1.1. Користе скупове, скуповне операције и релације у садржајима из геометрије и алгебре. – МАТ.А.ОО.Н.1.2. Ефикасно манипулишу бројевним и целим алгебарским изразима. – МАТ.А.ОО.Н.1.3. Оспособљени су за елементарно математичко моделирање у познатом контексту. – МАТ.Г.ОО.Н.1.4. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката када потребни елементи нису непосредно дати. – МАТ.Г.ОО.Н.1.5. Конструирају геометријске фигуре, по потреби примењујући више познатих тврђења. – МАТ.Г.ОО.Н.1.6. Доказују геометријска тврђења, по потреби примењујући више познатих тврђења (Питагорина теорема и њен обрат, Талесова теорема, ставови подударности и сличности, значајне тачке троугла, збир углова многоугла, и друго). – МАТ.С.ОО.Н.1.7. Анализирају сложеније скупове прикупљених података. – МАТ.С.ОО.Н.1.8. Користе класичну дефиницију вероватноће и основна својства вероватноће.	– МАТ.ОО.Н.2.1. Користе генерализацију за формирање тврђења, које потом доказују. – МАТ.ОО.Н.2.2. Користе анализу и синтезу за решавање комплекснијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.3. Користе аналогију у односу на објекте, својства и поступке (не само за сличност између једноставних проблема). – МАТ.ОО.Н.2.4. Користе апстракцију без ослањања на конкретизацију. – МАТ.ОО.Н.2.5. Користе ИКТ алате за решавање сложенијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.6. Реализују пројекте у којима повезују различите дисциплине кроз једноставне математичке моделе. – МАТ.ОО.Н.2.7. Користе игре у циљу развоја способности апстрактног и креативног размишљања, као и способности критичке анализе и решавања проблема. – МАТ.ОО.Н.2.8. Показују радозналост за апстрактне математичке концепте и виде их као интелектуални изазов.	– МАТ.ОО.Н.3.1. Користе математички језик строго поштујући његову семантику и синтаксу. – МАТ.ОО.Н.3.2. Јасно изражавају своје математичке мисли и идеје. – МАТ.ОО.Н.3.3. Користе аналитичке и логичке вештине у сложенијим животним ситуацијама. – МАТ.ОО.Н.3.4. Припремљени су за наставак образовања у дисциплинама које захтевају висок ниво математичких компетенција. – МАТ.ОО.Н.3.5. Спроводећи поступке доказивања, развијају способност критичког мишљења и аналитичког расуђивања. – МАТ.ОО.Н.3.6. Користе математичко-логичка знања и вештине у критичком и конструктивном дијалогу у вези са различитим друштвеним и природним појавама. – МАТ.ОО.Н.3.7. Спровode анализу податка у контексту других области и доносе закључке. – МАТ.ОО.Н.3.8. Имају развијену интелектуалну радозналост и љубав према математици.

Разрада СПК1

ОСНОВНИ НИВО

БРОЈЕВИ И АЛГЕБРА

МАТ.А.ОО.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа.

1.1. Знају да је скуп одређен својим елементима, умеју да запишу и Веновим дијаграмом представе скуп на основу особине његових елемената, знају шта јепразан скуп.

1.2. Познају релације бити подскуп и једнакост скупова, тј. уочавају скупове који су у тим релацијама.

1.3. Одређују комплемент скупа у односу на задати скуп, који је његов надскуп.

1.4. Елементарно изводе скуповне операције пресек и унија за два скупа са малим бројем елемената.

1.5. Користе уређене парове.

МАТ.А.ОО.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева.

2.1. Упоређују по величини бројеве истог записа помажући се сликом (бројевном правом) кад је то потребно.

2.2. Преводе децимални запис рационалног броја у разломак и обратно, у једноставнијим случајевима.

2.3. Одређују приближну вредност рационалног броја и процењују апсолутну грешку.

2.4. У једноставнијим случајевима усмено извршавају рачунске операције са природним бројевима користећи њихова својства.

2.5. Деле са остатком једноцифреним бројем и утврђују дељивост.

2.6. Примењују правила дељивости са 2, 5 и декадним јединицама.

2.7. Одређују супротан број, реципрочну вредност броја и апсолутну вредност броја.

2.8. Извршавају једну основну рачунску операцију са рационалним бројевима.

2.9. Одређују задати проценат неке величине.

2.10. Израчунавају степен датог броја у једноставним случајевима, посебно квадрат и куб броја.

2.11. Извршавају једну основну операцију са степенима у једноставним случајевима (множе и деле степене истих основа).

2.12. Рачунају усмено квадратни корен потпуних квадрата прве стотине.

2.13. Користе доступни софтвер за рачунање бројевних израза са више рачунских операција.

МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке при раду са општим бројевима.

3.1. По потреби трансформишу (преводе у сређен облик) једноставније целе алгебарске изразе, тако што сабирају, одузимају и множе мономе.

3.2. Израчунавају вредности једноставних целих алгебарских израза када се општим бројевима доделе конкретне вредности.

3.3. Одређују вредност линеарне функције дате таблицом или формулом.

МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту.

4.1. Одређују непознати члан дате пропорције.

4.2. У једноставним случајевима познатог контекста уочавају директно и обрнуто пропорционалне величине и формулом описују ту зависност.

МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине.

5.1. Утврђују да ли је дати број решење задате једначине или неједначине.

5.2. Решавају основне типове линеарних једначина и неједначина; скуп решења неједначине представљају на бројевној правој.

ГЕОМЕТРИЈА И МЕРЕЊЕ

МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основне геометријске објекте у равни и простору и знају њихова основна својства.

6.1. Владају појмовима: дуж, полуправа, права, раван, угао, круг и кружница (кружна линија); уочавају њихове моделе у реалним ситуацијама.

6.2. Уочавају односе правих у равни, паралелне и нормалне праве.

6.3. Уочавају односе праве и кружнице.

6.4. Разликују врсте углова (оштри, прави, тупи).

6.5. За дати вектор уочавају и именују његове елементе (правац, смер и интензитет као дужину одговарајуће дужи).

6.6. Међу датим векторима препознају једнаке и супротне векторе.

6.7. Прецизно описују и класификују геометријске фигуре: троугао, четвороугао (квадрат, правоугаоник, паралелограм, ромб, трапез, делтоид), круг, и уочавају њихове основне особине.

6.8. Прецизно описују и на основу битних својстава класификују геометријска тела: коцка, квадар, права призма, права пирамида, прави ваљак, права купа, лопта.

МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле и Питагорину теорему.

7.1. Усвојили су појам обима геометријске фигуре.

7.2. Усвојили су појам површине геометријске фигуре.

7.3. Израчунавају обим и површину квадрата, правоугаоника, троугла и круга на основу елемената који су непосредно дати.

7.4. За геометријску фигуру дату у квадратној мрежи процењују површину.

7.5. Усвојили су појам мреже и површине геометријског тела.

7.6. Рачунају површину коцке и квадра на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку.

7.7. Уочавају осне пресеке коцке и квадра и рачунају њихове елементе и површину на основу елемената тих тела који су непосредно дати.

7.8. Усвојили су појам запремине геометријског тела.

7.9. Рачунају запремину коцке и квадра на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку.

7.10. Израчунавају непознату страну правоуглог троугла примењујући Питагорину теорему на основу елемената који су непосредно дати.

7.11. Примењују Питагорину теорему на квадрат, правоугаоник, коцку и квадар.

МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере за дужину, површину, запремину, масу, време и углове.

8.1. Користе основне јединице мере за дужину, површину, запремину, масу и углове (степен мера).

8.2. Претварају веће јединице дужине, масе и времена у мање и обрнуто.

МАТ.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставније геометријске конструкције.

9.1. Конструишу круг датог полупречника.

9.2. Конструишу подударне дужи (преносе дужи) и конструкцијски сабирају дужи.

9.3. Конструишу подударне углове (преносе углове).

9.4. Конструишу нормалу на дату праву кроз дату тачку.

9.5. Конструишу праву паралелну датој кроз дату тачку.

9.6. Конструишу једнакоугаони троугао и квадрат са датом страницом, концентричне кругове са датим полупречницима.

МАТ.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне и симетричне геометријске фигуре у равни.

10.1. Усвојили су појам подударности, тј. појам подударних фигура као оних које се (просторним) кретањем без деформација могу довести до поклапања; уочавају подударне троуглове.

10.2. Препознају оносиметричне фигуре, налазе осе симетрије.

10.3. Препознају централносиметричне фигуре, налазе центар симетрије.

10.4. На квадратној мрежи цртају осно и централносиметричне фигуре, пресликавају фигуре осном или централном симетријом.

ОБРАДА ПОДАТАКА И СЛУЧАЈНОСТ

МАТ.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумаче табеларно или графички представљене податке.

11.1. Изражавају положај објеката у табели сврставајући их у врсте и колоне.

11.2. Одређују положај тачке у првом квадранту правоуглог координатног система ако су дате координате и обратно.

11.3. Читају податак са графикона, дијаграма или из табеле, и одреде минимум или максимум приказане зависне величине.

11.4. Израчунавају мере централне тенденције (средња вредност, медијана и мод) за дате податке (у случају мањег броја података).

МАТ.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајног догађаја и користе класичну дефиницију вероватноће у најједноставнијим примерима.

12.1. Разликују сигуран, немогућ и случајан догађај; случајне догађаје представљају као скупове елементарних исхода посматраног случајног експеримента.

- 12.2. У познатом једноставном контексту уочавају супротне случајне догађаје и процењују који је вероватнији.
- 12.3. Знају да је вероватноћа случајног догађаја број из интервала $[0, 1]$, знају да је вероватноћа сигурног догађаја 1 и да је збир вероватноћа супротних догађаја једнак 1.
- 12.4. У познатом једноставном контексту (бацање једног новчића или једне коцкице за игру) рачунају вероватноће случајних догађаја.

Наставни предмет: Физика

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ФИЗИКА

за 6. разред

за период 2026.-2030.године

ФИЗИКА

Програм је израђен на основу Правилника о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 4/2025) и Закона о основном образовању и васпитању (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 41/2025), а у складу са Законом о основама система образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 8/2025).

Годишњи фонд часова: 72

Недељни фонда часова: 2

Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	72
Допунска настава	1	36
Додатна настава	1	36

ПРОГРАМ РЕДОВНЕ НАСТАВЕ					
Област /тема	Број часова	Садржај	Очекивани исходи	Међупредметне компетенције	Корелација
Увод у физику	3	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илустрирају различите физичке појаве (из свакодневног живота). Демонстрациони огледи: Како савити млаз воде? Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? Када настаје електрично пражњење? Направи дугу. Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу.	Стектне појам о физици као науци и повезаности физике са другим наукама	Еколошка компетенција	
Кретање	14	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Графички приказ зависности брзине и пређеног пута од времена. Релативна брзина. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи:	Разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину;	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Географија Математика

		Кретање куглице по Галилејевом жљебу. Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течномшћу. Лабораторијска вежба: Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или куглицом).			
Сила	14	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Закон акције и реакције. Слагање сила истог правца. Закони нерције. Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи: Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине истог материјала, (в) исте величине различитог материјала. Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. Привлачење и одбијање магнета.	Објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); Демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; Демонстрира појаву деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета;	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		Лабораторијске вежбе: Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамометром. Мерење силе трења при клизању или котрљању тела поравној подлози.			
Маса и густина Мерење	20	Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине, масе и запремине ...). Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Мерење времена, дужине, површине, запремине, масе. Инертност тела. Мерење масе тела вагом. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи: Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура), времена (часовник, хронометар), масе (вага). Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). Лабораторијске вежбе: Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре.		Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема; Рад са подацима и информацијама;	Математика
	9	Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Релативна кретања тела као последица разлике у њиховим густинама. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.	Демонстрира појаву инерције тела; Разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; Повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		Демонстрациони огледи: Течности различитих густина у истом суду - "течни сендвич" Суво грождје у газирано јводи. Мандарина са кором и без коре у води. Лабораторијске вежбе: Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.	различите проблемске задатке (проблем ситуације);	Рад са подацима и информацијама;	
Притисак	12	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри, манометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони оглед: Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. Преношење притиска кроз течност (стаклена цев са мембраном, Херонова боца, спојени судови). Хидраулична преса (нпр. Два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може "видети", како свећа може да гори под водом). Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. Лабораторијска вежба:	Демонстрира притисак чврстих тела и течности; Разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...)	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Биологија Математика

		Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде.			

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ		
Наставна тема	Међупредметне компетенције	Стандарди
Увод у физику Физика као природна наука	Компетенција за учење, комуникација, сарадња, дигитална компетенција.	
Физичке величине. Мерења	Компетенција за учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.	ФИ.1.2.2, ФИ.1.2.3, ФИ.1.4.1, ФИ.1.4.2, ФИ.1.4.3, ФИ.1.4.4, ФИ.1.4.5, ФИ.1.4.6, ФИ.1.7.1, ФИ.1.7.2, ФИ.2.1.1, ФИ.2.2.2, ФИ.2.4.1, ФИ.2.4.2, ФИ.2.4.3, ФИ.2.4.4, ФИ.2.6.1, ФИ.2.6.3, ФИ.2.7.1, ФИ.2.7.2, ФИ.2.7.3, ФИ.3.4.1, ФИ.3.4.3, ФИ.3.7.1, ФИ.3.7.2.
Кретање	Компетенција за учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.	ФИ.1.2.1, ФИ.1.2.2, ФИ.1.2.3, ФИ.1.4.1, ФИ.1.4.3, ФИ.1.4.4, ФИ.2.2.2, ФИ.2.4.3, ФИ.2.6.1, ФИ.2.6.2, ФИ.2.6.3, ФИ.3.2.1, ФИ.3.2.3, ФИ.3.4.1.
Сила Узајамно деловање тела	Компетенција за учење, комуникација, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.	ФИ.1.1.1, ФИ.1.1.2, ФИ.1.4.1, ФИ.1.4.5, ФИ.1.4.6, ФИ.2.1.1, ФИ.2.1.2, ФИ.2.4.1, ФИ.2.4.3, ФИ.2.6.1, ФИ.2.6.2, ФИ.2.6.3.
Маса и густина	Компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, комуникација, сарадња, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	ФИ.1.1.1, ФИ.1.1.2, ФИ.2.1.1, ФИ.2.1.2, ФИ.2.4.1, ФИ.2.4.3, ФИ.2.6.1, ФИ.2.6.2, ФИ.2.6.3, ФИ.2.7.1, ФИ.3.7.1, ФИ.3.7.2
Густина тела	Компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.	ФИ.1.4.1, ФИ.1.4.2, ФИ.1.4.3, ФИ.1.4.5, ФИ.1.4.6, ФИ.1.7.1, ФИ.1.7.2, ФИ.2.1.1, ФИ.2.1.2, ФИ.2.1.5, ФИ.2.4.1, ФИ.2.4.2, ФИ.2.4.3, ФИ.2.4.4, ФИ.2.6.1, ФИ.2.6.2, ФИ.2.6.3, ФИ.2.7.1, ФИ.2.7.2, ФИ.2.7.3, ФИ.3.4.1, ФИ.3.4.3, ФИ.3.7.1, ФИ.3.7.2.

НАЧИН ДИДАКТИЧКО–МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА					
Област / тема	Облици рада	Методе и технике	Средства	Активности ученика	
УВОД У ФИЗИКУ	Фронтални	Метода усменог излагања	Интернет, књиге	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу.	
КРЕТАЊЕ	Фронтални	Метода усменог излагања Метода демонстрације	Интернет, књиге	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; Активно учешће у раду.	
СИЛА	Фронтални Групни	Метода усменог излагања Метода демонстрације	Интернет, књиге, мерни инструменти	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; Активно учешће у раду.	
МЕРЕЊЕ	Фронтални Групни	Метода усменог излагања Метода демонстрације	Интернет, књиге, мерни инструменти	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; Активно учешће у раду.	
МАСА И ГУСТИНА	Фронтални Групни	Метода усменог излагања Метода демонстрације	Интернет, књиге, мерни инструменти	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; Активно учешће у раду.	
ПРИТИСАК	Фронтални	Метода усменог излагања Метода демонстрације Метода писаних и графичких радова	Интернет, књиге, мерни инструменти	Активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; Активно учешће у раду.	

Начин и поступци остваривања наставе и учења

Препоручени садржаји наставе оријентисане на исходе за осми разред приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве наставе Физике:

Поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.

Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину предвиђено је више демонстрационих огледа, а у недостатку наставних средстава могуће је користити и симулације).

Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Програмски садржаји на основу исхода могу се реализовати на следеће начине:

Излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе:

Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога, наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове

појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, учеников опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми.

Решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем-ситуација:

Када је реч о квалитативним задацима, посебно важно место имају концептуални задаци којима се испитује у којој мери су ученици развили научне појмове изучаваних природних појава и процеса. Применом концептуалних задатака вишеструког избора са квалитетно одабраним дистракторима може се пратити присуство ученичких алтернативних концепција у различитим фазама учења и у складу са утврђеним стањем планирати активности ученика и наставника усмерене на развијање научне писмености.

При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инсистира на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица).

У циљу саопштавања правовремене повратне информације приликом израде квалитативних задатака, пре свега концептуалних задатака вишеструког избора, или једноставних рачунских задатака, пожељно је применити неко од ИКТ решења које доприноси брзој и једноставној размени информација о постигнућу како појединачног ученика тако и целог одељења, на пример респондере или Socrative платформу.

Лабораторијским вежбама:

Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се на следећиначин: ученици сваког одељења деле се у две групе, тако да свака група има свој термин за лабораторијску вежбу. Опрема за сваку лабораторијску вежбу умножена је у више комплета, тако да на једној вежби (радном месту) може да ради два до три ученика. Час експерименталних вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака.

У уводном делу часа наставник:

обнавља делове градива који су обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина одредила),

обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће изворе,

упознаје ученике с мерним инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром,

указује ученицима на мере предострожности, којих се морају придржавати ради сопствених сигурности.

Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При уношењу резултата мерења у ђачку свеску, процену грешке треба вршити само за директно мерене величине, а не и за величине које се посредно одређују.

Другим начинима рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме, остваривању исхода и развијању предметних и међупредметних компетенција (радионице, пројектна настава, истраживачки задаци, вршњачко учење, домаћи задаци...):

При одабиру домаћих задатака наставник треба да води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији. С обзиром на то да кроз израду домаћег задатка ученици проверавају степен разумевања усвојеног садржаја, коректност урађеног задатог домаћег задатка треба да буде проверена на наредном часу.

Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваког начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање. Пројектна настава може се реализовати у свакој од наставних тема, а најмање једном током сваког полугодишта.

Подстицање вршњачког учења у различитим фазама наставе и учења, посебно кроз пројектну наставу, рад на истраживачким задацима, приликом међусобног процењивања постигнућа ученика, током реализације радионица, укључивањем ученика у ваннаставне активности промоције и популаризације природних наука доприноси развијању предметних и међупредметних компетенција.

Планирани су различити типови домаћих задатака (класични – квалитативни и квантитативни задаци, практични, истраживачки, уз употребу ИКТ-а), при чему наставник води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији.

Систематским праћењем рада сваког ученика:

Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз проверу његових усвојених знања, стечених путем организовања различитих облика наставе. Такође је у обавези да уредно води евиденцију о раду и напредовању сваког ученика. Оцењивање ученика само на основу резултата које је он постигао при реализацији само једног облика наставе није добро. Неопходно је да наставник од ученика не тражи само формално знање већ да га подстиче на размишљање и логичко закључивање. Ученик се кроз усмене одговоре навикава да користи прецизну терминологију и развија способност да својемисли јасно формулише.

Будући да је програм, како по садржају, тако и по обиму, прилагођен психофизичким могућностима ученика шестог разреда, сталним обнављањем најважнијих делова из целокупног градива постиже се да стечено знање буде трајније и да ученик боље уочава повезаност разних области физике.

Остваривањем међупредметне корелације:

Реализовање наставе и учења физике у различитим темама уз успостављање међупредметне корелације са следећим предметима: математика, биологија, информатика, техника и технологија.

Рад на одабраној платформи за онлајн учење:

Реализовање наставе и учења физике кроз онлајн активности у складу са потребама и могућностима.

Начин и поступци праћења и вредновања наставе и учења

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Да би вредновање било објективно, потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања (Правилник о оцењивању у основној школи).

Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа (пре свега оних реализованих применом предвиди-посматрај-објасни наставне стратегије), предавања и активног учешћа у раду, решавања квантитативних, квалитативних, графичких, практичних и истраживачких задатака, пројектне наставе и лабораторијских вежби.

Континуирано се пратити и вреднује знање, вештине и ставови ученика помоћу **усменог испитивања, кратких писмених провера, контролних вежби, провером практичних вештина**, као и **вредновањемучешћа и продуката пројектне наставе**. Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.

Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

У складу са утврђеним потребама извршити индивидуализацију наставе и обезбедити додатну образовну подршку:

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива и прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања...);

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у остваривању прилагођених исхода и развијању компетенција;

Размена искустава и сарадња са члановима одговарајућих стручних већа и тимова у Школи.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ					
Област /тема	Број часова	Садржај	Очекивани исходи	Међупредметне компетенције	Корелација
Кретање	8	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Графички приказ зависности брзине и пређеног пута од времена. Релативна брзина. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. <i>Демонстрациони огледи:</i> Кретање куглице по Галилејевом жљебу. Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течномшћу. <i>Лабораторијска вежба:</i> Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или куглицом).	Разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину;	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Географија Математика
Сила	5	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање,	Објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Закон акције и реакције. Слагање сила истог правца. Закони нерције. Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи: Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине истог материјала, (в) исте величине различитог материјала. Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. Привлачење и одбијање магнета. Лабораторијске вежбе: Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамометром. Мерење силе трења при клизању или котрљању тела поравној подлози.	деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); Демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; Демонстрира појаву деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета;		
Мерење	8	Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине, масе и запремине ...).		Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Мерење времена, дужине, површине, запремине, масе. Инертност тела. Мерење масе тела вагом. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи: Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура), времена (часовник, хронометар), масе (вага). Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). Лабораторијске вежбе: Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре.		Рад са подацима и информацијама;	
Маса и густина	7	Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Релативна кретања тела као последица разлике у њиховим густинама. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. Демонстрациони огледи: Течности различитих густина у истом суду - "течни сендвич" Суво грожђе у газирано јводи. Мандарина са кором и без коре у води. Лабораторијске вежбе: Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика.	Демонстрира појаву инерције тела; Разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; Повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације);	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема; Рад са подацима и информацијама;	Математика

		Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.			
Притисак	8	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри, манометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони оглед: Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. Преношење притиска кроз течност (стаклена цев са мембраном, Херонова боца, спојени судови). Хидраулична преса (нпр. Два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може "видети", како свећа може да гори под водом). Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. Лабораторијска вежба: Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде.	Демонстрира притисак чврстих тела и течности; Разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...)	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Биологија Математика

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ					
Област /тема	Број часова	Садржај	Очекивани исходи	Међупредметне компетенције	Корелација
Кретање	8	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Графички приказ зависности брзине и пређеног пута од времена. Релативна брзина. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи: Кретање куглице по Галилејевом жљебу. Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течномшћу. Лабораторијска вежба: Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или кутлицом).	Разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину;	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Географија Математика
Сила	5	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по	Објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Закон акције и реакције. Слагање сила истог правца. Закони нерције. Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи: Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине истог материјала, (в) исте величине различитог материјала. Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. Привлачење и одбијање магнета. Лабораторијске вежбе: Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамометром. Мерење силе трења при клизању или котрљању тела поравној подлози.	непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); Демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; Демонстрира појаву деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета;		
Мерење	8	Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине, масе и запремине ...).		Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Математика

		Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Мерење времена, дужине, површине, запремине, масе. Инертност тела. Мерење масе тела вагом. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи: Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура), времена (часовник, хронометар), масе (вага). Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). Лабораторијске вежбе: Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре.		Рад са подацима и информацијама;	
Маса и густина	7	Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Релативна кретања тела као последица разлике у њиховим густинама. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. Демонстрациони огледи: Течности различитих густина у истом суду - "течни сендвич" Суво грожђе у газирано јводи. Мандарина са кором и без коре у води. Лабораторијске вежбе: Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика.	Демонстрира појаву инерције тела; Разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; Повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације);	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема; Рад са подацима и информацијама;	Математика

		Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.			
Притисак	8	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри, манометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. <i>Демонстрациони оглед:</i> Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. Преношење притиска кроз течност (стаклена цев са мембраном, Херонова боца, спојени судови). Хидраулична преса (нпр. Два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може "видети", како свећа може да гори под водом). Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. <i>Лабораторијска вежба:</i> Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде.	Демонстрира притисак чврстих тела и течности; Разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...)	Компетенција за целоживотно учење; Решавање проблема;	Биологија Математика

ПРОГРАМ РАДА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Ваннаставне активности ће бити реализоване у току школске године у складу са планом и програмом, и могућности реализације истих

ЛИСТА УЦБЕНИКА – ШЕСТИ РАЗРЕД			
Назив издавача	Наслов уџбеника	Име/имена аутора	Број и датум решења министра
„KLETT”	<i>Физика 6, уџбеник за шести разред основне школе;</i> <i>Физика 6, збирка задатака са лабораторијским вежбама за шести разред основне школе;</i>	Марина Радојевић	650-02-00104/2019-07 од 20.5.2019.
Образложење	Уџбенике, радне свеске и збирке рачунских задатака и експерименталних вежби, подржане савременим дидактичким средствима, које ће разбити страх од непознатог и које ће успети да приближе физику ученицима.		

Наставни предмет: Информатика и рачунарство

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
предмета ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО
за 6. разред за период 2026-2030.године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Информатика и рачунарство за 6. разред

Циљ и задаци предмета :Оспособљавање ученика за коришћење рачунаре у сврхе обраде текста, слике и програмирања...

Компетенције које развија :Креирање текстуалног документа, слике, рачунарског програма

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација

Ученик ће бити у стању да: наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу правилно користи ИКТ уређаје именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса прилагоди радно окружење кроз основна подешавања креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) креира текстуални документ примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа креира мултимедијалну презентацију реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; разликује безбедно од небезбедног,	ИКТ	1.	Дигитални уређаји и кориснички програми	Техника и технологија
	Дигитална писменост	2.	Рад са датотекама на различитим уређајима	
		3.	Рад са текстом – унос и едитовање текста	
		4.	Обликовање текста и слика	
		5.	Рад са табелама у програму за обраду текста	
		6.	Рад са табелама, обликовање текста и слика	
		7.	Рад са звучним и видео записом	
		8.	Рад са звучним и видео записом	
		9.	Мултимедијалне презентације	
		10.	Мултимедијалне презентације	
		11.	Појам рачунарске мреже	
		12.	Интернет сервиси	
		13.	Креирање онлајн упитника	
		14.	Претраживање интернета и ауторска права	
		15.	Дигитално насиље	
		16.	Дигитално насиље	
	Рачунарство	17.	Тесктуални програмски језик Пајтон	Ликовна култура Српски језик
		18.	Тесктуални програмски језик Пајтон	
		19.	Корњача графика	
		20.	Аритметички оператори и променљиве	
		21.	Дељење у Пајтону	
		22.	Аритметички оператори и променљиве, дељење у Пајтону	
		23.	Гранање	
		24.	Гранање	
		25.	Контрола тока програма	
		26.	Одлучивање у програмима	
		27.	Условна понављања	
		28.	Условна понављања	
		29.	Функције	
		30.	Основне аритметичке операције.	
		31.	Уграђене функције.	
		32.	Ниске (стрингови).	
		33.	Структуре података.	
			Гранање.	Математика
			Понављање.	
			Основни алгоритми	

Назив предмета	Информатика и рачунарство					
Циљ	Циљ наставе и учења <i>информатике и рачунарства</i> је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења. Задаци: - Оспособљавање ученика за одговорну примену препорука заштите здравља, безбедности, личне и приватности других у свакодневном раду у дигиталном окружењу - Развијање алгоритамског начина размишљања и његове примене у решавању проблема из свакодневног живота - Развијање логичког мишљења и креативности - Развијање техника програмирања кроз анализирање примера и самостално решавање базичних алгоритамских проблема - Оспособљавање за различите примене рачунарске, информационе и комуникационе технологије - Развијање креативности и функционализација знања - Формирање ставова одговорне комуникације и сарадње у дигиталном окружењу - Развијање свести о опасностима и ризицима при коришћењу интернета					
Разред	шести					
Годишњи фонд часова	36					
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА			
			Активности ученика	Активности наставника	Активности, методе, облици	Начин праћења/оцењивања ученика
– правилно користи ИКТ уређаје; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који садрже табеле у програму за рад са текстом и програму за рад са мултимедијалним презентацијама;	ИКТ	Дигитални уређаји и кориснички програми. Управљање дигиталним документима. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијалним презентацијама	Записују најважније чињенице, преносе податке између ИКТ уређаја, израђују документа у програму за обраду текста, израђују презентације,	Излаже градиво, објашњава нове речи и изразе, показује команде за едитовање текста, за цртање, поставља питања и	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад Фронтални, индивидуални	Разговор, вежбе, самостална израда докумената, презентација, писмена провера знања, обрада текста и слика на рачунару, практично коришћење Интернета,

– креира и обрађује дигиталну слику; – самостално снима и врши основну обраду аудио и видео записа; – уређује мултимедијалну презентацију која садржи видео и аудио садржаје;		које садрже видео и аудио садржаје.	практично вежбају коришћење Интернета за претрагу и приступ online ресурсима, дискутују, одговарају на питања, постављају питања, посматрају и анализирају мултимедијалне видео и аудио садржаје, текстове, слике, истражују и размишљају, износе своје идеје и мишљења, активно учествују у проналажењу решења за постављену проблемску ситуацију	захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.		практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација
– чува и организује податке локално и у облаку; – одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу;	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин у мрежном окружењу. Интернет сервис.	вежбају коришћење Интернета за претрагу и приступ online ресурсима, посматрају и анализирају мултимедијалне	Излаже градиво, објашњава рачунарске мреже, мрежне сервисе, показује команде,	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад Фронтални, индивидуални	Разговор, вежбе, самостална израда докумената, презентација, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање

– разликује основне интернет сервисе; – примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи; – приступа Интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права; – објасни поступак заштите дигиталног производа/садржаја одговарајућом СС лиценцом;		Правила безбедног рада на Интернету. Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. Заштита приватности личних података и ауторских права.	видео и аудио садржаје, текстове, слике, истражују и размишљају, креирају документа.	поставља питања и захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.		постављених проблемских ситуација
– објасни поступак прикупљања података путем онлајн упитника; – креира једноставан програм у текстуалном програмском језику; – користи математичке изразе за израчунавања у једноставним програмима;	РАЧУНАРСТВО	Основе изабраног програмског језика. Основне аритметичке операције. Уграђене функције. Ниске (стрингови). Структуре података. Гранање. Понављање.	Развијају алгоритамски начин размишљања и његову примену у решавању проблема из свакодневног живота - Развијају логичко мишљење и креативност - Развијају технику	Израже градиво, објашњава појмове алгоритам, програм, програмске језике, програмске структуре, показује команде, поставља питања и захтеве, даје	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад Фронтални, индивидуални	Разговор, вежбе, израда алгоритама и програма, писмена провера знања, провера задатака, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација

– објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље); – користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности; – разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме); – проналази и отклања грешке у програму;		Основни алгоритми.	програмирања кроз анализирање примера и самостално решавање базичних алгоритамских проблема	упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.		
– сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала, представљању пројектних резултата и закључака; – користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери	ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задатка.	– са осталим члановима групе учествује у прикупљању и обради материјала, представљању пројектних резултата и закључака;	Задаје задатке, поставља питања и захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује	Дијалогска, демонстрациона, - фронтални рад - групни рад - практичан рад - индивидуални рад	Разговор, вежбе, провера задатака, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација

комуникације и сарадње; – креира, објављује и представља дигиталне садржаје користећи расположиве алате; – вреднује процес и резултате пројектних активности.			– креира, објављује и представља дигиталне садржаје;	успешне ученике.		

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Дигитална писменост, рад са подацима и информацијама, управљање и пренос података, организација и естетика, одговоран однос према уређајима, одговоран однос према здрављу, компетенција за учење, предузетништво, решавање проблема, сарадња и комуникација, алгоритамски начин размишљања

Начин остваривања програма : : Садржаји ће се реализовати применом методе практичног извођења, дијалогске и демонстрационе методе, методе учења пројектне наставе, методе и вршњачког учења. Техничка знања ће се стицати кроз конструкцију знања из области информатике и рачунарства. Ученици ће конструисати знања кроз рад у алатима за обраду слике, текста, мултимедијалних презентација и програмирања. У функцији учења биће и школска платформа за учење на даљину. Кроз наставне активности, јачаће се ученичке компетенције Дигитална писменост, Учење како се учи, Комуникација на матерњем језик, Комуникација на страном језику, Социјалне и грађанске компетенције.

Наставни предмет: Техника и технологија

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

6. РАЗРЕД

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	18
Недељно:	2		ОСТАЛО	54
Годишње:	72		СВЕГА	72

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	4	2	6
	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	2	16	18

	САОБРАЋАЈ	4	4	8
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	8	12	20
	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	0	20	20

Циљ учења *технике и технологије* је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; – анализира карактеристике савремене културе становања; – класификује кућне инсталације на основу њихове намене; – класификује врсте саобраћајних објеката према намени; – повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; – повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе; – демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације; – скицира просторни изглед грађевинског објекта; – чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; – користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; – самостално креира дигиталну презентацију и представља је; – класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; – повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; – повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; – реализује активност која указује на важност рециклаже; – образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	Значај и развој грађевинарства. Просторно и урбанистичко планирање. Култура становања у: урбаним и руралним срединама, објектима за индивидуално и колективно становање, распоред просторија, уређење стамбеног простора. Кућне инсталације.
	САОБРАЋАЈ	Саобраћајни системи. Саобраћајни објекти. Управљање саобраћајном сигнализацијом. Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају.
	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству. Техничко цртање помоћу рачунара. Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала. Техничка средства у грађевинарству и пољопривреди. Организација рада у грађевинарству и пољопривреди. Обновљиви извора енергије и мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије. Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди и заштита животне средине Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије
	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда техничке документације.

– правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; – повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; – повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; – описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; – изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду; – самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта и образлажи избор; – самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ; – креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; – припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; – израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду; – учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/модела; – одреди реалну вредност израђене макете/модела укључујући и оквирну процену трошкова.		Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије. Представљање идеје, поступка израде и решења производа. Одређивање тржишне вредности производа укључујући и оквирну процену трошкова. Представљање производа и креирање дигиталне презентације.

Кључни појмови садржаја: грађевинарство, пољопривреда, саобраћај, техничка документација, енергетика, предузимљивост и иницијатива

Програм наставе и учења за осми разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *Техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање*.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Настава се не планира према структури уџбеника, јер ученици не треба да уче лекције по реду, већ да истражују уџбеник као један од извора података и

информација како би развијали међупредметне компетенције. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у шестом разреду долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у претходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја.

Животно и радно окружење

У области *животно и радно окружење* обрађују се садржаји који се односе на грађевинарство као грану технике. Уз помоћ медија потребно је, у најкраћим цртама, приказати историјски развој грађевинарства и повезати га са побољшањем услова живљења (по могућству интерактивно). Потребно је нагласити значај урбанизма и просторног планирања (на основу посматрања планова, макета, слика насеља, треба објаснити значај околине стана са хигијенског и естетског становишта). Препорука је да се користите рачунарске мапе за одређивање положаја грађевинских објеката у односу на околину. Путем посматрања и анализе примера, навести ученике да анализирају и закључују како се култура становања разликује у зависности од врста насеља (рурално и урбано насеље) и стамбених објеката, које су карактеристике и посебности, као и како се одређује распоред просторија у стану са аспекта функционалности, удобности и економичности. Потребно је упознати ученике са врстама и наменом кућних инсталација и правилном употребом. Препорука је да се обезбеде услови за ситуационо учење нпр. кроз компјутерску симулацију.

Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

У односу на програм петог разреда, у области *саобраћај* садржај је проширен и односи се на саобраћајне објекте, њихову намену, функционисање и организацију саобраћаја. Посебно обратити пажњу да безбедност учесника у саобраћају зависи и од прописне инфраструктуре (опреме пута, обележавања и сигнализација, квалитет израде саобраћајних објеката) као и прилагођавања постојећим условима (брзина). Препорука је да се кроз примере симулације, а који су доступни на Интернету, ученици уведу у ситуацију да препознају сигурносне ризике и предвиде опасне ситуације у саобраћају. Уз помоћ мултимедијалних примера објаснити како се управља саобраћајем коришћењем ИКТ и колико такво управљање утиче на безбедност путника и робе. Са аспекта безбедности учесника у саобраћају обратити пажњу на учешће пешака и возача бицикла у јавном саобраћају. За реализацију ових садржаја користити мултимедије као и саобраћајне полигоне практичног понашања у саобраћају у оквиру школе. Препоручује се да се, уколико школа нема просторне могућности за израду саобраћајног полигона, користе дворишта, шири ходници или фискултурне сале ради остваривања овог исхода.

Препоручени број часова је 8.

Техничка и дигитална писменост

У овом делу програма ученици развијају нове интегрисане модалитете техничке и дигиталне писмености. На почетку реализације области укратко поновити која су знања и вештине из техничког цртања ученици усвојили у претходном разреду. Ученике треба оспособити за рад у рачунарској апликацији за техничко цртање примереној њиховом узрасту и потребама. Објаснити правила и симболе који се користе у техничком цртању у области грађевинарства. Приликом израде техничких цртежа на папиру и помоћу рачунара препоручује се индивидуални облик рада. Ученици треба да развијају вештине визуелног опажања и разумевања релацијских односа између објеката и предмета, стога је примерено задати им да скицирају просторни изглед одређеног грађевинског објекта који им је познат. Представити могућности и рад са једноставним рачунарским апликацијама за 3D приказ грађевинских објеката. Ученицима

објаснити појам пресека коришћењем наставних помагала и рачунарске симулације. Упознати ученике са радом у рачунарској апликацији за унутрашње уређење стана наглашавајући функционалност и естетску вредност решења. Како би ученици функционализовали стечена знања предвидите мини-пројекат на тему израде скице хоризонталног и вертикалног пресека стана у коме ученици живе и уређење стана према истим. Скица може бити израђена на папиру или помоћу рачунара. Ученици своја решења скице грађевинског објекта и унутрашњег уређења стана самостално представљају током редовне наставе. У оквиру ових активности предвидети коришћење дигиталних презентација које су ученици израдили. Акценат треба да буде на дизајну мултимедијалних елемената презентације, начину представљања решења (ток презентације) и развоју вештине комуникације (контакт са публиком), а не на техници израде презентације. У оквиру ове активности потребно је обезбедити простор за дискусију и давање вршњачке повратне информације на основу успостављених критеријума.

Препоручени број часова је 18.

Ресурси и производња

Ово је сложена наставна област јер се у оквиру ње изучавају грађевинарство, пољопривреда, енергетика и екологија надовезује се на знања које су ученици стекли о ресурсима у петом разреду.

На почетку рада на овој области упознати ученике, на нивоу обавештености, са основном поделом грађевинских материјала (према пореклу и намени). Врсте, начин производње, основне карактеристике грађевинских материјала и њихову примену објаснити на елементарном нивоу, без улажења у детаље. Препоручљиво је ученицима показати угледне примере појединих грађевинских материјала или своје предавање поткрепити сликама, перспективама или мултимедијом.

Упознати ученике са конструктивним елементима грађевинског објекта (темељ, зидови, међуспратна конструкција, степенице и кров) уз међусобно функционално повезивање и начине изградње. Направити везу између конструктивних делова грађевинског објекта и материјала за њихову изградњу.

ивати их са њеним потребама. Уз помоћ мултимедије или слика упознати ученике са врстама грађевинских објеката у оквиру нискоградње, високоградње и хидроградње. Тежиште овог дела теме ставити на изградњи стамбених грађевинских објеката у оквиру класичног (традиционалног) и савременог начина изградње. У оквиру овог дела области ученици треба да повежу делове конструкције и начине градње грађевинског објекта са њиховом наменом.

Савремени начин изградње све више потискује традиционални начин изградње помоћу ручних алата и предност даје савременим грађевинским машинама уз помоћ којих се убрзава и побољшава квалитет изградње. У том смислу оспособити ученике да препознају и повезују алате и машине са врстама грађевинских радова (основна подела грађевинских машина и алата и њихове најважније карактеристике).

Тежиште дела теме, у вези енергетике, је на рационалној потрошњи енергије за загревање стана/куће. Указати на значај планирања избора материјала за изградњу грађевинског објекта и његове изолације још током пројектовања, са аспекта рационалне потрошње енергије и уштеде топлотне енергије. Повезати значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије. Упознати ученике са врстама грејања у кући/стану. Кроз разговор са ученицима и уз изношење различитих примера из живота, ученике упутити на правилно и безбедно коришћење уређаја за загревање и климатизацију простора у кући/стану, а све са циљем рационалне потрошње енергије. Посебно нагласити значај великих могућности коришћења обновљивих и алтернативних извора енергије за загревање стана/куће. За реализацију овог дела наставне теме користити мултимедију и разне узорке изолационих материјала.

У другом делу ове области, ученике упознати са организацијом рада у пољопривредној производњи и најважнијим машинама и уређајима које су неопходне за нормално одвијање производње. Кроз разне илустрације модела или мултимедију, оспособити ученике да препознају основне процесе пољопривредне производње са посебним освртом на производњу хране. Савремена пољопривредна производња не би могла да се замисли без савремених

машина и уређаја. Уз помоћ слика, мултимедије или макета ученицима треба представити најважније машине у пољопривреди са њиховим најбитнијим карактеристикама.

Истакнути значај рециклаже материјала и заштите животне средине у грађевинарству и пољопривреди. Организовати активне методе рада и учења (рад у малим групама) при чему ће ученицима бити омогућено да разумеју успостављање везе између квалитета животне средине и квалитета свог живота. Могуће је организовати нпр. интерни конкурс за предлог пројекта/активности којим би ученици приказали да разумеју које активности подстичу одрживост (нпр. штедња воде и енергије, разврставање отпада, рециклажа) као и да ли повезују значај тих активности са својим будућим животом, животом заједнице као и животом будућих генерација.

На крају ове области ученике поступно увести у свет практичног стваралаштва. Кроз практичан рад ученици стечена теоријска знања претварају у функционална, развијајући алгоритамски начин размишљања од идеје до реализације. Њихов стваралачки рад треба да се заснива на изради модела грађевинске или пољопривредне машине, уређаја или модела који користи обновљиве изворе енергије, уз обавезну примену мера заштите на раду.

Препоручени број часова је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине што даје простора за креативну слободу, индивидуализацију наставе и диференцијацију према способностима, полу и интересовањима ученика, могућностима школе и потребама животне средине. За остваривање исхода у овој области потребно је поступно уводити ученике у алгоритме конструкторског моделовања при изради сопственог пројекта, креирању планске документације (листа материјала, неопходан прибор и алат, редослед операција, процена трошкова) до извршавања радних операција, графичког представљања замисли и процене и вредновања.

Ученике треба упознати са могућношћу да се сами опредељују за одређену активност у оквиру дате теме која се односи на израду модела разних машина и уређаја у грађевинарству, израду макете грађевинског објекта или стана на основу плана и предлог за његово уређење као и моделовање машина и уређаја у пољопривредној производњи. Потребно је да ученици користе податке из различитих извора, самостално проналазе информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ, израђују макету/модел, поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду. Реализацијом својих пројеката откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, сазнавајући примену природних законитости у пракси. На тај начин ученици формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Уочавају како техника утиче позитивно на околину, а како се, понекад нарушава природни склад и како се могу смањити штетни утицаји на природно окружење и развијање еколошке свести. У пројекат се може укључити и више ученика уколико је рад сложенији, односно ако се ученици за такав вид сарадње одлуче. Ученици учествују у успостављању критеријума за вредновање, процењују свој рад и рад других и предлажу унапређење постојеће макете/модела.

На избор активности, може утицати и опремљеност кабинета алатом и материјалом.

У свим сегментима наставе у овој области, код ученика треба развијати предузетнички дух.

Препоручени број часова је 20.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

УНУТАР ПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ (дидактичко-методичког остваривања програма)

Садржаји предмета Техника и Технологија остварују се кроз међусобно повезивање наставних тема. Наставне теме се реализују интегрисано кроз практичан рад, истраживачке активности, пројектне задатке и решавање проблема из свакодневног живота. На тај начин ученици повезују стечена знања и вештине, развијају техничко-технолошке компетенције и сагледавају примену науученог у различитим животним и радним ситуацијама.

ПОШТОВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНИХ РАЗЛИКА КОД УЧЕНИКА

Настава се планира и реализује уважавајући индивидуалне карактеристике, способности, интересовања и предзнања ученика. Примењују се различити облици рада, методе и наставна средства како би се сваком ученику омогућило напредовање у складу са његовим могућностима. Задаци се диференцирају по нивоу сложености, а ученици се подстичу на самосталност, креативност, сарадњу и активно учешће у наставном процесу.

СТАНДАРДИ ОБРАЗОВНИХ ПОСТИГНУЋА

Назив наставне теме	Стандарди образовних постигнућа по нивоима		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
-Животно и радно окрућење -Саобраћај -Техничка и дигиталана писменост -Ресурси и прозводња -Конструкторско моделовање	ТЕХ.ОО.С.1.7. Препознаје важност енергетске ефикасности, уштеде енергије у ТЕХ.ОО.С.2.4. Препознаје основне саобраћајне знакове, правила понашања пешака и бициклиста на путу. Препознаје главне грађевинске материјале (камен, цигла, бетон, дрво).	ТЕХ.ОО.С.1.2. Објашњава принцип рада кућних инсталација ТЕХ.ОО.С.3.1. Самостално чита једноставније грађевинске планове, ситуационе планове и основе објеката. Црта једноставан технички цртеж у одговарајућој размери ТЕХ.ОО.С.1.5. Самостално и правилно користи ручне алате за обраду материјала при изради макета или	ТЕХ.ОО.С.2.5. Критички процењује утицај различитих грађевинских објеката и технологија на животну средину и предлаже идејна решења за употребу обновљивих извора енергије. ТЕХ.ОО.С.3.5 Самостално планира, пројектује и израђује сложеније моделе или макете грађевинских објеката користећи

		модела, поштујући све мере заштите на раду.	различите материјале на основу сопствене техничке документације. Користи рачунарске апликације (алтернативно) за једноставно дводимензионално техничко цртање или планирање простора.

Наставни предмет: Ликовна култура

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ЛИКОВНА КУЛТУРА

за 6. разред за период 2026-2030.године

Наставник:

Милица Трајковић

Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне културе јесте да подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета. - развијање способности ученика за опажање квалитета свих ликовних елемената;

- стварање услова да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да упознају њихова визуелна и ликовна својства;

- развијање способности ученика за визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење;

- развијање осетљивости за ликовне и визуелне вредности, које се стичу у настави, а примењују у раду и животу;

- развијање моторичких способности ученика и навике за лепо писање;

- развијање способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и савремене уметности.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	1	36

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ – ЛИКОВНА КУЛТУРА					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
Боја	17	Боја, Боја у уметности Боја на палети	По завршетку активности ученик ће бити у стању да:	естетичка, компетенција за учење,	српски језик, математика, биологија,

Простор	3	Комплементарне боје	користи одабране информације као подстицај	рад са подацима и информацијама,	историја,музичка култура,географија, техничко васпитање,цртање и играни филм,физичко васпитање,школске секције.
	7	Комплементарни парови боја (поентилизам)	за стваралачки рад; користи изражајна својства боја у	комуникација, сарадња,	
	4	Слојевито сликање	ликовном раду;	решавање проблема	
	5	Дејство боја на посматрача	познаје различите сликарске материјале и технике;	дигитална компетенција одговорно учешће у демократском друштву,	
		Светлост, светлина у уметности	користи изражајна својства комплементарних боја у ликовном раду;	одговоран однос према здрављу,	
		Илузија сенке и тродимензионалности	разматра сам и са другима шта и како је учио и где та знања може применити;	одговоран однос према околини	
		Боја и светлост	изражава своје замисли одабраном ликовном техником;	естетичка, компетенција за учење,	
		Скулптура и светлост	примени стечена знања и доживљена искуства на новим задацима;	рад са подацима и информацијама,	
		Уређење ентеријера	истражује односе ликовних елемената;	комуникација, сарадња,	
		Дизајн – обликовање употребних предмета	разуме улогу боја у свакодневном животу и њихово деловање на човека;	решавање проблема	
		Културно наслеђе – музеји	експериментише и користи ликовна својства различитих тонова боја;	дигитална компетенција одговорно учешће у демократском друштву,	
		Амбијент – простор	разуме утицај светлости на изглед предмета;	одговоран однос према здрављу,	
		Дизајн простора	изражава своје замисли одабраном ликовном техником;	одговоран однос према околини	
		Уређење – обликовање школског простора	Опише естетски доживљај простора и дизајна употребних предмета;	естетичка, компетенција за учење,	
		Текстура	повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј.	рад са подацима и информацијама,	
		Текстуре у природи и свету око нас		комуникација, сарадња,	
		Текстура керамике		решавање проблема	
		Цртачке текстуре			
		Сликарске текстуре			
		Вајарске текстуре			
		Мапа ума, изложба			
		Визуелне поруке			
		Визуелно споразумевање (изложба плаката са претходног часа и мапа ума)			
		Уметност некад и сад			
		Уобразиља			
		Стрип, анимирани и играни филм		естетичка, компетенција за учење,	

Текстура	Уобразиља и уметност Необично и надреално Замишљање: надреална композиција; необична уметничка остварења	описује естетски доживљај простора; обликује простор у коме живи користећи стечена знања из дизајна; обликује самостално, или у сарадњи с другима употребне предмете; постави изложбу радова; користи информације за стваралачки рад; уочава и разликује површине и текстуре; описује тактилни доживљај; уочава различите текстуре у делима природе и човека; користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; прави разноврсне текстуре на различитим подлогама или облицима; прави разноврсне текстуре линијама материјалом по избору или у апликативном програму; користи изражајна средства боје у изради текстуре; прави различите текстуре на тродимензионалном облику; користи усвојене информације у стварању ликовног дела; разматра са другима шта је учио и како то да представи визуелном поруком; разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у	рад са подацима и информацијама, комуникација, сарадња, решавање проблема естетичка, компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, комуникација, сарадња, решавање проблема дигитална компетенција одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини
Комуникација			
Уобразиља			

			свакодневном животу ликовном техником; разликује врсте визуелних порука и њихове намене. перцепира поруке које се преносе визуелним путем; кодира и декодира визуелне информације. идентификује теме у одабраним уметничким делима и уочава циљеве једноставних визуелних порука. уочава веб дизајн у окружењу и тумачи; развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем; изражава својезамисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; разликује врсте визуелних порука и њихове намене. идентификује теме у одабраним уметничким делима и разуме значај маште и способности имагинације. изрази своје замисли одабраном ликовном техником.		

ОБЛАСТ/ ТЕМА	НАЧИН ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА			АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
	Облицирада	Методе и технике	Средства	
1.СЛОБОДНО РИТМИЧКО ИЗРАЖАВАЊЕ 2.ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ 3. ТЕКСТУРА	-индивидуални рад; групни рад; рад са целим оделењем;	-излагање, инструкције наставника и практичан рад ученика; -разговор,демонстрација – (процеса,операција,рада,машина,музичке творевине и сл.),	-школске табле, постери, плакати, зидне новине, оловке, фломастери ,темпере, папири,	- развијање способности ученика за опажање квалитета свих

4. СВЕТЛИНА 5. БОЈА 6. СВЕТ УОБРАЗИЉЕ У ЛИКОВНИМ ДЕЛИМА	фронтални рад; тимски рад -рад у паровима	естетска анализа радова; -илустрована (предметом, шемом, графиком, симболом и слично.) и цртање према моделу; -игра са линијама; цртање; -симболима и графиком; слободно компоновање ритмичких целина; радови према пос-матрању облика; -линијом и обликом према посматраном предмету; естетска анализа; -усмено изражавање; обрада текста.	картон, лепило и маказе, говорна изражајна средства, разни природни и вештачки материјали и предмети, фолије, цртачки и сликарски материјали, вајарске технике, цртање и сликање, колаж, размештање и грађење, обликовна средства, слободан избор репродукција и оригинала, површином, бојом, светлином и сенком; цртежи и шеме, природни предмети, разни производи, модели, фотографије и слике, графофолије, читање и говор, дијафилм, видео касете, компјутер, телевизија, остала средства; уџбеник	ликовних елемената; - стварање услова да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да упознају њихова визуелна и ликовна својства; - развијање способности ученика за визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење; - развијање осетљивости за ликовне и визуелне вредности, које се стичу у настави, а примењују у раду и животу; - развијање способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и

				савремене уметности

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1. СЛОБОДНО РИТМИЧКО ИЗРАЖАВАЊЕ	<u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.1. описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)	ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт <u>ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст</u>	ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју <u>ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других</u> <u>ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)</u> ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности ЛК.3.3.4. разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота
2. ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	<u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су потребна знања	ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт <u>ЛК.2.3.1. лоцира одабрана</u>	

3. ТЕКСТУРА	<u>и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...)</u> <u>ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...)</u> <u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> <u>ЛК.1.3.1. описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода</u> <u>ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...)</u> <u>ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу</u> <u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> <u>ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове</u> <u>ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)</u> <u>ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)</u> <u>ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана</u>	<u>уметничка дела у историјски и друштвени контекст</u> <u>ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности</u> <u>ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)</u> <u>ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)</u> <u>ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности</u> <u>ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај,</u>	<u>ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности</u> <u>ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју</u> <u>ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју</u> <u>ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат</u> <u>ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)</u> <u>ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности</u> <u>ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметност</u> <u>ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија,</u>

4. СВЕТЛИНА	<u>за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...)</u> ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу <u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...) ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу	тему, карактеристике технике...) <u>ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)</u> ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст	техника и материјала визуелне уметности ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметност
5. БОЈА	<u>ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности</u> ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.1. описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и	ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности	ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности

6. СВЕТ УОБРАЗИЉЕ У ЛИКОВНИМ ДЕЛИМА	периода <u>ЛК.1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...)</u> <u>ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...)</u> <u>ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу</u>	класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности <u>ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)</u> <u>ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт</u> <u>ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)</u> <u>ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст</u>	класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности <u>ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју</u> <u>ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју</u> <u>ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју</u> <u>ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других</u> <u>ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности</u> <u>ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности</u> <u>ЛК.3.3.4. разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота</u> <u>ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности</u> <u>ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на</u>

		најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат <u>ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других</u> ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени

			ефекат <u>ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других</u> <u>ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)</u> ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности ЛК.3.3.4. разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота

Наставни предмет: Музичка култура

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета МУЗИЧКА КУЛТУРА

за 6. разред за период 2026-2030.године

1)Катарина Карић –професор музичке културе

2) Драган Петковић–професор музичке културе

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ предмета музичка култура је:

развијање интересовања, музикалности и креативности;

оспособљавање за разумевање могућности музичког изражавања;
развијање осетљивости за музичке вредности упознавањем музичке традиције и културе свога и других народа.

Задачи:
неговање способности извођења музике (певање/свирање);
стицање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музичких порука;
подстицање стваралачког ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике);
упознавање народне и уметничке музике свога и других народа;
развијање критичког мишљења;
упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке уметности;
неговање смисла за заједничко музицирање у свим облицима васпитно-образовног рада са ученицима и припремање програма за културну и јавну делатност школе;
упознавање занимања музичке струке.

Шести разред

Наставни предмет: **МУЗИЧКА КУЛТУРА 6**

Циљ: учења Музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа; стицање знања о музичким инструментима;

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова			
Редовна настава	1	36			
Слободна наставна активност-хор	1	36			
НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Певањем и свирањем	20	-певање, свирање и основе музичке писмености: - певати и свирати народне, дечије, уметничке песме, каноне и песме наших и страних композитора Извођење (певање или свирање) једноставне ритмичке и мелодијске мотиве на дечијим и ритмичким и мелодијским инструментима у стилу музике средњег века и ренесансе.	На крају часа ученик ће бити у стању да: -изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције;	-естетичка компетенција Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким пољима свог деловања Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и	Српски језик и књижевност Матерњи језик Историја Страни језици Математика Ликовна култура

		Кроз обраду песама упознати F-dur, D-dur i d-mol lestvicu	– развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом	доприноси очувању природних и културних добара. -сарадња; Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.	
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	12	Елементи музичке изражајност: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменалних композиција, домаћих и страних композитора уз основне информације о делу и композитору Слушање дела традиционалне фолклорне народне музике.	- изражава се покретима за време слушања музике; -вербализује свој доживљај музике; -идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; -анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	-компетенција комуникације - Уме јасно и употребом стручних речи да изрази своје мишљење о музичком делу и толерише мишљење других -естетичка компетенција - Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара. -Одговоран однос према здрављу - Препознаје сигурносне и здравствене ризике у животу и раду,	Српски језик и књижевност Историја Географија Ликовна култура Информатика и рачунарство
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	4	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи различите изворе звука.	- користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет;	-компетенција сарадње Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.	Историја Страни језици Математика Ликовна култура

		Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст.	- изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштује друге	Физичко и здравствено васпитање

Образовни стандарди:

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Извођење музике	Ученик уме да: 1.3.1 пева једноставне дечије, народне и популарне композиције 1.3.2 изводи једноставне дечије, народне и популарне композиције на бар једном инструменту		3.3.1 Ученик уме да изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима
Слушање музике	Ученик уме да: 1.2.1 именује музичке изражајне елементе 1.2.2 извођачки састав 1.2.3 музичке жанрове 1.2.4 српски музички фолклор	2.2.1 Ученик уме да опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опаženим музичких елемената 2.2.2 Ученик уме да препозна структуру одређеног жанра	Ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опаženих карактеристика са: 3.2.1 структуралном и драматуршком димензијом звучног примера 3.2.2 жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера 3.2.3 контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора
Музичко стваралаштво	1.4.1 Ученик уме да прави једноставније музичке инструменте 1.4.2 Ученик уме да осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела		3.4.1 Ученик уме да осмишља пратеће аранжмане за орфов инструментариј и друге задате музичке инструменте 3.4.2 Ученик уме да импровизује и/или компонује мање музичке целине у оквиру различитих жанрова и стилова 3.4.3 Ученик уме да осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.

	1.4.3 Ученик изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним инструментима 1.4.4 Ученик уме да учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст		

НАЧИН ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

ОБЛАСТ/ ТЕМА	НАЧИН ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКОГ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА			АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
	Облици рада	Методике	и Средства	
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (Певање и свирање)	фронтални индивидуални праћење рада ученика рад у пару групни	дијалогска, монологска, демонстративна, индивидуални рад, рад по групама комбинована	ритмички и мелодијски музички инструменти пиано табла уџбеник	слушају самостално демонстрирају проширују своје гласовне могућности анализирају
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	фронтални индивидуални праћење рада ученика рад у пару групни	монологска, дијалогска, илустративна, демонстративна слушање аудио примера	ЦД плејер табла слике презентације клавир рачунар	слушају упоређују активно учествују у дијалогу, развијају музички укус објашњавају систематизују
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	фронтални индивидуални праћење рада ученика рад у пару групни	монологска, дијалогска, рад у групама, рад у паровима, демонстративна, илустративна, комбинована практичан рад	музички инструменти слике табла уџбеник рачунар	слушају стварају разговарају истражују упоређују компоују импровизују

Програм рада ваннаставних активности

Циљ: обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, саваладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Значајан је утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој), тако да и певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности.

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ					
ОБЛАСТ/ ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈИ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	108	1. одабир и разврставање гласова; 2. вежбе дисања, дикције и интонације; 3. хорско распевавање и техничке вежбе; 4. интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски); 5. музичка и психолошка обрада композиције; 6. увежбавање хорских деоница појединачно и заједно; 7. остваривање програма и наступа према Школском и Годишњем програму рада школе.	изводи музичке примере користећи глас, самостално и у групи; примењује правилну технику певања; примењује различита средства изражајног певања; примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;	-компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; -сарадња; - дигитална компетенција -одговоран однос према здрављу -предузимљивост и оријентација ка предузетништву,	Српски језик и књижевност Матерњи језик Историја Страни језици

Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање

6.разред

Циљ наставе физичког и здравственог васпитања је да својим разноврсним и систематским моторичким активностима, повезаним са осталим васпитно-образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика, развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Општи задаци су:

- ☐ тварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе физичког и здравственог васпитања сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе физичког и здравственог васпитања буду у потпуности реализовани.
- ☐ Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела.
- ☐ Развој и усавршавање моторичких способности.

- ☐ Стицање моторичких умења која су као садржаји утврђени програмом физичког и здравственог васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање.
- ☐ Усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког и здравственог васпитања дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја.
- ☐ Формирање морално-вољних квалитета личности.
- ☐ Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада.
- ☐ Стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.

Оперативни изадаци

- ☐ Усмерени развој основних моторичких способности: брзине, гipкости и координације;
- ☐ Стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког и здравственог васпитања;
- ☐ Примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичења и сл.);
- ☐ Задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл.;
- ☐ Естетско изражавање покретом и кретањима и доживљавање естетских вредности;
- ☐ Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Начин остваривања програма:

Наставни садржаји и остале активности у склопу физичког и здравственог васпитања остварују се у непосредној настави са ученицима. Акценат је стављен на активности ученика и начине како да што више сами проналазе решења у интеракцији са наставником. Настава се одвија у школском дворишту и учионици, уз помоћ реквизита који су на располагању.

Облици рада: фронтални, индивидуално-фронтални, групни и индивидуални.

Методичко-организационе форме рада: врста или почетак, талас, станице, допунска вежба.

Методе рада: живе речи, практичног вежбања, демонстрације, приказивања.

Исходи	Тема	Бр.час.	Наставни садржај	Корелација
Ученик разуме значај атлетике у смислу различитих облика кретања и промене брзине у свакодневници. Ученик кроз поступак обуке вежбама успева да повезује технику трчања различитих делова тела. Ученик разуме значај положаја тела при ниском старту, зна да опише значај и имплементира га на часовима.	Атлетика	12	Усавршавање технике спринтерског трчања (рад ногу и руку, положај трупа и главе) Техника ниског старта и стартног убрзања Трчање деоница до 50 м Штафетно трчање уз измену штафета у различитим формама (парови, четворке и др.) у ходу и трку Трчање на средњим дистанцама и крос Крос полигон у школском дворишту (трчање по различитим врстама подлоге) Скок у даљ	Математика, физика,

Ученик разуме и без проблема извршава штафетне промене у зонама предвиђеним за то. Ученик зна значај издржљивости, као једну од главних способности човека за крос трке. Зна вежбе за развој исте. Ученик уме да изведе технику скока увис и даљ, техникама увинуће и маказице, долази до крајњег циља кроз вежбе обуке, зна правила, мерење резултата пази на своју и безбедност осталих ученика. Ученик правилно изводи технику бацања кугле, зна правила, мери резултат и пази на своју и безбедност осталих ученика.			Скок увис – техником „маказе“ Бацање лоптице (хватање, држање, стварање осећаја за реквизит) Бацање кугле из залета	биологија, информатика
☐ Кроз вежбе обуке ученик успешно изводи колут напред и колут назад. Разуме значај ове вежбе и моторичке способности које се њоме развијају. ☐ Ученик самостално изводи летећи колут. ☐ Ученик уме да изведе став на шакама уз зид и асистенцију наставника, уз зид без асистенције наставника, као и без зида уз асистенцију наставника. Води рачуна о безбедности и разуме значај методичко-организационих форми рада (МОФР) – врста или почетак. ☐ Ученик самостално или уз помоћ наставника и олакшаних услова успешно изводи предмет странце на обе стране и разуме које се моторичке способности развијају овом вежбом. ☐ Ученик успешно изводи прескок згрчно и разножно, након савладаних предвежби уз помоћ наставника. ☐ Ученик успешно изводи њихове у упору до седа разножно о разбој, а затим саскок уз помоћ наставника. ☐ Ученице успешно одржавају равнотежу на ниској греди, увежбавају елементе, а затим самостално састављају и изводе свој састав.	Вежба на справама и тлу	24	☐ Из раскорачног става колут назад до раскорачног става. ☐ Из раскорачног става колут напред до раскорачног става. ☐ Летећи колут. ☐ Претмет упором странце. ☐ Став на шакама уз асистенцију наставника. ☐ Мост заклоном и усклон уз асистенцију наставника. ☐ Претмет упором странце у обе стране. ☐ Два узастопна предмета упором странце. ☐ Став на шакама. ☐ Предвежбе за прескок разношком преко коња (110 cm). ☐ Обука за згрчни прескок. ☐ Њих у упору и саскок предношком. ☐ Њих у упору и саскок заношком. ☐ Њих у упору, предњихом упор до седа разножно, саседом снажити и зањихом саскок. ☐ Боком поред греде, суножним одскоком наскок на греду суножно, различити начини ходања, суножним одскоком доскок на место одскока, вага претклоном и заножњем и саскок згрчено.	Математика, физика, биологија, информатика

☐ Ученик разуме значај кретања у ставу (паралелни и дијагонални) и примењује га у нападу и одбрани. ☐ Ученик разуме значај пивотирања, правилно примењује технику и успешно је изводи. ☐ Ученик успешно изводи додавање и хватање лопте, правилно поставља тело приликом хватања и додавања и разуме значај правилног положаја тела. ☐ Ученик успешно изводи дриблинг у месту и кретању, примењује га на часовима и у игри и разуме његов значај. ☐ Ученик кроз вежбе шутирања на кош успешно изводи правилан шут из места и после кретања. ☐ Ученик се правилно креће без лопте, користи демаркацију и разуме значај ових елемената игре. ☐ Ученик разуме позиције играча на терену и правилно се поставља на почетку напада. ☐ Ученик познаје основна правила кошаркашке игре: трајање утакмице, извођење слободног бацања, измене играча, тајм-аут, личне грешке (фаулове) и подбацавање.	Спортске игре	20	Наставни садржаји • Основни ставови у нападу и одбрани. • Основни став у нападу са лоптом. • Основни став у одбрани – паралелни и дијагонални. • Техника пивотирања. • Хватање и додавање лопте у месту и кретању (хватање лопти које долазе високо, средње и ниско). • Додавање са две руке са груди – директно и о под. • Додавање једном руком испред рамена – директно и о под. • Додавање обема рукама изнад главе. • Дриблинг у месту једном руком из основног става. • Укрштени полазак у дриблинг. • Правoliniјски дриблинг са променом ритма, са и без заустављања. • Предња промена правца. • Кретање у одбрани. • Кретање у паралелном ставу. • Кретање у дијагоналном ставу. • Шут на кош из места. • Скок-шут. • Двокорачни улаз са згодне стране. • Повезивање нападачких елемената у акционе целине. • Кретање без лопте у нападу. • Демаркирање. • Игра 1 : 1 са и без лопте. • Контранапад. • Позициони напад и одбрана (2 : 2, 3 : 3, 5 : 5).	Математика, физика, биологија, информатика
☐ Ученик разуме значај тестирања и праћења сопствених физичких способности. ☐ Ученик се максимално ангажује приликом тестирања и даје свој максимум ради добијања веродостојних резултата.	Тестирање	10	Мерење моторичких и морфолошких способности (ММС) • Телесна висина и телесна тежина. • Трчање 4 × 10 m. • Лежање – сед и издржај у вису згибом.	Математика, физика, биологија, информатика

			- Скок у даљ из места и претклон у седу. - Шатл ран (Shuttle run).	
Ритмичка гимнастика и корективне вежбе - Ученик успева да изведе кретање уз ритам и мелодију. - Извођење прескока вијачом на различите начине: скоком, наскоком, корачном техником, уназад. - Усвајање ритма народних кола, повезивање корака са музиком и синхронизација. - Разумевање значаја корективних и превентивних вежби. - Разумевање настанка деформитета и мишићног дисбаланса у телу.	Остале активности	6	Ритмичка гимнастика и плес - Естетско обликовање корака, рад руку и њихове комбинације. - Скокови: галоп, дечји, мачји, далековисоки и полкин корак. - Вијача: мачји скок, а за напредније ученице далековисоки скок. - Лопта: бацања у чеоној и бочној равни повезана са наученим поскоцима и скоковима. - Замаси рукама. - Обруч: вртење обруча око руке; котрљање обруча по тлу повезано са поскоцима и скоковима. - Замаси рукама. - Плесови: „Моравац“, „Влашка игра“, друштвени плес. - Корективно-педагошки рад са ученицима смањених физичких способности, са телесним деформитетима и неправилним држањем тела.	Математика, физика, биологија, информатика

ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ				
ИСХОДИ	ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	НАСТАВНИ САДРЖАЈ	КОРЕЛАЦИЈА
*Разуме сврху и значај вежбања; *Доводи у везу физичко вежбање и здравље; *Примењује хигијенске мере пре, током и након вежбања; *Правилно се храни; *Препознаје врсту повреде; *Користи стечена умења, знања и навике у свакодневним условима живота и рада; *Чува животну средину током вежбања. Исходи се односе на све наставне области	ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	8	Упознавање са наставним садржајима, предметом и наставником. Свођење оцена.	Математика, физика, биологија, Информатика
	СПОРТСКЕ ИГРЕ	46	Учење ставова, основних кретања, технике овладавања лоптом: вођење лопте, додавања, пријем, спајање техника у целине, шутеви на гол/кош, пријем сервиса, сервис у одбојци, одигравање прстима, смеч, чекић, блокирање.	Математика, физика, биологија, Информатика
		Укупно		

		54	Дупли пас, дриблинг, промена места, одигравање главом, пријем лопте коленом... Дриблинг променом правца, ролинг, наскок, блок	

Изборни предмет: Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: VI ФОНД ЧАСОВА: - Недељно: 1 - Годишње: 36	ЦИЉ: Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности. Он је намењен наставнику као смерница за рад и односи се на цео други циклус, а повезан је са достизањем исхода и развојем компетенција. Може се рећи да је циљ намера, исход мерљив резултат те намере, а компетенција функционална примена те намере у реалном контексту. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права Демократско друштво Процеси у савременом свету Грађански активизам По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: • својим речима и на примеру	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: Фронтални рад Групни рад Рад у пару Радионице Дебате Методе: • сарадња; • решавање проблема; • рад са подацима и информацијама; • дигитална компетенција; • комуникација; • одговоран однос према околини; • одговоран однос према здрављу. • комуникација • дискусија ИКТ И СРЕДСТВА: Рачунар Пројектор Паметна табла Филмови и видео материјали Мобилни телефони у служби едукације ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА:	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: • активност и учешће на часу • поштовање правила и других ученика ☐ • сарадња у групном раду ☐ • одговорност према задацима • поштовање рокова и договора ☐ • способност слушања и уважавања других ☐ • креативност у извршавању задатака ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: - Истиче се - Дobar - Задовољава Портфолио ученика: радови, плакати, презентације...

	образложи везу права и одговорности • наведе примере за групу права слобода да и заштита од; • аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; • штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; • препозна ситуације кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; • на правилан начин користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт, подела власти; • својим речима на примеру образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти; • препозна стварну партиципацију ученика у одељењу и школи; • наведе примере позитивног коришћења интернета и мобилног телефона; • образложи могући утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; • разликује безбедно од небезбедног понашања на друштвеним мрежама; • примењује 7 златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; • препознаје ситуације интернет насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; • учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања;	Планирање и извођење истраживања ставова и/или понашања ученика у школи употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона. Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем. Избор теме, узорка и инструмента истраживања. Спровођење истраживања. Обрада података. Тумачење резултата. Припрема и презентација добијених резултата. Евалуација истраживања.	

	• учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака; • презентује спроведено истраживање и добијене резултате; • процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин; • учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; • проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.		
	ЦИЉ: [Дефинисати циљ из програма] МОДУЛИ/ ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ: [Навести главне модуле] КЉУЧНИ ИСХОДИ: [Шта ће ученик умети да уради]	<i>Из дидактичко методичког упутства</i> ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ РАДА: [Радионице, пројекти, терен] ИКТ И СРЕДСТВА: [Дигитални алати, материјали] ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: [Како ће презентовати рад (изложба, сајт, квиз...)]	КРИТЕРИЈУМИ ПРАЋЕЊА: [Ангажовање, сарадња, креативност] ОЦЕЊИВАЊЕ: [Описно оцењивање: истиче се / добар / задовољава и вођење портфолија]

Изборни предмет: Верска настава

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предмета Православни катихизис за 6.разред за период 2026-2030.године

Годишњи фонд часова: 36

Недељни фонд часова: 1

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) у основном образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот(димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној имисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА ВЕРСКЕ НАСТАВЕ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

Редни број теме	Тема/област	обрада	понављање	вежбе	систематизација	укупно	МЕСЕЦИ											
							IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI		
I	УВОД	1	-	-	-	1	I 1											
II	ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖИЈЕГ	3	2	-	-	5	II 3	II 2										

2

Редни број теме	Тема/област	обрад	понављање	вежбе	систематизација	укупно	МЕСЕЦИ											
							III 3	III 2										
IV	БОГО ЧОВЕК ИСУС ХРИСТОС	12	3	-	2	17		IV 2	IV 4	IV 3	IV 2	IV 4	IV 2					
V	ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА	5	2	-	1	8							V 2	V 4	V 2			
УКУПНО	5	24	9	-	3	36	4	5	4	4	3	2	4	4	4	2		

Кључни појмови садржаја у оквиру тематских области:

Припрема света за долазак Сина Божијег:Јевреји,Месија,СтариЗавет,мит,религија...

Увод у Нови Завет:Откровење,вере,Јеванђеље,Библија,Апостоли...

Богочовек Исус Христос:Бог,СветаТројица,празници...

Црква Духа Светога:Литургија,саборност,причешће,вера,православље,Црква...

Ре- дни број	Исходи	Теме/области	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступци остваривања програма
I	По завршетку теме ученик ће моћи да: Сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 6.разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово пред знање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.	УВОД	Циљ наставе у 6. разреду јесте да се покаже да је Син Божији постао нови Адам, преко кога се остварује јединство створене природе и Бога. У контексту догађаја везаних за Христа треба ученицима скренути пажњу на слободу, како Бога, тако и човека, као кључног елемента у остварењу јединства Бога и тварне природе у коме створена природа превазилази смрт. Треба нагласити, такође, да у случају Христа слобода човека у односу на Бога изражава као вера у Бога Оца и његово обећање, односно као љубав према Богу Оцу која кроз Литургију чини присутним у историји оно што нам је Бог обећао да ћес е деситина крају, а то је Царство Божије. Ово треба довести у везу са дефиницијом вере кодап. Павла (Јев. 11, 1 и даље), коју он поистовећује са љубављу, односно са Литургијском заједницом (1 Кор. 12-13). -Црква је конкретна литургијска заједница;	<i>Компетенција за учење</i> Има позитиван одговоран однос према учењу. <i>Комуникација</i> Уважава саговорника реагујући на његову личност. <i>Сарадња</i> доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге чланове тима или групе. <i>Компетенција за целоживотно учење</i> уме да процени степеном	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало настално да има на уму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. <i>Врсте наставе</i> Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (34 часова) практична настава (2 часа)

Редни број	Исходи	Теме/области	Садржаји програма	Међупредметне компетенције	Начини поступци остваривања програма
II	моћи да каже да су Јевреји пред долазак Месије били под Римском окупацијом и да су међу њима постојале поделе; моћи да препозна да су Јевреји очекивали Месију на основу старозаветних пророштва; моћи да преприча живот Светог	ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖИЈЕГ	Теме: Тајна Христова..., Христос је Син Божији који је постао човек..., треба реализовати опис Христовог живота за забележеног у Јеванђељима и одлукама 1. и 4. Васељенског сабора, аливиђеног, протумаченог литургијске перспективе. Тиме се показује да је догађај истовремено јединство многих преко једног првог Богом, као што је Исус Христос конкретна личност у којој је поново остварена заједница створена природом Богом, због чега је Исус Христос једини спаситељ света, присутан у догађају заједништвас Богом и са људима. На овај закључак нас упућује литургијски виђење Христа. На овај начин Христос престаје да буде индивидуа, и постаје оно што јесте - личност која да би постојала претпоставља заједницу са Богом, с другим људима и природом, нашта указује литургијски догађај.	Компетенција за учење Мотивисан је и способан да сам издално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. Естетичка компетенција Препознаје и изражава сопствене стваралачке способности и креативност свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања. Комуникација Изражава своје ставове, мишљења,	Током реализације програма наставе учења примењиваће се следећи поступци, начини и облици рада: - Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика са циљевима, исходама, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног

Јована Претече и Крстите ља Господње г и каже да је он припрема о народ за долазак Хр иста; моћи да доживи врлински живот и покајање као припрему за сусрет са Христом.				катихизиса, групарасполаже. -Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене неактивне наставе, која својом динамиком подсти че ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на са знајно информ мативно. -Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтев има у Погледу употребе разноврсних метода,

Редни број	Исходи	Теме/области	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начини поступци остваривања програма
III	моћи да закључи да једоласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима; моћи да наведенекеодновозаветних књига и околности њиховог настанка; моћи да пронађе одређени библијски одељак; моћи да каже да се Библија користи на богослужењима; моћи да именује Јеванђеље и пре позна њихове иконографске симболе; бити подстакнут на читање Светог Писма.	УВОД У НОВИ ЗАВЕТ	Теме: Рођење Христово..., Улога Бога у спасењу..., Улога човека у спасењу... и Христово страдање и васкрсење, треба, такође, реализовати на основу све дочанстава забележених у Св. Писму Новог Завета, а затим и на основу светотоачких тумачења, уз наглашавање да је кључни елеменат у Тајни Христовој слобода, како Бога, тако и човека, и то слобода која се изражава као љубав према другом. Зачеће Господа Исуса Христа од Духа Светог и Марије Девојке указује на то да је овај догађај акт слободе, како и Бога, тако и човека. Марија је на иницијативу Бога Оца слободно пристала да роди Сина Божијег као човека (в. Лк. 1, 34-38). Ово је посебно важно напоменути због тога што се и овде уочава да Бог, приликом сједињења створене природе са њим Христу, поштује човекову слободу (у овом случају то је била Марија Дјева), као што је поштовао и слободу првог човека Адама. Док је први човек Адам своју слободу	<i>Компетенција за учење</i> Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује новознања; користити могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. <i>Одговорно учење у демократској друштву</i> Понаша се одговорно, толерантно у друштву. <i>Одговоран однос према околини</i> Сагледава активности (обрасци понашања), на	Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспонованог наставног садржаја у педагошкој дидактичкој решења, наставник битреба ло да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. - У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. - Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Ре- дни број	Исходи	Теме/области	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступци остваривања програма
IV	моћи да преприча догађаја Благовести и да препозна да је то,,почетак спасења,,; моћи да препозна службу анђела као гласника и служитеља Божијих; моћи да препозна Богородичино прихватање воље Божије као израз слободе; моћи да уочи да је заразлику од Еве, Богородица послушала Бога; моћи да преприча неке од догађаја из живота Пресвете Богородице и повеже их са Богородичиним празницима; моћи да преприча библијски опис Рођења Христовог; моћи да препозна да је Христос дошао на свет да сједини Бога и човека;	БОГОЧО-ВЕК ИСУС ХРИСТОС	Одбио у заједници са Богом (у чему је и суштина првородног греха), нови Адам, Христос, од почетка до краја остао је у заједници са Богом и поред свих искушења. Намишљања, осећања, то указује читав земаљски живот Исуса Христа - почевши од кушања у пустињи, пасве до његовог страдања на крсту и смрти. Страдање Христа као Сина Божијег и човека јесте израз његове слободе као љубави према Богу Оцу. Јер, Христос као човек слободно, из љубави према Богу Оцу, иде у смрт. Овде треб нагласити улогу личности (човека) у спасењу природе од смрти. Васкрсење Христово из мртвих је израз слободе, љубави Бога Оца према Христу. То је и	Одговорно учешће у демократском друштву Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву. <i>Естетичка компетенција</i> <i>Комуникација</i> Изражава своје ставове, на позитиван, конструктиван и аргументован начин. <i>Одговоран однос према околини</i> Сагледава које активности (обрасци понашања), наличном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу,	Вредновање самосталног рада ученика; -Праћење рада на часу; -Комбиновање више врста дидактичког материјала; -Илустрација, шеме, мапаума; -ППТ презентације; -Коришћење веб -алата;

			сказано тврдњом апостола да је Бог Отац Духом Светим васкрсао Исуса и з мртвих, да га је васкрсао слободно,из љубави.Међутим,у контексту васкрсења Христовог треба посебно скренути пажњу ученицима на то да Христос не васкрсава сам,већ да	

Редни број	Исходи	Теме/области	Садржај програма	Међупредметне компетенције	Начин поступка остваривања програма
V	моћи да преприча догађаје Вазнесења и Педесетнице; моћи да каже да је силаском Духа Светог на апостоле рођена Црква Христова; моћи да именује неколико светих апостола и наведене од догађаја из њиховог живота; моћи да уочи да су у Римском царству хришћани били гоњени и наведе неке од примера мучеништва;	ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА	Да би смо указали на сличности и разлике између Христа као новог Адама и старог Адама, треба из Старог Завета користити опис стварања и живота првог човека Адама, као и литургијско виђење улоге Бога и човека у спасењу света. На пример, икона православне иконографије који показују Христов живот треба указати на наведене чињенице да је Христос и Бог и човек и да је Христос као личност везан за Бога Оца. (На пример, у сцени рођења	Одговорно учешће у демократском друштву Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима. Одговорно однос према здрављу Рад са подацима и информацијама Естетска компетенција	У раду са ученицима користиће се разноврсни облици рада прилагођени садржајима који се обрађују: -Фронтални; -Индивидуални; -Дијалошки; -Тимски; -Групни; -Илустративни; -Практични. Евалуација наставе Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина:

моћи да објасни значај доношења Миланског дикта; моћи да усвоји вредност толеранције међу људима различитих верских убјеђења.	Христовог, јасно се види да Христос није обично дете, већ тина, Син Божији; Христос у наручју Богородице, за разлику од ренесансног приказивања ове сцене, где се Христос нимало не еразликује од обичне новорођенчади, приказује се као онај који благосиља и од кога зависи постојање свих нас, па и Богородице, а не обрнуто, итд.). - Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер,	процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу испитивањем ставова.

Међупредметно повезивање

садржај верске наставе, међупредметно повезивање се може остварити са садржајима наставних предмета:

Српски језик, Историја (средњи век, хришћанство), Географија (регионална географија Еврапе; Опште географске одлике Европе), (демографске и географске одлике средине за које се везује радња датена наставне јединице), Грађанско васпитање, Ликовна култура, Музичка култура.

План провере оставрености исхода				
Шта пратимо		Поступак оцењивања	Иструенти оцењивања	Време
Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; а; разумевање, примена и вредновање научених поступака;	Непосредно општо оцењивање ученика може се вршити кроз: Усмено испитивање; Писмено испитивање; Посматрање понашања ученика; Редовно доношење домаћег задатка; Прегледање свеске; Вођење евиденције од стране наставника о јављању на часовима	Свакодневно бележење активности ученика на часу усвеску евиденције наставника. Формативно свакодневно оцењивање усмених одговора ученика. - Степен активности ученика на часу, индивидуално, упару или у групи	Број јављања: Зајављање + Зајављање више пута ++ За више јављања, одговоре, активност/истиче се Конечно одговор -	Свакодневно бележење током године

рад са подацимаи рад на различитим врстама текстова;				

План провер еоставрености исхода				
уметничкоизраж авање ; вештинеи решавањезадатак а.	Оценуистичеседобијаучениккоји: -лакологичкиповезујечињеницеипојмове; -самосталноизводизакључкекојисезаснивајунапо дацима; -решава проблеме на нивоус стваралачкогмишљењаиупотпуностикритичкир асуђује; -показујеизузетнусамосталностуизузетновисокс тепен иангажовања; -показујеодговоранодноспремараду/припремљен језачас. <u>Оценудобардобијаучениккоји:</u> -у великој мери показује способност применезнањаилогичкиповезујечињеницеипојм ове; -самосталноизводизакључкекојисезаснивајунапо дацима;	-Комисија ученикаионаставника. -Однос премаобавезама идодељенимзадужењи ма	Активност наПресек стањепотромесечју часу(учесталостиквалитетјавља ња на часу помесецима); Учесталостпомесецима.	
		-Усменоодговарање. -Степенинивосарадња садругимученицима.	Свеобухватност одговора;Хронолошка појмовнапрецизност;Хоризонта лно ивертикално повезивањеградива;Самостално ст уодговарању.	По потреби,бар једном иуполугодишту
		-Описнооцењивање. -Самоиницијати- вност	Наосновуцелокупноградаученик а токомполугођа.	На крајуполугодиштаи школскегодине
		-Редовностдоношења домаћег.	За три недоношењадомаћегминусу свес ку,анакон опомене и удневникаоактивност.	Свакодневнотокомгодине,праће ње/пресек стањанатромесечју

-решава поједине проблеме на нивоустваралачкогмишљењаиузнатнојмерикритичкирасуђује;			

План провере оставрености исхода				
	-показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. <u>Оцену задовољава добија ученик који:</u> -удовољној мери покаује способност употребе информација;	-Прегледањесвески.	Уредност; Свезабележеносачасова.	Три пута уједном полугођу
		-Писане провере(једномуполугођу),свеска евиденције.	На основу целокупног рада ученика токомполугодишта.	Попотреби

План провере оставрености исхода			
-узнатнојмерилогичкиповезујечиницеипојмове; -већимделомсамосталноизводи закључкекојисе заснивају на подацима делимичносамосталнорешавапојединепроблеме; -удовољнојмерикритичкирасуђује; -показуједелимичнистепенактивностииангажовања.	Групни рад(посматрањенаставника,излагање група),свескаевиденције. иРад у пару(посматрањенаставника,излагање парова,процена осталихученика). Вредновањесамосталног радаученика: ППТ,истраживање одатој личности догађају. Провера знањакоје ученициу свајајуначасуииспитивањеставова. -Формативнооцењивање.	Сарадњаугрупи (свичлановисуукључени,свиимају задатазабележеноусвескама...) Степензнањасвихчлановагрупе Квалитативно иквантитативнопроцењивањерезултатарада, продукатагрупа(пано,табела...) Хоризонтално ивертикалноповезивањеградива -Број и квалитетдобровољног учешћау разним наставним иваннаставнимактивностима(израда паноа,краткопредавање,вођење квиза,израда асоцијација...)	Попотреби

План провере оставрености исхода			
Ангажовањеученика унастави:Процењујесе:одговоранодносно премараду,постављенимзадацима, иисказаноинтересовањеи	показује изузетну самосталност уз изузетновисокстепенактивностииангажовања(истичесе) показуједелимичнистепенактивностииангажовања(добар)	Вођењеевиденције одстраненаставника: -Јављању начасовима(учесталост иактивност);	-Свештојерађеноначасуналази се уНа свакомчасу свескама иуреднојенаписано; токомшколског -Учесталост јављањаодине. иактивностпомесецима;

мотивацију заучење инапредовање ; активноучествовањеу настави исарадњуса другима.	показујемањистепенактивностииангажо вања(задовољава)	-Успешности угрупном раду,раду пару(ангажовање,продукти); -Посета културно- историјскиминституцијама идогађајима; - Израдапаноа,ППрезентациј а,различитих врстаизлагања.	-Учествоје, помажедругима, уизрађујесамосталноилиусарадњисадруг имапродуктерада; -Број и квалитетдобровољног учешћа. уразним наставним иваннаставнимактивностима(такмичења ,израда паноа, краткопредавање,вођењеквиза,израдаас оцијација...); -Иницијативаиквалитетпродукта	Пресек стањапотромес ечјима

Пројектна настава

У плану је наставак пројектне наставе на тему „Сачувајмо наше писмо-ћирилицу.“ Подстакнути темама конкурса „Колевка“ и „Моја отаџбина Србија“ имамо за циљ да ђацима приближимо самостално сачување нашег писма као и потребу да се оно сачува јер само писмо једног народа чини његов идентитет.

Начин прилагођавања програма образовања ученицима којима је потребна додатна образовна подршка

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)

Већа индивидуализација наставе;

Размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи;

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја;

Исведруго што ће се применити у складу са конкретним ситуацијама

Наставни предмет: Немачки језик

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК за 6. разред

Циљ наставе немачког језика заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању како страног тако и матерњег језика. Током основног образовања ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној

комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика. Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	72
Допунска настава	1	12
Додатна настава	1	12

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЃУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
1.Школа и школски живот 2.Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.) 3.Географске особености 4.Становање – форме, навике 5.Живи свет – природа, љубимци 6.Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)	72	Сви садржаји у оквиру наставе усмерени су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика.	–уме да опише једноставне ситуације – разуме кратка и једноставна упутства – даје кратка и једноставна упутства и молбе -користи једноставне фразе -усваја правопис и нове речи -може да води једноставан дијалог	КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ Ученик уочава структуру градива тј. активно одваја битно од небитног ВЕШТИНА КОМУНИКАЦИЈЕ Усмене и писане комуникације Изражава своје ставове и мишљења, осећања и вредности на позитиван и аргументован начин. Негује културу дијалога ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА Подразумева сигурну и критичку употребу електронских медија у учењу, у слободном времену и комуницирању. ВЕШТИНА САРАДЊЕ Активно слуша и поставља релевантна питања	-Енглески језик -Словачки језик -Српски језик и књижевност -Музичка култура -Ликовна култура -Географија -Информатика

			Начин реализације	Активности ученика

Садржаји програма (наставне теме)	Програма	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ШКОЛА И ШКОЛСКИ ЖИВОТ		-слушање текста где је описан начин наставе у немачком говорном подручју -учење назива школских предмета на немачком језику -креирање распореда часова на немачком језику	10	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по групама, индивидуални рад
2.ПОРОДИЦА И УЖЕ ОКРУЖЕЊЕ (РОДБИНА, ПРИЈАТЕЉИ...)		-слушање кратких и једноставних текстова у којима су представљени чланови породице -описивање своје породице -описивање активности са породицом и пријатељима	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад
3.ГЕОГРАФСKE ОСОБЕНОСТИ		-слушање текста о главним градовима немачког говорног подручја -усвајање географских појмова (Deutschland, die Schweiz, Österreich, Serbien, die Hauptstadt) -једноставно описивање	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима и групама, индивидуални рад
4.СТАНОВАЊЕ – ФОРМЕ И НАВИКЕ		-усвајање појмова везаних за становање (das Haus, die Wohnung, die Strasse, die Adresse, die Stadt, das Dorf...) -једноставно описивање властитог становања	14	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад
5.ЖИВИ СВЕТ – ПРИРОДА, ЉУБИМЦИ		-слушање текста у којем су описани кућни љубимци -учење назива животиња на немачком језику -описивање љубимаца (основне карактеристике)	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад

6.ВРЕМЕНСКО ИСКУСТВО И ДОЖИВЉАЈ ВРЕМЕНА (прошлост-садашњост-будућност)	-усвајање граматике -исправна употреба глаголских времена -једноставно описивање ситуација у датом времену	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Школа и школски живот 2.Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.) 3.Географске особености 4.Становање – форме, навике 5.Живи свет – природа, љубимци 6.Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)	ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа. ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно. ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.		

Допунска настава за 6.разред

Циљеви и задаци допунског рада: Додатно објашњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године. Зависно од потреба ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ШКОЛА И ШКОЛСКИ ЖИВОТ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
2.ПОРОДИЦА И УЖЕ ОКРУЖЕЊЕ (РОДБИНА, ПРИЈАТЕЉИ...)	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

3.ГЕОГРАФСКЕ ОСОБЕНОСТИ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
4.СТАНОВАЊЕ– ФОРМЕ И НАВИКЕ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	Уџбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Школа и школски живот 2.Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.) 3.Географске особености 4.Становање – форме, навике	ДСТ.1.1.6. Препознаје основне појмове, као и најубичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе. ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС). ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставна упутства, уколико укључују и визуелне елементе. ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао). ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.		

Додатна настава за 6. разред

Циљеви и задаци додатног рада: Допуњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење. Зависно од интересовања ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ЖИВИ СВЕТ – ПРИРОДА, ЉУБИМЦИ	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	уџбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или панора
2.ВРЕМЕНСКО ИСКУСТВО И ДОЖИВЉАЈ ВРЕМЕНА (прошлост-садашњост-будућност)	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	уџбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или панора

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Живи свет – природа, љубимци 2.Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)	ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.	ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме. ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе. ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима. ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.	ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. које се тичу његових потреба и интересовања. ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним елементима.

Наставни предмет: Италијански језик
ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ
СТРАНИ ЈЕЗИЦИ - ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК
ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 6. РАЗРЕД
 Циљ:

Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

Исходи	Област/Тема Кључни појмови садржаја програма	Начини и поступци за остваривање програма
– разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; – постави и одговори на једноставна питања личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА Come stai? Come sta?Come va?Bene, grazie.A presto! A domani! Buona notte! Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo.../Sono...Piacere. Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è.../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../ Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questo è il signor.../la signora...Lui/lei è di Verona. È nato/a Padova, ma vive a Torino.Questa è mia cugina Marta. Lei vive in Italia. Io sono figlia unica,e tu? Hai fratelli o sorelle? Questi sono i miei compagni di classe (mostrando la foto). Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l' nel..../Quando è il tuo compleanno? Il mio compleanno è ... Презент индикатива Личне заменице.	Слушање и читање краћих, једноставних текстова који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; реаговање на усмени или писани импулс саговорника и иницирање комуникације; усмено и писано давање информације о себи и другима; усмено и писано тражење информације о другима.

	Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (Signor Rossi, Signora Rossi); имена и надимци; начин писања адресе.	
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВА И МЕСТА Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri. Fabio è più alto di Luigi./ Lei è la mia migliore amica. È simpatica. Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è un tavolo./Ci sono due sedie. Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa. Nicola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene. Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo. Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни суперлатив. (Интер)културни садржаји: најважније географске карактеристике Италије; биљни и животињски свет.	Слушање и читање једноставних описа бића, предмета, појава и места; усмено и писано описивање бића, предмета, појава и места.

	Scusa! Scusi! Un momento/un attimo, per favore. Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti? /Quale libro ti piace?Questo qui?Quello lì? Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore. Grazie del regalo! È bellissimo! A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71? Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, дружење и пријатељски односи.	
– разуме и следи једноставна упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – даје једноставна упутства из домена свакодневног живота и личних интересовања;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./ Scrivi un'email a un tuo amico. Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento. / È vietato fumare! Vietato fotografare! Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: традиционалне омиљене врсте јела; игре.	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за наставну активност, за компјутерску или обичну игру, за употребу апарата/апликација, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено давање једноставних упутстава уз адекватну гестикулацију или без ње; писано давање једноставних упутстава.
– разуме честитку и одговори на њу; – упути пригодну честитку;	УПУЋИВАЊЕ ЧЕСТИТКИ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЗАХВАЛНОСТИ Buon compleanno!Tanti auguri!	Слушање и читање једноставних текстова у којима се честитају празници, рођендани и значајни догађаји или се изражава жаљење; реаговање на упућену честитку у

	Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e! In bocca al lupo! Crepi! Buon Anno! Felice Anno Nuovo! Buon Natale! Forza! Sono felice per te! Mi dispiace. Che peccato! Узвичне реченице. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања; честитање.	усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику.
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И РАДЊИ У САДАШЊОСТИ Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo. La mattina si alza presto e fa colazione al bar./Di solito pranziamo verso le due./Non va a letto mai prima delle dieci./Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola. Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare. Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 10. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.	Слушање и читање описа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима; тражење и давање информација о сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима, у усменом и писаном облику; усмено и писано давање краћих описа о сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости;	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ Ieri sono andata in piscina./Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro.	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.

	Antonio Vivaldi è nato a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano. Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa... (Интер)културни садржаји: живот некад и сад.		
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	ИСКАЗИВАЊЕ ПЛАНОВА И НАМЕРА Il sabato vado in piscina. /A che ora inizia la lezione?/Domani devo fare la spesa./ Sabato prossimo organizzo la festa di compleanno. Vuoi venire? Grazie.Vengo volentieri. A che ora comincia la festa ? Che fai domani sera ?Vuoi venire con me al cinema?Mi dispiace, ma non posso. Devo studiare. Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). Модални глаголи (volere, potere, dovere). (Интер)културни садржаји: свакодневни живот, обавезе и разонода; породични и пријатељски односи.	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.	
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне жеље, потребе, осете и осећања користећи једноставна језичка средства;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? /Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco. Sono molto stanca.	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; усмено и писано исказивање интересовања за туђа осећања; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.	

	Ho paura. Sono nervoso./Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati! Alzati!/ Fa' un po' di sport! /Non ti preoccupare! Andiamo al cinema!/ State attenti! Non parlate! Fate i compiti! Che peccato!/Che bello!/Mi dispiace tanto! Perché non facciamo una pausa? Заповедни начин (друго лице једине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male). (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона; емпатија.		
– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И ВЕЛИЧИНА Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo. /È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. /Attraversa la piazza e lì c'è la libreria. Gira a destra e va' sempre dritto. Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema. Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto./ Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino. Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavolo. Заповедни начин. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Упитни прилог: dove.	Слушање и читање краћих и једноставних текстова у вези са просторним односима и величинама уз визуелну подршку или без ње; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.	

	C'è/ci sono (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице; природа.	
– разуме једноставна обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама; – тражи и даје информације о хронолошком времену и метеоролошким приликама користећи једноставна језичка средства;	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА Che ore sono?/Che ora è? Sono le cinque. Oggi è il 20 maggio 2018. Di solito pranzo alle due./ Mi sveglio alle sette. /A che ora comincia il film?Alle 18.00. Il treno parte per Firenze alle 10. Quando vai in Italia?Fra un mese. /In giugno. Che tempo fa? Piove. Nevica.C'è sole. C'è tanto vento. In inverno fa freddo. D'estate fa caldo. Упитни прилози: quando. Употреба садашњег времена за изражавање будућности. Прилози за време (adesso, oggi, domani, mai, sempre...). Повратни глаголи. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Италији; типично радно време.	Слушање и читање једноставних текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима.
– разуме једноставне изразе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставне исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА Di chi è questa bici? È di Paola. È tuo questo libro? No, è di Marco. Questo zaino è mio. Hai un dizionario?Sì, ce l'ho./ No, non ce l'ho. Luigi non ha il biglietto per il concerto.	Слушање и читање једноставних текстова у којима се саопштава шта неко има/нема или чије је нешто; тражење и давање информација у вези са поседовањем и припадањем.

	Конструкција за исказивање припадности. Питања са di chi. Речца ci у изразима се l'ho, се l'abbiamo... Присвојни придеви и заменице. Показни придеви. Одређени и неодређени члан. Негација. Упитна интонација. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.	
– опише дневни/недељни распоред активности; – разуме једноставне исказе који се односе на описивање интересовања, изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – опише своја и туђа интересовања и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА, ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché... Il mio film preferito è... Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/Non mi piace perché... Ti piacciono le lasagne? Sì, mi piacciono molto. Глагол piacere. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (pronomi indiretti). (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).	Слушање и читање једноставних текстова у вези с нечијим интересовањима, хобијима, активностима и стварима које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација у вези са својим и туђим интересовањима, хобијима, активностима и стварима које му/јој се допадају/не допадају; усмено и писано описивање интересовања, хобија.
– разуме једноставне изразе који се односе на количину нечега; – пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставна језичка средства; – пита/каже/израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину;	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВА И ЦЕНА Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio.	Слушање и читање једноставних текстова који говоре о количини нечега; усмено и писано постављање питања и давање одговора у вези са количином; слушање и читање текстова на теме куповине и поруџбине у ресторану; играње улога ради симулације ситуација у којима се нешто купује, наручује; писање списка за

– на једноставан начин затражи артикле у продавници и наручи јело и/или пиће у ресторану; – изрази количину у најшире заступљеним мерама (грами, килограми...).	Quanto costa un chilo di mele? Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie. Vorrei un po' di pane, grazie. Compriamo del pane, delle patate e dell'uva. Scusi? Possiamo ordinare? Упитни придев /прилог: quanto/i/a/e. Партитиван члан. Прилози за количину poco/molto/tanto;un po'. Основни бројеви. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (etto); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.	куповину; размена информација о ценама производа и рачунање цена; изражавање количине у мерама.

Област/Тема	Образовни стандарди
	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
	CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.1.4. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.8.
	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6.
	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.2.
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Упућивање честитки и изражавање захвалности	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Описивање догађаја и радњи у садашњости	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Описивање догађаја и радњи у прошлости	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Исказивање планова и намера	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање просторних односа и величина	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање времена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.

Изражавање припадања и поседовања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1 CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Изражавање количине, бројева и цена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.3.2.

Начин провере остварености стандарда постигнућа ученика	Оцењивање ученика се спроводи у складу са Правилником о оцењивању. Стручно веће је у обавези да донесе Критеријуме оцењивања на почетку сваке школске године. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером и краћим писаним проверама до 15 минута. Оцене са писане провере могу бити формативне или сумативне. треба вредновати и активности које подразумевају: – допринос групном раду; – израду креативних задатака на одређену тему; – израду реферата, паноа, радова израђених са ИКТ алатима; – рад на пројекту (решавање одређеног проблема и задовољавање конкретних потреба); – специфичне вештине.
Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка	- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи. - коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја За рад са даровитим ученицима биће организовани посебни часови (додатна настава), али и на редовној настави се води рачуна о њиховим потребама и могућностима. Ако има посебно даровитих ученика направиће се поступак у циљу индивидуализације наставе који може водити ка изради ИОПЗ плана у сарадњи са ПП службом. За рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива биће организовани часови допунске наставе. На тај начин ће наставник моћи боље да процени потребе ученика и побољша његова постигнућа. У случају да дете има велике потешкоће у савладавању градива урадиће се поступак о индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОП1 или ИОП2 плана у сарадњи са ПП

	службом и Тимом за инклузију. У случају ИОП1 форсираће се први ниво страндарда, а у раду на ИОП2 програм ће се у потпуности прилагодити потребама конкретног ученика.

ДОПУНСКА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 6. РАЗРЕД

Циљ: Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави италијанског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Презент индикатива Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви.	Рад у мањим групама и индивидуално; -прилагођавање темпа ученику; -објашњавање на више начина; -постављање једноставних корака до решења; -враћање на претходно градиво;
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња,	Описивање бића,	Личне заменице.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика

предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	предмета, појава и места	Упитне речи (quanto, dove, come/chì, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са рiù/менo. Апсолутни суперлатив.	-монологски, без претходне припреме представља себе и друге
– разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола. Садашње време у значењу будућег. Заповедни начин фреквентних глагола.	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito...	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учioniци – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;		Предлози. Редни бројеви до 10.	
– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...).Упитни прилог: dove. C'è/ci sono	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	Заповедни начин (друго лице једине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...).	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;		Модални глаголи (volere, potere, dovere).	

ДОДАТНА НАСТАВА ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 6. РАЗРЕД

Циљ: За додатни рад се опредељују даровити ученици посебних интересовања за италијански језик. Ангажоване ученике стога треба стимулирати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за ученике седмог и осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање италијанског језика.. Што се тиче самог језика, треба у почетку ставити акценат на граматику, али никако представљену као систем, изоловано и ван контекста, већ унутар језичких структура у којима се и остварује њена функција.

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Презент индикатива Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви.	-демонстрација; - повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом -дијалог; -игра.
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи	Описивање бића, предмета, појава и места	Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 5 до 8 реплика -молошки, без претходне припреме представља себе и друге

једноставна језичка средства;		Поређење придева са riù/meno. Апсолутни суперлатив.	
– разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола. Садашње време у значењу будућег. Заповедни начин фреквентних глагола.	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 10.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Упитни прилог: dove. C'è/ci sono	Слушање и читање текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	Заповедни начин (друго лице једине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). Модални глаголи (volere, potere, dovere).	Слушање и читање текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 7 .РАЗРЕД

Наставни предмет: Српски језик и књижевност

Основна школа „Димитрије Давидовић“ Смедерево

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

РАЗРЕД: СЕДМИ ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 144 НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА: 4

ШКОЛСКА ГОДИНА: 2026/2027 – 2029/2030.

Циљ учења предмета	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.
Опште предметне компетенције	1) Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; 2) Поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; 3) Чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; 4) Уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; 5) Чува, негује и воли српски језик. Основни ниво Говори јасно поштујући књижевнојезичку норму. Пажљиво и с уважавањем слуша саговорника. Саставља говорени или писани текст једноставне структуре. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита и тумачи краће једноставније књижевне и неуметничке текстове. Образлаже свој доживљај књижевног текста. Проналази и вреднује основне информације у неуметничком тексту. Разликује књижевни од народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица. Правилно употребљава речи из свакодневне комуникације, уџбеника и лектире. Зна ауторе књижевних дела из обавезног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног текста из обавезне школске лектире, наводећи примере. Тумачи тематске слојеве књижевног дела и свој доживљај уметничког дела. Средњи ниво Усмено јасно формулише своје мишљење. Стваралачки саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе дужег једноставнијег књижевног и неуметничког текста. У различите сврхе чита, тумачи и критички промишља књижевне и неуметничке текстове. Износи јасан став о тексту који чита. Разликује гласове, облике и врсте речи и реченица српског језика и уме да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Правилно употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Књижевна дела из обавезног школског програма локализује у основне књижевне контексте. Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Користи основне књижевне термине у тумачењу књижевних дела предвиђених

	програмом. Анализира издвојен проблем у књижевном делу и уме да аргументује своје мишљење и ставове на основу примарног текста. Примењује стратегије читања примерене типичним жанровима. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Напредни ниво У званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из језика, књижевности и културе. Саставља једноставнији говорени и писани аргументативни текст. У писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе користи препоручену литературу. Чита и критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености. Уочава гласовне промене у речима. Одређује подврсте речи и начине грађења речи. Анализира основне моделе реченица. Користи језик као низ могућности које му служе у изражавању. Критички чита, тумачи и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма. Самостално уочава проблеме у књижевном делу. Користи више гледишта у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове. Анализира и пореди њихове истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике. Користи препоручену секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком.
Специфичне предметне компетенције	1) Књижевност Основни ниво Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста. Средњи ниво Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања. Напредни ниво Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

	Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа. 2) Језик Основни ниво Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа. Средњи ниво У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста. Напредни ниво Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.	
Исходи учења <i>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</i>	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ (назначити и корелацију са другим предметима)
- користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; - истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; - чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом;	1) Књижевност	Лирика Лектира: Јован Дучић: „Подне“ Милан Ракић: „Божур“ Владислав Петковић Дис: „Међу својима“ Милутин Бојић: „Плава гробница“ Десанка Максимовић: „Крвава бајка“ Стеван Раичковић: „После кише“

- разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; - разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; - тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту; - локализује књижевна дела из обавезног школског програма; - разликује етапе драмске радње; - разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; - разликује облике казивања (форме приповедања); - идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; - анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; - уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; - разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; - критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став; - доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; - препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; - размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова; - препоручи књижевно дело уз кратко образложење; - упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст;		Јован Јовановић Змај: „Јутугунска јухахаха“ Рабиндранат Тагоре: „Папирни бродови“ Вислава Шимборска: „Облаци“ Књижевни термини и појмови: - опкорачење, рефрен, цезура; - везани и слободни стих; - ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма; - језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација); - функција мотива у композицији лирске песме; - песма у прози. Епика Лектира: Народна бајка (једна по избору): „Међедовић“ / „Чудотворни прстен“ / „Златоруни ован“ Стефан Митров Љубиша: „Кањош Мацедоновић“ (одломак) Радоје Домановић: „Вођа“ (одломак) Петар Кочић: „Кроз међаву“ Иво Андрић: „Јелена, жена које нема“ (одломак) Данило Киш: „Прича о печуркама“ / „Еолска харфа“ Алфонс Доде: „Последњи час“ / Владимир Набоков: „Лош дан“ „Дневник“ Ане Франк (одломак) Ефраим Кишон: „Код куће је најгоре“ (једна прича по избору) Афоризми (Душан Радовић и други) Књижевни термини и појмови: - фабула и сиже; - статички и динамички мотиви; - композиција, епизода; - идејни слој књижевног текста; - хумор, иронија и сатира; - врсте карактеризације књижевног лика; - унутрашњи монолог, хронолошко и ретроспективно приповедање; - дневник, путопис, аутобиографија;

		- легендарна прича, предања о постанку бића, места и ствари; - афоризам; - пословице, изреке, питалице, загонетке. Драма Лектира: Бранислав Нушић: „Власт“ (одломак) Вида Огњеновић: „Кањош Мацедоновић“ (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) Књижевни термини и појмови: - драмска радња; - етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет; - драмска ситуација; - драма у ужем смислу. Научно-популарни и информативни текстови (Обавезна дела) Михајло Пупин: „Са пашњака до научењака“ (одломак) Јелена Димитријевић: „Седам мора и три океана“ (одломак) / Милош Црњански: „Наша небеса“ („Крф, плава гробница“ – одломак) (Једно дело по избору) Јован Цвијић: „Охридско језеро“ (одломак) / Пеђа Милосављевић: „Потера за пејзажима“ Светлана Велмар Јанковић: „Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)“ Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја Избор из енциклопедија и часописа за децу Домаћа лектира Епске народне песме покосовског тематског круга (избор) Епске народне песме о хајдучима и ускоцима (избор) Свети Сава у књижевности: - избор из народних песама, прича и предања; - избор из ауторске поезије о Светом Сави Мирослав Антић: „Плави чуперак“ (избор)

		Антоан де Сент Егзипери: „Мали Принц“ Јован Стерија Поповић: „Покондирена тиква“ Душан Ковачевић: „Свемирски змај“ Дејан Алексић: „Ципела на крају света“ Допунски избор лектире Милорад Павић: „Руски хрт“ (одломак) Тургенев: „Шума и степа“ Антон Павлович Чехов: „Чиновникова смрт“ Јанко Веселиновић: „Хајдук Станко“ (одломак из првог дела романа) Гордана Малетић: „Катарке Београда“ (прича „Зебња“ и друге) Урош Петровић: „Загонетне приче“ Александар Манић: „У свитање света“ Јасминка Петровић: „Лето кад сам научила да летим“ Градимир Стојковић: „Хајдук у Београду“ Корнелија Функе: „Срце од мастила“ Душица Лукић: „Земља је у квару“ (избор) Гордана Брајовић: из збирке песама „Индија, Индија“ („Пролази слон пун мириса“, „Пролази слон пун Хималаја“) Душан Поп Ђурђев: „Лет лионског Икара“ Корелација са: верском наставом, историјом, географијом, биологијом, ликовном културом, музичком културом, физиком.
- разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; - одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; - уочи делове именичке синтагме; - разликује граматички и логички субјекат; - разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; - препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; - идентификује врсте зависних реченица; - исказе реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом;	2) Језик и језичка култура	Граматика: - грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли; - подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне; - непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици; - појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске; атрибут у оквиру синтагме; - логички субјекат, сложени глаголски предикат; - напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни;

- примени основна правила конгруенције у реченици; - доследно примени правописну норму; - разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; - говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; - разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; - састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; - напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; - користи технички и сугестивни опис у изражавању; - препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; - пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; - напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; - примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); - састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); - правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.		- појам комуникативне и предикатске реченице; - независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни); - зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене); - реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; - конгруенција – основни појмови. Правопис: - правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима; - интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета); - писање скраћеница и правописних знакова. Ортоепија: - дугоузлазни и дугосилазни акценат. Језичка култура: - књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе; - књижевноуметнички и публицистички текстови; - усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.); - текст заснован на аргументима; - технички и сугестивни опис; - репортажа; - цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова; - нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго; - говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор); - правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке;

		- језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге; - писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу; - четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту. Корелација са: енглеским језиком, француским језиком, техником и технологијом, информатиком и рачунарством, географијом.
Образовни стандарди	ОСНОВНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: CJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратија (приповедање), аргументација, пропаганда CJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) CJ.1.2.4. уме да преприча текст CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални) CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу	

	CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем) CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима CJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнोजезичку норму у вези са гласовним променама CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнोजезичку норму у вези с облицима речи CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу) CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне) CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта) CJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.) CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.) CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви) CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама У подобласти НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК ученик/ученица: CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас) CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност) CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)

	CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог и монолог CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја) CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик... CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе CJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела СРЕДЊИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама) CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима) CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање) CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица:

	SJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава SJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери) 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: SJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања SJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација SJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове SJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст) SJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност SJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог SJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела SJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама НАПРЕДНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ученица: SJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима) SJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту SJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: SJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста SJ.3.2.2. саставља аргументативни текст SJ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу SJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: SJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима SJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује) SJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму SJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

	CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави
Кључни појмови садржаја	1) појам и одлике књижевности 2) доживљај и тумачење књижевноуметничког текста 3) српски књижевни и народни језик 4) граматика српског књижевног језика 5) усмено и писмено изражавање уз поштовање ортоепске и правописне норме 6) српска и светска књижевна и културна баштина 8) усвајање позитивних вредности и развој и подстицање позитивних особина и вештина
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма	ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ Наставни програм предмета српски језик и књижевност чине три предметне области: књижевност, језик и језичка култура. Све три области се прожимају и ниједна се не изучава изоловано, већ у садејству са другим областима. ЗАСНОВАНOST НАСТАВНОГ ПРОГРАМА НА ИСХОДИМА Наставни програм српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи описују интегрисана знања, вештине, ставове и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник пише свој годишњи план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица.

	Наставник прилагођава програм, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ 1. КЊИЖЕВНОСТ Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима (лирика, епика, драма) и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса. Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и известен број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поезику њихових дела са канонским вредностима. Тиме ће се богатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременили приступ настави. Овакав избор дела омогућава и упоредни приступ проучавању литерарног стваралаштва. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења. Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време. Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе, али и страних језика, географије и других предмета. У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула,

	односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми. Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела. 2. ЈЕЗИК У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања. А) Граматика Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција. Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције. Настава морфологије подразумева заокруживање знања о грађењу глаголских облика. Као нови садржаји усвајају се: грађење и значење футура II, императива и потенцијала; трпног глаголског придева, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог. Неопходно је повезати нове садржаје са градивом обрађеним у претходним разредима, па прегледом свих обрађених глаголских облика направити синтезу и поделити све

	глаголске облике најпре на личне и неличне, а потом личне глаголске облике на времена и начине. Такође, потребно је указати и на поделу свих глаголских облика на просте и сложене. Систематизовати поделу врста речи усвајањем нових садржаја: везника, речци и узвика. Настава синтаксе подразумева увођење појма синтагме и уочавање главног и зависног члана у оквиру ње. На јасним и неспорним примерима ученици кроз вежбања уочавају главни и зависни члан, као и врсту синтагме. Уводи се атрибут и то као синтагматски, а не реченични члан. У ранијим разредима обрађен је граматички субјекат, а сада се уводи и појам логичког субјекта. Неопходно је повезивање са раније обрађеним градивом и на примерима показати разлику између граматичког и логичког субјекта. Прости глаголски предикат је усвојен у ранијим разредима, а сада се уводи и сложени глаголски предикат. Потребно је да ученици уоче разлику између сложеног предиката и зависних реченица са везником да. Уводи се појам комуникативне и предикатске реченице. Мора се указати на надређени појам (комуникативна реченица) и показати однос ова два типа реченица (једна комуникативна реченица може садржати више предикатских реченица). У оквиру напоредних односа међу независним реченицама и реченичним члановима обрађују се само саставни, раставни и супротни однос. Усвајају се основни типови зависних реченица у једноставним примерима, а то се повезује са морфолошким знањима о везницима, с једне стране, а с друге са правописним решењима у вези са запетом. Нови садржаји из синтаксе могу да се систематизују и исказивањем реченичних чланова речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Потребно је указати на разлику између синтагме и предлошко-падежне конструкције. Уводи се појам конгруенције који се илуструје једноставним примерима. Б) Правопис Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим темама и на часовима граматике и на часовима књижевности. На пример, када се обрађује грађење глаголских облика, треба обрадити и правописна решења у вези са писањем глаголских облика. У вези са усвајањем типова реченица неопходно је обрадити интерпункцију, првенствено запету као најважнији интерпункцијски знак. Потребно је јасно навести правила када се запета мора писати, а када је запета необавезни знак или одлика стила. У основним цртама потребно је указати на посебност књижевноуметничког стила, где се понекад, као резултат пишчеве креативности, намерно не примењују правописна правила (нарочито у поезији). Комбиновање правописних знакова усваја се још у млађим разредима у вези са управним говором, али се сада указује на остале типове комбиновања правописних знакова, пре свега на употребу запете иза скраћеница и редних бројева. Писање скраћеница односи се на обнављање наученог у вези са скраћеницама, али и на проширивање типова скраћеница које се наводе у важећем правопису. Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.).

	Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у SMS комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме. В) Ортоепија Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике, али и на часовима из књижевности. Ученици треба да уоче разлику између дугосилазног и дугоузлазног акцента и да правилно обележе ове акценте у типичним случајевима. Уколико за то постоје могућности, наставник би требало да пушта снимке правилног изговора и указује на разлике у изговору. Ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације. 3. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски замишљено као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави повезује са другим двема областима: са књижевношћу и са језиком. Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. На овом узрасту требало би разматрати посебности два функционална стила: књижевноуметничког и публицистичког. Требало би да објасне сличности и разлике између ова два функционална стила, да препознају и образложе елементе оба стила у одабраним текстовима, развијајући способност разумевања њихових особености. Треба оспособљавати ученике да у усменој и писменој форми конципирају саставе према смерницама које ће им бити задате. Имајући у виду да развој аргументованог мишљења има значајну улогу у образовању јер може позитивно да утиче на усвајање знања, током наставе језичке културе требало би проверавати у којој мери су ученици у стању да разумеју аргументативне текстове. Требало би подстицати ученике да аргументовано образлажу свој став везан за проблемску ситуацију у књижевном делу; да аргументовано образлажу свој експлицитно изнети став о неком, за њих, значајном питању; да у низу образложења неког/нечијег става издвајају аргументе којима је тај став образложен и одбацују делове текста који нису повезани са аргументацијом; да аргументима искажу зашто се не слаже са аргументима других. Такође, требало би их оспособити да тумаче поступке јунака у књижевном делу, позивајући се на аргументе који проистичу из текста. На овом узрасту ученици би требало да користе обе врсте описа: технички и сугестивни, односно требало би их оспособити да описују одређени предмет, појам или биће, најпре објективно (технички опис), а потом изражавајући сопствене утиске (сугестивни опис). Ученике би требало упутити у основне карактеристике репортаже као новинарског жанра како би могли да напишу састав репортажног типа (на пример, репортажа о школи, екскурзији и слично).

	Требало би их подстицати да објашњавају разлоге и функције цитирања; да тумаче проблемске ситуације уочене у књижевним и другим текстовима помоћу цитата; да тумаче значај и смисао употребљене фусноте на задатом примеру; да разликују цитате и парафразе у задатим примерима. Ученици би требало да направе једноставне табеле на основу задатог текста који садржи податке погодне за табеларни приказ; да читају податке из табеле и тумаче их; да праве једноставне дијаграме на основу задатих података, као и да тумаче податке из једноставнијих дијаграма и да изводе закључке на основу тих података. Требало би да смештају садржаје погодних граматичких јединица у табеларне приказе и да на основу података из нелинеарног текста саставе линеарни текст и друго. Имајући у виду утицај медијских технологија на језик, током наставе језичке културе требало би подстицати ученике да примењују граматички и правописну норму и када разговарају посредством савремених информационо-комуникационих технологија. Примењивање различитих стратегија читања повезано је са разумевањем прочитаног и са успешним читањем текста. Стога би у настави језичке културе требало подстицати ученике, на пример, да уочавају разлике у функцији и квалитету различитих типова читања. говорне вежбе треба указивати и на основне особине правилног и доброг говора (није важно само шта се каже већ и како се каже), као и на најчешћа огрешења као што су употреба поштапалица, непримерене лексике и сл. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). На овом узрасту најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. Применом језичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже погодан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику, са нарочитим нагласком на фразеологизме и устаљене изразе (примере узимати из обрађених текстова). У сваком полугодишту раде се по два школска писмена задатка (укупно четири годишње). Препоручује се да се ради осам домаћих писмених задатака. УПОТРЕБА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У НАСТАВИ Приликом остваривања програма предмета српски језик и књижевност наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других дигиталних наставних средстава. САМОВРЕДНОВАЊЕ РАДА НАСТАВНИКА Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити или, евентуално, одбацити.
Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика	Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања (на почетку школске године, а најкасније до краја септембра). Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање подразумева процену знања,

	вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом тј. сумативно оцењени (према процени наставника – макар једном или више пута у току полугодишта; на пример: на крају класификационог периода тј. полугодишта или на крају једне тематске целине). Поред тога, бројчано се обавезно оцењују: четири школска писмена задатка и провере знања дуже од 15 минута. По потреби, могу се бројчано оценити и друге активности ученика (вођење читалачког дневника, учешће у изради тематских панoa и презентација, пројектима...).
Начин прилагођавања програма за ИОП1	За ученика/цу (уписати иницијале и одељење): - А.З. (7/2)
Начин прилагођавања програма за ИОП2	За ученика/цу(уписати иницијале и одељење): - С.М. (7/1) - Н.И. (7/2) - С.Т. (7/2)
Напомене	

Наставни предмет: Енглески језик
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
РАЗРЕД 7.

Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика.

Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика.

Општи стандарди

Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

Задаци на нивоу језичких вештина

Разумевање говора

Ученик треба да разуме усмену поруку (исказану савременим језиком, без непотребних лексичких и синтаксичких тешкоћа, и не дужу од једног минута и то на нивоу глобалних разумевања (основно обавештење из поруке), на нивоу селективних разумевања (проналажење тражене информације) и разумевања имплицитног садржаја (интонације поруке, односно намере говорника). Разумевање треба да се односи на различите врсте усмених порука (приповедање,

разговор, информативни билтен), а ученик треба да буде способан да идентификује различите врсте исказа (изјавне, упитне и заповедне), да уочи кључне речи и експресивне елементе исказа, да уочи одредбе за исказивање различитих, Програмом предвиђених односа (време, место, узрок, последица, начин, итд), да реконструише непознато на основу контекста и да запамти кључне елементе поруке.

Усмено изражавање

Ученик треба да, у оквиру Програмом предвиђене језичке грађе, буде оспособљен да савременим језиком, примереним свакодневном комуникацији, исказе једноставну усмену поруку, да буде у стању да учествује у једноставном разговору, да једноставно и јасно исприча лични доживљај, садржај разговора или наративног текста.

Разумевање писаног текста

Ученик треба да прочита и разуме једноставне поруке, знакове, писане информације и садржај једноставних, неформалних писама, да разуме, глобално, селективно и на нивоу имплицитног, једноставније аутентичне или адаптиране аутентичне текстове писане савременим језиком и везане за свакодневне ситуације и из домена учениковог интересовања.

Писано изражавање

Ученик треба да, у оквиру Програмом предвиђене језичке грађе, буде способан да напише своје личне податке, да напише честитку, разгледницу, једноставну поруку и краће неформално писмо, да опише неки доживљај и место у којем живи, да напише нешто о себи и својим интересовањима, да напише кратак резиме о ономе што је чуо, видео или прочитао и изнесе лични став (допадање, недопадање, слагање, неслагање и друго).

Развијање социо-културне компетенције

Поред сазнања о основним чињеницама везаним за историју, географију, културу и уметност земаља чији језик учи, ученик треба да стекне увид, у оквиру поља свог интересовања и искуства, у сличности и разлике које у погледу навика (вербална и невербална комуникација), обичаја, менталитета и институција постоје између наше земље и земаља чији језик учи.

Назив предмета	Страни језик	
Циљ	Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.	
Разред	Седми	
Годишњи фонд часова	72	
ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање и проширивање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (подаци о личности, приватним и школским активностима, друштвеним улогама и сл.).

користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; – разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; – разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; – разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење живих бића, предмета, појава, места, из искуственог света и фикционалног спектра.
	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора; образложење спремности за прихватање предлога, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл.).
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сличних наставних и ваннаставних активности), с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности.
	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осећањима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; – разуме једноставније исказе који се односе на одлуке,	ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, УПОЗОРЕЊА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова, у којима се говори о томе шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/не допадање; усмено и писано изражавање допадања/ недопадања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/неслагање; усмено и писано тражење изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа; – разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима; – разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; – размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења,		

правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; – формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; – разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење; – разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;		
– разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.

ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	<i>Hi Sophie, how are you/ have you been? Fine!/ Pretty good!/Great!/ Never been better!/Not bad!/As usual./A little busy actually!/I've been busy studying, how about you?/Thanks for asking, and you? It was nice meeting you. It was nice/a pleasure meeting you as well/too./You as well/too./I hope to see you again./I look forward to meeting/seeing you again. Say hello/hi to your family.</i> <i>Is Dorian your first name? No, it's my middle name. My first name is David. What's your first/middle/last name/family name/surname?</i>

	<i>I was named after my great-grandfather, who was Russian. Who were you named after? My godparents chose this name for me.</i> <i>I grew up/was raised in Serbia, but my parents moved to Australia when I was ten. My paternal grandparents are still alive, but my maternal grandparents died when I was a child.</i> <i>These are my classmates, Vasilije and Neda; we've been friends for years. We belong to the the Drama Club, and we meet once a week/every Thursday afternoon. Which school club do you belong to?</i> <i>Who's that girl on the right/left - the one in the leather jacket and plain T-shirt? The picture was taken a few years ago, but it must be Elena, a girl from my class. She plays the guitar in the school orchestra. What instrument do you play?</i> <i>Luka and I go to the same school, but we aren't in the same class. We get on/along very well, although we don't always agree about everything. He doesn't live in my street; however, he lives very close to me, just round the corner. Who do you get on/along (well) in your class/school/family?</i> <i>Phillip's quite brainy, and he's really good with computers, but he's been really bad-tempered since his parents got divorced. Who has he lived with since then?</i> <i>The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи</i> <i>The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола (правилних и неправилних)</i> <i>The Past Continuous Tense</i> <i>The Present Perfect Tense учесталијих глагола (правилних и неправилних)</i> <i>Питања са Who/What/Which/Where/When/Why...</i> <i>Питања са препозиционим глаголима</i> <i>Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (go to school/by car/on foot...), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...)</i> <i>Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...)</i> <i>Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple)</i> <i>(Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.</i>
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	<i>What's he/she like? He's smart and confident, but he's slightly irresponsible at times. What does he/she look like? She's of medium height/build and she's got medium length straight/wavy/curly hair. She usually wears sporty clothes - she must love sports!</i> <i>My sister's too young to take the driving test. My brother isn't tall enough to play basketball.</i> <i>Fast food is unhealthy, isn't it? These potatoes are too salty, aren't they?</i> <i>Our results look great compared to theirs. We can't be worse than them.</i> <i>The lamp is broken! The news is fascinating/unbelievable.</i> <i>What an enormous fish! What a lovely drawing! What lovely weather! How interesting/boring!</i> <i>You can see/There's a church in the middle/in the background/in front of the picture.</i> <i>I didn't enjoy the amusement park - it was too scary!</i> <i>It was -10 degrees on the mountain - it was freezing cold and snowy.</i> <i>It rained/ snowed more heavily than last night.</i> <i>What's the title of the book/film? It's a novel/film entitled...</i>

	<i>Serbia is situated at the crossroads of Central and Southeast Europe. Belgrade is located at the confluence of the Danube and Sava Rivers.</i> <i>The United Kingdom consists of four countries: England, Wales, Scotland and Northern Ireland.</i> <i>The UK national anthem is called "God Save the Queen", while the US national anthem is called "The Star Spangled Banner". What's Serbian national anthem called? It's "God of Justice".</i> <i>What is/are the most endangered animal species in the world?</i> <i>What is/are the most popular teen TV series in your country?</i> <i>In Serbian tradition godparents are usually given the responsibility for naming a newborn child.</i> <i>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости</i> <i>Поређење прилога</i> <i>Придеви са наставцима -ed и -ing</i> <i>Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to...</i> <i>Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...)</i> <i>Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога</i> <i>Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...)</i> <i>Релативне заменице who, which, that, whose, where...</i> <i>Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...).</i> <i>Питања са What...like, How, Why...</i> <i>Негативни префикси un-, im-, ir-...</i> <i>Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...)</i> <i>Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple)</i> <i>What (a/an) + adjective + noun</i> <i>Question tags</i> <i>(Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)</i>
ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	<i>Have a slice of bread!</i> <i>Help yourself/yourselves to the sandwiches!</i> <i>Less/More, please!</i> <i>He should cut down on sweets, shouldn't he?</i> <i>If you experience any form of bullying, you should immediately report it to the teachers.</i> <i>What should/shall I do if my Facebook account gets hacked?</i> <i>Are we meeting Pavle and Dorotea in front of the cinema?</i> <i>Let's go sightseeing, shall we?</i> <i>We'll play in the garden if the weather gets better, won't we?</i> <i>I'm on the team, aren't I?</i>

	<i>I'll keep my fingers crossed for you!</i> <i>Why don't we download some music from the Internet?</i> <i>Let me show you.</i> <i>It's lesson/break/quiz time!</i> <i>The game is over!</i> <i>They asked me to join their team.</i> <i>The doctor told me to stay in bed and drink plenty of fluids.</i> <i>She advised us to take a bus downtown/not to drink the water.</i> <i>Should за давање савета</i> <i>Изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...?</i> <i>Let's...</i> <i>Модални глаголи за изражавање предлога - can/could/may/might</i> <i>Заповедни начин</i> <i>The Present Continuous Tense за унапред договорене радње</i> <i>Question tags</i> <i>Индиректни предлози и савети</i> <i>Први кондиционал</i> <i>Повратне заменице</i> <i>(Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.</i>
ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	<i>Can I have my magazine back?</i> <i>Can/Could we have some advice/information about the trip?</i> <i>Could you speak a bit more slowly/speak up, please?</i> <i>Mother told the children to stop arguing/fighting.</i> <i>The flight attendant told the passengers to fasten their seat belts.</i> <i>The librarian asked us not to make noise in the library.</i> <i>Will you leave me alone, please? He asked me to leave him alone.</i> <i>She promised/refused to let me use her laptop/dictionary.</i> <i>I'm sorry for your loss!/I'm sorry to hear that! Thank you for your sympathy/kindness!</i> <i>He thanked me for my help/support.</i> <i>Sorry for being late. Thanks for coming. Thank you in advance!</i> <i>I'll put it down so that I don't make the same mistake again!</i> <i>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева - can/could/may/will</i> <i>Индиректне наредбе и молбе</i> <i>Gerund/Infinitive</i> <i>(Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.</i>
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	<i>If you want to help the charity, email... or call...</i> <i>If you want to recycle, sort out/separate different materials and put them in recycling containers.</i>

	<i>You can set up your account in just a few steps.</i> <i>Once you have finished, you can save your work and share the link.</i> <i>Make sure you check your essay for spelling mistakes before you hand it in!</i> <i>Make/ Do a class survey on their reading habits/ media preferences. Compare/ Present the results.</i> <i>The form must be completed in ink.</i> <i>Write your name and address in block capitals.</i> <i>Fill in the blanks.</i> <i>Don't let go of the handlebar on that bike!</i> <i>Keep your dog on a leash!</i> <i>Hold on! Hold the line!</i> <i>When a challenge is given don't step back. Step up!</i> Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	<i>How long does it take you to get to school? It takes me half an hour if I go by bus, but this week Dad's driving me to school, so it's taking me only half the time.</i> <i>Who's the teacher telling off?</i> <i>What are the police looking for?</i> <i>She's getting dressed for the party, isn't she? The children are dressed up for the celebration, aren't they?</i> <i>My parents have been married since 2002.</i> <i>Can you do a handstand/ a cartwheel/ a forward/backward roll/ a split/ a bridge?</i> <i>We've been able to use the application for over a year now.</i> <i>Teenagers don't watch TV as often as they used to.</i> <i>My neighbours have got a very big house with a swimming pool - they must be rich!</i> <i>Pavle can't be on holiday - I've just seen him!</i> <i>In Serbian tradition, if you hiccup, someone is talking about you.</i> <i>Plants die if they don't get enough water.</i> <i>The novel/film is based on an oral folk story/a historic fact.</i> The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple)

	Question tags (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу - наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	<i>It was very nice/kind of Nadja to help me with my homework.</i> <i>Nicholas did very well in his test - better than in the previous one!</i> <i>Lara was born in Canada, but her family moved to the USA two years ago. Which US state did they move to?</i> <i>Have you ever read this book? No, but I'd like to.</i> <i>Has Marco finished his exams yet?</i> <i>She has already had supper, hasn't she?</i> <i>It's been ages since we last met, hasn't it?</i> <i>Everybody enjoyed themselves, didn't they?</i> <i>We've won! They've lost!</i> <i>Have the police been able to find the criminals who robbed the bank?</i> <i>When we looked up we could see the stars.</i> <i>I broke my glasses so I couldn't see the board at school.</i> <i>It was raining when I left home this morning.</i> <i>While we were watching TV, I fell asleep.</i> <i>Who were you talking to when I saw you at the party?</i> <i>What was Isaac Newton doing when he discovered the law of gravity? He was sitting in his garden when an apple fell on his head.</i> <i>I didn't use to like animals, but I do now.</i> <i>What kind of TV programmes did you use to watch when you were a child?</i> <i>Robin Hood used to take from the rich and give to the poor.</i> <i>The Indians didn't use to hunt with guns, they used to hunt with bows and arrows.</i> <i>The plane was late so we had to wait for ages.</i> <i>It was very warm so we didn't have to wear jumpers.</i> <i>Did you have to study hard for your maths test?</i> <i>I was given a lot of useful advice/information about the project.</i> <i>How many people were killed in the hurricane/flood/earthquake?</i> <i>How many homes were destroyed by the hurricane/flood/earthquake?</i> <i>What was the deadliest hurricane/flood/earthquake?</i> <i>America was discovered in 1492. When was George Washington elected the first president of the United States?</i> <i>Peter I reigned as the last King of Serbia and as the first King of the Serbs, Croats and Slovenes. When was he proclaimed King of Serbia?</i> <i>Queen Elizabeth II has ruled Britain since 1952, when her father, King George VI, died. When was she crowned?</i> <i>"The Bridge on the Drina" was written by Ivo Andrić. Who was "Oliver Twist" written by?</i>

	<i>The Past Simple Tense</i> правилних и неправилних глагола, све употребе <i>The Past Continuous Tense</i>, све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са <i>ever, never, just, already, yet...</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Present Perfect Simple Tense</i> <i>Used to</i> <i>Could</i> и <i>was/were able to</i> за изражавање способности у прошлости Питања са <i>Who/What/Which/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Past Simple</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	<i>I'm going to the dentist's/doctor's tomorrow morning.</i> <i>Anja is spending the weekend at her grandparents'.</i> <i>My auntie Sara is getting married next month.</i> <i>My mum's flying to Rome this afternoon. What time does her plane leave?</i> <i>The project will/could/may/might be finished by the end of the month.</i> <i>Will you be able to hand in your project in time?</i> <i>I hope the rain will stop soon!</i> <i>Look at the bright sky - it's going to be a lovely day today!</i> <i>The car's going to hit the child! We're going to miss the train!</i> <i>Mina's going to take the final exam at the end of term - I'm sure she'll pass it.</i> <i>I'll let you know as soon as I get the results!</i> <i>Let's cross that bridge when we come to it!</i> <i>The teacher will get angry if we don't finish our homework, won't he?</i> <i>If Nenad doesn't do any revision for his exam, he will get bad marks and fail it.</i> <i>I haven't heard from my cousins for ages - I'll text them to check if they're OK.</i> <i>What will happen if we don't stop polluting our planet?</i> <i>In Serbian tradition, if your left palm is itching, you will get money, but if it's the right one then you will give money.</i> <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма <i>The Future Simple Tense</i> за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>could/may/might</i>

	<i>Going to</i> за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (<i>when, after, before, as soon as...</i>) Stative verbs (<i>promise, believe, think, hope...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Future Simple</i>) Question tags <i>Will be able to</i> за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<i>What's wrong/the matter with you? My knee/ankle hurts! / I've got a sore throat and a runny nose. That must be the flu. You need some medicine. Get well/better soon!</i> <i>What do you want to talk about?</i> <i>She's been very lonely since her best friend moved house last year.</i> <i>Why's Sara angry with me? She might be jealous of you!</i> <i>He's disappointed with his test results.</i> <i>I'm (very) happy for you/about visiting my aunt in Dublin.</i> <i>My heart sank/ I was over the moon when I heard the news.</i> <i>My parents were very proud of me when I won the first prize.</i> <i>The cake smells/tastes delicious. Can I taste your pie?</i> <i>Teenagers aren't interested in reading the news.</i> <i>The children are not hungry enough to eat a whole pizza.</i> <i>I'm too tired to go out tonight.</i> Stative verbs (<i>be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste...</i>) <i>Why don't we/you</i> + инфинитивна основа глагола. <i>Would like</i> + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза <i>tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in...</i> <i>The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Заповедни начин Gerund/Infinitive <i>too (adjective) to/(not) enough (adjective) to</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	<i>Could you tell me the way to a nearby/the nearest station?</i> <i>The city hall is closer to/nearer the city centre than the cathedral.</i> <i>The Modern Art Museum is the farthest from the centre.</i>

	<i>They built their home in a forest on a mountain, among pine trees.</i> <i>We put up our tent on a campsite by the lake, and we slept under the stars.</i> <i>They went sledging down the steep hills.</i> <i>We often go for long walks along the river bank.</i> <i>You mustn't go across this road here.</i> <i>The children were running past/through/around the park.</i> <i>The plane was flying high above the clouds.</i> <i>I placed the speakers right against the wall.</i> <i>Can you wait outside/inside?</i> <i>The cat jumped onto/off the roof/over the wall and into the garden.</i> <i>Yuri Gagarin was the first human being to travel into space.</i> <i>How can I find these places on the map?</i> <i>Canada is north of, and Mexico is south of the United States.</i> <i>The UK is bordered to the south by the English Channel, which separates it from continental Europe, to the east by the North Sea</i> <i>and to the west by the Irish Sea and the Atlantic Ocean.</i> <i>Tara Mountain is located in western Serbia, while the Djerdap Gorge is situated in eastern Serbia.</i> <i>It's on the tip of my tongue!</i> <i>I wrote off the top of my head.</i> Предлози за изражавање положаја и просторних односа: <i>in front of, behind, between, opposite, along, above, against...</i> Предлози са глаголима кретања: <i>onto, into...</i> Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: <i>north of, south of, to the south, to the west...</i> Придеви изведени од именица за означавање страна света: <i>western, eastern...</i> Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких изрази.
ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, УПОЗОРЕЊА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	<i>The head teacher ordered us not to use our mobile phones in class.</i> <i>They must be put away before the beginning of class. What are the rules about using cell phones in your school?</i> <i>The local council warned the people not to pollute the river.</i> <i>My parents told me not to leave the house without their permission.</i>

	<i>The animals mustn't be disturbed. Don't let the children feed them!</i> <i>The teams cannot have more than 11 players on the field during a match.</i> <i>The new Spiderman film is rated 12. This means we're allowed to watch it.</i> <i>We're not allowed to talk during the performance.</i> <i>Don't go near Ljubica. She's got chicken pox.</i> <i>Look out! There's a car coming!</i> <i>Watch out! The floor/staircase/pavement is slippery.</i> <i>Be careful. You could burn yourself.</i> <i>Take care in the sun. You may/might get sunburnt.</i> <i>Keep off the grass!</i> <i>No entry!</i> <i>We should say good-bye now!</i> Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: <i>can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to</i> Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>could/may/might</i> <i>Let/Make</i> + инфинитивна основа глагола Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	<i>That's your parents' car, isn't it?</i> <i>These are my sunglasses, aren't they?</i> <i>Is that Lazar's phone? I'm not sure, it could be Sanja's.</i> <i>This can't be my book, it must be yours; I left mine at home.</i> Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) - <i>my friend's/ friends'/ children's books</i> Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> Питања са <i>Whose</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	<i>My most/least favourite outdoor/indoor activity is...</i> <i>Masha enjoys outdoor swimming, doesn't she?</i> <i>She can't be keen on skiing, she doesn't like winter sports.</i> <i>My sister prefers vanilla to chocolate ice-cream / traditional shopping to online shopping / downloading music to buying CDs.</i> <i>Which one do you prefer?</i>

	<i>It's not my cup of tea!</i> Придевско-предлошке фразе - <i>interested in, good/bad at, crazy about, keen on...</i> Глаголи <i>like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why, Which...</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	<i>I don't think that mobile phones should be banned in schools. / In my opinion, students should be allowed to use cell phones in school for safety reasons. What do you think? What's your opinion?</i> <i>Who do you think will win/lose the match?</i> <i>What do you mean by that?</i> <i>They must/can't be rich/poor/famous...</i> <i>I agree/disagree with you on that!</i> Stative verbs (<i>think, like, agree, believe, mean...</i>) Питања са <i>What, Why, How...</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	<i>What's the population of Belgrade? It's nearly 1.7 million people. It lies 116.75 metres above sea level.</i> <i>The Dead Sea is the world's lowest point of land at 423 metres below sea level.</i> <i>What's the height of the world's tallest building? It's a skyscraper in Dubai that reaches 829.8 m.</i> <i>My mum works on the 15th floor of a 29-storey building.</i> <i>What's the length of the world's longest river? It's the Nile in Africa, and it's 6,853 km (4,258 miles) long.</i> <i>What's the weight of the world's heaviest animal? It's the blue whale, and it weighs about 200 tonnes.</i> <i>What are the length, width and depth of the pool? It's 6 metres long, 4 metres wide and 2 metres deep.</i> <i>What's its size? Its area is 24 square metres.</i> <i>What's the size of the image? It's 29.6 KB.</i> <i>How much do these apples weigh? They're almost two and a half kilos/five and a half pounds.</i> <i>We need only 2 loaves of bread for the party.</i> <i>That's a bargain!</i> <i>This costs a lot!</i> <i>They gave us a lot of useful advice/information.</i> <i>I heard some amazing news this morning.</i> <i>How much homework did you have last night?</i> <i>We've got fewer subjects/ less homework this year.</i> <i>Neda got full marks in her test - ten out of ten!</i>

	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: <i>information, advice, news, homework...</i> Грађење именица за изражавање димензија: <i>high-height, long-length, deep-depth, wide-width...</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица.

ДОДАТНА НАСТАВА

За додатни рад се опредељују даровити ученици и посебних интересовања за Енглески језик. Ангажоване ученике стога треба стимулисати и постепено их уводити у све области којима се бави настава Енглеског језика.

Садржаји програма	Број часова	Активности ученика	Активности наставника	Начини и поступци извођења програма	Циљеви и задаци садржаја програма
Слушање Граматика Разумевање говора	8	Прогресија у следећим областима -присуство/одсуствовизуелних елемената; - дужина усменог текста; -брзина говора; -јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора; -познавање теме; -могућност/немогућност поновног слушања и друго.	-Презентује наставне садржаје; - Мотивише на закључивање;	- монолошки; - дијалошки; - текстовни; - индивидуални	- припрема ученика за такмичење из Енглеског језика -припрема ученике за учествовање на ратним еТвининг пројектима
Писање Граматика Писмено изражавање	24	Прогресија на следећим областима -теме; -текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке); -лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима; -степен самосталности ученика	-Презентује наставне садржаје; - Мотивише на закључивање; - Подстиче креативност у усменом и писменом изражавању.	- монолошки; - дијалошки; - текстовни; - индивидуални; - демонстративни	- увођење ученика у структуру и анализу есеја; - тумачење главних главних одлика различитих врста есеја; -увежбавање граматичких правила.

Говор Говорно изражавање	8	-размену информација, -спонтану конверзацију, -неформалну или формалну дискусију, дебату, -интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.	- Мотивише на стваралачки однос према језику; - Подстиче креативност у усменом и писменом изражавању.	- монолошки; - дијалошки; - текстовни; - индивидуални	- развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање; - богаћење речника.
Остало		Припрема и учешће на државним имеђународним такмичењима, укључујући “Нипро” такмичење			

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави Енглеског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример, група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Садржаји програма	Број часова	Активности ученика у образовно-васпитном раду	Активности наставника у образовно-васпитном раду	Начини поступци извођења програма	Циљеви и задаци садржаја програма
Вокабулар	10	слушају, издвајају именске речи из текста	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	индивидуални, групни, фронтални	оспособљавање ученика да препознају речи и да их правилно користе
Глаголски облици	7	издвајају глаголске основе, мењају глаголе и проналазе их у тексту	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	рад у пару, фронтални	бољи резултати на проверама, побољшање говорне културе
Писање	8	пишу текст, исправљају неправилно написане реченице, питају	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	рад у пару, фронтални, индивидуални	побољшање писмене културе
Слушање	6	слушају, разговарају, питају, препознају	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	текстуални, фронтални	усвајање основних термина
Читање	5	Слушају затим читају делове обрађених текстова	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	текстуални, фронтални, индивидуални	развијање говорне културе

Наставни предмет: Историја

Предмет: ИСТОРИЈА Разред: 7. разред

Фонд часова:	Годишњи фонд:	72
	Недељни фонд:	2
Циљ предмета:	Ученици учењем историје: стичу знања о прошлости и садашњости и развијају вештине и ставове; оспособљавају се да ефикасно и одговорно комуницирају о историјским и другим темама у различитим ситуацијама школског и ваншколског окружења; развијају основне аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава историје омогућава ученицима: овладавање основним научним принципима у истраживању и њиховој даљој примени у различитим ситуацијама, као и да, посредством специфичних историјских знања и вештина, комуникације на матерњем, али и употребом страних језика, пре свега у претраживању извора и информација на интернету, развијају лични и групне идентитете (национални, државни, европски). Настава и учење историје припрема ученике за одговорно учешће у демократском друштву брзих политичко-социјалних, технолошких и економских промена, оспособљава их да самостално, као и кроз удруживање и сарадњу, развијају способност комуникације и да на креативан и предузимљив начин доприносе да се, у складу са узрастом, одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Учење историје: омогућава упознавање са историјским и савременим променама и изградњу историјске свести утемељене у резултатима историјске науке; подстиче изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, исказивање иницијативе и проактивног приступа у унапређивању интеркултуралног дијалога и сарадње, одговорног односа према разноврсној културно-историјској баштини, као и толерантности према другачијим ставовима и погледима на свет.	
Кључни појмови садржаја предмета:	Историјски извори, историјски периоди, архив, музеј, нови век, револуција (индустријска, политичка, национална: први и други српски устанак), индустријско доба, источно питање, људска права, уставност, сретењски устав, уставна и парламентарна монархија, република, либерализам, национализам, Друга индустријска револуција, социјализам, колонијализам, империјализам, расизам, уставност, парламентаризам, национализам, људска права, расизам, антисемитизам, берлински конгрес, независност србије и црне горе, 1878, источно питање, колонијализам, империјализам, балкански ратови, антанта, централне силе, цер, колубара, велики рат, људска права, церска битка, колубарска битка, албанска голгота, споменичко наслеђе, дан примирја	

ТЕМА/ ОБЛАСТ	Исходи:	Садржаји:	Начин остваривања програма:	Опште/ међупредметне компетенције:	Корел ација:

Основи	- Ученици класификују	Основне одлике,	Комбиновање различитих врста	Рад са подацима
проучавања	историјске изворе и описују	хронолошки и	дидактичког	и информацијама
прошлости	њихову улогу у	просторни оквири	материјала: уџбеника,	-Комуникација
	реконструкцији прошлости;	периода од	илустрација, шема,	- Компетенција за
	-Именују историјске периоде и	Индустријске	графикана	учење
	уређују их према хронолошком	револуције до	Посета локалном музеју и	
	редоследу;	завршетка Првог	културно-историјским	
	-Користе основне појмове из	светског рата.	споменицима новог века,	
	историје цивилизације: век,	Историјски извори за	историјском архиву,	
	историја, историјски периоди,	изучавање периода од	евентуално виртуелна	
	Стари век, Средњи век, Нови	Индустријске	посета музеју, локалитету из	
	век, Савремено доба	револуције до	новог века...	
	хронолошке границе периода	завршетка Првог	Проналажење примера извора за	
		светског рата и	период Новог векаод стране	
		њихова сазнајна	ученика	
		вредност	Коришћење е-уџбеника и других	
		(материјални, писани,	платформи ради	
		аудио и визуелни).	постављања: записа у	
			свесци, тестова (кахут и др.),	
			видео записа са	
			питањима, ППТ, домаћих	
			задатака и др.	

Европа, свет испски народ на почетку индустријско г доба (од средине XVIII до средине XIX века)

Ученик:

Користи основне историјске појмове

Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту (Наполеон, Карађорђе, Милош Обреновић, Петровићи) -Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени)

Доводи у везу узроке и последице

историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Прва инд.револуција, Француска револуција, Први српски устанак - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у Новом веку (Источно питање, Српска револуција)

Препознаје основне карактеристике

различитих идеологија: национализам -Поштује правила заједничког рада и

препознаје своје место и улогу у групи -Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност

-Изражава своје ставове на аргументован начин -

Препознаје историјску подлогу

Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву –јачање грађанске и појава радничке класе).

Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма).

Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес).

Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др.

Корелација са сродним предметима: српским језиком (Почетак буне на дахије, Бој на Мишару) географија

(Европе и Србије), веронаука (покатоличавање, унијаћење, исламизација), ликовно

(мотиви Наполеона, подизање устанака и др.), музичко (Ероика), грађанско (људска права, национално ослобођење) кроз интегративну наставу и тематско повезивање

Стално коришћење историјске карте

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (Наполеон,

Источно питање), илустрација (Прва индустријска рев.), карикатура, ППТ, квиз на кахуу и др.

Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета

Упућивање ученика на

Рад са подацима и информацијама Комуникација Естетичка компетенција; Компетенција за учење;

Грађанско васпитање: Разумевање промена у положају појединца и његовим правима

Техника и технологија: Разумевање утицај а технолошких промена на друштвене и историјске појаве

Европа, свет и

српски народ у

другој половини XIX века

-Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Источно питање, Берлински конгрес, Централне силе, уједињење Немачке и Италије

-Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском на основу датих примера : Велика источна криза, Берлински конгрес

-Препознаје основне карактеристике различитих идеологија: расизам, социјализам -Анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике -Користи основне историјске појмове (наведене)

На карти показује места где су се десили одређени догађаји: Берлински конгрес, ширење граница земаља на Балкану

Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту: Ото фон Бизмарк, Михаило, Милан и Александар Обреновић, Никола Петровић

Самостално или у групи реализује једноставне задатке

Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Велика источна

Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства).

Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе –право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот).

Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и

Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (колоније, Балкан), ликовно (карикатуре, романтизам, импресионизам) и музичко васпитање, верска настава, грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа

Стално коришћење историјске карте

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (Друга индустријска револуција), питања, филмова (Пролазак воза кроз станицу), ППТ, шеме

Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноя, кратких записа, кратких излагања

Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих

Дигитална Сарадња; Комуникација; Одговоран однос према здрављу; Естетичка компетенција; Компетенција за учење; Рад са подацима и информацијама; компетенција;

Грађанско васпитање: Разумевање промена у положају појединца и његов им правима

Техника и технологија: Разумевање утицаја технолошких промена на друштво и историјске појаве

Европа, свет и
српски народ на
почетку XX века
Ученик:

Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Анексиона криза, Балкански ратови, Сарајевски атентат, Први светски рат
Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту: Петар I и Александар Карађорђевић, Николај II Романов, Вилхелм II, Вудро Вилсон
Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку: интереси великих сила и савеза; Балкански ратови, Први светски рат
Уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе
Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја
Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: односи између великих сила, позиција Србије -Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне
Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора –доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтони, Србија и Црна Гора
Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада.. Корелација са сродним предметима: географија (Европа, Србија), ликовно (слике Првог светског рата) и музичко васпитање (Марш на Дрину, Тамо далеко), верска настава, грађанско васпитање (људска права, право на слободу), српски језик (Плава гробница) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа
Стално коришћење историјске карте
Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (Крунисање Петра I, Први светски рат), ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања, ППТ
Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др.
Постављање ученика у различите комуникације; Одговорно учешће у демократском Рад са подацима и информацијама друштву; Дигитална компетенција; Компетенција за учење; Естетичка компетенција;

Изборни предмет: Грађанско васпитање

Грађанско васпитање: Разумевање промена у положају појединца и његових права

Техника и технологија: Разумевање утицаја технолошких промена на друштво и историјске појаве

Систематизација	-Користе основне појмове из историје цивилизације у излагању историјске наратије у образовном контексту;	Уџбеник, интернет, свеска, историјска карта, личности, догађаји...	Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле	Рад са подацима и информацијама, Комуникација
	- Показују историјски простор на историјској карти;		Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на карти	
	- Представљају резултате истраживања усмено, писано у различитим симболичким модалитетима		Коришћење е-уџбеника, Гугл платформе, кахут квиза и др.	
Препоручени начин прилагођавања програма ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и ученицима са изузетним способностима: Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) Што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја. Део школског програма биће индивидуални планови за ученике којима је потребна додатна подршка због сметњи и тешкоћа у развоју и учењу, као и надареним ученицима.				

СТАНДАРДИ:			
Тема /област:	Основни ниво:	Средњи ниво:	Напредни ниво:
Основи проучавања прошлости	– ИСТ.ОО.О.1.1. Именују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације и повезују их са описима њиховог значења.	ИСТ.ОО.С.2.1. Селекују историјске изворе према основној подели и повезују их са местима где се чувају (музеј, архив, библиотека, место постанка)	
	– ИСТ.ОО.О.1.3. Наводе историјске периоде према хронолошком		

	редоследу.		
	– ИСТ.ОО.О.2.1. Именују		

	историјске изворе према основној подели и наводе њихову улогу у реконструкцији прошлости.		
Европа, свет и српски народ на почетку индустријског доба (од средине XVIII до средине XIX века)	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. ИСТ.ОО.О.2.6. Препознају историјске теме у књижевним и уметничким делима и идентификују сличности и разлике у њиховој научној и уметничкој интерпретацији. ИСТ.ОО.О.3.3. Наводе и објашњавају значај кључних појава, догађаја, процеса и личности за развој људских права и друштва заснованог на њиховом поштовању. ИСТ.ОО.О.3.5. Наводе и примерима илуструју	ИСТ.ОО.С.1.3. Прецизно одређују којој деценији, веку, миленијуму и историјском периоду припада одређена личност, појава, догађај и процес. ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе.	ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмовима историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире. ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. ИСТ.ОО.Н.2.3. Реконструишу промене на историјско-географском простору поређењем савремених политичких карата са историјским картама других периода. –ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе-Сретење

	културно-историјско наслеђе сопственог народа (Ђеле кула, Орашац, Таково) – ИСТ.ОО.О.3.6. Препознају и описују утицај културно-историјске баштине на изградњу идентитета.		
Европа, свет и српски народ у другој половини XIX века	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу. ИСТ.ОО.О.2.5. Пореде различите изворе о истој историјској појави, догађају и/ или личности и идентификују сличности и разлике у њиховом представљању и/ или интерпретацији.	– ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. – ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на различите начине и уз коришћење дигиталних технологија –ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје.	ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире. ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. ИСТ.ОО.Н.2.3. Реконструишу промене на историјско-географском простору поређењем савремених политичких карата са историјским картама других периода. –ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе-Независност Србије

	– ИСТ.ОО.О.3.6. Препознају и описују утицај културно-историјске баштине на изградњу идентитета: краљевина, химна –ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају		

	њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе.		
Европа, свет и српски народ на почетку XX века	ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу.	ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе. ИСТ.ОО.С.2.3. Разврставају историјске информације у различитим симболичким модалитетима према релевантности за тему истраживања. ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. – ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на различите начине и уз коришћење дигиталних технологија –ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмова	ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире. ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. ИСТ.ОО.Н.2.1. Анализирају значај историјских догађаја, појава, личности на основу мерила вредности времена одигравања, а не на основу савременог контекста. ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе-Балкански ратови, Први светски рат

		историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје.	
Систематизација	ИСТ.ОО.О.1.1. Именују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације и повезују их са описима њиховог значења. ИСТ.ОО.О.1.2. Користе основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације у излагању историјске наративе, у дискусији, дијалогу или дебати о историјским темама уз уважавање мишљења саговорника.		– ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире.

	ИСТ.ОО.О.1.4. Смештају годину у одговарајућу деценију, век, миленијум, еру, а појаву, догађај и личност у одговарајући историјски период или век и рачунају временску удаљеност између догађаја. ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и		

догађаја из националне и опште историје.		

Упутство за формативно и сумативно оцењивање са критеријумима оцењивања:

ШТА ПРАТИМО

Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета и ангажовање ученика у настави. Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине и извођење радних задатака и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у задацима, одговоран однос према раду, постављеним настави, сарадњу са другима.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања

Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује;
- показује делимични степен активности и ангажовања Оцену довољан (2) добија ученик који:
- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
 - не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање
- ПОСТУПАК И ИНСТРУМЕНТИ ОЦЕЊИВАЊА**

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

Усмено одговарање

Редовност доношења домаћих задатака

Олајн квизови и остали дигитални задаци

Прегледање свески

Писане провере

Ученици дају самопроцену оцено

Израда разних пројектних задатака: презентација, ленти времена, паное, есеја, излагања и др.

Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)

Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

-Сналажење на карти

Вођење евиденције од стране наставника о:

- Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима)
- Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти)
- Учешћу на такмичењима
- Посета културно-историјским институцијама и догађајима
- Несебичном пружању помоћи другим ученицима
- Израда паное, ППТ, различитих врста излагања

Наставни предмет: Географија
 Програм наставе и учења предмета
ГЕОГРАФИЈА
 за 7. разред за период 2026-2030. године

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	45
Недељно:	2		ОСТАЛО	27
Годишње:	72		СВЕГА	72

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	Регионална географија	1	1	2
	Географске регије Европе	16	7	23
	Азија	8	4	12
	Африка	9	5	14
	Северна Америка	4	3	7
	Јужна Америка	2	1	3
	Аустралија и Океанија	3	2	5
	Поларне области	2	1	3
	Систематизација	0	3	3

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Циљ и задаци	Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма. Задаци су вишеструки. Стицању знања о основним објектима, појавама и процесима на Земљи; Картографском описмењавању, употреби географских карата и других извора информација у процесу учења и истраживања у свакодневном животу; Стицање знања о објектима, појавама и процесима у географском омотачу Земље и у непосредном окружењу;

	Разумевању узрочно-последичне повезаности појава и процеса у географском омотачу; Развијању географског мишљења заснованог на повезаности и међуусловљености географских појава и процеса у простору и времену; Развијању естетских опажања и осећања проучавањем и упознавањем природних и других феномена у геопростору; Развијање ставова о превентиви, заштити и унапређењу животне средине..
Разред	Седми
Годишњи фонд часова	72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; – проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; – класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; – анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; – објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; – проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету;	РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.
	ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.
	АЗИЈА	Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела.

– укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; – тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; – описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; – доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; – уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издавања регија; – објасни формирање политичке карте света; – објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; – доводе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; – препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним		Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.
	АФРИКА	Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка.
	СЕВЕРНА АМЕРИКА	Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела.
	ЈУЖНА АМЕРИКА	Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.
	АУСТРАЛИЈА ОКЕАНИЈА	Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.

континентима, регијама и у одабраним државама; – анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; – изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; – истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; – описује улогу међународних организација у свету.	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПО НИВОИМА И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

ТЕМЕ:

1.РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. Карте

ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

ГЕ.2.1.1.одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континентата и наводи њихове регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте

ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

Међупредметне компетенције

Компетенција за учење;

Естетичка компетенција; Комуникација

Рад са подацима и информацијама;

Одговорно учешће у демократском друштву;
Сарадња;
Дигитална компетенција;
Решавање проблема

3.АЗИЈА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте
ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред
ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране
ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом
ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом
ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва
ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте
ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља
ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности
ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије
ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије
ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

Међупредметне компетенције

Компетенција за учење;
Естетичка компетенција; Комуникација
Рад са подацима и информацијама;
Одговорно учешће у демократском друштву;
Сарадња; Дигитална компетенција; Решавање проблема

4.АФРИКА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте
ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава

њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране

ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама географски чињеница објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

5.СЕВЕРНА АМЕРИКА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте

ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава

њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране

ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

Међупредметне компетенције

Компетенција за учење;

Естетичка компетенција; Комуникација

Рад са подацима и информацијама;

Одговорно учешће у демократском друштву;

Сарадња;

Дигитална компетентност;

Решавање проблема

6.ЈУЖНА АМЕРИКА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте

ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава

њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране

ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

7.АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА

Основни ниво

ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте

ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава

њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране

ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

- ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом
- ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом
- ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва
- ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије

Напредни ниво

- ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте
- ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља
- ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности
- ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

8.ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ

Основни ниво

- ГЕ.1.1.3.препознаје и чита географске и допунске ел. карте
- ГЕ.1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни размештај
- ГЕ.1.3.2.дефинише појам привреде и препознаје привр.делатности и гране
- ГЕ.1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво

- ГЕ.2.1.3.препознаје и објашњава гео.чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом,сликом,графиком,табелом,шемом
- ГЕ.2.1.4.приказује понуђене гео. податке на немој карти картографским средствима,графиком,табелом,шемом
- ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва
- ГЕ.2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове регије

Напредни ниво

- ГЕ.3.1.1.доноси закључке о просторним и каузалним везама гео. чињеница, објеката,појава и процеса, односа на основу анализе геог. карте
- ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај становништва и насеља
- ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друш. фактора на развој и размештај привреде и пр. делатности
- ГЕ.3.4.3.објашњава геог. везе и законитости на ваневропским континентима и уме да издвоји регије

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и препоручених садржаја, образовних стандарда за крај обавезног образовања, циљева и исхода образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међупредметних компетенција, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

Предметни исходи су дефинисани на нивоу разреда у складу са ревидираном Блумовом таксономијом и највећи број њих је на нивоу примене. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Од наставника се очекује да операционализује дате исходе у својим оперативним плановима за конкретну тему, тако да тема буде једна заокружена целина која укључује могућа међупредметна повезивања. У фази планирања и писања припреме за час наставник дефинише циљ и исходе часа.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дати садржаји су препоручени и распоређени у осам тематских целина: *Регионална географија, Географске регије Европе, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, Поларне области.*

У раду са ученицима препоручује се наставнику да на почетку школске године упуту ученике на самостални рад тако што ће ученици приликом обраде нове тематске целине добити задатке да обраде по једну или више репрезентативних држава. Ученици ће уз помоћ наставника, расположивих статистичких извора, картографских и средстава информационо комуникационих технологија обрађивати појединачне државе света (географски положај, границе, величину, основне природно-географске и друштвено-економске одлике). До краја школске године, сви ученици ће имати регионално-географске приказе одабраних држава. На овај начин ученици ће бити у могућности да сагледају синтезни карактер регионалне географије у односу на појединачне дисциплине опште (физичке и друштвене) географије које карактерише примена аналитичких научних метода.

Регионална географија

На првим часовима наставник ће упознати ученике са предметом и задацима проучавања, као и поделом регионалне географије, ослањајући се на њихова већ стечена географска знања из 6. разреда о појму географске регије, а са циљем разумевања комплексних односа и веза између географских објеката, појава и процеса у географској средини. У обради садржаја о регионалној географији, требало би указати на то да светско копно није једноличан или хомоген географски простор, већ да га одликује заступљеност различитих физичко-географских и друштвено-географских елемената, које га чине хетерогеним. Објаснити да се регионална географија изучава са циљем да би ученици сазнали какви су односи и везе између природе и људи, као и да би постали свесни да опстанак живота на Земљи зависи од њиховог међусобног односа. Објаснити ученицима да су принципи регионализације (физичко-географски и друштвено-географски) правила на основу којих се врши подела хетерогене Земљине површине на хомогене географске регије, као нпр. геоморфолошке, климатске, хидрографске, педолошке, биогеографске, економске (рударске, аграрне, индустријске, туристичке), урбане, културне, историјске, политичке и друге регије. На крају обраде наставне теме *Регионална географија*, указати на то да одређене регије карактерише сличан географски изглед (физиономске регије), а да друге поседују једну или неколико функција (функционалне регије).

Обраду наставних јединица о континентима вршити по Керовом систему, који подразумева следећи редослед излагања: географски положај, границе и величина, рељеф, клима, воде, живи свет, становништво, насеља, привреда, политичка и регионална подела континента. Истим редоследом анализирати и одабране државе.

При обради наставних јединица о географским регијама избећи Керов систем, јер се на тај начин непотребно, два пута понављају већ обрађени садржаји у оквиру континента (иста наставна тема). С обзиром на то да су друштвено-географски процеси знатно динамичнији од физичко-географских, као и то да утичу на различите начине на трансформацију географског простора и на укупан развој, њима је приликом обраде географских регија дат посебан значај. У табеларном прегледу програма, у колони *Садржаји*, за сваку географску регију предложени су они географски садржаји који их чине специфичним, али то није коначни нити обавезујући попис садржаја за те географске регије.

Географске регије Европе

Реализацијом исхода друге теме *Географске регије Европе* ученици ће стећи знања о географским целинама Европе – Јужна, Средња, Западна, Северна и Источна Европа, као и њиховим географским специфичностима и развојним карактеристикама које их издвајају у односу на суседне географске регије, политичком поделом и одабраним државама. Избегавати понављање географских садржаја из теме *Географија Европе*, који су анализирани у шестом разреду.

При одбради Јужне Европе истаћи културно-цивилизацијске тековине регије (нпр. колевка европске цивилизације, период географских открића, хуманизам, ренесанса...), етно-лингвистичку хетерогеност (романски, јужнословенски и изоловане групе народа), привредне одлике кроз везу са природним условима и ресурсима, са освртом на туризам (позната туристичка регија света / краљица туризма) и политичку поделу. У оквиру Јужне Европе препоручује се обрада држава бивше СФР Југославије, Италија, Шпанија и Грчка. У оквиру Средње Европе обрадити културно-цивилизацијске тековине регије (процват науке, културе и технологије захваљујући хуманизму и ренесанси, културно-уметнички правци, традиција народних фестивала, филмска индустрија и сл.), савремене демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој, урбанизацију (велики градови, агломерације, конурбације и мегалополиси) и политичку поделу. Препоручује се обрада Савезне Републике Немачке у оквиру регије. Западну Европу обрадити кроз културно-цивилизацијске тековине регије (велика колонијална царства, индустријске револуције...), демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој (најразвијенија европска регија), урбанизацију (индустријски градови, конурбације нпр. Ранштад, Велики Лондон, Париз, Фламански дијамант...), политичку поделу, као и географска обележја Републике Француске и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. У оквиру Северне Европе посебно анализирати везу природних ресурса (енергенти, руде, минералне сировине) са привредним развојем (специјализована индустрија, висок животни стандард становништва) и анализирати етничка обележја, политичку поделу и основне географске карактеристике Норвешке. При обради Источне Европе истаћи културно-цивилизацијске тековине, етничку хетерогеност (Руси, Татари, Украјинци, Белоруси, Казаси, Јермени,...), природне услове и ресурсе, привредне карактеристике и политичку поделу. Обрадити Руску Федерацију, трансконтиненталну државу, која чини највећи део Источне Европе и Северне Азије. На крају наставне теме *Географске регије Европе* објаснити значај Европске уније у свету, као пример интеграционих процеса.

За цртање тематских карата о географским регијама Европе користити неме карте, на којима се могу издвојити карактеристичне регије и њихови географски садржаји. При цртању и тумачењу тематских карата долази до изражаја самосталност у раду ученика и усавршава се вештина практичне примене географске карте у настави. Уколико постоје техничке могућности, ученици могу припремити презентације, чиме се оспособљавају да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним специфичностима географских регија Европе.

Кроз читаву тему важно је нагласити да се временом географске регије Европе развијају и мењају функције. Важно је искористити велике могућности које географија као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Географске регије Европе би требало да буду представљене као географска прича, богата информацијама и занимљивостима, како би географске појаве и процеси били предочени јасно, детаљно и динамично.

Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој европских регија. У циљу подстицања толеранције и солидарности код ученика, указати на постајање различитих социјалних, етничких и културних група у Европи.

Азија

На почетку наставне теме Азија обрађују општегеографске одлике овог континента, и то: географски положај, границе и величина, природне одлике, становништво, насеља, привреда и политичка и регионална подела, након чега се прелази на регионалне целине: југозападну, јужну, југоисточну, источну и централну Азију.

Приликом обраде положаја, границе и величине Азије, кључно је да се истакне да је Азија саставни део јединствене копнене целине Евроазија, да се овај континент разграничи од Европе и од Африке, да ученици увиде да се Азија простира и на северној и на јужној, као и на источној и западној Земљиној полулопти. Даље, важно је да се ученицима објасни шта значи да је Азија део Старог света и да ова знања повежу са знањима која стичу на часовима историје (Велика географска открића). Код приказивања величине Азије важно је да ученици стекну представу о односима површине и броја становника у поређењу са осталим континентима, а посебно са Европом.

Разумевање природних одлика Азије кључно је за касније схватање просторне дистрибуције становништва, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја појединих привредних грана (пољопривреде, индустрије, саобраћаја и туризма) на континенту. Као посебно значајне садржаје у овој области истичемо: настанак набраних планина и острвских архипелага, тумачење појава вулканизма и трусова у светлу теорија литосферних плоча, различите узроке постанка пустиња у југозападној, јужној и централној Азији, климатску и мозаичност живог света Азије, и др.

Приликом обраде становништва Азије пажњу би требало усмерити на разумевање просторне дистрибуције становништва, поларизованог демографског развоја, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва (групе народа, најмногољуднији народи). Адекватно коришћење статистичких извора овде је јакно важно. Ученици не треба да памте податке из области демографске статистике, они треба да разумеју односе величина, без фактографског памћења података. У школама које су технички опремљене (постојање интернет прикључка, рачунара, таблет уређаја, паметних телефона), ученици треба на часовима да користе релевантне статистичке изворе, да их тумаче и сами или уз помоћ наставника представљају графиконима и тематским картама.

Насеља Азије представљају прави мозаик људских насеобина што је условљено факторима природне средине, специфичностима привреде и културно-цивилизацијског развоја. Ученицима овде треба приказати контрасте руралних насеља (нпр. у пустињама Југозападне Азије, у Индији, на Тибету, рибарска насеља у Југоисточној Азији, итд.) и вишемилионских градова, центара глобалних политичких и економских процеса (нпр. Сингапур, Токио, Шангај...). Пажњи наставника и ученика препоручујемо и специфичности процеса урбанизације (сјај Токија са једне и псеудоурбанизација у Индији, сампани у Кини, итд. са друге стране).

Привредне одлике Азије могу се обрадити на различите начине: кроз приказ територијалног размештаја привредних грана, сагледавање утицаја природних и друштвених фактора на развој привреде или кроз истраживање регионалних специфичности развоја и размештаја привреде.

У програму наставе и учења дата регионална подела Азије је препоручена. Наставници, ученици и аутори уџбеника могу Азију да поделе и на друге начине, али је важно да ученици разумеју критеријуме просторне диференцијације.

Како би се остварио принцип очигледности и знања која се стичу на часовима географије учинила трајним, наставници у обради опште- и регионалногеографских садржаја треба да користе зидне географске карте, а ученици атласе и неме карте. Коришћење ових наставних средстава није само себи сврха, тачније њихова употреба не завршава се лоцирањем географских објеката на картама већ представља основу за даље тумачење каузалних и функционалних односа између проучаваних географских објеката, појава и процеса. То, на пример, значи да ученик треба да буде у стању да покаже на карти Индијски океан, Хиндустанску низију, Хималаје и Тибет закључи зашто је на Тибету хладна и сува клима.

Употреба средстава информационо-комуникационих технологија у настави (нпр. организација виртуелне шетње Забрањеним градом помоћу апликације Google Maps, коришћење програма за израду квивова за утврђивање градива, итд.) додатно ће допринети реализацији принципа очигледности и учвршћивању трајности ученичких знања.

Африка

Приликом обраде положаја, границе и величине Африке важно је истаћи да се она пружа меридијански што за последицу има јасну диференцираност континента на природне зоне од екватора према југу и северу. Указати на границу Африке према Азији као и на припадајућа острва овом континенту.

Знања која ученици стичу изучавањем климе, хидрографије и рељефа Африке важна су за разумевање просторне дистрибуције становништва, положаја насеља, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја пољопривреде, рударства и туризма на континенту. Значајно је истаћи хидрографске карактеристике Нила, Нигера и реке Конго и језера Викторија, Њаса и Тангањика, као места значајне концентрације становништва, насеља и пољопривреде. Приликом обраде флористичких и зоогеографских карактеристика континента указати и на географске факторе ендемизма фауне Мадагаскара.

Приликом обраде наставних садржаја о становништву Африке битно је разумевање просторне дистрибуције становништва (пренасељени, густо, ретко и ненасељени простори), природног прираштаја, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва. У оквиру политичко-географских одлика Африке посебно се треба осврнути на процесе колонизације и деколонизације као и на ефекте ових процеса у савременим економско-политичким односима афричких држава (неоколонијализам). Регионалну поделу Африке иницијално би требало посматрати кроз физичко-географску и културно-цивилизацијску поларизацију континента на Афрички Медитеран и Сахарску Африку на северу и Подсахарску Африку на југу. Поред климе као главног физичко-географског фактора други значајан фактор поларизације је Арапско-исламска цивилизација на северу и Негро-афричка цивилизација на југу. Као последица етничке и демографске хетерогености Подсахарске Африке, треба указати на одређене друштвено-политичке разлике унутар ње. Приликом обраде ове теме треба се осврнути на савремене географске проблеме Африке као што су дезертификација, екстремно високи природни прираштај, nestaшица хране, интензивне миграције ка Европи, прекомерну експлоатацију природних ресурса, итд. Обрада ових садржаја би требало да допринесе формирању ставова код ученика, према овим актуелним географским темама.

Северна Америка

За достизање исхода у оквиру ове теме важно је указати на положај овог континента између Атлантског и Тихог океана као и на повезаност/раздвојеност са суседним континентима. Ово је посебно значајно у контексту саобраћајно-географског положаја, економске повезаности са обалама других континената. У реализацији исхода који се односе на издвајање регија, потребно је нагласити постојање две културне целине на територији Северне Америке: Англоамерике (САД и Канада) и Латинске Америке (Средња Америка) и кроз корелацију са садржајима историје објаснити значај насељавања Америка.

При обради природних одлика Северне Америке битно је указати на генезу рељефа континента и издвојити карактеристичне рељефне целине. Овде треба објаснити настанак Канадског штита, Кордиљера, Апалача, Средишњих низија и других особених целина. Познавање рељефа овог континента веома је значајно и за разумевање његове климе и распореда природних зона. У том смислу потребно је нагласити меридијанску циркулацију ваздуха и морске струје. У регионализацији простора овог континента важно је применити и физичко-географски принцип регионализације.

При обради наставне јединице становништва Северне Америке потребно је указати на етапе насељавања континента (присуство староседелача, утицај европских досељеника, тзв. претапање у једну нацију и сл.). У реализацији исхода који се односе на објашњења демографских процеса значајно је сагледати разлике у популационом развоју средњеамеричких и англоамеричких народа, последичне миграције према САД и Канади, разлике у структурама становништва и слично.

За достизање исхода који се односи на разумевање процеса урбанизације препоручује се указивање на разлике у друштвено-економском развоју и културном наслеђу Англоамерике и Латинске Америке, степену урбанизације, физиономији села и градова, разликама између планског и стихијског развоја, миграцијама из села у градове, начину живота и слично.

Исходи који се односе на разумевања и објашњења економских процеса такође могу да се реализују кроз анализу диспаритета развоја између Англо и Латинске Америке. Они се могу обрадити анализом природних и друштвених фактора привредног развоја, анализом привредних сектора, посматрањем просторног размештаја делатности и сл. У остваривању исхода који се односе на утицаје човека на животну средину сврсисходно је указати на везу између експлоатације природних ресурса, квалитета живота, потрошње и утицаја на животну средину.

Исходи који се односе на регионалну поделу овог простора могу да се реализују применом различитих начина издвајања карактеристичних регија (физичко-географске или друштвено-економске регије). У погледу политичке поделе, такође је могуће препознати разлике између политичко-географске уситњености средњеамеричког простора с једне стране и постојање две популационо и територијално велике, а истовремено високоразвијене државе Англоамерике.

Јужна Америка

За достизање исхода који се односе на дефинисање географског положаја потребно је нагласити у којим топлотним појасевима се простира Јужна Америка, затим повољност положаја између Тихог и Атлантског океана, као и велику удаљеност од осталих континената. У погледу друштвено-географске компоненте положаја важно је истаћи колонизацију, латиноамеричко наслеђе, поделу на интересне сфере између Шпаније и Португалије и сл.

Природне одлике Јужне Америке могу се систематично обрадити почев од генетских типова рељефа и редоследа постанка појединих целина. Препоручује се да се климатске одлике континента анализирају кроз утицај климатских фактора, чиме се уједно објашњавају и типови климе. На тај начин се реализују

исходи о утицају климатских фактора на климу и распоред природних зона. Исход који се односи на препознавање негативних утицаја човека на животну средину може да се реализује анализом значаја и неконтролисане сече амазонских селваса.

При обради садржаја Становништво Јужне Америке потребно је истаћи културно-цивилизацијске узроке велике етничке и расне разноликости. У остваривању исхода који се односе на развој насеља Јужне Америке препорука је да се акценат стави на узроке стихијских процеса урбанизације и на последично велики јаз који постоји између развоја милионских градова с једне стране и бројних сеоских насеља у Андима, Амазонији и слично. Важно је нагласити везу између рурално-урбаних миграција и великих контраста који постоје у простору јужноамеричких градова.

Препоручује се да се привреда Јужне Америке сагледа кроз анализу утицаја природних и друштвених фактора привредног развоја. У привредној структури потребно је указати на значај делатности примарног и секундарног сектора. У објашњењу политичке поделе простора Јужне Америке битно је указати на културно-цивилизацијске узроке поделе. Достижање исхода је могуће кроз практичне активности у оквиру самосталних или групних задатака, тако да ученици сами проуче и представе одлике одабраних регионалних целина или држава.

Аустралија и Океанија

За достизање исхода, наставник у оквиру географског положаја ученицима треба да укаже на димензије континента као и на просторни обухват Океаније (припадајућа острва Меланезији, Микронезији и Полинезији). Важно је указати на факторе географске изолованости Аустралијског континента у односу на остале континенте као и последице које се огледају у специфичним биогеографским и антропогеографским одликама. Физичко-географски садржаји треба да укажу на геотектонску еволуцију Аустралије (Пангеа, Гондвана), постанак планина као и на постанак острва Океаније (вулканска острва, атоли). Истаћи факторе који су довели до формирања пустиња, великог коралног гребена као и аутентичне аустралијске флористичке и зоогеографске области. Приликом обраде становништва Аустралије и Океаније указати на домицилно становништво (Аборидини, Маори) и придошло европско и азијско становништво. Извршити периодизацију етно-демографског развоја Аустралије и Океаније на предколонијални и колонијални период. Указати на савремене демографске процесе (природни прираштај, миграције) и насељеност континента (насељени и ненасељени простори). У политичко-географској анализи указати на процесе колонизације, деколонизације и формирања независних држава. Истаћи значај саобраћајно-географског и политичко-географског положаја острва Океаније у контексту савремених економских, политичких и војних процеса. Приликом обраде насеља Аустралије указати на природне факторе формирања савремене мреже насеља.

Поларне области

За достизање исхода у оквиру наставне теме *Поларне области* препоручени садржај чине карактеристичне одлике ових простора. У том смислу, пажњу треба посветити специфичностима оријентације на половима (нпр. помоћу звезда, компаса, Сунца), дужини обданице и ноћи, висини Сунца над хоризонтом, односима копна и мора, историјату истраживања, садашњим истраживањима, као и међународној подели ових простора.

Опште предметне компетенције

Компетенција за учење:

- Има позитиван и одговоран однос према учењу.
- Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.
- Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.
- Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.
- Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Одговорно учешће у демократском друштву:

- Има позитиван став према поштовању људских права и слобода.
- Зна дејча и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани.
- Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.
- Применује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.
- Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.
- Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно-уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу (нпр. верском, националном, родном, узрачном, етничком...); акције против болести зависности, злостављања животиња итд.).

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара.
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.
- Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.).-
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.
- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет.
- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.
- Одговоран однос према околини:
- Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.
- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Одговоран однос према здрављу:

- Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.
- Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:
- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;-

Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге;

-Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака и користи ЦВ и мотивационо писмо да опише своје компетенције, жеље и очекивања.

-Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима и информацијама:

-Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења.

-Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

-Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

-Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.-

Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опreme коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће се консултовати).

-Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.

-Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења.

-Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

-Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Сарадња:

-активно и конструктивно учествује у раду групе или пара,

-поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару,

-доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе,

-одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених,

-критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода предмета.

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање на тај начин постаје мотивациони фактор за ученике. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

На почетку школске године наставници географије треба да направе план временске динамике и садржаја оцењивања знања и умења (процењивања постигнућа) ученика водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања. Будући да се у новим програмима наставе и учења инсистира на функционалним знањима, развоју међупредметних компетенција и пројектној настави, важно је да наставници на почетку школске године добро осмисле и са ученицима договоре како ће се обављати формативно оцењивање. У том смислу препоручује се наставницима да на нивоу стручних већа договоре критеријуме и елементе формативног оцењивања (активност на часу, допринос групном раду, израда домаћих задатака, кратки тестови, познавање географске карте...).

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано спроводи евалуацију и самоевалуацију процеса наставе и учења.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

МЕСЕЦ САДРЖАЈ РАДА

Септембар -Увод у програмске садржаје

-Географски преглед Европе – вежбање

Октобар -Географски преглед Европе – тест 1.

-Географски преглед Азије – вежбање

Новембар -Географски преглед Азије – тест 2.

-Географски преглед Азије – тест 3.

Децембар -Обнављање градива петог и шестог разреда

-Географски преглед Азије – тест 4.

Јануар -Географски преглед Африке – тест 5.

-Географски преглед Африке - вежбање
Фебруар -Географски преглед Африке – тест 6.
-Школско такмичење седмог разреда
Март -Припрема за Општинско такмичење
-Анализа тестова са Општинског такмичења
Април -Географски преглед Северне Америке – вежбање
-Географски преглед Северне Америке – тест 7.
Мај -Географски преглед Јужне Америке – вежбање
-Географски преглед Јужне Америке – тест 8.
Јун -Анализа рада додатне наставе

Циљ додатне наставе географије јесте да ученици са већим интересовањем прошире и продубе своја знања, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење, развију географску писменост и начин мишљења, свести и одговорност односа према свом заједници, држави, континенту и свету као целини и толерантног става према различитим народима, њиховим културама и начину живота. Примарни циљ је припрема ученика за такмичење. Додатна настава географије треба да допринесе стварање разноврсних могућности да кроз различите саржаје и облике рада током наставе географије сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе географије буду у пуној мери реализовани, упознавање комплементарности и регионалних разлика савременог света, развијање опште културе образовања, оспособљавање за самостално учење и проналажење информација.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД МЕСЕЦ САДРЖАЈ РАДА

Септембар - Регионална географија и Државе бивше СФРЈ
Грчка, република Италија и Краљевина Шпанија
Октобар - Јужна Европа и Средња Европа
Немачка, Западна Европа, Француска и Уједињено Краљевство
Новембар - Западна Европа и Северна Европа, Краљевина Норвешка
Источна Европа, Руска Федерација, Европска унија
Децембар - Географски положај и величина Азије
Природне и друштвене одлике Азије
Јануар -Југозападна и Јужна Азија
Југоисточна и Источна Азија
Фебруар -Географски положај Африке
Природне одлике Африке
Март -Друштвене одлике и привреда Африке
-Сахарска и Подсахарска Африка
Април -Географски положај Северне Америке
-Природне и друштвене одлике Северне Америке
Мај -Географски положај Јужне Америке
-Природне и друштвене одлике Јужне Америке
Јун - Географске одлике Аустралије

Циљ допунске наставе географије јесте да ученици са тешкоћом у усвајању и разумевању наставног садржаја на прилагођен начин дођу до знања, да се оспособе дарешавају проблеме и задатке, да изразе своје мишљење, развију географску писменост. Допунска настава географије треба да допринесе стварању разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе географије сврха, циљеви и задаци образовања као и циљеви наставе географије буду у задовољавајућој мери реализовани; као и да разумеју појаве и процесе у географском омотачу Земље и коришћење географских карата у стицању знања и у свакодневном животу.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Ученик се из предмета ГЕОГРАФИЈА оцењује најмање два пута у полугодишту у петом разреду, а четири пута у полугодишту у шестом, седмом и осмом разреду.

Бројчаном оценом изражава се степен остварености прописаних стандарда и ангажовање ученика у настави.

- **ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ** - обавља се на почетку школске године, у првој или другој недељи. Наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет. Резултат иницијалног оцењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

У току полугодишта ученици од 5. до 8. разреда се из Географије оцењују на три начина: 1) Усмено, 2) Писмено, 3) На основу активности на часу (слободна наставникова процена о раду ученика током једног полугодишта/школске године). Ученик може бити оцењен током сваког дела часа (уводног, главног и завршног) и на свим типовима часа (обрада, утврђивање и систематизација). Оцена је јавна са образложењем и препоруком за даљи рад. Оцена се бележи у педагошку свеску и уноси у дневник.

- **УСМЕНА ПРОВЕРА** постигнућа ученика - обавља се у току оба полугодишта. Најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Начини оцењивања: дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци...

- **ПИСМЕНА ПРОВЕРА** постигнућа ученика - обавља се у току оба полугодишта. Ученик ће имати најмање једну оцену (у полугодишту) на контролном задатку дужем од 15 минута. Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану који ће бити истакнут на сајту школе. Оцене су јавне, ученик има увид у свој рад. Тестови дужи од 15 минута су најављени, оцена се уписује у дневник у року од осам дана од дана провере. Реализује се на крају наставне области, а према плану предметног наставника. Тест у трајању до 15 минута обавља се без најаве, оцена се не уписује у дневник, а спроводи се ради утврђивања остварености циља часа и савладаности дела реализованих садржаја.

Тест се вреднује кроз проценте – бодове:

Одличан(5) 86-100%; Врло добар(4) 70-85 %; Добар(3) 50-69 %; Довољан(2) 30-49 % Недовољан(1) 0-29 %.

Скала може да варира у зависности од постигнућа ученика, али не више од 5%.

ПРОВЕРА КАРТОГРАФСKE ПИСМЕНОСТИ може бити остварена усменим и писменим путем (неме карте).

- **АКТИВНОСТ** на часу: Активност ученика прати се и вреднује континуирано током наставног процеса. Елементи формативног оцењивања чине (по правилу у педагошкој евиденцији): усмени одговори, писмене провере до петнаест минута, ангажовање, степен развијености ученичке компетенције, активност на часу, успешност у групном раду, практичан рад, излагања и представљања изложби радова, пп презентација, плаката/паноа, модела, цртежа, графикона, табела, постера, у складу са програмом географије, домаћи задаци, однос према раду, сарадња у тиму, комуникација у тиму, показивање иницијативе, заинтересованост,... као и учешће на општинском, окружном или републичком такмичењу и учешће на националним и међународним такмичењима.

Практични рад је индивидуални или групни облик рада на одређену тему. Рад у групи подразумева тимски рад ученика, ангажованост, размену, повезивање и примену идеја има за циљ: самостално прикупљање и критички одабир информација; решавање проблема; доношење одлука; планирање и поштовање

рокова; самостално учење; рад у групи; сарадња; критички однос према властитом и туђем раду. Наставник јасно дефинише и упознаје ученике са елементима за вредновање пројекта, групног рада и индивидуалног рада у оквиру групе.

Прати се његово залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање пре заокруживања формативне оцене у сумативну. Наставник повремено прегледа ученичке радове, школску (радну) свеску (садржај свеске, уредност, цртеже, додатне текстове) и може их оценити и уписати у педагошку евиденцију.

Подаци као што су степен самосталности у раду, креативност, степен ангажовања, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење, бележе се у педагошку свеску. У закључну оцену за крај полугодишта/школске године могу да уђу и остале активности и интересовања ученика, његова залагања, прикази занимљивих текстова из научно-популарне литературе, редован долазак на часове додатне и допунске наставе, припремне наставе... Оцена из активности позитивно утиче на мотивацију ученика, а може бити од значаја и за општи успех ученика у његову корист.

Врста, ниво и обим знања и ангажовање ученика оцењују се тако да оцену:

У СЕДМОМ разреду - област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:

Одличан (5) добија ученик који објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије, препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама, доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава, самостално се сналази на географској карти, у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама, лако логички повезује чињенице и појмове; самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; показује висок степен сарадње са осталим члановима групе и изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Врло добар (4) добија ученик који разуме географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије, углавном се самостално служи географском картом, у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове, специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и одабраним државама, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења, показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања, у великој мери сарађује са осталим члановима групе и у знатној мери критички расуђује.

Добар (3) добија ученик који описује природне и друштвене одлике континента Европе и наводи њене географске регије, описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама, у знатној мери логички повезује чињенице и појмове, већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме, у довољној мери критички расуђује, делимично је самосталан у сналажењу на географској карти, показује делимични степен активности и ангажовања и у довољној мери сарађује са осталим члановима групе.

Довољан (2) добија ученик који именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике препознаје њихове основне одлике знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену, у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима, понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује, показује мањи степен активности и ангажовања.

Недовољан (1) добија ученик који нема познавање основних појмова из регионалне географије Европе и ваневропских континената. Знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене, не изводи закључке који се заснивају на подацима, критички не расуђује, не показује жењу за напредовањем ангажовањем као ни интересовање за учешће у активностима.

Оцењивање постигнућа ученика по ИОП-у

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и посебних стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности (ИОП1,ИОП2).

Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

Ученик са изузетним способностима ИОП3 који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обogaћен начин, применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу праћења остваривања прописаних циљева, општих и посебних стандарда постигнућа и ангажовања. Ученик који се образује по ИОП-у оцењује се на начин и према исходима планираним ИОП-ом, а у складу са посебним законом:

- оцену одличан (5) добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз веома висок степен ангажовања;
- оцену врлодобар (4) добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз висок степен ангажовања;
- оцену добар (3) добија ученик који остварује напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз ангажовање ученика и помоћ наставника;
- оцену довољан (2) добија ученик који остварује минималан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз значајну помоћ наставника и ангажовање ученика;

Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не достиже захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа ревидира се индивидуални образовни план.

Закључна оцена утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године. Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА за успех из предмета Географија не може да буде мања од:

1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50; 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49; 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49; 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања.

Закључна оцена може бити и већа уколико је процена да је знање и заглагање ученика на вишем нивоу наго што оцене показују; уколико ученик покаже изузетан напредак и уколико се процени да би виша оцена стимулативно деловала на ученика.

Наставни предмет: Биологија

РАЗРЕД: СЕДМИ
НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА

Циљ наставног предмета: је да да ученици разумеју јединство живе и неживе природе и стекну основна научна знања о свету који их окружује		
Наставних часова недељно 2		Укупно наставних часова 72

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	СТАНДАРДИ
Наслеђивање и еволуција	Улога и значај једра у метаболизму ћелије. Деоба ћелије (хромозоми, настајање телесних и полних ћелија). - ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип) - Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. - Наслеђивање пола. - Наследне болести. - Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација. Једнополни и двополни организми. Значај и улога полног размножавања.	прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; - објашњавају функцију генетичког материјала у ћелији (хромозом, ДНК,	БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса.

		РНК, ген) и пренос наследне информације кроз генерације; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;ž – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени; - постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса.	БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. Средњи нивоБИО.ОО.С.1.5. Објашњавају значај полног размножавања и наслеђивања особина за разноврсност живог света. БИО.ОО.С.1.7. Илуструју примерима еволуционе промене код живих бића условљене антропогеним фактором и другим утицајима спољашње средине. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења.

			БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност БИО.ОО.Н.1.2. Објашњавају функцију генетичког материјала у ћелији (хромозом, ДНК, РНК, ген) и пренос наследне информације кроз генерације. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.
Јединство грађе и функције као основа живота	Основни принципи организације живих бића. Појам симетрије - типични примери код једноћелијских и вишећелијских организама; биолошки значај. Симетрија, цефализација и сегментација код животиња. - Присуство или одсуство биљних органа, (симетрија и сегментација код биљака). - Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... - Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма. - Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња – сличности и разлике у обављању основних	- одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; - упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; - користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; - упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; - одреди положај човекових органа и њихову улогу;	БИО.ОО.О.1.1. Примењују критеријуме за разликовање живих бића од неживе природе. – БИО.ОО.О.1.2. Идентификују положај, изглед и функцију органа у људском телу. БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама.

	животних процеса на методски одабраним представницима.	- цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; - постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса.	БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. ИО.ОО.С.1.2. Објашњавају основе животних процеса на свим нивоима биолошке организације. БИО.ОО.С.1.3. Повезују изглед, грађу и функционисање живих бића са условима животне средине на очигледним примерима. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора

			информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.2.10. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.
Порекло и разноврсност живота	Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура). - Приказ разноврсности живота кроз основне систематске категорије до нивоа кола и класе. - Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и потомачке форме, прелазни фосили)	одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила; користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке;	- БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. - БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. – БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и

		разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени.	значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. - БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност. БИО.ОО.Н.1.3. Конструирају филогенетски низ на основу истраживања сродничких односа појединих група и њиховог еволутивног порекла. БИО.ОО.Н.2.2. Користе

			критеријуме, организују податке и закључују на алгоритамски начин користећи дихотоме кључеве. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.т.
Живот у екосистему	- Састав и структура популација. Популациона динамика (природни прираштај и миграције). - Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). - Мреже исхране. - Животне области. - Конвергенција и дивергенција животних форми. - Заштита природе. Заштита биодиверзитета.	– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени;	БИО.ОО.О.1.3. Примерима илуструју узроке и последице штетног деловања антропогеног фактора на живи свет и животну средину. БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.2.3. Проналазе на интернету и у литератури податке о адаптацијама карактеристичних врста на услове који владају у екосистемима типичним за Србију. БИО.ОО.О.2.4. Посматрају, уочавају, прате и описују појаве у животу организама из окружења и презентују резултате истраживања. БИО.ОО.О.2.5. Уз помоћ наставника изводе једноставне експерименте у којима се истражује утицај спољашње и унутрашње средине на процесе код живих бића. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи.

		- постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса.	БИО.ОО.О.3.5. Представљају на креативан начин право на здраву животну средину и обавезу да је штите од нарушавања. БИО.ОО.О.3.6. Учествоју у дискусијама и дебатама о значају дивљих и гајених врста за човека. - БИО.ОО.О.3.7. Конструктивно сарађују у активностима које имају за циљ очување здравља, животне средине и биодиверзитета непосредне околине. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним доказима. БИО.ОО.С.1.3. Повезују изглед, грађу и функционисање живих бића са условима животне средине на очигледним примерима. БИО.ОО.С.1.4. Анализирају како различити фактори спољашње и унутрашње средине утичу на животне процесе. БИО.ОО.С.1.9. Увиђају узајамне утицаје између делова екосистема. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва.

			БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.2.9. Приказују односе, појаве и процесе у различитим екосистемима на различите креативне начине. - БИО.ОО.С.3.3. Артикулисано и аргументовано заступају научни поглед на свет у писаној и усменој форми. БИО.ОО.С.3.4. Изражавају критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиливима живота, климатским променама, загађивању животне средине и изумирању биљних и животињских врста. БИО.ОО.С.3.5. Планирају, воде и вреднују сопствено учење, чиме развијају самопоуздање и истрајност.

			БИО.ОО.Н.1.3. Конструирају филогенетски низ на основу истраживања сродничких односа појединих група и њиховог еволутивног порекла. БИО.ОО.Н.2.2. Користе критеријуме, организују податке и закључују на алгоритамски начин користећи дихотоме кључеве. БИО.ОО.Н.2.1. Постављају хипотезе које ће моћи да провере користећи научни приступ за проучавање биолошких појава и процеса. БИО.ОО.Н.2.3. Анализирају податке, објашњавају трендове и изводе закључке.
Човек и здравље	- Примери наследних болести. - Особине и грађа вируса. Болести изазване вирусима. - Имунитет, вакцине. - Пулс и крвни притисак. - Прва помоћ: повреде крвних судова (практичан рад). - Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани. - Значај правилног чувања, припреме и хигијене намирница; тровање храном. - Промене у адолесценцији.	анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; - идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); - планира време за рад, одмор и рекреацију; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - аргументује предности вакцинације; - примени поступке збрињавања лакших облика крварења; - расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;	БИО.ОО.О.2.1. Поштују безбедносна правила приликом практичног и теренског рада. БИО.ОО.О.2.2. Активно учествују у тимском раду и уважавају мишљења других. БИО.ОО.О.3.4. Развијају радозналост према природи. БИО.ОО.О.3.8. Развијају способност вербалног изражавања чињеница, идеја, ставова и мишљења о биолошким појавама. БИО.ОО.О.3.9. Критички и одговорно користе дигиталне технологије у активностима у вези са истраживањем биолошких појава и процеса. БИО.ОО.О.3.10. Критички и конструктивно процењују свој рад и учење, као и рад других. БИО.ОО.О.3.11. Развијају поверење у закључке засноване на научним

		- табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - примерима илуструју значај биотехнолошких производа и процеса у превенцији и лечењу многих болести, производњи хране и заштити животне средине.	БИО.ОО.С.1.12. Критички вреднују важност здравих стилова живота у превенцији болести. БИО.ОО.С.2.1. Истражују допринос научника развоју биологије и значај научних открића за развој друштва. БИО.ОО.С.2.2. Постављају једноставна истраживачка питања о биолошким појавама и процесима. БИО.ОО.С.2.3. Користе једноставне методе, технике и процедуре за сакупљање и систематизацију података истраживања. БИО.ОО.С.2.4. Графички и табеларно приказују резултате истраживања користећи научни језик. БИО.ОО.С.2.5. Примењују знања из математике, природних и друштвених наука у истраживачком и експерименталном раду. БИО.ОО.С.2.6. Користе више различитих релевантних извора информација током истраживачког рада. БИО.ОО.С.2.7. Истражују живи свет на терену: прикупљају узорке, фотографишу, прате појаве и процесе, врше мерења. БИО.ОО.С.2.8. Изводе једноставна истраживања о утицају животних навика на здравље (утицај буке на слух, физичка неактивност, неправилна исхрана). - БИО.ОО.С.3.1. Решавају проблеме одрастања повезујући их са физиолошким процесима који их узрокују. БИО.ОО.С.3.2. Процењују сопствене животне навике у односу на елементе

			здрогон нчнн жнвотн н прнннпн одржнвог рнзвојн. БНО.ОО.С.3.3. Артнкулнсано н аргументовнно знстуннн ннчнн поглнд нн свнт у ннсанон н усменон формн. БНО.ОО.С.3.4. Изрнжнвнн крннчннн стнв прнмн меднјскнм сндржннмн којн се бнве здрнвнм стнловнмн жнвотн, клнматскнм променнмн, знгнђнвннн жнвотне средынн н нзумнрннн бнљннх н жнвотнњскнх врстн. БНО.ОО.С.3.5. Плнннрннн, водн н вреднују сопствено учннн, чнмн рнзвннннн самопоузदनн н нстрннност. БНО.ОО.Н.2.1. Постнвлннн хнпотезн које ћн моћн дн прнверн корнстннн ннчнн прнстунп зн проучнвннн бнолошкнх појнвн н процеса. БНО.ОО.Н.2.3. Аннлнзнрннн поднтекн, објншњнвннн трендовн н нзводн закључкн. БНО.ОО.Н.3.1. Инннннрннн, осмншљнвннн н учнствуннн у рннлнзннннн актнвностн сн цнљем поднзннн свнстн о очунвннн здрнвлн, квалнтетн жнвотне средынн н зннчннн одржнвог рнзвојн. БНО.ОО.Н.3.3. Прнмернмн нлуструннн зннчнј бнотехнолошкнх пронзводн н процеса у прнвеннннн н лнчнннн многнх болестн, пронзводњн хранн н зштнтн жнвотне средынн.

ДОДАТНА НАСТАВА

Наставнн предмет: Бнологијн

Разред: седмн

Годишњи број часова: 36

Циљ: Додатна настава се организује за ученике који показују веће интересовање и жељу за новим сазнањима која превазилазе оквири предвиђене планом и програмом, са циљем повезивања и примене научног у свакодневном животу.

ТЕМА/САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	НАСТАВНЕ МЕТОДЕ	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Деоба ћелије, хромозоми, настајање телесних и полних ћелија. -ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип). - Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. - Наслеђивање пола. - Наследне болести. - Смена генерација. - Значај и улога полног размножавања. - Симетрија, цефализација и сегментација код животиња. - Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... - Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња. - Карл Лине, биномна номенклатура. - Приказ разноврсности живот.а - Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и потомачке форме, прелазни фосили). - Популациона динамика (природни прираштај и миграције); - Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). - Конвергенција и дивергенција животних форми. - Заштита биодиверзитета. - Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани.	прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; идентификује разлике између митозе и мејозе на основу промене броја хромозома и основну улогу гентичког материјала у ћелији; шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према Менделовом правилу; упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева; повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста фосили; упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима. анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости.	Дијалошка, монолошка, демонстративна, илустративна, групни рад, рад у паровима	Свеска, прибор за писање, прибор за бојење, лупа, уџбеник за седми разред.

- Здрави стилови живота (сан, кондиција...).			

ДОПУНСКА НАСТАВА

Наставни предмет: Биологија

Разред: седми

Годишњи број часова: 36

Циљ: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања и вештина из наставног градива.

ТЕМА/САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	НАСТАВНЕ МЕТОДЕ	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Деоба ћелије. - ДНК и појам гена. - Прво Менделово правило. - Наслеђивање пола. - Једнополни и двополни организми. - Значај полног размножавања. - Симетрија, цефализација и сегментација - Присуство/ одсуство биљних органа. - Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма. - Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња. - Основни принципи систематике. - Разноврснот живота кроз основне систематске категорије. - Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова. - Састав и структура популација. - Абиотички фактори и биотички односи. - Мреже исхране. - Животне области. - Болести изазване вирусима.	- упореди полно и бесполно размножавање; - идентификује разлике између митозе и мејозе; - шематски прикаже наслеђивање према Менделовим правилима; - упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; - разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева; - повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста фосила; - идентификује основне односе у биоценози; - повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области са животним формама које га насељавају; - идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране;	Дијалошка, монолошка, демонстративна, илустративна, групни рад, рад у паровима	Свеска, прибор за писање, прибор за бојење, уџбеник за седми разред.

Имунитет. Вакцине. Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани. Здрави стилови живота (сан, кондиција...).	- идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - аргументује предности вакцинације; - примени поступке збрињавања лакших облика крварења;		

Наставни предмет: Математика

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета МАТЕМАТИКА за 7. разред

за период 2026-2030.године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Математика Разред: седми

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе математике у основној школи је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова. Годишњи фонд часова: 144 часа Недељни фонд часова: 4 часа

Компетенције које развија : Ученици усвајају основне математичке концепте и знања, груписане у три велике међусобно повезане области: бројеви и алгебра (А), геометрија и мерење (Г), обрада података и случајност (С), развијају математичку функционалну писменост, критичко мишљење и стичу основе апстрактног мишљења, чиме постају припремљени за даље образовање. Оспособљени су да комуницирају користећи математички језик и симболе, као и за тумачење природних и друштвених појава и процеса са становишта математике. Решавају проблеме из свакодневног живота, доносе и образлажу одлуке, користећи математику, индивидуално или у сарадњи са другима. Ученици развијају истраживачки дух и креативност. Мотивисани су да уче, напредују и изграђују позитивне ставове према математици и науци уопште. Развијају ставове о значају математичко-логичког резоновања као основе за доношење личних, друштвених, финансијских, еколошких и других одлука. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење и решавање проблема. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађују их, изводе закључке и презентују добијене резултате.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	24	- Квадрат рационалног броја. - Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$).	Техника и технологија Информатика и рачунарство

квадрата и примени одговарајућа својства операција; одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку; нацрта график функције $y = kx, k \in R \setminus \{0\}$; - примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама.			- Реални бројеви и бројевна права. - Корен, једнакост $\sqrt{a^2} = a$. - Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. - Основна својства операција с реалним бројевима. - Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in R \setminus \{0\}$. - Продужена пропорција	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; правилно користи геометријски прибор.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	19	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{5}$, итд. Растојање између две тачке у координатном систему.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: трансформише збир, разлику и производ полинома; примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); примени трансформације полинома на решавање једначина.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	48	Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; конструише ортоцентар и тежиште троугла; примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима.	МНОГОУГАО	21	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: примени својства централног и периферијског угла у кругу; израчуна обим и површину круга и његових делова; преслика дати геометријски објекат ротацијом.	КРУГ	18	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π . Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: одређује средњу вредност, медијану и мод.	ОБРАДА ПОДАТАКА	6	Средња вредност, медијана и мод.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност Биологија Географија

Обавезна су четири писмена задатка годишње (са исправкама 8 часова).

Начин остваривања програма :

Реални бројеви – Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q , на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број.

При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$) . Приликом $a < 0$), али може бити и без решења ($a < 0$).

Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности $\sqrt{4}$ и решења једначине $x^2 = 4$. У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број стране квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална“ права прошири у реалну праву и покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке.

Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити поменути касније (рецимо број π). На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непериодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са коренима, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере. За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокруљивања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокруљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила.

Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операције кореновања у $\mathbb{R}^+$ треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост $\sqrt{a^2} = |a|$ и њено тумачење.

У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности $y = kx$ коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање угла троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

Питагорина теорема – Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могу се користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и тригонометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима. У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему. Углом од 30° Уколико наставник има техничких могућности у учioniци, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометријским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази – У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложивоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису.

Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$). У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних у облику $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, односно $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављања тзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на пример, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 - c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао – Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове стране једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између стране, дуж дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга. Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код ученика вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцента, тежишта дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих страна/углова одређује и једна висина, односно тежишта дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеца које поред датих страна/углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страна, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илустровати разноврсним примерима и задацима. Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључити и одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг – Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π , ученике треба информативно упознати са његовом ирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1. У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ротације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији.

Обрада података – Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневnoj пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих ...). Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али ни превелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...). Предлог је да се пет расположивих часова реализује по следећем плану:

1. Избор теме истраживања. Конструкција анкетних питања. Наставник објашњава пројектни задатак, а ученици предлажу теме за истраживање и 5-6 анкетних питања.

2. Упутство за анкетирање. Спровођење истраживања анкетирањем. Сваки ученик добија по 4-5 анкетних листића.

3. Обнављање и доградња појмова: узорак, нумеричка и процентуална расподела, графички приказ. Увођење нових појмова: средња вредност, медијана и мод. На једном (нумерички потпуно припремљеном) примеру се илуструју сви наведени – познати и нови појмови.

4. Подела ученика на групе. Упућивање у начин обраде података добијених анкетирањем. Обрада резултата анкете. Формирају се нехомогене истраживачке групе. Свака група обрађује једно питање за које је задужена (може се користити и Excel) и припрема презентацију резултата. Презентација резултата анкете.

5. Групе приказују резултате свог истраживања (таблични приказ резултата обраде питања из анкете, процентуалну расподелу, графички приказ, израчунавање средње вредности, медијане и мода), тумаче добијене резултате и изводе закључке.

АКТИВНОСТИ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Ученика :

- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу;
- практична примена стечених знања;
- активно учешће у раду;
- самопроцењивање напретка
- запажа, упоређује, примењује, повезује, решава проблем, организује, повезује знања са другим областима, ослања се на претходно искуство...
- вежба на часу и кроз домаће задатке.

Наставника:

- Предавање, контрола и праћење рада ученика, развијање љубави према предмету;
- Упознати ученике са циљевима и садржајима програма;
- Упознати их са правилима рада;
- Упознати их са критеријумима оцењивања по областима;
- Упознати ученике, одредити њихово претходно искуство, снимити иницијално стање;
- Редовно пратити рад и залагање ученика на часу;
- Водити рачуна о индивидуализацији приступу ученику;
- Подстицати код ученика развој мишљења и разумевања;
- Менторска улога наставника;
- Неговање позитивне климе у одељењу;
- Омогућити подстицајну средину за рад и учење;
- Охрабрује, помаже и подстиче ученике;
- Омогућити ученицима да сами изводе закључке;

- Подстицати ученике на учење;
- Инсистирати на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада;
- Инсистирати на практичној примени стечених знања;
- Оцењивањем мотивисати ученике за учење;
- Оцењивањем проценити ниво постигнућа ученика;
- Идентификовати напредак у учењу и постигнућима ученика;
- Подстицати ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују...

ЕВАЛУАЦИЈА

- Самовредновање реализације програма;
- Планирање новина и измена за следећу школску годину.
- усмено и писмено испитивање;
- вођење ученичког портфолија;
- тестови знања;
- разговор;
- контролне вежбе;
- посматрање ангажованости на часу;
- домаћи радови;
- писмени радови;
- тематске дискусије.

Додатна настава (18 часова годишње):

Циљеви: додатна настава је облик који се организује за даровите ученике и има за циљ да ученицима који воле математику и успешно усвајају математичке садржаје у редовној настави омогући напредовање, продубљивањем и проширивањем тих садржаја. Да би се таленат развијао мора се са њим радити стручно, стално и систематски. Додатна настава је намењена за ученике седмог разреда који остварују надпросечне резултате из математике или показују посебна интересовања за тај предмет. Ученик се укључује на темељу властите одлуке.

Садржај рада додатне наставе утврђен је наставним планом и програмом из математике за седми разред основне школе (реални бројеви, примена Питагорине теореме, степеновање, полиноми, многоугао, круг, функције) и припремом за такмичење.

Начин реализације: Један час сваке друге недеље (према утврђеном распореду, индивидуални или групни рад) уз интензивнији рад, руководећи се принципима за додатни рад: принцип активности, принцип стимуланса и принцип поступности. Избор задатака за развијање менталних способности ученика треба да буде што разноврснији. Користити теже задатке из збирки задатака са такмичења из предходних година, контактирати и стручне институције: „Друштво математичара Србије”, „Архимедес”...

Тема	Број часова
Реални бројеви	3
Питагорина теорема	3
Цели алгебарски изрази (први део)	2

Многоугао		3
Цели (други део)	алгебарски	изрази
Круг		2
Обрада података		1
УКУПНО:		18

Допунска настава (18 часова годишње):

Циљеви: допунска настава се организује за оне ученике који у току редовне наставе имају потешкоћа у учењу и не могу да усвоје минималне програмске садржаје, па је циљ ове наставе да ученике са слабом или никаквом мотивацијом и интересовањем за учењем, мотивишу, заинтересују, а самим тим и усвоје суштинске појмове и правила која нису усвојили у редовној настави..

Садржај рада допунске наставе је утврђен наставним програмом из математике за седми разред (реални бројеви, примена Питагорине теореме, степеновање, полиноми, многоугао, круг, функције), тако да ученици усвоје минимум програма из свих делова градива (нпр. све важније појмове, правила формуле и примена у једноставнијим случајевима).

Начин реализације: Један час сваке друге недеље, индивидуални или групни рад. При раду користити једноставније задатке у оквиру теме, како би ученици стекли базичну језичку и математичку писменост и да би напредовали ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа. Ученици слабијих способности треба да усвоје знање основног стандарда.

Тема		Број часова
Реални бројеви		3
Питагорина теорема		3
Цели (први део)	алгебарски	изрази
Многоугао		3
Цели (други део)	алгебарски	изрази
Круг		2
Обрада података		1
УКУПНО:		18

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:

– МАТ.А.ОО.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа. – МАТ.А.ОО.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева. – МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке при раду са општим бројевима. – МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту. – МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине. – МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основне геометријске објекте у равни и простору и знају њихова основна својства. – МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле и Питагорину теорему. – МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере за дужину, површину, запремину, масу, време и углове. – МАТ.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставније геометријске конструкције. – МАТ.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне и симетричне геометријске фигуре у равни. – МАТ.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумаче табеларно или графички представљене податке. – МАТ.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајног догађаја и користе класичну дефиницију вероватноће у најједноставнијим примерима.	– МАТ.ОО.О.2.1. Усвајају математичке концепте користећи менталне слике. – МАТ.ОО.О.2.2. Користе конкретизацију како би разумели апстрактне математичке појмове. – МАТ.ОО.О.2.3. Повезују познате чињенице како би извукли очигледне закључке. – МАТ.ОО.О.2.4. Примењују једноставне математичке процедуре при решавању математичког захтева једноставног познатог контекста. – МАТ.ОО.О.2.5. Учествују у методи вођеног откривања дајући одговоре на једноставна питања која их воде ка решењу. – МАТ.ОО.О.2.6. Учествују у играма које помажу да развију основне математичке вештине, а чине да градиво ученицима постане приступачно и учење занимљиво. – МАТ.ОО.О.2.7. Употребљавају геометријски прибор и калкулатор. – МАТ.ОО.О.2.8. Користе едукативне софтвере и апликације које пружају интерактивно искуство учења математике и решавања задатака. – МАТ.ОО.О.2.9. Усвајају основне математичке концепте кроз вежбу, упорност, уредност, систематичност и одговарајући интелектуални напор. – МАТ.ОО.О.2.10. Схватају да грешке нису неуспех, већ део процеса учења.	– МАТ.ОО.О.3.1. Користе основни математички језик. – МАТ.ОО.О.3.2. Стичу основне вештине које ће им бити корисне у свакодневним ситуацијама, као што су: мерење, управљање новцем и доношење одлука уопште. – МАТ.ОО.О.3.3. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за базичним аритметичким, алгебарским и геометријским знањима. – МАТ.ОО.О.3.4. Разумеју да је математичко знање важно за друге дисциплине и науке. – МАТ.ОО.О.3.5. Користе знања из алгебре и геометрије за разумевање облика и величина, као и за сналажење у простору, што им помаже да уоче и опишу околину, уметничка дела, архитектонска остварења и сл. – МАТ.ОО.О.3.6. Користе информације и статистичке податке за доношење личних одлука. – МАТ.ОО.О.3.7. Развијају самопоуздање у своје математичке способности за решавање реалних проблема. – МАТ.ОО.О.3.8. Развијају уредност, систематичност и прецизност.

Средњи ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
<i>Ученици:</i>	<i>Ученици:</i>	<i>Ученици:</i>
– МАТ.А.ОО.С.1.1. Формирају скупове према датим захтевима, и изводе скуповне операције у изразима са два скупа или више скупова.	– МАТ.ОО.С.2.1. Користе аналогију како би повезали сличне математичке ситуације и	– МАТ.ОО.С.3.1. Адекватно користе математички језик и разумеју његову улогу у научној комуникацији.

– МАТ.А.ОО.С.1.2. Имају шира знања о својствима природних, целих и рационалних бројева и усвојили су појам реалног броја, укључујући разлику између рационалних и ирационалних бројева. – МАТ.А.ОО.С.1.3. Решавају линеарне једначине и неједначине, као и системе линеарних једначина са две непознате. – МАТ.А.ОО.С.1.4. Уочавају зависност међу променљивим величинама и примењују линеарну функцију. – МАТ.Г.ОО.С.1.5. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката, користе разлагања на једноставније објекте, служе се различитим јединицама мере. – МАТ.Г.ОО.С.1.6. Користе Питагорину теорему за одређивање елемената геометријских фигура и тела. – МАТ.Г.ОО.С.1.7. Знају и користе основна тврђења (ставове подударности и сличности итд.) о геометријским фигурама (угао, троугао, четвороугао, многоугао и круг) у једноставнијим проблемима. – МАТ.Г.ОО.С.1.8. Конструирају једноставне геометријске фигуре. – МАТ.Г.ОО.С.1.9. Знају и користе основнеизометријске трансформације и пресликавају фигуре конструкцијски или уз помоћ дате квадратне мреже. – МАТ.С.ОО.С.1.10. Анализирају и графички представљају једноставније скупове податка. – МАТ.С.ОО.С.1.11. Примењују класичну дефиницију вероватноће у једноставнијим случајевима.	пронашли решење у различитим, али сродним проблемима. – МАТ.ОО.С.2.2. Разлажу математички проблем на његове саставне делове (анализа), а затим те делове повезују у целовито решење(синтеза), што им омогућава да разумеју како различити делови математичких задатака међусобно утичу један на други и како се решења могу интегрисати у целину. – МАТ.ОО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења. – МАТ.ОО.С.2.4. Прелазе са конкретног на апстрактно мишљење. – МАТ.ОО.С.2.5. Истражују различите приступе проблему, уз подршку наставника или вршњака. – МАТ.ОО.С.2.6. Индивидуално и тимски реализују краће пројекте у којима решавају проблеме везане за реалне ситуације. – МАТ.ОО.С.2.7. Користе игре за дубље разумевање математичких појмова, развијање аналитичких вештина и логичког размишљања. – МАТ.ОО.С.2.8. Користе одговарајуће софтвере за решавање задатака и усвајање математичких концепата. – МАТ.ОО.С.2.9. Отворени су за критичко преиспитивање сопствених решења, али и за расправу о различитим методама решавања математичких проблема.	– МАТ.ОО.С.3.2. Приступају проблемима у свакодневним ситуацијама логично и систематски. – МАТ.ОО.С.3.3. Доносе математички засноване одлуке у вези са новчаним, еколошким и здравственим питањима. – МАТ.ОО.С.3.4. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за дубљим разумевањем алгебре и геометрије. – МАТ.ОО.С.3.5. Интегришу своје математичко знање у друге предмете, посебно у природним наукама, што им омогућава боље разумевање тих садржаја. – МАТ.ОО.С.3.6. Користе знања из алгебре и геометрије у техничком образовању, уметности и другим областима. – МАТ.ОО.С.3.7. Схватају употребу статистичких података у природним и друштвеним наукама. – МАТ.ОО.С.3.8. Имају развијену свест о сопственим аналитичким способностима.

Напредни ниво		
СПК 1	СПК 2	СПК 3
Ученици:	Ученици:	Ученици:

– МАТ.А.ОО.Н.1.1. Користе скупове, скуповне операције и релације у садржајима из геометрије и алгебре. – МАТ.А.ОО.Н.1.2. Ефикасно манипулишу бројевним и целим алгебарским изразима. – МАТ.А.ОО.Н.1.3. Оспособљени су за елементарно математичко моделирање у познатом контексту. – МАТ.Г.ОО.Н.1.4. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката када потребни елементи нису непосредно дати. – МАТ.Г.ОО.Н.1.5. Конструирају геометријске фигуре, по потреби примењујући више познатих тврђења. – МАТ.Г.ОО.Н.1.6. Доказују геометријска тврђења, по потреби примењујући више познатих тврђења (Питагорина теорема и њен обрат, Талесова теорема, ставови подударности и сличности, значајне тачке троугла, збир углова многоугла, и друго). – МАТ.С.ОО.Н.1.7. Анализирају сложеније скупове прикупљених података. – МАТ.С.ОО.Н.1.8. Користе класичну дефиницију вероватноће и основна својства вероватноће.	– МАТ.ОО.Н.2.1. Користе генерализацију за формирање тврђења, које потом доказују. – МАТ.ОО.Н.2.2. Користе анализу и синтезу за решавање комплекснијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.3. Користе аналогију у односу на објекте, својства и поступке (не само за сличност између једноставних проблема). – МАТ.ОО.Н.2.4. Користе апстракцију без ослањања на конкретизацију. – МАТ.ОО.Н.2.5. Користе ИКТ алате за решавање сложенијих математичких проблема. – МАТ.ОО.Н.2.6. Реализују пројекте у којима повезују различите дисциплине кроз једноставне математичке моделе. – МАТ.ОО.Н.2.7. Користе игре у циљу развоја способности апстрактног и креативног размишљања, као и способности критичке анализе и решавања проблема. – МАТ.ОО.Н.2.8. Показују радозналост за апстрактне математичке концепте и виде их као интелектуални изазов.	– МАТ.ОО.Н.3.1. Користе математички језик строго поштујући његову семантику и синтаксу. – МАТ.ОО.Н.3.2. Јасно изражавају своје математичке мисли и идеје. – МАТ.ОО.Н.3.3. Користе аналитичке и логичке вештине у сложенијим животним ситуацијама. – МАТ.ОО.Н.3.4. Припремљени су за наставак образовања у дисциплинама које захтевају висок ниво математичких компетенција. – МАТ.ОО.Н.3.5. Спровodeћи поступке доказивања, развијају способност критичког мишљења и аналитичког расуђивања. – МАТ.ОО.Н.3.6. Користе математичко-логичка знања и вештине у критичком и конструктивном дијалогу у вези са различитим друштвеним и природним појавама. – МАТ.ОО.Н.3.7. Спровode анализу податка у контексту других области и доносе закључке. – МАТ.ОО.Н.3.8. Имају развијену интелектуалну радозналост и љубав према математици.

Наставни предмет: Физика
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
предмета ФИЗИКА
за 7. разред
за период 2026.-2030.године

Програм је израђен на основу Правилника о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 4/2025) и Закона о основном образовању и васпитању (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 41/2025), а у складу са Законом о основама система образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 8/2025).

Годишњи фонд часова: 72 **Недељни фонда часова: 2**

Циљ учења предмета Физике јесте да сви ученици:

Стекну базичну језичку и научну писменост;

Оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама;

Образложе своје мишљење у оквиру дискусије;

Упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у свакодневном животу;

Развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих стандарда.

Планирани број часова по темама и време реализације:

	Редни број и назив наставне области/ теме	Број часова	Број часова за лаб. вежбе	Укупан број часова за наставну област/тему	Време реализације теме
	1. Сила и кретање	22	3	25	септембар, октобар, новембар
	2. Кретање тело под дејством силе теже. Силе трења	10	2	12	децембар, јануар
	3. Равнотежа тела	10	1	11	фебруар, март
	4. Механички рад и енергија. Снага	13	2	15	април, мај
	5. Топлотне појаве	8	1	9	мај, јун
		63	9	72	
Редни	Исходи	Теме/	Садржаји програма	Међупредметне	Начин и поступци

Број	Области	Компетенције	Остваривања програма

1	-Разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички. -Анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем. -Примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења. -Демонстрира појаве: инерције тела убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења. -Самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике (Атвудова машина, колица са теговима...), прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента. -Решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинematика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).	Сила и кретање	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. <u>Демонстрациони огледи:</u> Илустровање инерције тела помоћу папира и тегла. Кретање куглице низ Галилејев жљеб. Кретање тела под дејством сталне силе. Мерење силе динамометром. - Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце).	Компетенција за учење -Естетичка компетенција -Комуникација -Предузимљивост и оријентација предузетништву -Рад са подацима и информацијама -Решавање проблема -Сарадња -Дигитална компетенција	Поступност (од једноставног до сложеног) при упознавању нових појмова и формулисању закона. Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину предвиђено је више демонстрационих огледа, а у недостатку наставних средстава могуће је користити и симулације). Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе: Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога, наставник, користећи

			Лабораторијске вежбе Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.		прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед,
2	-Разликује скаларне и векторске физичке величине.	Кретање тела под теже.	Убрзање при кретању тела под дејством силе. Галилејев оглед.	Компетенција за учење	учеников опис појаве, дефинисање појмова и

	-Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички. -Анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем. -Примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења. - Покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање. -Демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења. -Самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике (Атвудова машина, колица са теговима...), прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента.	дејством силе теже. Силе трења	Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење, клизања, котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. <u>Демонстрациони огледи:</u> Слободно падање тела различитих облика имаса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића...). Падање тела у разним срединама. Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тег и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). Трење на столу, косој подлози и сл. Мерење силе трења помоћу динамометра. Лабораторијске вежбе Одређивање убрзања тела које слободно пада. Одређивање коефицијента трења клизања.	Комуникација -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву -Рад са подацима и информацијама -Решавање проблема -Сарадња -Дигитална компетенција	формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми. Решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем-ситуација: При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на

	- Решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).				које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инсистира на систематском
3	-Разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички.		Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела.	-Компетенција учење -Естетичка компетенција -Комуникација	закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инсистира на систематском

	-Примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења. -Покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела. -Наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу. -Прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води. - Решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).	Равнотежа тела	<u>Демонстрациони огледи:</u> Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. Равнотежа полуге. Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води...). Лабораторијска вежба Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.	-Предузимљивост и оријентација ка предузетништву -Рад са подацима и информацијама -Решавање проблема -Сарадња -Дигитална компетенција	и коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица). Лабораторијским вежбама: Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе. Час вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака. У уводном делу часа наставник: – обнавља делове градива
4	-Разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички.	Механички рад и енергија. Снага	Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела.	-Компетенција за учење -Комуникација -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	

	-Примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења. -Повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења. -Разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом. -Демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења.		Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. <u>Демонстрациони огледи:</u> Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. - Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом)	-Рад са подацима и информацијама -Решавање проблема -Сарадња -Дигитална компетенција - Одговоран однос према здрављу	и који су обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина одредила), обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће изворе, упознаје ученике с мерним инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром,

	- Решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).		Лабораторијске вежбе Одређивање рада силе под чијим дејством сетело креће по различитим подлогама. Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица.		указује ученицима на мере предострожности, којих се морају придржавати ради сопствене сигурности. Док ученици врше мерења,
5	-Разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички. - Решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...). -Разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса	Топлотне појаве	Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. <u>Демонстрациони огледи:</u> - Дифузија и Брауново кретање. - Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди - флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице,	-Компетенција за учење -Комуникација -Предузимљивост и оријентација у предузетништву -Рад са подацима и информацијама -Решавање проблема -Сарадња -Дигитална компетенција - Одговоран однос према околини	заставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При кауношењу резултата мерења у јачку свеску, процену грешке и треба вршити само за директно мерене величине, а

	топлоте са једног тела на друго. -Анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења. -Наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.		капилара...).		не и за величине које се посредно одређују.
			Лабораторијска вежба 1. Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.		

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ:

Унутар предмета:

корелација са градивом шестог разреда
Између предмета:

српски језик и књижевност – рад са текстом и обрада текста приликом израде презентација, читање и разумевање текста, издвајање кључних речи и најважнијих појмова

математика – рад са табелама, решавање рачунских задатака, графичких задатака

информатика и рачунарство – примена ИКТ технологија у изради домаћих задатака, прикупљању података и информација, фотографија и видео клипова
 ликовна култура – израда панора, плаката, цртежа, модела
 географија – оријентација у простору
 биологија- енергетска вредност уноса хране (као мали пројекат)
 хемија- честични састав супстанције,молекули и атоми
 техничко образовање- полуга, равнотежа,рад и снага
 физичко васпитање- равнотежа тела,полуга

НАЧИН ПРОВЕРЕ ОСТВАРЕНОСТИ ИСХОДА

Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика.Овај тест је инструмент проверепредзнања и потенцијала ученика.

Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа (пре свега оних реализованих применом предвиди-посматрај-објасни наставне стратегије), предавања и активног учешћа у раду, решавања квантитативних, квалитативних, графичких, практичних и истраживачких задатака, пројектне наставе и лабораторијских вежби.

Континуирано се пратити и вреднује знање, вештине и ставови ученика помоћу **усменог испитивања, кратких писменихпровера, контролних вежби, провером практичних вештина**, као и **вредновањем учешћа и продуката пројектне наставе**. Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.

На почетку школске године, потребно је спровести **иницијални тест**. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика.

Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак и других ученика (различите анкете, скале процене,, табеле и сл.)

ПРОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ СТАНДАРДА

У току школске године биће реализоване две процене остварености стандарда: на крају првог полугодишта и на крају школске године (овапроцена обухвата читаво градиво). Ученици ће решавати тестове израђене по стандардима, који ће се састојати од десет питања и то: 5 на основном, 3 на средњем и 2 на напредном нивоу. Ученици ће радити тест подељени у две групе. Резултати ће бити приказани табеларним приклом процене остварености стандарда по нивоима.

Провера остварености стандарда ученичких постигнућа (остварености исхода)			
Шта пратимо	Поступак и инструменти оцењивања	Критеријуми	Време

Степен остварености циљева и прописаних,	Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена	Оцену одличан (5) добија ученик који: у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; лако логички повезује чињенице и појмове; самостално изводи закључке који сезаснивају на подацима; решава проблеме на нивоу стваралачког	Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника Усмено одговарање, свеска евиденције наставника -Редовност	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања или решавање сложенијих рачунских задатака +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године

односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета;	и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака.	мишљења и у потпуности критички расуђује;	доношења домаћег задатка, свеска	Учесталост по месецима	Пресек стања по тромесечју
		Оцену врло добар (4) добија ученик који: у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; самостално изводи закључке који сезаснивају на подацима; решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује	евиденције Писане провере, свеска евиденције Групни рад (посматрање наставника, излагање група), свеска евиденције Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова), свеска	Свеобухватност одговор Хоризонтално и вертикално повезивање градива За три недоношења домаћег -1 у свеску Прегледање свески	По потреби, бар једном у полугодишту
		Оцену добар (3) добија ученик који: у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; у довољној мери критички расуђује;	евиденције -лабораторијске вежбе, свеска евиденције	Бодовање: 35-49%-2 50-74%-3 75.89%-4 90-100%-5	Свакодневно током године праћење/ пресек стања за тромесечје На крају наставне године
					Након сваке теме

		Оцену довољан (2) добија ученик који: знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;		Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...)	По потреби
		Недовољан (1) добија ученик који: знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; не изводи закључке који се заснивају на подацима; критички не расуђује;			По потреби
Ангажовање ученика у настави.	Одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и	- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.(5) - показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања.(4) - показује делимични степен активности и ангажовања(3) - показује мањи степен активности и ангажовања.(2)	Вођење евиденције од стране наставника: -Броју јављања на часовима -Броју успешности у групном раду, раду упару -Учешћу такмичењима, посета културно-историјским	-Све што је рађено на часу налази се у свескама -Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и наставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда на асоцијација...)	Пресек стања по тримесечјима

		- не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање (1)	институцијама -Несебичном пружању помоћи другим ученицима.		

ПРЕГЛЕД СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ЧИЈЕ СЕ ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНИРА КРОЗ РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПРЕДМЕТА ФИЗИКА У СЕДМОМ РАЗРЕДУ

Области: Силе; Кретање; Мерење; Енергија и топлота; Математичке основе физике и Експеримент.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме:

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
<u>1.1. СИЛЕ</u> ФИ.1.1.1. уме да препозна гравитациону силу и силу трења које делују на тела која мирују или се крећу равномерно	<u>2.1. СИЛЕ</u> ФИ.2.1.1. уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе и еластичне силе, и силе потиска	<u>СИЛЕ</u> ФИ.3.1.1. разуме и примењује услове равнотеже полуге ФИ.3.1.2. зна какав је однос сила које делују на тело које мирује или се равномерно креће
<u>1.2. КРЕТАЊЕ</u> ФИ.1.2.1. уме да препозна врсту кретања према облику путање ФИ.1.2.2. уме да препозна равномерно кретање ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су мупознате друге две величине	ФИ.2.1.3. уме да препозна када је полуга у стању равнотеже ФИ.2.1.4. разуме како односи сила утичу на врсту кретања ФИ.2.1.5. разуме и примењује концепт густине ФИ.2.1.6. зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба флуида	<u>КРЕТАЊЕ</u> ФИ.3.2.1. уме да примени односе између физичких величина које описују равномерно променљиво праволинијско кретање
<u>1.4. МЕРЕЊЕ</u>	<u>2.2. КРЕТАЊЕ</u> ФИ.2.2.1. уме да препозна убрзано кретање	<u>3.4. МЕРЕЊЕ</u> ФИ.3.4.1. уме да претвара јединице изведених физичких величина у
ФИ.1.4.1. уме да чита мерну скалу и зна да одреди вредност најмањег подеока ФИ.1.4.2. уме да препозна мерила и инструменте за мерење дужине, масе, запремине, температуре и времена ФИ.1.4.3. зна да користи основне јединице за дужину, масу, запремину, температуру и време ФИ.1.4.4. уме да препозна јединице за брзину ФИ.1.4.5. зна основна правила мерења, нпр. нула ваге, хоризонтални положај, затегнута мерна трака ФИ.1.4.6. зна да мери дужину, масу, запремину, температуру и време <u>1.5. ЕНЕРГИЈА И ТОПЛОТА</u>	ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.2.4.2. уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI, нпр. литар или тону ФИ.2.4.3. уме да користи префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу, нпр. километре у метре ФИ.2.4.4. зна када мерења понављамо више пута <u>2.5. ЕНЕРГИЈА И ТОПЛОТА</u> ФИ.2.5.1. зна да кинетичка и потенцијална енергија зависе од брзине, односно висине на којој се тело налази ФИ.2.5.3. уме да препозна појмове рада и снаге ФИ.2.5.4. зна да унутрашња енергија зависи од температуре ФИ.2.5.5. зна да запремина тела зависи од температуре <u>2.6. МАТЕМАТИЧКЕ ОСНОВЕ ФИЗИКЕ</u>	одговарајуће јединице SI система ФИ.3.4.3. зна шта је грешка мерења <u>3.6. ЕНЕРГИЈА И ТОПЛОТА</u> ФИ.3.5.1. разуме да се укупна механичка енергија тела при слободном паду одржава ФИ.3.5.2. уме да препозна карактеристичне процесе и термине који описују промене агрегатних стања <u>3.7. ЕКСПЕРИМЕНТ</u> ФИ.3.7.1. уме да донесе релевантан закључак на основу резултата мерења ФИ.3.7.2. уме да препозна питање на које можемо да одговоримо посматрањем или експериментом

ФИ.1.5.1. зна да агрегатно стање тела зависи од његове температуре ФИ.1.5.2. уме да препозна да се механичким радом може мењати температура тела 1.7. ЕКСПЕРИМЕНТ ФИ.1.7.1. поседује мануелне способности потребне за рад у лабораторији ФИ.1.7.2. уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији	ФИ.2.6.1. разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици, нпр. директну и обрнуту пропорционалност ФИ.2.6.2. уме да препозна векторске физичке величине, нпр.брзину и силу ФИ.2.6.3. уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности физичких величина 2.7. ЕКСПЕРИМЕНТ ФИ.2.7.1. уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења ФИ.2.7.2. уме да врши једноставна уопштавања и систематизацију резултата	
	ФИ.2.7.3. уме да реализује експеримент по упутству	

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваквог начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање.

Планирана се пројектна настава у областима: Сила и кретање; Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења; Равнотежа тела; Механички рад и енергија. Снага.

Планирани су истраживачки домаћи задаци, на пример у области Механички рад, енергија, Снага: „Енергетска вредност дневног уноса хране“ и у оквиру области Топлотне појаве „Климатске промене“.

Подстицање вршњачког учења у различитим фазама наставе и учења, посебно кроз пројектну наставу, рад на истраживачким задацима, приликом међусобног оцењивања постигнућа ученика, током реализације радионица, укључивањем ученика у ваннаставне активности промоције и популаризације природних наука...

Планирани су различити типови домаћих задатака (класични – квалитативни и квантитативни задаци, практични, истраживачки, уз употребу ИКТ-а), при чему наставник води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији. С обзиром да кроз израду домаћег задатка ученици проверавају степен разумевања усвојеног садржаја, коректност урађеног домаћег задатка биће проверена на наредном часу.

НАЧИНИ ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА:

У складу са утврђеним потребама извршити индивидуализацију наставе и обезбедити додатну образовну подршку:

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива и прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања...);

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у остваривању прилагођених исхода и развијању компетенција;

Размена искустава и сарадња са члановима одговарајућих стручних већа и тимова и Школи.

ПРОГРАМ РАДА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Ваннаставне активности ће бити реализоване у току школске године у складу са планом и програмом, и могућности реализације истих

ЛИСТА УЏБЕНИКА – СЕДМИ РАЗРЕД			
Назив издавача	Наслов уџбеника	Име/имена аутора	Број и датум решења министра
„VULKAN ZNANJE”	<i>Физика 7, уџбеник за седми разред основне школе;</i> <i>Физика 7, збирка задатака са лабораторијским вежбама за седми разред основне школе;</i>	<u>Марина Најдановић Лукић, Тајјана Мишић, Љубиша Нешић</u>	650-02-00134/2024-07 од 12.9.2024.
Образложење	Уџбенике, радне свеске и збирке рачунских задатака и експерименталних вежби, подржане савременим дидактичким средствима, које ће разбити страх од непознатог и које ће успети да приближе физику ученицима.		

Наставни предмет: Хемија

Хемија 7.разред

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	37
Недељно:	2		ОСТАЛО	34
Годишње:	72		СВЕГА	72

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС	3	0	4
	ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА	5	6	11
	АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	5	4	9
	МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	7	5	12
	ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	6	5	11
	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ	3	4	7
	ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	3	4	7
	ВОДОНИК И КИСЕОНИК И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	5	6	11

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– идентификује и објашњава појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, и принципима одрживог развоја; – правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; – експериментално појединачно и у групи испита, опише и објасни физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци; – повезује физичка и хемијска својства супстанци са применом у свакодневно животу и различитим професијама;	ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС	Предмет изучавања хемије. Везе између хемије и других наука. Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу. Супстанца. Врсте супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше. Демонстрациони огледи: демонстрирање узорака елемената, једињења и смеша.
	ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА	Хемијска лабораторија и експеримент. Лабораторијско посуђе и прибор. Физичка и хемијска својства супстанци. Физичке и хемијске промене супстанци. Демонстрациони огледи: демонстрирање правилног руковања лабораторијским посуђем и прибором, и правилног извођења основних лабораторијских техника рада; испитивање физичких и хемијских својстава и промена супстанци.

– налази потребне информације у различитим изворима користећи основну хемијску терминологију и симболику; – објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења, и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу;		Лабораторијска вежба I: основне лабораторијске технике рада: мешање, уситњавање и загревање супстанци. Лабораторијска вежба II: физичка својства супстанци, мерење масе, запремине и температуре супстанце. Лабораторијска вежба III: физичке и хемијске промене супстанци.
– објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; – разликује хомогене и хетерогене смеше, наводи примере из свакодневног живота и раздваја састојке смеша; – представља структуру атома, молекула и јона помоћу модела, хемијских симбола и формула; – повезује распоред електрона у атому елемента с положајем елемента у Периодном систему елемената и својствима елемента; – разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула;	АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	Атоми хемијских елемената. Хемијски симболи. Грађа атома: атомско језгро и електронски омотач. Атомски и масени број, изотопи. Распоред електрона по нивоима у атомима елемената. Периодни систем елемената (ПСЕ), закон периодичности и веза између броја и распореда електрона по нивоима у атомима елемената и положаја елемената у ПСЕ. Племенити гасови. Својства и примена. Демонстрациони огледи: формулисање претпоставке о честичној грађи супстанци. Вежба IV: одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона.
– разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци; – објасни процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; – изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом раствора; – напише једначине хемијских реакција и објасни њихово квалитативно и квантитативно значење; – квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове релативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса; – опише и објасни физичка и хемијска својства водоника и кисеоника; – разликује оксиде, киселине, хидроксиде и соли на основу хемијске формуле и назива, и опише основна својства ових класа једињења;	МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Ковалентна веза: молекули елемената и молекули једињења. Атомска и молекулска кристална решетка. Јонска веза и јонска кристална решетка. Валенца. Хемијске формуле и називи. Демонстрациони огледи: својства супстанци са ковалентном и јонском везом. Лабораторијска вежба V: упоређивање својстава супстанци са јонском и супстанци са ковалентном везом.
	ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	Смеше: хомогене и хетерогене. Раствори – хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и ваздух – хомогене смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. Демонстрациони огледи: састав и својства смеша; раствори и њихова својства; растворљивост; незасићени, засићени и презасићени раствори; раздвајање састојака смеша. Лабораторијска вежба VI: испитивање растворљивости супстанци.

– индикаторима испита и на рН скали процени киселост раствора; – тумачи ознаке са амбалаже супстанци/комерцијалних производа.		Лабораторијска вежба VII: раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета.
	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ	Хемијске реакције. Закон о одржању масе. Хемијске једначине. Демонстрациони огледи: мерење и упоређивање укупне масе супстанци пре и после хемијске реакције у отвореном и затвореном реакционом систему. Вежба VIII: састављање једначина хемијских реакција.
	ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	Релативна атомска и релативна молекулска маса. Количина супстанце и мол. Моларна маса. Закон сталних односа маса. Масени процентни састав једињења. Израчунавања на основу једначина хемијских реакција. Лабораторијска вежба IX: мерење масе супстанце и израчунавање моларне масе и количине супстанце.
	ВОДОНИК И КИСЕОНИК И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	Водоник. Кисеоник. Оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксиди (базе): хемијске формуле, називи и основна својства. Мера киселости раствора: рН-скала. Неутрализација – хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. Демонстрациони огледи: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. Лабораторијска вежба X: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора.

Циљ учења Хемије је да ученик развије систем основних хемијских појмова и вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања, да развије способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу и тимски рад, и одговоран однос према себи, другима и животној средини.

Кључни појмови садржаја: хемија, супстанца, елемент, једињење, смеша, хемијска лабораторија, оглед, хемијско својство, хемијска промена/хемијска реакција, атом, молекула, јон, ковалентна веза, јонска веза, хемијски симбол, хемијска формула, хемијска једначина, Периодни систем елемената, масени процентни састав, количина супстанце, оксид, киселина, хидроксид, со, рН вредност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Хемије првенствено је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемије достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водила наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи:

- *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из хемије и других предмета;
- *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
- *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;
- *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;
- *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација са предметима. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова). Ученици би требало да уоче да је развијеност хемијске производње значајан показатељ нивоа развијености друштва, да хемијски производи представљају стално окружење савременог човека, са свим добитима и ризицима. Хемија као природна наука, заједно са физиком и биологијом, пружа могућност комплексног сагледавања природе и доприноси да ученици формирају позитиван став према њеном очувању.

У оквиру теме ученици идентификују да је предмет изучавања хемије супстанца. На основу претходног знања разликују супстанцу и физичко тело, класификују супстанце према сложености састава на хемијске елементе и хемијска једињења, и сазнају да се елементи и једињења у природи могу наћи као чисте супстанце и као састојци смеша. Зато је важно да у оквиру демонстрације ученици посматрају узорке хемијских елемената, једињења и смеша, познатих из свакодневног живота. У овом периоду од њих се не може очекивати да прецизирају разлику у саставу различитих једињења.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 3.

Хемијска лабораторија

У оквиру ове теме ученици уочавају улогу експеримента у хемији, усвајају основна правила понашања у хемијској лабораторији, мере опреза при руковању супстанцама, лабораторијским посуђем и прибором, мере заштите себе и других, заштите животне и радне средине, и мере прве помоћи у случају повреде при раду. Ученици започињу учење о правилима понашања и мерама опреза у раду, а она се даље разрађују на садржајима наредних тема. Знања и вештине које ученици стичу на овим часовима неопходна су и за задовољавање свакодневних животних потреба.

Почев од ове теме, ученици се упознају са основним техникама рада у лабораторији (мешање, уситњавање и загревање супстанци), као и техникама: посматрања, мерења, бележења и уочавања правилности међу прикупљеним подацима, формулисања објашњења, извођења закључака.

Ученици експериментално испитују и описују физичка и нека хемијска својства супстанци, на пример, запаљивост, као и физичке и хемијске промене супстанци и повезују их са применом у свакодневном животу и различитим професијама.

У *демонстрационим огледима* ученици уочавају које се лабораторијско посуђе и прибор користи у експерименталном раду, како се правилно њиме рукује, уочавају и разликују физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци. Да би ученици препознали када је дошло до хемијске реакције, могу се демонстрирати огледи: издвајање гаса (реакција између цинка и хлороводоничне киселине, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и етанске киселине), издвајање талога (реакција између раствора олово(II)-нитрата и калијум-јодида, бакар(II)-сулфата и натријум-хидроксида), промена боје реактанта (сагоревање хартије и сахарозе, разлагање амонијум-дихромата), појава светлости (сагоревање траке магнезијума). У овом периоду учења хемије важно је да ученици само уоче шта указује на хемијску промену (хемијску реакцију). У оквиру ове теме ученици први пут изводе лабораторијске вежбе. Потребно је да они претходно виде како се правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и зато је важно да посматрају демонстрације огледа пре сваке вежбе. То важи и за све остале теме.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 7 и три лабораторијске вежбе.

Атоми и хемијски елементи

Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутроне). Потребно је да ученици упореде наелектрисање и масу протона, неутрона и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дефиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број.

Учећи о структури атома ученици би требало да користе различите моделе атома (слике, тродимензионалне и анимиране моделе атома доступне преко савремених информационо комуникационих технологија, ИКТ). При томе је важно да ученици критички посматрају моделе, уочавају информације о структури атома које модели пружају, као и њихова ограничења.

Учећи о изотопима важно је да ученици уоче да атоми једне врсте, тј. једног хемијског елемента, могу да се разликују према броју неутрона. Уз то, потребно је да уоче различиту заступљеност изотопа у природи и да познају каква је њихова практична примена.

У оквиру ове теме ученици први пут разликују врсте хемијских елемената: метале, неметале, металоиде и племените гасове. Они би требало да уоче: када је максимално попуњен валентни ниво, распоред електрона у атомима племенитих гасова, да шематски представљају распоред електрона по енергетским нивоима, и да повезују распоред електрона у атому елемената са положајем елемента у Периодном систему елемената.

Учећи о племенитим гасовима ученици би требало да повезују структуру атома са својствима елемената, применом, као и са заступљеношћу њихових слободних атома у природи.

Демонстрациони огледи: демонстрирање огледа за постављање претпоставке о честичној структури супстанце: растварање калијум-перманганата у води и разблаживање раствора калијум-перманганата.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 и једна вежба.

Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења

Током учења садржаја ове теме, ученици би требало да наставе повезивање својстава и структуре супстанци. При томе, важно је да уоче веома малу заступљеност слободних атома у природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни. Удруживање атома у стабилне молекуле, односно грађење

ковалентне везе, ученици би требало да уче на примерима: водоника, хлора, кисеоника, азота, хлороводоника, воде и амонијака, а о јонској хемијској вези на примерима: натријум-хлорида, натријум-оксида и магнезијум-хлорида. Ученици би требало да пишу формуле и називе супстанци користећи појам валенце. Учећи о хемијској вези могу користити моделе атома, молекула, јона, кристалних решетки доступних преко савремених ИКТ.

Посматрањем *демонстрационих огледа* ученици би требало да уоче разлике својстава супстанци са поларном и неполарном ковалентном везом – скретање млаза поларне супстанце у електричном пољу; поларност воде и етанола. Такође, као и да уоче разлике својстава супстанци са јонском и ковалентном везом: растворљивост, температура топљења, и агрегатно стање при стандардним условима.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 9 и једна лабораторијска вежба.

Хомогене и хетерогене смеше

Током учења садржаја теме ученици формирају појмове: хетерогена и хомогена смеша, раствори и растворљивост, разликују квалитативни и квантитативни састав смеша и представљају квантитативни састав смеша преко масеног процентног састава.

Ученици треба да овладају основним техникама раздвајања састојака смеша и да их самостално изводе: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. (Могу се информисати и о осталим техникама раздвајања састојака смеша).

Требало би да препознају воду за пиће, ваздух, али и речну воду или морску воду, као примере хомогених смеша. Упоредјујући различите узорке вода у природи и разматрајући различите природне или деловањем човека изазване промене у њиховом саставу, треба да уоче када вода и ваздух представљају хомогене, а када хетерогене смеше. При томе, важно је да разликују воду као једињење (чиста супстанца), од примера вода у природи које су смеше (изворска, морска, речна, језерска, подземна, минерална вода, атмосферска и отпадна вода). Ученици би требало да објасне шта се раствара у води, да схвате значај воде за живот, и да је чувају од загађења. Важно је да знају су неке супстанце загађујуће за ваздух, али и да се могу предузети мере у циљу спречавања загађивања ваздуха.

Израчунавања у вези са масеним процентним саставом смеша ученици би требало да у највећој мери повезују са саставом комерцијалних производа (на пример, медицинска средства, прехранбени производи, средства за одржавање хигијене).

У *демонстрационим огледима* ученици би требало да уоче да је састав смеша произвољан, да састојци смеша не мењају својства у смешама и да својства смеша зависе од заступљености састојака у смешама. Они би требало да виде како се припремају раствори, на пример припремање презасићеног раствора натријум-ацетата и кристализацију растворене супстанце. Препоручује се и демонстрирање огледа којим се показује да у води има раствореног кисеоника, растварање калијум-перманганата и јода у води и неполарним растварачима („хемијски коктел”). Поред наведеног, пре лабораторијске вежбе намењене раздвајању састојака смеша, потребно је да наставник демонстрационим огледима покаже како се изводе поједини поступци.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 11 и две лабораторијске вежбе.

Хемијске реакције и хемијске једначине

У оквиру теме ученици треба да граде квалитативно и квантитативно значење хемијске једначине којом се представља одређена хемијска промена, да примењују значење коефицијента и да разликују коефицијент од индекса. Закон о одржању масе ученици треба да разумеју са становишта честичне структуре супстанце, тј. да је маса супстанце пре и после хемијске реакције иста, јер је број атома пре и после хемијске реакције исти.

Ученици би требало да усмене и текстуалне описе хемијских реакција превode у симболички запис, тј. да записују једначине хемијских реакција, разликују реактанте од производа хемијске реакције и одређују коефицијенте у хемијској једначини. Ученици би требало да уоче топлотне ефекте при физичким и хемијским променама супстанци, тј. да се током промена ослобађа или троши топлота на пример, при растварању натријум-хидроксида и растварању амонијум-хлорида у води.

При писању хемијских формула супстанци и записивању једначина хемијских реакција ученици уче и како се пишу хемијске формуле у програмима за обраду текста и посебним програмима креираним за ту сврху.

Велики значај у усвајању нових појмова у овој теми имају *демонстрациони огледи*: сагоревање свеће, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и сирћетне киселине, реакција између натријум-хлорида и сребро-нитрата, и баријум-хлорида и натријум-сулфата.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8 и једна вежба.

Израчунавања у хемији

У оквиру ове теме ученици формирају појмове: релативна атомска маса, релативна молекулска маса, количина супстанце, мол, моларна маса. Ученици на основу назива или хемијске формуле супстанце израчунавају релативне молекулске масе задатих супстанци користећи таблицу ПСЕ. Лабораторијска вежба предвиђа да ученици на техничкој ваги измере масу одређене супстанце, а затим да израчунају количину супстанце, и обрнуто, да за задату количину супстанце израчунају масу те супстанце, а онда и да је измере помоћу ваге. Важно је да током израчунавања ученици успостављају везе између масе супстанце, количине супстанце и броја честица, да изводе израчунавања на основу хемијских формула – израчунавање масеног елементарног процентног састава једињења, израчунавања на основу хемијских једначина, на основу односа количине, масе и броја честица учесника у хемијској реакцији.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба.

Водоник и кисеоник, и њихова једињења. соли

У последњој теми у 7. разреду ученици уче о водонику и кисеонику, и класама неорганских једињења (оксиди, киселине, хидроксиди/базе и соли). У оквиру теме ученици детаљније сазнају о својствима и практичној примени ова два елемента, као и о њиховим једињењима учећи у наставку о класама неорганских једињења. Тако ученици сазнају о заступљености водоника у природи, својствима водоника и повезују својства и примену водоника. Примењују Закон о одржању масе приликом писања хемијских једначина добијања водоника електролизом воде и сагоревања водоника. На тим примерима, ученици могу уочити разлику између хемијске реакције анализе и синтезе.

Заступљеност кисеоника у природи ученици повезују са значајем кисеоника за живи свет – дисање. Они би требало да знају да су својства O_2 и O_3 различита, и значај озона за заштиту живог света од зрачења из космоса.

Ученици треба да формирају појмове оксидација, сагоревање и корозија, и да уоче улогу кисеоника у овим процесима. Ученици треба да уоче да оксидација може бити бурна или тиха, и да се производи оксидације разликују по својим својствима. При томе могу се користити примери хемијских једначина реакције оксидације из теме ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ, и формуле оксида (писање на основу валенце кисеоника), из теме МОЛЕКУЛИ, ЈОНИ И ХЕМИЈСКА ЈЕДИЊЕЊА.

Потребно је да ученици кроз демонстрационе огледе и лабораторијску вежбу повежу састав и својства киселина, база и соли, да уоче шта је заједничко у саставу киселина (на пример, HCl , H_2SO_4 , CH_3COOH), и у саставу хидроксида/база ($NaOH$, $Ca(OH)_2$). Промену боје индикатора у растворима различитих киселина и база требало би да повежу с постојањем H^+ , односно OH^- јона у воденим растворима, што одређује и остала хемијска својства ових једињења. Важно је да то знање повежу са примерима из свакодневног живота.

Важно је да ученици испитују кисело-базна својстава комерцијалних производа (за уклањање каменца, одмашћивање рерни, чишћење сливника) и тако уоче везу између својстава и примене киселина и хидроксида.

Ученици уче о киселости раствора и рН-скали на примерима из свакодневног живота (на пример, средства за одржавање хигијене, козметички препарати, прехранбени производи, телесне течности), што им помаже у разумевању информација о рН вредности на етикетама тих производа.

Ученици на крају теме систематизују знање о киселинама, хидроксидима/базама и солима кроз *демонстрациони оглед*, испитивање електропроводљивости дестиловане воде, хлороводоничне киселине, раствора натријум-хидроксида и раствора натријум-хлорида, и разматрање зашто неке течности проводе електричну струју, а неке не проводе.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12 и једна лабораторијска вежба.

I. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове

формирани у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу.

Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Наставни предмет: Информатика и рачунарство

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

за 7. разред за период 2026-2030.године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Информатика и рачунарство за 7. разред

Циљ и задаци предмета :Оспособљавање ученика за коришћење рачунаре у сврхе обраде текста, слике и програмирања...

Компетенције које развија : Дигиталне писмености, креирање текстуалног документа, слике, рачунарског програма

ИСХОДИ	ТЕМА	БР.ЧАСА	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	КОРЕЛАЦИЈА
Ученик ће бити у стању да: наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу правилно користи ИКТ уређаје		1. 2. 3. 4. 5.	Рад са текстом Рад са текстом Рачунарска графика Рад са сликама – Слојеви Рад са сликама	Техника и технологија

именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса прилагоди радно окружење кроз основна подешавања креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) креира текстуални документ примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа креира мултимедијалну презентацију у облачићу, реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету - креира рачунарски програм у Пајгејм програмском језику, примпрограмске структуре - користи математичке операторе за израчунавања - објасни сценарио и алгоритам пројекта - анализира и дискутује програм - проналази и отклања грешке у програму	ИКТ	6.	Рад са сликама	Ликовна култура Српски језик
	Дигитална писменост	7.	Креирање векторске графике	
	Рачунарство	8.	Векторска графика	
		9.	Анимирани слике	
		10.	Анимирани слике	
		11.	Снимање видео записа	
		12.	Интернет	
		13.	Електронска пошта	
		14.	Рад са дељеним документима	
		15.	Рад са дељеним документима	
		16.	Електронска пошта, рад са дељеним документима	
		17.	Програмски језик Пајтон	
		18.	Програмски језик Пајтон	
		19.	Гранање у програмима	
		20.	Корњача графика и понављање	
		21.	Дефинисање функције	
		22.	Библиотека Пајгејм	
		23.	Пајгејм прозор	
		24.	Цртање дужи	
		25.	Задаци, цртање дужи задате боје	
		26.	Исцртавање правоугаоника	
		27.	Исцртавање круга	
		28.	Исцртавање многоугла	
		29.	Исцртавање правоугаоника, круга и многоугла	
		30.	Исписивање текста	
		31.	Учитавање слика	
		32.	Задаци исписивање текста и учитавање слика	
		33.	Репродукција звука и музике	
		34.	Анимације	
		35.		
		36.		Математика

Назив предмета

Циљ

Разред

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Седми

Кључни појмови садржаја: логичка структура и садржај документа, пиксел, резолуција, растерска и векторска графика, RGB и CMYK палете боја, гиф анимација, хипервеза, URL, електронска пошта, текстуални програмски језик, 2Д графика.

ТЕМА	Број часова	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	КОРЕЛАЦИЈА	ИСХОДИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА			
					(облици, методе...	Активности ученика	Активности наставника	Начин провере остварености исхода постигнућа
ИКТ	9	Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја текстуалног документа. Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). Рад у програму за растерску графику.	Српски језик, енглески језик, тит, музичка култура, ликовна култура,	разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; креира растерску слику у изабраном програму; креира векторску слику у изабраном програму;	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад Фронтални, групни, индивидуални	Записују најважније чињенице, преносе податке између ИКТ уређаја, вежбају практично обраду слике на рачунару, израђују документа у програму за обраду текста, израђују презентације, практично вежбају коришћење Интернета за претрагу и	Излаже градиво, објашњава нове речи и изразе, показује команде за едитовање текста, за цртање, поставља питања и захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише	Разговор, вежбе, самостална израда докумената, презентација, коришћење програма за обраду графике, писмена провера знања, обрада слика на рачунару, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација

		Рад у програму за векторску графику. Израда гиф анимација. Коришћење алата за снимање екрана.		користи алате за уређивање и трансформацију слике; креира гиф анимацију; креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;		приступ online ресурсима, дискутују, одговарају на питања, постављају питања, износе идеје, мишљења и закључке, усвајају нове појмове, активно слушају једни друге, посматрају и анализирају мултимедијалне видео и аудио садржаје, текстове, слике, истражују и размишљају, износе своје идеје и мишљења, уче кроз социјалну интеракцију, активно учествују у проналажењу решења за постављену проблемску ситуацију	њихов рад, похваљује успешне ученике.	
ДИГИТАЛ	7	URL, DNS, IP адреса.		разликује појмове URL, DNS, IP адреса; објасни појмове хипервеза и хипертекст;	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад	вежбају коришћење Интернета за претрагу и приступ online	Излаже градиво, објашњава рачунарске мреже,	Разговор, вежбе, самостална израда докумената, презентација,

		Хипервеза и хипертекст. Електронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште. Електронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта). Рад на дељеним документима (текстуалним документима / презентацијама /упитницима...) у облаку.	Српски језик, енглески језик, тит	креира, форматира и шаље електронску пошту; обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; сараднички креира и дели документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији;	Фронтални, групни, индивидуални	ресурсима, посматрају и анализирају мултимедијалне видео и аудио садржаје, текстове, слике, истражују и размишљају,	мрежне сервисе, показује команде, поставља питања и захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.	практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација
РАЧУНАРСТВО	14	Рад са изабраним текстуалним програмским језиком у области 2Д графике. Основне карактеристике изабране графичке библиотеке. Методе за исцртавање	Српски језик, енглески језик, тит, математика	уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; планира, опише и имплементира	Дијалогска, демонстрациона, практичан рад Фронтални, групни, индивидуални	Развијају алгоритамски начин размишљања и његову примену у решавању проблема из свакодневног живота - Развијају логичко мишљење и креативност	Излаже градиво, објашњава појмове алгоритам, програм, програмске језике, програмске структуре, показује команде, поставља питања и	Разговор, вежбе, израда алгоритама и програма, писмена провера знања, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација

		основних геометријских облика. Подешавање боја и положаја објеката. Примена петљи и случајно генерисаних вредности на исцртавање геометријских облика.		решење једноставног проблема; проналази и отклања грешке у програму;		- Развијају технику програмирања кроз анализирање примера и самостално решавање базичних алгоритамских проблема	захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.	
ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	6	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задатка.	Српски језик, енглески језик, тио, математика	сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка: креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.	Дијалошка, демонстрациона, - фронтални рад - групни рад - практичан рад - индивидуални рад	Развијају алгоритамски начин размишљања и његову примену у решавању проблема из свакодневног живота - Развијају логичко мишљење и креативност - Развијају технику програмирања	Задаје задатке, поставља питања и захтеве, даје упутства за индивидуалан рад, мотивише ученике, води и усмерава, проверава и контролише њихов рад, похваљује успешне ученике.	Разговор, вежбе, израда задатка, провера задатака, практично коришћење Интернета, практичан рад, решавање постављених проблемских ситуација

Начин остваривања програма : : Садржаји ће се реализовати применом методе практичног извођења, дијалошке и демонстрационе методе, методе учења пројектне наставе, методе и вршњачког учења. Техничка знања ће се стицати кроз конструкцију знања из области информатике и рачунарства. Ученици ће конструисати знања кроз рад у алатима за обраду слике, текста, мултимедијалних презентација и програмирања. У функцији учења биће и школска платформа за учење на даљину. Кроз наставне активности, јачаће се ученичке компетенције Дигитална писменост, Учење како се учи, Комуникација на матерњем језик, Комуникација на страном језику, Социјалне и грађанске компетенције.

Наставни предмет: Техника и технологија

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

7. РАЗРЕД

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	28
Недељно:	2		ОСТАЛО	44
Годишње:	72		СВЕГА	72

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	2	4	6
	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	6	12	18
	САОБРАЋАЈ	6	0	6
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	12	8	20
	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	2	20	22

Циљ наставе и учења *Технике и технологије* је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа преузимаљиво и иницијативно.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; – повеже ергономију са здрављем и комфором људи при употреби техничких средстава; – анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; – истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству; – повеже занимања у области производних техника и технологија са сопственим интересовањем; – разликује врсте транспортних машина; – повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; – провери техничку исправност бицикла; – демонстрира поступке одржавања бицикла или mopеда; – самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; – користи CAD технологију за креирање техничке документације; – образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; – управља моделима користећи рачунар; – објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; – објасни улогу и значај вештачке интелигенције и примену у свакодневном животу; – аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; – идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене; – користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; – врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	Појам, улога и развој машина и механизма. Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. Зависност очувања животне средине од технологије. Професије (занимања) у области производних техника и технологија.
	САОБРАЋАЈ	Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). Исправан бицикл/mопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају.
	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Специфичности техничких цртежа у машинству. Ортогонално и просторно приказивање предмета. Коришћење функција и алата програма за CAD. Употреба 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета. Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. Вештачка интелигенција – појмови; примери технологија управљаних вештачком интелигенцијом.
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). Елементи машина и механизма (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи).

– објасни улогу одређених елемената машина и механизма на једноставном примеру; – образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; – објасни основе конструкције робота; – класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом; – самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта;		Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделовање погонских машина и/или школског мини робота.
– изради производ у складу са принципима безбедности на раду; – тимски представи идеју, поступак израде и производ; – креира рекламу за израђен производ; – врши е-кореспонденцију у складу са правилима и препорукама са циљем унапређења продаје; – процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. Самосталан/тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Представљање идеје, поступака израде и производа. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске кореспонденције са циљем унапређења производа. Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. Креирање рекламе за израђен производ.

Кључни појмови садржаја: машинство, саобраћај, техничка документација, енергетика, заштита личне безбедности и животне средине, предузимљивост и иницијатива.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет *Техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *Техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање*.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у

виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Настава се не планира према структури уџбеника, јер ученици не треба да уче лекције по реду, већ да истражују уџбеник као један од извора података и информација како би развијали међупредметне компетенције. Поред уџбеника II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у претходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Они уочавају како на околину техника утиче позитивно, а како понекад нарушава природни склад и како се могу смањити штетни утицаји на природно окружење чиме развијају свест о потреби, значају и начинима заштите животне средине.

Животно и радно окружење

Да би се достигли исходи за ову област потребно је повезивати садржаје осталих области са примерима са којима се ученици готово свакодневно срећу, стимулирати их да препознају утицај технологије на живот и рад у свом окружењу као и да стекну знања о томе како су људи до сада решавали проблеме у борби за преживљавање.

Појам и улогу машина и механизма и њихово коришћење у окружењу треба представити ученицима што је могуће више на практичним примерима користећи доступна наставна средства и мултимедије. Потребно је упутити ученике да проналазе и откривају предности и противречности убрзаног развоја технологије методом истраживачког рада у групама.

Посебну пажњу треба обратити утицају технологије на животну средину, а нарочито на експлоатацију сировина, загађење ваздуха производњу токсичних отпада и њихов утицај на климатске промене. Препорука је да се што више користе мултимедијални материјали, како готови, тако и они које су ученици израдили.

На животну средину веома утиче и енергетска ефикасност. Да би ученици што лакше усвојили појам уштеде енергије, потребно је упутити их да на примеру свог домаћинства истраже колика је потрошња енергије, који су највећи потрошачи и шта би било најбоље учинити да би се потрошња смањила. Ово је потребно остварити задајући ученицима да прикупе и обраде податке о потрошњи појединих доступних уређаја и укупној количини потрошене енергије на месечном нивоу. У зависности од средине, може се истраживати и потрошња горива (грејање, самостални превоз, пољопривредне машине) и могућности уштеде.

У оквиру активности у којима користе машине и алате ученици су готово свакодневно изложени утицају дизајна на конфорно и безбедно руковање машинама и уређајима. Без дубљег задирања у појам ергономије објаснити ученицима како је добар дизајн предуслов за квалитетнији и безбеднији рад, као и на који начин се треба прилагодити (став, правилно држање, безбедна растојања од машина, екрана) ради постизања комфора и очувања здравља.

Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Област која се односи на саобраћај се реализује у континуитету као важна компонента саобраћајног васпитања. На почетку реализације ове области подсетити ученике да су у претходним разредима учили о саобраћајним системима, намени, функционисању и организацији саобраћаја у оквиру саобраћајних објеката, као и о правилима и прописима за регулисање друског саобраћаја која се, пре свега, односе на пешаке и бициклисте као учеснике у саобраћају. Посебно нагласити да је тежиште исхода у претходна два разреда било на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају.

У седмом разреду тежиште је на саобраћајним средствима која се користе и њиховим најважнијим подсистемима (погонски, преносни, управљачки и кочиони). У складу са исходима ову област треба реализовати у два корака. У првом кораку фокус је на основним деловима саобраћајних средстава и њиховим најважнијим подсистемима друског саобраћаја са безбедносног аспекта. Други део треба реализовати у области Ресурси и производња са аспекта

елемената машина и механизма (елементи за пренос снаге и кретања, елементи за везу, специјални елементи) и са енергетског аспекта (погонске машине и мотори).

Уз помоћ мултимедије упознати ученике са машинама и њиховим главним карактеристикама спољашњег (бицикли, мопеди/мотоцикли, аутомобили, камиони, аутобуси, возови, бродови, авиони) и унутрашњег транспорта (дизалице, виљушкар, транспортери, лифтови).

При реализацији ових садржаја посебно назначити наведене подсистеме код бицикла, мопеда и аутомобила.

Оспособити ученике да самостално провере и подесе техничку исправност бицикла (управљачки, преносни и кочиони систем, пнеуматике, висину седишта, осветљење и др.) и демонстрирају поступке одржавања бицикла или мопеда. За остваривање ових исхода користити школски бицикл и постер мопеда.

Препоручени број часова је 6.

Техничка и дигитална писменост

Ова област се ослања на усвојена знања ученика из техничког цртања у претходним разредима. Потребно је упознати и оспособити ученике за ортогонално и просторно представљање предмета и коришћење рачунарских апликација за CAD. У оквиру апликације ученици најпре креирају модел користећи 2D приказ на основу података које читају са техничког цртежа. Коришћењем 3D модела ученици активирају основне технике дизајна са циљем самосталног креирања техничког цртежа у складу са стандардима. Креирати вежбу у оквиру које ученици анализирају елемент сложеније геометрије, израђују модел користећи CAD и рендерују га.

Ученике треба упознати са наменом основних електронских компоненти рачунара и осталих ИКТ уређаја. Уколико временски оквир дозвољава, ученике упознати и са начином функционисања појединих компоненти, али на елементарном нивоу препоручено коришћењем рачунарских симулација и анимација. Код ученика треба развити свест о значају коришћења рачунарске технике у апаратима, уређајима и производним процесима и објаснити појам и улогу интерфејса у управљању и контроли. Уколико школа поседује одговарајућу опрему, реализовати вежбе у којима ће ученици управљати моделом користећи рачунар и интерфејс или исту активност реализујте коришћењем рачунарских симулација.

Како је за реализацију садржаја везаних за *вештачку интелигенцију*, у овом разреду предвиђена два часа, неопходна је добра организација часа како би ученике упознали са појмом и применом *вештачке интелигенције*. То подразумева да излагање наставника треба подкрепити унапред припремљеним мултимедијалним садржајима, пре свега када је у питању примена *вештачке интелигенције*.

Разговор са ученицима о овој теми почети са питањима која подстичу ученике на размишљање о појму „*интелигенција*”, а затим и „*вештачка интелигенција*” (машинска интелигенција коју везујемо за рачунаре, роботике итд.).

Кроз неколико питања навести ученике на размишљање и дискусију о томе колико су упознати са појмом *вештачке интелигенције* кроз коришћење „*паметних*” уређаја, као што су паметни телефони, таблети, прегледом интернета, гледањем научно-фантастичних филмова или долажењем до других информација путем различитих медија.

При објашњењу појма *вештачке интелигенције* не треба инсистирати на учењу дефиниције (јер дефиниција има више) већ ученицима представити *вештачку интелигенцију* као подобласт рачунарства чији је задатак развијање програма (софтвера) који ће омогућити рачунарима да размишљају и да се понашају интелигентно, на сличан начин као што се понаша и размишља човек.

Ученицима објаснити да се почетак развоја вештачке интелигенције везује за прве рачунаре и роботизоване машине. Каснијим усавршавањем ИКТ-а, роботике, мехатронике и других наука, све више се развијала и област вештачке интелигенције.

Објаснити ученицима термин – „машинско учење” (*machine learning*) који се везује за вештачку интелигенцију. Машинско учење је подобласт вештачке интелигенције чији је циљ конструисање алгоритама и рачунарских система који су способни да се адаптирају на нове ситуације и уче на бази искуства.

Навести примере примене вештачке интелигенције, са акцентом на области које се изучавају у оквиру Програма наставе и учења из Технике и технологије, као што су: роботика (хуманоидни, индустријски роботи и др.), саобраћај (прототипови првих аутономних аутомобила, интелигентни саобраћајни системи), паметни градови (паметне куће, паметни уређаји), ИОТ технологија, пољопривреда (паметни системи за наводњавање и др.), здравство (дијагностиковање болести пацијената, „паметни болнички кревети” и др.), интернет (лакши и бржи одабир садржаја код претрага на интернету, код филтрирања нежељене поште, код разних сервиса за превођење (нпр. *Гугл преводиоца* итд.), бизнис, економија и трговина (боље пословање привредних субјеката) итд.

Препорука је да се наставна тема о *вештачкој интелигенцији* реализује после наставне теме *Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса* или после наставне теме *Појам, врсте, намена и конструкција робота*, јер ће ученици најлакше моћи да разумеју појам вештачке интелигенције кроз садржаје из роботике у којој је највише и заступљена.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 18.

Ресурси и производња

Упознати ученике са значајем рационалног коришћења ресурса и принципима очувања животне средине. Уколико има могућности, организовати посету установи или погону чија је делатност директно или индиректно везана за наведене принципе. Поставити ученицима задатак за самосталан рад у оквиру кога ће у свом домаћинству истражити у којој мери и на који начин се они остварују.

Уз практичне примере и реалне моделе навести ученике да закључе који се материјали најчешће користе у машинству и због којих њихових својстава. Демонстрирати правилно коришћење прибора за мерење и контролу у машинству и реализовати практичне вежбе са истима. Објаснити улогу елемената машина и механизма и демонстрирати њихов рад на моделу или путем рачунарске симулације. Потребно је увести ученике у карактеристике обраде материјала који се користе у машинству, практично демонстрирати операције и реализовати једноставну вежбу водећи рачуна о безбедности ученика. Илустровати савремене технологије обраде материјала и по могућности организовати посету производном погону који их користи. Упознати ученике са савременим производним машинама у машинској индустрији и значајем њихове примене у појединачној и серијској производњи.

Увести појам роботике и објаснити њен значај у савременој индустрији. Уколико постоји могућност, демонстрирати рад школског робота или користити рачунарску симулацију. Упознати ученике са основама конструкције робота и улогом појединих делова. Роботику повезати са наставним садржајима као што су информатичка технологија, машине и механизми, енергетика и технологија обраде материјала. Реализацију ових садржаја урадити уз корелацију са наставом Информатике и рачунарства.

Ученицима представити класификацију погонских машина – мотора и илустровати њихову примену на практичним примерима из учениковог окружења.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици кроз практичан рад примењују претходно стечена знања и вештине. Садржаје треба реализовати кроз ученичке пројекте, од графичког представљања замисли, преко планирања, извршавања радних операција, маркетинга до процене и вредновања. Наставити са алгоритамским приступом у конструкторском моделовању посебно у приступу развоја техничког стваралаштва – од идеје до реализације.

Ова тема се односи на израду модела разних машина и уређаја који су засновани на основним елементима и принципима рада машина и механизма (елементима за везу, за пренос снаге и кретања, специјални елементи). То се односи на моделовање производних машина, саобраћајних средстава, транспортних машина и уређаја, претварача енергије и др.

Један од аспекта употребе рачунара и периферних уређаја је и у функцији управљања техничким системима и процесима (интерфејс – систем веза са рачунаром) и конструкцијом робота. Реализацију ових садржаја урадити уз корелацију са наставом Информатике и рачунарства.

Пошто се ученици слободно опредељују за одређену активност у оквиру дате теме, један од корака ка дефинисању свога пројекта, је проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. Потребно је да ученици користе податке из различитих извора, самостално проналазе информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ и адекватну литературу. Исто тако, мора се водити рачуна о принципу економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду. У пројект се може укључити и више ученика (тимски рад) уколико је рад сложенији, односно ако се ученици за такав вид сарадње одлуче. У сврху боље координације чланова тима треба упутити ученике на употребу електронске кореспонденције са циљем унапређења рада на реализацији пројекта.

Избор модула активности прилагодити постојећим условима рада тј. опремљености кабинета за Технику и технологију алатима и материјалом.

Приликом израде техничке документације изабраног модела, ручно или уз помоћ рачунарских апликација, примењивати научено: просторно приказивање предмета, ортогонално пројектовање као и специфичности техничког цртања у области машинства. Треба настојати да се остварује континуитет информатичке писмености с циљем да ученици науче да користе рачунар за цртање и израду презентација.

По завршетку радова треба организовати представљање идеје од које се пошло, поступака израде и готовог производа. У овој етапи се врши и процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.). На основу утрошеног материјала, енергије и рада реализатори (појединац или тим) треба да искажу оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. У складу са предузетничким аспектима, реализатори треба да израде и одговарајуће материјале за рекламе за израђени производ.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 22.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу.

На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

СТАНДАРДИ ОБРАЗОВНИХ ПОСТИГНУЋА

Назив наставне теме	Стандарди образовних постигнућа по нивоима		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
-Животно и радно окрућење -Саобраћај -Техничка и дигиталана писменост -Ресурси и производња - Конструкторско моделовање	ТЕХ.ОО.С.1.7. Препознаје важност енергетске ефикасности, уштеде енергије у ТЕХ.ОО.С.2.4. Препознаје основне саобраћајне знакове, правила понашања пешака и бициклиста на путу.Препознаје главне грађевинске материјале (камен, цигла, бетон, дрво).	ТЕХ.ОО.С.1.2. Објашњава принцип рада кућних инсталација ТЕХ.ОО.С.3.1. Самостално чита једноставније грађевинске планове, ситуационе планове и основе објеката. Црта једноставан технички цртеж у одговарајућој размери ТЕХ.ОО.С.1.5. Самостално и правилно користи ручне алате за обраду материјала при изради макета или модела, поштујући све мере заштите на раду.	ТЕХ.ОО.С.2.5. Критички процењује утицај различитих грађевинских објеката и технологија на животну средину и предлаже идејна решења за употребу обновљивих извора енергије. ТЕХ.ОО.С.3.5 Самостално планира, пројектује и израђује сложеније моделе или макете грађевинских објеката користећи различите материјале на основу сопствене техничке документације. Користи рачунарске апликације (алтернативно) за једноставно дводимензионално техничко цртање или планирање простора.

Наставни предмет: Ликовна култура

Основна школа "Димитрије Давидовић"

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета **ликовна култура 7.** разреда за период 2026-2030. године

Наставник:

Милица Трајковић

Напомена: Све евентуалне корекције програма наставе и учења ликовне културе биће праћене и евидентирани кроз месечне планове и дневне припреме или на неки други одговарајући начин у складу са природом корекције.

Програм је израђен према одредбама чланова 60. и 61. ЗОСОВ-а (88/2017) и члана 26/а Закона о основном образовању и васпитању (Просветни гласник бр. 9. од 30. октобра 2017, стране 85-88)

Циљеви основног образовања и васпитања

ЗОСОВ

Члан 21.

Основни циљеви основног образовања и васпитања јесу:

обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;

обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;

развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;

континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;

развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;

пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

развијање кључних компетенција за целоживотно учење и међупредметних компетенција у складу са развојем савремене науке и технологије;

развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;

оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

развијање позитивних људских вредности;

развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;

развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;

повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе и учења *ликовне културе* је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Предметни исходи	Стандарди	Компетенције Опште међупредметне компетенције	Назив теме /садржај	Кључни појмови садржаја	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начин провере остварености исхода
- Разуме појам простора и препознаје га у свакодневном животу, као и користи (у свом раду) у различитим видовима уметничког изражавања	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности	Рад с подацима и информацијама Решавање проблема Сарадња	ПРОСТОР КОМПОЗИЦИЈА (4о+8ов+4в+4еа=20) Композиција Принципи компоновања (ритам, контраст, јединство, доминанта); композиција (пирамидална, вертикална, хоризонтална, дијагонална, спирална, Арабеска Појам, врсте, принципи и начини конструкције израда Пропорције Односи величина, пропорције људске	И Композиција Елементи композиције Принципи компоновања Арабеска Пропорције Простор Пропорције Кроки Контрапост Анфас Полупрофил Профил Ентеријер Екстеријер Амбијент Склад Естетика Дизајн Рециклажа	Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио основне појмове простора, ликовних елемената, принципа компоновања различитих врста композиција. Радом на тексту и путем визуелних примера из уџбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке и разматрају могуће идеје за	<i>Формативно, свакодневно оцењивање ученика</i> <i>Индивидуални рад ученика</i> <i>Мапа радова ученика</i> <i>Практични рад</i> <i>Усмена провера</i> <i>Индивидуална естетска анализа</i> <i>Естетска анализа кроз дискусију</i> <i>Процењивање рада у пару и у групи</i> <i>Самоевалуација и евалуација на крају месеца и</i>

	музеј, галерија, атеље,				током појединих часова
податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; - користи одабрану информацију као подстицај за стваралачки рад опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела	уметничка (радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) 2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат		фигуре, пропорције портрета, кроки Простор Појам и врсте простора (унутрашњи и спољашњи, микро и макро); простор у ликовним уметностима; Амбијент Елементи који чине амбијент (дизајн ентеријера, атмосфера, корисници, утицај амбијента на расположење, активност и учење, обликовање школског простора, поставка изложбе). Перспектива Врсте перспектива: нагомилавање; вертикална; инверзна; иконолошка (семантичка); линеарна (централна, угаона, птичија, жабља); ваздушна, колористичка и полиперспектива.	реализацију ликовних задатака. Наставник још путем туторијала на YouTube-у ученике упознаје са различитим ликовним техникама. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Поред ових најчешће примењиваних метода рада, наставник ученике упућује на одговоран однос према средини у којој живе и раде, па у складу са тим	Домаћи задатак Сумативно оцењивање

	ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе да би проширио своја знања из уметности					
					подстиче их да дају свој допринос активним планирањем пројектне наставе усмерене ка естетском уређењу просторија школе и школског дворишта. Ученицима ће бити омогућен и додатни рад код куће, а материјале за домаће ликовне задатке имаће прилику да виде на Google classroom.	
идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве и једноставних визуелних порука	Основни ниво ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, илијатеље, уметничка радионица. ЛК. 1.3.1. описује разлике које уочавана уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода	Рад подацима информацијама Решавање проблема Сарадња Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација	КОМУНИКАЦИЈА (2о+3ов+3в+2са=10) Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу). Фотографија (појам, врсте фотографија и техника фотографисања); примена фотографије у свакодневном животу; дигитална фотографија. Кадрирање Портрет (анфас, полупрофил и профил); аутопортрет;	Визуелне поруке Тема Мотив Знак Символ Метафора Фотографија Експозиција Бленда Фокус Савремена комуникација Кадар Анимација Сцена Дизајн светла Дизајн звука Сценографија Костимографија	Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио различите начине комуникације. Радом на тексту и путем визуелних примера из уџбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке из разматрају могуће идеје за реализацију ликовних задатака. Наставник још путем туторијала на YouTube-у ученике	<i>Формативно, свакодневно оцењивање ученика Индивидуални рад ученика Мапа радова ученика Усмена провера Индивидуална уметска анализа Естетска анализа кроз дискусију Процењивање рада у пару и у групи Самоевалуација и евалуација на</i>

	ЛК. 1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су по-ребна знања и вештине стечени	Одговоран однос према околини				крају месеца и током појединих

начине кадрирања и технику фотографисања; уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације; разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима.	учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...) средњи ниво 1.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст 2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности напредни ниво ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени	Предузетничка оријентација ка предузетништву	однос мотива и простора у којем се он налази; динамика кадра Анимација Врсте анимација (фенакистоскоп, праксиноскоп, цртани филм, компјутерска анимација); дизајн карактера анимираних ликова; Покрет, игра, звук Обједињавање игре, покрета и звука (ритуални плесови, карневали, циркуске представе, драмска и филмска уметност, перформанс и хепенинг); Организација сцене Презентација Презентовање тема из ликовне уметности путем PowerPoint-a.	Менаџер Презентација	упознаје са различитим ликовним техникама. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Ученици добијају практичне задатке у којима повезујући текстуалне и визуелне информације презентују резултате свог тимског рада. Ученицима ће бити омогућен и додатни рад код куће, а материјале за домаће ликовне	часова <i>Домаћи задатак</i> <i>Сумативно оцењивање</i>

	ефекат ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принцип и садржаја на свом раду и на радовима других					
	ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у Односу на време настанка и према културној Припадности (описује основне					

	карактеристике, намеру уметника...) ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности				задатке имаће прилику да виде на Google classroom.	
учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и/или уметност и технологију; предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе;	Основни ниво ЛК.1.1.3. описује свој рад подацима и информацијама (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица.	Рад подацима и информацијама Решавање проблема Сарадња Компетенција за учење	УМЕТНОСТ ОКОНАС (1o+3ов+1в+1еа=6) Уметност и технологија Савремена средства израза (видео продукција ликовних дела инсталације, амбијентална уметност, дигитална фотографија, уметност рециклаже. Моје место, мој крај Институције културе, значајни споменици занимања	Савремена уметност Амбијентална уметност Дигиталне технологије Музеј Галерија Атеље Уметничке организације и удружења Уметничка занимања	Доминантан циљ ове области јесте да ученике упозна са савременим средствима ликовног израза и приближи им уметност њиховог краја. У те сврхе, наставник поред наставних метода и дидактичких средстава који су горе наведени користи демонстрације употребе савремених техничких средстава у уметничком изразу.	<i>Формативно, свакодневно оцењивање ученика Индивидуални рад ученика Мапа радова ученика Практични рад Усмена провера Индивидуална естетска анализа Естетска</i>

ЛК. 1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су по-ребна знања и вештине стечени учењем у визу-елним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...) средњи ниво 2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне из-ражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала	Естетичка компетенција Комуникац ија Одговоран однос према околини Предузимљивост и оријентац ија Ка предузетништву	ликовни ствараоци Западне Србије. Уметничке школе и занимања Преглед средњих школа и факултета за развијање ликовних вештина и знања; врстезанимања ликовних и примењених уметности (сликарство, вајарство, графика, фотографија, сценографија,	Уметничко наслеђе	Организује посете галерији.музеју, Уметничкој школи и УВУУ како би ученици из прве руке добили информације о савременом ликовном стваралаштву, али ии стваралаштву претходних периода. Битно је код ученика развити могућност разумевања утицаја друштвених околности на резултате	анализа кроз дискусију Процењивање рада у пару и у групи Самоевалуациј а и евалуација на крају месеца и током појединих часова Домаћи задатак Сумативно оцењивање

визуелних уметности напредни ниво ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принцип и садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би		костимографија, уметничка керамика, индустријски и графички дизајн, дизајн ентеријера и екстеријера, архитектура, пејзажна архитектура...).	Уметничко наслеђе (савремено уметничко стваралаштво нашег краја).	уметничких израза. У овој области је предвиђен и практичан рад ученика кроз који би се реализовала пројектна настава усмерена ка естетском уређењу просторија школе и школског дворишта. За те потребе би ученици користили материјале за рециклажу.	

	постигао одређени ефекат ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других					

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања,)

што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Шта пратимо		Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
Степен остварености циљева прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета;	Процењују се:	ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтева који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са табелу евиденције напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	Формативно оцењивање: бележење активности ученика на часу у табелу евиденције наставника	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године
	иликовног изражавања разумевања, примена вредновање научелних поступака процедура; рад са различитим врстама ликовних материјала и рад	ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у	Комисија ученика и наставника	Учесталост јављања на часу по месецима	Пресек стања на полуугодишту
		ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у	Усмено одговарање	Свеобухватност одговора Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби, или жељи ученика

на различitim врстама ликовних задатака; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака.	потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);	Практичан рад	Оцена се одређује кроз естетску анализу наставника и ученика заједно, неретко учешћем и осталих ученика у разреду. Рад који у потпуности задовољава естетске критеријуме у складу са ликовним задацима (оцена 5) Углавном задовољава и види се уложени труд (оцена 4) Делимично задовољава – испод прага могућности ученика	Након реализације наставне јединице

	ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);		(оцена 3) Мала количина уложеног труда (оцена 2) Нимало уложеног труда (оцена 1)	
	ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтева који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);	Свеска из ликовне културе	Потпун садржај наставних јединица уз визуелно уобличавање садржаја (оцена 5) Потпун садржај наставних јединица без визуелног уобличавања садржаја (оцена 4) Свеске са непотпуним садржајем се не узимају у разматрање	На крају наставне године, по жељи ученика (није обавезна)
	Недовољан (1) добија ученик који: – знања која је остварио нису нивау препознавања и не показује способност	Бодовање активности везаних за посете културним догађајима	Усмени извештај о посети галерији, музеју, позоришту или другој културној манифестацији поткрепљен доказима (краћим рефератом у свесци, каталогом, фотографијама...), уз смислено излагање доноси ученику 15 бодова. 30 бодова је оцена 5	Током школске године (зависно од активности ученика)
		Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)	Сарадња у групи (сви чланови су укључени) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група	По потреби

		репродукције и примене; – не изводи закључке који сезаснивају на подацима; – критички не расуђује;			
Ангажовање ученика у настави	одговоран однос према раду, постављеним задацима, исказано интересовање и мотивацију за учење напредовање. активно учествовање у настави, сарадња са другима	– показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања (5) – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања (4) – показује делимични степен активности и ангажовања (3) – показује мањи степен активности и ангажовања (2) – не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање (1)	Вођење евиденције од стране наставника о: -Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) -Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима -Посета културно-историјским институцијама и догађајима -Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда паноа, ППТ, различитих врста излагања	-Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано по месецима -Учесталост јављања и активност по месецима -Учествује, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада -Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...) -Спреман је да помогне другима -Иницијатива и квалитет продукта	-Пресек стања по тромесечјима

Наставни предмет: Музичка култура

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

МУЗИЧКА КУЛТУРА 7. РАЗРЕД
за период 2026-2030.године

Предметни наставници:

Катарина Карић-професор музичке културе
Драган Петковић-професор музичке културе

Напомена: Све евентуалне корекције програма наставе и учења музичке културе биће праћене и евидентирани кроз месечне планове и дневне припреме или на неки други одговарајући начин у складу са природом корекције.

Програм је израђен према одредбама чланова 60. и 61. ЗОСОВ-а (88/2017) и члана 26/а Закона о основном образовању у васпит

Циљеви основног образовања и васпитањаЧлан 21. ЗОСОВ

Основни циљеви основног образовања и васпитања јесу:

обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;

обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;

развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговањаи развоја физичких способности;

развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;

континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;

развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;

пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

развијање кључних компетенција за целоживотно учење и међупредметних компетенција у складу са развојем савремене наукеи технологије;

развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;

оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

развијање позитивних људских вредности;

развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости; развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;

повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Предметни исходи	Стандарди	Компетенције Опште међупредметне компетенције	Назив теме/ садржај	Кључни	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начин провере остварености исхода

-повеже различите основне елементе видове музичког писмености изражавања са МК. 1.1.2. опише друштвено-историјским основне амбијентом у коме су карактеристике настали; историјско-стилских наведе изражајна периода средстава музичке народног стваралаштва уметности Ученик уме да карактеристична за анализира повезаност: период барока и МК. 2.1.2. структуре и класицизма; драматургије одређеног уочи основне музичког жанра карактеристике МК. 2.1.3. облика музичког стваралаштва народног музицирања у са специфичним бароку и класицизму; контекстом народног препозна инструмент живота или групу према врсти МК. 3.1.2. разуме композиције у историјске и друштвене оквиру датог музичког околности настанка стила; жанра и облика објасни како је музика музичког фолклора повезана са другим МК. 3.1.3. критички и уметностима и аргументовано областима ван образлаже свој суд МК. уметности (музика и 3.1.4. уме религија; технологија креативно да комбинује записивања, штампања изражајне музичке нота; извођачке и елементе у естетичком техничке контексту могућности инструмената;	МК. 1.1.1. препозна МК. 1.1.2. опише основне карактеристике историјско-стилских периода народног стваралаштва Ученик уме да анализира повезаност: МК. 2.1.2. структуре и драматургије одређеног музичког жанра МК. 2.1.3. облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота МК. 3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора МК. 3.1.3. критички и аргументовано ван образлаже свој суд МК. 3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту	компетенција за учење комуникација естетичка компетенција -рад са подацима и информацијама -сарадња	ЧОВЕК И МУЗИКА Барок Рођење опере Клаудио Монтеверди Облици вокално- инструменталне музике (ораторијум, кантата). Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско музицирање. Инструментални облици: свита, концерто гресо. Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах и Георг Фридрих Хендл. Класицизам Појам сонате и симфоније. Жанрови класичне музике – опера, црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарти Лудвиг ван Бетовен. Развој српске црквене музике.	барок, ораторијум, кантата, свита, концерто гресо, класицизам, соната, симфонија,	Користити методе/технике и облике рада које активирају ученикеда буду самосталнији у раду: анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео матаријала. Инсистирање на корелацији са другим предметима: историја, ликовна култура, географија. Коришћење ЛОГОС- овог е- уџбеника: видеои аудио записи, квизови, ППТ.	<i>Формативно,</i> <i>свакодневно</i> <i>оцењивање усмених</i> <i>одговора и залагања</i> <i>ученика.</i> <i>Самоевалуација и</i> <i>евалуација на крају</i> <i>полугодишта и током</i> <i>појединих часова</i> <i>Домаћи задатак</i>

- препозна врсту жичаних инструмената по изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код жичаних инструмената; -објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и са техничке могућности инструмената;	МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености МК. 1.1.2. опише основне карактеристике музичких инструмената и састава Ученик уме да анализира повезаност: МК. 2.1.1. музичких елемената и карактеристика музичких инструмената и музичком изражајношћу МК. 3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд	-комуникација -естетичка компетенција компетенција за учење -рад са подацима и информацијама -сарадња дигитална компетенција	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ Жичани: трзачки и гудачки. Градитељске школе. Појам симфонијског оркестра Српски народни музички инструменти.	мелодија, ритам, инструменти, симфонијски оркестар,	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: видео и звучниј записа, фотографија, ППТ, доступне ИКТ апликације. Користити претходна знања ученика. Повезати са историјским контекстом. Коришћење ЛОГОС-овог е-учбеника	<i>Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора и залагања ученика. Самоевалуација и евалуација на крају полугодишта и током појединих часова</i>

разликује музичке форме барока и класицизма; идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба;	МК. 1.2.1. именује музичке изражајне елементе МК. 1.2.2. именује извођачки састав МК. 1.2.4. именује српски музички фолклор МК. 2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног музике барока и класицизма као елемената МК. 2.2.2. препозна структуру одређеног жанра Ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са: МК. 3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера МК. 3.2.2. жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера МК. 3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора	-комуникација -естетичка компетенција компетенција за учење -одговоран однос према здрављу	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. Слушање вокалних, вокално- инструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.	мелодија, ритам, динамика, темпо, покрет	Основни методски приступ је од звука ка теорији. Јасно формулисати упутства како би ученици знали на шта да усмере пажњу приликом слушања. Постепено проширивати опажање капацитет код ученика усмеравајући их на специфичности музичког дела пре слушања. Ученичка знања из различитих области повезати и ставити у функцију разумевања дела, подстичући креативност и критичко мишљење. Користити илустрације, ППТ и ИКТ када је могуће. Подстићи ученике на изношење свог мишљења уз аргументовано образлагање.	Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора и активности ученика. Самоевалуација и евалуација на крају полугодишта и током појединих часова

изводи музичке примере користећи глас, покрет инструменте, самостално и у групи; користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; комуницира у групи импровизујући мањер музичке целине гласом, инструментом или покретом; учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); учествује у школским приредбама и манифестацијама; примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	МК. 1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције МК. 1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инструменту МК. 3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и школским ансамблима.	-естетичка компетенција -сарадња -комуникација -одговоран однос према здрављу -компетенција за учење -дигитална компетенција	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у комбинацији са покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.	мелодија, ритам, динамика, текст, темпо	Користити методе/технике и облике рада који подстицају ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратити пажњу на правилно дисање, положај тела и дикцију. Узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користити ритмичке и мелодијске инструменте. Могу се користити нотни примери који су солмизацијом обрађени. Примељивати принцип активног учешћа ученика на часу. Коришћење аудио или видео снимака или матрица када је могуће. Посета концерта, у складу са могућностима	<i>Формативно, свакодневно оцењивање активности ученика, певањем и свирањем. Самоевалуација и евалуација на крају полугодишта и током појединих часова</i>

критички просуђује утицај музике на здравље; користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	Ученик уме да: МК. 1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења МК. 1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК. 1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима МК. 1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст. Ученик уме да: МК. 3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте МК. 3.4.2. импровизује и/или компонује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК. 3.4.3. осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.	-естетичка компетенција -комуникација -сарадња -компетенција за учење -одговоран однос према здрављу	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.	мелодија, ритам, динамика, тампо	Користити методе/технике и облике рада који подстичу ученике на музичко стваралаштво, самостално, групно и у пару. Користити корелацију са ликовном културом. Креативна употреба мултимедија: ППТ, ИКТ, аудио и видео снимци, мобилни телефони.	Формативно, свакодневно награђивање ученика за било који облик музичког стваралаштва. Самоевалуација и евалуација на крају полугодишта и током појединих часова

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању: Сл. гласник РС, бр. 34/2019, 59/2020 и 81/2020					
Шта пратимо		Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета;	процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом	Оцену одличан (5) добија ученик који: у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; лако логички повезује чињенице и појмове; самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;	- Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5	Свакодневно бележење током године
		Оцену врло добар (4) добија ученик који: у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;	- Усмено одговарање	Свеобухватност одговора Хронолошка прецизност Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби
			-Редовност доношења домаћег	За три недоношења домаћег -1 у свеску, а након опомене и у дневник	Свакодневно током године, праћење/ пресек на

	Оцену добар (3) добија ученик који: у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; у довољној мери критички расуђује;			крају године
		Прегледање свески	Уредност Све забележено са часова	На крају полугодишта и наставне године

			Певање и/или свирање песама и/или композиција	Учесталост активности на часовима Ритмичка и мелодијска прецизност Ангажовање самостално и у пару/групи Активно учешће у раду	Пресек стања сваког месеца
	Оцену довољан (2) добија ученик који: знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;	Препознавање слушаних и обрађених композиција	Музичко стварање	Прецизни одговори Самосталност у одговарању	Свакодневно бележење током године
				Ангажовање и труд Поштовање задатог материјала и инструкција Сарадња у пару или групи	Свакодневно бележење током године
	Недовољан (1) добија ученик који:	- Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)		Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе	По потреби
				Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...)	

		знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; не изводи закључке који се заснивају на подацима; критички не расуђује;	- Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)	Прва три пара која прва ураде задатак добијају +5 Сви парови који ураде задатак добијају + Парови који не раде задато на часу добијају -	По потреби

Ангажовање ученика у настави	одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима	- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.(5)	Вођење евиденције од стране наставника о:	-Све што је рађено на часу налази се у свескама	Пресек стања по тромесечјима
		- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања.(4)	-Броју јављања на часовима	-Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (приредбе, концерти, наступи, израда панора, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...)	
		- показује делимични степен активности и ангажовања (3)	-Броју успешности у групном раду, раду у пару		
		показује мањи степен активности и ангажовања. (2)	-Учешћу у хору, приредбама, ваннаставним активностима		
		не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање (1)	-Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда панора, ППТ, различитих врста излагања		

Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање

Циљ и задаци предмета :

Циљ наставе физичког и здравственог васпитања је да својим разноврсним и систематским моторичким активностима, повезаним са осталим васпитно-образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика, развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Општи задаци су:

- ☐ Стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе физичког и здравственог васпитања сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе физичког и здравственог васпитања буду у пуној мери реализовани.
- ☐ Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела.
- ☐ Развој и усавршавање моторичких способности.
- ☐ Стицање моторичких умења која су као садржаји утврђени програмом физичког и здравственог васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање.
- ☐ Усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког и здравственог васпитања дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја.
- ☐ Формирање морално-вољних квалитета личности.
- ☐ Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада.
- ☐ Стварање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.

Оперативни задаци

- ☐ Усмерени развој основних моторичких способности: брзине, гipкости и координације.
- ☐ Стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког и здравственог васпитања.
- ☐ Примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичења и сл.).
- ☐ Задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл.
- ☐ Естетско изражавање покретом и кретањем и доживљавање естетских вредности.
- ☐ Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Наставни садржаји и остале активности у склопу Физичког и здравственог васпитања

Наставни садржаји и остале активности у склопу Физичког и здравственог васпитања се остварују у непосредној настави са ученицима. Акценат је стављен на активности ученика и начинима како да што више сами проналазе решења у интеракцији са наставником. Настава се одвија у школском дворишту и учионици уз помоћ реквизита који су на располагању.

Облици рада:

- фронтални
- индивидуално-фронтални
- групни
- индивидуални

Методичко-организационе форме рада:

- врста или почетак
- талас
- станице
- допунска вежба

Методе рада:

- жива реч
- практично вежбање
- демонстрација
- приказивање

Исходи	Тема	Бр. час	Наставни садржај	Корелација
Ученик разуме значај атлетике у смислу различитих облика кретања и промене брзине у свакодневници. Ученик кроз поступак обуке вежбама успева да повезује технику трчања различитих делова тела. Ученик разуме значај положаја тела при ниском старту, зна да опише значај и имплементира га на часовима. Ученик разуме и без проблема извршава штафетне промене у зонама предвиђеним за то. Ученик зна значај издржљивости, као једну од главних способности човека за крос трке. Зна вежбе за развој исте. Ученик уме да изведе технику скока увис и даљ, техникама увинуће и маказице, долази до крајњег циља кроз вежбе обуке, зна правила, мерење резултата пази на своју и безбедност осталих ученика. Ученик правилно изводи технику бацања кугле, зна правила, мери резултат и пази на своју и безбедност осталих ученика.	Атлетика	28	Усавршавање технике спринтерског трчања (рад ногу и руку, положај трупа и главе) Техника полувисоког старта и трчање у кривини Трчање деоница до 60м Штафетно трчање (4x60м) Трчање на средњим дистанцама (800м) Скок у даљ – техником "увинуће" Скок у вис Бацање кугле леђном варијантом технике	Математика, физика, Биологија, информатика
☐ Кроз вежбе обуке ученик успешно изводи колут напред и колут назад, разуме значај ових елемената и препознаје моторичке способности које се развијају њиховим извођењем. ☐ Ученик самостално изводи летећи колут уз примену правилне технике и поштовање правила безбедности. ☐ Ученик изводи став на шакама уз зид и асистенцију наставника, уз зид без асистенције, као и без ослонаца уз помоћ наставника. Разуме значај правилне технике и безбедног извођења. ☐ Ученик изводи претмет упором странце у обе стране самостално или уз помоћ олакшаних услова и наставника, при чему разуме значај развоја снаге, координације и равнотеже.	Вежба на справама и тлу		☐ Претмет упором странце у обе стране. ☐ Два узастопна упора странце. ☐ Став на глави уз асистенцију наставника. ☐ Став на шакама уз асистенцију наставника. ☐ Летећи колут са израженијом фазом лета. ☐ Став на шакама и колут напред (дечаци). ☐ Став на шакама и мост напред уз асистенцију (девојчице). ☐ Став на шакама у упору.	

☐ Ученик успешно изводи згрчни и разножни прескок након савладаних предвежби и припремних вежби уз помоћ наставника. ☐ Ученик изводи колут напред на разбоју уз асистенцију наставника и правилну примену научене технике. ☐ Ученица примењује научене елементе на греди, повезује их у целину и самостално креира једноставан састав на греди.		22	☐ Мост из лежања на леђима. ☐ Мост из заклона и усклон (девојчице). ☐ Њих у потпору, предњихом упор до седа разножно, саседом сножити и зањихом саскок. ☐ Из седа разножно, за рукама колут напред до седа разножно пред рукама уз асистенцију. ☐ Предножењем предмет странце упором и окрет за 180° до става на једној нози, другом заножити. ☐ Разношка и згрчка преко справе висине 120 cm уз удаљенију даску и усавршавање обе фазе лета.	Математика, физика, Биологија, информатика
☐ Ученик правилно поставља тело у одбојкашки став и примењује правилно кретање у ставу у различитим ситуацијама игре. ☐ Ученик правилно поставља руке и припрема тело за одигравање лопте прстима и чекићем, разуме значај ових техника и примењује их у игри. ☐ Ученик разликује врсте сервиса и разуме њихову примену у различитим ситуацијама. ☐ Ученик самостално изводи различите врсте сервиса уз правилну технику. ☐ Ученик разуме значај блокирања у одбрани и успешно примењује блок у задатим ситуацијама. ☐ Ученик разуме значај пријема сервиса и одигравања друге лопте, правилно примењује технику пријема и подизања („дизања“) лопте. ☐ Ученик успешно изводи смеч ударац после припреме и правилног залета. ☐ Ученик познаје и примењује основна правила одбојкашке игре: ротацију, измене, тајм-аут и начин бројања резултата. ☐ Ученик разуме значај тестирања физичких способности и активно учествује у мерењу. ☐ Ученик се максимално ангажује током тестирања ради добијања реалних и веродостојних резултата.	Спортске игре	20	☐ Основни ставови у нападу и одбрани. ☐ Основни став у нападу са лоптом. ☐ Основни став у одбрани – паралелни и дијагонални став. ☐ Техника пивотирања. ☐ Одбијање лопте прстима и чекићем. ☐ Сервиси: школски, тенис и смеч сервис. ☐ Усвајање правилног одбојкашког става. ☐ Кретање у одбојкашком ставу. ☐ Техника блокирања. ☐ Ротације играча. ☐ Пријем сервиса. ☐ Одигравање друге лопте – „дизање“. ☐ Смечирање из игре. ☐ Одбојкашка игра са применом научених елемената. ☐ Усвајање и примена правила одбојкашке игре.	Математика, физика, Биологија, информатика
☐ Ученик разуме значај тестирања физичких способности. ☐ Ученик максимално ангажује своје способности током тестирања ради добијања веродостојних резултата.	Тестирање	10	☐ Мерење телесне висине и телесне тежине. ☐ Тест брзине: трчање 4 × 10 m.	Математика, физика,

☐ Ученик прати сопствени напредак и разуме значај мерења и процене физичких способности.			☐ Тест снаге и издржљивости: лежање – сед и издржај у вису згибом. ☐ Тест експлозивне снаге: скок у даљ из места. ☐ Тест гipкости: претклон у седу. ☐ Тест издржљивости: шатл ран (Shuttle run).	Биологија, информатика
☐ Ученик успева да изведе различите облике кретања уз ритам и мелодију. ☐ Ученик правилно изводи прескоке вијачом на различите начине (скокови, наскок, корачна техника, кретање уназад). ☐ Ученици препознају и изводе ритмичке структуре народних кола, повезујући кораке са музиком и усаглашавајући покрете. ☐ Ученици разумеју значај корективних и превентивних вежби у очувању правилног држања тела и здравља. ☐ Ученици разумеју узроке настанка деформитета и основне принципе настанка мишићног дисбаланса у организму.	Остале активности	6	Наставни садржаји и активности – Ритмичка гимнастика, плес и корективна гимнастика • Естетско обликовање корака, рад руку и њихово повезивање у складне комбинације. • Скокови: ○ галоп, ○ децји корак, ○ мачји скок, ○ далековисоки скок, ○ полкин корак. • Вијача: ○ мачји скок, ○ далековисоки скок за напредније ученице. • Лопта: ○ бацања и хватања у чеоној и бочној равни, ○ повезивање рада са лоптом са наученим поскоцима и скоковима. • Замаси рукама и обликовање покрета горњих екстремитета. • Обруч: ○ вртење обруча око руке, ○ котрљање обруча по тлу, ○ повезивање рада са обручем са поскоцима и скоковима. • Плесови: ○ „Моравац“, ○ „Влашка игра“,	Математика, физика, Биологија, информатика

			○ друштвени плес (варијација). • Корективно-педагошки рад са ученицима смањених физичких способности, ученицима са телесним деформитетима и неправилним држањем тела.	

Изборни предмет: Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: први ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, развија самопоштовање, препознаје и изражава осећања на прихватљив начин, сарађује са вршњацима, поштује различитости и упознаје своја основна права и обавезе у школи и заједници. МОДУЛИ / ТЕМЕ: • Адаптација на школску средину • Лични идентитет и самопоштовање • Осећања и емоционални развој • Сарадња и другарство	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација; игра улога; демонстрација;	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољевање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива напредовање у односу на почетно стање.

	- Различитости и ненасилна комуникација - Дечја права и учешће у животу школе - Евалуација и самопроцена КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: представи себе и своја интересовања; препозна своје особине, способности и потребе; искаже осећања на прихватљив начин; препозна и уважава осећања других; контролише неприхватљиве облике понашања; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима; уставља и негује другарске односе; пажљиво слуша саговорника и износи своје мишљење; препознаје једноставне конфликтне ситуације и учествује у њиховом мирном решавању; препознаје основна права детета; учествује у активностима одељења и школе; процењује сопствени напредак.	пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика презентација резултата рада родитељима	ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње и толеранције; поштује правила рада и права других; показује иницијативу; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни производ)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика

НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: други ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која препознаје своје потребе и осећања, поштује себе и друге, уважава различитости, сарађује са вршњацима, познаје своја права и одговорности и активно учествује у животу одељења и школе. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Лични идентитет и самопоштовање Потребе, осећања и комуникација Толеранција и уважавање различитости Права и одговорности детета Сарадња и заједнички живот у одељењу Равноправност и поштовање других Грађански активизам и брига о заједници КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: представи себе и своја интересовања; препозна своје особине, способности и потребе; разликује потребе од жеље; препозна и искаже своја осећања на прихватљив начин; препозна и уважава осећања других; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима; устојавља и негује другарске односе; пажљиво слуша саговорника, уважава туђе мишљење и износи своје; препознаје примере толеранције и нетолеранције; разуме повезаност права и одговорности; препознаје основна права детета; учествује у активностима одељења и школе;	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација животних ситуација; игра улога; демонстрација; решавање проблема; пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати портфолио ученика ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати о дејим правима, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика презентација резултата рада родитељима	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољавање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива напредовање у односу на почетно стање. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се самостално, активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње, одговорности и толеранције; поштује правила рада и права других; показује иницијативу; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава

	поштује диговорена правила; показује емпатију и спремност да помогне другу.		учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у комуникацији и сарадњи; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: трећи ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Припадност групи и идентитет Различитости и уважавање других Пријатељство и међусобни односи Права, одговорности и правила Демократија у одељењу и школи Решавање сукоба и сарадња Такмичење и фер-плеј Хуманост, солидарност и грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: искаже осећања на прихватљив начин;	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација животних ситуација; игра улога; решавања проблема демонстрација; пројектна настава; истраживачка; кооперативно учење ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације,	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољавање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива напредовање у односу на почетно стање. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње и толеранције и одговорности;

	препозна и уважава осећања других; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима; пажљиво слуша саговорника и износи своје мишљење; препознаје конфликтне ситуације и учествује у њиховом мирном решавању; препознаје основна права детета; успоставља, гради и негује пријатељске односе; препознаје искључивање и неправедно поступање и реагује на примерен начин; поштује договорена правила и прихвата одговорност за своје поступке; учествује у доношењу одлука у одељењу; сарађује у групном раду и заједничким активностима; разликује такмичење од сарадње и поштује правила фер-плеја; показује солидарност, емпатију и спремност да помогне другима; учествује у планирању и реализацији заједничких активности и акција.	едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика, презентација резултата рада родитељима, акције у школи	поштује правила рада и права других; показује иницијативу; аргументовано износи ставове и активно доприноси заједничком раду; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; показује напредак у сарадњи и комуникацији; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни производ)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: четврти	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе:	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: ангажовање на часу; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила рада; комуникација и аргументовање ставова;

ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	друштва. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Дечја права и одговорности Различитости равноправност и толеранција Правда и одговорност Комуникација и решавање сукоба Сарадња и тимски рад Грађанско учешће и заступање интереса Међузависност људи и природе Заштита животне средине и живих бића КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: Препозна и објасни основна дечија права и одговорност; препозна примере поштовања и кршења дечјих права; разликује права, дужности и одговорности; уважава различитости; препозна и критички разматра предрасуде; аргументовано износи своје мишљење; преговара и учествује у мирном решавању сукоба; сарађује у групном раду; заступа своје интересе поштујући интересе других; препознаје међузависност људи и природе; одговорно се односи према биљкама, животињама и животној средини; учествује у планирању и реализацији заједничких акција.	радионице; разговор; дискусија; дебата; игра улога; мини истраживања; решавање проблема; пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: рекламни штанд о дечјим правима, плакати, панои, презентације, еколошке и хуманитарне акције, изложбе радова, портфолио ученика.	одговорност у извршавању задатака; креативност и иницијатива; учешће у тимском раду и акцијама. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; самостално износи мишљење и аргументује ставове; показује висок степен сарадње и толеранције; поштује правила рада и права других; испољава иницијативу, одговорност и креативност; активно учествује у планирању и реализацији заједничких акција. Добар редовно учествује у активностима; износи своје мишљење уз повремену подршку наставника; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; показује одговорност у извршавању задатака; учествује у групном раду и заједничким активностима. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника;

			делимично остварује предвиђене исходе; повремено сарађује са вршњацима; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: VII ФОНД ЧАСОВА: - Недељно: 1 - Годишње: 36	ЦИЉ: Ученик изучавањем и практиковањем основних принципа вредности и процедура грађанског друштва постаје свестан својих права и одговорности, осетљив је за потребе других и спреман да активно делује у заједници. Циљ је такође развијање самопоуздања и одговорности. Поштовање различитости и људских права као и развијање критичког мишљења и доношење одговорних одлука. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права Демократско друштво Процеси у савременом свету Грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да:	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Сви облици и методе усмерени су на препознавање права, преузимање одговорности за своје поступке и активно учествовање у друштву. Циљ метода је да теоријска знања о људским правима и демократији и толеранцији примене у реалном животу. Облици: Фронтални рад Групни рад и тимски пројекти у којима анализирају проблеме вршњачког насиља или дискриминације и проналазе решење Теренски рад и посете општини, невладиним организацијама или суду ради бољег разумевања функционисања система Тимски рад Радионице Игра улога и симулације (новинар, грађанин или судија) како би сагледали ситуацију из другачије перспективе и развили емпатију Дискусије и дебате Промоције Методе:	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: Активност и учешће на часу Поштовање правила и других ученика Сарадња у групном раду Одговорност према задацима Поштовање рокова и договора Способност слушања и уважавања других Креативност у извршавању задатака ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно учешће у активностима иницијатива и ангажованост веома успешан у реализацији пројекта напредак и развој личних ставова и вештина

	Наведе и опише основне карактеристике људских права Дискутује о односу права и правде Образложи личну одговорност у заштити свог здравља Штити своја права на начин који не угрожава друге Образложи сврху постојања политичких странака Аргументује потребу ограничења и контролу власти Наведе кораке од предлагања до усвајања закона Препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска Учествује у организацији, реализацији и евакуацији симулације Народне скупштине У дискусији показује вештину активног слушања и износи свој став заснован на аргументима Учествује у активностима које доприносе заједници Препозна проблеме у заједници и предложи начине њиховог решавања	Учење кроз рад (полази од личног искуства затим рефлексивна, затим уопштавање и примена Проблемско учење – наставник поставља конкретан проблем (друштвени или етички, а ученици предлажу решење) Олуја идеја – слободно изношење идеја без критике што подстиче креативност ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар / лаптоп пројектор паметна табла видео материјали и филмови мобилни телефони или таблети уз наставну примену образовне платформе ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: Симулација рада Народне скупштине (симулација тока активности од предлагања до усвајања закона или симулација једног дела разговора између посланика који постављају питања премијеру или министрима – тема је унапред смишљена – повећање плата или пензија или увођење средње школе као обавезне институције – нека актуелна тема у држави) Презентација Видео запис Акциони план за решавање проблема у заједници Анкета са резултатима Кампања за подизање свести о некој теми Стрип на задату тему	веома добро познаје тему/ област разуме кључне појмове, адекватно објашњава, примењује стечено знање континуирани напредује Добар у довољној мери познаје област, углавном разуме кључне појмове и терминологију оскудно примењује стечена знања активан у већини случајева уз подстицај наставника Задовољава не препознаје тему / област споро разуме кључне појмове и недовољно користи терминологију нејасно изражавање не примењује стечено знање слабо активан и не уме да наведе примере Портфолио ученика је збирка радова и доказа о раду ученика током школске године и може садржати: Пројекти на теме – права одговорност, друштво Резултати анкета или истраживања Фотографије радионица Учешће ученика у групним активностима Плакати и постери Радни листови и задаци са часа

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: VIII ФОНД ЧАСОВА: - Недељно: 1 - Годишње: 36	ЦИЉ: Изучавање програмског садржаја 8.разреда има за циљ да ученик на основу базичних принципа, вредности и процедура које се односе на унапређивање положаја детета у друштву створи слику о сопственом месту и значају у активностима које имају за циљ побољшање положаја детета у савременом друштву. Циљ је и развијање детета у одговорну особу која ће знати да поштује и туђа праваи да се бори за остваривање сопствених. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права Демократско друштво Процеси у савременом свету Грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: Наведе и опише карактеристике децјих права Успешно анализира узрочно - последичне везе,прави поређења,,доноси закључке и има критички однос према појавама у друштву. Активно учествује у друштвеном животу заједнице Штити своја права на начин који не угрожава друге Се упозна са појмом различитих установа (локалним,националним и међународним) и законском	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Сви облици и методе усмерени су на препознавање права,преузимање одговорности за своје поступке и активно учествовање у друштву .Циљ метода је да теоријска знања о људским правима и демократији и толеранцији примене у реалном животу. Облици: Фронтални рад Групни рад и тимски пројекти у којима анализирају проблеме вршњашког насиља Тимски рад (мале групе) Радионице Рад у пару Дискусије и дебате Промоције Анализа случаја Методе: Учење кроз рад (полази од личног искуства затим рефлексија,затим уопштавање и примена Проблемско учење – наставник поставља конкретан проблем (друштвени или проблем законске регулативе а ученици предлажу решење Олуја идеја – слободно изношење идеја без критике што подстиче креативност Активно учење ,тј пуна партиципација ученика Учење од других и заједно са другима ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар / лаптоп пројектор паметна табла видео материјали и филмови	К ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно учешће у активностима иницијатива и ангажованост веома успешан у реализацији пројекта напредак и развој личних ставова и вештина веома добро познаје тему/ област разуме кључне појмове,адекватно објашњава,примењује стечено знање континуирани напредује Добар у довољној мери познаје област,углавном разуме кључне појмове и терминологију оскудно примењује стечена знања активан у већини случајева уз подстицај наставника Задовољава не препознаје тему / област споро разуме кључне појмове и недовољно користи терминологију нејасно изражавање не примењује стечено знање слабо активан и не уме да наведе примере

	регулативом која која је у вези са положајем детета... Установе о којима је реч су –Уницеф,Међународни комитет Црвеног крста, Save the children, Пријатељи деце Србије, Наша србија, Црвени крст Србије Развије критичког однос према појавама злоупотребе права детета Разуме концепт универзалности права детета Разуме улогу и значај институција и организација које се у свом раду баве унапређивањем положаја деце у Србији Разуме место,улогу и одговорност државе,друштва и породице у унапређивању положаја деце у Србији Разуме улогу и значај медија у савременом друштву Унапреди вештину критичког разматрања информација добијених преко различитих медија Разуме какву улогу имају медији у креирању слике детета у друштву	мобилни телефони или таблети уз наставну примену образовне платформе ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: Припрема предлога могућих активности друштва којима се може унапредити положај деце у Србији. Видео запис Акциони план за решавање проблема у заједници Анкета са резултатима Кампања за подизање свести о некој теми Презентација- објашњава истраживање,резултате анкете или идеје Макета или модел – приказ институција које штите права деце (школа,породица,центар за социјални рад) Анкета и графикон – приказ мишљења вршњака о положају деце у друштву	ПРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активност и учешће на часу поштовање правила и других ученика сарадња у групном раду одговорност према задацима поштовање рокова и договора способност слушања и уважавања других креативност у извршавању задатака ортфолио ученика је збирка радова и доказа о раду ученика током школске године и може садржати: Пројекти на теме – децја права и положај детета у друштву Резултати анкета или истраживања Фотографије радионица Учешће ученика у групним активностима Плакати и постери Радни листови и задаци са часа

Изборни предмет: Верска настава

ВЕРСКА НАСТАВА 7.РАЗРЕД ДОДАТИ

Наставни предмет: Немачки језик**ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК****НЕМАЧКИ ЈЕЗИК за 7.разред**

Циљ наставе немачког језика заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању како страног тако и матерњег језика. Током основног образовања ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика. Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	72
Допунска настава	1	12
Додатна настава	1	12

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
1. Школа и распуст 2. Млади – живот деце и омладине 3.Здравље и хигијена 4.Емоције (љубав према породици, друговима, али и мобинг) 5.Превозна средства 6.Временске прилике	72	Сви садржаји у оквиру наставе усмерени су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика.	–уме да опише једноставне ситуације – разуме кратка и једноставна упутства – даје кратка и једноставна упутства и молбе -користи једноставне фразе -усваја правопис и нове речи -може да води једноставан дијалог	КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ Ученик уочава структуру градива тј. активно одваја битно од небитног ВЕШТИНА КОМУНИКАЦИЈЕ Усмене и писане комуникације Изражава своје ставове и мишљења, осећања и вредности на позитиван и аргументован начин. Негује културу дијалога ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА	-Енглески језик -Словачки језик -Српски језик и књижевност -Музичка култура -Ликовна култура -Географија -Информатика

				Подразумева сигурну и критичку употребу електронских медија у учењу, у слободном времену и комуницирању. ВЕШТИНА САРАДЊЕ Активно слуша и поставља релевантна питања	

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.ШКОЛА И РАСПУСТ	-слушање текста где је описан начин на који су ученици провели летњи распуст -усвајање нових речи -једноставно описивање вербално и писмено	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по групама, рад по паровима, индивидуални рад
2.МЛАДИ – ЖИВОТ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ	-слушање кратких и једноставних текстова у којима су описане активности младих -једноставно описивање својих активности са пријатељима -усвајање нових фраза: Viel Spass! Bis bald!	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад
3.ЗДРАВЉЕ И ХИГИЈЕНА	-слушање текста о здравом начину живота -усвајање појмова везаних за исхрану, спорт, хобије, релаксацију, хигијену	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима и групама, индивидуални рад
4.ЕМОЦИЈЕ (љубав према породици, друговима, али и мобинг)	-описивање и изражавање властитих емоција, позитивних и негативних -упознавање појма мобинг -усвајање нових речи	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад

5.ПРЕВОЗНА СРЕДСТВА	-слушање текста у којем су описане ситуације у саобраћају -учење појмова везаних за саобраћај -смерови: rechts-geradeaus-links	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад
6.ВРЕМЕНСКЕ ПРИЛИКЕ	-усвајање појмова везаних за време: sonnig, wolkig, Gewitter... -учење назива светских страна: Osten, Westen, Norden, Süden -једноставно описивање времена – температура, небо, ветар	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1. Школа и распуст 2. Млади – живот деце и омладине 3.Здравље и хигијена 4.Емоције (љубав према породици, друговима, али и мобинг) 5.Превозна средства 6.Временске прилике)	ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа. ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно. ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.		

Допунска настава за 7.разред

Циљеви и задаци допунског рада: Додатно објашњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године. Зависно од потреба ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

	Циљеви и задаци садржаја програма		Начин реализације	

Садржаји програма (наставне теме)		Број часова	Облици рада	Методе и технике	Средства	Активности ученика
1.ШКОЛА И РАСПУСТ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
2.МЛАДИ – ЖИВОТ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
3.ЗДРАВЉЕ И ХИГИЈЕНА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
4.ЕМОЦИЈЕ (љубав према породици, друговима, али и мобинг	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1. Школа и распуст 2. Млади – живот деце и омладине 3.Здравље и хигијена 4.Емоције (љубав према породици, друговима, али и мобинг)	ДСТ.1.1.6. Препознаје основне појмове, као и најуобичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе. ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС). ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставна упутства, уколико укључују и визуелне елементе. ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао). ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.		

Додатна настава за 7. разред

Циљеви и задаци додатног рада: Допуњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење. Зависно од интересовања ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	

1.ПРЕВОЗНА СРЕДСТВА	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	уџбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или паноа
2.ВРЕМЕНСКЕ ПРИЛИКЕ	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	6	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	уџбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или паноа

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Превозна средства 2.Временске прилике)	ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.	ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме. ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе. ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима. ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.	ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. које се тичу његових потреба и интересовања. ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним елементима.

Предметна настава: Италијански језик
ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ
СТРАНИ ЈЕЗИЦИ - ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК
ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 7. РАЗРЕД

Циљ:

Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
-разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; – разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета,	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА Come stai? Come sta?Come va?Bene, grazie./ A presto!/ A domani!/ Buona notte! Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo.../Sono...Piacere. Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questo è il signor.../la signora...Lui/lei è di Verona. È nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in Fiat. Io sono figlia unica,e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/Questi sono i miei compagni di classe (mostrando la foto). Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è.../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel/Quando è il tuo compleanno? Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/ suono la chitarra. Che lavoro fa tua madre?Lei è commessa. Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema con mio fratello maggiore, e tu? Perchè non sei venuto alla festa di Mirko? Презент индикатива. Прошло време (Passato prossimo): најфреквентнији правилни и неправилни глаголи. Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Показна заменица (questo/a/e/, quello/a/e/i). Бројеви.	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.

места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; – разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; – разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи једноставнија језичка средства; – разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	(Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе. ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina. Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica, sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste? Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa è la più bella del nostro giardino. Siamo felici perché andiamo insieme in gita. Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono.... Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa. Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene. Non ti capisco, parla piano, per favore. Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene. Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro. Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни суперлатив. Релативни суперлатив. Поређење придева по једнакости. (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.). ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera. Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri! / Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene... Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico! / Sta' tranquillo! Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello! Non mangiare troppi dolci! / Bevi tanta acqua! Facciamo i compiti insieme! Презент индикатива повратних глагола Садашње време у значењу будућег	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места. Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге. Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка

– пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости;	Императив фреквентних глагола (andare, prendere, fare, venire, stare ...) Кондиционал садашњи-модални глаголи (potere, dovere, volere) (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego. Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego. Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore. Mi dispiace, ma non posso. Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi!/ Un momento/un attimo, per favore. Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda questa medicina due volte alla settimana. Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti? Quale libro ti piace?Questo qui? Quello lì? Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore. Grazie del regalo! È bellissimo! /A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71? Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости. Упитни придеви: quale/i; che; Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e Императив за формално обраћање: најфреквентнији облици. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања. РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./ La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va' dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po' lontano. Mi dispiace, ma non lo so. Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento. Императив. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.	активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора. Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности. Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава

– опише неки историјски догађај, историјску личност и сл. – разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/ она или неко други планира, намерава, предвиђа; – разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и бића у	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo. La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14. In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua infanzia. Cosa stai facendo? Sto guardando la TV. Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare. Nel mio paese di solito pranziamo alle 3. Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito... Предлози. Stare + gerundio (најфреквентнији глаголи). (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји. ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri pomeriggio? Ho letto un libro interessante. Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce. Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado. Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano. Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere; повратни глаголи. Прошло несвршено време, имперфекат (Imperfetto): најфреквентнији глаголи за исказивање учестале радње у прошлости и описивања бића, предмета и места. Упитне речи: come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Прилози и прилошки изрази за време: prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/ anno... (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости. ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА) Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico. Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu? Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana. Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo.	Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности. Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама

простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима; – разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; – размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто; – разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – разуме једноставније исказе којима се тражи	Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano. Заменице за директни објекат (Pronomi diretti). Будуће време (Futuro semplice): најфреквентнији глаголи. Употреба садашњег времена за будућу радњу. Прилошка употреба речце <i>ci</i>. Прилози и прилошки изрази за време: <i>domani, sabato prossimo, la settimana prossima...</i> (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји. ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА <i>No caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie!</i> <i>Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero?</i> <i>Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso.</i> <i>Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!/ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene!</i> <i>Andiamo al cinema!/Perché non facciamo una pausa?/</i> <i>State attenti! Non parlate! Fate i compiti!</i> <i>Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!</i> Императив (друго лице једнине и множине). Глагол <i>piacere</i>. Повратни глаголи у императиву (најфреквентнији). Прилози за начин (<i>molto, tanto, bene, male</i>). (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ <i>Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo./ È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto.</i> <i>Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema.</i> <i>Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino.</i> <i>Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavol.</i> Императив. Прилози за место (<i>qui, lì, là, giù, su</i>). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (<i>in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...</i>). Упитни прилог: <i>dove</i>. <i>C'è/ci sono.</i>	и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима. Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним

мишљење и реагује на њих;	(Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.	односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА Spingere. Tirare./ Spegnerе il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra! Dovresti studiare di più! Permesso, posso entrare?/ Posso uscire?/Potresti chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore!/ Come, scusi?/ È libero questo posto?Mi dispiace, è occupato. Ragazzi, fate silenzio! Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca. Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе. Императив. Кондиционал модалних глагола за изражавање дозволе, забране, правила понашања и сл. (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.	Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio. Hai un dizionario?Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho. Luigi non ha il biglietto per il concerto. Конструкција за исказивање припадности. Питања са di chi. Речца ci у изразима се l'ho, ce l'abbiamo... Присвојни придеви и заменице. Показни придеви. Одређени и неодређени члан. Негација. Упитна интонација. (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché..../Il mio film preferito è.../ Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché.... Non mi piace/piacciono... perché... A chi piace/piacciono... Глагол piacere.	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/недопадања. Усмено

	Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.	и писано изражавање допадања/недопадања
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco. È vero. / È sbagliato. Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo. Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no. Изражавање мишљења индикативом (Secondo me/Per me...). Глагол piacere. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ЦЕНА Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio... Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti. Quanto costa un chilo di mele? Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie. Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mangio poca. Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine. Che numero porta? Che taglia porti? Il grattacielo è alto più di 500 metri. Oggi è il 9 novembre 2018. Упитни придев /прилог: quanto/i/a/e. Партитиван члан. Ne partitivo. Прилози за количину: poco/molto/tanto;un po'. Основни бројеви преко 1.000. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица.	Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поручбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена

Област/Тема	Образовни стандарди	
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.	
Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.1.4. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.8.	
Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6.	
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.2.	
Разумевање и давање упутстава	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.	
Упућивање честитки и изражавање захвалности	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.	
Описивање догађаја и радњи у садашњости	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.	
Описивање догађаја и радњи у прошлости	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.	
Исказивање планова и намера	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.	
Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.	
Исказивање просторних односа и величина	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.	
Исказивање времена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.	
Изражавање припадања и поседовања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1 CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.	
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.	
Изражавање количине, бројева и цена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.3.2.	

Начин провере остварености стандарда постигнућа ученика	Оцењивање ученика се спроводи у складу са Правилником о оцењивању. Стручно веће је у обавези да донесе Критеријуме оцењивања на почетку сваке школске године. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером и краћим писаним проверама до 15 минута. Оцене са писане провере могу бити формативне или сумативне. треба вредновати и активности које подразумевају: – допринос групном раду; – израду креативних задатака на одређену тему; – израду реферата, паноа, радова израђених са ИКТ алатима; – рад на пројекту (решавање одређеног проблема и задовољавање конкретних потреба); – специфичне вештине.
Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка	- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи. - коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја За рад са даровитим ученицима биће органозовани посебни часови (додатна настава), али и на редовној настави се води рачуна о њиховим потребама и могућностима. Ако има посебно даровитих ученика направиће се поступак у циљу индивидуализације наставе који може водити ка изради ИОП3 плана у сарадњи са ПП службом. За рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива биће организовани часови допунске наставе. На тај начин ће наставник моћи боље да процени потребе ученика и побољша његова постигнућа. У случају да дете има велике потешкоће у савладавању градива урадиће се поступак о индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОП1 или ИОП2 плана у сарадњи са ПП службом и Тимом за инклузију. У случају ИОП1 форсираће се први ниво страндарда, а у раду на ИОП2 програм ће се у потпуности прилагодити потребама конкретног ученика.

ДОПУНСКА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 7. РАЗРЕД

Циљ: Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави италијанског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Презент индикатива неправилних глагола Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви до 1000.	Рад у мањим групама и индивидуално; -прилагођавање темпа ученику; -објашњавање на више начина; -постављање једноставних корака до решења; -враћање на претходно градиво;
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	Описивање бића, предмета, појава и места	Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни и релативни суперлатив.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика -монологички, без претходне припреме представља себе и друге

– разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола. Садашње време у значењу будућег. Заповедни начин фреквентних глагола. Футур	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 100.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин неправилних глагола. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Упитни прилог: dove. C'è/ci sono	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	Заповедни начин (друго лице једине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). Модални глаголи (volere, potere, dovere).	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

ДОДАТНА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 7. РАЗРЕД

Циљ: За додатни рад се опредељују даровити ученици посебних интересовања за италијански језик. Ангажоване ученике стога треба стимулирати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за ученике седмог и осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање италијанског језика.. Што се тиче самог језика, треба у почетку ставити акценат на граматику, али никако представљену као систем, изоловано и ван контекста, већ унутар језичких структура у којима се и остварује њена функција.

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима	Презент индикатива неправилних глагола Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви до 1000.	-писање мејлова - рад на дигиталним задацима - квизови
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	Описивање бића, предмета, појава и места	Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни и релативни суперлатив.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика -монологички, без претходне припреме представља себе и друге
– разуме једноставне предлоге и одговори на њих;	Позив и реаговање на позив за	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола.	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом;

– упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;	учешће у заједничкој активности	Садашње време у значењу будућег. Заповедни начин фреквентних глагола. Футур	-од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 100.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин неправилних глагола. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања

кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;		Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...).	Упитни прилог: dove. C'è/ci sono
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	Заповедни начин (друго лице једнине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...).	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА 8 .РАЗРЕД

Наставни предмет: Српски језик и књижевност

Основна школа „Димитрије Давидовић“ Смедерево

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ/ИЗБОРНИ ПРОГРАМ/АКТИВНОСТ : СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

РАЗРЕД: ОСМИ ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 136 НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА : 4

ШКОЛСКА ГОДИНА: 2026/2027 – 2029/2030.

Циљ предмета/изборног програма / активности	учења	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.
Опште компетенције	предметне	1) Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; 2) Поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; 3) Чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; 4) Уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; 5) Чува, негује и воли српски језик. Основни ниво Говори јасно поштујући књижевнојезичку норму. Пажљиво и с уважавањем слуша саговорника. Саставља говорени или писани текст једноставне структуре. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита и тумачи краће једноставније књижевне и неуметничке текстове. Образлаже свој доживљај књижевног текста. Проналази и вреднује основне информације у неуметничком тексту. Разликује књижевни од народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица. Правилно употребљава речи из свакодневне комуникације, уџбеника и лектире. Зна ауторе књижевних дела из обавезног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног текста из обавезне школске лектире, наводећи примере. Тумачи тематске слојеве књижевног дела и свој доживљај уметничког дела. Средњи ниво

	Усмено јасно формулише своје мишљење. Стваралачки саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе дужег једноставнијег књижевног и неуметничког текста. У различите сврхе чита, тумачи и критички промишља књижевне и неуметничке текстове. Износи јасан став о тексту који чита. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. Разликује гласове, облике и врсте речи и реченица српског језика и уме да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Правилно употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Књижевна дела из обавезног школског програма локализује у основне књижевне контексте. Тумачи кључне чињенице структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Користи основне књижевне термине у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Анализира издвојен проблем у књижевном делу и уме да аргументује своје мишљење и ставове на основу примарног текста. Примењује стратегије читања примерене типичним жанровима. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Напредни ниво У званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из језика, књижевности и културе. Саставља једноставнији говорени и писани аргументативни текст. У писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе користи препоручену литературу. Чита и критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености. Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Уочава гласовне промене у речима. Одређује подврсте речи и начине грађења речи. Анализира основне моделе реченица. Користи језик као низ могућности које му служе у изражавању. Критички чита, тумачи и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма. Самостално уочава проблеме у књижевном делу. Користи више гледишта у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове. Анализира и пореди њихове истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике. Користи препоручену секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком.
Специфичне предметне компетенције	1) Књижевност Основни ниво Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста. Средњи ниво

Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања.

Напредни ниво

Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа.

2) Језик

Основни ниво

Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа.

Средњи ниво

Разликује основне језичке групе у Европи и одређује место српског језика у породици словенских језика. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим

	примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста. Напредни ниво Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.	
Исходи учења <i>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</i>	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ (назначити и корелацију са другим предметима)
– чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; – тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; – критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; – издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; – уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање;	1) Књижевност	Лирика Лектира: Ђура Јакшић: „Отаџбина” Јован Јовановић Змај: „Светли гробови” Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор) Десанка Максимовић: „Пролетња песма” / „Опомена” Момчило Настасијевић: „Труба” Иван В. Лалић: „Ветар” Марина Цветајева: „Месечев сјај” Књижевни термини и појмови: - стилска средства: анафора и епифора, апострофа. - лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Лирско-епске врсте Бранко Радичевић: Ђачки растанак (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”)

– повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; – одреди временски оквир у којем је писац стварао; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа; – учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања; – објасни настанак и развој српског књижевног језика; – разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; – сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; – именује дијалекте српског језика; – разуме постојеће језичке прилике у Србији; – издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; – користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; – доследно примени правописну норму; – примени основна правила о распореду акцената; – уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; – пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; – уочи разлику између речи и лексеме; – препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију;		Народна балада: „Женидба Милића Барјактара“ Књижевни термини и појмови: - епско-лирске врсте: поема, балада. Епика Лектира: Вук Стефановић Караџић: „О народним певачима“ Вук Стефановић Караџић: „Житије Ајдук Вељка Петровића“ (одломак) Доситеј Обрадовић: „Живот и прикљученија“ (одломак) Прота Матеја Ненадовић: „Мемоари“ (одломак) Петар Петровић Његош: „Горски вијенац“ (одломак „Бадње вече“) Симо Матавуљ: „Пилипенда“ Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити“ Милош Црњански: „Сеобе“ (одломак) Бранимир Ћосић: „Покошено поље“ (одломак из прве књиге „Читава једна младост“) Дино Буцати: „Колумбар“ Херман Хесе: „Магија књиге“ / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења“ / Милорад Павић: „Роман као држава“ (избор одломака) Књижевни термини и појмови: - драмски спев; - мемоари, биографија. Драма Лектира: Данило Киш: „Ноћ и магла“ (одломак) Петар Кочић: „Јазавац пред судом“ (одломак) Жан Батист Поклен Молијер: „Грађанин племић“ (одломак)

– разуме значење застарелих речи и неологизама; – користи речник, енциклопедију и лексикон; – уочи манипулацију у пропагандним текстовима; – напише приказ, расправу и краћи есеј; – разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи; – повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.		Научно-популарни и информативни текстови Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима” Милутин Миланковић: „Кроз васиону и векове“ (одломак) Хилда Дајч: „Писма“ (одломак) Споменка Крајчевић: „Кругом двојке“ (избор одломака) Герман Титов: „25 сати у свемиру” Домаћа лектира Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије) Љубавне народне лирске песме (избор) Обичајне народне лирске песме (избор) Избор из савремене српске поезије Иво Андрић: „Деца“ Бранислав Нушић: „Сумњиво лице“ Клод Кампањ: „Збогом мојих петнаест година“ Давид Албахари, „Мамац“ Допунски избор лектире Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови” Оскар Давичо: „Србија” / „Детињство” (избор) Бранко Ћопић: „Мала моја из Босанске Крупе“ Станислав Винавер: „Ратни другови“ („Аритон”) Народна приповетка: „Усуд“ Вук Стефановић Караџић: „Српски рјечник“ (избор) Растко Петровић: „Африка“ (одломци) Радослав Братић: „Мајсторова рука“ (одломак) Милорад Павић: „Хазарски речник“, одреднице о Тирилу и Методију (одломци) Душан Ковачевић: „Ко то тамо пева“ Гроздана Олујић: „Гласам за љубав“ Џон Селинџер: „Ловац у жити“ Ричард Бах: „Галеб Џонатан Ливингстон“ Кајо Ритер: „Дечко који није био из Ливерпула“ Џон Бојн: „Дечак у пругастој пицами“

		Сју Таузенд: „Дневник Адријана Мола“ Корелација са: верском наставом, историјом, географијом, ликовном културом, музичком културом, физиком.
- разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; - одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; - уочи делове именичке синтагме; - разликује граматички и логички субјекат; - разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; - препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; - идентификује врсте зависних реченица; - искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; - примени основна правила конгруенције у реченици; - доследно примени правописну норму; - разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; - говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; - разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; - састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; - напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; - користи технички и сугестивни опис у изражавању; - препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу;	2) Језик и језичка култура	Граматика: - грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли; - подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне; - непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици; - појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске; атрибут у оквиру синтагме; - логички субјекат, сложени глаголски предикат; - напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни; - појам комуникативне и предикатске реченице; - независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни); - зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене); - реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; - конгруенција – основни појмови. Правопис: - правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима; - интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета); - писање скраћеница и правописних знакова.

- пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; - напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; - примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); - састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); - правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.		Ортоепија: - дугоузлазни и дугосилазни акценат. Језичка култура: - књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе; - књижевноуметнички и публицистички текстови; - усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.); - текст заснован на аргументима; - технички и сугестивни опис; - репортажа; - цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова; - нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго; - говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор); - правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке; - језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге; - писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу; - четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

		Корелација са: енглеским језиком, француским језиком, техником и технологијом, информатиком и рачунарством, географијом.
Образовни стандарди	ОСНОВНИ НИВО 1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица: SJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи SJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратија (приповедање), аргументација, пропаганда SJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима SJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста SJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима SJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног SJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту SJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: SJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) SJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу SJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) SJ.1.2.4. уме да преприча текст SJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални) SJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу SJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем) SJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима SJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица:	

	CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу) CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне) CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта) CJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.) CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.) CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви) CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама У подобласти НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК ученик/ученица: CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетка до данас) CJ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика CJ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина CJ.1.3.20. има позитиван став према дијалектима (свом и туђем) CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица:

CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела
 CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)
 CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму
 CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)
 CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог и монолог
 CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја)
 CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...
 CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе
 CJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела

СРЕДЊИ НИВО

1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица:

CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања
 CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)
 CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове
 CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи
 CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)
 CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима
 CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту

2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица:

CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан
 CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај
 CJ.2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста
 CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика
 CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица:

CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме
 CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене

CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврste речи; уме да одреди облик променљиве речи
 CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)
 CJ.2.3.5. препознаје подврste синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
 CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима
 CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици
 CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика

У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица:

CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам
 CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава
 CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица:

CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања
 CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација
 CJ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему)
 CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове
 CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)
 CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
 CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог
 CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела
 CJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама

НАПРЕДНИ НИВО

1. У области ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ученик/ ученица:

CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)

	CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе 2. У области ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ ученик/ученица: CJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста CJ.3.2.2. саставља аргументативни текст CJ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу CJ.3.2.4. пише резиме дужег и/или сложенијег текста CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму 3. У подобласти ГРАМАТИКА ученик/ученица: CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује) CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима) У подобласти ЛЕКСИКА ученик/ученица: CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава 4. У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица: CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу

	CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави
Кључни појмови садржаја	1) појам и одлике књижевности 2) доживљај и тумачење књижевноуметничког текста 3) српски књижевни и народни језик 4) граматика српског књижевног језика 5) усмено и писмено изражавање уз поштовање ортоепске и правописне норме 6) српска и светска књижевна и културна баштина 8) усвајање позитивних вредности и развој и подстицање позитивних особина и вештина
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма	ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ Наставни програм предмета српски језик и књижевност чине три предметне области: књижевност, језик и језичка култура. Све три области се прожимају и ниједна се не изучава изоловано, већ у садејству са другим областима. ЗАСНОВАНOST НАСТАВНОГ ПРОГРАМА НА ИСХОДИМА Наставни програм српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи описују интегрисана знања, вештине, ставове и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник пише свој годишњи план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Наставник прилагођава програм, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ 1. КЊИЖЕВНОСТ

	Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима (лирика, епика, драма + лирско-епске врсте) и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обogaћен савременим, актуелним делима. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и изванредан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поетику њихових дела са канонским вредностима. Тиме ће се обогатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременити приступ настави. Овакав избор дела омогућава и упоредни приступ проучавању литерарног стваралаштва. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења. Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време. Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе, али и страних језика, географије и других предмета. У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни

	ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми. Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У осмом разреду потребно је извршити целовите систематизације градива у оквиру класификовања књижевних родова и врста усмене и ауторске књижевности. Посебну пажњу ваља поклонити лирско-епским врстама, балади и поеми, (које се у овом разреду први пут именују), као и књижевнонаучним врстама: аутобиографији, биографији, дневнику, мемоарима и путопису. Систематизација савладаних књижевних термина захтева обраду и обнављање једног истог књижевног појма на више начина: после препознавања и уочавање његове функције у тексту; сагледавање истог појма/термина у различитим контекстима, што доприноси поузданом усвајању и дуготрајном памћењу наученог, а послужиће и као одлична подлога за даљи рад у средњој школи. Посебна пажња приликом систематизовања наставног градива из старијих разреда основне школе поклања се интеграционим чиниоцима наставне интерпретације, а то су: тематско-мотивски слој дела, идејни слој текста, структура (композиција) дела, карактеризација ликова, облици казивања (форме приповедања) и језичко-стилски слој дела. Кад је реч о лирици, систематизују се и знања о версификацији. Језичкостилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полази се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па се потом истражује језичко-стиљска условљеност и њене посебности. Уз помоћ Дневника читања, вођеног у старијим разредима основне школе, ученици се подсећају књижевних дела, која су прочитали од петог до осмог разреда, и њихових аутора. Из основне школе пожељно је да понесу стечена знања о знаменитим писцима и њиховим делима (предвиђеним програмима наставе и учења), као и основне информације из живота писаца и податке везане за различите типове локализовања књижевноуметничких текстова. 2. ЈЕЗИК У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

	Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања. А) Граматика Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција. Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције. Настава граматике у осмом разреду започиње градивом из историје језика. Ученике треба упознати са тим ко су били Словени, где је, према научним сазнањима, била њихова постојбина. Такође, потребно је дати неколико основних података о њиховом заједничком прајезику, из кога су се издвојиле три групе словенских језика. Део који се односи на сеобе Словена, стварање словенских језика, и улогу Ћирила и Методија треба повезати са наставом историје (подсетити ученике на градиво из 6. разреда, пре свега на лекције „Мисија Ћирила и Методија” и „Рана писменост и култура јужних Словена”). Почетак писмености код Срба треба везати за старословенски језик и два писма, глагољицу и ћирилицу (с тим у вези треба поменути спис „О писменима” Црнорисца Храбра). Даљи развој српског књижевног језика треба објаснити етапно, преко српскословенског, рускословенског и славеносрпског, све до појаве народног језика. У оквиру теме „Књижевни језик код Срба од Вука до данас“, ученици треба да стекну основна знања о почецима стандардизације српског књижевног језика и правописа у првој половини XIX века. Треба поменути најпре реформу ћирилице Саве Мркаља, а потом Вукову реформу језика, писма и правописа. Ово градиво треба функционално повезати са наставом књижевности (дела Вука Караџића, Бранка Радичевића и Петра Петровића Његоша и 1847. година). Потом ученике треба упутити на развој српског књижевног језика у другој половини XIX века и у XX веку, само у основним цртама. Ученике треба упознати са основним језичким групама у Европи и то функционално повезати са наставом страних језика (нпр. указати на то да француски припада романској групи, а енглески германској групи језика). Потом словенске језике

	поделити на три групе и навести који језици припадају којој групи. На тај начин нагласити место српског језика у породици словенских језика. О дијалектима српског језика ученици треба да стекну основна знања: како су распоређени, како се називају и по којим се типичним особинама разликују. Нарочито је важно нагласити да су и екавски и ијекавски књижевни изговори српског језика. Такође је важно нагласити да постоји народни језик (као скуп дијалеката) и књижевни језик, који има своју одређену норму и мора се учити и неговати. Ученицима треба објаснити шта је службена употреба језика. Такође, треба нагласити да у Србији живе и припадници других народа, којима су поред српског језика и писма у службеној употреби и њихови језици и писма. Потребно је у основним цртама указати на сличности и разлике говорног и писаног језика. Област грађење речи треба повезати са знањима из морфологије. Треба јасно направити разлику између морфологије и творбе речи, пошто се у морфологији јављају само различити облици једне исте речи, док се у творби речи додавањем творбених морфема добија нова реч. Треба указати на три основна модела грађења речи – извођење, слагање и префиксацију. Према творбеном критеријуму све речи треба поделити на просте и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице). У оквиру твореница ученици треба да уоче корен, творбену основу, префикс, суфикс, спојни вокал. На тај начин груписати и породице речи. Творбу речи треба повезати и са знањима из фонетике и указати на гласовне промене које се бележе на споју префикса/суфикса и творбене основе. Са ученицима треба радити систематизацију градива које је научено у претходним разредима. Б) Правопис Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим примерима и на часовима граматике и на часовима књижевности. Треба на једноставан начин указати на прилагођавање имена из страних језика и њихову промену. Питање спојеног и одвојеног писања обрадити на једноставним, уобичајеним примерима и предочити могућност тројаког писања (сложенице, полусложенице, синтагме). Употребу генитивног знака треба повезати са дужином, која се у говору чује, а у писању бележи овим знаком. Такође, треба објаснити разлику у бележењу црте и цртице, указујући на правила

	употребе једног, односно другог знака. В) Ортоепија Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике, али и на часовима из књижевности. На овом нивоу ученици треба да уоче разлику између краткосилазног и краткоузлазног акцента. Такође, потребно је систематизовати знања о распореду акцената и неакцентованих дужина на једноставним примерима. Ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације. 3. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски замишљено као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави повезује са другим двома областима: са књижевношћу и са језиком. Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. У осмом разреду наставља се са разматрањем особина функционалних стилова. Са ученицима треба поновити функционалне стилове који су обрађени у седмом разреду: књижевноуметнички и новинарски, а потом их упознати са одликама административног, научног и разговорног стила. Уз административни стил би требало издвојити негативне карактеристике бирократског језика и показати их на примерима. Објективно сагледавање стварности и заснованост на појмовном мишљењу научног стила требало би ученицима представити кроз корелацију са другим наставним предметима, а посебно би им требало указати на употребу и значење термина, односно на терминолошку лексику. Циљ обраде свих пет функционалних стилова јесте стицање активног знања које се може применити у свакодневnoj комуникацији. Један од најважнијих програмских захтева језичке културе јесте богаћење речника ученика. Теме из лексикологије на овом узрасту требало би да обухвате, најпре, указивање на разлику између речи и лексеме. Обрада градива у вези са метафором и метонимијом требало би да се заснива на бројним примерима који би помогли ученицима да боље разумеју и да употребљавају метафору и метонимију у спонтаној комуникацији.

Садржински односи међу лексемама (синонимија, антонимија и хомонимија) требало би да буду изучавани не само на најтипичнијим случајевима, који се заснивају на значењу лексеме независно од контекста, већ је неопходно узети у обзир семантичку позицију лексеме у стварној језичкој употреби. Ученике треба подстаћи да дискутују о стилском ефекту употребе синонима, антонима и хомонима.

Наставну јединицу која се односи на застареле речи и неологизме пожељно би било функционално повезати са наставом језика и књижевности.

Имајући у виду да је веома значајно не само знати одговор на различита питања, већ и знати где се одговор може пронаћи, важно је указати ученицима, пре свега, на речнике и правопис српског језика, као и на лексиконе и енциклопедије.

У оквиру наставне јединице о пропагандним текстовима (рекламама и слично) потребно је истаћи да се са овом врстом текстова ученици најчешће срећу у свакодневном животу. Посебно је важно нагласити да ови текстови, између осталог, имају манипулативну природу и своје законитости, као и да је њихова сврха попуштање, тј. пристанак примаоца поруке на нешто. Такође би требало оспособити ученике да препознају њихов пропагандни карактер.

О расправи и есеју ученицима треба нагласити да су то текстови који се разликују од приповедања и описивања по томе што се заснивају на изношењу мишљења, ставова, чињеница и тврдњи. Потребно је истаћи да есеј представља текст у коме се излажу лични утисци и погледи на одређено питање из уметности, науке или живота.

Приступ подстицању ученика да напишу приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.) требало би да буде функционалан. Притом, требало би им појаснити да је нужно у приказу изостави препричавање, да је потребно изнети основне елементе дела, као и да је неопходно дати критички суд о делу.

На овом узрасту функционалне могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара.

Погодне могу бити следеће правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама.

Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. Погодне могу бити следеће лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема.

У сваком полугодишту раде се по два школска писмена задатка (укупно четири годишње).

	УПОТРЕБА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У НАСТАВИ Приликом остваривања програма предмета српски језик и књижевност наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, 1 паметну таблу). Осавременјивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других дигиталних наставних средстава. САМОВРЕДНОВАЊЕ РАДА НАСТАВНИКА Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити или, евентуално, одбацити.
Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика	Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања (на почетку школске године, а најкасније до краја септембра). Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Формативно вредновање подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом тј. сумативно оцењени (према процени наставника – макар једном или више пута у току полугодишта; на пример: на крају класификационог периода тј. полугодишта или на крају једне тематске целине). Поред тога, бројчано се обавезно оцењују: четири школска писмена задатка и провере знања дуже од 15 минута. По потреби, могу се бројчано оценити и друге активности ученика (вођење читалачког дневника, учешће у изради тематских панова и презентација, пројектима...).
Начин прилагођавања програма за ИОП1	За ученика/цу (уписати иницијале и одељење):
Начин прилагођавања програма за ИОП2	За ученика/цу (уписати иницијале и одељење): - А.С. (8/1)
Напомене	

Наставни предмет: Енглески језик

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

за 8. разред

за период 2026-2030.године

Наставник: Катарина Станојевић, Снежана Јовић, Маријана Тирнанић

Недељни фонд часова: 2

Циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.

Задаци наставе страног језика у основном образовању и васпитању јесу:

- развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова,
- стицање позитивног односа према сопственом језику и културном наслеђу, као и према другим језицима и културама, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији,
- стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.
- унапређивање знања из страног језика, која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писменој комуникацији споразумева са људима из других земаља,
- усвајање норми вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који се учи,
- подстицање на даље учење истог или другог страног језика, било самостално или на вишем нивоу образовања.

У процесу учења страних језика ученик богати себе и, упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА

ОБЛАСТ/ТЕМА/МОДУЛ		МЕСЕЦ										ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	СВЕГА
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI			
1.	Starter	X										0	4	4
2.	Module 1 Everyday life	X	X									5	5	10
3.	Module 2 Travel the World		X	X								3	6	9
4.	The First Written Test			X	X							0	3	3
5.	Module 3 What's next?				X	X						3	6	9
6.	Module 4 Can we help?						X	X				3	6	9
7.	Module 5 Breakthroughs							X				3	5	8
8.	The Second Written Test								X			0	3	3
9.	Module 6 For all tastes								X	X	X	3	7	10
10.	Festivities										X	0	3	3
УКУПНО		9	8	8	8	2	7	10	6	8	6	20	48	68

БРОЈ И НАЗИВ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ (Комуникативне функције)	ИСХОДИ	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ И ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ	Број часова по теми	Обрада	Остали типови
	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писменој комуникацији:	Ученици у усменој комуникацији уче и увежбавају:			
1. Starter Описивање радњи и ситуација из прошлости; описивање предмета и појава; изражавање количина.	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - размене информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;	Речи и изразе који се односе на теме - физички изглед, одећу, спортске активности, храну, пиће, врсте одмора; језичке садржаје <i>This old car isn't their/theirs. (Possession)</i> Karim likes going to the gym in the evening. (Prepositions of time); <i>Yes, I'd like a few aubergines and a bag of potatoes, please. (C/U nouns – Plurals – Quantifiers)</i> (<i>Prepositions of place</i>) <i>Where do you buy most of your groceries? (Question words)</i> <i>Billiards is my favourite free-time activity.</i>	4	0	4

	- разумеју краће низове исказа који се односе на количину; размене информације у вези са количином, димензијама и ценама;	(Singular/Plural nouns) On Thursday morning, Bob got into his kayak to explore the Istian River in Nicaragua. (Prepositions of movement) Yes, the ship had everything we needed and everyone had a wonderful time! (some/any/no/every + compounds) једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу) ; сличности и разлике у културама.			
2. Module 1 Everyday life Описивање радњи у садашњости и прошлости.	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости и прошлости; - размене неколико информација у низу које се односе на радње и ситуације у садашњости и из прошлости; - поштују правила учтиве комуникације.	Речи и изразе који се односе на теме - слободне активности, спортове, карактерне особине, проблеме тинејџера, школске и ваннаставне активности, породицу, фразалне глаголе са глаголом <i>get</i> ; језичке садржаје. <i>I think he's in his bedroom. (stative verb) Are you going to Poppy's party this weekend? B: No, I want to study for Monday's Maths test. (Present simple – Present continuous); I often eat pizza. (Adverbs of frequency); A: Where is Dan working these days? B: In a sports shop. He really likes it. (Stative verbs); Ben has tried skydiving once this summer. (Present perfect); He was also friendlier than a lot of the other sports stars I've spoken to – he even signed my basketball! (Comparisons); I had to run like the wind to catch up with you! / Tom works in the gym as a personal trainer. (like/as); She's the player whose goal won her team the cup final. (Relative pronouns (who, which, that, whose, where); I can't come out to play basketball – my project is still unfinished. / It's very inconvenient that the library has closed for repairs. (Word Formation: negative prefixes (un-, in-); једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.</i>	10	5	5
3. Module 2 Travel the World Описивање искуства из прошлости; описивање	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, и догађаја у прошлости; - размене неколико информација у низу о искуствима, и догађајима у прошлости;	Речи и изразе који се односе на теме - временске прилике, одмор, превозна средства, обичаје у страним земљама, фразалне глаголе са глаголом <i>go</i> ; језичке садржаје <i>Harry went online, found a flight and booked it</i>	9		

способности садашњости.	у	- опишу искуства и догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање способности у садашњости; - саопште своје и туђе способности у садашњости; - размене неколико информација о способностима у садашњости.	<i>straight away. Max was looking at the menu when the waiter appeared. (Past simple – Past continuous); We arrived here three days ago and I have already tried several of the slopes. (Past simple vs Present perfect); We used to have a holiday home in Portugal. (used to) How awful! (Exclamations); Stop at zebra crossings for pedestrians. (Imperative); We sailed on a comfortable, long, wooden boat on the river. (Order of adjectives); Have you seen the photos from last year's holiday? (Possessive case in time expressions); A friend of Luke's stayed in this B&B. (Double possession); It's impractical to take so much luggage with you on a train journey. (Word Formation: negative prefixes (im-, ir-);</i> једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.		3	6
4. The First Written Test Комуникативне функције из тема 1, 2 и 3 (комбиновано)		Исходи из тема 1, 2 и 3 – комбиновано.	Лексику и језичке структуре које се односе на тему и наведене комуникативне функције, а које су се радиле у наставним темама 1, 2 и 3; задатке слушања, читања и вођеног писања.	3	0	3
5. Module 3 What's next? Описивање радњи у прошлости; изражавање мишљења, планова и намера; изражавање могућности и хипотетичких ситуација.		- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - размене информације које се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују бића, места и предмети и дају препоруке; - разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на будуће радње и предвиђања; - размене неколико исказа у вези са будућим радњама и предвиђањима; саопште будуће радње и предвиђања;	Речи и изразе који се односе на теме - предвиђања, свемир, будућа занимања, вербалну и невербалну комуникацију, фразалне глаголе са глаголом <i>give</i>: језичке садржаје <i>Harry is going to study/studies English at university in September. hope I won't be late (be going to/will) Are you going to the space exhibition today? (Present simple/Present continuous (future meaning) Before they launch the rocket, they'll check the equipment. (Future time clauses (when, after, before, as soon as, by the time) Tom can type very fast, can't he? (Question tags); Ice melts when it gets warm. I'm sure Dan'll get the job if he gets an interview. I would get a part-time job if I were you. (Conditionals: Types 0/1/2); Carl looked at me in disbelief when I said people would live in Mars one day.</i>	9	3	6

	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на прошлост; размене неколико информација у низу о догађајима у прошлости; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - саопште своја и туђа мишљења, планове и намере; - разумеју једноставније текстове који се односе на исказивање могућности и хипотетичких ситуација; - размене неколико информација у низу о могућностима и хипотетичким ситуацијама; - разумеју и објасне сличности и разлике навикама куповине између своје и циљне културе.	(Word Formation: negative prefixes (il-, dis-) једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.			
6. Module 4 Can we help? Изражавање осећања; исказивање могућности; изношење способности, обавеза, предлога и савета.	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на осећања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; - искажу и образложе осећања; - разумеју једноставније текстове који се односе на могућности; - размене неколико информација које се односе на могућности; - разумеју једноставније текстове који се односе на способности, обавезе, предлоге и савете, и реагују на њих; - размене неколико информација које се односе на способности, обавезе, предлоге и савете;	Речи и изразе који се односе на теме - глобалне и друштвене проблеме, очување животне средине, духовни живот, фразалне глаголе са глаголом <i>break</i> : језичке садржаје <i>You should avoid walking alone in this neighbourhood. / I would like to see more police patrolling the streets. (ing form/(to) infinitive) My great-granddad lives in a home for the elderly. (Use/Omission of articles with adjectives)</i> <i>Could we use the sports hall for a charity event, Mr Smith? (Modals – Past modals) She must be at work. (Modals of deduction) Paul disagreed with my idea. He didn't like it at all. / Someone has misspelt my name on this document. It's not correct. / They had to rebuild the town's hospital after the earthquake. (Word Formation: verb prefixes (dis-, mis-, re-) једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.</i>	9	3	6
7. Module 5 Breakthroughs	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање бића, предмета и места;	Речи и изразе који се односе на теме - изума, технологије, оштећених производа, занимања,	8	3	5

Описивање бића, предмета и места	- опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - размене неколико информација у низу о карактеристикама бића, предмета и места; - упореде и наведу сличности и разлике у употреби технологије у својој и циљној култури.	фразалне глаголе са глаголом <i>turn</i>: језичке садржаје <i>The radio was/has been invented in 1895 by Guglielmo Marconi. / Harry will be given the job by the company. (The passive) (Passive sentences with two objects) Fran hurt herself when she slipped in the supermarket. / Danny himself taught me how to design a website. (Reflexive/Emphatic pronouns)</i> <i>“She won’t go shopping tomorrow.” “Neither will he.” (So/Neither/Either (agreement/disagreement))</i> <i>In spite of the fact that smartphones are banned, a lot of pupils still take them to school. (Clauses of concession) She works very hard, but she is underpaid. / They overfeed their dog and it is becoming very fat. (Word Formation: prefixes (under-, over-) једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.</i>			
8. The Second Written Test Комуникативне функције из тема 5, 6 и 7 (комбиновано)	Исходи из тема 5, 6 и 7 – комбиновано.	Лексику и језичке структуре које се односе на тему и наведене комуникативне функције, а које су се радиле у наставним темама 5, 6 и 7; задатке слушања, читања и вођеног писања.	3	0	3
9. Module 6 For all tastes Описивање појава и догађаја; изражавање мишљења	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис појава и догађаја; - размене информације које се односе на опис појава и догађаја; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују појаве и догађаји; - упореде и опишу сличности и разлике између законских регулатива код нас и у циљној култури; - разумеју и објасне сличности и разлике у популарним музичким и филмским жанровима између своје и циљне културе.	Речи и изразе који се односе на теме - забаве, филмске уметности, музике, фестивала хране, уметности, фразалне глаголе са глаголом <i>keep</i> ; језичке садржаје <i>Chris told me to answer my phone. (Reported orders/requests/demands); Daniel advised Lisa to read a mystery novel. (Reported suggestions/advice) Evan tells me (that) Claire hates chat shows. (Reported statements/questions) Neither actor has appeared on stage before. (Determiners (both/neither/none/either)) This restaurant is underrated. Not many people come here, but the food is amazing! (Word Formation: revision) једноставније текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.</i>	10	3	7

10. Festivities Описивање бића, предмета и места	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање бића, предмета и места; - опишу догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - размене неколико информација у низу о карактеристикама бића, предмета и места; - упореде и наведу сличности и разлике у начину прославе празника у својој и циљној култури.	Речи и изразе који се односе на празнике Светски дан животиња, Дан бака и дека, Дан захвалности, Дан заљубљених, Празник рада; – кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	3	0	3
Укупан број часова (збирно)			68	21	47

Број и назив теме	Стандарди постигнућа	Процена и провера постигнућа	Корелација
1. Starter	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.15. 1.1.16. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.13. 3.1.14. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.21. 3.1.22. 3.1.23. 3.1.24. 3.1.25. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.28. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.1. 3.3.2. 3.3.3. 3.3.4. 3.3.6. 3.3.8. 3.3.9.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, физичко и здравствено васпитање, ЧОС, биологија, географија
2. Module 1 Everyday life	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, физичко и здравствено васпитање, географија, историја, грађанско васпитање

	2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.15. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18.		
3. Module 2 Travel the World	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.16. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.14. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.22. 3.1.23. 3.1.24. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.29. 3.1.30.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, физичко и здравствено васпитање, географија, историја, грађанско васпитање
4. The First Written Test	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.16. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.21. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.14. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.22. 3.1.23. 3.1.24. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.29. 3.1.30.	Посматрање и праћење, усмена и писмена провера кроз задатке.	српски језик и књижевност, физичко и здравствено васпитање, биологија, географија, историја, техника и технологија, информатика и рачунарство, ЧОС, грађанско васпитање
5. Module 3 What's next?	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.1.27. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.6. 3.1.11. 3.1.24. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.1. 3.3.2.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, техника и технологија, информатика и рачунарство, географија, грађанско васпитање
6. Module 4 Can we help?	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.13. 3.1.14. 3.1.15. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.22. 3.1.23.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	биологија, српски језик и књижевност, , географија, грађанско васпитање, ЧОС, информатика и рачунарство, хемија

	3.1.24. 3.1.25. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.28. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.1. 3.3.2. 3.3.3. 3.3.4. 3.3.6. 3.3.9.		
7. Module 5 Breakthroughs	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.28. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, биологија, техника и технологија, физичко и здравствено васпитање, информатика и рачунарство, ликовна култура, физика, грађанско васпитање
8. The Second Written Test	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.13. 3.1.14. 3.1.15. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.22. 3.1.23. 3.1.24. 3.1.25. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.1. 3.3.2. 3.3.3. 3.3.4. 3.3.5. 3.3.6. 3.3.8. 3.3.9.	Посматрање и праћење, усмена и писмена провера кроз задатке.	српски језик и књижевност, биологија, техника и технологија, физичко и здравствено васпитање, информатика и рачунарство, ликовна култура, физика, хемија, грађанско васпитање, ЧОС
9. Module 6 For all tastes	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.17. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.1.10. 3.1.11. 3.1.12. 3.1.13. 3.1.14. 3.1.15. 3.1.16. 3.1.17. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.22. 3.1.23. 3.1.24. 3.1.25. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.1. 3.3.2. 3.3.3. 3.3.4. 3.3.5. 3.3.6. 3.3.8. 3.3.9.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, различите технике формативног оцењивања, ученички радови/пројекти.	српски језик и књижевност, музичка култура, ЧОС, техника и технологија, информатика и рачунарство, грађанско васпитање, ликовна култура
10. Festivities	1.1.1. 1.1.2. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.7. 1.1.8. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.12. 1.1.13. 1.1.14. 1.1.15. 1.1.17. 1.1.18. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1.	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, различите технике	српски језик и књижевност, верска

1.3.2. 1.3.3. 1.3.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.14. 2.1.6. 2.1.7. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.13. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.16. 2.1.18. 2.1.19. 2.1.20. 2.1.22. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.1. 2.3.2. 2.3.5. 3.1.26. 3.1.27. 3.1.28. 3.1.29. 3.1.30. 3.1.31. 3.1.32. 3.2.1.	формативног радови/пројекти.	оцењивања,	ученички	настава, географија	историја,

Начин остваривања програма и провере остварености исхода :

циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери

говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика

наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе битно је значење језичке поруке

наставник ученицима скреће пажњу и упућује их на значај граматичке прецизности исказа

сви граматички садржаји уводе се без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се евалуира и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту

ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину

са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, одговарајући часописи, проспекти и аудио материјал)

као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

језички садржаји се усвајају кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину; наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја

Технике/активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту.

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

– препознавање везе између група слова и гласова;

- одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
- извршавање прочитаних упутстава и наредби.

Писмено изражавање:

- повезивање гласова и групе слова;
- замењивање речи цртежом или сликом;
- проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
- повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
- попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
- писање честитки и разгледница;
- писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

Стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:

- дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
- референцијалну (о темама о којима је реч) и
- социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

- од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
- од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
- од особина онога ко говори,
- од намера с којима говори,
- од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
- од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
- дужина усменог текста;
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;

- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;
- посебну информацију,
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
- текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
- лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домену);
- степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
- излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)

Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:

- читањем писаног текста пред публиком;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
- реализацијом увежбане улоге или певањем.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:

- размену информација,
- спонтану конверзацију,
- неформалну или формалну дискусију, дебату,
- интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Праћење и вредновање наставе и учења

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није

само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социolingвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Наставни предмет: Историја

Назив предмета: ИСТОРИЈА Разред: 8. разред

Фонд часова:	Годишњи фонд:	68
	Недељни фонд:	2
Циљ предмета:	Ученици учењем историје: стичу знања о прошлости и садашњости и развијају вештине и ставове; оспособљавају се да ефикасно и одговорно комуницирају о историјским и другим темама у различитим ситуацијама школског и ваншколског окружења; развијају основне аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава историје омогућава ученицима: овладавање основним научним принципима у истраживању и њиховој даљој примени у различитим ситуацијама, као и да, посредством специфичних историјских знања и вештина, комуникације на матерњем, али и употребом страних језика, пре свега у претраживању извора и информација на интернету, развијају лични и групне идентитете (национални, државни, европски). Настава и учење историје припрема ученике за одговорно учешће у демократском друштву брзих политичко-социјалних, технолошких и економских промена, оспособљава их да самостално, као и кроз удруживање и сарадњу, развијају способност комуникације и да на креативан и предузимљив начин доприносе да се, у складу са узрастом, одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Учење историје: омогућава упознавање са историјским и савременим променама и изградњу историјске свести утемељене у резултатима историјске науке; подстиче изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права,	

	исказивање иницијативе и проактивног приступа у унапређивању интеркултуралног дијалога и сарадње, одговорног односа према разноврсној културно- историјској баштини, као и толерантности према другачијим ставовима и погледима на свет.
Кључни појмови садржаја предмета:	историјски извори, историјски периоди, архив, музеј, савремено доба, други светски рат, гето, холокауст, геноцид, аушвиц, јасеновац, људска права, расизам, антисемитизам, антифашизам, хладни рат, блоковска подела, несврстани, оун; деколонизација, људска и мањинска права, атомска енергија, глобализација, сфрј, једнопартијски систем, република србија, транзиција, тероризам, дигитална револуција, популарна култура, миграције, нато бомбардовање, операције олуја и бљесак, дејтонски споразум, косово и метохија, 1991-1995, 1999, 2004, 2008, 2006

ТЕМА/ ОБЛАСТ	Исходи:	Садржаји:	Начин остваривања програма:	Опште/ међупредметне компетенције:	Корелација:
Основи проучавања пр ошлости	-Ученици класификују историјске изворе и описују њихову улогу у реконструкцији прошлости;	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: уџбеника, илустрација, шема,	Компетенција за учење; Дигитална компетенција;	
	-Именују историјске периоде и уређују их према хронолошком редоследу;	од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио-визуелни, усмена сведочанства, дигитални)	графикона Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима савременог доба, историјском архиву, евентуалн о виртуелна посета музеју,	- Рад са подацима и информацијама -Комуникација	

	Средњи век, Нови		локалитету из		
	век, Савремено доба		савременог доба...		
	хронолошке границе		Проналажење		
	периода		примера извора за		
			период		
			Савременог доба		
			од		
			стране ученика		
			Коришћење е-		
			уџбеника, тестови		
			, видео записи		
			са питањима и др.		
Европа, свет и	Ученик:	Последице Великог	Користити	Одговорно	Грађанско

српски народ у југословенској држави у периоду између два рата	-Користи основне историјске појмове (наведене у садржају теме) Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту (наведене у садржају теме) -Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени) на пример: грб, химна и застава Краљевине СХС; ознаке фашизма, нацизма и др. -Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи	рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци) уједиња, међународно признање и границе). Политичке и друштвено економске прилике у Европи и свету (либералне	методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима: српским језиком (Дучић, Нушић) географија (Европе, Света, Југославије), веро наука, ликовно (споменичко насл	учешћеу демократском друштву; Рад са подацима и информацијама; Компетенција за учење; Комуникација Естетичка компетенција	васпитање: Разумевање утицаја друштвених и историјских процеса на положај појединца Српски језик: Повезивање културно-историјског значаја књижевног стваралаштва са историјским процесима Техника и технологија: Разумевање значаја технолошког развоја и његовог утицаја на историјски развој у

-Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност -Изражава своје ставове на аргументован начин Доводи у везу узроке и последице историјск их догађаја, појава и	демократије, тоталитар не идеологије економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај економске прилике; култура, улога двора; национално и верско	еђе међуратног периода, Дали, Пикасо, М.П. Барили), музичко (Химна Југославије), грађ анско (људска права, тоталитарне		савременом добу

процеса на конкретним примерима: крај Првог светског рата и Версајски мир, јачање тоталитаризма - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у савременом добу: Европе пре и након Првог светског рата, Русија-СССР Препознаје основне карактеристике разли читих идеологија: фашизам, нацизам, диктатура, тоталитаризам. Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера -Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора -Анализира и	питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александра Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија	идеологије) кроз интегративн у наставу и тематско повезив ање. Стално коришћење историјске карте. Комбиновање различитих врста дидактичко г материјала: карикатура (Друштво народа, тоталитар не идеологије), илустрација (плакати), ППТ, видео записа (убиство краља Александра у Марсеју и др.), квиз на кахуу и др. Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архи ву, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење учбеника, додатне литерату ре, интернет

процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја	Атанасијевић, Милена Павловић Иван Мештровић	Барили,	

-Упоређује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету - Употреби податке из табеле у једноставном истраживању -Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у савременом добу -Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу: филм, покретна трака, пеницилин -Идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и	страница, енциклопедија, ради израде панао, кратких записа, кратких излагања Хибридна настава Коришћење е-учбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје: 29. октобра ослобођење Ужица у Првом светском рату, 9. октобар-чесма на Поповој води посвећена смрти краља Александра Обележавање

савременом контексту -Уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности -Наведе примере како су идеје о родној верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва;		победе Србије у Првом светском рату-11. новембар		

Други све- тски рат	Ученик: -Доводи у везу узроке и последнице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примери ма: Први и Други светски рат, војно политички савези, Дража-Тито -Изводи закључак о току повезаности националне историје са регионалном и европском на основу датих примера : покрети отпора у Југославији -Користи основне историјске појмове (наведени у садржају теме) -На карти показује места где су се	Свет у рату –узроци, међународне кризе, сукоби и освајајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зарађене стране, савезништва, фронтони, најважније операције, нови начини ратовања, ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата и победа Антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату-улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак,	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (фронтони, битке: Свет, Европа, Југославија), ликовно (карикатуре, плакати) и грађанско васпитање (људска права, савези), кроз	Сарадња; Одговорно учешће у демократском друштву Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама; Комуникација; Дигитална компетенција; Компетенција за учење;	Грађанско васпитање: Разумевање утицаја друштвених и историјских процеса на појединца Српски језик: Повезивање културно-историјског значаја књижевног стваралаштва са историјским процесима Техника и технологија: Разумевање значаја

десили одређени догађаји (развој војних операција у Европи, Равна Гора, Техеран) Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена (војне операције у Др. св. рату) Сагледа значај и улогу истакнутих личности	антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последнице рата-људски и материјални губици; Демографске и друштвене промене, миграције, уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине, стварање ОУН. Истакнуте	интегразивну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (плакати), питања, филмова (нпр. Дечак у	технолошког развоја и његовог утицаја на историјски развој у савременом добу

у датом историјском контексту (наведене у садржају теме)	личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз Тито, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	пругастој пицама, Дара из Јасеновца и др.), ППТ, шеме и табеле Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литерату ре, интернета, енциклопедија, ради израде панона, кратких записа,	
Самостално или у групи реализује једноставне задатке			
Препознаје основне карактеристике различитих идеологија			
Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у рату: Јевреји, Срби у НДХ, Роми, Руси и др. Уочава			
пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима			

историјских извора	кратких излагања Хибридна настава: Коришћење е-
Анализира и процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја	уџбеника: и других
Упореди, анализира и уочава разлике између свог и ставова других	платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др.
Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету: нестанак многих монархија, поларизација света, развој оружја...	Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање места великих страдања српског и других народа у Другом светском рату (21. октобар, 27. јануар, 22. април и др.)
-Употреби податке из графичких организатора у једноставном истраживању	Филмови: Дара из Јасеновца, Дечак у пругастој пицама, Операција Халијард...
-Повезује визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни)- четници, партизани, исповести, слике потерница геноцид, Холокауст, логори и	

др.	
-Уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима	

-Објасни извору и став који -Идентификује са историјским и учествују организовању културе сећања, уз	значење појмова формулише се супротставља узроке, елементе и последице историјск их и савременим у активнос ти у	геноцид и Холокауст -Препозна пропаганду, стереотипе, идеолошку позицију у историјском

	поштовање традиције и културног идентитет а различитих заједница				
Европа, свет и српски народ у југословенској држави у периоду Хладног рата	Ученик: -Доводи у везу узроке и последнице историјск их догађаја, појава и процеса на конкретним примерима -Користи основне историјске појмове (дати у садржају теме) -Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту (дати у садржају теме) -Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја,	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације-покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијск и систем, однос власти према политичким	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне техни ке/методе и облике рада Корелација са сродним предмет има: географија (ОУН, ЕУ, блоковска подела, несврстани, СФРЈ, Србија), ликовно (плакати, карикат уре) и музичко васпита ње (Елвис Присли, Битлси), верска настава, грађанск о васпитање (антиратни и антирасни покрет и, демократија), срп ски језик (Иво	Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Одговорно учешће у демократском друштву; Рад са подацима и информацијама; Комуникација; Компетенција за учење	Грађанско васпитање: Разумевање утицаја друштвених и историјских процеса на положај појединца Српски језик: Повезивање културно-историјског значаја књижевног стваралаштва са историјским процесима Техника и технологија: Разумевање значаја технолошког развоја и његовог утицаја на историјски развој у савременом

ставова појединаца и група насталих у Савременом добу -Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја -Уочава утицај	противницима, међуна уродни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несвр			

историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: односи између великих сила, позиција Србије и Југославије -Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности -Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у савременом добу -Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: међународне кризе, Хладни рат - Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекст ом: карикатуре Хладног рата, Черчилов говор у Фултону	таност, свакодневица, популар на култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Голда Меир, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мендела, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	Андрић) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текст ова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илуст рација, филмова (Европске интеграције, ратн а жаришта и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литерату ре, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника и других платформи ради	добу

-Презентује самостално, или у групи , резултате			

	једноставног истраживања заснова ног на коришћењу одабраних историјск их извора и литературе користећи ИКТ -Анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног материјала: Голи оток, Слет-штафета; -Препозна на примерима из савремене историје важност поштовања људских права -Препозна пропаганду, стереотипе, идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипу лацији		постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације К оришћење ресурса локалне историје: Титов споменик, Кадина ача		
Европа, свет и српска држава и народ у савременим процесима	Ученик: -Доводи у везу узроке и последице историјск их догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: распад Југославије, Бомбардовање Србије	Свет после Хладног рата –пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније,	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне техни и методе и облике рада	Дигитална компетенција; Естетичка компетенција; Комуникација; Одговорно учешће у демократском друштву; Рад са подацима	Грађанско васпитање: Разумевање утицаја друштвених историјских процеса на положај појединца Српски језик:

		доминација САД,			

-Користи основне историјске појмове -Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту: Путин, Милошевић, Ђинђић -Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у Савременом добу -Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности Препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва -Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у савременом добу:	локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају XX и на почетку XXI века-криза СФРЈ 80-их година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО	Корелација са сродним и информацијама, предмет има: географија (пад Берлинског зида, ЕУ, Распад СФРЈ, Србија), ликовно (плакати, карикатуре), грађанско васпитање (тероризам), биологија (еколошки покрети), информатика (интернет, Четврта индустријска револуција, мобилна телефонија, апликације) кроз интегративн у наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста	и информацијама; Компетенција за учење;	Повезивање културно-историјског значаја књижевног стваралаштва са историјским процесима Техника и технологија: Разумевање значаја технолошког развоја и његовог утицаја на историјски развој у савременом добу

распадање Југославије, рушење Берлинског зида, ширење ЕУ - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву	агресија на СРЈ, последице политичке промене 2000.године, република Србија као самостална држава, питање статуса	ратова, дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (НАТО агресија

-Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом -Презентује самостално, или у групи, резултате једноставног истраживања заснова на коришћењу одабраних историјских извора и литературе користећи ИКТ -Препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и републици Србији -Изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла	Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања ЕУ, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница	1999, Распад СФРЈ и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панорама, кратких записа, кратких излагања Хибридна настава: Коришћење е-уџбеника и других платформи ради постављања: записа у свесци, тестова (кахут и др.), видео записа са питањима, ППТ, домаћих задатака и др. Постављање ученика у различите ситуације

и сазнајних вредности -Анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног материјала -Препозна пропаганду, стереотипе, идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији -Наведе примере како су идеје о родној верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва;		евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје: споменик жртвама бомбардовања код цркве Филм: Олуја	

Систематизација	Ученици: -Користе основне појмове из историје цивилизације у излагању историјске наративе у образовном контексту; - Показују историјски простор на историјској карти; -Представљају	Завршно тестирање, Уџбеник, свеска, литература, интернет историјска карта, личности, догађаји...	Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на	Рад са подацима и информацијама, Комуникација

резултате истраживања усмено, писано у различитим симболичким модалитетима	карти Коришћење е уџбеника, Гугл платформе, кахут квиса и др		

Препоручени начин прилагођавања програма ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и ученицима са изузетним способностима:

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)

Што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја.

Део школског програма биће индивидуални планови за ученике којима је потребна додатна подршка због сметњи и тешкоћа у развоју и учењу, као и надареним ученицима.

СТАНДАРДИ:

Тема /област:	Основни ниво:	Средњи ниво:	Напредни ниво:
Основи проучавања про шлости	–ИСТ.ОО.О.1.1. Именују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације и повезују их са описима њиховог значења.	ИСТ.ОО.С.2.1. Селекују историјске изворе према основној подели и повезују их са местима где се чувају (музеј, архив, библиотека, место постанка)	
	– ИСТ.ОО.О.1.3. Наводе историјске периоде према хронолошком редоследу.		
	–ИСТ.ОО.О.2.1. Именују историјске изворе према основној подели и наводе њихову улогу у реконструкцији		

	прошлости.		
Европа, свет и српски народ у југословенској држави у периоду између два рата	–ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. – ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу.	–ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе. –ИСТ.ОО.С.1.6. Објашњавају узроке и последице кључних појава, догађаја и процеса из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.С.1.7. Доводе у међусобну везу друштвене, културне, научно технолошке и уметничке појаве у националној и општој историји. – ИСТ.ОО.С.2.4. Анализирају стереотипе, пропаганду и пристрасност у изворима доводећи их у везу са историјским контекстом. –ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. –ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на различите начине и уз коришћење дигиталних технологија	–ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире. –ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. –ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе-Први светски рат, Марсељски атентат
Други светски рат	–ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор	–ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе. –ИСТ.ОО.С.1.6. Објашњавају узроке и последице кључних појава, догађаја и процеса из националне и	–ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје.

	одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје.	опште историје. –ИСТ.ОО.С.1.7. Доводе у	–ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире.

	–ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. –ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу.	међусобну везу друштвене, културне, научно технолошке и уметничке појаве у националној и општој историји. –ИСТ.ОО.С.2.4. Анализирају стереотипе, пропаганду и пристрасност у изворима доводећи их у везу са историјским контекстом. –ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. –ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на различите начине и уз коришћење дигиталних технологија	–ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља. –ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе – 21. октобар; 22. април-Дан сећања на жртве геноцида
Европа, свет и српски народ у југословенској држави у периоду Хладног рата	–ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на	–ИСТ.ОО.С.1.4. Описују кључне карактеристике појава, догађаја, процеса и личности и објашњавају њихов утицај на развој друштва, државе, привреде и културе. –ИСТ.ОО.С.1.6. Објашњавају узроке и последице кључних појава, догађаја и процеса из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.С.1.7. Доводеу међусобну везу друштвене, културне, научно технолошке и уметничке појаве у националној и општој историји.	–ИСТ.ОО.Н.1.1. Наводе и објашњавају специфичности основних појмова историјске науке и појмова из историје цивилизације, кључних појава, догађаја, процеса и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их у прецизне хронолошке и/или просторне оквире. –ИСТ.ОО.Н.1.3. Процењују значај појава, догађаја,

	примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. –ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу.	–ИСТ.ОО.С.2.4. Анализирају стереотипе, пропаганду и пристрасност у изворима доводећи их у везу са историјским контекстом. –ИСТ.ОО.С.2.8. Планирају и спроводе истраживање одређеног историјског догађаја/појаве/личности. –ИСТ.ОО.С.2.9. Представљају резултате истраживања на различите начине и уз коришћење дигиталних технологија	–ИСТ.ОО.С.3.3. Процеса и личности из националне и опште историје уз навођење специфичних детаља.

		Илустрју, на примерима из прошлости и садашњости, последице различитих врста манипулације на појединца, групе и друштво	
Европа, свет и српска држава и народ у савременим пројектима	–ИСТ.ОО.О.1.2. Користе основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације у излагању историјске наративе, у дискусији, дијалогу или дебати о историјским темама уз уважавање мишљења саговорника. –ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају	–ИСТ.ОО.С.2.4. Анализирају стереотипе, пропаганду и пристрасност у изворима доводећи их у везу са историјским контекстом. –ИСТ.ОО.С.3.2. Дискутују или дебатују у различитим окружењима* о историјским и савременим темама уз уважавање разлика у ставовима и мишљењима других. –ИСТ.ОО.С.3.3. Илустрју, на примерима из прошлости и садашњости, последице различитих врста манипулације на појединца, групе и друштво. –ИСТ.ОО.С.3.7. Учествују у организовању и спровођењу	–ИСТ.ОО.Н.3.6. Покрећу и спроводе активности које су усмерене на неговање сећања на значајне личности, појаве и догађаје из прошлости локалне средине/народа/државе -5. август Олуја, 24. март-почетак бомбардовања

на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.7. Разликују узроке од последица и описују их на примерима кључних појава, догађаја и процеса из националне и/или опште историје. – ИСТ.ОО.О.2.4. Препознају и описују пристрасности, стереотипе или пропаганду у садржајима извора и/или њиховом тумачењу. –ИСТ.ОО.О.3.8. Учествују у активностима посвећеним очувању културно-историјске баштине у свом окружењу.	заједничких активности у вези са културом сећања и залажу се за равноправност различитих заједница, њихових традиција и културног идентитета.	

Систематизација	–ИСТ.ОО.О.1.1. Именују основне појмове историјске науке и појмове из историје цивилизације и повезују их са описима њиховог значења. –ИСТ.ОО.О.1.4. Смештају годину у одговарајућу деценију, век, миленијум, еру, а појаву, догађај и личност		–ИСТ.ОО.Н.1.2. Повезују личности, појаве, догађаје и процесе и смештају их упрецизне хронолошке и/или просторне оквири.

у одговарајући историјски период или век и рачунају временску удаљеност између догађаја. –ИСТ.ОО.О.1.5. Наводе и описују кључне појаве, догађаје, процесе и личности из националне и опште историје. –ИСТ.ОО.О.1.6. Лоцирају на историјској карти простор одигравања појава, процеса и догађаја из националне и опште историје			

Упутство за формативно и сумативно оцењивање са критеријумима оцењивања:

ШТА ПРАТИМО

Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета и ангажовање ученика у настави. Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине и извођење радних задатака и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у задацима, одговоран однос према раду, постављеним настави, сарадњу са другима.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;

- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује;
- показује делимични степен активности и ангажовања

Оцену довољан (2) добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

ПОСТУПАК И ИСТРУМЕНТИ ОЦЕЊИВАЊА

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

Усмено одговарање

Редовност доношења домаћих задатака

Олајн квизови и остали дигитални задаци

Прегледање свески

Писане провере

Ученици дају самопроцену оцено

Израда разних пројектних задатака: презентација, ленти времена, паное, есеја, излагања и др.

Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)

Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

Наставни предмет: Географија

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ГЕОГРАФИЈА за 8. разред

за период 2027-2031. године

ГЕОГРАФИЈА**8. РАЗРЕД**

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	40
Недељно:	2		ОСТАЛО	28
Годишње:	68		СВЕГА	68

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	Географски положај, границе и величина Србије	4	2	6
	Физичко - географске одлике Србије	12	7	19
	Друштвено - географске одлике Србије	18	12	30
	Природна и културна баштина Србије	2	1	3
	Срби у региону и дијаспори	2	1	3
	Географија завичаја	2	2	4
	Систематизација		3	3

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Циљ	Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насебинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
Разред	Осми
Годишњи фонд часова	68 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА	САДРЖАЈИ

– учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; – анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; – одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; – анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије; – опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; – класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; – анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; – класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; – наводи начине коришћења вода Србије; – препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода; – доведи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора; – објашњава популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; – изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; – изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; – израђује и анализира графичке приказе структура становништва; – објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; – уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; – доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи; – препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине;	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. Географски положај Србије. Историјско-географски развој Србије. Симболи Србије. Границе и проблеми пограничних крајева. Геотектонски процеси на територији Србије. Сеизмизам Србије. Тектонски облици рељефа. Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека. Климатски фактори и елементи. Климатске области у Србији. Подземне воде Србије. Реке Србије. Језера Србије. Заштита вода и заштита од вода. Земљишта Србије. Распрострањеност биљног и животињског света. Кретање броја становника и њихов просторни размештај. Природно кретање. Миграциони процеси. Структуре становништва. Демографски проблеми и популациона политика. Прва насеља у Србији. Село и рурални процеси. Градови. Урбанизација и проблеми урбаног развоја. Београд. Природни ресурси и привредни развој. Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај и географски простор. Туризам и трговина.

– описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти; – процењује важност очувања природне и културне баштине Србије; – објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету.		Делатности кварталног сектора.
	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	Природна баштина Србије. Културна баштина Србије. Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији.
	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	Појам и географски положај завичаја. Природне карактеристике. Друштвене карактеристике.
	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	Срби у Црној Гори. Срби у БиХ – Република Српска. Срби у Хрватској. Срби у осталим суседним државама. Срби у дијаспори.

Кључни појмови садржаја: географски положај, границе и величина територије Србије, физичко-географске одлике Србије, друштвено-географске одлике Србије, природна и културна баштина Србије, географија завичаја, Срби у региону и дијаспори.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и препоручених садржаја, образовних стандарда за крај обавезног образовања, циљева и исхода образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међупредметних компетенција, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

Предметни исходи су дефинисани на нивоу разреда у складу са ревидираном Блумовом таксономијом и највећи број њих је на нивоу примене. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Од наставника се очекује да операционализује дате исходе у својим оперативним плановима за конкретну тему, тако да тема буде једна заокружена целина која укључује могућа међупредметна повезивања. У фази планирања и писања припреме за час наставник дефинише циљ и исходе часа.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дати садржаји су препоручени и распоређени у шест тематских целина: *Географски положај, границе и величина територије Србије; Физичко-географске одлике Србије; Друштвено-географске одлике Србије; Природна и културна баштина Србије; Географија завичаја; Срби у региону и дијаспори.*

Географски положај, границе и величина територије Србије

За достизање исхода: *ученик ће бити у стању да одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије*, потребно је објаснити етимолошко значење термина Србија, симболе отаџбине, детерминанте и компоненте географског положаја, њене границе, облик и величину територије. На почетку наставне теме, указати на то да на географски положај Србије утиче поливалентност, контактност и транзитност њене територије у смислу спајања и прожимања различитих елемената географског простора, који су одговорни за развој, организацију, функционисање и трансформацију територије. Објаснити да су детерминанте и компоненте географског положаја, мењајући кроз историју неке од функција, утицале на промене значаја коју је Србија имала у историји и коју има данас. Објаснити ученицима да географски положај Србије може бити апсолутан и релативан. Истаћи да је апсолутан географски положај Србије егзактан јер су у питању географске координате

(математичко-географске) и природни фактори. На основу тога издвојити две компоненте апсолутног географског положаја: математичко-географску и физичко-географску. Такође, издвојити и компоненте релативног географског положаја: културно-географску, политичко-географску, саобраћајно-географску и економско-географску. Објаснити ученицима да је територија Србије повезана и интегрисана, да њена тродимензионалност подразумева копно, ваздушни простор изнад копна и Земљину унутрашњост испод копна, као и да је њен квалитет дефинисан економским параметрима који зависе од квалитета и квантитета природних ресурса, као што су на пример, плодност земљишта, рудно богатство, однос обрадивих и необрадивих површина и биолошка разноврсност.

За достизање исхода: *ученик ће бити у стању да анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије*, важно је издвојити граничне прелазе Србије према суседним државама и објаснити централно језгро – колевку државне идеје, центар интеграције и фактор кохезије њене територије. Овај садржај треба реализовати у складу са одговарајућим садржајима из историје. Пожељно је избегавати фрагментарно учење историјских чињеница везаних за промене величине територије Србије јер то има најкраће трајање у памћењу, већ их треба повезати са утицајем историјских догађаја на савремени географски развој, чиме се постиже најјачи трансфер у стицању других знања и вештина. Поред тога, објаснити како различите историјске околности и економска развијеност утичу на динамичне промене у географском простору Србије. У циљу подстицања толеранције код ученика, указати на постајање различитих етничких и културних група у пограничним територијама Србије.

Оспособити ученике да израђују тематске карте о *Географском положају, границама и величини територије Србије* користећи неме карте, на којима се могу издвојити различити садржаји везани за ову наставну тему.

Физичко-географске одлике Србије

За достизање исхода: *ученик ће бити у стању да опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије*, кључно је да у светлу теорије литосферних плоча ученик опише геотектонски положај и геотектонску рејонизацију Србије сагледавањем односа Евроазијске и Афричке литосферне плоче, објасни механизме настанка и обликовања рељефа на простору Србије и именује значајне морфоструктурне облике рељефа у Србији. Даљом операционализацијом исхода ученик ће бити у стању да препозна и наведе облике рељефа који настају тектонским покретима и вулканизмом, објасни процес настанка земљотреса и наведе најугроженије зоне и изведе закључке о појави савременог сеизмизма као и одсуство активног вулканизма на територији Србије. Наставници могу упознати ученике са мрежом сеизмолошких станица Србије и различитим начинима прикупљања података о трусној активности на подручју Србије у реалном времену, размени података са земљама у окружењу и компјутерским програмима за аутоматско лоцирање и извештавање.

Исход: *ученик ће бити у стању да класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне*. Кроз овај исход ученика треба упознати са генетским и основним морфолошким типовима рељефа као и њиховом распрострањеношћу уз помоћ географске карте Србије. Исход је остварен уколико је ученик у стању да опише деловање унутрашњих и спољашњих сила на постанак и обликовање рељефа Србије, да наведе и опише примере облика рељефа помоћу географске карте, графичких приказа и фотографија.

Исход: *анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије*. За остваривање овог исхода неопходно је да ученик самостално користи климатолошке податке који се односе на температуру и падавине изабраног места. Климатолошки подаци могу се преузети из метеоролошких годишњака који су доступни на сајту Републичког хидрометеоролошког завода Србије (РХМЗС). Да би анализирао просторну и временску дистрибуцију наведених података, неопходно је да самостално конструише климадијаграме бар два места између којих постоји значајна разлика у надморским висинама. Поред ових климатских елемената, ученика треба упознати и са ветровима и инсолацијом. Просторну и временску дистрибуцију температура, падавина и ветрова треба повезати са климатским факторима који условљавају њихово формирање. Као последица просторне и временске дистрибуције вредности климатских елемената на простору Србије издвајају се одређене климатске области. Да би се исход остварио, неопходно је да ученик: наведе климатске елементе, опише просторну и временску дистрибуцију температуре ваздуха и падавина на територији Србије, наведе и оцени значај климатских фактора, издвоји климатске области на територији Србије.

Да би се остварио исход: *класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије и наводи начине коришћења вода Србије*, ученику би требало указати на постанак, еволуцију и распрострањеност река, језера, подземних вода и термоминералних извора на територији Србије. Упознати га са

основним хидрографским карактеристика река Србије, чије груписање би се извршило према припадајућем морском сливу. Анализа водних режима, на најједноставнијем нивоу, подразумева била би уочавање максималних и минималних водостаја и протицаја на рекама, као и фактора који доводе до њихове појаве. Ученик треба да опише стања екстремних водостаја и протицаја (сува речна корита, поплава) као и последице које оне остављају на човека, привреду и животну средину. Да би се остварио исход, неопходно је да ученик: наведе највеће реке Црноморског, Јадранског и Егејског слива, процени време појаве минималних и максималних водостаја на рекама, разликује језера по начину постанка, опише еволуцију језерских басена, лоцира термоминералне изворе, опише врсте и значај подземних вода за водоснабдевање, утврди везу између доступности воде и лоцирања одређених привредних делатности и објеката. Да би се постигао исход: *препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода*, наставник ставља акценат на интеракцију природе и друштва и указује ученицима да се људско друштво не може посматрати независно од природног окружења. За ученика је важно да зна шта доводи до формирања природне непогоде, да ли и како човек може да стимулише њено формирање, где су природне непогоде распрострањене на простору Србије, као и да зна како да поступи у случају да је изложен њиховом дејству. Уз помоћ наставника, родитеља као и самосталног прикупљања података ученик треба да се упозна са природним непогодама које се дешавају, могу се десити или су се десиле у његовом непосредном окружењу: простори у Србији изложени дејству земљотреса, клизишта, одрона, атмосферских непогода (олуја, град, екстремне температуре), полава и бујица.

Да би се постигао исход: *доведе у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора*, кључно је објаснити да су ареали биљних и животињских врста детерминисани рељефом, земљиштем, климом, присуством воде и другим факторима. Неопходно је да ученици сагледају просторну дистрибуцију животињских врста, травнатих области, шумских ареала и њихов састав, као и ефекте које остварују у интеракцији са осталим природним и друштвеним објектима у простору. Да би се овај исход остварио, потребно је да ученик: наведе основне типове земљишта, разликује вертикални и хоризонтални распоред вегетације, класификује фауну у односу на тип средине (фауна копнених вода, фауну копна; шумска и нешумска подручја), наведе како људске активности утичу на фрагментацију и смањење ареала биљних и животињских врста и појаву ендемских врста.

Друштвено-географске одлике Србије

У оквиру области/теме *Друштвено-географске одлике Србије* предвиђено је да се обрађују садржаји о становништву, насељима и привреди Србије. Њима се продубљују ученичка знања из области друштвене географије која су стекли у шестом разреду основног образовања и васпитања и иста примењују у конкретном просторном контексту, Републици Србији и локалној средини.

За достизање исхода: *ученик ће бити у стању да објашњава популациону динамику становништва Србије*, акценат треба ставити на објашњење кретања броја становништва по подацима пописа (предлог је да временски обухват буде након Другог светског рата), природног прираштаја и миграција. Наставници треба да упознају ученике са изворима података о становништву (попис, матична статистика, други извори) и да их науче како се ови подаци користе и тумаче. Веома је важно да се у том смислу оствари корелација са наставом историје (ратови, историјске миграције, итд.). Тамо где постоје техничке могућности, ученици могу да користе пописне податке у електронском облику доступне на интернет сајту Републичког завода за статистику, да део тих података представљају на тематским картама, графички и табеларно.

Наведени исход се операционализује кроз проверу остварености следећих исхода код ученика: наводи изворе података о становништву, наводи компоненте демографског развоја, проналази податке о броју становника, наталитету, морталитету, миграцијама становништва Србије и локалне средине, објашњава временску и просторну динамику становништва Србије и локалне средине, користи тематске карте и графичке приказе у објашњавању популационе динамике становништва Србије и локалне средине, приказује на тематским картама, графичким приказима и табеларно популациону динамику становништва Србије и локалне средине.

Достизање исхода: *изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи*, непосредно се надовезује на реализацију претходног исхода. Овде је неопходно да ученик увиди како се (макро) регионалне тенденције у природном прираштају и миграцијама одражавају на

биолошке, економске и социјалне структуре становништва Србије. Наведени исход се операционализује кроз проверу остварености следећих исхода: ученик наводи биолошке, економске и социјалне структуре становништва, ученик објашњава утицај рађања и умирања на биолошке, економске и социјалне структуре становништва у Србији и локалној средини, ученик објашњава утицај досељавања и одсељавања на структуре становништва у Србији, ученик објашњава промене у структурама становништва Србије и локалне средине као резултат садејства природног кретања и миграција.

Исход *израђује и анализира графичке приказе структура становништва* јако је важан у функционалном домену. Овде до изражаја долази захтев да ученик самостално проналази податке о структурама становништва који су доступни у аналогном и дигиталном облику те да их на часовима и код куће за домаће задатке приказује у виду полно-старосних пирамида, графикона, дијаграма и тематских карата (картодијаграма). Садржаји везани за овај исход могу се реализовати применом различитих облика рада (индивидуални, рад у пару, рад у групи) и своју пуну примену проналазе у изради истраживачких пројеката, најбоље везано за локалну средину.

Исход *ученик изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике* даље се надовезује на претходне. Ученици на овом узрасту већ имају и интуитивна и појмовна знања о броју, кретању (природном прираштају, миграцијама) и структурама становништва и способни су да увиђају последице смањења броја становника, исељавања људи из села и мањих градова, интензивног прилива становништва у Београд, исељавања у иностранство, итд. Ова тематика је интересантна за организацију дебата и дискусија, трибина и радионица које би могле да се организују у сарадњи са експертима из локалне заједнице (лекари, социјални радници, психолози, демографи, запослени у јединицама локалне самоуправе задужени за социјална питања, итд.).

Наведени исход се операционализује тако да ће ученик бити у стању да: дефинише појам популационе политике; наводи различите типове популационе политике; објашњава којим популационим политикама се решавају различити демографски проблеми; предлаже примену мера популационе политике с обзиром на актуелне демографске проблеме у Србији и локалној средини.

Достизање исхода: *објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи*, захтева да се са ученицима обраде садржаји везани за настанак насеља у нашој земљи, село и руралне процесе (депопулација, деаграризација, сенилизација, гашење сеоских насеља, псеудоурбанизација, итд.), основне одлике градова, њихове функције и гравитациони утицај, унутрашњу структуру градова и односе са околним простором. Неопходно је посебну пажњу посветити процесу урбанизације и главним урбаним проблемима. Ова целина се завршава упознавањем са Београдом, главним градом Србије, његовим географским положајем, историјско-географским и функционалним развојем.

Наведени исход се операционализује тако да ће ученик бити у стању да: наводи насеља у нашој земљи; објашњава утицај природних и друштвених фактора који су довели до настанка и развоја првих градова у нашој земљи; дефинише и врши класификацију сеоских и градских насеља по различитим обележјима; описује процесе трансформације сеоских и градских насеља; објашњава условљеност процеса деаграризације и урбанизације; објашњава везу демографских и насеобинских процеса у Србији и локалној средини.

Исход: *уз помоћ карте Србије и свих других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи*, доводи ученике у ситуацију да сами проналазе изворе информација о привреди наше земље и локалне средине, да их критички преиспитују, упоређују, уочавају временску динамику и просторне диспаратите економско-географских појава и процеса. Географска карта (општа и тематске карте) је овде незаобилазно наставно средство које ученици користе за извлачење географских закључака, али и за илустрацију резултата својих сазнања.

Исходи: *доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи и препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине* су најдиректније међусобно повезани. Од ученика се очекује да продубе постојећа и стекну нова знања о утицају пољопривреде, индустрије, саобраћаја, туризма и других привредних делатности на географски простор. Будући да су примери негативног утицаја човека на животну средину доминантни у односу на позитивне, те да се на истицању позитивног утицаја човека на животну средину инсистирало и у нижим разредима, овде је акценат стављен на примере рационалног коришћења енергетских извора и очувања животне средине. На овај начин ученици стичу целовиту слику о сличностима и разликама у функционисању привреде у свету и у нашој земљи, код њих се развија критичко и дивергентно мишљење, али и патриотска свест и интеркултуралност.

Природна и културна баштина Србије

Исход: описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти. Уз помоћ карте и других расположивих извора информација ученици треба да анализирају просторну заступљеност природних и културних објеката у Србији. Остваривање исхода подразумева уочавање разлика културно-историјских целина градског и сеоског типа. Исход је остварљив ако ученик на карти одреди и лоцира заштићена природна и културна добра и наведе примере.

Исход: ученик ће бити у стању да процењује важност очувања природне и културне баштине Србије. Ученици кроз овај исход треба да формирају вредносне ставове и развију свест о неговању природних и културних добара. Организовањем посета манастирима, музејима, националним парковима изводе се закључци о важности националног и културног идентитета наше земље. Исход је остварљив ако ученик на немој карти различитим картографским методама представи степен заштите природних добара и истакне њихов значај.

Географија завичаја

За достизање овог исхода: *ученик ће бити у стању да реализује истраживачки пројекат у локалној средини*, препорука је да технике наставника буду усмерене на поучавање и учење путем открића које обухвата прикупљање података од локалног становништва и самостално посматрање објеката и процеса. Организација теренског рада подразумева истраживачки пројектни задатак где наставник у сарадњи са ученицима дефинише тему, циљ и задатак истраживања, објашњава наставне методе, дефинише хипотезе, израђује нацрт истраживања, описује фазе и ток реализације истраживања, одређује релевантне изворе информација, наводи начин обраде података и приказивање добијених резултата кроз вредновање и евалуацију пројекта. Применом пројектне наставе развијају се међупредметне компетенције. Наставник је у обавези да на почетку школске године ученицима да јасна и прецизна упутства о начину реализације пројектне наставе.

Након припреме и реализације пројектне наставе ученици ће бити у стању да уоче значај сарадње у тиму за остваривање заједничких циљева, али и да процене сопствена постигнућа. Ученици су оспособљени да прикупљају, обрађују и презентују резултате истраживачког рада током свих фаза реализације пројекта, као и да презентују и промовишу продукте пројекта.

За достизање исхода: *реализује истраживачки пројекат у локалној средини*, неопходно је да ученик познаје методологију истраживачког рада:

- дефинише пројектни задатак;
- прикупља податке из различитих извора и на терену;
- обрађује податке, приказује их текстуално, табеларно и графички и доноси закључке;
- представља резултате истраживачког рада;
- описује и вреднује географски положај завичаја;
- препознаје, наводи и именује облике рељефа и хидрографске објекте на простору завичаја, објашњава међузависност климе, земљишта и живог света;
- истражује и утврђује специфичности природно-географских и друштвено-географских одлика завичаја и доводи их у корелацију;
- објашњава утицај одређене структуре становништва на друштвено-економски развој завичаја;
- наводи и описује природна богатства и објашњава утицај њиховог искоришћавања;
- описује структуру привреде и наводи показатеље развијености одређених привредних делатности;
- образлаже потребе заштите природне средине;
- анализира и предлаже различите мере за унапређење завичаја;
- примењује географска знања и вештине приликом решавања проблемских ситуација у свакодневном животу;
- правилно наводи изворе литературе.

Срби у региону и дијаспори

Исход: ученик ће бити у стању да објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету, операционализује се тако што ће ученик бити у стању да наведе државе и ентитете у којима живе припадници српског народа, наведе број припадника нашег народа у земљама бивше СФРЈ, региону и дијаспори, објасни узроке досељавања Срба у различитим историјским периодима, упореди економски, културни и политички положај Срба. Припадници нашег народа иселававали су се из Србије у прошлости у више таласа из различитих разлога (средњовековна иселавања и сеобе, миграције пре

Другог светског рата, послератна политичка емиграција, економска емиграција од шездесетих до деведесетих година XX века, таласи избеглица и савремена економска емиграција од деведесетих година до данас). Потребно је да се ученици осмог разреда упознају са тиме колико припадника нашег народа живи на тлу бивше СФРЈ, у региону и дијаспори, када су се и зашто досељавали у те државе, какав им је економски, политички и културни статус, којим делатностима се баве, какав им је однос са већинским становништвом тих држава.

Закон о дијаспори и Србима у региону дефинише појмове *дијаспора* и *регион* као и државе које ти појмови обухватају.

Наведеним исходом и наставним садржајем којим се он достиже, достиже се васпитна димензија циља географије као наставног предмета што подразумева неговање вредности мултикултуралности и патриотизма. Етничку хетерогеност становништва Србије, као и вишевековно присуство Срба у региону и дијаспори, треба сагледавати као богатство које најбоље може да се сагледа у склопу наставног предмета географија.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода предмета.

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање на тај начин постаје мотивациони фактор за ученике. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

На почетку школске године наставници географије треба да направе план временске динамике и садржаја оцењивања знања и умења (процењивања постигнућа) ученика водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања. Будући да се у новим програмима наставе и учења инсистира на функционалним знањима, развоју међупредметних компетенција и пројектној настави, важно је да наставници на почетку школске године добро осмисле и са ученицима договоре како ће се обављати формативно оцењивање. У том смислу препоручује се наставницима да на нивоу стручних већа договоре критеријуме и елементе формативног оцењивања (активност на часу, допринос групном раду, израда домаћих задатака, кратки тестови, познавање географске карте...).

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано спроводи евалуацију и самоевалуацију процеса наставе и учења

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Ученик се из предмета ГЕОГРАФИЈА оцењује најмање два пута у полугодишту у петом разреду, а четири пута у полугодишту у шестом, седмом и осмом разреду.

Бројчаном оценом изражава се степен остварености прописаних стандарда и ангажовање ученика у настави.

• **ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ** - обавља се на почетку школске године, у првој или другој недељи. Наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет. Резултат иницијалног процењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

У току полугодишта ученици од 5. до 8. разреда се из Географије оцењујуна три начина:

1) **Усмено**, 2) **Писмено**, 3) На основу **активности на часу** (слободна наставникова процена о раду ученика током једног полугодишта/школске године). Ученик може бити оцењен током сваког дела часа (уводног, главног и завршног) и на свим типовима часа (обрада, утврђивање и систематизација). Оцена је јавна са образложењем и препоруком за даљи рад. Оцена се бележи у педагошку свеску и уноси у дневник.

• **УСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Начини оцењивања: дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци...

• **ПИСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Ученик ће имати најмање једну оцену (у полугодишту) на контролном задатку дужем од 15 минута. Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану који ће бити истакнут на сајту школе. Оцене су јавне, ученик има увид у свој рад. Тестови дужи од 15 минута су најављени, оцена се уписује у дневник у року од осам дана од дана провере. Реализује се на крају наставне области, а према плану предметног наставника. Тест у трајању до 15 минута обавља се без најаве, оцена се не уписује у дневник, а спроводи се ради утврђивања остварености циља часа и савладаности дела реализованих садржаја.

Тест се вреднује кроз проценте – бодове:

Одличан(5) 86-100%; Врло добар(4) 70-85 %; Добар(3) 50-69 %; Довољан(2) 30-49 % Недовољан(1) 0-29 %.

Скала може да варира у зависности од постигнућа ученика, али не више од 5%.

ПРОВЕРА КАРТОГРАФСKE ПИСМЕНОСТИ може бити остварена усменим и писменим путем (неме карте).

• **АКТИВНОСТ на часу:** Активност ученика прати се и вреднује континуирано током наставног процеса. Елементи формативног оцењивања чине (по правилу у педагошкој евиденцији): усмени одговори, писмене провере до петнаест минута, ангажовање, степен развијености ученичке компетенције, активност на часу, успешност у групном раду, практичан рад, излагања и представљања изложби радова, пп презентација, плаката/паноа, модела, цртежа, графикона, табела, постера, у складу са програмом географије, домаћи задаци, однос према раду, сарадња у тиму, комуникација у тиму, показивање иницијативе, заинтересованост,... као и учешће на општинском, окружном или републичком такмичењу и учешће на националним и међународним такмичењима.

Практични рад је индивидуални или групни облик рада на одређену тему. Рад у групи подразумева тимски рад ученика, ангажованост, размену, повезивање и примену идеја има за циљ: самостално прикупљање и критички одабир информација; решавање проблема; доношење одлука; планирање и поштовање рокова; самостално учење; рад у групи; сарадња; критички однос према властитом и туђем раду. Наставник јасно дефинише и упознаје ученике са елементима за вредновање пројекта, групног рада и индивидуалног рада у оквиру групе.

Прати се његово залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање пре заокруживања формативне оцене у сумативну. Наставник повремено прегледа ученичке радове, школску (радну) свеску (садржај свеске, уредност, цртеже, додатне текстове)и може их оценити и уписати у педагошку евиденцију.

Подаци као што су степен самосталности у раду, креативност, степен ангажовања, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење, бележе се у педагошку свеску. У закључну оцену за крај полугодишта/школске године могу да уђу и остале активности и интересовања ученика, његова залагања, прикази занимљивих текстова из научно-популарне литературе, редован долазак на часове додатне и допунске наставе, припремне наставе... Оцена из активности позитивно утиче на мотивацију ученика, а може бити од значаја и за општи успех ученика у његову корист.

Врста, ниво и обим знања и ангажовање ученика оцењују се тако да оцену:

РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:

Одличан (5) добија ученик који објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије, самостално се сналази на географској карти, у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама, објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља Р.Србије, логички повезује чињенице и појмове; објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности у нашој земљи, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; показује висок степен сарадње са осталим члановима групе и изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Врло добар (4) добија ученик који познаје природне и друштвене одлике наше државе и описује географске везе и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије, углавном се самостално сналази на географској карти, углавном самостално изводи закључке који се заснивају

на подацима; решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења, показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања, у великој мери сарађује са осталим члановима групе и у знатној мери критички расуђује.

Добар (3) добија ученик који описује природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама, у знатној мери логички повезује чињенице и појмове, делимично је самосталан у сналажењу на географској карти, већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме, у довољној мери критички расуђује, показује делимични степен активности и ангажовања и у довољној мери сарађује са осталим члановима групе.

Довољан (2) добија ученик који препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе, знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену, није самосталан у сналажењу на карти, у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима, понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује, показује мањи степен активности и ангажовања.

Недовољан (1) добија ученик који нема познавање основних појмова из регионалне географије Р. Србије, њених природних и друштвених обележја, знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене, не изводи закључке који се заснивају на подацима, критички не расуђује, не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.

Оцењивање постигнућа ученика по ИОП-у

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и посебних стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности (**ИОП1, ИОП2**). Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

Ученик са изузетним способностима ИОП3 који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обogaћен начин, применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу праћења остваривања прописаних циљева, општих и посебних стандарда постигнућа и ангажовања. Ученик који се образује по ИОП-у оцењује се на начин и према исходима планираним ИОП-ом, а у складу са посебним законом:

- оцену **одличан (5)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз веома висок степен ангажовања;
- оцену **врло добар (4)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз висок степен ангажовања;
- оцену **добар (3)** добија ученик који остварује напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз ангажовање ученика и помоћ наставника;
- оцену **довољан (2)** добија ученик који остварује минималан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз значајну помоћ наставника и ангажовање ученика;

Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не достиже захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа ревидира се индивидуални образовни план.

Закључна оцена утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године. Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА за успех из предмета Географија не може да буде мања од:

1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50; 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49; 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49; 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања.

Закључена оцена може бити и већа уколико је процена да је знање и залагање ученика на вишем нивоу него што оцене показују; уколико ученик покаже изузетан напредак и уколико се процени да би виша оцена стимулативно деловала на ученика.

ДОПУНСКА НАСТАВА

1. Географски положај Србије - обнављање
2. Планинска област - обнављање
3. Планинска област – припрема за тест
4. Панонска област - обнављање
5. Клима и воде Србије - обнављање
6. Природне одлике Србије – припрема за тест
7. Привреда Србије - обнављање
8. Привреда Србије - обнављање
9. Привреда Србије – припрема за тест
10. Географски преглед Србије – поправљање оцена

Циљ допунске наставе географије јесте да ученици са тешкоћом у усвајању и разумевању наставног садржаја на прилагођен начин дођу до знања, да се оспособе да решавају проблеме и задатке, да изразе своје мишљење, развију географску писменост. Допунска настава географије треба да допринесе стварању разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе географије сврха, циљеви и задаци образовања као и циљеви наставе географије буду у задовољавајућој мери реализовани; као и да разумеју појаве и процесе у географском омотачу Земље и коришћење географских карата у стицању знања и у свакодневном животу.

ДОДАТНА НАСТАВА

МЕСЕЦ	САДРЖАЈ РАДА
Септембар	-Увод у програмске садржаје -Географски преглед Србије – вежбање
Октобар	-Географски преглед Србије – тест 1. -Географски преглед Србије – тест 2.
Новембар	-Географски преглед Србије – тест 3. -Географски преглед Србије – вежбање
Децембар	-Обнављање градива петог и шестог разреда -Географски преглед Србије – тест 4.
Јануар	-Географски преглед Србије – тест 5.

	-Географски преглед Србије - вежбање
Фебруар	-Географски преглед Србије – тест 6. -Школско такмичење осмог разреда
Март	-Припрема за Општинско такмичење -Анализа тестова са Општинског такмичења
Април	-Друштвене одлике Србије – вежбање -Друштвене одлике Србије – тест 7.
Мај	-Привредне одлике Србије – вежбање -Привредне одлике Србије – тест 8.
Јун	-Анализа рада додатне наставе

Циљ додатне наставе географије јесте да ученици са већим интересовањем прошире и продубе своја знања, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење, развију географску писменост и начин мишљења, свести и одговорност односа према свом завичају, држави, континенту и свету као целини и толерантног става према различитим народима, њиховим културама и начину живота. Примарни циљ је припрема ученика за такмичење. Додатна настава географије треба да допринесе стварање разноврсних могућности да кроз различите саржаје и облике рада током наставе географије сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе географије буду у пуној мери реализовани, упознавање комплементарности и регионалних разлика савременог света, развијање опште културе образовања, оспособљавање за самостално учење и проналажење информација.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Ученик се из предмета ГЕОГРАФИЈА оцењује најмање два пута у полугодишту у петом разреду, а четири пута у полугодишту у шестом, седмом и осмом разреду.

Бројчаном оценом изражава се степен остварености прописаних стандарда и ангажовање ученика у настави.

• **ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ** - обавља се на почетку школске године, у првој или другој недељи. Наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет. Резултат иницијалног оцењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

У току полугодишта ученици од 5. до 8. разреда се из Географије оцењују на три начина: 1) **Усмено**, 2) **Писмено**, 3) На основу **активности на часу** (слободна наставникова процена о раду ученика током једног полугодишта/школске године). Ученик може бити оцењен током сваког дела часа (уводног, главног и завршног) и на свим типовима часа (обрада, утврђивање и систематизација). Оцена је јавна са образложењем и препоруком за даљи рад. Оцена се бележи у педагошку свеску и уноси у дневник.

• **УСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Најмање једна оцена треба да буде на основу усмене провере постигнућа ученика. Начини оцењивања: дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци...

• **ПИСМЕНА ПРОВЕРА постигнућа ученика** - обавља се у току оба полугодишта. Ученик ће имати најмање једну оцену (у полугодишту) на контролном задатку дужем од 15 минута. Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану који ће бити истакнут на сајту школе. Оцене су јавне, ученик има увид у свој рад. Тестови дужи од 15 минута су најављени, оцена се уписује у дневник у року од осам дана од дана провере. Реализује се на крају наставне

области, а према плану предметног наставника. Тест у трајању до 15 минута обавља се без најаве, оцена се не уписује у дневник, а спроводи се ради утврђивања остварености циља часа и савладаности дела реализованих садржаја.

Тест се вреднује кроз проценте – бодове:

Одличан(5)86-100%; Врло добар(4) 70-85 %; Добар(3)50-69 %; Довољан(2)30-49 % Недовољан(1)0-29 %.

Скала може да варира у зависности од постигнућа ученика, али не више од 5%.

ПРОВЕРА КАРТОГРАФСКЕ ПИСМЕНОСТИ може бити остварена усменим и писменим путем (неме карте).

•**АКТИВНОСТ на часу:** Активност ученика прати се и вреднује континуирано током наставног процеса. Елементи формативног оцењивања чине (по правилу у педагошкој евиденцији): усмени одговори, писмене провере до петнаест минута, ангажовање, степен развијености ученичке компетенције, активност на часу, успешност у групном раду, практичан рад, излагања и представљања изложби радова, пп презентација, плаката/паноа, модела, цртежа, графикона, табела, постера, у складу са програмом географије, домаћи задаци, однос према раду, сарадња у тиму, комуникација у тиму, показивање иницијативе, заинтересованост,... као и учешће на општинском, окружном или републичком такмичењу и учешће на националним и међународним такмичењима.

Практични рад је индивидуални или групни облик рада на одређену тему. Рад у групи подразумева тимски рад ученика, ангажованост, размену, повезивање и примену идеја има за циљ: самостално прикупљање и критички одабир информација; решавање проблема; доношење одлука; планирање и поштовање рокова; самостално учење; рад у групи; сарадња; критички однос према властитом и туђем раду. Наставник јасно дефинише и упознаје ученике са елементима за вредновање пројекта, групног рада и индивидуалног рада у оквиру групе.

Прати се његово залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање пре заокруживања формативне оцене у сумативну. Наставник повремено прегледа ученичке радове, школску (радну) свеску (садржај свеске, уредност, цртеже, додатне текстове)и може их оценити и уписати у педагошку евиденцију.

Подаци као што су степен самосталности у раду, креативност, степен ангажовања, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење, бележе се у педагошку свеску. У закључну оцену за крај полугодишта/школске године могу да уђу и остале активности и интересовања ученика, његова залагања, прикази занимљивих текстова из научно-популарне литературе, редован долазак на часове додатне и допунске наставе, припремне наставе... Оцена из активности позитивно утиче на мотивацију ученика, а може бити од значаја и за општи успех ученика у његову корист.

Врста, ниво и обим знања и ангажовање ученика оцењују се тако да оцену:

У **ОСМОМ** разреду- **област РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА:**

Одличан (5) добија ученик који објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије, самостално се сналази на географској карти, у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама, објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља Р.Србије, логички повезује чињенице и појмове; објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности у нашој земљи, самостално изводи закључке који се заснивају на подацима, решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; показује висок степен сарадње са осталим члановима групе и изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Врло добар (4) добија ученик који познаје природне и друштвене одлике наше државе и описује географске везе и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије, углавном се самостално сналази на географској карти, углавном самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења, показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања, у великој мери сарађује са осталим члановима групе и у знатној мери критички расуђује.

Добар (3) добија ученик који описује природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама, у знатној мери логички повезује чињенице и појмове, делимично је самосталан у сналажењу на географској карти, већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме, у довољној мери критички расуђује, показује делимични степен активности и ангажовања и у довољној мери сарађује са осталим члановима групе.

Довољан (2) добија ученик који препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе, знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену, није самосталан у сналажењу на карти, у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима, понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује, показује мањи степен активности и ангажовања.

Недовољан (1) добија ученик који нема познавање основних појмова из регионалне географије Р. Србије, њених природних и друштвених обележја, знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене, не изводи закључке који се заснивају на подацима, критички не расуђује, не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.

Оцењивање постигнућа ученика по ИОП-у

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и посебних стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности (**ИОП1, ИОП2**). Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

Ученик са изузетним способностима ИОП3 који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обogaћен начин, применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу праћења остваривања прописаних циљева, општих и посебних стандарда постигнућа и ангажовања. Ученик који се образује по ИОП-у оцењује се на начин и према исходима планираним ИОП-ом, а у складу са посебним законом:

- оцену **одличан (5)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз веома висок степен ангажовања;
- оцену **врло добар (4)** добија ученик који остварује значајан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз висок степен ангажовања;
- оцену **добар (3)** добија ученик који остварује напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз ангажовање ученика и помоћ наставника;
- оцену **довољан (2)** добија ученик који остварује минималан напредак у савладавању захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, уз значајну помоћ наставника и ангажовање ученика;

Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не достиже захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа ревидира се индивидуални образовни план.

Закључна оцена утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године. Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА за успех из предмета Географија не може да буде мања од:

1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50; 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49; 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49; 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања.

Закључена оцена може бити и већа уколико је процена да је знање и заглагање ученика на вишем нивоу наго што оцене показују; уколико ученик покаже изузетан напредак и уколико се процени да би виша оцена стимулативно деловала на ученика.

Наставни предмет: Биологија

РАЗРЕД: ОСМИ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА

Главни циљ наставе и учења биологије у 8. разреду јесте да ученик, кроз изучавање биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије биолошку, општу научну и језичку писменост	
Наставних часова недељно 2	Укупно наставних часова 68

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	ИСХОДИ	СТАНДАРДИ
Јединство грађе и функције као основа живота	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије, Принцип економичности грађе и функције живих бића, Улога и значај ензима, Надражљивост, проводљивост, контрактилност, Прецизност чула додира, Слепа мрља и оптичке варке, Рефлекси и рефлексни лук, Ендокрини систем и хуморална регулација, Поремећаји функције нервног система, чула и ендокриног система, Неуротрансмитери, нервни импулси и синапсе, Фотосинтеза, Ћелијско дисање и синапса, Хомеостаза, Терморегулација	повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином - Обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; - илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини;	Основни ниво: - БИ.1.2.1: Ученик зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе. - БИ.1.2.2: Ученик препознаје основне ћелијске органеле (једро, цитоплазма, ћелијска мембрана) и зна њихову улогу. - БИ.1.2.3: Ученик разликује ћелије биљака и животиња на основу присутних органела (нпр. ћелијски зид, хлоропласти). - БИ.1.2.4: Ученик зна да се процеси размене материје и енергије одвијају у ћелијама (ћелијско дисање, фотосинтеза).

		- БИ.1.2.5: Ученик разуме да је за живот неопходна енергија коју организми обезбеђују исхраном. - БИ.1.2.6: Ученик препознаје ткива, органе и системе органа као нивое организације вишећелијских организама - БИ.2.2.1. Препознаје делове ћелије и разуме њихову улогу у метаболизму, као и разлике између биљне и животињске ћелије. - БИ.2.2.2. Повезује грађу појединих органа и система органа (нпр. крвни систем, дигестивни, респираторни) са њиховом функцијом у одржавању хомеостазе. - БИ.2.2.3. Разликује основне адаптације (прилагођености) организама на услове средине (на пример, грађа листа, коже, екстремитета). - БИ.2.2.4. Разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији (ћелијско дисање, АТП) и да се то назива метаболизам. - БИ.3.2.1. Ученик уме да анализира повезаност грађе ћелијских органела са њиховом функцијом у процесима метаболизма (нпр. повезује велики број митохондрија у мишићним ћелијама са потребом за енергијом, или богату мрежу ендоплазматичног ретикулума са синтезом супстанци). - БИ.3.2.2. Ученик уме да објасни значај односа површине и запремине ћелије на ефикасност размене материја и енергије са околином, као

			и да разуме како то утиче на величину и облик ћелије. - БИ.3.2.3. Ученик уме да анализира механизме хомеостазе, односно да објасни како ћелије и организми (човек) одржавају сталне услове у унутрашњој средини упркос променама у спољашњој средини (нпр. регулација телесне температуре, нивоа глукозе). - БИ.3.2.4. Ученик уме да повеже специфичне адаптације у грађи једноћелијских и вишећелијских организама са њиховим начином живота и функцијама које обављају.
Човек и здравље	Одговорност за сопствено здравље и здравље других људи, Утицаји из спољашње и унутрашње средине на функције ендокриног система, нервног система и чула, Биолошки смисао адолесценције, полни и родни идентитет, Полно преносиве болести и контрацепција	одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота	- БИ.1.5.1. Ученик зна основне мере хигијене (личне, исхране, становања) и разуме зашто су потребне (превенција болести). - БИ.1.5.2. Препознаје основне принципе здраве исхране (правилан однос намирница, хидратација). - БИ.1.5.3. Зна основне узрочнике заразних болести (бактерије, вируси) и начине преношења. - БИ.1.5.4. Препознаје штетност утицаја болести зависности (никотин, алкохол, наркоманија) на здравље. - БИ.1.5.5. Разуме значај физичке активности и одмора за правилно функционисање организма.

		- БИ.1.5.6. Зна основне чињенице о полно преносивим болестима и њиховим последицама. - БИ.2.5.1. Ученик/ученица повезује састав хране (макронутријенти, витамини, минерали) са енергетским и градивним потребама организма. - БИ.2.5.2. Ученик/ученица разуме значај правилне исхране за превенцију болести (гојазност, дијабетес, анемија) и објашњава последице нездравог начина живота. - БИ.2.5.3. Ученик/ученица повезује основне функције органа (срце, плућа) са ефектима физичке активности и хигијенских навика. - БИ.2.5.4. Ученик/ученица разликује основне појмове везане за репродукцију и одговоран однос према здрављу (пубертет, адолесценција, контрацепција). - БИ.2.5.5. Ученик/ученица уме да објасни штетан утицај различитих фактора средине (бука, UV зрачење, загађење) на здравље. - БИ.3.5.1. Ученик уме да објасни физиолошке механизме одржавања хомеостазе (равнотеже) у организму човека, посебно у условима промењене средине. - БИ.3.5.2. Ученик повезује деловање различитих фактора спољашње средине (нпр. UV зрачење, загађење) са специфичним променама у функционисању органа и ћелија. - БИ.3.5.3. Ученик анализира дугорочне последице ризичног

			понашања (пушење, алкохол, нездрава исхрана) на здравље, као и утицај заразних и незаразних болести на функционалност организма. - БИ.3.5.4. Ученик критички вреднује медицинске податке и лабораторијске налазе (крв, урин), повезујући их са функционалним стањем организма.
Порекло и разноврсност живота	Календар живота, Велика изумирања врста, Излазак из воде на копно, Истражи давно нестале системе	доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме;	- БИ.1.1.1 – Уме да наведе основне карактеристике живог света (ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, размножавање). - БИ.1.1.2 – Разликује живу и неживу природу у непосредном окружењу и у типичним случајевима. - БИ.1.1.3 – Препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња. - БИ.1.1.4 – Зна основне чињенице о пореклу и развоју живота на планети (појам еволуције) и схвата значај живота на Земљи у контексту његовог дуготрајног развоја. - БИ.2.3.1: Ученик повезује структуре и функције важних биолошких макромолекула (нуклеинских киселина и протеина). - БИ.2.3.3: Ученик разликује принципе полног и бесполог размножавања и разуме њихов значај за еволуцију. - БИ.2.3.4: Ученик разуме принципе наслеђивања (Менделови закони) и

			уме да их примени у једноставним примерима. - БИ.2.3.6: Ученик уочава прилагођеност организама и разуме да током еволуције природно одабирање доводи до прилагођавања организама на услове животне средине. - БИ.2.3.1: Ученик повезује структуре и функције важних биолошких макромолекула (нуклеинских киселина и протеина). - БИ.2.3.3: Ученик разликује принципе полног и бесполог размножавања и разуме њихов значај за еволуцију. - БИ.2.3.4: Ученик разуме принципе наслеђивања (Менделови закони) и уме да их примени у једноставним примерима - БИ.3.3.5: Разуме како различити еволуциони механизми (природна селекција, мутације) утичу на еволуцију организама. - БИ.3.3.6: Уме да објасни важност Дарвинове теорије еволуције за савремену науку и различита подручја људског деловања. - БИ.3.3.7: Уме да на примерима фосила и анатомских структура (хомологни органи) докаже сродност међу врстама и повеже их са заједничким претком.
Наслеђивање и еволуција	повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем	овеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем	БИ.1.3.1. Разуме да јединка једне врсте даје потомке исте врсте (основе репродукције). - БИ.1.3.2. Зна основне појмове о процесима размножавања (полни и бесполни).

			- БИ.1.3.3. Зна да свака ћелија у организму садржи генетички материјал (ДНК). - БИ.1.3.4. Зна за појам и основну улогу хромозома. - БИ.2.3.1. Ученик/ученица зна да су гени делови молекула ДНК и да се налазе у хромозомима у једру. - БИ.2.3.2. Ученик/ученица зна основне појмове о процесима размножавања (мејоза, митоза) и разликује наследне од ненаследних особина. - БИ.2.3.3. Ученик/ученица уме да објасни улогу гена у преношењу особина са родитеља на потомство. - БИ.2.3.4. Ученик/ученица разуме појам варијабилности (разлике) међу јединкама исте врсте и уме да их уочи. - БИ.3.3.1. Ученик/ученица повезује процесе у ћелијској подели (митоза/мејоза) са начином наслеђивања особина и варијабилности потомака. - БИ.3.3.2. Анализира и предвиђа резултате укрштања (генетске задатке) код монохбридног и дихибридног наслеђивања, укључујући доминантне, рецесивне и међуодносе алела. - БИ.3.3.3. Разуме механизме мутација и њихов значај за појаву нових особина и еволуцију врста.

Живот у екосистему	- установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; – повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	Еволуција и развој екосистема. Концепт климатског циклуса, Циклуси кружења основних супстанци у природи и њихова повезаност, Симбиоза, Капацитет средине и одрживи развој, Нестанак врста и фактори угрожавања, Интродукција, реинтродукција и инвазивне врсте, Типични екосистеми Србије, Ретке, угрожене и широко распрострањене врсте Србије, Последице глобалних промена,	БИ.1.4.1. Препознаје основне еколошке појмове (животна средина, станиште – биотоп, животна заједница – биоценоза, популација, еколошка ниша, екосистем, биом, биосфера) и зна најопштије чињенице о њима. - БИ.1.4.2. Препознаје утицаје појединих абиотичких (нежива природа) и биотичких (жива природа) фактора на организме и популације. - БИ.1.4.3. Уме на задатом примеру да одреди материјалне и енергетске токове у екосистему, чланове ланца исхране и правце кружења најважнијих супстанци (воде, угљеника, азота). - БИ.2.4.1. Ученик/ученица примењује еколошке појмове (екосистем, биотоп, биоценоза, популација, еколошка ниша) и објашњава њихове међусобне односе у задатим примерима. - БИ.2.4.2. Ученик/ученица објашњава како абиотички фактори (светлост, температура, вода) и биотички фактори (односи исхране, конкуренција) утичу на бројност популација и њихов опстанак у екосистему. - БИ.3.4.1: Ученик/ученица изводи закључке о структури и функционисању екосистема на основу анализа односа између биоценозе и биотопа.

			- БИ.3.4.2: Анализира динамику популација унутар екосистема, укључујући факторе који утичу на њихову бројност и просторни распоред (експоненцијални раст, носиви капацитет). - БИ.3.4.3: Повезује концепте еколошке нише са конкуренцијом између врста и механизмима који омогућавају коегзистенцију (раздвајање ниша). - БИ.3.4.4: Предвиђа последице поремећаја у токовима енергије (исхрани) и кружењу материје у екосистему (анализа трофичких мрежа).

ДОПУНСКА НАСТАВА ОСМИ РАЗРЕД

Циљеви допунске наставе су: Циљеви допунске наставе из биологије за 8. разред основне школе усмерени су на пружање подршке ученицима којима је потребан додатни рад како би достигли образовне стандарде и савладали наставни план и програм.

Садржаји програма	Активности ученика	Активности наставника	ИСХОДИ
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	Ученик уме да повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму (нпр. митохондрије – ћелијско дисање, рибозоми – синтеза протеина). Идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе (унутрашње равнотеже).

ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	Идентификује елементе здравих стилова живота (правилна исхрана, физичка активност, хигијена) и избегава ризична понашања.
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	Ученик уме да опише основне хипотезе о настанку живота на Земљи и разуме појам заједничког порекла организама.
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	Ученик познаје основне фазе у еволуцији човека (биолошка и културна еволуција) и зна основне појмове о настанку врста и теорију о заједничком пореклу живих бића).
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Индивидуални рад на задацима, слушају објашњења наставника, Самостално решавају задатке, попуњавају празнине у знању	Открива потешкоће, објашњава градиво, мотивише ученике, хвали њихов напредак, подучава технике учења	Разликује улогу произвођача (фотосинтеза) и разлагача (претварање органске у неорганску материју) у кружењу материје у природи Доводи у везу промене у спољашњој средини (утицај човека) са губитком биолошке разноврсности.

ДОДАТНА НАСТАВА ОСМИ РАЗРЕД

Циљеви додатне наставе су:

У 8. разреду основне школе усмерени су на рад са надареним ученицима и онима који показују посебно интересовање за одређене предмете. Основни циљ је проширивање, продубљивање и систематизација знања изван оквира редовног програма.

Садржаји програма	Активности ученика	Активности наставника	ИСХОДИ
1. ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	Ученик разуме улогу ензима у метаболичким путевима. Ученик анализира биохемијске процесе: ћелијско дисање (улога митохондрија) и фотосинтезу, повезујући их са стварањем и потрошњом АТП-а.
2. ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	Детаљно објашњавање механизма одржавања сталности унутрашње средине, посебно улоге ендокриног система и нервне регулације.
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност ученика, припрема ученике за такмичење,	- Може да анализира фосиле као доказе еволуције, повезује геолошке ере са значајним еволуционим догађајима и објашњава континуитет живота.
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Решавају напредне задатке, припреме за такмичења, микроскопирање, прављење модела и паноа, дискусија	-идентификује ученике, израђује посебан план, припрема материјал(уџбенике, тестове), подстиче креативност	Детаљна анализа еволутивне линије човека, порекла и сродности са приматима.

индивидуално или у сарадњи са другима. Ученици развијају истраживачки дух и креативност. Мотивисани су да уче, напредују и изграђују позитивне ставове према математици и науци уопште. Развијају ставове о значају математичко-логичког резоновања као основе за доношење личних, друштвених, финансијских, еколошких и других одлука. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење и решавање проблема. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађују их, изводе закључке и презентују добијене резултате.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - разумеју Талесову теорему и пропорционалност дужи - савладају сличност троуглова и примену сличности - примењују елементе дедуктивног закључивања.	СЛИЧНОСТ ТРОУГЛОВА	13	Талесова теорема. Сличност троуглова, примена сличности на правоугли троугао.	Техника и технологија Информатика и рачунарство
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - схвате међусобне односе тачака, правих и равни у простору; - науче најбитније чињенице о пројекцијама на раван; - примењују елементе дедуктивног закључивања.	ТАЧКА; ПРАВА И РАВАН	12	Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Полиедар	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - умеју да решавају линеарне једначине (неједначине) и системе линеарних једначина са једном и две непознате на основу еквивалентних трансформација, као и да решења тумаче графички; - одговарајуће текстуалне задатке изразе математичким	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ СА ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	18	Линеарна једначина. Еквивалентност једначина. Решавање линеарних једначина са једном непознатом. Линеарна неједначина. Еквивалентност неједначина. Решавање једноставнијих примера линеарних неједначина са једном непознатом. Примена.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

језиком и реше их користећи једначине; примењују елементе дедуктивног закључивања				
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања	ПРИЗМА	12	Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа призме. Површина призме: површина праве четворостране, правилне троугране и правилне шестостране призме. Запремина призме. Запремина призме: праве четворостране призме, правилне троугране и правилне шестостране призме; маса тела.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања.	ПИРАМИДА	16	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде; израчунавање површине четворостране, правилне троугране и правилне шестостране пирамиде. Запремина пирамиде. Запремина четворостране пирамиде, правилне троугране и правилне шестостране пирамиде. .	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - уоче функционалне зависности и да их приказују на различите начине, тј. да	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	13	Линеарна функција ($y = ax+b$). График линеарне функције; нула функције. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

схвате појам функције и њеног графика; - овладају појмом функције упознавањем/усвајањем линеарне функције и њених својстава, тако да могу да цртају и читају разне графике линеарне функције; - примењују елементе дедуктивног закључивања.				Биологија Географија
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - умеју да решавају линеарне једначине (неједначине) и системе линеарних једначина с једном и две непознате на основу еквивалентних трансформација, као и да решења тумаче графички; - одговарајуће текстуалне задатке изразе математичким језиком и реше их користећи једначине; - примењују елементе дедуктивног закључивања.	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИ Х ЈЕДНАЧИНА СА ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	11	Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Еквивалентност система линеарних једначина. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графички приказ решавања. Разноврсни примери примене система линеарних једначина у решавању проблема из живота, геометрије, физике.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у	ВАЉАК	10	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правога ваљка	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност

практи, повезујући садржаје математике и других области; - примењују елементе дедуктивног закључивања.				
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; - примењују елементе дедуктивног закључивања.	КУПА	10	Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; - примењују елементе дедуктивног закључивања.	ЛОПТА	5	Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
	Градиво из предходних разреда	4		

	Израда и испревка писмених задатака	8		
	Пројектни задатак	4		

Обавезна су четири писмена задатка годишње (са исправкама 8 часова).

Начин остваривања програма :

Сличност троуглова – Увести појам сличности троугла. Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала (ако су три дужи дате нумерички). Поставити питање како проблем решити конструктивно (ако нису дати нумерички подаци), тј. ако се знају три дужи, како одредити четврту геометријску пропорционалу. На примерима објаснити и појам самерљивих дужи (основица и средња линија троугла, растојање од тежишта до темена и тежишна дуж ...) и несамерљивих дужи (страница и дијагонала квадрата). Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Обрат Талесове теореме се може (али и не мора) доказати. Увежбавања везана за примену Талесове (и обратне) теореме организовати поступно тако да се и нумерички и конструктивно размотре могући случајеви примене. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове. Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Дефиницију сличности троуглова и појам коефицијента сличности увести природно, разматрањем разних ситуација (када је реч о сличним троугловима и онима који то нису). За извођење тврђења о пропорционалности страница сличних троуглова (и обратне теореме), као и за формулацију ставова сличности искористити Талесову теорему. Увежбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова.

Тачка, права, раван – Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Посебну пажњу треба посветити односима паралелно и нормално (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Обновити Питагорину теорему и илустровати њену примену примерима и задацима у вези са ортогоналним пројектовањем дужи на раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима. Користећи основне примере полиедара (посебно оне који одговарају познатим реалним објектима) анализирати облик и број страна полиедара. Обновити својства коцке и квадра и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме. Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и сл. Будући да развоју ових способности значајно доприноси вештина представљања просторних односа сликама у равни, неопходно је код ученика подстицати вештину цртања (слободном руком и геометријским прибором) просторних фигура. Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и испрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица просторне фигуре у односу на изабрани правац

Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом – Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. На самом почетку, једначине и неједначине су решавали користећи везе међу операцијама (уочавањем непознатог сабирка, чиниоца, умањеника, умањеоца, дељеника или делиоца), а касније користећи методу теразија. Ова претходна знања представљају темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина. На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$: – у случају да је $a \neq 0$ и $b \in \mathbb{R}$ има јединствено решење, – у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и – у случају да је $a = 0$ и $b = 0$ има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење). У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима. Ученици треба да

овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax = b$ Укључивати и примере једначина које се свode на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о: – апсолутној вредности (само случај $ax + by = c$), – формулама за квадрат бинома и разлику квадрата (случајеви када се квадратни чланови анулирају), – условима под којима су производ, односно количник једнаки нули. На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика (у случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном

Призма – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадрата. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = \frac{1}{3}BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела.

Пирамида – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадрата. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = \frac{1}{3}BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме и пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.

Графичко представљање статистичких података – Представљање зависних величина табеларно и у координатном систему кроз најразличитије примере, Графичко представљање статистичких података у облику дијаграма (стубичастих, кружних,...). Рачунање средње вредности и медијане. Поређење вредности узорка са средњом вредношћу. Могуће је тему обрадити и кроз пројектни задатак чија реализација би се спровела по корацима:

1. Избор теме истраживања. Конструкција анкетних питања. Наставник објашњава пројектни задатак, а ученици предлажу теме за истраживање и 5-6 анкетних питања.
2. Упутство за анкетирање. Спровођење истраживања анкетирањем. Сваки ученик добија по 4-5 анкетних листића.
3. Обнављање и доградња појмова: узорак, нумеричка и процентуална расподела, графички приказ. Увођење нових појмова: средња вредност, медијана и мод. На једном (нумерички потпуно припремљеном) примеру се илуструју сви наведени – познати и нови појмови.
4. Подела ученика на групе. Упућивање у начин обраде података добијених анкетирањем. Обрада резултата анкете. Формирају се нехомогене истраживачке групе. Свака група обрађује једно питање за које је задужена (може се користити и Excel) и припрема презентацију резултата. Презентација резултата анкете.
5. Групе приказују резултате свог истраживања (таблични приказ резултата обраде питања из анкете, процентуалну расподелу, графички приказ, израчунавање средње вредности, медијане и мода), тумаче добијене резултате и изводе закључке.

Системи линеарних једначина са две непознате – Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика $ax + by = c$, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различит од нуле) права и да умеју да нацртају тај график. Уводи се и појам система две

линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева. Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате. Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.

Ваљак, купа, лопта – Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Као и код призме и пирамиде, ради бољег уочавања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе, израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака. При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогичност између призме и ваљка, односно пирамиде и купе. Ту аналогичност користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука. Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота

АКТИВНОСТИ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Ученика :

- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу;
- практична примена стечених знања;
- активно учешће у раду;
- самопроцењивање напретка
- запажа, упоређује, примењује, повезује, решава проблем, организује, повезује знања са другим областима, ослања се на претходно искуство...
- вежба на часу и кроз домаће задатке.

Наставника:

- Предавање, контрола и праћење рада ученика, развијање љубави према предмету;
- Упознати ученике са циљевима и садржајима програма;
- Упознати их са правилима рада;
- Упознати их са критеријумима оцењивања по областима;
- Упознати ученике, одредити њихово претходно искуство, снимити иницијално стање;
- Редовно пратити рад и залагање ученика на часу;
- Водити рачуна о индивидуализацији приступа ученику;
- Подстицати код ученика развој мишљења и разумевања;
- Менторска улога наставника;
- Неговање позитивне климе у одељењу;
- Омогућити подстицајну средину за рад и учење;
- Охрабрује, помаже и подстиче ученике;
- Омогућити ученицима да сами изводе закључке;
- Подстицати ученике на учење;
- Инсистирати на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада;
- Инсистирати на практичној примени стечених знања;
- Оцењивањем мотивисати ученике за учење;
- Оцењивањем проценити ниво постигнућа ученика;
- Идентификовати напредак у учењу и постигнућима ученика;

- Подстицати ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују...

ЕВАЛУАЦИЈА

- Самовредновање реализације програма;
- Планирање новина и измена за следећу школску годину.
- усмено и писмено испитивање;
- вођење ученичког портфолија;
- тестови знања;
- разговор;
- контролне вежбе;
- посматрање ангажованости на часу;
- домаћи радови;
- писмени радови;
- тематске дискусије.

Додатна настава (18 часова годишње):

Циљеви: додатна настава је облик који се организује за даровите ученике и има за циљ да ученицима који воле математику и успешно усвајају математичке садржаје у редовној настави омогући напредовање, продубљивањем и проширивањем тих садржаја. Да би се таленат развијао мора се са њим радити стручно, стално и систематски. Додатна настава је намењена за ученике осмог разреда који остварују надпросечне резултате из математике или показују посебна интересовања за тај предмет. Ученик се укључује на темељу властите одлуке.

Садржај рада додатне наставе утврђен је наставним планом и програмом из математике за осми разред основне школе и припремом за такмичење.

Начин реализације: Један час сваке друге недеље (према утврђеном распореду, индивидуални или групни рад) уз интензивнији рад, руководећи се принципима за додатни рад: принцип активности, принцип стимуланса и принцип поступности. Избор задатака за развијање менталних способности ученика треба да буде што разноврснији. Користити теже задатке из збирки задатака са такмичења из предходних година, контактирати и стручне институције: „Друштво математичара Србије”, „Архимедес”...

Тема	Број часова
Сличност троуглова	2
Тачка, права, раван	3
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	3
Призма	2

Пирамида	2
Линеарна функција	2
Системи линеарних једначина са две непознате	2
Ваљак	1
Купа	1
УКУПНО:	18

Допунска настава (18 часова годишње):

Циљеви: допунска настава се организује за оне ученике који у току редовне наставе имају потешкоћа у учењу и не могу да усвоје минималне програмске садржаје, па је циљ ове наставе да ученике са слабом или никаквом мотивацијом и интересовањем за учењем, мотивишу, заинтересују, а самим тим и усвоје суштинске појмове и правила која нису усвојили у редовној настави..

Садржај рада допунске наставе је утврђен наставним програмом из математике за осми разред (сличност троуглова, тачка, права, раван, линеарне једначине и неједначине, призма, пирамида линеарна функција, системи линеарних једначина, ваљак, купа, лопта), тако да ученици усвоје минимум програма из свих делова градива (нпр. све важније појмове, правила формуле и примена у једноставнијим случајевима).

Начин реализације: Један час сваке друге недеље, индивидуални или групни рад. При раду користити једноставније задатке у оквиру теме, како би ученици стекли базичну језичку и математичку писменост и да би напредовали ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа. Ученици слабијих способности треба да усвоје знање основног стандарда.

Тема	Број часова
Сличност троуглова	3
Тачка, права, раван	2
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	3
Призма, пирамида	3

Линеарна	функција	2
Системи линеарних једначина са две непознате		3
Ваљак, купа		2
УКУПНО:		18

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- МАТ.А.ОО.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа.
- МАТ.А.ОО.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева.
- МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке прирада са општим бројевима.
- МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту.
- МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине.
- МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основне геометријске објекте у равни и простору и знају њихова основна својства.
- МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле и Питагорину теорему.
- МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере задужину, површину, запремину, масу, време и углове.

СПК 2

Ученици:

- МАТ.ОО.О.2.1. Усвајају математичке концепте користећи менталне слике.
- МАТ.ОО.О.2.2. Користе конкретизацију како би разумели апстрактне математичке појмове.
- МАТ.ОО.О.2.3. Повезују познате чињенице како би извели очигледне закључке.
- МАТ.ОО.О.2.4. Примењују једноставне математичке процедуре при решавању математичког захтева једноставног познатог контекста.
- МАТ.ОО.О.2.5. Учествоју у методи вођеног откривања дајући одговоре на једноставна питања која их воде ка решењу.
- МАТ.ОО.О.2.6. Учествоју у играма које помажу да развију основне математичке вештине, а чине да градиво ученицима постане приступачно и учење занимљиво.
- МАТ.ОО.О.2.7. Употребљавају геометријски прибор и калкулатор.
- МАТ.ОО.О.2.8. Користе едукативне софтвере и апликације које пружају интерактивно искуство учења математике и решавања задатака.
- МАТ.ОО.О.2.9. Усвајају основне математичке концепте кроз вежбу, упорност,

СПК 3

Ученици:

- МАТ.ОО.О.3.1. Користе основни математички језик.
- МАТ.ОО.О.3.2. Стичу основне вештине које ће им бити корисне у свакодневним ситуацијама, као што су: мерење, управљање новцем и доношење одлука уопште.
- МАТ.ОО.О.3.3. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за базичним аритметичким, алгебарским и геометријским знањима.
- МАТ.ОО.О.3.4. Разумеју да је математичко знање важно за друге дисциплине и науке.
- МАТ.ОО.О.3.5. Користе знања из алгебре и геометрије за разумевање облика и величина, као и за сналажење у простору, што им помаже да уоче и опишу околину, уметничка дела, архитектонска остварења и сл.
- МАТ.ОО.О.3.6. Користе информације и статистичке податке за доношење личних одлука.
- МАТ.ОО.О.3.7. Развијају самопоуздање у своје математичке способности за решавање реалних проблема.
- МАТ.ОО.О.3.8. Развијају уредност, систематичност и прецизност.

- MAT.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставније геометријске конструкције.
- MAT.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне и симетричне геометријске фигуре у равни.
- MAT.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумаче табеларно или графички представљене податке.
- MAT.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајног догађаја и користе класичну дефиницију вероватноће у најједноставнијим примерима.

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- MAT.А.ОО.С.1.1. Формирају скупове према датим захтевима, и изводе скуповне операције у изразимаса два скупа или више скупова.
- MAT.А.ОО.С.1.2. Имају шира знања о својствима природних, целих и рационалних бројева и усвојили су појам реалног броја, укључујући разлику између рационалних и ирационалних бројева.
- MAT.А.ОО.С.1.3. Решавају линеарне једначине и неједначине, као и системе линеарних једначина са две непознате.
- MAT.А.ОО.С.1.4. Уочавају зависност међу променљивим величинама и примењују линеарну функцију.
- MAT.Г.ОО.С.1.5. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката, користе разлагања на једноставније објекте, служе се различитим јединицама мере.
- MAT.Г.ОО.С.1.6. Користе Питагорину теорему за одређивање елемената геометријских фигура и тела.
- MAT.Г.ОО.С.1.7. Знају и користе основна твђења (ставове подударности и сличности итд.)

уредност, систематичност и одговарајући интелектуални напор.

- MAT.ОО.О.2.10. Схватају да грешке нису неуспех, већ део процеса учења.

СПК 2

Ученици:

- MAT.ОО.С.2.1. Користе аналогију како би повезали сличне математичке ситуације и пронашли решење у различитим, али сродним проблемима.
- MAT.ОО.С.2.2. Разлажу математички проблем на његове саставне делове (анализа), а затим те делове повезују у целовито решење (синтеза), што им омогућава да разумеју како различити делови математичких задатака међусобно утичу један на други и како се решења могу интегрисати у целину.
- MAT.ОО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења.
- MAT.ОО.С.2.4. Прелазе са конкретног на апстрактно мишљење.
- MAT.ОО.С.2.5. Истражују различите приступе проблему, уз подршку наставника или вршњака.
- MAT.ОО.С.2.6. Индивидуално и тимски реализују краће пројекте у којима решавају проблеме везане за реалне ситуације.
- MAT.ОО.С.2.7. Користе игре за дубље разумевање математичких појмова, развијање аналитичких вештина и логичког размишљања.

СПК 3

Ученици:

- MAT.ОО.С.3.1. Адекватно користе математички језик и разумеју његову улогу у научној комуникацији.
- MAT.ОО.С.3.2. Приступају проблемима у свакодневним ситуацијама логично и систематски.
- MAT.ОО.С.3.3. Доносе математички засноване одлуке у вези са новчаним, еколошким и здравственим питањима.
- MAT.ОО.С.3.4. Имају темеље за даљешколовање, у којем ће имати потребу за дубљим разумевањем алгебре и геометрије.
- MAT.ОО.С.3.5. Интегришу своје математичко знање у друге предмете, посебно у природним наукама, што им омогућава боље разумевање тих садржаја.
- MAT.ОО.С.3.6. Користе знања из алгебре и геометрије у техничком образовању, уметности и другим областима.
- MAT.ОО.С.3.7. Схватају употребу статистичких података у природним и друштвеним наукама.

огеометријским фигурама (угао, троугао, четвороугао, многоугао и круг) у једноставнијим проблемима.

– МАТ.Г.ОО.С.1.8. Конструирају једноставнегеометријске фигуре.

– МАТ.Г.ОО.С.1.9. Знају и користе основнеизометријске трансформације и пресликавајуфигуре конструкцијски или уз помоћ датеквадратне мреже.

– МАТ.С.ОО.С.1.10. Анализирају и графичкипредстављају једноставније скупове податка.

– МАТ.С.ОО.С.1.11. Примењују класичнудефиницију вероватноће у једноставнијимслучајевима.

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

– МАТ.А.ОО.Н.1.1. Користе скупове, скуповне операције и релацијеу садржајима из геометрије и алгебре.

– МАТ.А.ОО.Н.1.2. Ефикасно манипулишу бројевним и целималгебарским изразима.

– МАТ.А.ОО.Н.1.3. Оспособљени су за елементарно математичкомоделирање у познатом контексту.

– МАТ.Г.ОО.Н.1.4. Израчунавају и процењују мерне величинегеометријских објеката када потребни елементи нису непосреднодати.

– МАТ.Г.ОО.Н.1.5. Конструирају геометријске фигуре, по потребипримењујући више познатих тврђења.

– МАТ.Г.ОО.Н.1.6. Доказују геометријска тврђења, по потребипримењујући више познатих тврђења (Питагорина теорема и њен

– МАТ.ОО.С.2.8. Користе одговарајуће софтвере за решавањезадатака и усвајање математичких концепата.

– МАТ.ОО.С.2.9. Отворени су за критичко преиспитивање сопственихрешења, али и за расправу о различитим методама решавањаматематичких проблема.

– МАТ.ОО.С.3.8. Имају развијену свест о сопственим аналитичким способностима.

СПК 2

Ученици:

– МАТ.ОО.Н.2.1. Користе генерализацију за формирање тврђења, које потом доказују.

– МАТ.ОО.Н.2.2. Користе анализу и синтезу зарешавање комплекснијих математичкихпроблема.

– МАТ.ОО.Н.2.3. Користе аналогију у односу на објекте, својства и поступке (не само засличност између једноставних проблема).

– МАТ.ОО.Н.2.4. Користе апстракцију безослањања на конкретизацију.

– МАТ.ОО.Н.2.5. Користе ИКТ алате зарешавање сложенијих математичких проблема.

– МАТ.ОО.Н.2.6. Реализују пројекте у којимаповезују различите дисциплине кроз

СПК 3

Ученици:

– МАТ.ОО.Н.3.1. Користе математички језикстрога поштујући његову семантику и синтаксу.

– МАТ.ОО.Н.3.2. Јасно изражавају својематематичке мисли и идеје.

– МАТ.ОО.Н.3.3. Користе аналитичке и логичкевештине у сложенијим животним ситуацијама.

– МАТ.ОО.Н.3.4. Припремљени су за наставакобразовања у дисциплинама које захтевајувисок ниво математичких компетенција.

– МАТ.ОО.Н.3.5. Спровodeћи поступкедоказивања, развијају способност критичкогмишљења и аналитичког расуђивања.

– МАТ.ОО.Н.3.6. Користе математичко-логичказнања и вештине у критичком и конструктивном

Наставни предмет: Физика
ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
предмета ФИЗИКА
за 8. разред
за период 2026.-2030.године

ФИЗИКА

Програм је израђен на основу Правилника о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 4/2025) и Закона о основном образовању и васпитању (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 41/2025), а у складу са Законом о основама система образовања и васпитања (Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, 8/2025).

Годишњи фонд часова: 68
Недељни фонда часова: 2

Циљ учењепредмета Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Планирани број часова по темама и време реализације:

Редни број и назив наставне области/ теме	Број часова	Број часова за лаб. вежбе	Укупан број часова за наставну област/тему	Време реализације теме
1. Осцилаторно италасно кретање	6	2	8	септембар
2. Светлосне појаве	13	2	15	октобар, новембар
3. Електрично поље	10	0	10	новембар, децембар
4. Електрична струја	15	3	18	јануар, фебруар, март
5. Магнетно поље	6	0	6	април
6. Елементи атомске и нуклеарне физике	8	0	8	мај
7. Физика и савремени свет	3	0	3	јун
	61	7	68	

Садржаји програма наставе и учења:

Тема	Садржај
Осцилаторно и таласно кретање	Осцилаторно кретање (осциловање тела окаченог о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. <u>Демонстрациони огледи</u> Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом). <u>Лабораторијске вежбе</u> Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна
Светлосне појаве	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексција. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. <u>Демонстрациони огледи</u>

	Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично уроњен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.
Електрично поље	Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. <u>Демонстрациони огледи</u> Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у ричинусовом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.

Електрична струја	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји). <u>Демонстрациони огледи</u> Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. <u>Лабораторијске вежбе</u> Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности). Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.
Магнетнопоље	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. <u>Демонстрациони огледи</u> Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.
Елементи атомске и нуклеарне физике	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. <u>Демонстрациони огледи</u> Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски Гајгер-Милеров бројач)
Физика и савремени свет	Значај физике за развој других природних наука Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож...) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика.)

Кључни појмови садржаја: осцилације, таласи, звук, светлост, електрично поље, магнетно поље, електрична струја, атом, атомскојезгро, радиоактивност.
План остваривања исхода по темама:

Исходи <i>По завршетку осмог разреда ученик ће бити у стању да:</i>	Осцилатори и таласно кретање	Светлосне појаве	Електрично поље	Електрична струја	Магнетно поље	Елементи атомске и нуклеарне физике	Физика и савремени свет

повезује физичке величине које описују осцилације и таласе	+						
описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука	+						
демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова	+						
анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексације (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп		+					
демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида		+					
примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу	+	+					
демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи			+				
прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља			+	+			
објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика				+			
наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже				+			

познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелновезаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички				+			
описује ефекте који се испољавају при протицању електричнеструје				+	+		
описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора				+			
објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља					+		
користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи					+		
препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу				+			
објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе						+	
опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите						+	
разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене						+	+
решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области	+	+	+	+	+	+	

Преглед међупредметних компетенција чије се развијање планира кроз реализацију наставе и учења предмета физика у осмом разреду по темама

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ТЕМА						
	Осцилаторни	Светлосно поље	Електрично поље	Електрична струја	Магнетно поље	Елементи атомске и	Физика и савремени
Компетенција за учење	+	+	+	+	+	+	+
Одговорно учешће у демократском друштву							+
Естетичка компетенција		+					
Комуникација	+	+	+	+	+	+	+
Одговоран однос према околини				+		+	+
Одговоран однос према здрављу	+	+		+		+	+
Предузимљивост и оријентација ка предузетништву				+			+
Рад са подацима и информацијама	+	+	+	+	+	+	+
Решавање проблема	+	+	+	+	+	+	+
Сарадња	+	+	+	+	+	+	+
Дигитална компетенција	+	+	+	+	+	+	+

Преглед стандарда постигнућа ученика чије се остваривање планира кроз реализацију наставе и учења предмета физика у осмом разреду

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме:

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
<u>СИЛЕ</u> ФИ.1.1.2. уме да препозна смер деловања магнетне иелектростатичке силе <u>КРЕТАЊЕ</u> ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине <u>ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА</u> ФИ.1.3.1. уме да препозна да струја тече само кроз проводне материјале ФИ.1.3.2. уме да препозна магнетне ефекте електричне струје <u>МЕРЕЊЕ</u> ФИ.1.4.1. уме да чита мерну скалу и зна да одреди вредност најмањег подеока ФИ.1.4.2. уме да препозна мерила и инструменте за мерење дужине, масе, запремине, температуре и времена ФИ.1.4.3. зна да користи основне јединице за дужину, масу, запремину, температуру и време ФИ.1.4.4. уме да препозна јединице за брзину ФИ.1.4.5. зна основна правила мерења, нпр. нула ваге, хоризонтални положај, затегнута мерна трака ФИ.1.4.6. зна да мери дужину, масу, запремину, температуру и време <u>1.7. ЕКСПЕРИМЕНТ</u> ФИ.1.7.1. поседује мануелне способности потребне за рад	<u>СИЛЕ</u> ФИ.2.1.1. уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе и еластичне силе, и силе потиска <u>КРЕТАЊЕ</u> ФИ.2.2.3. уме да препозна основне појмове који описују осцилаторно кретање <u>ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА</u> ФИ.2.3.1. зна да разликује електричне проводнике и изолаторе ФИ.2.3.2. зна називе основних елемената електричног кола ФИ.2.3.3. уме да препозна да ли су извори напона везани редно или паралелно ФИ.2.3.4. уме да израчуна отпор, јачину струје или напон ако су му познате друге две величине ФИ.2.3.5. уме да препозна топлотне ефекте електричне струје ФИ.2.3.6. разуме појмове енергије и снаге електричне струје <u>МЕРЕЊЕ</u> ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.2.4.2. уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI, нпр. литар или тону ФИ.2.4.3. уме да користи префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу, нпр. километре у метре ФИ.2.4.4. зна када мерења понављамо више пута	<u>КРЕТАЊЕ</u> ФИ.3.2.2. уме да примени односе између физичких величина који описују осцилаторно кретање ФИ.3.2.3. зна како се мењају положај и брзина при осцилаторном кретању ФИ.3.2.4. зна основне физичке величине које описују таласно кретање ФИ.3.2.5. уме да препозна основне особине звука и светлости ФИ.3.2.6. зна како се прелама и одбија светлост <u>ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА</u> ФИ.3.3.1. зна како се везују отпорници и инструменти у електричном колу ФИ.3.4.1. уме да претвара јединице изведених физичких величина у одговарајуће јединице SI система ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу <u>МЕРЕЊЕ</u> ФИ.3.4.1. уме да претвара јединице изведених физичких величина у одговарајуће јединице SI система ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу ФИ.3.4.3. зна шта је грешка мерења <u>3.7. ЕКСПЕРИМЕНТ</u> ФИ.3.7.1. уме да донесе релевантан закључак на основу резултата мерења ФИ.3.7.2. уме да препозна

у лабораторији ФИ.1.7.2. уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији	ФИ.2.5.1. зна да кинетичка и потенцијална енергија зависе од брзине, односно висине на којој сетело налази ФИ.2.5.2. уме да препозна појаве код којих се електрична енергија троши на механички рад ФИ.2.5.3. уме да препозна појмоверада и снаге <u>МАТЕМАТИЧКЕ ОСНОВЕ ФИЗИКЕ</u> ФИ.2.6.1. разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици, нпр. директну и обрнуту пропорционалност ФИ.2.6.2. уме да препозна векторске физичке величине, нпр. брзину и силу ФИ.2.6.3. уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности физичких величина <u>ЕКСПЕРИМЕНТ</u> ФИ.2.7.1. уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења ФИ.2.7.2. уме да врши једноставна уопштавања и систематизацију резултата ФИ.2.7.3. уме да реализује експеримент по упутству	питање на које можемо да одговоримо посматрањем или експериментом

Начин и поступци остваривања наставе и учења

Препоручени садржаји наставе оријентисане на исходе за осми разред приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве наставе Физике:

Поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.

Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину предвиђено је више демонстрационих огледа, а у недостатку наставних средстава могуће је користити и симулације).

Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Програмски садржаји на основу исхода могу се реализовати на следеће начине:

Излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе:

Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога, наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, учеников опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми.

Решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем-ситуација:

Када је реч о квалитативним задацима, посебно важно место имају концептуални задаци којима се испитује у којој мери су ученици развили научне појмове изучаваних природних појава и процеса. Применом концептуалних задатака вишеструког избора са квалитетно одабраним

дистракторима може се пратити присуство ученичких алтернативних концепција у различитим фазама учења и у складу са утврђеним стањем планирати активности ученика и наставника усмерене на развијање научне писмености.

При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инстистира на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица).

У циљу саопштавања правовремене повратне информације приликом израде квалитативних задатака, пре свега концептуалних задатака вишеструког избора, или једноставних рачунских задатака, пожељно је применити неко од ИКТ решења које доприноси брзој и једноставној размени информација о постигнућу како појединачног ученика тако и целог одељења, на пример респондере или Socrative платформу.

Лабораторијским вежбама:

Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се на следећиначин: ученици сваког одељења деле се у две групе, тако да свака група има свој термин за лабораторијску вежбу. Опрема за сваку лабораторијску вежбу умножена је у више комплета, тако да на једној вежби (радном месту) може да ради два до три ученика. Час експерименталних вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака.

У уводном делу часа наставник:

обнавља делове градива који су обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина одредила),

обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће изворе,

упознаје ученике с мерним инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром,

указује ученицима на мере предострожности, којих се морају придржавати ради сопствених сигурности.

Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При уношењу резултата мерења у ђачку свеску, процену грешке треба вршити само за директно мерене величине, а не и за величине које се посредно одређују.

Другим начинима рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме, остваривању исхода и развијању предметних и међупредметних компетенција (радионице, пројектна настава, истраживачки задаци, вршњачко учење, домаћи задаци...):

При одабиру домаћих задатака наставник треба да води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији. С обзиром на то да кроз израду домаћег задатка ученици проверавају степен разумевања усвојеног садржаја, коректност урађеног задатог домаћег задатка треба да буде проверена на наредном часу.

Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваквог начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање. Пројектна настава може се реализовати у свакој од наставних тема, а најмање једном током сваког полугодишта.

Подстицање вршњачког учења у различитим фазама наставе и учења, посебно кроз пројектну наставу, рад на истраживачким задацима, приликом међусобног оцењивања постигнућа ученика, током реализације радионица, укључивањем ученика у ваннаставне активности промоције и популаризације природних наука доприноси развијању предметних и међупредметних компетенција.

Планирани су различити типови домаћих задатака (класични – квалитативни и квантитативни задаци, практични, истраживачки, уз употребу ИКТ-а), при чему наставник води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији.

Систематским праћењем рада сваког ученика:

Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз проверу његових усвојених знања, стечених путем организовања различитих облика наставе. Такође је у обавези да уредно води евиденцију о раду и напредовању сваког ученика. Оцењивање ученика само на основу резултата које је он постигао при реализацији само једног облика наставе није добро. Неопходно је да наставник од ученика не тражи само формално знање већ да га подстиче на размишљање и логичко закључивање. Ученик се кроз усмене одговоре навикава да користи прецизну терминологију и развија способност да својемисли јасно формулише.

Будући да је програм, како по садржају, тако и по обиму, прилагођен психофизичким могућностима ученика осмог разреда, сталним обнављањем најважнијих делова из целокупног градива постиже се да стечено знање буде трајније и да ученик боље уочава повезаност разних области физике.

Остваривањем међупредметне корелације:

Реализовање наставе и учења физике у различитим темама уз успостављање међупредметне корелације са следећим предметима: математика, биологија, хемија, информатика, техника и технологија.

Рад на одабраној платформи за онлајн учење:

Реализовање наставе и учења физике кроз онлајн активности у складу са потребама и могућностима.

Начин и поступци праћења и вредновања наставе и учења

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Да би вредновање било објективно, потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања (Правилник о оцењивању у основној школи).

Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа (пре свега оних реализованих применом предвиди-посматрај-објасни наставне стратегије), предавања и активног учешћа у раду, решавања квантитативних, квалитативних, графичких, практичних и истраживачких задатака, пројектне наставе и лабораторијских вежби. Континуирано се пратити и вреднује знање, вештине и ставови ученика помоћу **усменог испитивања, кратких писмених провера, контролних вежби, провером практичних вештина**, као и **вредновањем учешћа и продуката пројектне наставе**. Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.

На почетку школске године, потребно је спровести **иницијални тест**. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика.

Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

У складу са утврђеним потребама извршити индивидуализацију наставе и обезбедити додатну образовну подршку:

Просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива и прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања...);

Коришћење вршњачке подршке и помоћи у остваривању прилагођених исхода и развијању компетенција;

Размена искустава и сарадња са члановима одговарајућих стручних већа и тимова у Школи

ПРОГРАМ РАДА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Ваннаставне активности ће бити реализоване у току школске године у складу са планом и програмом, и могућности реализације истих

ЛИСТА УЦБЕНИКА – ОСМИ РАЗРЕД			
Назив издавача	Наслов уцбеника	Име/имена аутора	Број и датум решења министра
„DATA STATUS”	<i>Физика 8, уцбеник за осми разред основне школе;</i> <i>Физика 8, збирка задатака са лабораторијским вежбама за осми разред основне школе;</i>	Јован Анђелковић, Радован Ковачевић Јован Анђелкович, Филип Маринковић	650-02-00096/2025-07 од 16.7.2025.
Образложење	Уцбенике, радне свеске и збирке рачунских задатака и експерименталних вежби, подржане савременим дидактичким средствима, које ће разбити страх од непознатог и које ће успети да приближе физику ученицима.		

Циљ и задаци предмета : Циљ наставе математике у основној школи је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Годишњи фонд часова: 136 часа Недељни фонд часова: 4 часа

Компетенције које развија : Ученици усвајају основне математичке концепте и знања, груписане у велике међусобно повезане области: геометрије, мерење, алгебре и функције, обрада података, развијају математичку функционалну писменост, критичко мишљење и стичу основе апстрактног мишљења, чиме постају припремљени за даље образовање. Оспособљени су да комуницирају користећи математички језик и симболе, као и за тумачење природних и друштвених појава и процеса са становишта математике. Решавају проблеме из свакодневног живота, доносе и образлажу одлуке, користећи математику, индивидуално или у сарадњи са другима. Ученици развијају истраживачки дух и креативност. Мотивисани су да уче, напредују и изграђују позитивне ставове према математици и науци уопште. Развијају ставове о значају математичко-

логичког резонувања као основе за доношење личних, друштвених, финансијских, еколошких и других одлука. Одговорно користе дигиталне технологије и податке за учење и решавање проблема. Прикупљају податке из поузданих извора, обрађују их, изводе закључке и презентују добијене резултате.

ИСХОДИ	ТЕМА	Бр. час	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	Корелација
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - разумеју Талесову теорему и пропорционалност дужи - савладају сличност троуглова и примену сличности примењују елементе дедуктивног закључивања.	СЛИЧНОСТ ТРОУГЛОВА	13	Талесова теорама. Сличност троуглова, примена сличности на правоугли троугао.	Техника и технологија Информатика и рачунарство
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: схвате међусобне односе тачака, правих и равни у простору; науче најбитније чињенице о пројекцијама на раван; примењују елементе дедуктивног закључивања.	ТАЧКА; ПРАВА И РАВАН	12	Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Полиедар	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: умеју да решавају линеарне једначине (неједначине) и системе линеарних једначина с једном и две непознате на основу еквивалентних трансформација, као и да решења тумаче графички; одговарајуће текстуалне задатке изразе математичким језиком и реше их користећи једначине; примењују елементе дедуктивног закључивања	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ СА ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	18	Линеарна једначина. Еквивалентност једначина. Решавање линеарних једначина с једном непознатом. Линеарна неједначина. Еквивалентност неједначина. Решавање једноставнијих примера линеарних неједначина с једном непознатом. Примена.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
	ПРИЗМА	12		

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања			Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа призме. Површина призме: површина праве четворостране, правилне тростране и правилне шестостране призме. Запремина призме. Запремина призме: праве четворостране призме, правилне тростране и правилне шестостране призме; маса тела.	Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања.	ПИРАМИДА	16	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде; израчунавање површине четворостране, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде. Запремина пирамиде. Запремина четворостране пирамиде, правилне тростране и правилне шестостране пирамиде.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: уоче функционалне зависности и да их приказују на различите начине, тј. да схвате појам функције и њеног графика; овладају појмом функције упознавањем/усвајањем линеарне функције и њених својстава, тако да могу	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	13	Линеарна функција ($y = ax+b$). График линеарне функције; нула функције. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност Биологија

да цртају и читају разне графике линеарне функције; примењују елементе дедуктивног закључивања.				Географија
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: умеју да решавају линеарне једначине (неједначине) и системе линеарних једначина с једном и две непознате на основу еквивалентних трансформација, као и да решења тумаче графички; одговарајуће текстуалне задатке изразе математичким језиком и реше их користећи једначине; примењују елементе дедуктивног закључивања.	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА СА ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	11	Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Еквивалентност система линеарних једначина. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графички приказ решавања. Разноврсни примери примене система линеарних једначина у решавању проблема из живота, геометрије, физике.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања.	ВАЉАК	10	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КУПА	10	Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство

науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; примењују елементе дедуктивног закључивања.				Ликовна култура Српски језик и књижевност
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - науче елементе и својства геометријских тела ; умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; - примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; - примењују елементе дедуктивног закључивања.	ЛОПТА	5	Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.	Физика Техника и технологија Информатика и рачунарство Ликовна култура Српски језик и књижевност
	Градиво из предходних разреда	4		
	Израда и испревка писмених задатака	8		
	Пројектни задатак	4		

Обавезна су четири писмена задатка годишње (са исправкама 8 часова).

Начин остваривања програма :

Сличност троуглова – Увести појам сличности троугла. Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала (ако су три дужи дате нумерички). Поставити питање како проблем решити конструктивно (ако нису дати нумерички подаци), тј. ако се знају три дужи, како одредити четврту геометријску пропорционалу. На примерима објаснити и појам самерљивих дужи (основица и средња линија троугла, растојање од тежишта до темена и тежишна дуж ...) и несамерљивих дужи (страница и дијагонала квадрата). Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Обрат Талесове теореме се може (али и не мора) доказати. Увежбавања везана за примену Талесове (и обратне) теореме организовати поступно тако да се и нумерички и конструктивно размотре

могући случајеви примене. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове. Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Дефиницију сличности троуглова и појам коефицијента сличности увести природно, разматрањем разних ситуација (када је реч о сличним троугловима и онима који то нису). За извођење тврђења о пропорционалности страница сличних троуглова (и обрнуте теореме), као и за формулацију ставова сличности искористити Талесову теорему. Увježбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова.

Тачка, права, раван – Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Посебну пажњу треба посветити односима паралелно и нормално (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Обновити Питагорину теорему и илустровати њену примену примерима и задацима у вези са ортогоналним пројектовањем дужи на раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима. Користећи основне примере полиедара (посебно оне који одговарају познатим реалним објектима) анализирати облик и број страна полиедара. Обновити својства коцке и квадрата и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме. Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и сл. Будући да развоју ових способности значајно доприноси вештина представљања просторних односа сликама у равни, неопходно је код ученика подстицати вештину цртања (слободном руком и геометријским прибором) просторних фигура. Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и непрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица просторне фигуре у односу на изабрани правац

Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом – Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. На самом почетку, једначине и неједначине су решавали користећи везе међу операцијама (уочавањем непознатог сабирка, чиниоца, умањеника, умањеоца, дељеника или делиоца), а касније користећи методу теразија. Ова претходна знања представљају темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина. На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$: – у случају да је $a \neq 0$ и $b \in \mathbb{R}$ има јединствено решење, – у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и – у случају да је $a = 0$ и $b = 0$ има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење). У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима. Ученици треба да овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax = b$. Укључивати и примере једначина које се свode на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о: – апсолутној вредности (само случај $|ax + by| = c$), – формулама за квадрат бинома и разлику квадрата (случајеви када се квадратни чланови анулирају), – условима под којима су производ, односно количник једнаки нули. На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика (у случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном

Призма – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих непрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за

запремину квадра. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = \frac{1}{3}BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела.

Пирамида – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, учавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадра. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = \frac{1}{3}BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме и пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.

Графичко представљање статистичких података – Представљање зависних величина табеларно и у координатном систему кроз најразличитије примере, Графичко представљање статистичких података у облику дијаграма (стубичастих, кружних,...). Рачунање средње вредности и медијане. Поређење вредности узорка са средњом вредношћу. Могуће је тему обрадити и кроз пројектни задатак чија реализација би се спровела по корацима:

1. Избор теме истраживања. Конструкција анкетних питања. Наставник објашњава пројектни задатак, а ученици предлажу теме за истраживање и 5-6 анкетних питања.
2. Упутство за анкетирање. Спровођење истраживања анкетирањем. Сваки ученик добија по 4-5 анкетних листића.
3. Обнављање и доградња појмова: узорак, нумеричка и процентуална расподела, графички приказ. Увођење нових појмова: средња вредност, медијана и мод. На једном (нумерички потпуно припремљеном) примеру се илуструју сви наведени – познати и нови појмови.
4. Подела ученика на групе. Упућивање у начин обраде података добијених анкетирањем. Обрада резултата анкете. Формирају се нехомогене истраживачке групе. Свака група обрађује једно питање за које је задужена (може се користити и Excel) и припрема презентацију резултата. Презентација резултата анкете.
5. Групе приказују резултате свог истраживања (таблични приказ резултата обраде питања из анкете, процентуалну расподелу, графички приказ, израчунавање средње вредности, медијане и мода), тумаче добијене резултате и изводе закључке.

Системи линеарних једначина са две непознате – Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика $ax + by = c$, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различит од нуле) права и да умеју да нацртају тај график. Уводи се и појам система две линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева. Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате. Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.

Ваљак, купа, лопта – Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Као и код призме и пирамиде, ради бољег учовања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе,

израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака. При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогije између призме и ваљка, односно пирамиде и купе. Ту аналогiju користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука. Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота

АКТИВНОСТИ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Ученика :

- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу;
- практична примена стечених знања;
- активно учешће у раду;
- самопроцењивање напретка
- запажа, упоређује, примењује, повезује, решава проблем, организује, повезује знања са другим областима, ослања се на претходно искуство...
- вежба на часу и кроз домаће задатке.

Наставника:

- Предавање, контрола и праћење рада ученика, развијање љубави према предмету;
- Упознати ученике са циљевима и садржајима програма;
- Упознати их са правилима рада;
- Упознати их са критеријумима оцењивања по областима;
- Упознати ученике, одредити њихово претходно искуство, снимити иницијално стање;
- Редовно пратити рад и залагање ученика на часу;
- Водити рачуна о индивидуализацији приступу ученику;
- Подстицати код ученика развој мишљења и разумевања;
- Менторска улога наставника;
- Неговање позитивне климе у одељењу;
- Омогућити подстицајну средину за рад и учење;
- Охрабрује, помаже и подстиче ученике;
- Омогућити ученицима да сами изводе закључке;
- Подстицати ученике на учење;
- Инсистирати на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада;
- Инсистирати на практичној примени стечених знања;
- Оцењивањем мотивисати ученике за учење;
- Оцењивањем проценити ниво постигнућа ученика;
- Идентификовати напредак у учењу и постигнућима ученика;
- Подстицати ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују...

ЕВАЛУАЦИЈА

- Самовредновање реализације програма;
- Планирање новина и измена за следећу школску годину.
- усмено и писмено испитивање;
- вођење ученичког портфолија;
- тестови знања;
- разговор;
- контролне вежбе;
- посматрање ангажованости на часу;
- домаћи радови;
- писмени радови;
- тематске дискусије.

Додатна настава (18 часова годишње):

Циљеви: додатна настава је облик који се организује за даровите ученике и има за циљ да ученицима који воле математику и успешно усвајају математичке садржаје у редовној настави омогући напредовање, продубљивањем и проширивањем тих садржаја. Да би се таленат развијао мора се са њим радити стручно, стално и систематски. Додатна настава је намењена за ученике осмог разреда који остварују надпросечне резултате из математике или показују посебна интересовања за тај предмет. Ученик се укључује на темељу властите одлуке.

Садржај рада додатне наставе утврђен је наставним планом и програмом из математике за осми разред основне школе и припремом за такмичење.

Начин реализације: Један час сваке друге недеље (према утврђеном распореду, индивидуални или групни рад) уз интензивнији рад, руководећи се принципима за додатни рад: принцип активности, принцип стимуланса и принцип поступности. Избор задатака за развијање менталних способности ученика треба да буде што разноврснији. Користити теже задатке из збирки задатака са такмичења из предходних година, контактирати и стручне институције: „Друштво математичара Србије“, „Архимедес“...

Тема	Број часова
Сличност троуглова	2
Тачка, права, раван	3
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	3
Призма	2
Пирамида	2
Линеарна функција	2
Системи линеарних једначина са две непознате	2
Ваљак	1
Купа	1
УКУПНО:	18

Допунска настава (18 часова годишње):

Циљеви: допунска настава се организује за оне ученике који у току редовне наставе имају потешкоћа у учењу и не могу да усвоје минималне програмске садржаје, па је циљ ове наставе да ученике са слабом или никаквом мотивацијом и интересовањем за учењем, мотивишу, заинтересују, а самим тим и усвоје суштинске појмове и правила која нису усвојили у редовној настави..

Садржај рада допунске наставе је утврђен наставним програмом из математике за осми разред (сличност троуглова, тачка, права, раван, линеарне једначине и неједначине, призма, пирамида линеарна функција, системи линеарних једначина, ваљак, купа, лопта), тако да ученици усвоје минимум програма из свих делова градива (нпр. све важније појмове, правила формуле и примена у једноставнијим случајевима).

Начин реализације: Један час сваке друге недеље, индивидуални или групни рад. При раду користити једноставније задатке у оквиру теме, како би ученици стекли базичну језичку и математичку писменост и да би напредовали ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа. Ученици слабијих способности треба да усвоје знање основног стандарда.

Тема	Број часова
Сличност троуглова	3
Тачка, права, раван	2
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	3
Призма, пирамида	3
Линеарна функција	2
Системи линеарних једначина са две непознате	3
Ваљак, купа	2
УКУПНО:	18

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво

СПК 1

Ученици:

- МАТ.А.О.О.1.1. Усвојили су појам скупа и изводе једноставне скуповне операције са два задата скупа.
- МАТ.А.О.О.1.2. Извршавају и правилно користе рачунске операције, њихова својства и релације у скупу природних, целих и рационалних бројева.

СПК 2

Ученици:

- МАТ.О.О.О.2.1. Усвајају математичке концепте користећи менталне слике.
- МАТ.О.О.О.2.2. Користе конкретизацију како би разумели апстрактне математичке појмове.

СПК 3

Ученици:

- МАТ.О.О.О.3.1. Користе основни математички језик.
- МАТ.О.О.О.3.2. Стичу основне вештине које ће им бити корисне у свакодневним ситуацијама, као што су: мерење, управљање новцем и доношење одлука уопште.

- МАТ.А.ОО.О.1.3. Изводе основне поступке прираду са општим бројевима.
- МАТ.А.ОО.О.1.4. Користе директну и обрнуту пропорционалност у познатом контексту.
- МАТ.А.ОО.О.1.5. Решавају једноставне линеарне једначине и неједначине.
- МАТ.Г.ОО.О.1.6. Препознају основне геометријске објекте у равни и простору и знају њихова основна својства.
- МАТ.Г.ОО.О.1.7. Израчунавају мерне величине једноставних геометријских објеката користећи одговарајуће формуле и Питагорину теорему.
- МАТ.Г.ОО.О.1.8. Користе јединице мере задужину, површину, запремину, масу, време и углове.
- МАТ.Г.ОО.О.1.9. Изводе најједноставније геометријске конструкције.
- МАТ.Г.ОО.О.1.10. Препознају подударне и симетричне геометријске фигуре у равни.
- МАТ.С.ОО.О.1.11. Елементарно тумаче табеларно или графички представљене податке.
- МАТ.С.ОО.О.1.12. Разумеју концепт случајног догађаја и користе класичну дефиницију вероватноће у најједноставнијим примерима.
- МАТ.ОО.О.2.3. Повезују познате чињенице како би извукли очигледне закључке.
- МАТ.ОО.О.2.4. Примењују једноставне математичке процедуре при решавању математичког захтева једноставног познатог контекста.
- МАТ.ОО.О.2.5. Учествују у методи вођеног откривања дајући одговоре на једноставна питања која их воде ка решењу.
- МАТ.ОО.О.2.6. Учествују у играма које помажу да развију основне математичке вештине, а чине да градиво ученицима постане приступачно и учење занимљиво.
- МАТ.ОО.О.2.7. Употребљавају геометријски прибор и калкулатор.
- МАТ.ОО.О.2.8. Користе едукативне софтвере и апликације које пружају интерактивно искуство учења математике и решавања задатака.
- МАТ.ОО.О.2.9. Усвајају основне математичке концепте кроз вежбу, упорност, уредност, систематичност и одговарајући интелектуални напор.
- МАТ.ОО.О.2.10. Схватају да грешке нису неуспех, већ део процеса учења.
- МАТ.ОО.О.3.3. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за базичним аритметичким, алгебарским и геометријским знањима.
- МАТ.ОО.О.3.4. Разумеју да је математичко знање важно за друге дисциплине и науке.
- МАТ.ОО.О.3.5. Користе знања из алгебре и геометрије за разумевање облика и величина, као и за снажање у простору, што им помаже да уоче и опишу околину, уметничка дела, архитектонска остварења и сл.
- МАТ.ОО.О.3.6. Користе информације и статистичке податке за доношење личних одлука.
- МАТ.ОО.О.3.7. Развијају самопоуздање у своје математичке способности за решавање реалних проблема.
- МАТ.ОО.О.3.8. Развијају уредност, систематичност и прецизност.

Средњи ниво

СПК 1

Ученици:

- МАТ.А.ОО.С.1.1. Формирају скупове према датим захтевима, и изводе скуповне операције у изразима са два скупа или више скупова.

СПК 2

Ученици:

- МАТ.ОО.С.2.1. Користе аналогију како би повезали сличне математичке ситуације и пронашли решење у различитим, али сродним проблемима.

СПК 3

Ученици:

- МАТ.ОО.С.3.1. Адекватно користе математички језик и разумеју његову улогу у научној комуникацији.

- МАТ.А.ОО.С.1.2. Имају шира знања о својствима природних, целих и рационалних бројева и усвојили су појам реалног броја, укључујући разлику између рационалних и ирационалних бројева.
- МАТ.А.ОО.С.1.3. Решавају линеарне једначине и неједначине, као и системе линеарних једначина са две непознате.
- МАТ.А.ОО.С.1.4. Уочавају зависност међу променљивим величинама и примењују линеарну функцију.
- МАТ.Г.ОО.С.1.5. Израчунавају и процењују мерне величине геометријских објеката, користе разлагања на једноставније објекте, служе се различитим јединицама мере.
- МАТ.Г.ОО.С.1.6. Користе Питагорину теорему за одређивање елемената геометријских фигура и тела.
- МАТ.Г.ОО.С.1.7. Знају и користе основна тврђења (ставове подударности и сличности итд.) о геометријским фигурама (угао, троугао, четвороугао, многоугао и круг) у једноставнијим проблемима.
- МАТ.Г.ОО.С.1.8. Конструирају једноставне геометријске фигуре.
- МАТ.Г.ОО.С.1.9. Знају и користе основне изометријске трансформације и пресликавају фигуре конструкцијски или уз помоћ датих квадратних мрежа.
- МАТ.С.ОО.С.1.10. Анализирају и графички представљају једноставније скупове податка.
- МАТ.С.ОО.С.1.11. Примењују класичну дефиницију вероватноће у једноставнијим случајевима.
- МАТ.ОО.С.2.2. Разлажу математички проблем на његове саставне делове (анализа), а затим те делове повезују у целовито решење (синтеза), што им омогућава да разумеју како различити делови математичких задатака међусобно утичу један на други и како сечења могу интегрисати у целину.
- МАТ.ОО.С.2.3. Користе индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења.
- МАТ.ОО.С.2.4. Прелазе са конкретног на апстрактно мишљење.
- МАТ.ОО.С.2.5. Истражују различите приступе проблему, уз подршку наставника или вршњака.
- МАТ.ОО.С.2.6. Индивидуално и тимски реализују краће пројекте у којима решавају проблеме везане за реалне ситуације.
- МАТ.ОО.С.2.7. Користе игре за дубље разумевање математичких појмова, развијање аналитичких вештина и логичког размишљања.
- МАТ.ОО.С.2.8. Користе одговарајуће софтвере за решавање задатака и усвајање математичких концепата.
- МАТ.ОО.С.2.9. Отворени су за критичко преиспитивање сопствених решења, али и за расправу о различитим методама решавања математичких проблема.
- МАТ.ОО.С.3.2. Приступају проблемима свакодневним ситуацијама логично и систематски.
- МАТ.ОО.С.3.3. Доносе математички засноване одлуке у вези са новчаним, еколошким и здравственим питањима.
- МАТ.ОО.С.3.4. Имају темеље за даље школовање, у којем ће имати потребу за дубљим разумевањем алгебре и геометрије.
- МАТ.ОО.С.3.5. Интегришу своје математичко знање у друге предмете, посебно у природним наукама, што им омогућава боље разумевање тих садржаја.
- МАТ.ОО.С.3.6. Користе знања из алгебре и геометрије у техничком образовању, уметности и другим областима.
- МАТ.ОО.С.3.7. Схватају употребу статистичких података у природним и друштвеним наукама.
- МАТ.ОО.С.3.8. Имају развијену свест о сопственим аналитичким способностима.

Напредни ниво

СПК 1

Ученици:

- МАТ.А.ОО.Н.1.1. Користе скуповете, скуповне операције и релацијеу садржајима из геометрије и алгебре.
- МАТ.А.ОО.Н.1.2. Ефикасно манипулишу бројевним и целималгебарским изразима.
- МАТ.А.ОО.Н.1.3. Оспособљени су за елементарно математичкомоделирање у познатом контексту.
- МАТ.Г.ОО.Н.1.4. Израчунавају и процењују мерне величинегеометријских објеката када потребни елементи нису непосредноти.
- МАТ.Г.ОО.Н.1.5. Конструишу геометријске фигуре, по потребипримењујући више познатих тврђења.
- МАТ.Г.ОО.Н.1.6. Доказују геометријска тврђења, по потребипримењујући више познатих тврђења (Питагорина теорема и њен

СПК 2

Ученици:

- МАТ.ОО.Н.2.1. Користе генерализацију заформирање тврђења, које потом доказују.
- МАТ.ОО.Н.2.2. Користе анализу и синтезу зарешавање комплекснијих математичкихпроблема.
- МАТ.ОО.Н.2.3. Користе аналогију у односу наобјекте, својства и поступке (не само засличност између једноставних проблема).
- МАТ.ОО.Н.2.4. Користе апстракцију безослањања на конкретизацију.
- МАТ.ОО.Н.2.5. Користе ИКТ алате зарешавање сложенијих математичких проблема.
- МАТ.ОО.Н.2.6. Реализују пројекте у којимаповезују различите дисциплине кроз

СПК 3

Ученици:

- МАТ.ОО.Н.3.1. Користе математички језикстрога поштујући његову семантику и синтаксу.
- МАТ.ОО.Н.3.2. Јасно изражавају својематематичке мисли и идеје.
- МАТ.ОО.Н.3.3. Користе аналитичке и логичкевештине у сложенијим животним ситуацијама.
- МАТ.ОО.Н.3.4. Припремљени су за наставакобразовања у дисциплинама које захтевајувисок ниво математичких компетенција.
- МАТ.ОО.Н.3.5. Спровodeћи поступкедоказивања, развијају способност критичкогмишљења и аналитичког расуђивања.
- МАТ.ОО.Н.3.6. Користе математичко-логичказнања и вештине у критичком и конструктивном

Наставни предмет: Хемија

Хемија 8.разред

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	36
Недељно:	2		ОСТАЛО	32
Годишње:	68		СВЕГА	68

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	6	4	10
	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	7	5	12

	СОЛИ	2	4	6
	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	2	0	2
	УГЉОВОДОНИЦИ	6	6	12
	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	5	5	10
	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	6	6	12
	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	2	2	4

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; – изведе експеримент према датом упутству, табеларно и графички прикаже податке, формулише објашњења и изведе закључке; – наведе заступљеност метала и неметала, неорганских и органских једињења у живој и неживој природи; – испита и опише физичка својства метала и неметала, и повеже их с њиховом практичном применом; – испита и опише хемијска својства метала и неметала, и објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему; – напише формуле и именује оксиде, киселине, базе и соли; – испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселина, база и соли, препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом; – напише и тумачи једначине хемијских реакција метала и неметала; – разликује својства неорганских и органских супстанци и објашњава разлику на основу њихових структура;	МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	Метали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства метала. Алкални и земноалкални метали. Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк, њихове легуре и практична примена. Оксиди метала и хидроксида, својства и примена. Демонстрациони огледи: реакција Na, K, Mg и Ca са водом; реакција MgO и CaO са водом и испитивање својстава насталог раствора помоћу лакмус-хартије; испитивање електропроводљивости раствора натријум-хидроксида. Лабораторијска вежба I: испитивање физичких својстава метала; реакција метала са киселинама.
	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	Неметали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства неметала. Халогени елементи, сумпор, азот, фосфор и угљеник. Оксиди неметала и киселине, својства и примена. Демонстрациони огледи: добивање сумпор(IV) -оксида и испитивање његових својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; добивање угљеник(IV)-оксида и испитивање његових својстава; испитивање електропроводљивости дестиловане воде и хлороводоничне киселине; доказивање базних својстава воденог раствора амонијака. Лабораторијска вежба II: испитивање физичких својстава неметала.

– препозна физичке и хемијске промене неорганских и органских супстанци у окружењу, и представи хемијске промене хемијским једначинама; – напише формуле и именује представнике класа органских једињења имајући у виду структурну изомерију; – разликује органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина молекула, структура, порекло и то повезује са њиховом улогом и применом; – испита, опише и објасни физичка и хемијска својства представника класа органских једињења и повеже својства једињења са њиховом практичном применом;		Лабораторијска вежба III: доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмус-хартије.
– објасни и хемијским једначинама представи хемијске промене карактеристичне за поједине класе органских једињења; – опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; – опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; – објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина; – наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи; – изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци;	СОЛИ ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА ЊИХОВА СВОЈСТВА И ОПШТА	Добијање соли. Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. Физичка и хемијска својства соли. Примена соли. Демонстрациони огледи: реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине; хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида и натријум-хидроксида, раствора сребро-нитрата и натријум-хлорида. Лабораторијска вежба IV: добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријум-сулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијум-карбоната. Својства атома угљеника и многобројност органских једињења. Функционалне групе и класе органских једињења. Општа својства органских једињења. Демонстрациони огледи: упоређивање својстава органских и неорганских једињења; доказивање угљеника у органским супстанцама.

– рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; – наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину; – критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха; – објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине.	УГЉОВОДОНИЦИ	Подела угљоводоника. Номенклатура. Изомерија. Физичка својства угљоводоника. Хемијска својства угљоводоника. Полимери. Нафта и земни гас. Демонстрациони огледи: испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом). Вежба V: састављање модела молекула угљоводоника, писање структурних формула и именовање угљоводоника.
	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА КИСЕОНИКОМ	Алкохоли – номенклатура, својства и примена. Карбоксилне киселине – номенклатура, својства и примена. Масне киселине. Естри – номенклатура, својства и примена. Демонстрациони огледи: добивање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. Лабораторијска вежба VI: физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполярном растварачу; реакција етанске и лимунске киселине са натријум-хидрогенкарбонатом.
	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Масти и уља. Угљени хидрати у прегледу: моносахариди (глукоза и фруктоза), дисахариди (сахароза и лактоза), полисахариди (скроб и целулоза). Амино-киселине. Протеини. Витамини. Демонстрациони огледи: сапонификација масти – сапуни. Лабораторијска вежба VII: испитивање растворљивост масти и уља, и угљених хидрата у води; доказивање скроба; денатурација протеина.

	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. Рециклажа. Зелена хемија.

Циљ учења Хемије је да ученик развије систем основних хемијских појмова и вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања, да развије способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу, тимски рад, и одговоран однос према себи, другим а и животној средини.

Кључни појмови садржаја: метали, неметали, оксиди, киселине, хидроксиди, соли, угљоводоници, адиција, супституција, полимери, алкохоли, карбоксилне киселине, естри, масти и уља, угљени хидрати, протеини, загађујуће супстанце, рециклажа, зелена хемија.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Хемије првенствено је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ће ученик бити у стању да: учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама, које је градио и развијао током школске године учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемије достигне у складу с предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водила наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи:

- *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из хемије и других предмета;

- *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;

- *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;

- *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;

- *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација са предметима. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство намењено ученицима за учење и да он не одређује садржаје лекција. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе.

Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Метали, оксиди и хидроксиди

На почетку теме ученици разматрају заступљеност метала у неживој и живој природи што доприноси њиховом сагледавању релевантности теме за разумевање природе и шта чини њен састав, зашто је добијање метала из руда значајно за друштво и да је при томе важно предузимање мера за заштиту животне средине. Потребно је подстицати ученике да повезују облике налажења метала у природи (у елементарном облику и у једињењима) са структуром атома, односно реактивношћу метала, као и с положајем метала у Периодном систему елемената. Ученици би требало да сазнају о важности катјона појединих метала за живе организме и повежу та знања са садржајем биологије. Физичка својства метала се уче у прегледу. Хемијска својства типичних метала уче се на примерима натријума и калијума (ученици би требало да то повежу с претходним разматрањима: од алкалних метала два најзаступљенија метала у Земљиној кори, чији су јони Na^+ и K^+ најважнији за људски организам), и магнезијума и калцијума као представника земноалкалних метала (међу металима на петом, односно трећем месту по заступљености у Земљиној кори, при чему је Ca^{2+} јон најзаступљенији јон метала у људском организму). Ученици треба да уоче да је кисеоник неопходан реагент за реакције оксидације метала, као што су сагоревање и рђање, и да упоређују тежњу различитих метала да подлежу том типу реакције. Они могу посматрати демонстрацију сагоревања магнезијума као пример реакције у којој настаје оксид метала, а демонстрације реакција натријума, калијума, магнезијума и калцијума са водом као примере реакција у којима настају хидроксиди ових метала. Очекује се да на основу посматрања демонстрација упоређују реактивност алкалних и земноалкалних метала, и да је повезују са структуром атома и положајем метала у Периодном систему елемената. При разматрању хемијских својстава метала који имају велику практичну примену (гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк), ученици би требало да уоче разлику у њиховој реактивности (грађење оксида и хидроксида) у односу на реактивност алкалних и земноалкалних метала. Такође, учење садржаја ове теме би требало да буде ослоњено на знање стечено у претходном разреду о доказивању базне средине помоћу индикатора, о дисоцијацији хидроксида и OH^- јону због којег је средина базна. У оквиру разматрања практичне примене метала, ученици би требало да сазнају о начинима заштите метала од корозије, о легирању метала у циљу добијања материјала са погоднијим својствима за одређену намену и о легурама које се најчешће користе (бронза, месинг, челик, дуралуминијум, силумини).

У оквиру прве лабораторијске вежбе ученици испитују основна физичка својства метала (агрегатно стање, боју, проводљивост електричне струје и топлоте, магнетичност). Такође, испитују реакцију магнезијума и гвожђа са разблаженом хлороводоничном киселином, што би, уједно, требало да укаже ученицима да је једно од својстава киселина реакција са металима (не свим) и да представља везу како с градивом седмог разреда, тако и са следећом темом. На основу огледа ученици би требало да уоче да заједничка својства метала нису подједнако изражена код свих метала.

Лабораторијска вежба I: Испитивање физичких својстава метала, испитивање проводљивости топлоте и електричне струје, магнетичности, тврдоће и густине гвожђа, алуминијума и бакра. Реакција метала са киселинама: реакција разблажене хлороводоничне киселине са магнезијумом, гвожђем и цинком.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 часова.

Неметали, оксиди и киселине

На почетку учења друге теме важно је да ученици, кроз разматрање заступљености неметала у неживој и живој природи, сагледају релевантност теме за разумевање природе и шта чини њен састав, али и као ресурса који користи друштво. Ученицима се може рећи да неметали улазе у састав биолошки важних једињења о којима ће учити у другом делу године. И у оквиру ове теме је важно да ученици повезују структуру атома неметала са реактивношћу елемената и облицима налажења у природи (у елементарном облику и у једињењима). Ученици могу да сазнају о различитим

алотропским модификацијама сумпора, фосфора и угљеника, као и да се подсети градива седмог разреда о алотропским модификацијама кисеоника.

Демонстрациони огледи и лабораторијске вежбе омогућавају ученицима да уоче физичка својства неметала: агрегатно стање, растворљивост у води и неполарним растварачима (лабораторијска вежба II). Приликом разматрања агрегатног стања неметала на собној температури, ученици се могу подсетити о заступљености азота и кисеоника у ваздуху. Очекује се да ученици разликују оксиде неметала који не реагују са водом (CO , N_2O и NO) од оних који са водом граде киселине. Киселост неорганских киселина ученици доказују помоћу индикатора, то својство повезују са дисоцијацијом киселина и H^+ јоном због којег средина има кисела својства. Ученици могу упоређо доказивати киселост њима познатих киселина из свакодневног живота (сирћетна киселина, лимунска киселина). Извођење лабораторијске вежбе III не мора да обухвати цео школски час.

Ученике треба стално подстицати да пишу формуле оксида и киселина (кисеоничних: H_2SO_4 , HNO_3 , H_3PO_4 , H_2CO_3 и безкисеоничних: HCl и H_2S). У оквиру ове теме важно је да ученици сазнају о практичној примени киселина.

Посматрањем демонстрација огледа ученици могу сазнати о начину добијања и својствима сумпор(IV)-оксида, о његовом утицају на ниже организме и пигменте, о начину добијања и својствима угљеник(IV)-оксида, о његовој густини у односу на ваздух и својству да не подржава горење. Посматрањем демонстрације огледа важно је да сазнају како се правилно разблажује концентрована сумпорна киселина. Испитивање електропроводљивости раствора киселина и амонијака пружа прилику за утврђивање знања због којих јона раствори неких супстанци имају кисела, односно базна својства.

Препоручени број часова за реализацију теме је 10 часова.

Соли

Учење о начинима добијања соли, физичким и хемијским својствима соли требало би да обухвати примену до тада стечених знања (о киселинама и базама, њиховим формулама и називима) приликом писања формула и назива неутралних соли, као и хемијских једначина реакција за добијање неутралних соли. Добијање киселих соли приказати на примеру добијања натријум-хидрогенкарбоната. Ученици могу посматрати демонстрацију реакције неутрализације, написати формуле реактаната и једног производа (вода), а онда разматрати како се саставља формула другог производа, тј. формула соли. И у оквиру ове теме ученици би требало да пишу једначине дисоцијације у води растворних соли и да разликују катјоне од анјона. Ученици могу посматрати демонстрацију огледа у којем се добијају хидроксиди оних метала чији оксиди не реагују са водом (на пример $\text{Fe}(\text{OH})_3$), као и демонстрацију својства киселина да реагују са солима угљене киселине уз издавање угљеник(IV)-оксида и воде.

И у оквиру учења ове теме ученици би требало да сазнају о практичној примени различитих соли, о својствима, добијању и практичној примени кухињске соли (на пример, за припремање физиолошког раствора, као конзерванс). Корелација са наставом географије може се остварити кроз разматрање како својства калцијум-карбоната и калцијум-хидрогенкарбоната утичу на облик кречњачког рељефа. Важно је да ученици повезују стечено знање о солима са саставом воде за пиће и саставом минералних вода.

На крају обраде теме, кроз различите примере (обухватајући и оне обрађене у првој и другој теми), важно је да ученици уоче међусобну повезаност класа неорганских једињења и тако систематизују знања о својствима оксида, киселина, хидроксида и соли.

У лабораторијској вежби IV ученици могу да испитују растворљивост различитих соли у води и да добијају соли таложењем (двоструком изменом). При томе, за огледе бирати супстанце којима се најмање утиче на животну средину.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8 часова.

Органска једињења и њихова општа својства

Ова тема уводи ученике у нову област хемије. У оквиру теме ученици, на основу посматрања демонстрационих огледа, упоређују састав и својства органских једињења, познатих из свакодневног живота, и претходно учених неорганских једињења. Они сазнају о великом броју органских једињења и ту чињеницу повезују са својствима атома угљеника и начинима међусобног повезивања. Препознају потребу за класификацијом органских једињења и да се она може извести на основу функционалне групе у молекулима.

Препоручен број часова за реализацију теме је 2 часа.

Угљоводоници

На почетку теме ученици се могу информисати да су угљоводоници састојци нафте и земног гаса, и према томе, извори енергије, чиме се истиче практични значај ових једињења. Састављање и посматрање модела молекула угљоводоника може помоћи ученицима да пишу молекулске, структурне и рационалне структурне формуле угљоводоника, и то једноставних примера, укључујући и именовање изомера према IUPAC номенклатури. Појам изомера ученици би требало да повежу са садржајем претходне теме о могућим различитим начинима међусобног повезивања атома угљеника.

Ученици уче о физичким својствима засићених и незасићених угљоводоника у прегледу. Разлике у реактивности алкана, алкена, алкина и ароматичних угљоводоника требало би да повежу са разликама у структури молекула ових једињења. Упоређивање хемијских реакција засићених и незасићених угљоводоника требало би да обухвати њихове сличности (сагоревање) и разлике (супституција, адиција). Ученици би требало да повежу хемијска својства угљоводоника са практичном применом ових једињења:

– сагоревање – употреба угљоводоника као извора енергије (земни и рафинеријски гас, бензин, дизел гориво, мазут);

– реакције супституције и адиције – од угљоводоника се могу добити једињења различите практичне намене која, поред атома угљеника и водоника, садрже и атоме других елемената (на пример, производња пластичних маса, тефлона, фреона, боја, инсектицида итд.). Ученици треба да познају широку примену угљоводоника, али и мере опреза у њиховом коришћењу, тј. последице које имају на животну средину и здравље људи.

Од ученика се очекује да пишу једноставније једначине хемијских реакција сагоревања угљоводоника, као и реакција адиције водоника, воде и брома на етен, пропен, етин и пропин, и супституције атома водоника у молекулу метана. Такође, могу да препознају и описују хемијске реакције адиције и супституције на основу написаних хемијских једначина ових реакција.

Ученици могу учити да се у реакцији полимеризације од реактаната одређених својстава (на пример, гасовито агрегатно стање), добијају супстанце са новим својствима (чврсто агрегатно стање). И у овом случају је важно да сазнају о практичној примени различитих полимера.

О ароматичним угљоводонцима, њиховој реактивности и токсичности, ученици уче на информативном нивоу. Учећи о дериватима нафте, важно је да они уоче да су производи фракционе дестилације (кондензације) и даље смеше угљоводоника.

Кроз демонстрационе огледе ученици треба да уоче разлику између засићених и незасићених угљоводоника, њихову примену као горива, и да су нафта и земни гас главни извори угљоводоника у природи.

Састављање модела молекула угљоводоника у оквиру вежбе V, ученицима може помоћи у савладавању писања формула и именовања угљоводоника. Препорука је да они састављају моделе молекула са највише шест атома угљеника.

Препоручен број часова за реализацију ове теме је 12 часова.

Органска једињења са кисеоником

Ученици уочавају да су својства органских једињења са истим бројем атома угљеника у молекулу различита у зависности од присутне функционалне групе. Они уче именовање органских једињења према функционалној групи и повезују одређену функционалну групу у молекулу

са својствима једињења. Уз називе једињења према IUPAC номенклатури, ученици уче и тривијалне називе представника органских једињења са кисеоником.

Демонстрација добијања етанола алкохолним врењем и његово одвајање дестилацијом, захтева време за извођење огледа, о чему се мора водити рачуна приликом планирања часа. Ученици уче да су карбонилна једињења производи оксидације одговарајућих алкохола, и о практичном значају метанала (формалдехида) и пропанона (ацетона). Важно је да се ученици информишу о штетном физиолошком деловању алкохола и о проблему алкохолизма. У корелацији са наставом биологије, ученици могу самостално, из различитих извора, да прикупљају информације о утицају алкохола на организм.

Током обраде наставних садржаја о карбоксилним киселинама, ученици уочавају сличности и разлике у својствима неорганских и органских киселина. Поред примене у свакодневном животу, потребно је да сазнају о важности органских једињења са кисеоником као индустријских сировина.

У оквиру лабораторијске вежбе VI ученици испитују својства органских једињења с кисеоником. Упоредјују растворљивост алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполарном растварачу. Упоредјују својства њима познатих киселина (сирћетне и лимунске), са својствима, на пример, разблажене хлороводоничне киселине.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8.

Биолошки важна органска једињења

У оквиру теме ученици сазнају о саставу, структури, својствима и значају масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина. Од ученика се не очекује да пишу структурне формуле триацилглицерола, већ да описују и објашњавају својства ових једињења, и њихових смеша, да наводе биолошки и технички значај масти и уља, и примену ових једињења као сировина или полупроизвода у даљој хемијској преради (на пример, добијање маргарина из уља и производња сапуна). Ученици могу да припреме есеј о енергетској улози масти и уља у живим бићима, значају правилне исхране, и значају незасићених масних киселина у исхрани. На основу хемијске једначине процеса фотосинтезе, ученици могу да уоче да од једноставних неорганских молекула, угљеник(IV)-оксида и воде, под одређеним условима, настају сложени молекули органског једињења (глукозе). Они би требало да грађење полисахарида сагледају као начин да се енергија складишти, да опишу скроб и целулозу као природне полимере, изграђене различитим повезивањем истих моносахаридних јединица и да познају градивну и заштитну улогу целулозе у биљкама. На примерима скроба и целулозе ученици могу да уоче како разлика у структури доводи до разлике у својствима. Важно је да они познају заступљеност угљених хидрата у природи и њихову примену у свакодневном животу: сахарозе у прехранбеној индустрији, скроба у прехранбеној и фармацеутској индустрији, памука и целулозе у текстилној индустрији. На примеру сахарозе и инвертног шећера ученици могу обновити разлику између једињења и смеша, а на примеру кристализације меда, кристализацију презасићеног раствора.

Ученици уче о аминокиселинама као једињењима која у свом молекулу садрже две функционалне групе: карбоксилну и аминокиселинску групу, и о настајању пептидне везе, као функционалне групе полипептида и протеина, у реакцији аминокиселинске групе једне аминокиселине са карбоксилном групом друге аминокиселине. Важно је да познају значење појмова: аминокиселина, α -аминокиселина, протеинска аминокиселина и есенцијалне аминокиселине, као и да познају биолошки значај протеина, њихову градивну и каталитичку функцију у организму. На основу огледа ученици би требало да уоче да под дејством топлоте и киселина долази до денатурације протеина. У оквиру теме треба да науче да се исхраном уноси шест главних врста супстанци неопходних људском организму (протеини, угљени хидрати, масти и уља, витамини, минерали и вода), о важности правилне исхране, као и о поремећајима исхране.

Лабораторијска вежба VII: ученици испитују растворљивост масти и уља у води и неполарном растварачу, на пример, хексану, растворљивост представника, моносахарида, дисахарида и полисахарида у води. Учећи о начину доказивања скроба, испитују у којим намирницама је скроб заступљен. За денатурацију протеина ученици примењују методе које се користе у кулинарству (кување, таложeње протеина киселинама и сл.). Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12.

Заштита животне средине и зелена хемија

У оквиру теме ученици сазнају да развој производа и процеса хемијске индустрије, поред доприноса побољшању квалитета живота, може имати и штетно дејство на животну средину и здравље животиња и људи. Требало би да на основу својстава супстанци разматрају њихов утицај на околину и жива бића, идентификују главне неорганске и органске загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и начине како оне доспевају у животну средину. Важно је да ученици сагледају значај руковања супстанцама и комерцијалним производима у складу са ознакама на амбалажи, као и правила о начину чувања производа и одлагања отпада. Такође би требало да ученици сагледају проблем нагомилавања отпада и значај рециклаже. У оквиру ове теме ученици сазнају о принципима зелене хемије као одрживе хемије, чији је циљ прилагођавање хемијских производа и процеса очувању животне средине и здравља људи. Требало би да ученици дискутују начине за превенцију загађења животне средине, смањење количине отпада и коришћење обновљивих извора сировина и енергије.

Ова тема се може реализовати кроз активности у оквиру различитих мини пројеката, које ће ученици радити у току школске године, и презентовати након реализације сваког пројекта.

Препоручени број часова за реализацију ове теме је 6.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу.

Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности

ученика у процесу наставе и учења, формативног и сумативног проверавања буду усаглашене према очекиваним исходима, и да се приликом оцењивања од ученика не очекује испуњавање захтева за које нису имали прилику да током наставе развију потребна знања и вештине. Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Наставни предмет: Информатика и рачунарство

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

за 8. разред за период 2026-2030.године

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ : Информатика и рачунарство за 8. разред

Циљ и задаци предмета :Оспособљавање ученика за коришћење рачунаре у сврхе обраде текста, слике и програмирања...

Компетенције које развија :Креирање радне табеле, графикона, рачунарског програма

ИСХОДИ	НАСТ.ТЕМА	БР:ЧАСА	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	КОРЕЛАЦИЈА
Ученик ће бити у стању да: правилно користи ИКТ уређаје именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја Креира радну табелу и примени основне акције	ИКТ Дигитална писменост	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	Радно окружење програма за табеларне прорачуне Креирање радне табеле и унос података Форматирање табеле Форматирање табеле	Техника и технологија Ликовна култура

едитовања и форматирања (самостално и сараднички) креира текстуални документ разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету - креира рачунарски програм у Јупитер окружењу - сврсисходно примпрограмске структуре и наредби - користи математичке операторе за израчунавања - објасни сценарио и алгоритам пројекта - анализира и дискутује програм - проналази и отклања грешке у програму		8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34.	Сортирање и филтрирање података Елементарне статистике, формуле, функције Сортирање и филтрирање, елементарне статистике Изведене табеле Визуелизација података Штампање документа Визуелизација података Визуелизација података Табеле у облаку Отворени подаци Заштита личних података Заштита личних података Радна свеска Серије података, листе у Jupytery Задаци са листама Табеларни подаци у Jupyter-y Сортирање и филтрирање табеле Задаци са табеларним подацима Статистичке анализе табеларних података Групна статистика Групна статистика Визуелизација података Визуелизација података Визуелизација података Визуелизација података Визуелизација података	Српски језик Математика

Назив предмета: **ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО**

Годишњи фонд часова: **34 часова**

Разред: **осми**

Циљеви предмета на нивоу другог циклуса основног образовања:

Оспособљавање ученика за учење, живот и рад у друштву које се, развојем дигиталних технологија, брзо мења

Развијање информатичких знања, вештина и ставова неопходних за самосталну, одговорну и примерену употребу рачунара у решавању свакодневних задатака у процесу учења, рада и комуникације

Оспособљавање ученика да одаберу и употребе одговарајућу технологију сходно задатку, области у којој је примењују или проблему који решавају

Развијање креативности и оспособљавање за креативно изражавање применом рачунарске, информационе и комуникационе технологије

Оспособљавање ученика да препознају проблем, реше и по потреби рашчлане проблем на делове и решење представе у виду текста, алгоритамског дијаграма или програма

Оспособљавање ученика да планирају стратегију решавања проблема (претпоставе решења, планирају редослед активности, изаберу извор информација, средстава/опрему коју ће користити, са ким ће сарађивати, кога ће се консултовати)

Оспособљавање ученика за одговорну примену препорука заштите здравља, безбедности, личне и приватности других у свакодневном раду у дигиталном окружењу.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ОБАВЕЗНИ ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
РАЧ УНА РСТВО	Оспособљавање да самостално развије идеју за решење проблема, да је представи (текстуално, дијаграмом програмом) и образложи Развијање техника учења кроз решавање проблема савладавање техника програмирања Оспособљавање да самостално или консултујући друге	коришћењем одговарајућег програмског језика и пратећег алата, решавају типове проблема познате из градива других предмета у којима се у поступку решавања прво изражава формула у општим бројевима а затим замењују конкретне вредности, при чему се задатак формулише тако да га програмом треба решити у општем случају, у случају који претпоставља већи број улазних променљивих односно разликовање више могућих сценарија и слично; и коришћењем одговарајућих алата и уз изражавање поступка обраде програмског коду, планирају и имплементирају обраду задатог скупа података, као и табеларну и графичку презентацију обрађених података	упознавање са изабраним алатом (у оквиру целе теме је потребно одредити се за један алат и одговарајући програмски језик који се у пракси примењују у научним односно статистичким израчунавањима) подсећање и упознавање с теоријском основом која се користи из других предмета обрада примера и задатака, од којих се неки могу узевати за оба исхода, као што је обрада резултата експеримената	На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе односно учења, планом рада и начинима оцењивања. <u>Облици наставе</u> Предмет се реализује кроз следеће облике наставе: теоријске основе у кратким цртама, кроз супутства за реализацију задатака, објашњења основних појмова, концепата, стратегија у циљу развијања поступности, препознавања и установљавања личних стратегија учења код ученика практичан рад у групама или индивидуално, индивидуализација је неопходна код конкретних задатака за проверу остварености исхода <u>Подела одељења на групе</u>

	особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема како би постигао тачност и прецизност решења.			Настава се реализује у групама (оквирно 15 ученика у групи). Годишњи фонд часова је 36. <u>Место реализације наставе</u> Часови се реализују у кабинету за информатику- дигиталној учионици <u>Препоруке за реализацију наставе</u> Пројектни задатак из области програмирања или примене ИКТа: -Сложеност задатака треба да прати развојне карактеристике узраста и предзнања са којим долазе у осми разред. -За примере проблеме бирати проблеме у којима се симулирају ситуације из предмета које изучавају у школи или реалних ситуација из живота. -Инсистирати на прецизности у анализи, провери исправности и нагласити значај исправљања грешака приликом израде задатка. <u>Оцењивање</u> Вредновање остварености исхода вршити кроз: праћење и оцена остварености исхода у стицању знања (40%- 50%) праћење и оцена развоја вештина при изради практичног рада ученика и активност на часу (30-40%) пројектни задатак (20-30%) <u>Оцењивање</u>
ИКТ	-Оспособљавање ученика да бира и примени најприкладнију технологију зависно од задатка, области у којој примењује или проблему који решава -Развијање критичког мишљења, креативности и оспособљавање за различите примене рачунарске, информационе и комуникационе технологије	-реализује креативне пројекте који укључују избор, коришћење и комбиновање више апликација (пожељно на низу уређаја) да би досегли изазовне циљеве укључујући прикупљање и анализу података и задовољавање потреба познатих корисника -креира, поново користи, ревидира и проналази нову намену дигиталним продукцима намењеним познатој публици - дизајнира, развија, објављује и представља радове помоћу информационо-комуникационе технологије примењујући сарадничке активности	-учествује, у тиму, у идентификовању неког проблема из свакодневног живота, стварању програма из његово решавање, документовању рада и његовом представљању	Пројектни задатак из области програмирања или примене ИКТа: -Сложеност задатака треба да прати развојне карактеристике узраста и предзнања са којим долазе у осми разред. -За примере проблеме бирати проблеме у којима се симулирају ситуације из предмета које изучавају у школи или реалних ситуација из живота. -Инсистирати на прецизности у анализи, провери исправности и нагласити значај исправљања грешака приликом израде задатка. <u>Оцењивање</u> Вредновање остварености исхода вршити кроз: праћење и оцена остварености исхода у стицању знања (40%- 50%) праћење и оцена развоја вештина при изради практичног рада ученика и активност на часу (30-40%) пројектни задатак (20-30%) <u>Оцењивање</u>

	-Оспособљавање ученика да користи различите изворе			Вредновање остварености исхода вршити кроз:
	информација и има критички однос према њима, да барата информацијама, да одваја битно од небитног, да процењује исправност извора и употреби их на ефикасан начин - Оспособљавање за рад у пару или тиму, како да са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања, и преговара у тиму о њеној еализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.			праћење остварености исхода у стицању знања (40%- 50%) праћење развоја вештина при изради практичног рада ученика и активност на часу (30-40%) пројектни задатак (20-30%) <u>Оквирни број часова по темама</u> Информатика (75% часова) ИКТ и Дигитална писменост (25% часова)

	- Оспособљавање за тумачење и разликовање података и информација кроз табеларно, графичко, текстуално приказивање, проналажење			
	примене, повезивање са претходним знањем из других предмета -Развијање интересовања за стицање потребних знања и развој вештина које би употребио за даље образовање и професионалну оријентацију			
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	-Развијање ставова одговорне комуникације и сарадње у дигиталном окружењу -Оспособљавање за одговорну	-користи различите врсте технологије на сигуран, етички, одговоран и безбедан начин, водећи рачуна о онлајн идентитету и приватности; -препознаје непримерени садржај и/или нежељене контакте и штити се од њих -активно учествује у спречавању електронског насиља и непримерене употребе ИКТ-а	-поступци и добра правила за представљање на мрежи -ауторска права и симболи који представљају лиценцу -заштита здравља	

	примену препорука заштите здравља, безбедности, личне и приватности других у свакодневном раду у дигиталном окружењу		

Начин остваривања програма : Садржаји ће се реализовати применом демонстрационе методе, методе учења. Најзаступљенији облик рада биће фронтални облик рада. Наставне активности ће бити дизајниране у складу са моделом за интеграцију технологије у процес учења. Инсистираће се на функционализацији стечених знања у виду производње дигиталних материјала. Развијаће се вештине решавања проблема. Техничка знања ће се стицати кроз конструкцију знања из области информатике и рачунарства.

Наставни предмет: Техника и технологија

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

8. РАЗРЕД

ФОНД ЧАСОВА		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА:	ОБРАДА	25
Недељно:	2		ОСТАЛО	43
Годишње:	68		СВЕГА	68

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ПО ТЕМАМА

Р. бр. теме	НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ТИП ЧАСА		
		ОБРАДА	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ	УКУПНО
	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	0	6
	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	6	12	18
	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	8	12	20
	САОБРАЋАЈ	3	3	6
	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	2	16	18

Циљ учења *Технике и технологије* је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Тема	Бр. часова	Наставни садржаји	Корелација	Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику. Електрична инсталација-опасност и мере заштите. Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност. Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике.	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост	– процени значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу; – анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања прве помоћи; – образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству; – повеже професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима;
САОБРАЋАЈ	6	Саобраћајна средства на електропогон – врсте и карактеристике. Хибридна возила. Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. Основи телекомуникација.	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост	– упореди карактеристике електричних и хибридних саобраћајних средстава са конвенционалним; – разуме значај електричних и електронских уређаја у саобраћајним средствима; – користи доступне телекомуникационе уређаје и сервисе;

ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	18	Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. Основни симболи у електротехници. Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола. Израда и управљање електромеханичким моделом.	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост	– користи доступне телекомуникационе уређаје и сервисе; – класификује компоненте ИКТ уређаја према намени; – процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ;
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	20	Електроенергетски систем. Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Обновљиви извори електричне енергије. Електроинсталациони материјал и прибор. Кућне електричне инсталације. Састављање електричних кола Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром. Електричне машине. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. Основни електронике.	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост	– објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; – анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; – разликује елементе кућне електричне инсталације; – повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; – користи мултиметар; – анализира карактеристик машина и повезује их са њиховом употребом; – класификује електронске компоненте на основу намене;
КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	18	Моделовање електричних машина и уређаја. Огледи са електропанелима. Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара.	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост	– класификује електронске компоненте на основу намене;

		Израда и коришћење једноставног школског робота управљаним вештачком интелигенцијом. Рад на пројекту: – израда производа/модела; – управљање моделом; – представљање производа/модела.		– аргументује значај рециклаже електронских компоненти; – самостално/тимски истражује и осмишљава пројекат; – креира документацију, развије и представи бизнис план производа; – састави производ према осмишљеном решењу; – састави и управља једноставним школским роботом уз примену вештачке интелигенције; – представи решење готовог производа/модела; – процењује свој рад и рад других и предлаже унапређење реализованог пројекта.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет *Техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Програм наставе и учења за осми разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *Техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање*.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Настава се не планира према структури уџбеника, јер ученици не треба да уче лекције по реду, већ да истражују

учбеник као један од извора података и информација како би развијали међупредметне компетенције. Поред учбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у осмом разреду долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у претходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја.

Животно и радно окружење

У области животно и радно окружење, обрађују се садржаји првенствено везани за електротехнику, рачунарство и мехатронику. Уз помоћ различитих медија потребно је, у најкраћим цртама, приказати развој ових грана технике као и њихову међусобну повезаност. Путем примера навести ученике да анализирају утицај развоја наведених области на савремен начин живота. Указати на доприносе српских научника у развоју електротехнике и телекомуникација. Правилну употребу електричних апарата и уређаја у домаћинству треба представити ученицима што је могуће више на практичним примерима користећи доступна наставна средства и мултимедије, са посебним акцентом на уштеду енергије. Објаснити разреде енергетске ефикасности електричних уређаја на основу којих ученик може извршити поређење електричних уређаја према ефикасности. Навести значај примене енергетски ефикасних уређаја са аспекта екологије и економије. Посебно анализирати могуће опасности које се могу десити приликом коришћења електричних апарата и уређаја и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за њихово коришћење. Навести поступке деловања приликом струјног удара. За избор наставка школовања и будућег занимања потребно је навести ученицима значај занимања из области електротехнике са примерима из свог животног окружења.

Препоручени број часова за реализацију ове области је 6.

Саобраћај

Преглед карактеристика класичних саобраћајних средстава треба заокружити електронским подсистемима, као и конструкцијама и функцијама средстава на електрични погон и хибридни возила. Препоручује се да ученици самостално, путем доступних извора знања, истраже предности и недостатке возила на електрични и хибридни погон и упореде их са конвенционалним возилима. У ову сврху могуће је користити различите наставне методе (методу пројектне наставе, проблемску, истраживачки рад).

Путем мултимедија приказати електрични и електронски систем код саобраћајних средстава (путничка возила, мопеди). Елементе система (уређаје за производњу и акумулацију електричне енергије, електропокретач, уређај за паљење радне смеше, уређаје за сигнализацију) повезати са претходним знањем ученика о погонским машинама (моторима). Посебно обратити пажњу на намену електронских уређаја (електронско убризгавање, сензори за кретање) Осврнути се и на потребу исправности ових уређаја за безбедно учествовање у саобраћају.

Преношење података на даљину чини посебан сегмент саобраћаја. Потребно је ученицима приближити телекомуникациону технологију и указати на убрзани развој телекомуникационих система и њихов утицај на живот. У овом сегменту обрадити пренос информација путем аудиовизуелних средстава (радио и телевизија), мобилне телефоније, GPS система, рачунарских и бежичних мрежа. Према могућностима и опреми, у овом делу искористити доступне уређаје (мобилне телефоне, таблете, рачунаре) и практично остварити међусобну комуникацију путем њих, користећи интернет сервисе (електронску пошту, видео конференције, кратке поруке) или мобилне апликације (Viber, WhatsApp).

Препоручени број часова за реализацију ове области је 6.

Техничка и дигитална писменост

Упознати ученике са основним симболима и ознакама које се користе у електричним шемама и оспособити их за њихово цртање. Приликом реализације ове активности користити једноставне шеме. Демонстрирати рад са софтвером за симулацију рада електричних кола примереним узрасту и предзнањима ученика. Креирати вежбу у оквиру које ученици цртају електричну шему и користе рачунарску симулацију за приказ њеног функционисања. Уколико материјално-техничке могућности дозвољавају, ученици потом састављају електричну шему на радном столу и демонстрирају њен рад. Можете користити аналогне и дигиталне компоненте.

Осмислити вежбе у којима ће ученици саставити и управљати електромеханичким моделима користећи ИКТ и интерфејс. Сложеност модела прилагодити условима и опреми са којом школа располаже. Комбиновати знања и вештине из програмирања која ученици поседују са појашњењем функција и начина рада појединих елемената модела. Уколико ученици раде са различитим моделима предвидети време за представљање појединачних решења у одељењу.

У најкраћим цртама упознати ученике са могућностима управљања процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ-а (Internet of Things – интернет ствари).

Оспособити ученике да правилно читају и тумаче карактеристике компоненти ИКТ уређаја. Демонстрирати њихов изглед и рад у складу са условима у школи. Осмислити активности у којима ученици самостално или групно учествују са циљем истраживања карактеристика нпр. рачунарских компоненти потребних за реализацију одређеног захтева/посла (играње одређене игре, рад са одређеним софтвером и сл.). У оквиру ове активности предвидети коришћење интернета и креирање/обликовање спецификације опреме од стране ученика поштујући основе пословне комуникације и е-кореспонденције.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 18.

Ресурси и производња

На почетку изучавања ове области упознати ученике, на информативном нивоу, са електроенергетским системом наше земље. Шта га чини, које су потребе за електричном енергијом, а који потенцијали за производњу којима располажемо.

Производњу, трансформацију и пренос електричне енергије објаснити уз помоћ мултимедије. У најкраћим цртама објаснити хидроелектране, термоелектране и нуклеарне електране, значај трансформисања електричне енергије у трансформаторским станицама, као и пренос електричне енергије далеководима и нисконапонском електричном мрежом, од произвођача до потрошача.

Садржаје у овој области, који су директно везани за живот и дело нашег научника Николе Тесле, увек посебно истаћи и нагласити.

Када је у питању производња електричне енергије, део садржаја посветити обновљивим изворима електричне енергије. Ту се пре свега мисли на: соларне електране, ветроелектране (аероелектране), геотермалне електране, електране на биомасу, мини хидроелектране и постројења за сагоревање комуналног отпада. Ове садржаје реализовати уз помоћ одговарајуће мултимедије. Са ученицима анализирати значај и предности производње и коришћења обновљивих извора електричне енергије са аспекта заштите животне средине.

Уз помоћ узорака електроинсталационог материјала, као очигледног наставног средства, или цртежа и мултимедије, објаснити ученицима својства и примену електроинсталационог материјала (проводници, изолатори, инсталационе цеви и кутије, сијалична грла и сијалице, прекидачи, утичнице, утикачи, осигурачи, електрично бројило, укупни сат).

Уз помоћ одговарајућих шема и узорака склоплених струјних кола, објаснити ученицима, основна струјна кола кућне електричне инсталације (струјно коло прикључнице са уземљењем, сијалице са једнополним, серијским и наизменичним прекидачем). Тражити од ученика да у свесци нацртају шеме поменутих струјних кола.

Објаснити ученицима упрошћену шему и главне карактеристике трофазне електричне инсталације. При објашњавању користити електричну шему трофазне струје приказану на основи једног мањег стана.

Конструкторско моделовање

Ова област је сложенија јер се у њој по вертикали повезују садржаји како претходних разреда тако и осмог разреда. У овом делу програма ученици кроз практичан рад примењују претходно стечена знања и вештине кроз моделовање електричних машина и уређаја. То је неопходно пошто се та знања и вештине појављују и у реализацији делова пројекта.

У овом разреду треба заокружити целину о обновљивим изворима енергије. С обзиром да је у претходним разредима било речи о механичким и топлотним претварачима енергије у осмом разреду тежиште је на електричној енергији. Моделе који користе обновљиве изворе енергије ученици могу моделовати на различите начине. Један од начина је извођење огледа са електропанелима. У ту сврху довољно је радити на мањој плочи електропанела и помоћу мултиметара (унимера) мерити промене у зависности од количине светла. У оквиру пројекта могуће је израдити модел ветрогенератора.

Са интерфејсом ученици су се упознали на нивоу „црне кутије“ (black box). Практично приказати како функционише интерфејс да би, у каснијој фази, могли применити стечена знања на неком пројекту. Ученике треба упознати са основним деловима интерфејса: напајање, улази и излази.

Када је пројекат реализован, ученици представљају резултате до којих су дошли. При томе треба омогућити да се самопроценом сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума развије размена ставова и мишљења. Да би унапредили процес рада на пројекту треба подстицати употребу електронске кореспонденције. Исто тако треба реализовати активности које се односе на одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела приликом представљања производа/модела.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 18.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

СТАНДАРДИ ОБРАЗОВНИХ ПОСТИГНУЋА

Назив наставне теме	Стандарди образовних постигнућа по нивоима		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
-Животно и радно окрућење - Саобраћај -Техничка и дигиталана писменост -Ресурси и прозводња - Конструкторско моделовање	ТЕХ.ОО.С.1.7. Објашњавају начине производње, трансформацију и пренос електричне енергије. ТЕХ.ОО.С.2.4. Састављају и симулирају рад једноставних	– ТЕХ.ОО.С.1.2. Користе стечена знања из електротехнике, рачунарства и мехатронике за анализу и одабир дигиталних и техничких уређаја. ТЕХ.ОО.С.3.1. Користе стечена знања за	ТЕХ.ОО.С.2.5. Анализирају примере примене вештачке интелигенције претрагом интернета и других расположивих ресурса. ТЕХ.ОО.С.3.5. Иницирају и

	електричних шема ради провере стечених знања о електричним инсталацијама и повезивању саставних електричних елемената	идентификовање кvara на једноставним кућним уређајима и инсталацијама. ТЕХ.ОО.С.1.5. Анализирају да ли је коришћење одређене технике и технологије у складу са принципима очувања животне средине.	учествују у активностима рециклаже и заштите животне средине у локалној заједници.

Наставни предмет: Ликовна култура

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

предмета ликовна култура 8. разреда за период 2026-2030. године

Напомена: Све евентуалне корекције програма наставе и учења ликовне културе биће праћене и евидентирани кроз месечне планове и дневне припреме или на неки други одговарајући начин у складу са природом корекције.

Програм је израђен према одредбама чланова 60. и 61. ЗОСОВ-а (88/2017) и члана 26/а Закона о основном образовању и васпитању (Просветни гласник бр. 9. од 30. октобра 2017, стране 85-88)

Циљеви основног образовања и васпитања

ЗОСОВ

Члан 21.

Основни циљеви основног образовања и васпитања јесу:

обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;

обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;

развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња; континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;

развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;

пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
 развијање кључних компетенција за целоживотно учење и међупредметних компетенција у складу са развојем савремене науке и технологије;
 развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
 оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
 развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
 развијање позитивних људских вредности;
 развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
 развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
 развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
 повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
 повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

Циљ наставе и учења *ликовне културе* је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

о –обрада новог градива- вежбање
у- утврђивање

Часови су подељени на часове обраде, вежбања, и утврђивања, али је, због специфичности предмета, већина часовакомбинована.

Предметни исходи	Стандарди	Компетенција је Опште међупредметне	Назив теме /садржај	Кључни појмови садржаја	Начини и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начин провере остварености исхода

		компетенције				
бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; примењује знања елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; користи, сам или сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад;	Основни ниво ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне меди-је, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности ЛК.1.1.2. изводи одводимензионалне и тродимензионалне радове ЛК. 1.1.3. описује свој рад и радове других	Рад с подацима и информацијама Решавање проблема Сарадња Компетенција изучење Естетичка компетенција Комуникац	КОМПОЗИЦИЈА (7о+8в+1у =16) Композиција Принципи компоновања (ритам, контраст, равнотежа, јединство, хармонија, доминанта); врсте композиција (пирамидална, вертикална, хоризонтална, дијагонална, овална, спирална, слободна)	Композиција Елементи композиције Принципи компоновања Пропорције Простор Склад Естетика Дизајн Рециклажа	Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би се приближио основним појмовима простора, ликовних елемената, принципа компоновања и различитих врста композиција. Радом на тексту и путем визуелних примера из	<i>Формативно, свакодневно оцењивање ученика</i> <i>Индивидуални рад ученика</i> <i>Мапа радова ученика</i> <i>Практични рад</i> <i>Усмена провера</i> <i>Индивидуална естетска анализа</i> <i>Естетска анализа кроз дискусију</i> <i>Процењивање рада у пару и у</i>
– представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; - користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела	(нпр. исказује ијасак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље,	Одговоран однос према околини			учбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке и током разматрају могуће идеје за реализацију ликовних задатака. Наставник још путем туторијала на YouTube-у ученике	<i>групи</i> <i>Самоевалуација и евалуација на крају месеца и појединих часова</i> <i>Домаћи задатак</i> <i>Сумативно оцењивање</i>

	уметничка радионица...) средњи ниво ЛК.2.1.2. образлаже свој ради радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) 2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт напредни ниво ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства материјал, тех-нику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципмли садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и				упознаје са различитим ликовним техникама. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Поред	

	принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе да би проширио своја знања из уметности				ових најчешће примењиваних метода рада, наставник ученике упућује на одговоран однос према средини у којој живе и раде, па у складу са тим подстиче их да дају свој допринос активним планирањем пројектне наставе усмерене ка естетском уређењу просторија школе и школског дворишта. Ученицима ће бити омогућен и додатни рад код куће, а материјале за домаће ликовне задатке имаће прилику да виде на Google classroom.	
разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих епоха свога краја прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке из визуелне информације разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих епоха свога краја	Основни ниво ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, радионица.	Рад подацима и информацијама Решавање проблема Сарадња Компетенција за учење Естетичка компетенција	НАСЛЕЂЕ (60+3в+1у=10) Културна баштина (значај, заштита и промоција наслеђа). Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и у свету. Моје место, мој крај	Теме Мотиви Ангажована уметност Наслеђе Промоција	Доминантан циљ ове области јесте да ученике упозна са светским и националним културним наслеђем, као и са савременим средствима ликовног израза и приближи им уметност њиховог краја. У те сврхе, наставник поред наставних метода и дидактичких средстава који су горе наведени користи демонстрације	<i>Формативно, свакодневно оцењивање ученика</i> <i>Индивидуални рад ученика</i> <i>Мапа радова ученика</i> <i>Практични рад</i> <i>Усмена провера</i> <i>Индивидуална анализа</i> <i>Естетска анализа кроз</i>

прави, самостално или у тиму, презентације одабраним темама	ЛК. 1.3.1. описује оразлике које уочава на уметничким радо-	Комуникац			дискусију Процењивање
повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације	вима изија различитих земаља, култура и периода ЛК. 1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечени учењем визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...) средњи ниво 1.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историј-ски и друштвени контекст 2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и	Одговоран однос према околини Предузимљивост оријентација краја). ка предузет уништву	Институције културе, значајни споменици и ликовни ствараоци Западне Србије. Уметничко наслеђе (савремено уметничко стваралаштво нашег краја). Презентација Презентовање тема из ликовне уметности путем PowerPoint-a.	употребе савремених техничких средстава у уметничком изразу. Организује посете галерији музеју, Уметничкој школи и УВУУ како би ученици прве руке добили информације о савременом ликовном стваралаштву, али и стваралаштву претходних периода. Битно је код ученика развити могућност разумевања утицаја друштвених околности на резултате уметничких израза. Ученике би требало усмерити ка истраживачком раду и пројектној настави, у циљу промоције културне баштине свог краја.	рада у пару и у групи <i>Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова</i> <i>Домаћи задатак</i> <i>Сумативно оцењивање</i>

	савремених медија, техника и материјала визуелних уметности напредни ниво ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима					
	други ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у Односу на време настанка и према културној Припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)					

	ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности					
идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука	Основни ниво ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где позитивне поруке одабраном ликовном техником	Рад подацима и информацијама	КОМУНИКАЦИЈА (50+3в=8) Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности свакодневном животу).	Визуелне поруке Тема Мотив Знак Симбол Метафора Персонификација Алегорија Хералдика	Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио различите начине визуелне комуникације. Радом на тексту и путем визуелних примера из уџбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке и разматрају могуће идеје зарада у пару и у реализацију ликовних задатака. Наставник још путем туторијала на YouTube-у ученике	Формативно, свакодневно оцењивање ученика Индивидуални рад ученика Мапа радова ученика Практични рад Усмена провера Индивидуална естетска анализа Естетска анализа кроз дискусију Процењивање Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова
изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном техником	ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где позитивне поруке одабраном ликовном техником	Решавање проблема				
разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха	ЛК.1.3.2. зна да и наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечени учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...)	Сарадња				
учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и/или уметност и технологију;	средњи ниво 2.1.1. познаје и	Компетенција за учење				
		Естетичка компетенција				
		Комуникац				
		Одговоран однос према околини				
		Предузи				

	користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности напредни ниво ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принцип и садржаја на свом раду и на радовима других ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, об- лик...) из визуелних уметности (примерене	мљивост и оријентац-ија ка предузетништву		упознаје са различитим ликовним техникама. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Ученици добијају практичне задатке у којима повезујући текстуалне и визуелне информације презентују резултате свог тимског рада. Ученицима ће бити омогућен и додатни рад код куће, а материјале за домаће ликовне задатке имаће прилику да виде на Google classroom.	<i>Домаћи задатак</i> <i>Сумативно оцењивање</i>

	узрасту и садржају) када образлаже свој					

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:
просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања,)
што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Шта пратимо		Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
Степен остварености циљева прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета;	Процењују се: вештине иликовног изражавања и разумевања, примена вредновања научелних поступака процедура; са различитим врстама ликовних материјала и рад на различитим врстама ликовних задатака; уметничко	ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	Формативно оцењивање: бележење активности ученика на часу у табелу евиденције	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године
		ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	Комисија ученика и наставника	Учесталост јављања на часу по месецима	Пресек стања по полугодишту
		ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	Усмено одговарање	Свеобухватност одговора Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби, или жељи ученика

	изражавање; вештине, руковање прибором, алатом технологијама и извођење радних задатака.	програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа и посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4); ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);			
			Практичан рад	Оцена се одређује кроз естетску анализу наставника и ученика заједно, неретко учешћем и осталих ученика у разреду. Рад који у потпуности задовољава естетске критеријуме у складу са ликовним задацима (оцена 5) Углавном задовољава и види се уложени труд (оцена 4) Делимично задовољава – испод прага могућности ученика (оцена 3) Мала количина уложеног труда (оцена 2) Нимало уложеног труда (оцена 1)	Након реализације наставне јединице
			Свеска из ликовне културе	Потпун садржај наставних јединица уз визуелно уобличавање садржаја (оцена 5) Потпун садржај наставних јединица без визуелног уобличавања садржаја (оцена 4) Свеске са непотпуним садржајем се не узимају у разматрање	На крају наставне године, по жељи ученика (није обавезна)
		ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа,	Бодовање активности везаних за посете културним догађајима	Усмени извештај о посети галерији, музеју, позоришту или другој културној манифестацији поткрепљен доказима (краћим рефератом у свесци, каталогом, фотографијама...), уз смислено излагање доноси ученику 15 бодова.	Током школске године (зависи од активности ученика)

		односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);		30 бодова је оцена 5	
		Недовољан (1) добија ученикојој: – знања која је остварио нису ниву препознавања и не показује способност репродукције и примене; – не изводи закључке који сезаснивају на подацима; – критички не расуђује;	Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)	Сарадња у групи (сви чланови су укључени) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група	По потреби
Ангажовање ученика у настави	одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима	– показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања (5) – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања (4) – показује делимични степен активности и ангажовања (3) – показује мањи степен активности и ангажовања (2)	Вођење евиденције од стране наставника о: -Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) -Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима -Посета културно-	-Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано -Учесталост јављања и активност по месецима -Учествује, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада -Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда панова, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...)	Пресек стања по тромесечјима
		– не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање (1)	историјским институцијама и догађајима	-Спреман је да помогне другима	

			-Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда паноя, ППТ, различитих врста излагања	-Иницијатива и квалитет продукта	

Наставни предмет: Музичка култура

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

МУЗИЧКА КУЛТУРА

8. РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Време трајања програма: шк. 2026/2030.године

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 34

Недељни фонд часова: 1

Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетку перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

р.бр.	НАСТАВНА ТЕМА/ОБЛАСТ	ФИНД ЧАСОВА			
		обрада	утврђ.	остало	свега
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	5	2	/	7
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	3	1	/	4
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	8	2	/	10
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	8	2	/	10
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (тема се реализује у оквиру сваког часа)	2	1	/	3
	укупно	26	8	/	34

Кључни појмови: романтизам, Програмска и апсолутна музика, соло песма, клавирска минијатура, музичко-сценска дела, савремено доба, музички жанрови.

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И
1. 2. 3. 4.	повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у романтизму, импресионизму и савременом добу; препознаје националне игре у делима уметничке музике; – наведе изражајна средстава	ЧОВЕК И МУЗИКА (7)	Романтизам Програмска и апсолутна музика Соло песма Клавирска минијатура Националне и стилизоване игре (полка, мазурка, чардаш, казачок, сиртаки, валцер, танго...) Музичко-сценска дела Сметана, Дворжак,	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу	користити мултимедијалне садржаје; -упућивати ученика на проналажење додатних извора знања ради израде реферата и кратких излагања бирати одабране композиције које трајањем и садржајем
5. 6. 7.	музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба; разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба; идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба; идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба;		Шопен, Лист, Шуберт, Шуман, Паганини, Верди, Пучини, Росини, Чајковски, Бородин, Мусоргски, Мокрањец Импресионизам Равел, Дебиси Савремено доба Жанрови: Џез, популарна музика, апстрактна музика. Импровизација (појам) Стравински, Прокофјев, Коњовић, Константин Бабић, Вера Миланковић	9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција	одговарају узрасту наставу реализовати тако да ученици долазе до информација о инструменту путем непосредног искуства (слушање и опажање) примена индивидуализоване наставе - примена демонстративне, дијалогске и текстуалне методе

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости)

Информатика и рачунарство (ИКТ, Дигитална писменост)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Комуникација, Наслеђе)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима	слушају, износе мишљење, учествују у разговору, постављају и одговарају на питања, вреднују заједно са наставником

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
8.	– препозна врсту дувачких инструмента по		• Дувачки инструменти	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација	-користити мултимедијалне садржаје; - применити различите методе и облике
9.	изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код дувачких инструмената;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ (4)		3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	и рада -долазак до информација о инструменту путем непосредног искуства (слушање и опажање) -народне инструменте повезати са народном песмом одређеног краја - начин реализације часова прилагодити датом историјском периоду (игра улога, радионице, игровне активности) - радити на остваривању квалитетне комуникације у циљу развоја музичког укуса и интересовања ученика

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Комуникација)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима	слушају, износе мишљење, свирају, постављају и одговарају на питања, вреднују своје и свирање других заједно са наставником

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
10. 11.	– препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ (10)	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике романтизма, импресионизма и савременог доба. Слушање вокалних, вокално-инструменталних и инструменалних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња	-користити мултимедијалне садржаје; -бирати пригодне музичке примере прилагођене узрасту и интересовању ученика -радити на остваривању квалитетне комуникације у циљу развоја музичког укуса и интересовања ученика
	уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената;		☐	7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 10.Естетичка компетенција	-упућивати ученика на проналажње додатних извора знања ради израде реферата, панона и кратких записа

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Историја (Основи проучавања прошлости)

Информатика и рачунарство (ИКТ, Дигитална писменост)

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Композиција, Наслеђе, Комуникација)

Музичка култура (све области)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима	слушају, износе мишљење, свирају, постављају и одговарају на питања, вреднују своје и свирање других заједно са наставником

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
12. 13. 14.	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (10)	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у мешовитим тактовима (7/8, 5/8) по слуху. Певање песама у комбинацији са плесним покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рада с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос	-користити мултимедијалне садржаје; - применити демонстративну методу и методу рада на тексту у стицању нових знања - примењивати кооперативно учење - повезивати покрет и певање извођењем
15.	заједничком музицирању; се понаша у складу са правилима музичког бонтона у		☐ примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и	према здрављу 10.Естетичка компетенција	различитих врста музичких игара

16.	различитим музичким приликама; критички просуђује утицај музике на здравље;		мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике романтизма, импресионизма и савременог доба.	11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Српски језик (Књижевност)

Ликовна култура (Комуникација, Композиција)

Музичка култура (све области)

Физичко и здравствено васпитање (Плес и ритам)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира ; свира и пева; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима	слушају, износе мишљење, свирају, певају, увежбавају, сарађују, вреднују своје и свирање других заједно са наставником

р.бр.	ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
17.	користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом;	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (3)	Импровизација Креирање покрета уз музику коју ученици изводе.	1.Компетенција за целоживотно учење	-избор најупечатљивијих музичких примера - примена ИКТ; упућивање ученика на коришћење интернета, е-уџбеника... - ученици планиране стваралачке задатке реализују по слуху уз запис
18.	учествује у креирању и реализацији школских		Креирање ритмичке пратње.	2.Комуникација	
19.			Реконструкција музичких догађаја у стилу романтизма, импресионизма и	4.Дигитална компетенција	
	приредби,		☐ савремене музике. Израда дувачких	5.Решавање проблема	-постављање ученика у различите ситуације
				6.Сарадња	
				7.Одговорно учешће у демократском друштву	
				8.Одговоран однос према здрављу	евалуације и самоевалуације;
				9.Одговоран однос према околини	

20.	догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност);		инструмената од доступних материјала.	10.Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.	-одабир информација које су у служби разумевања света музике

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Српски језик (Књижевност, Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама

-ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.)

Информатика и рачунарство (ИКТ, Пројектни задаци)

Ликовна култура (Композиција, Комуникација)

Музичка култура (све области)

Физичко и здравствено васпитање (Моторичке вештине, Плес и ритмика)

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
планира, припрема материјале, бира ; свира и пева; мотивише; мотивише ученике да учествују у школским и ваншколским активностима упућује ученике да проналазе различите изворе знања вреднује заједно са ученицима	слушају, износе мишљење, свирају, певају, увежбавају, сарађују, креирају нове музичке садржаје на основу задатог, пажљиво прате и уче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе, вреднују своје и свирање других заједно са наставником

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАЗВНИ СТАНДАРДИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености МК.1.1.2.опише основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота

МУЗИЧКИ	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености
ИНСТРУМЕНТИ	МК.1.1.2.опише основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота МК.3.1.1.зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела МК.3.1.2.разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика му- зичког фолклора МК.3.1.3.критички и аргументовано образлаже свој суд МК.3.1.4.уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.2.1.музичке изражајне елементе МК.1.2.2.извођачки састав МК.1.2.3.музичке жанрове МК.1.2.4.српски музички фолклор МК.2.2.1.опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (нпр. узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре) МК.2.2.2.препозна структуру одређеног музичког жанра МК.3.2.1.структуралном и драматуршком димензијом звучног примера МК.3.2.2.жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера МК.3.2.3.контекстом настанка и применом различитих облика музичког фолклора
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.3.1.пева једноставне дечје, народне или популарне композиције МК.1.3.2.изводи једноставне дечје, народне или популарне композиције на бар једном инструменту МК.3.3.1.изводи разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (тема се реализује у оквиру свих часова)	МК.1.4.1.направи музичке инструменте користећи предмете из окружења МК.1.4.2.осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК.1.4.3.изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима МК.3.4.1.осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте МК.3.4.2.импровизује и/или компоњује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК.3.4.3.осмисли музику за школску представу, приредбу, перформанс

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање

ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ И КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА (Правилник о оцењивању)		Поступак праћења оцењивања	Инструменти за праћење напредовања	Време
	- Предмет Музичка култура:	-иницијална		
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода	Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који: – у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; – лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;	процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о степену ангажовања, уложеном труду, доприносу ученика за време групног рада, изради креативних задатака на одређену тему, раду на пројекту и личном напредовању у складу са музичким могућностима - заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцено и ангажовања од стране ученика - групни рад (посматрање	Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) -Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) -Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање	Белешке са часова Пресек стања на месечном нивоу Пресек стања по тромесечјима На крају школске године
Б) Ангажовање ученика у настави	Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;			
В) Самосталност у раду	решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; – у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; – већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; – у довољној мери критички расуђује; – показује делимични степен активности и ангажовања.			

	Оцену довољан (2) добија ученик који: – знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; – у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; – понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; – показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: – знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; – не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; – не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.	наставника, излагање група, процена осталих ученика) - рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) -вођење евиденције о учешћу ученика у ваннаставним активностима	резултата (пано, табела...)	

**НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ**

Препоручени начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: - просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака – избор композиција за слушање, ритмичке и мелодијске вежбе, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... - и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Наставници
Драган Петковић -професор музичке културе
Катарина Карић-професор музичке култур

Наставни предмет: Физичко и здравствено васпитање

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ ЗА 8. РАЗРЕД

Циљ и задаци предмета :

Циљ наставе физичког и здравственог васпитања је да својим разноврсним и систематским моторичким активностима, повезаним са осталим васпитно-образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика, развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Општи задаци су:

- Стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе физичког и здравственог васпитања сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе физичког и здравственог васпитања буду у пуној мери реализовани,
- Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела,
- Развој и усавршавање моторичких способности,
- Стицање моторичких умења, која су као садржаји утврђени програмом физичког и здравственог васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање,
- Усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког и здравственог васпитања дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја,
- Формирање морално-вољних квалитета личности,
- Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада,
- Стрицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.

Оперативн изадаци

- Усмерени развој основних моторичких способности: брзине, гипкости и координације;
- Стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког и здравственог васпитања;
- Примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичења и сл.);
- Задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл.;
- Естетско изражавање покретом и кретањима и доживљавање естетских вредности;
- Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Наставни садржај и остале активности у школи Физичког и здравственог васпитања се остварују у непосредној настави са ученицима. Акценат је стављен на активности ученика и начинима како да што више сами проналазе решења у интеракцији са наставником. Настава се одвија у школском дворишту и учионици уз помоћ реквизита који су на располагању.

Облици рада: Фронтални, индивидуално-фронтални, групни и индивидуални

Методичко - организационе форме рада: Врста или почетак, талас, станице, допунска вежба

Методе рада: живе речи, практичног вежбања, демонстрације, приказивања.

ИСХОДИ	ТЕМА	БР.ЧАС	НАСТАВНИ САДРЖАЈ	КОРЕЛАЦИЈА
Ученик разуме значај атлетике у смислу различитих облика кретања и промене брзине у свакодневници. Ученик кроз поступак обуке вежбама успева да повезује технику трчања различитих делова тела. Ученик разуме значај положаја тела при ниском старту, зна да опише значај и имплементира га на часовима. Ученик разуме и без проблема извршава штафетне промене у зонама предвиђеним за то. Ученик зна значај издржљивости, као једну од главних способности човека за крос трке. Зна вежбе за развој исте. Ученик уме да изведе технику скока увис и даљ, техникама увинуће и маказице, долази до крајњег циља кроз вежбе обуке, зна правила, мерење резултата пази на своју и безбедност осталих ученика. Ученик правилно изводи технику бацања кугле, успешно изводи клизећи корак и смену ногу.	А Т Л Е Т И К А	28	Усавршавање технике спринтерског трчања (рад ногу и руку, положај трупа и главе) Спринтерско трчање деоница до 60 м Штафетно трчање 4x60м Трчање на средњим дистанцама и кроса (ученице 800 м, ученици 1500 м) Скок у даљ – техником "увинуће" Скок у вис – техником „маказице" Бацање кугле – „О'Брајен“ варијанта технике (коришћење кугли тежине 3 кг и 4 кг)	Математика, физика, биологија, Информатика

Зна правила, мери резултат и пази на своју и безбедност осталих ученика.				
Кроз вежбе обуке, ученик успева да изведе колут напред и колут назад. Разуме значај вежбе и способности које се јављају у овој вежби. Ученик самостално ради летећи колут. Ученик уме да изведе став о шакама уз зид и асистенцију наставника, уз зид без асистенције наставника и без зида, али уз асистенцију наставника. Води рачуна о безбедности и разуме значај М.О.Ф.Р – ВРСТА или ПОЧЕТАК. Ученик успева самостално или уз помоћ олакшаних услова и наставника да изведе предмет странце у обе стране, разуме мотор. способ. које се јављају у овој вежби. Ученик успева да уради прескок згрчно и разножно, претходно савладавајући предвежбе уз помоћ наставника. Ученик изводи колут напред на разбоју уз асистенцију наставника. Ученица научене елементе са греде примењује, разуме и прави свој састав на греди	В Е Ж Б Е Н А С П Р А В А М А И Т Л У	22	Предмет упором странце у обе стране Два узастопна упора странце Став на глави уз асистенцију Став на шакама уз асистенцију Летећи колут са изразитијом фазом лета Став на шакама и колут напред (дечаци) Став на шакама и мост напред уз асистенцију (девојчице) Став на шакама у упору Мост из лежања на леђима Мост из заклона и усклон (девојчице) Њих у потпору предњихом упор до седа разножно саседом сносити и зањихом саскок. Из седа разножно за рукама колут напред до седа разножно пред рукама уз асистенцију Предножењем предмет странце упором и окрет за 180° до става на једној нози, другом заножити. Разношка и згрчка 120 цм уз удаљенију даску и усавршавање обе фазе лета.	Математика, физика, биологија, Информатика
Ученик правилно поставља тело у одбојкашки став и правилно се креће у ставу. Ученик правилно поставља руке и припрема тело за одигравање прстима и чекићем, разуме значај и повезује са применом у игри. Ученик зна разлику и примену у различитим типовима сервиса.	С П О Р Т С К Е	20	Основни ставови у нападу и одбрани Основни став у нападу са лоптом Основни став у одбрани-паралелни и дијагонали Техника пивотирања Одбијање лопте прстима, чекићем. Сервиси: школски, тенис, смеч Учење става Кретање у ставу Блокирање	Математика, физика, биологија, Информатика

Ученик изводи све врсте сервиса самостално. Ученик зна и разуме значај блокирања. Ученик примењује блокирање у задатим ситуацијама. Ученик разуме значај пријема сервиса и одигравања на другу лопту. Спроводи у дело задате елементе пријема и „дизања“ лопте. Ученик успешно смечира лопту после. Ученик зна правила одбојкашке игре: ротација, измена, тајм-аут, бројање резултата. Ученик разуме значај тестирања. Ученик испољава својих 100% при тестирању ради веродостојности резултата.	И Г Р Е		Ротације Пријем сервиса Одигравање на другу - „дизање“ Смечирање из игре Одбојкашка игра Учење правила	
Ученик разуме значај тестирања. Ученик испољава својих 100% при тестирању ради веродостојности резултата.	ТЕСТИ- РАЊЕ	10	ММС Телесна висина, телесна тежина ММС 4x10м ММС Лежање и сед, издржај у вису згибом ММС Скок у даљ из места, претклон у седу ММС Шатл ран –shuttle run	Математика, физика, биологија, Информатика
Ученик успева да изведе кретање уз ритам и мелодију. Ученик може да изведе прескок вијачом на различите начине; скоком, наскоком, корачном техником, уназад... Ученици „хватају ритам“ народних кола, повезују кораке са музиком, синхронизују се. Ученици разумеју значај корективних и превентивних вежби.	ОСТА- ЛЕ АКТИ- ВНО- СТИ	6	Естетско обликовање корака рад руку и комбинацији; Скокови: галоп, дечјим, мајјим, далековисоким и полкин корак Вијача: мајји скок и за напредније ученице далековисоки скок Лопта: бацања у чеоној и бочној равни, повезано са наученим поскоцима и скоковима. Замаси рукама Обруч: вртење обруча око руке; котрљање обруча по тлу повезано са поскоцима и скоковима. Плесови: „Моравац“ „Влашка игра“ Друштвени плес (варијација)	Математика, физика, биологија, Информатика

Ученици разумеју како настају деформитети и у начелу како настаје мишићни дисбаланс у телу.			Корективно-педагошки рад са ученицима смањених физичких способности, са телесним деформитетима и лошим држањем тела.	

Изборни предмет: Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Грађанско васпитање

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: први ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, развија самопоштовање, препознаје и изражава осећања на прихватљив начин, сарађује са вршњацима, поштује различитости и упознаје своја основна права и обавезе у школи и заједници. МОДУЛИ / ТЕМЕ: • Адаптација на школску средину • Лични идентитет и самопоштовање • Осећања и емоционални развој • Сарадња и другарство • Различитости и ненасилна комуникација • Дечја права и учешће у животу школе • Евалуација и самопроцена	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација; игра улога; демонстрација; пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор,	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољавање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива напредовање у односу на почетно стање. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године:

	КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: представи себе и своја интересовања; препозна своје особине, способности и потребе; искаже осећања на прихватљив начин; препозна и уважава осећања других; контролише неприхватљиве облике понашања; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима; успоставља и негује другарске односе; пажљиво слуша саговорника и износи своје мишљење; препознаје једноставне конфликтне ситуације и учествује у њиховом мирном решавању; препознаје основна права детета; учествује у активностима одељења и школе; процењује сопствени напредак.	интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика презентација резултата рада родитељима	Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње и толеранције; поштује правила рада и права других; показује иницијативу; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни производ)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: други ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која препознаје своје потребе и осећања, поштује себе и друге, уважава различитости, сарађује са вршњацима, познаје своја права и одговорности и активно учествује у животу одељења и школе. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Лични идентитет и самопоштовање Потребе, осећања и комуникација Толеранција и уважавање различитости Права и одговорности детета Сарадња и заједнички живот у одељењу Равноправност и поштовање других Грађански активизам и брига о заједници КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: представи себе и своја интересовања; препозна своје особине, способности и потребе; разликује потребе од жеље; препозна и искаже своја осећања на прихватљив начин; препозна и уважава осећања других; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима;	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација животних ситуација; игра улога; демонстрација; решавање проблема; пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати портфолио ученика ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати о деčјим правима, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољавање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива напредовање у односу на почетно стање. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се самостално, активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње, одговорности и толеранције; поштује правила рада и права других; показује иницијативу; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима;

	успоставља и негује другарске односе; пажљиво слуша саговорника, уважава туђе мишљење и износи своје; препознаје примере толеранције и нетолеранције; разуме повезаност права и одговорности; препознаје основна права детета; учествује у активностима одељења и школе; поштује договорена правила; показује емпатију и спремност да помогне другу.	презентација резултата рада родитељима	сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у комуникацији и сарадњи; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: трећи ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Припадност групи и идентитет Различитости и уважавање других Пријатељство и међусобни односи	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; симулација животних ситуација; игра улога;	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активно учешће у раду; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила; одговорност према задацима; комуникација и уважавање других; испољавање толеранције и емпатије; креативност и иницијатива

	Права, одговорности и правила Демократија у одељењу и школи Решавање сукоба и сарадња Такмичење и фер-плеј Хуманост, солидарност и грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: искаже осећања на прихватљив начин; препозна и уважава осећања других; сарађује са вршњацима у пару и групи; прихвата различитости међу људима; пажљиво слуша саговорника и износи своје мишљење; препознаје конфликтне ситуације и учествује у њиховом мирном решавању; препознаје основна права детета; успоставља, гради и негује пријатељске односе; препознаје искључивање и неправедно поступање и реагује на примерен начин; поштује договорена правила и прихвата одговорност за своје поступке; учествује у доношењу одлука у одељењу; сарађује у групном раду и заједничким активностима; разликује такмичење од сарадње и поштује правила фер-плеја;	решавања проблема демонстрација; пројектна настава; истраживачка; кооперативно учење ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије, илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: плакати, панои, презентације, изложбе ученичких радова, портфолио ученика, презентација резултата рада родитељима, акције у школи	напредовање у односу на почетно стање. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; показује висок степен сарадње и толеранције и одговорности; поштује правила рада и права других; показује иницијативу; аргументовано износи ставове и активно доприноси заједничком раду; примењује научено у свакодневним ситуацијама. Добар редовно учествује у активностима; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; успешно извршава већину задатака уз повремену подршку наставника. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе;

	показује солидарност, емпатију и спремност да помогне другима; учествује у планирању и реализацији заједничких активности и акција.		показује напредак у сарадњи и комуникацији; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: изборни предмет РАЗРЕД: четврти ФОНД ЧАСОВА: Недељно: 1 Годишње: 36	ЦИЉ: Подстицање развоја личности која је одговорна према себи и другима, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Дечја права и одговорности Различитости равноправност и толеранција Правда и одговорност Комуникација и решавање сукоба Сарадња и тимски рад Грађанско учешће и заступање интереса Међузависност људи и природе Заштита животне средине и живих бића КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да:	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Облици: фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад; тимски рад. Методе: радионице; разговор; дискусија; дебата; игра улога; мини истраживања; решавање проблема; пројектна настава ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар, пројектор, интернет садржај, презентације, едукативни видео-садржаји, радни листови, фотографије,	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: ангажовање на часу; сарадња са вршњацима; поштовање договорених правила рада; комуникација и аргументовање ставова; одговорност у извршавању задатака; креативност и иницијатива; учешће у тимском раду и акцијама. ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно и редовно учествује у свим активностима; самостално износи мишљење и аргументује ставове;

	Препозна и објасни основна дечија права и одговорност; препозна примере поштовања и кршења дечјих права; разликује права, дужности и одговорности; уважава различитости; препозна и критички разматра предрасуде; аргументовано износи своје мишљење; преговара и учествује у мирном решавању сукоба; сарађује у групном раду; заступа своје интересе поштујући интересе других; препознаје међузависност људи и природе; одговорно се односи према биљкама, животињама и животној средини; учествује у планирању и реализацији заједничких акција.	илустрације, плакати ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: рекламни штанд о дечјим правима, плакати, панои, презентације, еколошке и хуманитарне акције, изложбе радова, портфолио ученика.	показује висок степен сарадње и толеранције; поштује правила рада и права других; испољава иницијативу, одговорност и креативност; активно учествује у планирању и реализацији заједничких акција. Добар редовно учествује у активностима; износи своје мишљење уз повремену подршку наставника; сарађује са вршњацима и поштује договорена правила; показује одговорност у извршавању задатака; учествује у групном раду и заједничким активностима. Задовољава учествује у активностима уз подстицај наставника; делимично остварује предвиђене исходе; повремено сарађује са вршњацима; уз подршку поштује правила рада и извршава задатке; показује напредак у односу на почетно стање.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: VII ФОНД ЧАСОВА: - Недељно: 1 - Годишње: 36	ЦИЉ: Ученик изучавањем и практиковањем основних принципа вредности и процедура грађанског друштва постаје свестан својих права и одговорности, осетљив је за потребе других и спреман да активно делује у заједници. Циљ је такође развијање самопоуздања и одговорности. Поштовање различитости и људских права као и развијање критичког мишљења и доношење одговорних одлука. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права Демократско друштво Процеси у савременом свету Грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: Наведе и опише основне карактеристике људских права Дискутује о односу права и правде	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Сви облици и методе усмерени су на препознавање права, преузимање одговорности за своје поступке и активно учествовање у друштву. Циљ метода је да теоријска знања о људским правима и демократији и толеранцији примене у реалном животу. Облици: Фронтални рад Групни рад и тимски пројекти у којима анализирају проблеме вршњачког насиља или дискриминације и проналазе решење Теренски рад и посете општини, невладиним организацијама или суду ради бољег разумевања функционисања система Тимски рад Радионице Игра улога и симулације (новинар, грађанин или судија) како би сагледали ситуацију из другачије перспективе и развили емпатију Дискусије и дебате Промоције Методе:	КРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: Активност и учешће на часу Поштовање правила и других ученика Сарадња у групном раду Одговорност према задацима Поштовање рокова и договора Способност слушања и уважавања других Креативност у извршавању задатака ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно учешће у активностима и иницијатива и ангажованост веома успешан у реализацији пројекта напредак и развој личних ставова и вештина

	Образложи личну одговорност у заштити свог здравља Штити своја права на начин који не угрожава друге Образложи сврху постојања политичких странака Аргументује потребу ограничења и контролу власти Наведе кораке од предлагања до усвајања закона Препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска Учествује у организацији, реализацији и евакуацији симулације Народне скупштине У дискусији показује вештину активног слушања и износи свој став заснован на аргументима Учествује у активностима које доприносе заједници Препозна проблеме у заједници и предложи начине њиховог решавања	Учење кроз рад (полази од личног искуства затим рефлексива, затим уопштавање и примена Проблемско учење – наставник поставља конкретан проблем (друштвени или етички, а ученици предлажу решење) Олуја идеја – слободно изношење идеја без критике што подстиче креативност ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар / лаптоп пројектор паметна табла видео материјали и филмови мобилни телефони или таблети уз наставну примену образовне платформе ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: Симулација рада Народне скупштине (симулација тока активности од предлагања до усвајања закона или симулација једног дела разговора између посланика који постављају питања премијеру или министрима – тема је унапред смишљена – повећање плата или пензија или увођење средње школе као обавезне институције – нека актуелна тема у држави) Презентација Видео запис Акциони план за решавање проблема у заједници Анкета са резултатима Кампања за подизање свести о некој теми Стрип на задату тему	веома добро познаје тему/ област разуме кључне појмове, адекватно објашњава, примењује стечено знање континуирани напредује Добар у довољној мери познаје област, углавном разуме кључне појмове и терминологију оскудно примењује стечена знања активан у већини случајева уз подстицај наставника Задовољава не препознаје тему / област споро разуме кључне појмове и недовољно користи терминологију нејасно изражавање не примењује стечено знање слабо активан и не уме да наведе примере Портфолио ученика је збирка радова и доказа о раду ученика током школске године и може садржати: Пројекти на теме – права одговорност, друштво Резултати анкета или истраживања Фотографије радионица

			Учешће ученика у групним активностима Плакати и постери Радни листови и задаци са часа

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ	Циљ, модули и кључни исходи	Начини остваривања (Облици, методе, ИКТ и јавни продукт)	Праћење, напредовање и оцењивање ученика
НАЗИВ: Грађанско васпитање СТАТУС: Изборни предмет РАЗРЕД: VIII ФОНД ЧАСОВА: - Недељно: 1 - Годишње: 36	ЦИЉ: Изучавање програмског садржаја 8.разреда има за циљ да ученик на основу базичних принципа, вредности и процедура које се односе на унапређивање положаја детета у друштву створи слику о сопственом месту и значају у активностима које имају за циљ побољшање положаја детета у савременом друштву. ЦИЉ је и развијање детета у одговорну особу која ће знати да поштује и туђа праваи да се бори за остваривање сопствених. МОДУЛИ / ТЕМЕ: Људска права Демократско друштво Процеси у савременом свету Грађански активизам КЉУЧНИ ИСХОДИ: На крају програма ученик ће бити у стању да: Наведе и опише карактеристике дејних права Успешно анализира узрочно - последичне везе,прави	ОБЛИЦИ И МЕТОДЕ: Сви облици и методе усмерени су на препознавање права,преузимање одговорности за своје поступке и активно учествовање у друштву .Циљ метода је да теоријска знања о људским правима и демократији и толеранцији примене у реалном животу. Облици: Фронтални рад Групни рад и тимски пројекти у којима анализирају проблеме вршњашког насиља Тимски рад (мале групе) Радионице Рад у пару Дискусије и дебате Промоције Анализа случаја Методе: Учење кроз рад (полази од личног искуства затим рефлексивна,затим уопштавање и примена Проблемско учење – наставник поставља конкретан проблем (друштвени или проблем законске регулативе а ученици предлажу решење Олуја идеја – слободно изношење идеја без критике што подстиче креативност	К ОЦЕЊИВАЊЕ: Оцењивање је описно у току и на крају године: Истиче се активно учешће у активностима и иницијатива и ангажованост веома успешан у реализацији пројекта напредак и развој личних ставова и вештина веома добро познаје тему/ област разуме кључне појмове,адекватно објашњава,примењује стечено знање континуирани напредује Добар у довољној мери познаје област,углавном разуме кључне појмове и терминологију оскудно примењује стечена знања

	поређења, доноси закључке и има критички однос према појавама у друштву. Активно учествује у друштвеном животу заједнице Штити своја права на начин који не угрожава друге Се упозна са појмом различитих установа (локалним, националним и међународним) и законском регулативом која која је у вези са положајем детета... Установе о којима је реч су – Уницеф, Међународни комитет Црвеног крста, Save the children, Пријатељи деце Србије, Наша Србија, Црвени крст Србије Развије критичког однос према појавама злоупотребе права детета Разуме концепт универзалности права детета Разуме улогу и значај институција и организација које се у свом раду баве унапређивањем положаја деце у Србији Разуме место, улогу и одговорност државе, друштва и породице у унапређивању положаја деце у Србији Разуме улогу и значај медија у савременом друштву Унапреди вештину критичког разматрања информација добијених преко различитих медија Разуме какву улогу имају медији у креирању слике детета у друштву	Активно учење, тј пуна партиципација ученика Учење од других и заједно са другима ИКТ И СРЕДСТВА: рачунар / лаптоп пројектор паметна табла видео материјали и филмови мобилни телефони или таблети уз наставну примену образовне платформе ЈАВНИ ПРОДУКТ РАДА: Припрема предлога могућих активности друштва којима се може унапредити положај деце у Србији. Видео запис Акциони план за решавање проблема у заједници Анкета са резултатима Кампања за подизање свести о некој теми Презентација- објашњава истраживање, резултате анкете или идеје Макета или модел – приказ институција које штите права деце (школа, породица, центар за социјални рад) Анкета и графикон – приказ мишљења вршњака о положају деце у друштву	активан у већини случајева уз подстицај наставника Задовољава не препознаје тему / област споро разуме кључне појмове и недовољно користи терминологију нејасно изражавање не примењује стечено знање слабо активан и не уме да наведе примере ПРИТЕРИЈУМИ И НАЧИН ПРАЋЕЊА: активност и учешће на часу поштовање правила и других ученика сарадња у групном раду одговорност према задацима поштовање рокова и договора способност слушања и уважавања других креативност у извршавању задатака ортфолио ученика је збирка радова и доказа о раду ученика током школске године и може садржати: Пројекти на теме – децја права и положај детета у друштву Резултати анкета или истраживања Фотографије радионица

			Учешће ученика у групним активностима Плакати и постери Радни листови и задаци са часа

Изборни предмет: Верска настава

ДОДАТИ ВЕРОНАУКУ 8.РАЗРЕД

ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ
СТРАНИ ЈЕЗИЦИ - ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК
ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 8. РАЗРЕД
Циљ:

Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Годишњи фонд: 72

Недељни фонд: 2

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
-разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; – разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упоређи жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; – разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА Come stai? Come sta?Come va?Bene, grazie./ A presto!// A domani!// Buona notte! Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo.../Sono...Piacere. Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questo è il signor.../la signora...Lui/lei è di Verona. È nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in Fiat. Io sono figlia unica,e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/Questi sono i miei compagni di classe (mostrando la foto). Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è.../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel .../Quando è il tuo compleanno? Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/ suono la chitarra. Che lavoro fa tua madre?Lei è commessa. Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema con mio fratello maggiore, e tu? Perchè non sei venuto alla festa di Mirko? Презент индикатива. Прошло време (Passato prossimo). Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Показна заменица (questo/a/e/, quello/a/e/i). Бројеви. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе. ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina.	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима. Слушање и читање једноставнијих текстова који се

одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; – разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи једноставнија језичка средства; – разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се	Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica, sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste? Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa è la più bella del nostro giardino. Siamo felici perché andiamo insieme in gita. Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono.... Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa. Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene. Non ti capisco, parla piano, per favore. Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene. Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro. Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни суперлатив. Релативни суперлатив. Поређење придева по једнакости. (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.). ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera. Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri! / Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene... Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico! / Sta' tranquillo! Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello! Non mangiare troppi dolci! / Bevi tanta acqua! Facciamo i compiti insieme! Презент индикатива повратних глагола Садашње време у значењу будућег	односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места. Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге. Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара

односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл. – разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/ она или неко други планира, намерава, предвиђа; – разуме уобичајене изразе у вези са жељама,	Императив. Кондиционал садашњи. (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego. Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego. Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore. Mi dispiace, ma non posso. Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi!/ Un momento/un attimo, per favore. Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda questa medicina due volte alla settimana. Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti? Quale libro ti piace?Questo qui? Quello lì? Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore. Grazie del regalo! È bellissimo! /A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71? Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости. Упитни придеви: quale/i; che; Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e Императив за формално обраћање. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.	заједничка активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора. Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.

интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима; – разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; – замени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./ La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va’ dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po’ lontano. Mi dispiace, ma non lo so. Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento. Императив. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава
– замени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo. La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14. In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua infanzia. Cosa stai facendo? Sto guardando la TV. Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare. Nel mio paese di solito pranziamo alle 3. Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito... Предлози. Stare + gerundio. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.	Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности.
– формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri pomeriggio? Ho letto un libro interessante. Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce.	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и способностима у

– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих;	Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado. Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano. Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere; повратни глаголи. Прошло несвршено време, имперфекат (Imperfetto): најфреквентнији глаголи за исказивање учестале радње у прошлости и описивања бића, предмета и места. Упитне речи: come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Прилози и прилошки изрази за време: prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/ anno... (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.	прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.
	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА) Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico. Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu? Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana. Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo. Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano. Заменице за директни објекат (Pronomi diretti). Будуће време (Futuro semplice): најфреквентнији глаголи. Употреба садашњег времена за будућу радњу. Прилошка употреба речце ci. Прилози и прилошки изрази за време: domani, sabato prossimo, la settimana prossima... (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.	Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie! Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero? Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso. Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!./ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene! Andiamo al cinema!/Perché non facciamo una pausa?/ State attenti! Non parlate! Fate i compiti! Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!	Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима. Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба;

	Императив (друго лице једнине и множине). Глагол <i>riacere</i>. Повратни глаголи у императиву (најфреквентнији). Прилози за начин (<i>molto, tanto, bene, male</i>). (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo./ È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto. Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema. Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino. Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavolo. Императив. Прилози за место (<i>qui, lì, là, giù, su</i>). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (<i>in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...</i>). Упитни прилог: <i>dove</i>. C'è/ci sono. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза. ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА Spingere. Tirare./ Spegnerе il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra! Dovresti studiare di più! Permesso, posso entrare?/ Posso uscire?/Potresti chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore!/ Come, scusi?/ È libero questo posto?Mi dispiace, è occupato. Ragazzi, fate silenzio! Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca. Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе.	предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и

	Императив. Кондиционал модалних глагола за изражавање дозволе, забране, правила понашања и сл. (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.	обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio. Hai un dizionario? Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho. Luigi non ha il biglietto per il concerto. Конструкција за исказивање припадности. Питања са di chi. Речца ci у изразима се l'ho, ce l'abbiamo... Присвојни придеви и заменице. Показни придеви. Одређени и неодређени члан. Негација. Упитна интонација. (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché..../Il mio film preferito è.../ Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché.... Non mi piace/piacciono... perché... A chi piace/piacciono... Глагол piacere. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/недопадања. Усмено и писано изражавање допадања/недопадања
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco. È vero. / È sbagliato. Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo.	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења

	Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no. Изражавање мишљења индикативом (Secondo me/Per me...). Глагол piacere. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима. ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ЦЕНА Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio... Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti. Quanto costa un chilo di mele? Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie. Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mangio poca. Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine. Che numero porta? Che taglia porti? Il grattacielo è alto più di 500 metri. Oggi è il 9 novembre 2018. Упитни придев /прилог: quanto/i/a/e. Партитиван члан. Ne partitivo. Прилози за количину: poco/molto/tanto;un po'. Основни бројеви преко 1.000. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица.	и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена

Област/Тема	Образовни стандарди

Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.1.4. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.8.
Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.2.
Разумевање и давање упутстава	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Упућивање честитки и изражавање захвалности	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Описивање догађаја и радњи у садашњости	CJ2.OO.O.1.5. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Описивање догађаја и радњи у прошлости	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.3.6. CJ2.OO.O.3.7.
Исказивање планова и намера	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	CJ2.OO.O.1.6. CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање просторних односа и величина	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Исказивање времена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Изражавање припадања и поседовања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1 CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.3.2. CJ2.OO.O.3.4.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.1.7. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4.
Изражавање количине, бројева и цена	CJ2.OO.O.3.1 CJ2.OO.O.1.2. CJ2.OO.O.2.2. CJ2.OO.O.2.1. CJ2.OO.O.3.4. CJ2.OO.O.2.5. CJ2.OO.O.3.2.

Начин провере остварености стандарда постигнућа ученика	Оцењивање ученика се спроводи у складу са Правилником о оцењивању. Стручно веће је у обавези да донесе Критеријуме оцењивања на почетку сваке школске године. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером и краћим писаним проверама до 15 минута. Оцене са писане провере могу бити формативне или сумативне. треба вредновати и активности које подразумевају: – допринос групном раду; – израду креативних задатака на одређену тему; – израду реферата, паноа, радова израђених са ИКТ алатима; – рад на пројекту (решавање одређеног проблема и задовољавање конкретних потреба); – специфичне вештине.
Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка	- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи. - коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја За рад са даровитим ученицима биће органозовани посебни часови (додатна настава), али и на редовној настави се води рачуна о њиховим потребама и могућностима. Ако има посебно даровитих ученика направиће се поступак у циљу индивидуализације наставе који може водити ка изради ИОПЗ плана у сарадњи са ПП службом. За рад са ученицима који имају потешкоћа у савладавању градива биће организовани часови допунске наставе. На тај начин ће наставник моћи боље да процени потребе ученика и побољша његова постигнућа. У случају да дете има велике потешкоће у савладавању градива урадиће се поступак о индивидуализацији наставе која може водити ка изради ИОП1 или ИОП2 плана у сарадњи са ПП службом и Тимом за инклузију. У случају ИОП1 форсираће се први ниво страндарда, а у раду на ИОП2 програм ће се у потпуности прилагодити потребама конкретног ученика.

Наставни предмет: Немачки језик

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК за 8.разред

Циљ наставе немачког језика заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика. Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању како страног тако и матерњег језика. Током основног образовања ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика. Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика.

	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
Редовна настава	2	68
Допунска настава	1	10
Додатна настава	1	10

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК					
ОБЛАСТ/ТЕМА	БРОЈ ЧАСОВА	САДРЖАЈ	ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	КОРЕЛАЦИЈА
1. Слободно време – забава, разонода, хобији 2. Исхрана и гастрономске навике 3. Путовања 4. Мода и облачење 5. Спорт 6. Вербална и невербална	68	Сви садржаји у оквиру наставе усмерени су ка оспособљавању ученика да комуницирају и користе циљни језик у свакодневном животу. При томе се води рачуна о томе да се настава одвија у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери, а наставник прилагођава свој говор узрасту и знањима ученика.	– уме да опише једноставне ситуације – разуме кратка и једноставна упутства – даје кратка и једноставна упутства и молбе	КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ Ученик уочава структуру градива тј. активно одваја битно од небитног ВЕШТИНА КОМУНИКАЦИЈЕ Усмене и писане комуникације Изражава своје ставове и мишљења, осећања и	-Енглески језик -Словачки језик -Српски језик и књижевност -Музичка култура -Ликовна култура -Географија

комуникација, конвенције понашања опхођења	и		-користи једноставне фразе -усваја правопис и нове речи -може да води једноставан дијалог	вредности на позитиван и аргументован начин. Негује културу дијалога ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА Подразумева сигурну и критичку употребу електронских медија у учењу, у слободном времену и комуницирању. ВЕШТИНА САРАДЊЕ Активно слуша и поставља релевантна питања	-Информатика

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.СЛОБОДНО ВРЕМЕ – ЗАБАВА, РАЗОНОДА, ХОБИЈИ	-слушање текста где је описан начин на који ученици проводе слободно време -појам Freizeit -усвајање нових речи -једноставно описивање вербално и писмено	10	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по групама, рад по паровима, индивидуални рад
2.ИСХРАНА И ГАСТРОНОМСКЕ НАВИКЕ	-слушање кратких и једноставних текстова у којима су описане навике и обичаји кухиње немачког говорног подручја -упоређивање: Was ist gesund/ungesund? -усвајање нових фразе: Guten Appetit! Mahlzeit!	10	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима, индивидуални рад

3.ПУТОВАЊА	-слушање текста о дестинацијама немачког говорног подручја -усвајање географских појмова: das Gebirge, der Fluss, der See, der Gletcher...	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима и групама, ниндивидуални рад
4.МОДА И ОБЛАЧЕЊЕ	-описивање и изражавање властитих модних афинитета и стилова -усвајање нових речи	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима , индивидуални рад
5.СПОРТ	-слушање текста у којем су описани спортови -изражавање мишљења о екстремним спортовима -описивање властитих спортских активности	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима , индивидуални рад
6.ВЕРБАЛНА НЕВЕРБАЛНА КОМУНИКАЦИЈА, КОНВЕНЦИЈЕ ПОНАШАЊА ОПХОЂЕЊА	И И -усвајање појмова којима изражавамо поштовање -персирање -писање формалних и неформалних порука и мејлова	12	индивидуални и групни	фронтална, дијалог	уџбеник, свеска, ЦД	рад по паровима , индивидуални рад

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Слободно време – забава, разонода, хобији 2.Исхрана и гастрономске навике 3.Путовања 4.Мода и облачење 5.Спорт	ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких , јасно контекстуализованих усмених исказа. ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.		

6. Вербална и невербална комуникација, понашања и опхођења	ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.		

Допунска настава за 8.разред

Циљеви и задаци допунског рада: Додатно објашњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године. Зависно од потреба ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе и технике	Средства	
1.СЛОБОДНО ВРЕМЕ – ЗАБАВА, РАЗОНОДА, ХОБИЈИ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	2	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
2.ИСХРАНА И ГАСТРОНОМСКЕ НАВИКЕ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	2	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
3.ПУТОВАЊА	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање
4.МОДА И ОБЛАЧЕЊЕ	додатно објашњавање, понављање и вежбање кроз примере	3	индивидуални	фронтална, демонстративна	учбеник, свеска, ЦД	слушање, понављање

Садржаји програма (наставне теме)	Стандарди		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво

1.Слободно време – забава, разонода, хобији 2.Исхрана и гастрономске навике 3.Путовања 4.Мода и облачење	ДСТ.1.1.6. Препознаје основне појмове, као и најуобичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе. ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС). ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставна упутства, уколико укључују и визуелне елементе. ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао). ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.		

Додатна настава за 8. разред

Циљеви и задаци додатног рада: Допуњавање, понављање и утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење. Зависно од интересовања ученика могуће и повећање броја часова посвећених некој од тема.

Садржаји програма (наставне теме)	Циљеви и задаци садржаја програма	Број часова	Начин реализације			Активности ученика
			Облици рада	Методе технике и	Средства	
1.СПОРТ	-развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	5	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	учбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или панора
2.ВЕРБАЛНА НЕВЕРБАЛНА КОМУНИКАЦИЈА, КОНВЕНЦИЈЕ ПОНАШАЊА ОПХОЂЕЊА	И И -развијање способности даровитих ученика и оних који исказују посебно интересовање за страни језик	5	индивидуални и групни	фронтална, дијалог демонстративна	учбеник, цд, интернет	рад по групама, дебата, демонстрација постигнућа и решавања проблема, израда ПП презентације или панора

	Стандарди

Садржаји програма (наставне теме)	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1.Спорт 2.Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења	ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење. ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.	ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме. ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе. ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима. ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.	ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. које се тичу његових потреба и интересовања. ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним елементима.

Предметна настава: Италијански језик

ДОПУНСКА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 8. РАЗРЕД

Циљ: Допунски рад се организује за ученике који, из објективних разлога, у редовној настави италијанског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма (дидактичко-методичко упутство)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	Презент индикатива неправилних глагола Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви до 1000.	Рад у мањим групама и индивидуално; -прилагођавање темпа ученику; -објашњавање на више начина; -постављање једноставних корака до решења; -враћање на претходно градиво;
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	Описивање бића, предмета, појава и места	Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни и релативни суперлатив.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика -монологички, без претходне припреме представља себе и друге
– разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола. Садашње време у значењу будућег.	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.

– разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;		Заповедни начин фреквентних глагола. Футур	
разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – замени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 100.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин неправилних глагола. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања

– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	Исказивање жеља, потреба, осета и осећања	Заповедни начин (друго лице јединине и множине). Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/ непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). Модални глаголи (volere, potere, dovere).	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

ДОДАТНА НАСТАВА

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК- 8. РАЗРЕД

Циљ: За додатни рад се опредељују даровити ученици посебних интересовања за италијански језик. Ангажоване ученике стога треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за ученике седмог и осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање италијанског језика.. Што се тиче самог језика, треба у почетку ставити акценат на граматику, али никако представљену као систем, изоловано и ван контекста, већ унутар језичких структура у којима се и остварује њена функција.

Годишњи фонд: 36

Исходи	Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци за остваривање програма

			(дидактичко-методичко упутствио)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог	Поздрављање Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима	Презент индикатива неправилних глагола Личне заменице. Упитне речи: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi. Показна заменица (questo/a/e/i). Основни бројеви до 1000.	-писање већих целина на основу датих елемената -ступање у дијалог у оквиру 8 до 10 реплика -правилно коришћење идиоматских израза -правилно коришћење предлога у изразима и после придева и глагола
– разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства;	Описивање бића, предмета, појава и места	Личне заменице. Упитне речи (quanto, dove, come/chi, che cosa). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Одређени и неодређени члан. Прилози за начин. Поређење придева са più/meno. Апсолутни и релативни суперлатив.	-писање мањих целина на основу датих елемената -ступа у дијалог у оквиру 3 до 5 реплика -монологички, без претходне припреме представља себе и друге
– разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упуту једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;	Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	Презент индикатива најфреквентнијих повратних глагола. Садашње време у значењу будућег. Заповедни начин фреквентних глагола. Футур	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи; -добро се служи синтаксом; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима, -користи облике императива правилних глагола.

разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Исказивање молбе, захтева и захвалности	Модални глаголи (potere, dovere, volere). Кондиционал учтивости (potere, volere). Упитни придеви: quale/i; che. Показне заменице: quello/a/i/e; questo/a/i/e.	-обједињује граматичке јединице у дијалогу -гради нове реченице од познатог вокабулара у склопу нових фраза -препричава познати текст у краћој форми
– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости;	Описивање догађаја и радњи у садашњости	Садашње време. Повратни и прелазни глаголи. Глагол sapere. Прилози и прилошки изрази за време: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, di solito... Предлози. Редни бројеви до 100.	-читање и рад на тексту Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања;	Исказивање просторних односа и величина	Заповедни начин неправилних глагола. Прилози за место (qui, lì, là, giù, su). Предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Упитни прилог: dove. C'è/ci sono	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама,	Исказивање жеља, потреба,	Заповедни начин (друго лице једнине и множине).	Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и

потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;	осета и осећања	Прилози за начин (molto, tanto, bene, male).	реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/ непоседовања.
– разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у прошлости;	Описивање догађаја и радњи у прошлости	Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи essere/avere. Прилози и прилошки изрази за време: ieri, due settimane fa, un anno fa...	Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.
– разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;	Исказивање планова и намера	Употреба садашњег времена за будућу радњу. Предлози. Прилози за време (oggi, domani, dopo, sempre...). Модални глаголи (volere, potere, dovere).	Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

ПЛАН РАДА ОДЕЉЕЊА УЧЕНИКА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Садржај :

1. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

1. А.НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

1. Б.НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

2. ПРИЛАГОЂЕНИ НАСТАВНИ ПЛАН*

2.А.ПРИЛАГОЂЕНИ НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

2. Б. ПРИЛАГОЂЕНИ НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

3. ЧАСОВИ ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ

4. ПЛАН ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ ОСМОГ РАЗРЕДА

5. ПЛАН ИЗЛЕТА

6. ПЛАН КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

7. ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЕНТАЦИЈЕ VIII РАЗРЕДА

А. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА I и II РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ И РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК	5	180	5	180
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	МАТЕМАТИКА	5	180	5	180
4.	СВЕТ ОКО НАС	2	72	2	72
5.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	2	72
6.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	36
7.	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
8.	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	1	36	1	36
УКУПНО		21	756	21	756

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
УКУПНО		1	36	1	36

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД

		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА III и IV РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ И РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК	5	180	5	180
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	МАТЕМАТИКА	5	180	5	180
4.	ПРИРОДА И ДРУШТВО	2	72	2	72
5.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	2	72
6.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	36
7.	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
8.	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	1	36	/	/
9.	ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	/	/	1	36
УКУПНО		21	756	21	756

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
2.	ЧУВАРИ ПРИРОДЕ	1	36	1	36
УКУПНО		2	72	2	72

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

Б. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС
 НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ПЕТИ И ШЕСТИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Обавезни наставни предмети

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	5	180	4	144
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	ИСТОРИЈА	1	36	2	72
4.	ГЕОГРАФИЈА	1	36	2	72
5.	БИОЛОГИЈА	2	72	2	72
6.	МАТЕМАТИКА	4	144	4	144
7.	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	1	36	1	36
8.	ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА	2	72	2	72
9.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	1	36
10.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	2	72	1	36
11.	ФИЗИЧКО И ЗГРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
12.	ФИЗИКА	-	-	2	72

УКУПНО	24	900	25	936

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИИ РАЗРЕД	ШЕСТИ РАЗРЕД

		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
2.	ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – Италијански језик	2	72	2	72
3.	ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ	1	36	1	36
Укупно		4	144	4	144

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА СЕДМИ И ОСМИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Обавезни наставни предмети

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ/СРПСКИ ЈЕЗИК	4	144	4	136
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	68
3.	ИСТОРИЈА	2	72	2	68
4.	ГЕОГРАФИЈА	2	72	2	68
5.	БИОЛОГИЈА	2	72	2	68
6.	ХЕМИЈА	2	72	2	68
7.	МАТЕМАТИКА	4	144	4	136
8.	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	1	36	1	34
9.	ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА	2	72	2	68
10.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	1	36	1	34
11.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	34

12.	ФИЗИЧКО И ЗГРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108		102
13.	ФИЗИКА	2	72	2	68
Укупно		27	1008	26	952

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	34
2.	ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – Италијански језик	2	72	2	68
3.	ДОМАЋИНСТВО	1	36	1	34
Укупно		4	144	4	136

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	34
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	34
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

ПРИЛАГОЂЕНИ НАСТАВНИ ПЛАН*

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА I и II РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ И РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК	5	180	5	180
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	МАТЕМАТИКА	5	180	5	180
4.	СВЕТ ОКО НАС	2	72	2	72
5.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	2	72
6.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	36
7.	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
8.	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	1	36	1	36
УКУПНО		21	756	21	756

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
УКУПНО		2	72	2	72

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

А. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

III и IV разред

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК	5	180	5	180
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	МАТЕМАТИКА	5	180	5	180
4.	ПРИРОДА И ДРУШТВО	2	72	2	72
5.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	2	72
6.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	36
7.	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
8.	ДИГИТАЛНИ СВЕТ	1	36		
9.	ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	/	/	1	36
УКУПНО		21	756	21	756

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
УКУПНО		2	72	2	72

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36

3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње	1-3 годишње

Б. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА - ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ПЕТИ И ШЕСТИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	4	144	4	144
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	72
3.	ИСТОРИЈА	1	36	1	36
4.	ГЕОГРАФИЈА	1	36	1	36
5.	БИОЛОГИЈА	1	36	1	36
6.	МАТЕМАТИКА	4	144	4	144
7.	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	1	36	1	36
8.	ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА	2	72	2	72
9.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	2	72	1	36
10.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	36
11.	ФИЗИЧКО И ЗГРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	108
12.	ФИЗИКА	-	-	1	36

УКУПНО	21	792	21	792

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ

1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	36
2.	ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – Италијански језик	2	72	2	72
3.	ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ	1	36	1	36
Укупно		4	144	4	144

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИТИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	36
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	36
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА СЕДМИ И ОСМИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ/СРПСКИ ЈЕЗИК	4	144	4	136
2.	СТРАНИ ЈЕЗИК Енглески језик	2	72	2	68
3.	ИСТОРИЈА	1	36	1	34
4.	ГЕОГРАФИЈА	1	36	1	34
5.	БИОЛОГИЈА	1	36	1	34
6.	ХЕМИЈА	1	36	1	34
7.	МАТЕМАТИКА	4	144	4	136
8.	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	1	36	2	34
9.	ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА	2	72	2	68
		-	-		
10.	ЛИКОВНА КУЛТУРА	1	36	1	34
11.	МУЗИЧКА КУЛТУРА	1	36	1	34
12.	ФИЗИЧКО И ЗГРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ/ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ	3	108	3	102
13.	ФИЗИКА	1	36	1	34

Укупно	22	828	21	782

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Редни број	ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	1	36	1	34
2.	ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – Италијански језик	2	72	2	68
3.	ДОМАЋИНСТВО	1	36	1	34
			-		
Укупно		4	144	4	136

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ	НЕДЕЉНИ	ГОДИШЊИ
1.	ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ	1	36	1	34
2.	ВАН НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	1	36	1	34
3.	ИЗЛЕТИ	1-3 годишње		1-3 годишње	

*У ДОГОВОРУ СА ТИМОМ ЗА ИНКЛУЗИВНО ОБРАЗОВАЊЕ И ПЕДАГОШКО-ПСИХОЛОШКОМ СЛУЖБОМ А У СКЛАДУ СА ИНДИВИДУАЛНИМ МОГУЋНОСТИМА ДЕЦЕ У ОДЕЉЕЊИМА УЧЕНИКА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ, ДОНЕТА ЈЕ ОДЛУКА ДА СЕ ЗА ПОЈЕДИНЕ НАСТАВНЕ ПРЕДМЕТЕ СМАЊИ НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА. НА ОСНОВУ ТОГА ДАТ ЈЕ ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ НЕДЕЉНОГ И ГОДИШЊЕГ ФОНДА ЧАСОВА КОЈИ ЈЕ У СКЛАДУ СА ИОП-има.

3. ЧАСОВИ ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ

ПЛАН ЧАСОВА ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ од I - IV РАЗРЕДА

Годишњи фонд-36

ЧАС ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ

Поново у школи- повратак у школске клупе

Мој портфолио – презентовање портфолија

Ми смо тим-представљање одељења као тим

Како да откријем своје способности – ученици износе своја интересовања

Кад порастем бићу...

Наши рођендани – ученици сазнају датуме рођења својих другова

Како да учимо – уче како да уче и стекну навике у учењу

Мој рад је мој успех – како да стигну до свог циља

Моје слободно време – како да испунимо слободно време

Бонтон у учioniци

Поштујемо правила – поштујемо правила у школи

Учимо о пријатељству

Како неговати пријатељство – како да сачувамо и негујемо пријатељство

Тегла врлина

Толеранција према разликама

Да ли смо испунили досадашњи циљ – анализа портфолија да ли су ученици постигли резултате које су до сада поставили

Органузујемо маскембал на нивоу разреда

Новогодишњи маскембал

Божих – како прослављамо Божић

Свети Сава – правимо пано поводом Светог Саве

Здрава храна – посета медицинске сестре

Здравље на уста улази – чиме треба да се хранимо

Здрава храна – квиз

Пушење или здравље

Недеља здравих уста и зуба

Честитка за маму, баку –поводом осмог марта

Моја осећања

Дан позоришта

Игре без граница

Игре без граница

Дан шале

Ускршњи вашар – припремамо штанд за Ускрс

Шта треба да читамо – развијање љубави према читању

Моје четворогодишње путовање – представљају свој најважнији догађај у досадашњем школовању
Научили смо – представљамо свој портфолио
Желим да се представим – припремамо приредбу за крај школске годи

ПЛАН ЧАСОВА ОДЕЉЕНСКОГ СТАРЕШИНЕ ЗА ПЕТИ, ШЕСТИ, СЕДМИ и ОСМИ РАЗРЕД
Годишњи фонд-36

- 1.Договор о раду у новој школској години
- 2.Правила понашања у школи
- 3.Д као другарство
4. Уређујемо учионицу-Обележавамо почетак јесен
- 5.Наш град и шта највише волим у њему
- 6.Дечија недеља под слоганом „Да право свако –дете ужива лако,,
- 8.Договор о учешћу на приредби поводом Дана школе
- 7.Уређујемо учионицу-Јесењи изглед
- 9.Утисци са прославе Дана школе
- 10.Успех на крају првог тромесечја
- 11.Агресивност и други облици конфликта
- 12.Сакупљање секундарних сировина
- 13.Природно окружење,како да очувамо и заштитимо наш крај од загађења
- 14.Моје неостварене жеље и снови
- 15.Успех на крају првог полугодишта
- 16.У сусрет Новој години
- 17.Зимске чаролије
- 18.Живот и дело Светог Саве
- 19.Импесије са Светосавске приредбе.
- 20.Уређујемо учионицу
- 21.Сретење,Дан државности Србије
- 22.Слободно време,читамо занимљиве књиге
- 23.Избор програма на телевизији,тв емисије поучног садржаја
- 24.Утицај старијих ученика на млађе ученике
- 25.Интернет,добре и лоше стране
- 26.Моји узор и идоли
- 27”.Шта ћу бити кад порастем
- 28.Правилна и здрава исхрана

- 29.Солидарност,како можемо да је искажемо
- 30.Мале радости живота,обрадујмо некога
- 31.Уређујемо учионицу,ускршњи мотиви
- 32. Утисци са пролећног распуста
- 33.Проблеми с којима се сусрећу младе особе
- 34.Безбедно понашање на улици
- 35.Анализирамо успех на крају шк.године
- 36.”Испраћамо,, школску годину

*Кроз часове одељенског старешине , са ученицима осмог разреда ће се реализовати и план професионалне оријентације ученика .

4. ПЛАН ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ ОСМОГ РАЗРЕДА

-Припремна настава српског језика:

- 1.Именице и глаголи
- 2.Род и број именица
- 3.Реченице по саставу
- 4.Упитна ,изјавна и узвична реченица
- 5.Прошло,садашње и будуће време
- 6.Народна књижевност
- 7.Заменице
- 8.Употреба великог слова
- 9.Обрађени текстови из читанке
- 10.Управни и неуправни говор

-Припремна настава из математике:

- 1.Таблица множења и дељења;множење и дељења са 10
- 2.Сабирање и одузимање до 1000
- 3.Множење и дељења до 1000
- 4.Сабирање и одузимање бројева до милион
- 5.Множење и дељење бројева до милион
- 6.Мерење и мере
- 7.Геометрија:права,полуправа,угао,троугао,квадрат и правоугаоник
- 8.Сабирање и одузимање бројева већих од милион
- 9.Множење и дељење бројева већих од милион
- 10.Разломци

Припремна настава из биологије:

- 1. Ћелија- грађа и функција
- 2. Систем органа за кретање
- 3. Систем чулних органа-око

4. Систем органа за крвоток
5. Размножавање и развиће човека
6. Разноврсност екосистема
7. Делови биљке
8. Услови живота на Земљи
9. Услови живота у станишту
10. Врсте станишта

Припремна настава из географије:

1. Име наше домовине, симболи наше државе; границе Републике Србије
2. Природно географске одлике Србије
3. Планинска и равничарска област у Србији
4. Реке и језера у Србији
5. Град Београд
6. Национални паркови у Србији
7. Врсте и типови насеља у Србији
8. Реке у Србији
9. Производне и непроизводне делатности у Србији
10. Суседне државе

Припремна настава из физике:

1. Кретање и мировање; инерција; маса тела
2. Сила; сила Земљинљ теже; трење
3. Полуга; стрма раван
4. Температура; термометар
5. Светлост-извори светлости
6. Правци простирања светлости
7. Материјали -растварање материјала
8. Магнет и његова својства
9. Звук-како настаје
10. Начини простирања звука

Припремна настава из хемије:

1. Материја и супстанца; физичке и хемијске промене супстанци
2. Смеше
3. Чисте супстанце; елементи и једињења
4. Атом- грађа атома

5. Атомски и масени број. Изотопи
6. Молекули. Хемијске формуле
7. Вода и значај воде за живи свет
8. Метали-заступљеност у природи и њихова физичка својства
9. Гвожђе, алуминијум, бакар-својства и примена.
10. Особине метала

Припремна настава из историје:

1. Живот српског народа под Турцима
2. Први и Други српски устанак
3. Први светски рат
4. Највеће битке у Првом светском рату
5. Церска и Колубарска битка
6. Солунски фронт
7. Косовска битка
8. Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца од 1918. до 1929.
9. Други светски рат
10. Важније битке у Другом светском рату

5. ПЛАН ИЗЛЕТА

Редни број	АКТИВНОСТИ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
1.	Излет у склопу Дечије недеље	Дунавски кеј	Ученици и одељенски старешина	Друга недеља октобра
2.	Излет „Пролеће у граду„	-Шетња кроз град до Тврђаве	Учитељи, одељењске старешине	-април, мај

7. ПЛАН КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Редни број	АКТИВНОСТИ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	НОСИОЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
1.	Приредба за ученике првог разреда	Центар за културу	Ученици и учитељи одељењског већа IV разреда	1. септембар

2.	Обележавање Дечје недеље	-ЧОС посвећен правима детета, цртање у дворишту или на градском тргу, панои са лепим порукама, разговор представника спортски турнири и други садржаји планирани програмом обележавања Дечје недеље	Учитељи, одељењске старешине	-друга седмица октобра
3.	Обележавање Дана школе	-приредба са наступом хора -друге активности према годишњем плану рада сваке школске године	-наставници српског језика, ликовне културе, музичке културе, техничког, учитељи, други наставници у зависности од планираних активности	25. октобар
4.	Прослава Нове године	-уређење холова и учионица, одељењска дружења, израда честитики ,дељење пакетића које су прикупили ђаци	-учитељи и родитељи, одељенске старешине,ученици,	27. децембра
5.	Прослава Светог Саве	приредбе за ученике и родитеље у Центру за културу	наставници ,ученици ,одељенске старешине	27. јануар
6.	Посета Музеју	-организовани одлазак ученика и обилазак поставки	одељењске старешине	током године, према садржајима и активностима који буду на програмима наведених институција
7.	Гледање позоришне представе, гледање биоскопске представе	организовани одлазак ученика	одељењске старешине	током године, према садржајима и активностима који буду на програмима наведених институција
8.	Ускршња изложба дечјих радова	-израда дечјих радова на часовима слободних активности / могућа продајна изложба /	-ученици, одељењске старешине,	април

9.	Хуманитарне акције	-реализација различитих хуманитарних акције:„Друг-другу“, у Дечјој недеље књиге и прибор за најугроженију децу	Одељенске старешине,ученици	У току школске године
10.	Другарско вече за ученике осмог разреда	избор објекта, дружење	-представници Ученичког парламента, родитељи, помоћ прижају и одељењских старешина	јун

7. ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРЈЕНТАЦИЈЕ VIII РАЗРЕДА

Настава професионалне орјентације се реализује кроз часове одељенског старешине, са могућношћу допуне кроз ваннаставне активности . Координатор је одељенски старешина у сарадњи са ПП службом школе .

ОБЛАСТ	ТЕМА	МЕСЕЦ	Број часова	ЦИЉ учења	Носилац активности
САМОСПОЗНАЈА	То сам ја: Моје жеље , интересовања и склоности	октобар	1 час	- Знати препознати сопствене жеље и склоности-Знати повезати исте са избором жељеног занимања образовања или струке	-Одељенски старешина
Информације о занимању/школама	Извори информација: Шта желим да знам о школи и занимању и како сазнати?	децембар	1 час	-Знати могуће изворе важност и значај личног прикупљања информација Моћи користити информације у сврху дубљеги увида у изабрану школу , занимање	- Одељенски старешина
Информације о образовању/школама	Образовни систем: школе у мом граду и профили захтева	фебруар	1 час	-Стећи детаљни увид у одабране могућности захтеве школовања и занимања као и друге релевантне информације	- Одељенски старешина
Путеви образовања	Пут способности: поређење личних способности са захтевима школовања	март	1 час	-Моћи критички сагледати личне компетенције са захтевима школовања /занимања	- Психолог

Сустрет са светом занимања/реални сустрети	Сарадња са стручњацима	април	1 час	-упознати свет занимања и путеве школовња	- Одељенски старешина
Одлука о избору занимања	Аргументи ЗА и ПРОТИВ жељеног занимања	мај	1 час	-Знати сагледати личне могуће одлуке / изборе	- Одељенски старешина
Укупно 6 часова					

Организација рада

Настава за ученике са сметњама у развоју одвија се у одељењима за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом чији број зависи од укупног броја ученика. Настава подразумева комбиновани рад са ученицима различитих разреда, разредног је карактера и све предмете изузев страних језика предају дефектолози.

Осим васпитно-образовног рада са ученицима из ових одељења, задужења дефектолога обухватају и пружање подршке ученицима из редовних одељења путем саветодавног рада са учитељима и наставницима.

Формирање одељења

Одељења се формирају у односу на број ученика по разредима, као и на основу категорисања њихових тешкоћа у развоју и специфичних потреба у индивидуализацији васпитно-образовног рада. Пре почетка сваке школске године међусобним консултовањем дефектолози праве распоред ученика по одељењима, који потом одобрава директор школе.

Најчешће сметње

Развојне сметње које се могу приметити код ученика из ових одељења у нашој школи односе се пре свега на тешкоће интелектуалног развоја. Превалентни облик овог поремећаја је лака интелектуална ометеност, као и гранични случајеви који су последица социјалне и културне депривације. Известан број ученика функционише на нивоу умерене и тешке интелектуалне ометености. Заступљене су и развојне сметње карактеристичне за поремећај из спектра аутизма. Присутни су и ученици са неуролошким и физичко-телесним тешкоћама и инвалидитетом.

Дневни распоред активности часова наставе у одељењу

Настава се одвија по моделу разредне наставе, по утврђеном распореду који се израђује на почетку школске године. Часови трају тридесет минута, при чему је трајање пауза врло флексибилно како би се осигурало стално присуство наставника у одељењу, што је у циљу безбедности и превенције могућих нежељених догађаја.

Прилагођавање стандарда и исхода постигнућа

Сви ученици у овим одељењима раде по ИОП-у 2 па су исходи и стандарди прилагођени њиховим могућностима. Основни критеријуми за одабир наставних садржаја које ће ученик савладати у одређеном периоду односе се на ниво и квалитет претходно усвојених знања, степен и врсту развојних тешкоћа, интересовања и специфичних образовних потреба ученика. Процес овладавања градивом за сваког ученика одвија се у фази наредног развоја, па су захтеви увек мало изнад актуелних дететових могућности.

Начин рада, избор садржаја, метода и техника образовно-васпитног рада

Васпитно-образовни рад у одељењима за ученике са сметњама у развоју је индивидуализованог карактера, па су динамика и темпо рада као и наставна средства и методе прилагођени способностима ученика да усвоје одређене програмске садржаје. Избор садржаја подразумева прилагођавање редовног програма наставе и учења у складу са могућностима и специфичним образовним потребама ученика. Такође, у раду са ученицима укључене су активности које се односе на различите врсте развојно стимулативних вежби као и садржаји из области вештина дневног функционисања, посебно за ученике са тежим облицима интелектуалне ометености. Поред васпитних и образовних циљева, на часовима се као интегративни део наставног процеса реализују и функционални и корективни циљеви који имају посебан значај за ученике из ових одељења јер се њима подстиче развој различитих способности и минимизирају развојне тешкоће. Током рада са ученицима са сметњама у развоју садржаји се примарно усвајају на очигледан начин, што омогућава поступно усвајање нових појмова растерећено од сложених и апстрактних објашњења. Рад укључује доста слика, илустрација, цртежа како би се на што конкретнији и једноставнији начин ученицима приближили одређени садржаји. При усвајању новог градива полази се од познатог ка непознатом, ближег ка даљем, једноставног ка сложеном и од лакшег ка тежем. У раду постоји доста понављања и више часова се посвећује утврђивању и вежбању градива у циљу бољег разумевања и усвајања знања. Осим демонстративно-илустративне методе, на часовима је заступљена и дијалогска метода која омогућава наставницима да стекну увид у то колико ученици разумеју презентован садржај, а такође код ученика се применом ове методе подстиче говорно-језички развој и навика да слободно изнесе своје мишљење. Текстуални метод рада је исто врло заступљен, пошто су код ових ученика присутне тешкоће у описмењавању, употребом текстуалних садржаја као и свакодневним подстицањем ученика на активности читања и писања осигурава се развој ових базичних академских вештина. Доста пажње у раду се поклања и методи практичних радова како би се омогућило ученицима да кроз практичне активности квалитетније савладају одређене садржаје. У раду се настоји да се отклоне и минимизирају сви фактори који изазивају конфузију код ученика. Избегава се примена стереотипних активности које когнитивно не ангажују ученике, осим када се ради о увежбавању и усавршавању раније овладаних вештина. Монолошки метод рада је заступљен само у мери у којој је то неопходно и у раду се настоји да ученици буду што више ангажовани постављањем питања, дискусијом или задавањем различитих индивидуалних и групних задатака. У циљу боље социјализације ученика практикују се и активности у пару, као и различите групне активности. Неретко се уколико за то постоје услови ученици из различитих одељења укључују у заједничке активности како би се унапредио ниво њихових социјалних вештина, посебно комуникација, сарадња и социјална интеракција.

Наставна средства

У одељењима се користе стандардна наставна средства која су прилагођена захтевима васпитно-образовног рада са ученицима са сметњама у развоју, као и посебно осмишљен дидактички материјал. Прилагођавање стандардних наставних средстава врши се у складу са индивидуалним потребама ученика и подразумева или увеличавање материјала, или његово нетипично коришћење или издвајање само битних елемената уз одбацивање и отклањање свега што може изазвати конфузију код ученика итд. Посебно осмишљен дидактички материјал је знатно више заступљен на часовима, па ће о њему бити мало више речи у наставку текста. Његова улога је да помогне ученицима да боље и лакше усвоје или увежбају одређена знања, као и да допринесе развоју одређених способности које су поремећајем интелектуалног развоја изузетно ограничене. Дидактички материјал који се на часовима користи подразумева различите врсте низалица, тродимензионалних облика, слагалица итд. који се

користе за развој fine моторике, визуомоторне контроле, класификације и серијације, визуоконструктивних вештина, оријентације у микро простору, визуелне перцепције и других способности. Сва наведена средства имају примарну улогу да подстакну развој одређених способности, међутим она се употребљавају и у образовне сврхе, односно за стицање конкретних знања (о бојама, геометријским облицима, бројевима итд.). Специфично за поједина наставна средства овог типа јесте што су дизајнирани по принципу Монтесори система, па омогућавају контролу грешке (ученик сам може да увиди грешку и да даљим покушајима и понављањима дође до решења).

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

ПРОГРАМ РАДА САОБРАЋАЈНЕ СЕКЦИЈЕ

Редни бројтеме	Број часова	Активности ученика образовно-васпитном раду	Активности наставника у образовно-васпитном раду	Облици остваривања програма	Оперативни задаци извођења програма
1. Упознавање чланова секције и договор о даљем раду	1	- слушају, посматрају, причају	- презентује -подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања -прати и усмерава рад ученика	- монолошка, дијалошка, демонстративна,	- упознавање са програмом саобраћајне секције
2. Саобраћајни системи	2	- слушају, посматрају, причају, описују, упоређују, цртају, праве	- презентује наставни садржај -подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања -прати и усмерава рад ученика -подстиче свест о значају познавања саобраћајних система	- монолошка, дијалошка, демонстративна, ме тода графичког рада,	- стекну представу о четири основна вида саобраћаја: друмски, железнички, водни и ваздушни
3. Друмски саобраћај-правила и прописи	4	- слушају, посматрају, причају, описују, упоређују, цртају, праве	- презентује наставни садржај -подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања из свакодневног живота -прати и усмерава рад ученика	- монолошка, дијалошка, демонстративна, метода графичког рада, метода практичног рада	- упознају основна средства друмског саобраћаја - упознају основна правила и прописе друмског саобраћаја -упознају се са мерама безбедности у саобраћају -упознавање основних знакова друмског саобраћаја

			-подстиче свест о значају примене мера безбедности у саобраћају		
4. Израда тестова-4 уознавање правила и прописа друског саобраћаја		- слушају, посматрају, причају, описују, цртају,	-подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања -прати и усмерава рад ученика -подстиче свест о значају познавања прописа друског саобраћаја, врше евалуацију рада	- монолошка, дијалошка, демонстративна, метода графичког рада	-науче основна правила и прописе друског саобраћаја
5.Решавање интерактивних тестова на рачунару	4	- слушају, посматрају, причају, описују, раде	- упознаје ученике са методологијом израде теста -подстиче на размишљање, повезивање, закључивање -прати и усмерава рад ученика -подстиче свест о значају познавања прописа друског саобраћаја, врши евалуацију рада	- монолошка, дијалошка, демонстративна, метода практичног рада,	-науче основна правила и прописе друског саобраћаја
6. Понашање у бициклисте у саобраћају	1	- слушају, посматрају, причају, демонстрирају	- презентује наставни садржај -подстиче на размишљање, повезивање и закључивање -прати и усмеравају рад ученика -подстиче развој свести о значају познавања прописа и понашања бициклисте у саобраћају	- монолошка, дијалошка, демонстративна, метода практичног рада,	- упознају основна правила и прописе који важе за бициклисту у саобраћају
7. Упознавање са правилима такмичења и осврт на прошлoгодишње учешће на такмичењима	1	-слушају, питају, посматрају, причају,	- презентује наставни садржај -указује на добре и лоше стране -подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања -одговара на питања ученика	- монолошка, дијалошка	-упознавање са правилима такмичења
8. Полигон	2	-гледају, питају, слушају	- упознаје ученике са свим вежбама полигону и начинима њиховог савладавања	- монолошка, дијалошка, демонстративна	- упознавање са полигоном и појединим његовим деловима

			-указује на могуће грешке које могу утицати на безбедност која је приоритет -прати и усмерава рад ученика		
9.Вожња бициклом на полигону и ван њега	16	-питају, посматрају, причају, возе	-подстиче на размишљање, повезивање, закључивање и примену знања -прати и усмерава рад ученика	-монологска, дијалогска, демонстративна, метода практичног рада	-развијање вештине управљања бициклом -развијање осећаја за безбедност у саобраћају
10. Сумирање резултата рада	1	-питају, причају, анализирају, закључују	-сумира резултате и изводи закључке -предлаже мере за отклањање грешака за наредну годину	-монологска, дијалогска	-анализирање постигнутог нивоа знања, вештина и саобраћајне културе

ПРОГРАМ РАДА АРХИТЕКТОНСКЕ И ГРАЂЕВИНСКЕ СЕКЦИЈЕ

Садржај програма	Број часова	Активности ученика у образовно-васпитном раду	Активности наставника у образовно-васпитном раду	Начини и облици извођења програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1. Увод	1	- слушају, посматрају, цртају	- Наставник усмерава учениково размишљање, наводећи их тако на одговарајуће закључке	- Фронтални	- упознавање са програмом рада секције. Избор председника секције,
2. Историја архитектуре	4	- слушају, посматрају, причају, описују, упоређују, цртају, праве	- Упознаје ученике са историјом архитектуре	Фронтални Индивидуални	- стекну представу о развоју архитектуре. Упознају значајне објекте у нашем крају
3. Графичке комуникације	4	- слушају, посматрају, цртају	Учи ученике да користе прибор за цртање,	Фронтални Индивидуални	- научити : врсте линија и цртежа, упознати се са

			Упознаје (и показује формате папира) ученике се са форматима папира, са врстама линија, мерама на техничком цртежу		прибором за цртање, научити пројекције итд.
4. Од идеје до реализације	4	слушају, посматрају, причају, описују, упоређују, цртају, праве	Упознаје ученике са елементима конструкторског комплета, Раде скицу према сопственој идеји-наставник надгледа рад Објашњава ученицима појам алгоритма (наводи примере) Графички представљају блокове	Фронтални Индивидуални Рад у групи	упознају пут од идеје до реализације, упознају елементе конструкторских комплета и начин њиховог повезивања у целину. израда алгоритма према
			алгоритма-наставник надгледа рад - Израђују модел по својој идеји на основу скице- наставник надгледа рад		сопственој идеји.
5. Материјали и технологије	6	- слушају, посматрају, причају, описују, користе алате, приборе материјале.	Упознаје ученике са врстама материјала и показује неке од њих Упознају ученике се са коришћењем алата, показује неке од њих и начин рада са њима Указује ученицима колики је значај рециклаже и заштите животне средине-показује неке материјале који се могу рециклирати и оне који су добијени рециклажом	Фронтални Индивидуални	-да препознају основне материјале:дрво, полу производе од дрвета, кожу, пластичне материјале, текстил и науче да правилно користе алате за обраду ових материјала
6. Енергетика	4	- слушају, посматрају, причају, описују, упоређују, цртају, праве	- Упознаје ученике се са врстама и значајем енергије, изворима енергије, трансформацијом, коришћењем и штедњом енергије-показује одговарајуће моделе	Фронтални Индивидуални	упознају могућности коришћења енергије сунца, ветра и воде се навикавају на штедњу енергије.
7. Конструкторско моделовање - модули	8	- слушају, посматрају, причају, описују,	Наставник надгледа и коригује рад (по потреби) ученика док практично примењују одговарајуће материјале (дрво, папир, текстил, кожу),	Рад у групи Идивидуални	упознају елементе техничког цртања при изради једноставнијих техничких цртежа

		упоређују, цртају, праве	Надарени ученици могу да користе рачунар за просторно моделовање.		науче да прикажу помоћу једноставнијих скица неке своје идеје науче како се врши избор материјала за реализају своје идеје, као и редослед операција и алата при
					обликовању материјала при изради једноставнијих модела и макета
8. Информатичке технологије	4	- слушају, посматрају, причају, описују, цртају,	Упознаје ученике се са деловима рачунара и елементима хардвера и софтвера, Обучава ученике да користе штампач и скенер, Учи ученике да покрену одређене програме, Учи ученике да демонстрирају програм	Фронтални Индивидуални	-препознају основне делове рачунара - науче укључити рачунар и упознају функцију појединих типки тастатуре -да користе једноставније програме

ПРОГРАМ РАДА ХОР И ОРКЕСТАР ЗАЈЕДНИЧКО ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ ХОР

Свака основна школа је обавезна да организује рад хорова.

Хорови је организован као: хор на нивоу школе, од 1. до 8. разреда. Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године, и као редовна настава (3 часа недељно, 108 часова годишње) улазе у недељни фонд часова наставника музичке културе. Недељни, односно годишњи фонд часова односи се на фонд наставника а не ученика који су у обавези да долазе 1–2 часа недељно како је приказано у наставном плану. Часови рада са хором уносе се у распоред школе и део су радне обавезе ученика које одабере наставник. Хор треба да броји минимум 35 чланова.

Певање у хору има свој образовни и васпитни циљ.

Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Значајан је утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој), тако да и певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља уопште.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечијих композитора и композиције са фестивала дечијег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет двогласних и трогласних композиција, а cappella или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности, и примереног литералног садржаја.

Наставник формира хор на основу провере слуха и певачких способности ученика, дикције и осећаја за ритам, након чега следи класификовање певача по гласовима.

Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Програм рада са хором треба да садржи пригодне композиције, као и дела озбиљније уметничке вредности, у зависности од могућности ансамбла.

Садржај рада:

одабир и разврставање гласова;

вежбе дисања, дикције и интонације;

хорско распевање и техничке вежбе;

интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);

музичка и психолошка обрада композиције;

увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;

остваривање програма и наступа према Школском и Годишњем програму рада школе.

На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког апарата. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Услов правилног дисања и правилно држање тела. Препоручује се комбиновано дисање, нос и уста истовремено, и то трбушно, дијафрагматично дисање. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализа текста. Уколико је текст на страном језику, ученици морају научити правилно да читају текст, изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока. Следи анализа нотног текста и усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обатити пажњу на динамику и агогику.

Обрађене композиције изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана послава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова, како у земљи, тако и ван ње.

Препоручене композиције за рад хорова

Химне:

Државна химна
Химна Светом Сави
Химна школе

Канони:

Непознат аутор, *Dona nobis pacem*
Луиђи Керубини, *На часу певања*
Волфганг Амадеус Моцарт, *Ноћ је мирна*
Ј. Г. Ферари, *Кукавица*
Јозеф Хајдн, *Мир је свуда*
Војислав Илић, *Sine musica*

Песме домаћих аутора:

Константин Бабић, *Балада о два акрепа*
Исидор Бајић, *Српски звуци*
Златан Вауда, *Мрави*
Златан Вауда, *Пахуљице*
Славко Гајић, *Тужна муха*
Дејан Деспић, *Киша*
Дејан Деспић, *Огласи*
Дејан Деспић, *Смејалица*
Владимир Ђорђевић, *Веће врана*
Војислав Илић, *Воденица*
Даворин Јенко, *Боже правде*
Даворин Јенко, *песме из Ђида*
Петар Коњовић, *Враголан*
Јосиф Маринковић, *Љубимче пролећа*
Милоје Милојевић, *Ветар*
Милоје Милојевић, *Младост*
Милоје Милојевић, *Муха и комарац*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Друга руковет*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Десета руковет*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Једанаеста руковет*

Стеван Стојановић Мокрањац, *На ранилу*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Ал`је леп овај свет*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Пазар живине*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Славска*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Тебепојем*
Стеван Стојановић Мокрањац, *Химна Вуку*
Војислав Симић, *Пошла ми мома на вода*
Тодор Скаловски, *Македонска хумореска*
Марко Тајчевић, *Додолске песме*
Марко Тајчевић, *Прва свита из Србије*
Шистек-Бабић, *Ој, Србијо*
Поп и рок композиције
Миодраг Говедарица, *Сугуба јектениј*

Страни композитори:

Аутор непознат, *La Violetta*
Палестрина, *Benedictus*
Орландо ди Ласо, *Eco*
Лука Маренцио, *Ad una fresca riva*
Ђовани да Нола, *Chi la gagliarda*
Палестрина, *Vigilate*
Карл Марија фон Вебер, *Јека*
Волфганг Амадеус Моцарт, *Успаванка*
Беджих Сметана, *Долетеле ласте*
Франц Супе, *Проба за концерт*
Јоханес Брамс, *Успаванка*
Фредерик Шопен, *Жеља*
Фредерик Шуберт, *Пастрмка*
Гамбар Гусејнли, *Моји пилићи*
Георги Димитров, *Ана мрзелана*
Светослав Обретенов, *Гајдар*
Золтан Кодаљ, *Каталинка*
Золтан Кодаљ, *Хидло Веген*
Јосип Каплан, *Жуна*

ОРКЕСТАР

Оркестар је инструментални састав од најмање 10 извођача који свирају у најмање три самосталне деонице. У зависности од услова које школа има, могу се образовати оркестри блок флаута, тамбурица, гудачког састава, хармоника, мандолина као и мешовити оркестри.

Рад наставника са оркестром улази као редовна настава (3 часа недељно, 108 часова годишње) у недељни фонд часова наставника музичке културе, а ученицима је део радне обавезе.

Садржај рада:

избор инструмената и извођача у формирању оркестра;

избор композиција према могућностима извођача и саставу оркестра;

техничке и интонативне вежбе;

расписивање деоница и увежбавање по групама (прстомет, интонација, фразирање);

спајање по групама (I-II; II-III; I-III);

заједничко свирање целог оркестра, ритмичко-интонативно и стилско обликовање композиције.

У избору оркестарског материјала и аранжмана водити рачуна о врсти ансамбла, узрасту ученика и њиховим извођачким способностима. Репертоар школског оркестра чине дела домаћих и страних композитора разних епоха у оригиналном облику или прилагођена за постојећи школски састав. Школски оркестар може наступити самостало или као пратња хору.

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има деце чије се интересовање и љубав за музику не могу задовољити само оним што им пружа редовна настава. За такву децу може се организовати додатна настава или секције где се могу укључити у разне групе.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика рад се може организовати кроз следеће активности:

солистичко певање,

групе певача,

„Мала школа инструмента“ (клавир, гитара, тамбуре...),

групе инструмената,

млади композитори,

млади етномузиколози (прикупљање мало познатих или готово заборављених песама средине у којој живе),

музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје,

ажурирање школског сајта, креирање, организација и реализација музичких догађаја...),

ритмичке радионице (модерни и традиционални плес, ритмичке игре, „бит боксинг“ – вокалне перкусије, игре чашама, штаповима...),

посете концертима у школи и ван ње (концерти еминентних уметника, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења,

концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, пројекције музичких филмова...).

Програм рада треба прилагодити индивидуалним могућностима, зрелости и нивоу претходног знања сваког ученика.

**Школски програм хора
(36 часова)**

Садржај програма	Број часова	Начин остваривања програма	Врсте активности

Аудиција за избор чланова хора	3	Извршити избор ученика, проверити музичке способности	-певање песме -провера музичких способности -провера ритмичких способности
Договор о будућем раду	1	-усаглашавање распореда часова изабраних ученика и одређивање дана за одржавање хора -учешће у припреми програма за Дан школе, Св. Саве и сл. -Редовност доласка на пробе	Слушање, сугестије, предлози -певање песама предвиђених за ове манифестације
Обрада најмање 10 песама домаћих и страних аутора	27	-Распевавање хора, рад на тексту, мелодији, темпу, динамици..	-Усвајање текста, композиције, динамике, темпа, мелодије...
Учешће на свечаностима поводом Дана школе, Св. Сава и сл	3	Извођење композиција пред публиком	-представљање школе на свечаностима
Посета музичких концерата у позоришти	2	Упознавање са организованим посетама и садржајима	Разговор, анализа, размена утисака

КАТАРИНА КАРИЋ-ПРОФЕСОР МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ
ДРАГАН ПЕТКОВИЋ –ПРОФЕСОР МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Циљ:

Организовано културно деловање школе на средину и обратно

Оспособљавање ученика да користе све вредности које им пружа средина за њихов свестрани развој и богатији лични живот у слободном времену

Представљање оних резултата којим школа богати културни и друштвени живот средине.

Очување традиције, указивање на значај и дело Светог Саве

Развијање естетских и културних вредности и развијање креативности

Развијање мотивације за постигнућем код ученика

Сарадња са локалном заједницом

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Сарадња са институцијама културе и другим јавним установама у Граду	Организовани одлазак ученика позоришту, биоскопу, музеју, библиотеци,, Архиву, Црквеним објектима	Наставници, учитељи, ученици	У зависности од плана институција које се посећује	Евиденција посета у дневницима образовно васпитног рада, евиденција о посетама, фотографије
Обележавање значајних датума и празника	Прослава Савиндана, обележавање Васкрса и других значајних празника, изложбе, приредбе...	Тим за обележавање значајних датума, васпитачи, учитељи, наставници	Током школске године	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Обележавање Дечје недеље	приредбе, књижевно вече, маскенбал, учешће на конкурсима, израда паноа, бецева, презентација, на редовним часовима на тему дечијих права	Васпитачи, учитељи, наставници	Октобар	Евиденција наставника о реализацији часова, продукти, фотографије

Прослава Дана града	Укључивање у програмске активности града, дефиле предшколаца, цртање на Тргу, учешће у кросу „За срећније детињство“, садржаји предвиђени планом обележавања Дана града	У зависности од активности – васпитачи, одељењске старешине, наставници	Последња седмица септембра	Евиденција о активности у дневнику образовно васпитног рада, фотографије

Школски програм ОШ „Димитрије Давидовић“, 2026-2030. година

Обележавање школе	Дана постављање изложбе учениких радова, литерарни и ликовни конкурс , приредба, доделе награда школе	Тим за обележавање значајних датума васпитачи, учитељи,наставници	Октобар	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Приредба за предшколске групе и ученике првог разреда	-приредба добродошлице у школу	Тим за пријем првака	Август/ септембар	фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Посета деце предшколских група из градских вртића и њихових родитеља	реализација припремљених активности и програма / креативне ликовне, музичке, драмске, спортске радионице.../	Тим за маркетинг , учитељи, наставници	Април-јун	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Учешће на конкурсима	Ученици раде радове и учествују на конкурсима из области музичке, ликовне, изражајне и друге културе	Учитељи, наставници	У зависности од објављивања конкурса	Конкурсни радови, награде
Промоција најуспешнијих ученика осмог разреда	-доделе Вукове и посебних диплома на свечаности са доделом награда и пригодним програмом; пријем носиоца Вукове дипломе и њихових родитеља	директор школе одељењске старешине, наставници српског језика и музичке културе, директор	У јуну пре полагања завршног испита	Фотографије, сајт школе, фејсбук страница школе, локални медији

		школе		
Ваннаставни образовно- васпитног рада који се остварује ван Школе.	облик реализација културних активности на екскурзијама, излетима и креативним наставама	Одељењске старешине и сарадници на реализацији садржаја	Према плану реализације за сваку годину предвиђен годишњим планом рада школе	Извештаји о реализацији екскурзија, излета и креативне наставе

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

Тема	Корелација	Начин реализације	Циљ
Турнир поводом дечије недеље и недеље спорта: рукомет, одбојка, шах, фудбал. Штафетне игре Старе народне игре Јесењи крос Између две ватре Вежбе на тлу Полигон спретности Игре на снегу Елементарне игре Ритмичке игре и игре уз музику, плесови. Пролећни и јесењи крос Учешће деце на школским такмичењима. Секције Пешачења поводом Дана пешачења „Стазама здравља у Смедереву“	Ликовна култура, Музичка култура, Математика, Биологија, Физика, Географија	Реализација различитим методама рада у настави Физичког васпитања. Настава се одвија у школском дворишту и учионици уз помоћ реквизита који су на располагању. Облици рада: Фронтални, индивидуално-фронтални, групни и индивидуални Методичко - организационе форме рада: Врста или почетак, талас, станице, допунска вежба Методе рада: живе речи, практичног вежбања, демонстрације, приказивања. Већина активности одвија се у сали, дворишту али поједине активности попут такмичења траже активности ван школског дворишта, на атлетској стази, у другим школама, ван града на републичким и регионалним такмичењима.	Екипно и појединачно учествовање у игри и настави. Свако дете треба да буде обухваћено програмом школског спорта и да у овим активностима пронађе своје интересовање уз помоћ и подршку наставника.

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА САМОВРЕДНОВАЊЕ

за период 2026–2030. године

Циљ рада Тима

Континуирано праћење и вредновање квалитета рада школе ради унапређивања образовно-васпитног процеса, развоја установе и остваривања стандарда квалитета рада школе.

Задачи Тима

планирање и координација процеса самовредновања;
избор области и стандарда који ће бити предмет самовредновања;
израда плана самовредновања;
избор и израда инструмената за прикупљање података;
прикупљање и анализа података;
израда извештаја о самовредновању;
предлагање мера за унапређивање рада;
праћење реализације акционих планова;
информисање Наставничког већа, Савета родитеља и Школског одбора о резултатима самовредновања.

ПРОГРАМ САМОВРЕДНОВАЊА ПО ГОДИНАМА

Школска 2026/27. година

Област квалитета: Настава и учење

Циљ самовредновања: Утврђивање квалитета наставног процеса и степена остварености стандарда у области наставе и учења.

Активности:

Активност	Време реализације	Носиоци
Израда плана самовредновања	септембар	Тим
Израда инструмената	септембар–октобар	Тим
Анкетирање ученика и наставника	новембар–децембар	Тим
Посете часовима	новембар–фебруар	Тим, директор
Анализа података	март	Тим
Израда извештаја	април	Тим
Израда акционог плана	мај	Тим
Представљање резултата	јун	Тим

Очекујући исходи:

унапређено планирање наставе;
већа примена активних метода рада;
већа заступљеност формативног оцењивања.

Школска 2027/28. година

Области квалитета: 1. Програмирање, планирање и извештавање 2. Етос

Циљ самовредновања: Процена квалитета планирања и извештавања, као и школске климе и међуљудских односа.

Активности:

анализа школске документације;
анализа извештаја стручних органа;
анкетирање ученика, родитеља и наставника;
интервјуи и фокус групе;
анализа резултата и израда извештаја;
израда акционих планова.
Очекујући исходи:
унапређени процеси планирања;
повећано задовољство ученика и родитеља;
развијенија култура сарадње и уважавања.

Школска 2028/29. година

Области квалитета: 1. Образовна постигнућа ученика 2. Подршка ученицима
Циљ самовредновања: Процена успешности ученика и ефикасности система подршке.
Активности:
анализа резултата иницијалних и завршних тестирања;
анализа успеха ученика;
анализа рада са ученицима којима је потребна додатна подршка;
анализа рада са даровитим ученицима;
анкетирање ученика, родитеља и наставника;
израда извештаја и акционог плана.
Очекујући исходи:
боља постигнућа ученика;
унапређена подршка ученицима;
смањење броја ученика са недовољним постигнућима.

Школска 2029/30. година

Области квалитета: 1. Организација рада школе, људски и материјални ресурси 2. Руковођење
Циљ самовредновања: Процена ефикасности организације рада школе и процеса руковођења.
Активности:
анализа рада стручних органа и тимова;
анализа професионалног развоја запослених;
анализа коришћења ресурса;
анкетирање запослених;
интервју са директором и представницима стручних органа;
израда извештаја и акционог плана.

Очекујући исходи:

ефикаснија организација рада;
рационалније коришћење ресурса;
развојно усмерено руковођење.

Начини прикупљања података

анкете;
интервјуи;
фокус групе;
посматрање наставе;
анализа педагошке документације;
анализа ученичких постигнућа;
анализа извештаја и записника.

Показатељи успешности рада Тима

реализоване све планиране активности;
благовремено израђени извештаји о самовредновању;
донети и реализовани акциони планови;
видљиво унапређење у областима које су биле предмет самовредновања;
повећано учешће ученика, родитеља и запослених у процесу вредновања рада школе.

Извештавање

Тим подноси годишњи извештај о раду Наставничком већу, Савету родитеља, Школском одбору и директору школе, са предлогом мера за унапређивање квалитета рада установе.

Коргинатир тима: Биљана Косановић

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

за период 2026.-2030. године

Циљеви и задаци:

упознавање ученика са радом библиотеке
упознавање ученика са врстама библиотечке грађе и оспособљавање за самостално коришћење књига, часописа, листова, енциклопедија...
вођење библиотечке секције
промоција читања и развијање читалачких способности ученика (препоручивање текстова за читање и разговор о прочитаним текстовима)

пружање помоћи ученицама при избору литературе и некњижне грађе
 подстицање интересовања за читање књига и коришћење библиотеке грађе
 развијање информационе писмености и формирање навика за самостално налажење информација
 подстицање развоја способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија код ученика
 помоћ ученицима у оспособљавању за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу
 подстицање развоја мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота
 обележавање годишњица, јубилеја и важних датума
 пружање помоћи и подршке наставницима у избору уџбеника и литературе, у креирању наставног процеса првенствено као процеса учења

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
- Рад са ученицима - Упознавање ученика са радом библиотеке - Помоћ ученицима при избору	- Разговор, демонстрација, упућивање, разгледање, закључивање, реализација радионица	Ученици, чланови библиотеке секције, школски библиотекар,	Током школске године	Библиотека евиденција, школска евиденција, дневници образовно- васпитног

литературе, лектире, тражења информација Обучавање ученика да самостално користе библиотечку грађу Остваривање активности библиотечке секције		наставници, стручна већа,		рада
Сарадња са Народном библиотеком и другим библиотекама Сарадња са другим установама и удружењима Сарадња са локалном самоуправом	- Посета, упућивање, закључивање, дружење, размена искустава, реализација радионица, семинара, учешће у реализацији такмичења, сусрети са песницима, учешће у квизовима и други видови сарадње)	Ученици, чланови библиотеке секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа, локална самоуправа	Током школске године	Библиотека евиденција, школска евиденција, дневници образовно- васпитног рада

Обележавање годишњица, јубилеја и важних датума Културна делатност школске библиотеке- изложбе, песничке вечери, приредбе	Јавни час, угледни час, радионице, израде радова и панова на задату тему, израда презентација, излагање продуката и радова,	Ученици, чланови секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, сајт школе, фејсбук страница библиотеке школе
- Упознавање са библиотечко-информационом делатношћу библиотека	- Демонстрација, упућивање, разгледање, закључивање	Ученици, чланови секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада

- Учлањење ученика у библиотеку	- Разговор, израда чланских карата за ученике, демонстрација, посматрање, разгледање, уочавање	Школски библиотекар	Септембар/децембар	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада
- Упознавање ученика 1. разреда са радом библиотеке	- Упознавање ученика са временом и начином рада школске библиотеке, разговор, предавање	Школски библиотекар	Септембар/октобар	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада
Сарадња са наставницима Сарадња са родитељима/старатељима Сарадња са директором, стручним сарадницима Сарадња са стручним већима	- Договор о сарадњи, помоћ и подршка у остваривању наставно-образовног процеса, анализа, евалуација	Школски библиотекар, наставници, родитељи, директор, стручни сарадници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада
-Промоција рада библиотеке	-Рад у оквиру странице школске библиотеке - званична интернет страница школе, друштвене мреже...	Школски библиотекар	Током школске године	фејсбук страница библиотеке школе,
- Одржавање књишког фонда	Планирање набавке потребне литературе за ученике, запослене, предлог часописа,	Школски библиотекар	Септембар/октобар	План набавке, извештај рада библиотеке

	потраживање литературе, сређивање књижног фонда, уређивање стања књига у библиотеци, заштита			

	оштећене и ревизија библиотечке грађе			
Реализација посете Сајму књига	Разговор са писцима, присуство промоцијама књига, посета штандовима, прикупљање штампаног материјала	Школски библиотекар, наставници, ученици	октобар	Фотографије, улазнице, реализована посета, евиденција

Исходи постигнућа ученика у области рада школске библиотеке по областима:

Библиотека и читање:

Лоцира школску библиотеку, познаје школског библиотекара и учествује у активностима у библиотеци

Зна да школска библиотека има различите материјале и књиге у штампаном и електронском облику који могу да се позајме и разуме важност и правилно чување тог материјала, користи библиотеку за личне потребе и проналажење информација потребних за школу

Чита различиту литературу (књижевност и научна литература) у различитим облицима, потребну за школу и из задовољства и забаве, уме да подели своје мишљење о прочитаном делу са другима, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи

Разуме појам писмености и разликује појмове читалачка писменост, математичка и научна писменост, као и информатичка, информациона и медијска писменост,

Разуме важност писмености, нарочито читалачке писмености која је услов успешног учења и образовања

Информациона писменост:

Примењује основне интернет претраживаче за тражење информација

Користи Интернет одговорно и ефикасно, поштује процедуре сигурности,

Разуме да на питања може да се одговори проналажењем информација, разуме шта је информација и зна да је пронађе уз помоћ библиотекара

Разуме прикупљене информације, пореди нове идеје са оним што је већ знао, ствара нову информацију и презентује је на различите начине (говори, пише, црта...)

Разуме да је погрешно преписивати од неког аутора или друга у одељењу и то представити као свој рад

Прикупља информације и проналази одговор на питање користећи различите изворе информација, штампане, електронске, људске изворе...

Прави белешке о прикупљеним информацијама и изводи закључке, прави листу коришћених извора

У истраживачком процесу одлучује која је информација потребна, налази штампане и електронске изворе, проверава изворе, вреднује и етички користи информације

Формира став и користи податке да га поткрепи, цитира све коришћене изворе по моделу који даје библиотекар/наставник, разуме појмове плагирање и парафразирање

Социјалне вештине - сарадња са вршњацима и толеранција:

Сарађује са вршњацима ради решавања задатка/проблема, разговара о својим идејама, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи и показује толеранцију за другачије ставове

Користи право да изрази своје мишљење на одговарајући начин, чак и кад је другачије од других, уме да формулише своје мишљење и да учествује у расправи

Сарађује са вршњацима у изради пројекта и презентацији кроз различите медије, уме да се обраћа публици и јасно изнесе ставове и идеје, има изграђену културу комуникације (културу сопственог изражавања, као и слушање и поштовање туђег мишљења)

Медијска писменост:

Препознаје информације у свакодневним порукама кроз различите медије (рођенданске честитке, разгледнице са распуста, рекламе за играчке, саобраћајни знаци, упозорења), разликује варијанте гласа, звука и израза лица (гласан, тих, срећан, љут...), пита и одговара на питања о разлозима и функцији обавештења у различитим медијима (зашто, ко, када, где, како)

Препознаје различите медије (књига, ТВ, филм, радио, ЦД, ДВД, имејл, веб страна, фотографија, новине, рекламе), пита и одговара на питања о разлозима комуникације кроз различите медије, Разговара о елементима порука (величина, боја, облик, звук, глас, покрет) различитих медија да би се привукла пажња публике

Зна карактеристике масовних (блиских) медија и разговара о привлачењу пажња публике, тумачи како ауторова намера и избор визуелних и текстуалних компоненти утиче на осећања публике

Препознаје тип информација које доноси различити медији, описује елементе и технике које се користе да се осмисли главна идеја поруке (боја, звук, светлост,...), препознаје улоге људи који стварају поруке (писац, уметник, илустратор, уредник, фотограф...)

Разуме да медији преносе информације одређеној публици са одређеним намерама, анализира остварени утицај медија

Библиотекар школе: Марија Младеновић

Саставни део Школског програма је и програм безбедности и здравља на раду који обухвата

заједничке активности школе, родитеља и других законских заштитника као и јединице локалне самоуправе, који су усмерени на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљеви:

- развијање позитивног односа према природи
- изграђивање свести ученика о заштити животне средине
- оплемењивање уже и шире околине
- стицање одговарајућих знања и формирање правилног односа према уређењу школе и насеља
- стицање знања о друштвеним , природним, привредним и техничким појавама и токовима који мењају ,обогаћују или угрожавају животну средину.
- доприносе очувању и заштити човекове околине и активно утичу на еколошко , хигијенско и естетско уређење школског простора

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
Учење ученика о значај очувања разноликости живог света на планети	Реализација градива на часовима редовне и додатне наставе	Наставници биологије и ученици	Током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада
Учење ученика о заштити од загађивања	Предавања и презентације на часовима редовне наставе, слободних наставних активности, секцијама, ОЈР о обновљивим изворима енергије, рециклажи, енергетској ефикасности, о о значају примарне селекције отпада	Наставници биологије ,технике и технологије, географије, ОЈР, учитељи, ученици	Током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада, увид у продукте и презентације, сајт и фејсбук страница школе
Обележавање важних еколошких датума	Презентације и израда паноа на часовима редовне наставе и еколошке секције	Наставници биологије, учитељи и ученици	Током наставне године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада, увид у продукте и презентације, сајт и фејсбук страница школе
Стицање одговарајућих знања о заштити животне	Реализација тема на ЧОС-у	одељењске старешине	према плановима током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада

средине				
Укључивање у акције, пројекте и активности локалне заједнице с циљем заштите животне средине	Учешћем у реализацији акција, пројеката у локалној заједници, рециклажа отпада -сарадња са депонијом „Дубоко“, Еко фондом, учешћем у конкурсима ЈКП Водовода, РЦУа, акција сакупљања старог папира, одлагање потрошених батерија, одлагање отпада у школи у посебним кантама	Учитељи, наставници, одељењске старешине,	Током године	Извештаји о реализацији пројеката, акција, извештај о учешћу ученика на конкурсима,
Еколошко, хигијенско и естетско уређење школског простора	Уређење дела школског дворишта, прављење кућице за птице од рециклираног материјала	Учитељи, наставници, ученици, помоћно особље	Током године	Продукти, уређено школски простор
Компостирање	Сакупљање органског отпада у школском дворишту и ђачкој кухињи и компостирање и коришћење компоста за ђубрење биљака у саксијама и школском дворишту	Помоћно особље, куvariце, ученици,	Током наставне године	Коришћење компоста,
Укључивање родитеља у активности од значаја за очување животне средине	Учешће родитеља у акцијама које организује школа, примарна селекције отпада	Одељењске старешине, директор, родитељи ученика	Током наставне године	Евиденција Савета родитеља, родитељских састанака, реализованих активности
Креирање одрживог животног стила	Примена знања стечених кроз пројекат сарадње са партнерским школама из Словеније и Литваније	Директор, наставници ученици	Током и године	Евиденција у дневницима васпитно-образовног рада, лична евиденција

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ:

пружање помоћи ученицима са поремећајима у понашању,
пружање помоћи васпитно запуштеним или угроженим ученицима, ученицима који долазе из породица у ризику или породица са проблематичним односима,
сарадња са установама и организацијама које се бави социјалним питањима,
упознавање и праћење социјалних прилика ученика / упућивање у остваривање социјално-заштитних мера,
утврђивање социоекономског статуса родитеља,

упућивање родитеља на остваривање права,
развијање вредности пријатељства, солидарности и колегијалности.

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Подршка деци из осетљивих група	Идентификација и саветодавни рад и обезбеђивање подршке ученицима с тешкоћама у емоционалном развоју, сазревању и оних са тежим породичним проблемима, деце са променама у понашању, тешкоћама у напредовању и деце из депривираних средина, праћење адаптације ученика из осетљивих група	Учитељи, наставници, стручни сарадници	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника
Подршка родитељима деце из осетљивих група	Оспособљавање родитеља за решавање проблема, саветодавни рад са родитељима, Информисање / упућивање родитеља о врстама помоћи које могу остварити кроз различите институције	Стручни сарадници, наставници, ЦСР	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника, евиденција образовно васпитног рада о посетама родитеља
Сарадња установама: Центром за	саинформисање сарадника ЦСР о породичном статусу, праћење породичног статуса, Праћење ефеката указане социјалне помоћи информисање	Одељењске старешине, стручни	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника и

социјални рад и Црвеним крстом, ИРК	/ упућивање родитеља о врстама помоћи које могу остварити у ЦСР, Црвеном крсту, Интерресорне комисије, давање мишљења ИРК	сарадници, СТИО		сарадника ЦСР, ЦК, налаз и мишљење за ИРК
Посредовање у остваривању права на материјалну помоћ	у Нокон договора са корисником, писање дописа, молби установама за остваривање права на материјалну помоћ /уџбеници, настава у природи, екскурзије, хуманитарне пакете лечења, летовање/	Одељењске старешине, стручна служба	Током године	Дописи у личној евиденцији одељењског старешине, стручне службе,
Спровођење хуманитарних акција на нивоу школе	Организовање акција за прикупљање неопходне помоћи идентификованим ученицима	Директор, УП	Током године	Евиденција о хуманитарној акцији, признанице о донираном новцу,

				извештаји УП
Укључивање Ученичког парламента	Учешће у организацији хуманитарних акција, организовање радионица и укључивање ученика из осетљивих група	Ученички парламент	Током године	Извештај о раду Ученичког парламента

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ:

Стицање знања, формирање ставова и понашања ученика у вези са здравим начином живота и развојем хуманих односа међу људима

Усвајање знања о чувању здравља, болести и знања о чувању здравља, болести и могућностима лечења

Развијање свести и одговорности појединца за сопствено здравље, о значају личне хигијене, хигијене исхране и хигијенског начина живота

Подизање здравствене културе ученика тако да брига о здрављу буде саставни део свакодневних навика, потреба и поступања;

Спровођење примарне превенције од болести зависности;

Учешће ученика у унапређењу животне средине и хигијенско – естетског очувања школе.

Остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породице и заједнице на развоју, заштити и унапређивању здравља ученика

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Развијање међупредметне компетенције- одговорност за сопствено здравље	Сарадња Стручних већа на повезивању наставних и ваннаставних активности - часови свет око нас , природа и друштво, биологија, физичко и здравствено васпитање, хемија, српски и страни језик историја, географија, ликовна култура, грађанско васпитање.	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине	Током године	Евиденција наставника о реализацији часова где се развија међупредметна компетенција о одговорност за сопствено здравље
Превентивно компензацијско вежбање	У оквиру наставе физичког и здравственог васпитања и активности обогаћеног једносменског рада редовно ће се радити на спречавања и отклањања телесних деформитета и лоших последица вишечасовног седења. Ученици се оспособљавају у самосталном	Предметни наставници и наставници који реализују активносту у обогаћеном	Током године	Лична евиденција наставника физичког и здравственог васпитања, евиденција наставника који реализују активносту у

	неговању физичких способности, помагању раста, учвршћивању здравља.	једносменском раду		обогаћеном једносменском раду
Предавања Патронажне службе Дома здравља	Реализација предавања у сваком одељењу од 1. до 8. разреда према избору тема Дома здравља од личне хигијене, здраве исхране, промена у пубертету до бављења спортом и заштите од алкохола, дувана и психоактивних супстанци /	Сарадници Патронажне службе Ужице	према плану Патронажна служба Дома здравља Ужице у договору са школом	Евиденција сарадника Патронажне службе, извештај о реализацији сарадње са Патронажном службом, есдневник - евиденција радионица
Стоматолошки преглед ученика и радионице везане за заштиту и здравље зуба	Стоматолошка служба ће организовати стоматолошки преглед ученика и радионице везане за заштиту и здравље зуба	Стоматолошка служба при амбуланти у школи	Током године	Здравствени катрони ученика, есдневник - евиденција радионица
Индивидуални саветодавни рад са ученицима и родитељима	Повезивање ученика и њихових родитеља са специјализованом здравственом службом по потреби	Одељењске старешине, стручна служба школе	По потреби током године	Лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога
Неговање здравих стилова живота у погледу физичког здравља	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужица оспособити ученике да умеју да утврде сопствене потребе за храном и њихов однос са растом и развојем, за формирање ставова у погледу исхране, развијање личне одговорности за бригу о телу, потреба за одмором; спавање и рекреација; коришћења слободног времена	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине, стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа
Неговање здравих стилова живота у погледу социјалних интеракција у	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужица	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине,	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција

	оспособити ученике да разумеју потребе и осећања своја и			
школи	других, водећи рачуна о њима, прихватајући и поштујући их, , оспособљавати ученике за формирање и неговање пријатељства са другим ученицима	стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице		одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа
Неговање здравих стилова живота у погледу менталног здравља	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужице, индивидуалним разговорима омогућити ученицима спознају о себи, изграђивање сопственог концепта, правилно вредновање понашања, препознавање осећања, развијати свест о сличностима и разликама наших осећања, акција, изгледа; евидентирање промена у развоја; проналажење начина за превазилажење психолошких проблем, савладавање развојних страхова и анксиозности	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине, стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа
Обележавање значајних датума везаних за здравствену превенцију	На часовима редовне наставе појединих предмета, секција, обогатоног једносменског рада обележавају се низом активности у договору са ученицима датуми везани за здравствену превенцију	Наставници, ученици	По календару значајних датума везаних за здравље	Фотографије, панони, продукти, сајт школе, фејсбук страница школе
Промоција бављења спортом	Реализацијом активности предвиђених програмом школског спорта и спотрско- рекреативних активности	Сви носиоци предвиђени програмом школског спорта и спотрско- рекреативних активности	Током године	Начин праћења предвиђен програмом школског спорта и спотрско- рекреативних активности

ПРОГРАМ ТИМА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРЈЕНТАЦИЈЕ УЧЕНИКА

Циљ професионалне оријентације је мотивисати ученике да настави школовање и оспособити их да изаберу одговарајуће образовне профиљ у складу са њиховим интересовањима, могућностима и знањем.

Основне податке о различитим занимањима ученици добијају током читавог школовања, како од наставника, одељенских старешина и ПП службе, тако и од родитеља и шире друштвене заједнице.

Сваке школске године се формира Тим који чине обавезно директор и педагошко-психолошка служба а променљиви чланови су одељењске старешине осмог разреда.

Акцент у раду се ставља на ученике осмог разреда. Одржавају се информативни ЧОС-ови са педагогом, тестирања способности које врши психолог, информативни и индивидуални разговори са ученицима. Родитељи се путем родитељских састанака и редовних начина комуникације информишу. За заинтересоване родитеље, заказују се термини за индивидуалне разговоре.

Садржаји које се редовно спроводе у школи су:

САДРЖАЈИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
Одржавање ЧОС-ова са ученицима осмог разреда	Педагог
Испитивање интересовања ученика у вези уписа средњих школа	Педагог
Упознавање ученика са основним подацима (израчунавање бодова добијених на основу успеха у школи, расподела питања на тесту по нивоима знања ...)	Педагог
Информисање ученика о трендовима уписа ранијих година	Педагог
Индивидуални разговори са заинтересованим ученицима осмог разреда	Педагог и ОС
Индивидуални разговори са заинтересованим родитељима ученика	Педагог и ОС
Тестирање професионалних интересовања ученика	Психолог
Сарадња са релевантним институцијама : Националном службом за запошљавање, средњим школама...	Директор, педагог
Разговор о занимањима током часова редовне наставе и ваннаставних активности	Наставници

У зависности од процене потреба генерације, додају се активности које им могу помоћи за квалитетније одређивање.

Програм Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања за период 2026-2030. годину

Овај програм сачињен је на основу ;

Правилника о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, „Службени гласник РС“ бр. 011/2024 од 14.02.2024.

Правилника обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у установама образовања и васпитања, "Службени гласник РС", број 10 од 9. фебруара 2024.

Правилника о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог ученика или трећег лица ("Сл. гласник РС", бр 22/2016),

Правилника о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности("Сл. гласник РС", бр. 65/2018),

Правилника о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада ("Сл. гласник РС бр. 68/2018),

Упутства о заштити и безбедности деце и ученика у установи ("Сл. гласник РС бр. 610-00-9531/2014-01),

Правилника о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање ("Службени гласник РС", број 74 од 5. октобра 2018.),

Упутства за израду акта којим установе образовања и васпитања прописују мере, начин и поступак заштите и безбедности деце и ученика (27.јун 2022),

Анализе стања безбедности, присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања у установи, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе,

Истраживања о насиљу у школи,

Резултата самовредновања у овој области.

I

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

Циљ програма је да се креира клима у којој се:

Учи, развија и негује култура понашања и уважавања личности

Не толерише насиље

Развија одговорност свих

Сви који имају сазнања о насиљу обавезују на поступање

Овим програмом се одређује поступак у ситуацијама сумње или дешавања дискриминације, насиља, злостављања или занемаривања и пружа оквир за превентивне активности, али и интервентне, како би се створила безбедна средина за живот и рад ученика или дефинисали кораци у ситуацијама када се јавља насиље, дискриминација, злостављање и занемаривање.

Задачи тима за заштиту у области насиља, злостављања и занемаривања :

Израда, реализација и евалуација програма заштите ученика од насиља, злостављања и

занемаривања

Идентификовање и информисање о случајевима насиља уз поштовањ личности ученика

Спровођење поступака и процедура у ситуацијама насиља

Праћење и евидентирање свих врста насиља

Саветодавни рад са ученицима и родитељима

Омогућавање услова у школи који обезбеђују оптимално максималном развоју

Обезбеђивање учешћа ученика у свим фазама процеса заштите кроз благовремена и континуирана обавештења на начин који одговара њиховом узрасту и разумевању и кроз могућност да изразе своје мишљење

Задаци тима за заштиту у области дискриминације:

анализира стање у остваривању равноправности и једнаких могућности;

припрема програм превенције;

информише учеснике у образовању, запослене и родитеље о планираним активностима и могућностима пружања подршке и помоћи;

учествује у пројектима и обукама за развијање потребних знања и вештина за превенцију и поступање у случајевима дискриминаторног понашања; предлаже мере за унапређивање превенције и заштите од дискриминације, организује консултације и учествује у доношењу одлука о начину поступања у случајевима сумње на дискриминаторно понашање;

укључује родитеље у планирање мера и спровођење активности за спречавање и сузбијање дискриминаторног понашања;

прати и процењује ефекте предузетих мера и активности за спречавање и сузбијање дискриминаторног понашања и даје одговарајуће предлоге директору;

сарађује са школском управом Министарства и другим надлежним органима, организацијама и службама, ради спречавања и заштите од дискриминације;

води и чува посебну документацију о случајевима и појавним облицима дискриминације, броју пријава и притужби, броју спроведених неформалних и формалних поступака, њиховом исходу и др.

Тим планира, организује и управља активностима у установи на превенцији и нитервенцији

едукација и обука о превенцији и заштити од насиља

уочавање и предузимање активности у случајевима насиља у школи

укључивање родитеља у превентивне и интервентне активности

комуникација са надлежним службама (Центар за социјални рад, МУП, Дом здравља, итд.) води и чува документацију везану за насиље (директор задужује одговорно лице за чување документације)

извештава Школски одбор о свом раду

Директор образује тим за заштиту. Састав тима за заштиту чине: директор, помоћник директора, стручни сарадници –педагог и психолог, секретар установе, наставници, а такође и именује координатора тима. Повремено чланови тима могу бити и представници Савета родитеља, Ученичког парламента, јединице локалне самоуправе, односно стручњака за поједина питања.

Телефон за пријаву насиља у школи је 026-617-377 и e-mail: ddskola@mts.rs.

Чланови тима на почетку школске године, могу да дају предлог директору школе за формирање Вршњачког тима за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања. Чланови вршњачког тима могу бити по два ученика из сваког одељења старијих разреда. Вршњачки тим би се првенствено бавио превентивним активностима и информисањем ученика о начинима реаговања на сваку врсту насиља.

Тим за заштиту примењује, осим Закона: Правилник о протоколу, Правилник, овај акт и друге подзаконске акте који прописују поступање установе у случајевима повреда Законом прописаних забрана и тежих повреда обавеза ученика и одраслих.

Тим за заштиту планира, организује и стара се о спровођењу мера и активности у установи на превенцији дискриминаторног понашања и насиља самостално и у сарадњи са другим тимовима – за инклузивно образовање, самовредновање и др.

У ситуацијама када се примети да постоји одступање од прописаних принципа, тим за заштиту реагује у сарадњи са органима установе.

Важно је да у установи постоји свест свих запослених да тим за заштиту не може сам да остварује планиране мере и активности. До резултата се долази само учешћем и одговорношћу сваког лица у стварању ненасилног и подстицајног окружења за живот и учење. Због осетљивости и сложености проблема, тиму за заштиту је неопходна стална подршка и ангажованост стручних органа и других тимова, директора, органа управљања, савета родитеља, општинског савета родитеља и локалне заједнице. За активности које тим за заштиту планира и предлаже на нивоу установе, директор задужује и остале чланове колектива, јер је неопходно да сви учествују у превенцији дискриминације и насиља.

Права, обавезе и одговорности свих учесника васпитно – образовног рада у школи ради превенције насиља у школи:

Школа је дужна да упозна запослене, ученике, родитеље ученика са њиховим обавезама и правима прописаним законима и подзаконским актима; Запослени у школи су дужни да својим радом обезбеде подстицајну и безбедну средину за све, да допринесу целокупном развоју ученика;

Запослени наставници су дужни да на основу мишљења ИРК и педагошких профила писменим путем (у прилогу- образац бр.1) обавесте медицинског техничара/сестру о ученицима који нису самостални;

Медицински техничар је дужан да предузме мере у складу са документацијом коју му достављају разредне старешине;

Помоћни радници су дужни да укажу помоћ сваком ученику уколико у близини нема дефектолога или медицинског техничара/сестре;

Ученици су дужни да поштују правила понашања у школи и да својим понашањем не изазивају, доприносе или учествују у насиљу и злостављању;*

Родитељи ученика су дужни да остварују сарадњу са школом у најбољем интересу ученика, као и да својим понашањем у школи не допринесу појави насиља, злостављања и занемаривања.

Школа у активностима које за циљ имају стварање позитивне климе, развијање толеранције и спречавање насиља развија мере превенције.

* Насилним понашањем и злостављањем не сматра се реакција ученика која је изазвана његовим општим стањем које се може утврдити медицинском и педагошком документацијом о ученику (мишљење ИРК, ИОП2, медицинска документација, листе процене)

Насилним понашањем и злостављањем не сматрају се реакције ученика у фази транзиције и прилагођавања. II

ПЛАН ПРЕВЕНЦИЈЕ

ПЛАН ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

начини на које се принципи једнаких могућности и недискриминације уграђују и остварују у свакодневном животу и раду установе на свим нивоима, у свим облицима рада (појединац, васпитна група, одељење, ученички парламент, стручни органи и тимови, родитељски састанци, родитељи као појединци и група, савет родитеља);

НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ВРСТА АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Одељење	Ч.О.С.	Током школске године, најмање једном годишње
Разредни старешина	Ч.О.С. Рад са родитељима Родитељски састанак	У складу са анализом ситуације у установи и евентуалним проблемима који се могу јавити (најмање једном годишње кроз наведене активности)
Стручни сарадник	Укључивање у рад одељења на часовима одељењског старешине	Током школске године
Тим за стручно усавршавање	Избор семинара	Једном годишње
Ученички парламент	Израда паноа	Једном годишње
Тим за самовредновање	Процена ситуације на основу инструмената када се за тим укаже потреба у складу са осталим школским документима.	По потреби
Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	Родитељски састанци на почетку сваке школске године	Једном годишње
Тим за развој квалитета и	На основу извештаја Тима за дискриминацију, насиље,	По потреби

унапређење рада установе	злостављање и занемаривање и Тима за самовредновање рада установе тим планира даље активности	
Одељењско веће	Давање предлога тема које спадају у стручне теме Наставничког већа	Најмање једном током школске године
Наставничко веће	Коначни избор теме и реализација предавања	Једном годишње
Директор	Избор тема за НВ које се тичу дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања Даје предлог тема за стручно усавршавање Педагошком колегијуму на основу анализе потреба установе дефинисане Развојним планом и на основу Самовредновања установе	Најмање једна током школске године У складу са документима

Школски одбор	Разматра извештаје Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и директора школе	Најмање два пута годишње

Начини пружања додатне подршке учесницима образовања и њиховим родитељима из мањинских и осетљивих друштвених група, а нарочито у случају сметње у развоју и инвалидитета, здравствених тешкоћа, недовољног познавања српског језика, ризика од напуштања наставе

Установа је школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, те су све активности које се тичу додатне подршке свим ученицима дефинисане ИОП-има 2.

Сручно усавршавање запослених

Стручно усавршавање запослених установа планира на основу исказаних личних планова професионалног развоја наставника, васпитача и стручних сарадника, резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе, извештаја о остварености стандарда постигнућа и других показатеља квалитета образовно-васпитног рада.

Чланови Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања имају обавезу и предност приликом стручног усавршавања по питању тема које спадају у њихов делокруг рада.

Чланови Тима су у обавези да након семинара, стручног скупа или обуке одрже излагање на састанцима стручних органа у складу са Годишњим планом рада установе и Тима.

начини информисања о правима, обавезама и одговорностима учесника у образовању у спречавању и заштити од дискриминације и дискриминаторног понашања;

АКТИВНОСТИ	РЕАЛИЗАТОРИ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ВЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Информисање ученика	Разредни старешина	Информисање ученика на часовима одељењског старешине	На почетку школске године и током школске године у складу са потребама
	Стручни сарадник школе	Информисање ученика на часовима разредног старешине	Током школске године у складу са потребама
	Запослени у продуженом боравку	Информисање ученика	Током школске године у складу са потребама
		Израда паноя, обавештења	Једном током школске године
	Ученички парламент	Информисање ученика, израда паноя/информатора/ истицање правила понашања	Једном до два пута током школске године

Информисање родитеља	Разредне старешине	Информисање о правилима понашања, превентивним мерама заштите од дискриминације на родитељским састанцима	Два пута годишње (једном током полугодишта), по потреби и чешће
	Директор/стр. сарадник школе	Информисање о правилима понашања, превентивним мерама заштите од дискриминације на састанцима савета родитеља	Два пута годишње (једном током полугодишта), по потреби и чешће
Информисање запослених	Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	Информисање запослених о дискриминацији, насиљу, злостављању и занемаривању кроз одабир стручних тема из ове области	Једна тема током полугодишта

облици и садржаји рада са учесницима у образовању ради превазилажења стереотипа и предрасуда, развијања свести о опасности и штетним последицама дискриминације, унапређивања толеранције и разумевања, интеркултуралности, уважавања и поштовања различитости и др.;

АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ И САДРЖАЈИ РАДА	РЕАЛИЗАТОРИ	ВРЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Мере предузете са ученицима	Ч.О.С.	Разредни старешина	Два пута годишње
Мере предузете са родитељима	Радионица, трибина	Тим за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	Једном годишње
Мере предузете са запосленима	Радионица, предавање	Тим за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	По потреби

облици и садржаје рада са учесницима у образовању који трпе, чине или сведоче дискриминаторно понашање;

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ	ПРАЋЕЊЕ ЕФЕКТА/РЕЗУЛТАТИ	РЕАЛИЗАТОРИ	ВРЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Израда индивидуално плана подршке за свако дете/родитеља/запосленог који трпи или сведочи дискриминаторно понашање	Интервју, или начин прилагођен детету у складу са ИОП-2	Тим за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	У зависности од нивоа дискриминације, свакодневно, недељно или месечно, по потреби
Израда индивидуалног плана активности усмерене на промену понашања за свако дете/родитеља/запосленог који чини дискриминаторно понашање	Интервју, или начин прилагођен детету у складу са ИОП-2	Тим за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	

начини, облици и садржаји сарадње са родитељима, јединицом локалне самоуправе, надлежним органима, службама и др.;

АКТИВНОСТИ	НАЧИНИ, ОБЛИЦИ И САДРЖАЈИ РАДА	РЕАЛИЗАТОРИ	ВРЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Упознавање родитеља са облицима и последикама дискриминације	Предавање, радионица на одељењским или општим родитељским састанцима	Разредни старешина, Савет родитеља	Најмање једном годишње

8) начини поступања у случајевима подношења пријаве установи, односно притужбе Поверенику и кривичне пријаве надлежном органу због дискриминаторског поступања и поступања којима се вређа углед, част или достојанство личности;

АКТИВНОСТИ	НАЧИН ПОСТУПАЊА	РЕАЛИЗАТОРИ	ВРЕМЕНСКА ДИНАМИКА
Обавештавање Школске управе	Сазивање Тима због процене нивоа дискриминације; Вршење процене дискриминације или утврђивање да иста не постоји;	Координатор Тима Директор школе	у року од 24 часа од сазнања за учињену дискриминацију, или претпоставку да се дискриминација догодила

	Примена матрице за процену ризика од дискриминаторног понашања; Састављање извештаја о догађају; Обавештавање родитеља о догађају, осим ако тим за заштиту, полиција или сентар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета.		
Подношење пријаве Тужилаштву	У складу са Законом о просветној инспекцији директор школе обавештава просветног инспектора након утврђених чињеница	Директор школе	у року од 24 часа од сазнања за учињену дискриминацију, или претпоставку да се дискриминација догодила
Подношење пријаве Поверенику	Сазивање Тима због процене нивоа дискриминације; Вршење процене дискриминације или утврђивање да иста не постоји;	Директор школе	у року од 24 часа од сазнања за учињену дискриминацију, или претпоставку да се дискриминација догодила
	Примена матрице за процену ризика од дискриминаторног понашања; Састављање извештаја о догађају; Обавештавање Повереника писменим путем/ мејлом, у облику притужбе уз коју се доставља и доказ о претрпљеном акту дискриминације;		
Обавештавање Центра за социјални рад	Сазивање Тима због процене нивоа дискриминације; Вршење процене дискриминације или утврђивање да иста не постоји; Примена матрице за процену ризика од дискриминаторног понашања; Састављање извештаја о догађају; Обавештавање Центра за социјални рад.	Директор школе	У односу на ситуацију

начини праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма спречавања дискриминације и дискриминаторног понашања, а нарочито, у односу на:

Праћење реализације програма превенције Тима реализује се на састанцима планираним акционим планом Тима које заказује координатор једном у месецу. Координатор Тима једном у полугодишту подноси извештај директору о остваривању и ефектима програма спречавања дискриминације и дискриминаторног понашања.

Вредновање програма превенције врши Школски одбор установе два пута годишње и оно је саставни део извештаја директора школе.

ПЛАН ПРЕВЕНЦИЈЕ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Превенција насиља, злостављања и занемаривања у школи обухвата све активности и све учеснике образовно – васпитног рада. Циљ је развити позитивне образце понашања код ученика. Потребно је да сви учесници образовно – васпитног рада буду добро обавештени о облицима и врстама насиља, као и о својим улогама у ситуацији насиља. У табели су наведене:

Активности које ће предузети у школи у циљу превенције насиља, злостављања и занемаривања, са реализаторима и начинима реализације датих активности.

Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Обезбеђивање простора школе	Запослени у школи	Покривеност улаза школе видео надзором Добра организација дежурства наставника Помоћ помоћних радника у реализацији дежурства	Током целе школске године
Стручно усавршавање наставника о темама везаним за насиље	Тим за стручно усавршавање	Огранизовање предавања, или семинара за запослене на тему насиља, злостављања и занемаривања Дискусије на тему насиља, злостављања и занемаривања на седницама стручних органа школе (најмање једна	Периодично, током школске године, у складу са могућностима школе и запослених
		стручна тема током школске године) Избор тема које се односе на област дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања које би се могле презентовати на седницама НВ или непосредно после њих, или у терминима утврђеним за стручно усавршавање у оквиру установе (након праћења акредитованог семинара, представљање брошуре, нових информација...);	

Информисање ученика, родитеља и запослених о насиљу, злостављању и занемаривању јасно дефинисање улога свих актера овразовно – васпитног рада у ситуацијама насиља	Тим за превенцију и заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања Одељењске старешине Ученички парламент	Информисање запослених на седницама стручних органа школе Информисање родитеља ученика путем родитељских састанака, Савета родитеља, индивидуалним разговорима Информисање ученика преко часова одељењског старешине, предавања од стране запослених или ученика на тему насиља, одржавање радионица за ученике Израда паноа, презентација, обавештења, објављивање законских прописа на огласној табли школе, истицање правила понашања у школи, истицање позитивних примера понашања	На почетку школске године Периодично, на класификационим периодима Током целе школске године
Укључивање тема везаних за насиље и позитивне облике понашања у наставне предмете и наставне јединице	Наставници разредне и предметне наставе	Идентификација и планирање наставних јединица које су погодне, или се у њима помињу теме везане за насиље, правила понашања, примери позитивног понашања	Током целе школске године
		Реализација наставних јединица у којима се обрађују теме везане за насиље, правила понашања, примери позитивног понашања, уз максимално укључивање ученика у рад током обрада тема (пројекти, дискусије, дебате, примена видео записа у настави)	
Доношење јасних правила понашања у школи, у чијем формулисању водећу улогу преузимају ученици	Ученици и одељењске старешине у оквиру одељењске заједнице Ученички парламент Директор Секретар Педагог	Доношење правила понашања у оквиру одељењске заједнице Подношење предлога правила понашања Ученичком парламенту Селекција предлога и формирање правила понашања за целу школу од стране Ученичког парламента Консултације Ученичког парламента са директором, секретаром и педагогом о коначном предлогу правила понашања у школи и њихово	На крају школске године На почетку школске године

		усвајање	
Организација ваннаставних активности у школи са циљем развијања позитивне климе, другарства, толеранције међу ученицима	Наставници разредне и предметне наставе Педагог Ученички парламент	Испитивање афинитета и интересовања ученика за различите облике ваннаставних активности Инплементација тема везаних за толеранцију, другарство, заједништво у различите облике ваннаставних активности Презентација продуката рада ученика на ваннаставним активностима	На почетку школске године Током школске године
Испитивање стања безбедности у школи, присутним облицима насиља, злостављања и занемаривања	Тим за безбедност ученика Педагог Ученички парламент	Евиденција облика насилног понашања и анализа резултата Упознавање запослених, ученика, родитеља са реалним безбедносним стањем у школи	Током школске године

Стручно усавршавање запослених се спроводи у циљу побољшања компетенција у превенцији и реаговању на насиље, злостављање и занемаривање. Стручно усавршавање запослених се може организовати ван установе – преко одржавања стручних семинара или предавања, или унутар установе – преко предавања од стране Тима за безбедност, педагога, директора на седницама стручних орагана.

Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Организовање и одржавање семинара, или предавања за запослене на тему насиља у школи, у циљу ојачавања компетенција запослених овој области	Тим за стручно усавршавање Директор	Консултације са запосленима о врсти стручног усавршавања Одабир одговарајућег облика стручног усавршавања Обавештавање наставника о облику стручног усавршавања	Током школске године, у складу са могућностима запослених и школе
Предавање и дискусија на седницама стручних већа на тему насиља у школи	Координатори већа Тим за безбедност Директор Педагог	Увид у анализе безбедносног стања у школи Консултације у оквиру Тима за безбедност о потребама запослених и школе Организовање предавања са дискусијом на седницама	Током школске године

		стручних већа	
Начини информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања Потребно је да сви учесници образовно – васпитног рада буду упознати са темом насиља, злостављања и занемаривања. Добра информисаност значајно може утицати на смањење ризика и појаве насиља, као и ојачавању унутрашње мреже заштите.			
Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Информисање запослених на тему насиља	Тим за безбедност Директор	Упознавање свих запослених са начинима и одговорностима свих актера у ситуацијама насиља Дискусија на седницама Наставничког већа, Педагошког	Током школске године
		колегијума и других стручних органа Обавештења путем огласне табле	
Информисање ученика на тему насиља	Тим за безбедност Ученички парламент Одељењске старешине Предметни наставници Педагог	Упознавање свих ученика са начинима и одговорностима свих актера у ситуацијама насиља Рад са ученицима на одељењској заједници Радионице за ученике на тему насиља од стране запослених и вршњака у школи Индивидуални разговори са ученицима Рад са ученицима у оквиру наставних јединица и ваннаставних активности Активности Ученичког парламента Обавештавање путем огласне табле, паноя, сајта школе	Током школске године
Информисање родитеља на тему насиља	Директор Савет родитеља Одељењске старешине	Упознавање свих родитеља са начинима и одговорностима свих актера у ситуацијама насиља Упознавање родитеља са темом насиља на седницама Савета родитеља Упознавање родитеља са темом насиља на родитељским састанцима Индивидуални разговори са родитељима Обавештавање путем огласне табле, паноя, сајта школе	Током школске године
Израда паноя, постера, обавештења, доступност законске регулативе везане за насиље	Ученици Одељењске старешине Тим за безбедност Ученички парламент Секретар Педагог	Упознавање свих запослених и ученика са начинима и одговорностима свих актера у ситуацијама насиља Израда обавештења, паноя у оквиру одељењске заједнице Организовањ предавања	Током школске године

		за ученике од стране запослених у школи на тему насиља и реаговања на насиље Израда обавештења, паноа,	
		организација предавања у оквиру Ученичког парламента Доступност законске регулативе и подзаконских аката свим учесницима образовно – васпитног рада	

Подстицање и оспособљавање ученика за учествовање у раду школе

Учешћем ученика у раду школе – одељењске заједнице, ученичког парламента, школског одбора и других органа школе, доприноси се развијању одговорног понашања ученика и осећању припадности школској заједници. Развијањем позитивних ставова, одговорног понашања, заједништва код ученика, смањује се ризик од настанка насиља.

Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Упознавање ученика са правима и обавезама и могућностима укључивања у рад школе	Одељењске старешине Педагог	Упознавање ученика са правима и одговорностима ученика у оквиру одељењске заједнице Упознавање ученика са организационом структуром школе Упознавање ученика са улогама свих запослених у школи Упознавање ученика са могућностима и начинима укључивања у рад школе	На почетку школске године
Развијање позитивне радне климе у одељењу и школи, развијање осећања припадности групи, заједници	Одељењски старешина Педагог Наставници разредне и предметне наставе Ученички парламент	Дискусије, радионице, предавања на часу одељењске заједнице Активности ученичког парламента Реализација наставних јединица са акцентом на васпитни циљ часа Акције и активности ученика са циљем пружања помоћи, солидарности	Током школске године

Појачан васпитни рад са ученицима

Појачан васпитни рад са ученицима се реализује са ученицима који испољавају проблеме у понашању. Под проблемима у понашању се подразумева кршење правила понашања школе – изостајање са часова, непримерено понашање према наставницима и другим ученицима, ометање наставе, агресивно понашање, уништавање личне или имовине школе, угрожавање здравља, или интегритета личности ученика и запослених.

Појачани васпитни рад се остварује са циљем

промене негативног понашања ученика и откривања узрока проблема у понашању. Одељењски старешина је дужан да обавести родитеља/старатеља ученика о понашању због којег се ученик упућује на појачан васпитни рад. Одељењски старешина усмено позива родитеља/старатеља ученика да дође у школу, а ако се родитељ/старатељ не одазове позиву, то ће учинити писаним путем. Појачани васпитни рад са учеником обавља одељењски старешина, у договору са одељењским старешином – педагог, а ако је потребно и тим за заштиту од насиља. О току појачаног васпитног рада и његовим ефектима, родитеље обавештава одељењски старешина, или педагог.

Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Рад одељењског старешине са учеником под појачаним васпитним радом	Одељењски старешина Родитељ ученика	Обавештавање родитеља ученика и предлагање мера Рад са учеником у оквиру одељењске заједнице Индивидуални разговори са учеником Сарадња са запосленима у циљу праћења понашања ученика Вођење педагошке документације о ученику Праћење понашања ученика и извештавање родитеља	Од настајања пробелма, по договору са актерима појачаног васпитног рада и резултатима рада
Рад педагога са учеником под појачаним васпитним радом	Одељењски старешина Педагог	Договор одељењског старешине и педагога, уз претходно обавештавање родитеља ученика, предлагање мера Вођење евиденције о ученику под појачаним васпитним радом Индивидуални разговор са учеником Радионице, предавања, дискусије са групом ученика или одељењем у којој је ученик под појачаним васпитним радом Сарадња са наставницима у циљу праћења понашања ученика Разговор са родитељем ученика (по потреби) Упућивање родитеља и ученика на друге стручњаке (педијатар, дефектолог, дечији психолог, дечији психијатар)	Током трајања појачаног васпитног рада
Рад тима за безбедност са учеником под појачаним васпитним радом	Чланови тима Одељењски старешина Педагог	Укључивање у рад са учеником под појачаним васпитним радом на захтев одељењског старешине или педагога, након обављене процедуре (ОС, родитељ, педагог)	По потреби, а током трајања појачаног васпитног рада

		Индивидуални разговор са учеником Активности са одељењем које похађа ученик под појачаним васпитном радом – радионице, предавања, дебате, израда панора, постера Вођење евиденције	

Поступци за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања

Рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања је битно због предузимања мера превенције, како не би дошло до ситуације насиља. Низ фактора делује на појаву ризични ситуација за појаву насиља. Правовремено реаговање је битан чинилац раном сузбијању насиља.

Активности	Реализатори	Начини реализације	Временска динамика
Идентификација ученика одељењске старешине који могу постати жртва насиља	Одељењске старешине	Идентификација ученика из осетљивих група Прикупљање чињеница о социјалном, материјалном, здравственом статусу ученика Идентификација ученика из дисфункционалних породица	Током школске године
Идентификација ученика одељењске старешине који испољавају агресивно понашање	Одељењске старешине	Идентификација ученика из дисфункционалних породица Прикупљање података о ученику од родитеља, учитеља, васпитача Праћење понашања ученика	Током школске године
Идентификација групе или одељења у којем су нарушени односи међу ученицима	Одељењске старешине	Разговор са родитељима ученика Разговор са наставницима који реализују наставу у датом одељењу	Током школске године

III

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ ДИСКРИМИНАЦИЈА

Интервенцију чине мере и активности којима се дискриминаторно понашање или вређање угледа, части или достојанства личности (у даљем тексту: дискриминаторно понашање)

заузимања,

осигурава безбедност учесника у образовном и васпитном процесу (оних који трпе –

дискриминисана лица, сведоче или чине – извршиоци дискриминације),

смањује ризик од понављања,

ублажавају последице за све учеснике и прате се ефекти предузетих мера.

У установи се интервенише у случају сумње и када је утврђено дискриминаторно понашање, и то, када се оно припрема, дешава или се догодило између:

учесника у образовању (дете–дете, ученик–ученик, одрасли–одрасли; учесник у образовању – запослени; учесник у образовању – родитељ; учесник у образовању – треће лице у установи);
запосленог (запослени – учесник у образовању, запослени–родитељ, запослени–запослени, запослени – треће лице);
родитеља (родитељ – учесник у образовању, родитељ–родитељ, родитељ–запослени, родитељ – треће лице);
треће лице (треће лице – учесник у образовању, треће лице – родитељ, треће лице – запослени; треће лице – треће лице).

Директор, запослени и трећа лица имају обавезу да препознају дискриминацију, а ако је утврђена, предузму мере и активности у установи према учеснику у образовању прописане Законом и овим актом.

Директор има обавезу да предузме Законом утврђене мере и активности према запосленом, родитељу и трећем лицу као извршиоцу дискриминације и пријави дискриминацију надлежним државним органима, органима аутономне покрајине и локалне самоуправе.

У случају дискриминаторног понашања запосленог утврђује се одговорност у дисциплинском поступку, у складу са Законом.

Одговорност родитеља за повреду законске забране дискриминације од стране његовог детета које је ученик школе утврђује се у прекршајном поступку, а на основу Закона. У случају када је родитељ извршилац дискриминације, одговорност се утврђује пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Одговорност трећег лица за повреду законске забране дискриминације утврђује се у поступку пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Мотив или намера извршиоца дискриминације није од значаја.

1.РЕДОСЛЕД ПОСТУПАЊА У ИНТЕРВЕНЦИЈИ:

Проверавање добијене информације да се дискриминаторно понашање припрема или се догодило обавља се прикупљањем информација – директно или индиректно. Циљ проверавања информације јесте утврђивање одлучујућих чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на дискриминаторско поступање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице – дете и ученик.

Установа проверава сваку информацију о дискриминаторном понашању прегледом видео записа, уколико установа има електронски надзор над простором, анонимном анкетом учесника у образовању и на други начин примерен облику и врсти дискриминаторног понашања.

Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са Законом.

У случају непотврђене сумње дискриминаторног понашања, појачава се васпитни рад и прати понашање учесника у образовању. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за повреду законске забране дискриминације.

Заустављање дискриминаторног понашања и смиривање учесника јесте обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог, дежурног наставника, односно васпитача или радника обезбеђења да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике.

У случају да запослени процени да не може сам да заустави дискриминаторно понашање зато што је сукоб високо ризичан, као и због истовременог физичког насиља, одмах ће тражити помоћ.

Након заустављања сукоба, ако се посумња у повређивање дискриминисаног лица, затражиће се пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад.

Смиривање учесника подразумева, најпре, одвојене разговоре са извршиоцем дискриминације и са дискриминисаним лицем, а ако се процени да је могућ, без опасности по наставак сукоба, и заједно учесницима и родитељима.

Обавештавање и позивање родитеља је обавеза установе. Одмах након заустављања сукоба учесника – детета или ученика (као дискриминисаног лица и извршиоца дискриминације) установа обавештава и позива родитеља на пријављени број контакт телефона. Уколико родитељ није доступан, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

Прикупљање релевантних информација и консултације врше се у установи ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа дискриминације, ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције. Нивои дискриминације, на основу овог акта, за учесника у образовању су: први, други и најтежи – трећи ниво. Процену нивоа увек врши тим за заштиту. Да би извршио правилну процену, тим за заштиту прикупља све релевантне податке, консултује, осим директора, одељењског старешину, дежурног наставника, односно васпитача, радника обезбеђења, другог запосленог као очевица, представника ученичког парламента. Тим за заштиту информише родитеље и укључује их у појачан васпитни рад и план заштите од дискриминације.

Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво дискриминације, као и да одреде одговарајуће мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: Министарство – школску управу, центар за социјални рад, полицију, здравствену службу, Повереника и др.

Предузимање мера и активности према учеснику у образовању, и то за све нивое дискриминације. План заштите од дискриминације сачињава се за конкретну ситуацију сваког од нивоа и за све учеснике – дискриминисано лице, извршиоца дискриминације и сведоке. План заштите од дискриминације зависи од: узраста и броја учесника, облика и нивоа дискриминације, последица по лице и колектив и сл.

ПЛАН ЗАШТИТЕ

План заштите од дискриминације садржи: активности усмерене на промену понашања и ставова који су допринели дискриминаторном понашању – појачан васпитни рад и по интензитету примерен повреди законске забране (интензиван), рад са родитељем, васпитном групом, односно одељењском заједницом, укључивањем ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и органа управљања; носиоце тих активности временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника у заједницу. Мере и активности се предузимају укључивањем учесника у образовању, усклађене са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама ученика, прилагоди и образовно-васпитни рад, предложиће тиму за пружање додатне образовне подршке припрему индивидуалног образовног плана.

План заштите од дискриминације сачињава тим за заштиту заједно са одељењским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом (уколико нису чланови тима за заштиту), директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама. У припрему плана заштите, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељењске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и учеснике у дискриминацији.

План заштите укључује и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

За сваки процењени ниво дискриминације директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство – надлежну школску управу, у року од 24 сата од догађаја. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, полиција или центар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако постоји сумња или је утврђено да је директор извршилац дискриминације. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања.

Праћење ефеката предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог, ако нису чланови тима) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање учесника у образовању које је дискриминисано лице и које је извршилац дискриминације, али и оних који су индиректно били укључени (сведоци).

Прати се и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства.

МАТРИЦА ЗА ПРОЦЕНУ НИВОА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Ради предузимања одговарајућих мера и благовременог реаговања на ризике од дискриминаторног понашања учесника у образовању, сачињава се матрица за процену нивоа дискриминације, тако што се уочено дискриминаторно понашање сврстава се у један од три нивоа дискриминаторног понашања, у зависности од:

узраст учесника у образовању;

интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања;

облик и начин дискриминаторног понашања – узнемиравање и понижавајуће поступање;

последица дискриминаторног понашања.

Приликом сврставања у ниво дискриминаторног понашања учесника у образовању према наведеној матрици, место и време извршеног понашања утичу на избор врсте мере и активности које се предузимају у интервенцији.

Када се дискриминаторно понашање догоди ван простора установе, у било које време, а од стране учесника у образовању, установа предузима мере појачаног васпитног рада, без вођења васпитно-дисциплинског поступка. Уколико се дискриминаторно понашање догоди у простору установе у време образовно-васпитног рада и других активности, предузимају се мере појачаног васпитног рада, покреће, води и окончава васпитно-дисциплински поступак, у роковима и на начин утврђен Законом.

3.1. ЕЛЕМЕНТИ МАТРИЦЕ

узраст учесника у образовању

Процену тежине облика дискриминације обавља тим за заштиту, полазећи од релација: лице у односу на друго лице истог или приближног узраста; узрасто старијег лицу према млађем лицу и групе лица према лицу, односно групи лица, и то:

када је понашање учесника у образовању истог или приближног узраста (дете– дете, ученик–ученик, одрасли–одрасли), као и млађег према старијем, квалификује се као први ниво;

када се узрасно старији учесник у образовању понаша дискриминаторно према млађем лицу, квалификује се као други ниво;
када група учесника у образовању дискриминаторно понаша према лицу или другој групи, квалификује се као трећи ниво.

интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања

Када се дискриминаторно понашање понавља или продужено траје у односу на исто лице, односно лица са сличним или истим личним својствима (раси, боји коже, националној и верској припадности или етничком пореклу, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету) тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације.

Поновљена дискриминација, у смислу овог акта, подразумева више пута поновљено понашање лица или групе лица, односно поступање установе, њених органа или тела које је засновано на повређивању личних својстава лица или групе лица, а продужена – која се чине у дужем временском периоду према истом лицу или групи лица.

облик и начин дискриминаторног понашања – узнемиравање и понижавајуће поступање

Узнемиравање и понижавајуће поступање јесте изговарање речи, односно слање писаних порука или предузимање радњи према лицу или групи лица на основу којих се посредно и са сигурношћу може закључити да вређају њихово достојанство на основу личног својства, проузрокују осећај понижености, узнемирености или одбачености, шири страх или непријатељство, односно ствара понижавајуће и увредљиво окружење.

Ако узнемиравање и понижавајуће поступање удружено врши група или се оно понавља, односно дуже траје, овакво дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација другог нивоа. Ако је узнемиравање и понижавајуће поступање изазвало страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење по дискриминисано лице или је довело до искључивања или одбацивања лица или групе лица, дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација трећег нивоа.

последица дискриминаторног понашања

Када дискриминаторно понашање доводи или потенцијално може да доведе до угрожавања физичког, односно психичког здравља учесника у образовању, тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације.

Уколико је у интервенцију на понашање укључена спољашња заштита (здравствена служба, установа социјалне заштите, полиција, Министарство, надлежна школска управа Министарства, јединица локалне самоуправе, Повереник, правосудни органи и др.) тим за заштиту га увек квалификује као трећи ниво дискриминације.

Покренут прекршајни или судски поступак, не утиче на предузимање интервентних мера и активности.

НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ

Школа је дужна да интервенише када постоји сумња да ученик трпи насиље, без обзира на околности. У школи се реагује на насиље, злостављање и занемаривање када се оно дешава или се догодило између:

ученика (вршњачко насиље)

запосленог и ученика

родитеља и ученика

родитеља и запосленог
трећег лица према ученику, родитељу или запосленом

Како би се уједначило поступање у ситуацијама насиља, насиље је подељено у три нивоа. Прва два нивоа спадају у лакше повреде обавезе ученика, док трећи ниво насиља спада у теже повреде обавезе ученика. На одређивање повреде обавеза може да утиче и понављањер насиља, као и последица по ученика, или друго лице које трпи насиље. У табелама су дати нивои и врсте насиља, као и интервентне активности у одговору на насиље.

ПРВИ НИВО – ове облике насиља решава самостално наставник – одељењски старешина у оквиру саветодавног рада са ученицима, групом и/или одељењем. Одељењски старешина предузима активности у сарадњи са родитељем ученика који чини насиље, као и са родитељем ученика који трпи насиље. У случају да рад одељењског старешине није делотворан, ако се насиље првог нивоа понавља, или је насиље првог нивоа групе према појединцу, у рад са ученицима се укључује педагог и тим за заштиту од насиља. Изјаву о насиљу ученик даје директору уз присуство педагога и родитеља. Одељењски старешина бележи насиље на овом нивоу у портфолио ученика и прати ефекте предузетих мера.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Насиље злоупотребом информационих технологија
Лупање чврга, гурање, штипање, гађање, уједање, чупање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари	Исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“....	Добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање, ширење гласина....	Добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикулација....	Узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб сајта...

ДРУГИ НИВО – у решавању ових облика насиља одељењски старешина предузима активности у сарадњи са педагогом, тимом за заштиту од насиља, директором школе уз обавезно укључивање родитеља. Уколико предузете активности нису делотворне, директор ће покренути васпитно – дисциплински поступак и изрећи меру у складу са Законом. Закон предвиђа одговорност родитеља за поступке ученика. Изјаву о насиљу ученик даје директору уз присуство педагога и родитеља. На овом нивоу целокупну евиденцију води тим, а чува је педагог, или други запослени ако тако одлучи директор.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Насиље злоупотребом информационих технологија
Шамарање, ударање, гажење, цепање одела, затварање, плување,	Уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања,	Сплеткарење, игнорисање, неукључивање, неприхватање,	Сексуално додиривање, показивање порнографског	Огласи, клипови, блогови, злоупотреба форума и чествовања, снимање ккамером појединача

отимање и уништавање имовине, измицање столице, чување за уши и косу..	искључивање, одбацивање, манипулисање...	манипулисање, експлоатација, национализам...	материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...	против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика....

ТРЕЋИ НИВО – активности предузима директор школе са тимом за заштиту од насиља, уз обавезно ангажовање родитеља ученика. У трећем нивоу насиља, школа укључује спољашњу заштитну мрежу – полицију, центар за социјални рад, здравствену установу. Уколико тим утврди да присуство родитеља није у најбољем интересу за ученика, директор школе ће обавестити центар за социјални рад и полицију. На овом нивоу је обавезан васпитни рад у складу са потребама ученика, покретање васпитно – дисциплинског поступка и изрицање мера у складу са Законом. Директор школе покреће васпитно – дисциплински поступак и изриче мере. Родитељи су одговорни за понашање ученика и сnose последице у складу са Законом. Уколико је у рад са ученицима укључена друга установа, школа са том установом усклађује активности. Изјаву о насиљу ученик даје директору уз присуство педагога и родитеља. На овом нивоу целокупну евиденцију води тим, а чува је педагог, или други запослени ако тако одлучи директор.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље	Насиље злоупотребом информационих технологија
Туча, давање, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем...	Застрашивање, уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање секте, занемаривање	Претње, изолација, одбацивање, терор групе над појединцем-групом, дискриминација, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам....	Забојење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, инцест...	Снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија

Уколико постоји сумња на насиље у породици, директор школе обавештава центар за социјални рад и полицију, који поступају у складу са законским одредбама. Уколико постоји сумња да понашање ученика има елементе прекршајног или кривичног дела, директор школе обавештава полицију и родитеље ученика. Уколико је починилац насиља над учеником треће лице, директор обавештава родитеље ученика, полицију и центар за социјални рад.

Уколико је запослени починилац насиља према ученику, директор предузима мере према запосленом у складу са Законом, а према ученику мере заштите. Уколико се насиље дешава између одраслих (запослени, родитељи, трећа лица) директор предузима мере у складу са Законом.

Уколико је је ученик починилац насиља над запосленим, директор обавештава родитеља, а у зависности од случаја и полицију и центар за социјални рад. Директор у овом случају покреће васпитно – дисциплински поступак и изриче мере у складу са Законом.

РЕДОСЛЕД ПОСТУПАЊА У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

Провера сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања – прикупљање информација о могућем насиљу, злостављању и занемаривању. У случају да је сумња неоснована, прати се понашање учесника. Уколико је сумња потврђена, директор и тим за заштиту од насиља предузимају мере и активности у складу са Програмом.

Заустављање насиља и злостављања, смиривање ситуације – обавеза је СВИХ запослених у школи, посебно дежурних наставника. Запослени су дужни да прекину насиље. Уколико процене да је ситуација високо ризична, потражиће помоћ од других запослених.

Обавештавање родитеља ученика – одмах по заустављању насиља. У случају повреда, дежурни наставник или други запослени ће обезбедити лекарску помоћ. Одељењски старешина или дежурни наставник у његовом одсуству ће обавестити родитеља ученика, уколико је то у интересу ученика.

Косултације у установи – процена нивоа насиља, разјашњавања околности, прикупљање и анализирање чињеница. Водећу улогу предузима тим за заштиту од насиља, а могу се укључити одељењски старешина, педагог, дежурни наставник, директор. Уколико у школи постоји проблем у планирању активности, контактираће се Школска управа Ваљево.

Мере и активности – предузимају се за све нивое насиља. Оперативни план заштите се сачињава за ситуације насиља другог и трећег нивоа за све учеснике насиља. План заштите садржи активности: појачан васпитни рад, рад са родитељима ученика, рад у одељењској заједници, укључивање органа школе по потреби, начине рада са свим учесницима насиља, са временском динамиком. План рада израђује тим са педагогом, директором, одељењским старешином и родитељем ученика, а по потреби и са другим надлежним институцијама. За трећи ниво насиља, директор обавештава Школску управу Ваљево.

Праћење ефеката предузетих мера и активности – провера успешности плана заштите. Школа прати понашање свих учесника насиља. Прати се укљученост родитеља и других надлежних органа, ако су они укључени у случај.

Начини праћења, вредновања и извештавања органа школе о остављавању програма заштите

Тим за безбедност евидентира пријаве случајева насиља, појачаног васпитног рада, изреченим мерама преко образаца, који су усвојени на седници тима или прописани од стране МПНТР (трећи ниво). У записницима са седница тима, износе се прикупљене чињенице о свакој пријави насиља. Тим подноси извештај о раду на крају календарске године и крају наставне године који садржи анализу случајева насиља, остварене мере превенције насиља, број дисциплинских и васпитно – дисциплинских поступака покренутих у току полугодишта, начин остваривања сарадње са родитељима ученика, стручно усавршавање на тему насиља. Тим подноси извештај полугодишње, Наставничком већу и Савету родитеља на разматрање и Школском одбору на усвајање.

КАКО БИ ОДГОВОРНОСТ СВИХ УЧЕСНИКА У РАДУ ШКОЛЕ У СИТУАЦИЈАМА НАСИЉА БИЛА ЈАСНА, У ТАБЕЛИ СУ ДАТИ ЈАСНО ДЕФИНИСАНИ ЗАДАЦИ:

У СИТУАЦИЈАМА КАДА ЈЕ УЧЕНИК ПОЧИНИЛАЦ НАСИЉА	
Улога ученика	Ученик над којим се врши насиље пријављује случај дежурном наставнику, одељењском старешини или педагогу Ученик који посматра насиље, тражи помоћ од дежурног наставника или одељењског старешине
Улога дежурног наставника	Дежурни наставник је одговоран за: -праћење понашања ученика током одмора, док траје смена -спречавање или заустављање насиља уколико га уочи и осигуравање безбедности свих учесника -пријаву насиља одељењском старешини и тиму за заштиту од насиља

Улога предметног наставника	Наставник је дужан да одржи ред на часу током трајања наставе и спречи насиље током трајања часа Наставник пријављује насиље одељењском старешини и тиму за заштиту од насиља
Улога одељењског старешине	Одељењски старешина спречава и прекида насиље и евидентира случај у портфолио ученика Одељењски старешина обавља разговор са ученицима (и/или одељењем) и обавештава родитеље ученика (по потреби укључује педагога у рад са учеником) Прати и евидентира понашање ученика, као и предузете мере Пријављује насиље другог и трећег нивоа тиму за заштиту од насиља
Улога педагога	Прекида насиље ако га уочи и обавештава одељењског старешину и тим за заштиту од насиља (по потреби) Обавља разговор са ученицима и родитељима ученика учесника насиља у сарадњи са одељењским старешином По потреби упућује ученике и родитеље на друге институције
Улога тима за заштиту од насиља	Процењује ниво пријављеног насиља и предлаже мере Укључује се у рад са ученицима учесницима насиља
Улога директора	Сарађује са родитељима, одељењским старешином, педагогом у ситуацијама насиља У сарадњи са другим запосленима, одређује ниво насиља и по потреби обавештава МУП и центар за социјални рад
У СИТУАЦИЈАМА КАДА ЈЕ ЗАПОСЛЕНИ ПОЧИНИЛАЦ НАСИЉА	
Улога ученика	Ученик пријављује случај дежурном наставнику, одељењском старешини или директору
Улога дежурног наставника	Дежурни наставник прекида насиље ако је у току Дежурни наставник пријављује случај директору школе
Улога предметног наставника	Наставник прекида насиље ако је у току Наставник пријављује случај директору школе
Улога одељењског старешине	Одељењски старешина обавља разговор са ученицима (и/или одељењем) и обавештава родитеље ученика (по потреби укључује педагога у рад са учеником)
Улога педагога	Обавља разговор са ученицима и родитељима ученика у сарадњи са одељењским старешином По потреби упућује ученике и родитеље на друге институције
Улога тима за заштиту од насиља	Пријављује случај директору Прикупља информације везане за случај Води евиденцију о датој ситуацији и предузетим мерама
Улога директора	Обавља разговор са запосленим Обавља консултације са тимом за заштиту од насиља Предузима мере у складу са Законом
У СИТУАЦИЈАМА КАДА ЈЕ РОДИТЕЉ ИЛИ ТРЕЋЕ ЛИЦЕ ПОЧИНИЛАЦ НАСИЉА	
Улога ученика	Ученик пријављује случај дежурном наставнику, одељењском

	старешини или директору
Улога дежурног наставника	Дежурни наставник прекида насиље ако је у току Дежурни наставник пријављује случај директору школе и тиму за заштиту од насиља
Улога предметног наставника	Наставник прекида насиље ако је у току Наставник пријављује случај директору школе
Улога одељењског старешине	Одељењски старешина прати понашање ученика, које може бити показатељ да је жртва насиља Одељењски старешина обавља разговор са ученицима (и/или одељењем) и обавештава родитеље ученика, уколико је то у интересу ученика (по потреби укључује педагога у рад са учеником)
Улога педагога	Обавља разговор са ученицима и родитељима ученика у сарадњи са одељењским старешином
Улога тима за заштиту од насиља	Пријављује случај директору Прикупља информације везане за случај и процењује ниво ризика Води евиденцију о датој ситуацији и предузетим мерама
Улога директора	Обавештава надлежне институције Обавља консултације са тимом за заштиту од насиља у процени ризика

IV

ДОКУМЕНТАЦИЈА, АНАЛИЗА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

прати остваривање програма заштите установе (образац 3а);

евидентира све случајеве дискриминације у установи (образац 3б);

прати остваривање конкретних планова заштите (образац 3в);

анализира стање и извештава (образац 3г).

О случајевима дискриминације тим за заштиту води педагошку документацију и евидентира податке о дискриминисаним лицима, извршиоцима дискриминације, догађају, предузетим радњама и др. Педагошку документацију води, чува и анализира за потребе установе психолог или педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор. Тим за заштиту сачињава извештај два пута годишње, који директор доставља органу управљања, савету родитеља и ученичком парламенту.

Извештај о остваривању програма заштите саставни је део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству – односно надлежној школској управи. Извештај обавезно садржи: анализу ефеката превентивних мера и активности и резултате самовредновања у овој области, број и врсту случајева дискриминације, предузете интервентне мере и активности, као и њихове ефекте.

Овлашћено лице у установи које има обавезу да ажурира податке о дискриминацији је координатор Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима учесника у образовању у складу да прописима којима се уређује заштита података о личности.

На основу анализа стања, праћења дискриминације, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите од дискриминације учесника у образовању, родитеља, запослених и трећих лица.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљеви:

- развијање позитивног односа према природи
 - изграђивање свести ученика о заштити животне средине
 - оплемењивање уже и шире околине
 - стицање одговарајућих знања и формирање правилног односа према уређењу школе и насеља
 - стицање знања о друштвеним , природним, привредним и техничким појавама и токовима који мењају ,обогаћују или угрожавају животну средину.
- доприносе очувању и заштити човекове околине и активно утичу на еколошко , хигијенско и естетско уређење школског простора

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
Учење ученика о значај очувања разноликости живог света на планети	Реализација градива на часовима редовне и додатне наставе	Наставници биологије и ученици	Током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада
Учење ученика о заштити од загађивања	Предавања и презентације на часовима редовне наставе, слободних наставних активности, секцијама, ОЈР о обновљивим изворима енергије, рециклажи, енергетској ефикасности, о о значају примарне селекције отпада	Наставници биологије ,технине и технологије, географије, ОЈР, учитељи, ученици	Током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада, увид у продукте и презентације, сајт и фејсбук страница школе
Обележавање важних еколошких датума	Презентације и израда панора на часовима редовне наставе и еколошке секције	Наставници биологије, учитељи и ученици	Током наставне године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада, увид у продукте и презентације, сајт и фејсбук страница школе
Стицање одговарајућих знања о заштити животне	Реализација тема на ЧОС-у	одељењске старешине	према плановима током године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада

средине				
Укључивање у акције, пројекте и активности локалне заједнице с циљем заштите животне средине	Учешћем у реализацији акција, пројеката у локалној заједници, рециклажа отпада –сарадња са депонијом „Дубоко“, Еко фондом, учешћем у конкурсима ЈКП Водовода, РЦУа, акција сакупљања старог папира, одлагање потрошених батерија, одлагање отпада у школи у посебним кантама	Учитељи, наставници, одељењске старешине,	Током године	Извештаји о реализацији пројеката, акција, извештај о учешћу ученика на конкурсима,
Еколошко, хигијенско и естетско уређење школског простора	Уређење дела школског дворишта, прављење кућице за птице од рециклираног материјала	Учитељи, наставници, ученици, помоћно особље	Током године	Продукти, уређено школски простор
Компостирање	Сакупљање органског отпада у школском дворишту и ђачкој кухињи и компостирање и коришћење компоста за ђубрење биљака у саксијама и школском дворишту	Помоћно особље, куvariце, ученици,	Током наставне године	Коришћење компоста,
Укључивање родитеља у активности од значаја за очување животне средине	Учешће родитеља у акцијама које организује школа, примарна селекције отпада	Одељењске старешине, директор, родитељи ученика	Током наставне године	Евиденција Савета родитеља, родитељских састанака, реализованих активности
Креирање одрживог животног стила	Примена знања стечених кроз пројекат сарадње са партнерским школама из Словеније и Литваније	Директор, наставници ученици	Током и године	Евиденција у дневницима васпитно- образовног рада, лична евиденција

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ:

Стицање знања, формирање ставова и понашања ученика у вези са здравим начином живота и развојем хуманих односа међу људима

Усвајање знања о чувању здравља, болести и знања о чувању здравља, болести и могућностима лечења

Развијање свести и одговорности појединца за сопствено здравље, о значају личне хигијене, хигијене исхране и хигијенског начина живота

Подизање здравствене културе ученика тако да брига о здрављу буде саставни део свакодневних навика, потреба и поступања;

Спровођење примарне превенције од болести зависности;

Учешће ученика у унапређењу животне средине и хигијенско – естетског очувања школе.

Остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породице и заједнице на развоју, заштити и унапређивању здравља ученика

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Развијање међупредметне компетенције- одговорност за сопствено здравље	Сарадња стручних већа на повезивању наставних и ваннаставних активности - часови свет око нас, природа и друштво, биологија, физичко и здравствено васпитање, хемија, српски и страни језик историја, географија, ликовна култура, грађанско васпитање.	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине	Током године	Евиденција наставника о реализацији часова где се развија међупредметна компетенција о одговорност за сопствено здравље
Превентивно компензацијско вежбање	У оквиру наставе физичког и здравственог васпитања и активности обogaћеног једносменског рада редовно ће се радити на спречавања и отклањања телесних деформитета и лоших последица вишечасовног седења. Ученици се оспособљавају у самосталном	Предметни наставници и наставници који реализују у	Током године	Лична евиденција наставника физичког и здравственог васпитања, евиденција наставника који реализују активност у

	неговању физичких способности, помагању раста, учвршћивању здравља.	једносменском раду		обogaћеном једносменском раду
Предавања Патронажне службе Дома здравља	Реализација предавања у сваком одељењу од 1. до 8. разреда према избору тема Дома здравља од личне хигијене, здраве исхране, промена у пубертету до бављења спортом и заштите од алкохола, дувана и психоактивних супстанци /	Сарадници Патронажне службе Ужице	према плану Патронажна служба Дома здравља Ужице у договору са школом	Евиденција сарадника Патронажне службе, извештај о реализацији сарадње са Патронажном службом, есдневник - евиденција радионица

Стоматолошки преглед ученика радионице везане за заштиту и здравље зуба	Стоматолошка служба ће организовати стоматолошки преглед ученика и радионице везане за заштиту и здравље зуба	Стоматолошка служба при амбуланти у школи	Током године	Здравствени катрони ученика, есдневник - евиденција радионица
Индивидуални саветодавні рад са родитељима ученицима	Повезивање ученика и њихових родитеља са специјализованом здравственом службом по потреби	Одељењске старешине, стручна служба школе	По потреби током године	Лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога
Неговање здравих стилова живота у погледу физичког здравља	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужица оспособити ученике да умеју да утврде сопствене потребе за храном и њихов однос са растом и развојем, за формирање ставова у погледу исхране, развијање личне одговорности за бригу о телу, потреба за одмором; спавање и рекреација; коришћења слободног времена	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине, стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа
Неговање здравих стилова живота у погледу социјалних интеракција у	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужица оспособити ученике да разумеју потребе и осећања своја и	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине,	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција

школи	других, водећи рачуна о њима, прихватајући и поштујући их, оспособљавати ученике за формирање и неговање пријатељства са другим ученицима	стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице		одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа

Неговање здравих стилова живота у погледу менталног здравља	Реализацијом ЧОСа, на часовима редовне наставе, слободних активности, радионица стручних сарадника школе и сарадника здравствених установа града Ужица, индивидуалним разговорима омогућити ученицима спознају о себи, изграђивање сопственог концепта, правилно вредновање понашања, препознавање осећања, развијати свест о сличностима и разликама наших осећања, акција, изгледа; евидентирање промена у развоја; проналажење начина за превазилажење психолошких проблем, савладавање развојних страхова и анксиозности	Учитељи, предметни наставници, одељењске старешине, стручна служба школе, сарадници здравствених установа Ужице	Током године	есдневник - евиденција редовних часова, ЧОСа, радионица, лична евиденција одељењског старешине, педагога, психолога, евиденција сарадника здравствених установа
Обележавање значајних датума везаних за здравствену превенцију	На часовима редовне наставе појединих предмета, секција, обогаћеног једносменског рада обележавају се низом активности у договору са ученицима датуми везани за здравствену превенцију	Наставници, ученици	По календару значајних датума везаних за здравље	Фотографије, панои, продукти, сајт школе, фејсбук страница школе
Промоција бављења спортом	Реализацијом активности предвиђених програмом школског спорта и спотрско- рекреативних активности	Сви носиоци предвиђени програмом школског спорта и спотрско- рекреативних активности	Током године	Начин праћења предвиђен програмом школског спорта и спотрско-рекреативних активности

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Циљ:

Циљ екскурзије, као облика образовно-васпитног рада, јесте да допринесе остваривању циљева и задатака образовања и васпитања, циљева и задатака наставних предмета, као и непосредно упознавање с појавама и односима у природној и друштвеној средини, с културним, историјским и духовним наслеђем и привредним достигнућима.

продубљивање, проширивање и обогаћивање знања и искустава ученика, повезивање и примењивање знања и умења, развијање љубави према отаџбини, њеној историји, култури и природним лепотама, неговање позитивног односа према свим њеним грађанима и њиховим националним, културним, етичким и естетским вредностима, неговање солидарности, хуманизма, другарства и осећаја заједништва, успостављање непосреднијих односа између наставника и ученика и ученика међусобно, проучавање објеката и феномена у природи, уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима упознавање с начином живота и рада људи појединих крајева, развој и практиковање здравих стилова живота, развијање свести о значају одрживог развоја и изграђивање еколошких навика и навика заштите животиња, развијање способности проналажења, анализирања и саопштавања информација из различитих извора, оснаживање ученика у професионалном развоју, подстицање самосталности ученика и одговорности за сопствено понашање, развијање способности оријентације у простору.

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
Предлози дестинацијама излета, наставе у	Стручне вође пута, руководиоци разредних већа на основу извештаја дају предлог	Директор , Стручне вође пута, руководиоци разредних већа	Јул-август	Извештај о предлогу, Записници наставничких већа

природи и екскурзија за све узрасте -	-руководиоци одељењских већа, помоћник директора до 1. септембра на седници Наставничког већа утврђен			
Упознавање родитеља са свим сегментима реализације	На родитељским састанцима и Савету родитеља родитељи се информшу о предлозима дестинације Одређивањем дневница за наставнике на седници Савета родитеља	-ОС и родитељи	септембар	Записници СР и родитељских састанака

Анкетирање родитеља о настави у природи, екскурзијама и излетима	Реализација анкетирања поделом родитељима ученика	-руководиоци одељењских већа, помоћник директора, ОС, секретар школе	Током године	Анкетни листови, евиденција
Расписивање тендера,	прикупљање понуда, састанци представника родитеља и избор агенција -прикупљена, тендерска документација и извршен избор -	Директор, секретар школе, представници родитеља	Током године	Записници састанака, одлуке
Реализација екскурзије, излета	Упознати ученике са маршрутом и садржајем екскурзије најмање недељу дана пре екскурзије, пре екскурзије на часовима одељенског старешине, географије, историје, српског језика, биологије детаљно припремити ученике за	Директор, помоћник директора и остали учесници	Током године	Записници о реализацији извештавање наставничком већу, савету родитеља и школском одбору, После екскурзије проверити ученичка знања и стечена искуства, кроз разговор,

	екскурзију кроз кратке реферате, презентације о садржајима који ће се посетити и повезати их са градивом. Упознати ученике и родитеље са правилима понашања на екскурзији. Континуирано током екскурзије проверавати ученике да ли знају шта су видели и шта ће видети, где се налазимо на карти. Контролисати понашање ученика на локалитетима. Повезивање знања са екскурзије са школским градивом			пано са фотографијама ученика, тест, квиз, презентације, изложбе, анкетирање ученика
Реализација наставе природи	Упознати ученике са маршрутом и садржајем на часовима одељенског старешине, српског језика, света око нас, природе и друштва, детаљно припремити ученике. Упознати ученике и родитеље са правилима понашања. Континуирано током реализације проверавати понашање ученика на Повезивање знања са школским градивом	Директор, наставници разредне наставе аниматор и инструктор пливања;	Током године	Записници о реализацији извештавање наставничком већу, савету родитеља и школском одбору, После екскурзије проверити ученичка знања и стечена искуства, кроз разговор, пано са фотографијама ученика, тест,

				квиз,презентације, изложбе, анкетирање ученика
Анализа	Анализа са ученицима на	Одељењске старешине, стручне вође пута	током године	Реализовани ЧОС,

реализованих излета, наставе у природи и екскурзија	часовима одељењског старешинства, Подношење извештаја на родитељским састанцима, седници Наставничког већа школе, Савету родитеља школе, Школском одбору			записници родитељских састанака, седница Наставничког већа, Савета родитеља и Школског одбору
Надзор примене прописа	Инспекцијски прегледи везани за безбедну реализацију излета, наставе у природи и екскурзија	Полицијска управа, директор	Током године	Извештаји надзора
	Садржаји/дестинације које предвиђа програм наставе у природи	Намена програма, начини и поступци остваривања програма		Компетенције
	Палићко језеро	Како су излети, екскурзије и настава у природи организовани		компетенција за целоживотно
	Фрушка гора	боравци у природи са унапред одређеним циљем, приликом		учење
	Брзеће	планирања извођења истих, водићемо се добром припремом		вештина комуникације
	Златибор	ученика, родитеља и наставника који реализују овај вид		дигитална компетенција
	Тара	наставе. Припрема ученика подразумеваће упознавање места		решавање проблема
	Копаник	у којем ће се реализовати овај облик извођења наставе,		вештина сарадње
	Бање у Србији	поштовање правила на путу и у месту. Припрема родитеља		
	Златар	подразумеваће реализацију општих родитељских састанака и		
	Гучево	упознавање са детаљима око целокупне реализације излета и		
		наставе у природи, као и организацију тематских		
		родитељских састанака у првом разреду на тему <i>Припрема</i>		

		ученика за наставу у природи. Припрема наставника подразумеваће припрему наставног материјала који ће бити прилагођен реализацији наставних садржаја на путу	

Садржаји/дестинације које предвиђа програм ескурзија	Намена програма, начини и поступци остваривања програма
Упознавање са прошлошћу	Посета и обилазак тврђаве Голубац Посета и обилазак Ниша (Чегар, Ћеле-кула, археолошки локалитет Медијана, Логор на Црвеном крсту) Посета и обилазак манастира: Раваница, Лазарица Посета и обилазак Суботице Посета и обилазак Дворца Дунђерски Посета и обилазак Идвора (родна кућа Михаила Пупина)
Упознавање са природним богатствима	Посета и обилазак Сребрног језера Посета и обилазак Нишке бање Посета и обилазак Златибора, Мокре горе ("Шарганска осмица") Посета и обилазак Палићког језера Обилазак природног резервата Карађорђево
Посматрање карактеристика животиња	Посета Зоолошког врта на Палићу
Упознавање различитих делатности људи	Обилазак радионице градитеља виолина у Ковачици Обилазак ковачко-коларске радионице у Бачкој Тополи

Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Припрема материјала за излете (дигитална компетенција, вештина сарадње, компетенције за целоживотно учење) Анкете о успешности реализације излета/ескурзије Презентације у Power Pointu шта смо научили ван учионице (дигитална компетенција) Квиз знања-Научили смо обилазећи Србију (решавање проблема) Организовање еколошких трибина-Заштита околине (еколошка компетенција) Уређујемо своје собе-Избор за најлепшу собу (вештина сарадње, решавање проблема, брига за здравље.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Циљ:

Организовано културно деловање школе на средину и обратно

Оспособљавање ученика да користе све вредности које им пружа средина за њихов свестрани развој и богатији лични живот у слободном времену

Представљање оних резултата којим школа богати културни и друштвени живот средине.

Очување традиције, указивање на значај и дело Светог Саве

Развијање естетских и културних вредности и развијање креативности

Развијање мотивације за постигнућем код ученика

Сарадња са локалном заједницом

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Сарадња са институцијама културе и другим јавним установама у Граду	Организовани одлазак ученика позоришту, биоскопу, музеју, библиотеци,, Архиву, Црквеним објектима	Наставници, учитељи, ученици	У зависности од плана институција које се посећује	Евиденција посета у дневницима образовно васпитног рада, евиденција о посетама, фотографије
Обележавање значајних датума и празника	Прослава Савиндана , обележавање Васкрса и других значајних празника , изложбе, приредбе...	Тим за обележавање значајних датума, васпитачи, учитељи, наставници	Током школске године	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Обележавање Дечје недеље	приредбе, књижевно вече, маскенбал, учешће на конкурсима, израда панова, беџева,	Васпитачи, учитељи, наставници	Октобар	Евиденција наставника о реализацији часова, продукти,

	презентација, на редовним часовима на тему дечијих права			фотографије

Прослава Дана града	Укључивање у програмске активности града, дефиле предшколаца, цртање на Тргу, учешће у кросу „За срећније детињство“, садржаји предвиђени планом обележавања Дана града	У зависности од активности – васпитачи, одељењске старешине, наставници	Последња седмица септембра	Евиденција о активности у дневнику образовно васпитног рада, фотографије
Обележавање Дана школе	постављање изложбе учениких радова, литерарни и ликовни конкурс, приредба, доделе награда школе	Тим за обележавање значајних датума васпитачи, учитељи, наставници	Октобар	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Приредба за предшколске групе и ученике првог разреда	-приредба добродошлице у школу	Тим за пријем првака	Август/ септембар	фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Посета деце предшколских група из градских вртића и њихових родитеља	реализација припремљених активности и програма / креативне ликовне, музичке, драмске, спортске радионице.../	Тим за маркетинг, учитељи, наставници	Април-јун	продукти, фотографије, сајт и фејсбук страница школе
Учешће на конкурсима	Ученици раде радове и учествују на конкурсима из области музичке, ликовне, изражајне и друге културе	Учитељи, наставници	У зависности од објављивања конкурса	Конкурсни радови, награде
Промоција најуспешнијих ученика осмог разреда	-доделе Вукове и посебних диплома на свечаности са доделом награда и пригодним програмом; пријем носиоца Вукове дипломе и њихових родитеља	директор школе одељењске старешине, наставници српског језика и музичке културе, директор	У јуну пре полагања завршног испита	Фотографије, сајт школе, фејсбук страница школе, локални медији

		школе		

Ваннаставни образовно- васпитног рада који се остварује ван школе.	облик реализација културних активности на екскурзијама, излетима и креативним наставама	Одељењске старешине и сарадници на реализацији садржаја	Према плану реализације за сваку годину предвиђен годишњим планом рада школе	Извештаји о реализацији екскурзија, излета и креативне наставе

ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

УВОД

Савремени начин живота све већем броју родитеља намеће потребу збрињавања детета млађег школског узраста које након редовне наставе одлази кући и без надзора проводи време до доласка родитеља. Самосталан боравак код куће често излаже дете многим опасностима, а страх и брига родитеља за дете током радног дана намећу потребу за организованом бригом за дете. Школе тиме добијају нову и захтевнију улогу која од запослених захтева организованију бригу о детету током целог дана. Продужени дневни рад након (или пре) редовне наставе – продужени боравак, један је од модела којим се могу квалитетно и структурално решити наведени проблеми, посебно у урбаним срединама. Нова улога школе на тај ће начин бити максимално и рационално искоришћена јер пружа небројене могућности деловања у сврху правилног развоја и раста сваког детета у квалитетну особу, корисну својој породици и заједници.

ОПИС РАДА У ПРОДУЖЕНОМ БОРАВКУ

Пре или после редовне наставе (у зависности од смене) организује се продужени боравак за ученике првог и другог разреда основне школе. Боравак и рад према таквом облику организује се од 7,30 до 16,30 сати. Организују се групе ученика истог разреда, али различитих одељења. Учитељи који раде у продуженом боравку се договарају и усклађују своје активности са учитељима из редовне наставе. У циљу упознавања деце, као и решавања педагошких ситуација учитељи из продуженог боравка су упућени на континуирану сарадњу са стручном службом у школи. Учитељи који раде у продуженом боравку делују јединствено, сараднички, синхронизовано, свеобухватно и интегрисано са читавим разредним процесом. Заједно сарађују с родитељима, одржавају родитељске састанке и појединачне индивидуалне разговоре с родитељима.

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Циљеви реализације садржаја у продуженом боравку у складу су са општим циљевима основног образовања 1.Омогућити детету пун живот и открити његове/њене пуне потенцијале као јединствене особе

Омогућити детету његов/њен развој као социјалног бића кроз живот и сарадњу са осталима како би допринела/допринео добру у друштву

Припремити дете за даље образовање и целоживотно учење (учити како учити)

Специфични

циљеви:

потпун и хармоничан развој детета
важност истицања индивидуалних различитости (свако дете је јединствено; осигурава му се развој свих потенцијала)
фокусирање на учење (истиче се важност онога што дете учи и процеса којим усваја знања)
оспособити ученика за самостално учење
истиче се радост учења и подстиче мотивисаност за учење
потенцирати важност учења утемељеног на опажању процеса из окружења (очигледна метода)
писменост (језичка, математичка, информатичка)
рад на начинима изражавања емоција (друштвено прихватљиви модели)
развијање духовне димензије живота
европска и глобална димензија модерног живљења
плурализам, поштивање различитости и важност толеранције
партнерство у образовању
улога технологије у образовању
брига о деци са посебним потребама

КЉУЧНА ПОДРУЧЈА РАЗВОЈА

Хармоничан развој тела и душе: задовољавање потребе за кретањем и установљавањем културе кретања; поправљање координације покрета, осећаја за ритам и; комуницирање с основним предпоставкама здравог начина живота; утемељивање основних хигијенских и здравствених навика; обогаћивање емоционалног живота; упознавања себе и других; објективна самовалуација; јачање потреба за интерперсоналним везама.

Процес социјализације и комуникације: истраживање и континуирани рад на побољшању интелектуалних, емоционалних и моралних особина личности; упознавање са друштвено прихватљивим облицима понашања у одређеним ситуацијама; јачање антидискриминационог осећања и хуманог односа према друштву ; усвајање практичних знања повезаних са елементарним грађанским васпитањем и свакодневним животним дужностима.

Вербална комуникације или вербализација: рад на усавршавању вербалне вештине и проширивању вокабулара; циљани развој менталних способности; утемељење вештина за самоучење и самоваспитање.

Уз постизање вештине прецизног и течног писања и читања, од ученика првог и другог разреда захтева се развијање вештине интерпретативних, критичких и креативних читатељских вештина и изражајног читања и рецитовања.

Учење писаних слова први је корак у учењу употребе писаног језика. Аутоматском писању претходи учење облика и спајања слова. Ученици морају бити оспособљени да довољно брзо пишу како би писање користили као алат.

Захтев развијања лепог рукописа, економичне и уредне организације текста и употребе стандардних и уредних слова не спречава индивидуалне особине рукописа. Ученици морају да науче како да пишу без изостављања, замене или испуштања слова.

Утемељење основа математичке, логичке и научно-технолошке писмености: активности креативног, јасног и логичног решавања проблема; откривање, ређање, класификовање, генерализовање, скицирање, рачунање и мерење; примена математичких знања у различитим концептима; упораба речи, бројева, симбола, табела и модела за објашњење математичких законитости; коришћење пригодног математичког записа, математичке и остале терминологије везане уз природне науке; решавање проблема вербалним и симболичким делатностима; упораба информацијско комуникацијских технологија; увежбавање и развој радно-практично-техничких вештина.

Културно-уметничко подручје развоја: повезивање емотивне и моралне са естетском сфером живота и рада кроз позоришне и филске (тв) представе; читање поезије и прозе и експериментисање у интерпретацијама; упознавање с класичном и прикладном литературом; креативно изражавање кроз креирање ликовно-вајарских радова.

Пажња се обраћа књижевним, историјским, географским и уметничким информацијама и изражајима блиским узрасту ученика.

Игре, спорт и рекреација: задовољавање потреба за кретањем; игре опонашања, дејче игре из народне традиције, импровизовање игара у самосталној режији, поправљање координације покрета, групно импровизовање игара пропраћено ритмом, покретом и мимиком; елементарне игре, групне игре, спортске игре, такмичарске игре итд.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Активности у продуженом боравку реализују се у оквиру:

Активности везане за наставу

Слободне активности

Остваривање циљева и развој кључних подручја ће се најбоље остварити усмеравањем рада на садржаје, теме, кључне појмове и образовна постигнућа која су прописана Наставним планом и програмом за одређени разред. Садржаје ће реализовати учитељ у продуженом боравку, али у договору с учитељем који ради у редовној настави. Стога је изузетно важно све активности планирати како би се постигла кохерентност међу одабраним садржајима и усклађеност деловања међу учитељима.

Време предвиђено за реализацију пратећих активности треба реализовати у складу с претходно наведеним циљевима рада у продуженом боравку, имајући увек на уму узраст и могућности детета.

Креативност, иновативност и учитељска вештина максимално ће доћи до изражаја при одабиру игара, литературе, културних садржаја као и садржаја којима ће реализовати захтеве за развојем социјализацијских и комуникацијских као и радно-техничких компетенција.

Посебну пажњу треба посветити целокупном развоју детета, у здраву, самосталну, радно оспособљену јединку која ће у будућности својим знањем, развијеним животним вештинама и ставовима допринети развоју друштва.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД ФОНДА ЧАСОВА РЕДОВНИХ И СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Редни број	РЕДОВНЕ АКТИВНОСТИ ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	ГОДИШЊИ БРОЈ РАДНИХ ЧАСОВА
1.	Израда домаћих задатака и учење (Српски језик, Математика, Свет око нас)	360
2.	Допунска настава, додатна настава (Српски језик, Математика)	према потреби
	<i>СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА</i>	
3.	Спорт и рекреација	160
4.	Културни догађали и јавни наступи	66
5.	Дечија права и обавезе	36
7.	Стваралачке, уметничке и когнитивне активности	72
8.	Екологија	18
9.	Истраживање	18
	укупно	738

ДНЕВНИ РЕЖИМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА КАДА ЈЕ НАСТАВА ПОПОДНЕ

08 - 09 јутарње прихватање ученика и слободно време 09 - 09,30 доручак

09,30 – 11,15 самосталан рад-часови учења

11,15 13 слободне активности

13 – 13,30 ручак

13 – 13,50 припрема за одлазак у школу

КАДА ЈЕ НАСТАВА ПРЕ ПОДНЕ

11, 10 - 12 пријем деце-слободне активности

13 – 13,30 ручак

13,45 – 15,30 самосталан рад-часови учења

15,30 -16,30 слободно време-активности по избору ученика

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКЕ СМЕРНИЦЕ

У складу са циљевима и задацима које желимо да остваримо и са развојним могућностима ученика, препоручује се комбиновање стратегија, метода и облика рада како би се детету омогућило да на лак и безбрижан начин увежбава програмом предвиђене садржаје те максимално опуштено проводи своје слободно време. Школа мора постати учеников други дом, са свим особинама пријатног и пријатељског окружења.

Важна педагошки принципи учења темеље се на томе да је:

мотивациони фактор дечијег учења његова радозналост
да дете буде активно у процесу учења
постојеће дечје знање и искуство основа је учења
дечије тренутно окружење осигурава контекст учења
у центру процеса учења је језик
дете треба учити вођен активностима и методама откривања
дужни да упутимо дете у естетску димензију учења
социјална и емоционална димензија важан је фактор учења

Начини организације и облици рада:

курикуларни приступ (уместо предметно-сатног)
интегрисано учење и поучавање
мултидисциплинарни приступ
тимско и сарадничко учење
истраживачка настава
искуствено учење
проблемска настава
пројектна настава
учење кроз игру, праксу, учење за живот
факултативни програми (спортске активности)
ванучионична и теренска настава
ваннаставне

активности

УСЛОВИ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА (ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА)

Програм рада продуженог боравка се остварује у просторијама које су прилагођене и опремљене искључиво за остваривање рада продуженог боравка, али и у свим расположивим просторијама у школи, укључујући и спортску салу и школско двориште.

Током боравка ученицима је обезбеђен један кувани топли оброк . Како би се ученицима омогућило, а учитељима олакшало усвајање правила понашања за време оброка, терпезарија је естетски уређена и прикладно опремљена.

Просторије у којима ће ученици проводити већи део дана су светле и опремљене аудио-визуалном опремом, дидактичким помагалима и рачунарима.

10 . Програм слободних активности - ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

Наставни садржаји	Број часова	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности у васпитно- образовном раду
Спорт и рекреација <u>Ходање и трчање</u> <u>Скакање и</u> <u>пескакање</u> <u>Бацање и хватање</u>	160	организовање игара са коришћењем научених облика кретања вешто изводити једноставне форме кретања и примењивати у играма кроз игру развити и усавршити моторичке способности, координацију, гipкост и експлозивну снагу научити да се избегае ситуација у којој се може	ходају и трче на различите начине раде вежбе обликовања играју се дечјих игара ходају и трче са препрекама брзо трче из различитих положаја скаче у месту на различите начине и у разл. положајима

<u>Вишење, упори и пењање</u> <u>Вежбе</u> <u>на тлу</u> <u>Вежбе (скакања и прескакања)</u> <u>упором рукама</u> <u>Вежбе равнотеже</u> <u>Вежбе</u> <u>реквизитима</u>	повредити, демонстрацијом, и опонашањем и навођење примера организовањем игара са вођењем и додавањем лопте стицати, усавршавајући и примењивати моторичка умења, развијати свест о потреби чувања здравља и развијати такмичарски дух употребом природних и приручних справа и објеката развијати дечију мускулатуру, неговати упорност, издржљивост, општу спретност организовање малих полигона игара са вежбама на тлу и одељењско- међуодељењско тамичење са задатом комбинацијом вежби скакањем и прескакањем проширити кретно искуство и развијати снагу мишића ногу ходањем по шведско) клупи, вожњом бицикли развијати координацију, гипкост и равнотежу, стицати моторичка умења у ритмици и комбинацији вежбе равнотеже елементарним играма са коришћењем палица, вијача. обручева, чуњева развијати спретност, снагу мишића ногу и издржљивост и смисао за поштену борбу у игри (фер-плеј)	скаче у кретању на различите начине скаче удаљ и увис прескаче дугу вијачу на различите начине скакање и прескакање увежбава кроз игру "ластиша" баца лопту на различите начине и у различите циљеве води лопту у месту и ходању додаје и хвата лопту на различите начине примењује бацања и хватања пењу се на различите начине и уз различите предмете и справе пењу се у комбинацији са другим кретањима клучи и чучи четвороножно се креће изводи "свећу" изводи колут напред и назад

		игра се кроз полигоне са вежбама на тлу одскачу, наскачу и прескачу шведску клупу ходају по линији на различите начине и различитим темпом ходају по шведској клупи: напред, уназад и у страну лагано трче по шведској клупи или ниској греди учествују у такмичењима

			раде вежбе обликовања користећи палице, обруче и сл. трче и скачу заобилазећи реквизите дижу и носе коцке на различите начине играју се коришћењем реквизита
Културни догађаји и јавни наступи	66	-одабирање садржаја за јавне наступе припремањем тачака за јавне наступе упознавањем са делима из области књижевности и уметности... демонстрирањем узорног говора сарађивањем са културним и јавним установама такмичењем ученика изучавањем литературе и других медија коришћењем медија организовањем продајних изложби	избор и подела улога вежбе читања и драматизације учествовање у приредбама сусрет са песницима посета Музеју посета Галерији посета библиотеци слушање музике гледање представа учешће на конкурсима (ликовним, књижевним) припремање експоната за изложбу и реализација изложбе
Стваралачке, уметничке и когнитивне активности <u>Литерарне</u>	72	Причање о догађајима и доживљајима, предметности причања и према низу слика индивидуално причање и по заједничком плану	причају према сећању маштају причају према слици

		причање о ближем и даљем окружењу - стварност и машта причање на основу непосредног доживљаја и сећања причање према низу слика изложених у целини уочавање динамичности и занимљивости у догађају властити избор предмета за описивање -слободно или по раније утврђеном плану	посматра, уочава, запажа, анализира, процењује, повезује, предлаже, прави план, пише о предметима, биљкама и животињама илуструју прочитано препознају, замењују смишљају причу пишу песму

Музичке		описивање на основу непосредног посматрања особине које су најочљивије усвајање основних елеманата приступа описивању	цртају, сликају, вајају
Ликовне Когнитивне		уз помоћ различитих звучних и видео помагала упутити ученике да препознају и разликују звук инструмената којима се изводи народна музика коришћењем разних медија изражавају доживљено анализирање заједничких радова и процењивање естетских вредности радова организовањем квизова знања, језичких игара, решавањем занимљивих задатака	комбинују разне технике и материјале разговарају и договарају о заједничком раду естетско процењивање радова квизови знања из: математике, света око нас, српског језика, опште културе, решавањем тестова језичке радионице
Дечја права и обавезе	36	упознавањем са садржајем Конвенције о дечјим правима путем радионица упознају права и обавезе	дискутују, разговарају, цртају, размењују мишљења договарају се о заједничким правилима понашања у боравку примењују усвојена правила понашања процењују своје понашање и одговорност везана за своја права
Екологија	26	уређењем простора упознавање са значајним датумима везаним за екологију упознавање са условима живота вода, ваздух, земљиште	посматрање, уочавање, записивање, осликавање ученог у окружењу -посете плажи, хидроелектрани

	-уознавање са творевинама људског рада -уознавање са изворима загађивања ваздуха, воде, земљишта и последицама загађивања средине у којој живимо	-прикупљање биљака и прављење хербаријума -помоћ птицама и животињама околине - посматрање, проучавање, записивање -извођење

		- брига о биљкама и животињама околине -рационално коришћење природних богатстава -рециклажа, прављење компоста -правила очувања здравља	- експериментација-како очистити воду -гајење биљака у школи и дому - помоћ птицама и животињама околине -прављење компоста -уознавање са рециклажом и прављење употребних предмета од отпадака -правилна исхрана и редовна хигијена-услов здравог живота
<u>Истраживање</u> <u>Мерење времена</u> <u>Мерење температуре</u> <u>Кретање</u> <u>Звук</u> <u>Биљке</u> <u>Материјали</u>	18	- мерити време помоћу часовника - мерити масу помоћу ваге -мерити температуру ваздуха помоћу термометра - импровизовати различите облике кретања и утврдити шта све утиче на њихову брзину - производити звук помоћу различитих предмета, уочавати јачину, боју и висину - посадити биљку у саксију - радити експерименте са различитим материјалима и испитивати њихову електричну проводљивост	- мерити време помоћу часовника и бележити у свеске на вагу стављати поједине предмете, мерити, упоређивати и бележити - пратити дневне температуре ваздуха током неколико дана и записивати у свеске - самостално и у групи истражују разне облике кретања, цртају и бележе запажања у свеске - производити звук помоћу метала, дрвета, пластике и жице - и препознавати боју, јачину и висину - засадити биљку у саксију »заливати, пратити њен раст и записивати у свеску - кроз експерименте утврдити карактеристике метала и дрвета, и утврдити који материјали проводе електричну струју помоћу батерије

Циљеви и задаци:

- уознавање ученика са радом библиотеке
- уознавање ученика са врстама библиотечке грађе и оспособљавање за самостално коришћење књига, часописа, листова, енциклопедија...
- реализација часова библиотекарства - предавања за ученике и рад у радионицама
- вођење библиотечке секције
- промоција читања и развијање читалачких способности ученика (препоручивање текстова за читање и разговор о прочитаним текстовима)
- пружање помоћи ученицама при избору литературе и књижне грађе
- подстицање интересовања за читање књига и коришћење библиотечке грађе
- развијање информационе писмености и формирање навика за самостално налажење информација
- подстицање развоја способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија код ученика
- помоћ ученицима у оспособљавању за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу
- подстицање развоја мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота
- обележавање годишњица, јубилеја и важних датума
- пружање помоћи и подршке наставницима у избору уџбеника и литературе, у креирању наставног процеса првенствено као процеса учења

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
- Рад са ученицима - Уознавање ученика са радом библиотеке - Помоћ ученицима при избору	- Разговор , демонстрација, упућивање, разгледање, закључивање, реализација радионица	Ученици, чланови библиотечке секције, школски библиотекар,	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно- васпитног

литературе, лектире, тражења информација Обучавање ученика да самостално користе библиотечку грађу Остваривање часова о библиотечкој делатности Остваривање активности библиотечке секције		наставници, стручна већа,		рада

Сарадња са Народном библиотеком Ужице и другим библиотекама Сарадња са другим установама и удружењима: ГКЦ, РЦУ... Сарадња са локалном самоуправом	- Посета, упућивање, закључивање, дружење, размена искустава, реализација радионица, семинара, учешће у реализацији такмичења, сусрети са песницима, учешће у квизовима и други видови сарадње)	Ученици, чланови библиотеке секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа, библиотекар НБУ, локална самоуправа	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада
Обележавање годишњица, јубилеја и важних датума Културна делатност школске библиотеке- изложбе, песничке вечери, приредбе	-Јавни час, угледни час, радионице, израде радова и паноа на задату тему, израда презентација, излагање продуката и радова,	Ученици, чланови библиотеке секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, сајт школе, фејсбук страница библиотеке школе и школе, дневници образовно- васпитног рада
- Упознавање са библиотечко-информационом делатношћу библиотека	- Демонстрација, упућивање, разгледање, закључивање	Ученици, чланови библиотеке секције, школски библиотекар, наставници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно-васпитног рада

- Учлањење ученика у библиотеку	- Разговор, израда чланских карата за ученике, демонстрација, посматрање, разгледање, уочавање	Школски библиотекар	Септембар/ децембар	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно- васпитног рада
- Упознавање ученика 1. разреда са радом библиотеке	- Упознавање ученика са временом и начином рада школске библиотеке, разговор, предавање	Школски библиотекар	Септембар/ октобар	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници образовно- васпитног рада
Сарадња са наставницима Сарадња са родитељима/старатељима Сарадња са директором, стручним сарадницима	- Договор о сарадњи, помоћ и подршка у остваривању наставно-образовног процеса, анализа, евалуација	Школски библиотекар, наставници, родитељи, директор, стручни сарадници, стручна већа	Током школске године	Библиотечка евиденција, школска евиденција, дневници

Сарадња са стручним већима				образовно- васпитног рада
-Промоција рада библиотеке	-Рад у оквиру странице школске библиотеке - званична интернет страница школе, друштвене мреже, сарадња са локалним медијима, писање чланака за просветне часописе...	Школски библиотекар	Током школске године	фејсбук страница библиотеке школе, чланци објављени у новинама
- Одржавање књишког фонда	Планирање набавке потребне литературе за ученике, запослене, предлог часописа, потраживање литературе, сређивање књижног фонда, уређивање стања књига у библиотеци, заштита	Школски библиотекар	Септембар/ октобар	План набавке, извештај рада библиотеке

	оштећене и ревизија библиотечке грађе			
Подстицање сарадње, хуманих вредности код ученика, ученичке солидарности Подела бесплатних уџбеника ученицима који су остварили право по пројекту „Бесплатни уџбеници“ МПТР.	Организовање дана размене старих уџбеника међу ученицима школе Подела уџбеника	Школски библиотекар	Јун/септембар	Размењени и подељени уџбеници
Реализација посете Сајму књига	Разговор са писцима, присуство промоцијама књига, посета штандовима, прикупљање штампаног материјала	Школски библиотекар, наставници, ученици	октобар	Фотографије, улазнице, реализована посета, евиденција

Исходи постигнућа ученика у области рада школске библиотеке по областима:

Библиотека и читање:

Лоцира школску библиотеку, познаје школског библиотекара и учествује у активностима у библиотеци

Зна да школска библиотека има различите материјале и књиге у штампаном и електронском облику који могу да се позајме и разуме важност и правилно чување тог материјала, користи библиотеку за личне потребе и проналажење информација потребних за школу

Чита различиту литературу (књижевност и научна литература) у различитим облицима, потребну за школу и из задовољства и забаве, уме да подели своје мишљење о прочитаном делу са другима, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи

Разуме појам писмености и разликује појмове читалачка писменост, математичка и научна писменост, као и информатичка, информациона и медијска писменост,

Разуме важност писмености, нарочито читалачке писмености која је услов успешног учења и образовања

Информациона писменост:

Примењује основне интернет претраживаче за тражење информација

Користи Интернет одговорно и ефикасно, поштује процедуре сигурности,

Разуме да на питања може да се одговори проналажењем информација, разуме шта је информација и зна да је пронађе уз помоћ библиотекара

Разуме прикупљене информације, пореди нове идеје са оним што је већ знао, ствара нову информацију и презентује је на различите начине (говори, пише, црта...)

Разуме да је погрешно преписивати од неког аутора или друга у одељењу и то представити као свој рад

Прикупља информације и проналази одговор на питање користећи различите изворе информација, штампане, електронске, људске изворе...

Прави белешке о прикупљеним информацијама и изводи закључке, прави листу коришћених извора

У истраживачком процесу одлучује која је информација потребна, налази штампане и електронске изворе, проверава изворе, вреднује и етички користи информације

Формира став и користи податке да га поткрепи, цитира све коришћене изворе по моделу који даје библиотекар/наставник, разуме појмове плагирање и парафразирање

Социјалне вештине - сарадња са вршњацима и толеранција:

Сарађује са вршњацима ради решавања задатка/проблема, разговара о својим идејама, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи и показује толеранцију за другачије ставове

Користи право да изрази своје мишљење на одговарајући начин, чак и кад је другачије од других, уме да формулише своје мишљење и да учествује у расправи

Сарађује са вршњацима у изради пројекта и презентацији кроз различите медије, уме да се обраћа публици и јасно изнесе ставове и идеје, има изграђену културу комуникације (културу сопственог изражавања, као и слушање и поштовање туђег мишљења)

Медијска писменост:

Препознаје информације у свакодневним порукама кроз различите медије (рођенданске честитке, разгледнице са распуста, рекламе за играчке, саобраћајни знаци, упозорења), разликује варијанте гласа, звука и израза лица (гласан, тих, срећан, љут...), пита и одговара на питања о разлозима и функцији обавештења у различитим медијима (зашто, ко, када, где, како)

Препознаје различите медије (књига, ТВ, филм, радио, ЦД, ДВД, имејл, веб страна, фотографија, новине, рекламе), пита и одговара на питања о разлозима комуникације кроз различите медије, Разговара о елементима порука (величина, боја, облик, звук, глас, покрет) различитих медија да би се привукла пажња публике

Зна карактеристике масовних (блиских) медија и разговара о привлачењу пажња публике, тумачи како ауторова намера и избор визуелних и текстуалних компоненти утиче на осећања публике

Препознаје тип информација које доносе различити медији, описује елементе и технике које се користе да се осмисли главна идеја поруке (боја, звук, светлост,...), препознаје улоге људи који стварају поруке (писац, уметник, илустратор, уредник, фотограф...)

Разуме да медији преносе информације одређеној публици са одређеним намерама, анализира остварени утицај медија

Библиотекар школе: Марија Младеновић

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Циљ:

-Стварање услова за обављање делатности установе

Коришћење свих услова и погодности локалне самоуправе за осавремењивање и побољшање рада школе

Добијање сагласности за упис

Учествовање у културним манифестацијама које организује локална самоуправа

: Награђивање најбољих ученика

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћења
Учешће на пројектима	Израда пројеката и аплицирање код локалне самоуправе достављањем потребне документације на конкурсима и пројектима	Директор, помоћник директора и остали учесници	Током године	евиденција у документацији и урађени пројекти

Школски програм ОШ „Димитрије Давидовић“, 2026-2030. година

Достављање докумената о раду школе	Достављање ГПР школе за наредну годину и Извештаја о реализацији ГПР за петходну годину, Школски програм- који се доноси на 4 године- анекси,	Директор Секретар школе Помоћник директора	Током године	Евиденција достављених докумената
Остваривање материјалних услова за обављање основне делатности	Израда финансијских планова , извештаја, рачуна, извода, потраживања школе, консултације и присуство на састанцима	Директор школе и шеф рачуноводства	Сваког месеца тогом школске године	евиденција у документацији
Учешће представника локалне самоуправе у културној и јавној делатности школе	Пријем ученика у први разред, прослава Дана школе, Светог Саве, посете делегација у организацији локалне самоуправе ,пријем Вуковаца и Бака генерације у Општини	Директор,помоћник чланови, ШО. СС, наставници	Током године	Годишњи изрештај о раду школе
Учешће	3 члана локалне самоуправе чине састав у	школском одбору	Током године	Годишњи

представника локалне самоуправе у школском одбору	школском одбору			изрештај о раду Школског одбора
Достављање информација од значаја за локалну самоуправу о ученицима	Спискови ученика који имају право на месечне карте за превоз, спискови ученика који су уписани у ППП и нису уписани у први разред а са територије су школе Секретар школе и шеф рачуноводства доставља спискове Општинској служби	ОС, наставници. Секретар школе	септембар	Достављени спискови, извештаји, признанице ио пријему докумената
Сарадња са месним заједницама на чијим територијама се налази матична школа и издвојена одељења -	Разматрање проблема везаних за рад школе и решавање истих, учешће школе у акцијама које организује месна заједница везаних за рад школе -	директор, представници месних заједница	током године	Записници састанака, фотографије, учешће у акцијама
Локални савет родитеља	Учешће представника Савета родитеља школе у раду Градског савета родитеља	Представници Савета родитеља, директор	током године	Записници Савета родитеља школе и града

Надзор примене прописа	Инспекцијски прегледи везани за рад током године из области финансија, просвете, грађевинарства,....	Просветни, санитарни, финансијски и други инспектори	Током године	Извештаји инспекцијског надзора

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Циљ Тима за сарадњу са породицом је континуирано подизање квалитета и кавнититњета сарадње са родитељима нашо ученика. То се одражава на развој ученика као и њихову безбедност у школи.

Активности Тима су усмерене на постизање:
 складног деловања породице и школе
 развијање поверења међу свим интересним групама у школи
 информативан и саветодавни рад са родитељима наших ученика

Чланови Тима за сарадњу са породицом су из реда педагошко-психолошке службе и запослених.

Активност	Временска динамика	Одговорна особа/тим
Утврђивање дана отворених врата школе и информисање родитеља о тим датумима	Септембар	Директор, помоћник, педагог
Израда распореда термина за пријем родитеља	Септембар	ОС, помоћник
Текстови о актуелним темама на сајту школе	Неколико пута годишње	ПП служба
Припрема појединих тачака дневног реда за Савет родитеља	Према потреби	Директор, помоћник
Индивидуални разговори	Према потреби	ОС, наставници, ПП служба, управа школе
Израда индивидуалних образовних планова	На три/шест месеци	Предметни наставници, ОС и психолог
Родитељски састанци	Септембар и новембар јануар, април и јун и чешће према потреби	ОС и остали запослени према потреби
Анкетирање родитеља о важним темама за рад школе	Око полугодишта или према процени управе или Тима за самовредновање	Тим за сарадњу са породицом

Сарадња са Тимом за професионалну оријентацију у циљу информисања родитеља о завршном испиту и упису ученика	Март-мај	Координатори тимова за ПО и сарадњу са породицом
Учешће у хуманитарним акцијама	Према потреби	Директор, помоћник, Бачки парламент...
Редовно уписивање активности ученика у електронски дневник	Континуирано септембар - јун	ОС и предметни наставници
Контакти путем вајбер група и телефонских разговора	Према потреби	ОС и ПП служба
Комуникација поштом	Према потреби	ОС и ПП служба
Упис у први разред	Април-јун	Психолог
Дани отворених врата школе за будуће прваке	Током другог полугодишта	Директор, веће 4. разреда
Обележавање светског дана породице	15. мај	ОС, стручна већа, Тим за развој школе
Укључивање родитеља у активности плана интеграције ученика из осетљивих група	Током школске године	Тим за инклузивно образовање, ОС специјалних одељења
Упознавање родитеља са правилима понашања и васпитним и васпитно-дисциплинским мерама	Септембар	ОС

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ:

пружање помоћи ученицима са поремећајима у понашању,
пружање помоћи васпитно запуштеним или угроженим ученицима, ученицима који долазе из породица у ризику или породица са проблематичним односима,
сарадња са установама и организацијама које се бави социјалним питањима,
упознавање и праћење социјалних прилика ученика / упућивање у остваривање социјално-заштитних мера,
утврђивање социоекономског статуса родитеља,
упућивање родитеља на остваривање права,
развијање вредности пријатељства, солидарности и колегијалности.

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења

Подршка деци из осетљивих група	Идентификација и саветодавни рад и обезбеђивање подршке ученицима с тешкоћама у емоционалном развоју, сазревању и оних са тежим породичним проблемима, деце са променама у понашању, тешкоћама у напредовању и деце из депривираних средина, праћење адаптације ученика из осетљивих група	Учитељи, наставници, стручни сарадници	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника
Подршка родитељима деце из осетљивих група	Оспособљавање родитеља за решавање проблема, саветодавни рад са родитељима, Информисање / упућивање родитеља о врстама помоћи које могу остварити кроз различите институције	-стручни сарадници, наставници, ЦСР	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника, евиденција образовно васпитног рада о посетама родитеља
Сарадња са установама: Центром за	информисање сарадника ЦСР о породичном статусу, праћење породичног статуса, Праћење ефеката указане социјалне помоћи информисање	Одељењске старешине, стручни	Током године	Лична евиденција наставника, стручних сарадника и

социјални рад и Црвеним крстом, ИРК	/ упућивање родитеља о врстама помоћи које могу остварити у ЦСР, Црвеном крсту, Интерресорне комисије, давање мишљења ИРК	сарадници, СТИО		сарадника ЦСР, ЦК, налаз и мишљење за ИРК
Посредовање у остваривању права на материјалну помоћ	Нокон договора са корисником, писање дописа, молби установама за остваривање права на материјалну помоћ /уџбеници, настава у природи, екскурзије, хуманитарне пакете лечења, летовање/	Одељењске старешине, стручна служба	Током године	Дописи у личној евиденцији одељењског старешине, стручне службе,
Спровођење хуманитарних акција на нивоу школе	Организовање акција за прикупљање неопходне помоћи идентификованим ученицима	Директор, УП	Током године	Евиденција о хуманитарној акцији, признанице о донираном новцу, извештаји УП
Укључивање Ученичког парламента	Учешће у организацији хуманитарних акција, организовање радионица и укључивање ученика из осетљивих група	Ученички парламент	Током године	Извештај о раду Ученичког парламента

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ

Циљ:

Развој и практиковање здравог начина живота,
 Развој свести о важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности
 Превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције
 Постизање што бољих резултата за своју школу, доказивање кроз спорт
 Јачање моралних квалитета личности ученика
 Учешће што већег броја ученика у спортским активностима, учешће у хуманитарној акцији
 Јачање колектива одељења, јачање тимског духа,
 Учење спорту кроз такмичење и кроз подршку друговима (навијање), сарадња родитеља и школе

Активности	Начин остваривања	Носиоци активности	Временска динамика	Начин праћењења
Учешће у кросу	„Трка за срећније детињство“ – учешће ученика, учитеља и наставника ОФА	Наставници ОФА, ученици, „Црвени крст“ - Смедерево, Спортски савез - Смедерево	Септембар – октобар	Евиденција у Дневнику рада, сајт школе, фејсбук страница школе, евиденција у Летопису школе
Рад спортских секција	Реализација садржаја спортских секција, тренинзи и учешће на спортским надметањима	Наставници који реализују спортске секције	Током године	Евиденција у дневницима секција, Резултати такмичења
Учешће у такмичењима у оквиру ОСИУРС-а	Учешће ученика у такмичењима које се реализују у оквиру ОСИУРС-а	Наставници ОФА, ученици, Спортски савез – Смедерево	Током године	Евиденција у дневнику рада, сајт школе, фејсбук страница школе, Летопис
Недеља школског спорта	Реализација турнира: Фудбал – дечаки (5. Разред) Рукомет- девојчице (5. Разред)	Наставници ОФА, ученици, одељенске старешине, остали	Једна недеља у првом и једна недеља у другом	Евиденција у дневнику рада, сајт школе, фејсбук

	Мали фудбал- дечаки (6. Разред) Одбојка - девојчице (6. Разред) Стони тенис - дечаки (7. Разред)	наставници,	полугодишту током наставне године	страница школе, Летопис

	Мали фудбал- дечаки (7. Разред) Оdboјка - девојчице (7. Разред) Стони тенис - дечаки (8. Разред) Мали фудбал- дечаки (8. Разред) Оdboјка - девојчице (8. Разред)			
Друге спортско- рекреативне активности и активности током реализације излета и наставе у природи	Активности предвиђене програмом реализације наставе у природи, излета, екскурзија,	Наставници ОФА, ученици, одељенске старешине	Према Годишњем плану рада школе за сваку школску годину и годишњим плановима наставе у природи	Евиденција у дневнику рада, извештај о реализацији наставе у природи, екскурзија, излета, Летопис, фотографије
Сарадња са спортским клубовима и удружењима	Учешће ученика у спортским сусретима ученика и реализацији активности	Наставници ОФА, спортска удружења	У складу са планом активности спортских клубова, удружења	Извештај о реализацији активности, евиденција наставника ОФА, фотографије

ПРОГРАМ ТИМА ЗА РАЗВОЈ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА

Тим сачињавају:

координатор тима Наташа Милићевић, наставник математике;
члан тима Гордана Дејановић, наставник италијанског језика;
члан тима Дуња Тешић, наставник енглеског језика ;
члан тима Војкан Радивојевић, професор разредне наставе;
члан тима Драгана Максимовић; професор разредне наставе;

Овај план доносе сви учесници Тима за развој међупредметних компетенција и предузетништва, са циљем да се код ученика развија целоживотно учење, повезивање знања из различитих области, развија предузетнички дух и различите вештине и компетенције.

Опште међупредметне компетенције се заснивају на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењују се у најразличитијим ситуацијама при решавању различитих проблема и задатака, неопходне су свим ученицима за лични развој и остваривање, као и укључивање у друштво и рад и чине базу за целоживотно учење.

Оријентација ка општим и међупредметним компетенцијама доприноси бољем повезивању знања из различитих области као и развоју вештина потребних за функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом наставника и учењем из различитих предмета уз сталне иновације начина рада.

Међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени наученог у поређењу са предметним компетенцијама појединачних предмета.

На сваком часу се могу развијати међупредметне компетенције уколико се:

Ученици стављају у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција;

Од ученика захтевају активности и истраживања и стварања нових продуката;

Акциони план за развој међупредметних компетенција и предузетништва за школску 2025/2026. годину

Активност Временска динамика Носиоци активности

Формирање тима , одређивање координатора тима и записничара	Септембар 2025.	Чланови тима
Израда и усвајање плана рада	Септембар 2025	Чланови тима
Упознавање наставника са међупредметним компетенцијама на Наставничком већу	Октобар, новембар 2025.	Директор и стручна служба
Анализа годишњих и оперативних планова, утврдити однос планираних и реализованих међупредметних компетенција и њихову евалуацију Утицај међупредметне повезаности на индивидуални развој ученика	Новембар 2025., фебруар, април, јун 2026.	Чланови тима
Утврђивање броја наставника који су похађали семинаре и обуке за међупредметну повезаност (интерне обуке и семинари)	Фебруар, јун 2026.	Тим за стручно усавршавање
Размена искуства наставника првог и петог разреда о реализацији међупредметне повезаности; предности, потешкоће...	Фебруар, јун 2026.	Чланови тима, предметни наставници
Вредновање рада Тима	Фебруар, јун 2026.	директор
Подношење извештаја о раду Тима за 2025/2026. годину	Фебруар, јун 2026.	Директор и стручна служба

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА И РАЗВОЈ УСТАНОВЕ

Период 2026–2030. године

Циљ рада Тима

Обезбеђивање и континуирано унапређивање квалитета рада школе кроз праћење, вредновање, самовредновање и развој свих области рада установе у складу са Стандардима квалитета рада установе.

ОБЛАСТ 1: ПРОГРАМИРАЊЕ, ПЛАНИРАЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Циљ

Унапређивање процеса планирања и извештавања заснованог на анализи података и развојним потребама школе.

Активности

Анализа усклађености школских докумената.

Праћење реализације Школског програма и Годишњег плана рада.

Анализа извештаја стручних органа и тимова.

Праћење реализације Развојног плана.

Предлагање мера за унапређивање планирања.

Индикатори

Сви документи усклађени са прописима.

Реализовано најмање 80% планираних активности.

Извештаји садрже анализу и предлоге мера.

ОБЛАСТ 2: НАСТАВА И УЧЕЊЕ

Циљ

Унапређивање квалитета наставног процеса и постигнућа ученика.

Активности

Праћење примене савремених метода наставе.

Анализа квалитета припрема и планирања наставе.

Праћење примене формативног оцењивања.

Анализа посећених часова.

Промовисање примера добре праксе.

Праћење развоја међупредметних компетенција.

Индикатори

Повећана активност ученика на часовима.

Већа заступљеност формативног оцењивања.

Раст постигнућа ученика.

Повећан број примера добре праксе.

ОБЛАСТ 3: ОБРАЗОВНА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Циљ

Континуирано праћење и унапређивање образовних постигнућа ученика.

Активности

Анализа резултата иницијалних, интерних и завршних тестирања.

Праћење напредовања ученика.

Анализа резултата такмичења.

Израда препорука за подршку ученицима.

Праћење остварености образовних стандарда.

Индикатори

Напредак ученика у односу на почетно стање.

Повећан број ученика који достижу напредни ниво постигнућа.

Смањен број ученика којима је потребна додатна подршка.

ОБЛАСТ 4: ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

Циљ

Обезбеђивање квалитетне и доступне подршке свим ученицима.

Активности

Праћење рада Тимова за инклузивно образовање.

Анализа ефеката индивидуализованог приступа.

Праћење рада са даровитим ученицима.

Праћење мера појачаног васпитног рада.

Анализа безбедности и добробити ученика.

Индикатори

Повећана доступност подршке ученицима.

Видљив напредак ученика којима је потребна подршка.

Смањен број васпитно-дисциплинских проблема.

ОБЛАСТ 5: ЕТОС

Циљ

Развијање подстицајне, безбедне и демократске школске климе.

Активности

Испитивање задовољства ученика, родитеља и запослених.

Праћење примене мера за превенцију насиља.

Промоција ученичких постигнућа.

Подстицање толеранције и уважавања различитости.

Развијање ученичке партиципације.

Индикатори

Позитивни резултати анкета.

Смањен број пријављених конфликта.

Већа укљученост ученика у живот школе.

ОБЛАСТ 6: ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ, УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ И МАТЕРИЈАЛНИМ РЕСУРСИМА

Циљ

Унапређивање организације рада и ефикасног коришћења ресурса.

Активности

Анализа организације рада школе.

Праћење професионалног развоја запослених.

Праћење рада стручних органа и тимова.

Анализа кадровских и материјалних ресурса.

Предлагање мера за рационално коришћење ресурса.

Индикатори

Реализован план стручног усавршавања.

Повећан број интерних облика усавршавања.

Ефикасно коришћење расположивих ресурса.

ОБЛАСТ 7: РУКОВОЂЕЊЕ

Циљ

Подршка развоју квалитетног и развојно усмереног руковођења.

Активности

Анализа остваривања развојних циљева школе.

Праћење реализације школских политика и процедура.

Сарадња са директором у планирању мера унапређивања.

Праћење функционисања система обезбеђивања квалитета.

Индикатори

Остварени развојни циљеви.

Реализоване мере унапређивања.

Успостављен континуиран систем праћења квалитета.

САМОВРЕДНОВАЊЕ

Тим ће током четворогодишњег периода организовати самовредновање свих области квалитета рада установе према следећој динамици:

Школска година

Област самовредновања

2026/27

Настава и учење

Школска година	Област самовредновања
2027/28	Програмирање, планирање и извештавање; Етос
2028/29	Образовна постигнућа ученика; Подршка ученицима
2029/30	Организација рада школе и ресурси; Руковођење

Након сваког циклуса самовредновања израђује се извештај и акциони план за унапређивање рада.

НАЧИН ПРАЋЕЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ

анализе документације;
посете часовима;
анкете ученика, родитеља и запослених;
интервјуи и фокус групе;
анализа постигнућа ученика;
извештаји стручних органа и тимова;
годишњи извештаји о раду Тима.
ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ДО 2030. ГОДИНЕ
развијена култура квалитета и самовредновања;
унапређен квалитет наставе и учења;
боља образовна постигнућа ученика;
веће задовољство ученика, родитеља и запослених;
снажнија сарадња са локалном заједницом;
ефикасније управљање развојем школе.

ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Ученички парламент је регулисан чланом 105. Закона о основама система образовања и васпитања који ученицима омогућава демократски начин удруживања, ради заступања интереса свих ученика у школи, као и учешће ученика у доношењу одлука које се њих непосредно тичу.

Ученички Парламент своју улогу и значај за младе потврђује кроз промоцију и унапређење њихових права и интереса. Улога Парламента се огледа и у подстицању уважавајућег односа према ученицима, с једне стране, и наставника и управе школе, с друге стране, као и да утиче на развој целокупног друштвеног живота .

Радам Ученичког парламента руководи председник, а о садржају састанака води се и званична евиденција кроз записнике. Ученички парламент има свог записничара.

Парламент има свој **Годишњи план рада** на основу кога осмишљава активности. Постоји и **Пословник о раду Ученичког парламента**.

Циљеви Ученичког парламента су:

* подстицање демократизације односа у школи и развијање демократске процедуре

- * стварање услова за партиципацију ученика у раду школе – активно учешће ученика у образовноваспитним активностима Школе
- * развијање критичког односа према друштвеним феноменима
- * усмеравање ка правим друштвеним и цивилизацијским вредностима
- * развијање културе дијалога
- * подстицање толеранције
- * развијање свести о правима и одговорностима ученика
- * развијање сарадње са Наставничким већем, Школским одбором и Саветом родитеља
- * оспособљавање ученика за вођење омладинских организација

Према Закону, ученички парламент може да:

- * даје мишљење и предлоге стручним органима, школском одбору, савету родитеља и директору о правилима понашања у школи, годишњем програму рада, школском развојном плану, о избору учбеника, слободним и ваннаставним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње;
- * разматра односе и сарадњу ученика и наставника односно стручног сарадника
- * обавештава ученике о питањима од посебног значаја за њихово школовање

Чланови парламента се бирају сваке школске године.

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

Тема	Корелација	Начин реализације	Циљ
Турнир поводом дечије недеље и недеље спорта: рукомет, одбојка, шах, фудбал. Штафетне игре Старе народне игре Јесењи крос Између две ватре Вежбе на тлу Полигон спретности Игре на снегу Елементарне игре Ритмичке игре и игре уз музику, плесови. Пролећни и јесењи крос	Ликовна култура, Музичка култура, Математика, Биологија, Физика, Географија	Реализација различитим методама рада у настави Физичког васпитања. Настава се одвија у школском дворишту и учioniци уз помоћ реквизита који су на располагању. Облици рада: Фронтални, индивидуално-фронтални, групни и индивидуални Методичко - организационе форме рада: Врста или почетак, талас, станице, допунска вежба Методе рада: живе речи, практичног вежбања, демонстрације, приказивања. Већина активности одвија се у сали, дворишту али поједине активности попут	Екипно и појединачно учествовање у игри и настави. Свако дете треба да буде обухваћено програмом школског спорта и да у овим активностима пронађе своје интересовање уз помоћ и подршку наставника.

Учешће деце на школским такмичењима. Секције Пешачења поводом Дана пешачења „Стазама здравља у Смедереву“		такмичења траже активности ван школског дворишта, на атлетској стази, у другим школама, ван града на републичким и регионалним такмичењима.	

ПРОГРАМ РАДА ТИМА ЗА ИНФОРМИСАЊЕ, ПРОМОЦИЈУ И МАРКЕТИНГ

Главни циљ Тима за информисање, промоцију и маркетинг је изградња и очување позитивног имица организације кроз стратешку комуникацију са јавношћу. Овај општи циљ се остварује кроз неколико специфичних подциљева.

Специфични циљеви тима

Афирмација успеха: Промовисање постигнућа ученика и наставника на такмичењима, смотрама и пројектима.

Презентација рада установе: Редовно ажурирање званичног веб-сајта школе и вођење активних заједница на друштвеним мрежама као што су Facebook страница ОШ Димитрије Давидовић и Instagram профил школе.

Информисање родитеља и локалне заједнице.

Промоција ваннаставних активности као што су посете и радионице, хуманитарне акције и приредбе.

Сарадња са медијима: кретање саопштења и координација извештавања са локалним медијима у вези са важним дешавањима и јубилејима школе.

1. Континуиране активности (током целе године)

Ажурирање сајта: Редовно постављање вести, докумената, извештаја и обавештења на званичну веб-презентацију škole.

Вођење друштвених мрежа: Креирање и објављивање садржаја на Facebook страници и Instagram профили.

Медијски клипинг: Праћење, архивирање и анализа свих објава локалних медија о школи.

Фото и видео документација: Фотографисање свих важних догађаја, приредби, такмичења и предавања у школи.

Интерна комуникација: Обавештавање наставничког већа и Савета родитеља о кључним промотивним активностима.

2. Активности по месецима / Кварталима

I Квартал: Септембар – Новембар (Почетак године и јесење активности)

Септембар:

Свечани пријем првака (фото/видео извештај за сајт и друштвене мреже).

Објављивање распореда смена и календара рада .

Октобар:

Промоција активности током Дечије недеље.

Праћење активности везаних за Дан школе.

Новембар:

Медијска промоција учешћа школе у хуманитарним акцијама и еколошким пројектима.

Објављивање резултата првих школских и општинских такмичења.

II Квартал: Децембар – Фебруар (Зимски период и Школска слава)

Децембар:

Креирање новогодишњег програма и промоција хуманитарних базара у организацији Ученичког парламента.

Честитке за предстојеће празнике на свим каналима комуникације.

Јануар:

Свечана академија поводом Школске славе – Светог Саве.

Фебруар:

Праћење и објављивање успеха ученика на такмичењима.

III Квартал: Март – Мај (Такмичења и промоција уписа)

Март:

Интензивно праћење и објављивање успеха ученика на окружним и републичким такмичењима.

Промоција Дана матерњег језика и сродних школских манифестација.

Април:

Промотивна кампања за упис првака.

Промоција Усршњег базара.

Организација и промоција Дана отворених врата за будуће прваке.

Мај:

Праћење и објављивање успеха ученика на такмичењима.

IV Квартал: Јун – Август (Крај године и сумирање резултата)

Јун:

Испраћај матураната.

Сервисне информације о полагању завршног испита и упису у средње школе.

Јул/Август:

Израда Годишњег извештаја о раду Тима.

Сумирање статистике са друштвених мрежа и сајта.

Припрема за наредну школску годину.

ПЛАН РАДА ТИМА ЗА САМОВРЕДНОВАЊЕ
за период 2026–2030. године

Циљ рада Тима

Континуирано праћење и вредновање квалитета рада школе ради унапређивања образовно-васпитног процеса, развоја установе и остваривања стандарда квалитета рада школе.

Задаци Тима

планирање и координација процеса самовредновања;
избор области и стандарда који ће бити предмет самовредновања;
израда плана самовредновања;
избор и израда инструмената за прикупљање података;
прикупљање и анализа података;
израда извештаја о самовредновању;
предлагање мера за унапређивање рада;
праћење реализације акционих планова;
информисање Наставничког већа, Савета родитеља и Школског одбора о резултатима самовредновања.

ПЛАН САМОВРЕДНОВАЊА ПО ГОДИНАМА

Школска 2026/27. година

Област квалитета: Настава и учење

Циљ самовредновања: Утврђивање квалитета наставног процеса и степена остварености стандарда у области наставе и учења.

Активности:

Активност	Време реализације	Носиоци
Израда плана самовредновања	септембар	Тим
Израда инструмената	септембар–октобар	Тим
Анкетирање ученика и наставника	новембар–децембар	Тим
Посете часовима	новембар–фебруар	Тим, директор
Анализа података	март	Тим
Израда извештаја	април	Тим
Израда акционог плана	мај	Тим
Представљање резултата	јун	Тим

Очекујући исходи:

унапређено планирање наставе;
већа примена активних метода рада;
већа заступљеност формативног оцењивања.

Школска 2027/28. година

Области квалитета: 1. Програмирање, планирање и извештавање 2. Етос

Циљ самовредновања: Процена квалитета планирања и извештавања, као и школске климе и међуљудских односа.

Активности:

анализа школске документације;
анализа извештаја стручних органа;
анкетирање ученика, родитеља и наставника;
интервјуи и фокус групе;
анализа резултата и израда извештаја;
израда акционих планова.

Очекујући исходи:

унапређени процеси планирања;
повећано задовољство ученика и родитеља;
развијенија култура сарадње и уважавања.

Школска 2028/29. година

Области квалитета: 1. Образовна постигнућа ученика 2. Подршка ученицима

Циљ самовредновања: Процена успешности ученика и ефикасности система подршке.

Активности:

анализа резултата иницијалних и завршних тестирања;
анализа успеха ученика;
анализа рада са ученицима којима је потребна додатна подршка;
анализа рада са даровитим ученицима;
анкетирање ученика, родитеља и наставника;
израда извештаја и акционог плана.

Очекујући исходи:

боља постигнућа ученика;
унапређена подршка ученицима;
смањење броја ученика са недовољним постигнућима.

Школска 2029/30. година

Области квалитета: 1. Организација рада школе, људски и материјални ресурси 2. Руковођење

Циљ самовредновања: Процена ефикасности организације рада школе и процеса руковођења.

Активности:

анализа рада стручних органа и тимова;
анализа професионалног развоја запослених;
анализа коришћења ресурса;
анкетирање запослених;
интервју са директором и представницима стручних органа;

израда извештаја и акционог плана.

Очекујући исходи:

ефикаснија организација рада;
рационалније коришћење ресурса;
развојно усмерено руковођење.

Начини прикупљања података

анкете;

интервјуи;

фокус групе;

посматрање наставе;

анализа педагошке документације;

анализа ученичких постигнућа;

анализа извештаја и записника.

Показатељи успешности рада Тима

реализоване све планиране активности;

благовремено израђени извештаји о самовредновању;

донети и реализовани акциони планови;

видљиво унапређење у областима које су биле предмет самовредновања;

повећано учешће ученика, родитеља и запослених у процесу вредновања рада школе.

Извештавање

Тим подноси годишњи извештај о раду Наставничком већу, Савету родитеља, Школском одбору и директору школе, са предлогом мера за унапређивање квалитета рада установе.

Коргинатир тима: Биљана Косановић

ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

УВОД

Продужени боравак представља облик васпитно-образовног раада који ученицима пружа подршку у учењу, изради домаћих задатака, организовању слободног времена и развијању социјалних вештина у подстицајном и безбедном окружењу.

Савремени начин живота све већем броју родитеља намеће потребу збрињавања детета млађег школског узраста које након редовне наставе одлази кући и без надзора проводи време до доласка родитеља. Самосталан боравак код куће често излаже дете многим опасностима, а страх и брига родитеља за дете током радног дана намећу потребу за организованом бригом за дете. Школе тиме добијају нову и захтевнију улогу која од запослених захтева организованију бригу о детету током целог дана. Продужени дневни рад након (или пре) редовне наставе – **продужени боравак**, један је од модела којим се могу квалитетно и структурално решити наведени проблеми, посебно у урбаним срединама. Нова улога

школе ће на начин бити максимално и рационално искоришћена, јер пружа небројене могућности деловања у сврху правилног развоја и раста сваког детета у квалитетну особу, корисну својој породици и заједници.

ОПИС РАДА У ПРОДУЖЕНОМ БОРАВКУ

Пре или после редовне наставе (у зависности од смене) организује се продужени боравак за ученике првог и другог разреда основне школе. Боравак и рад према таквом облику организује се од 7.30 до 16.30 сати. Организују се групе ученика истог разреда, али различитих одељења. Учитељи који раде у продуженом боравку се договарају и усклађују своје активности са учитељима из редовне наставе. У циљу упознавања деце, као и решавања педагошких ситуација учитељи из продуженог боравка су упућени на континуирану сарадњу са стручном службом у школи. Учитељи који раде у продуженом боравку делују јединствено, сараднички, синхронизовано, свеобухватно и интегрисано са читавим разредним процесом. Заједно сарађују с родитељима, по потреби одржавају родитељске састанке и појединачне индивидуалне разговоре с родитељима.

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Циљеви реализације садржаја у продуженом боравку у складу су са општим **циљевима** основног образовања

- 1.Омогућити детету пун живот и открити његове/њене пуне потенцијале као јединствене особе.
- 2.Омогућити детету његов/њен развој као социјалног бића кроз живот и сарадњу са осталима како би допринела/допринео добру у друштву
- 3.Припремити дете за даље образовање и целоживотно учење (учити како учити)

Специфични циљеви:

потпун и хармоничан развој детета
важност истицања индивидуалних различитости (свако дете је јединствено, осигурава му се развој свих потенцијала)
фокусирање на учење (истиче се важност онога што дете учи и процеса којим усваја знања)
оспособити ученика за самостално учење
истиче се радост учења и подстиче мотивисаност за учење
потенцирати важност учења утемељеног на опажању процеса из окружења (очигледна метода)
писменост (језичка, математичка, информатичка)
рад на начинима изражавања емоција (друштвено прихватљиви модели)
развијање духовне димензије живота
европска и глобална димензија модерног живљења
плурализам, поштивање различитости и важност толеранције
партнерство у образовању
улога технологије у образовању
важност здраве исхране ученика
брига о деци са посебним потребама

КЉУЧНА ПОДРУЧЈА РАЗВОЈА

Хармоничан развој тела и душе: задовољавање потребе за кретањем и установљавањем културе кретања; поправљање координације покрета, осећаја за ритам и комуницирање с основним претпоставкама здравог начина живота; утемељивање основних хигијенских и здравствених навика; обогаћивање емоционалног живота; упознавања себе и других; објективна самовалуација; јачање потреба за интерперсоналним везама.

Процес социјализације и комуникације: истраживање и континуирани рад на побољшању интелектуалних, емоционалних и моралних особина личности; упознавање са друштвено прихватљивим облицима понашања у одређеним ситуацијама; јачање антидискриминационог осећања и хуманог односа према друштву ; усвајање практичних знања повезаних са елементарним грађанским васпитањем и свакодневним животним дужностима.

Вербална комуникације или вербализација: рад на усавршавању вербалне вештине и проширивању вокабулара; циљани развој менталних способности; утемељење вештина за самоучење и самовалацију.

Уз постизање вештине прецизног и течног писања и читања, од ученика првог и другог разреда захтева се развијање вештине интерпретативних, критичких и креативних читалачких вештина и изражајног читања и рецитовања.

Учење писаних слова први је корак у учењу употребе писаног језика. Аутоматском писању претходи учење облика и спајања слова. Ученици морају бити оспособљени да довољно брзо пишу како би писање користили као алат.

Захтев развијања лепог рукописа, економичне и уредне организације текста и употребе стандардних и уредних слова не спречава индивидуалне особине рукописа. Ученици морају да науче како да пишу без изостављања, замене или испуштања слова.

Утемељење основа математичке, логичке и научно-технолошке писмености: активности креативног, јасног и логичног решавања проблема; откривање, ређање, класификовање, генерализовање, скицирање, рачунање и мерење; примена математичких знања у различитим концептима; упораба речи, бројева, симбола, табела и модела за објашњење математичких законитости; коришћење пригодног математичког записа, математичке и остале терминологије везане уз природне науке; решавање проблема вербалним и симболичким делатностима; упораба информацијско комуникацијских технологија; увежбавање и развој радно-практично-техничких вештина.

Културно-уметничко подручје развоја: повезивање емотивне и моралне са естетском сфером живота и рада кроз позоришне и филмске (тв) представе; читање поезије и прозе и експериментисање у интерпретацијама; упознавање с класичном и прикладном литературом; креативно изражавање кроз креирање ликовно-вајарских радова.

Пажња се обраћа књижевним, историјским, географским и уметничким информацијама и изражајима блиским узрасту ученика.

Игре, спорт и рекреација: задовољавање потреба за кретањем; игре опонашања, дечје игре из народне традиције, импровизовање игара у самосталној режији, поправљање координације покрета, групно импровизовање игара пропраћено ритмом, покретом и мимиком; елементарне игре, групне игре, спортске игре, такмичарске игре итд.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Активности у продуженом боравку реализују се у оквиру:

Активности везане за наставу

Слободне активности

Остваривање циљева и развој кључних подручја ће се најбоље остварити усмеравањем рада на садржаје, теме, кључне појмове и образовна постигнућа која су прописана. Садржаје ће реализовати учитељ у продуженом боравку, али у договору са учитељем који ради у редовној настави. Стога је изузетно важно све активности планирати како би се постигла кохерентност међу одабраним садржајима и усклађеност деловања међу учитељима.

Време предвиђено за реализацију пратећих активности треба реализовати у складу с претходно наведеним циљевима рада у продуженом боравку, имајући увек на уму узраст и могућности детета.

Креативност, иновативност и учитељска вештина максимално ће доћи до изражаја при одабиру игара, литературе, културних садржаја као и садржаја којима ће реализовати захтеве за развој социјалних и комуникационих као и радно-техничких компетенција.

Посебну пажњу треба посветити целокупном развоју детета, у здраву, самосталну, радно оспособљеног појединца који ће у будућности својим знањем, развијеним животним вештинама и ставовима допринети развоју друштва

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД ФОНДА ЧАСОВА РЕДОВНИХ И СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Редни број	РЕДОВНЕ АКТИВНОСТИ ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	ГОДИШЊИ БРОЈ РАДНИХ ЧАСОВА
1.	Израда домаћих задатака и учење (Српски језик, Математика)	360
2.	Додатни рад (Српски језик, Математика)	према потреби
	СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	
3.	Спорт и рекреација	160
4.	Културни догађали и јавни наступи	66
5.	Дечија права и обавезе	36
7.	Стваралачке, уметничке и когнитивне активности	72
8.	Екологија	18
9.	Истраживање	18
	укупно	738

ДНЕВНИ РЕЖИМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА КАДА ЈЕ НАСТАВА ПОПОДНЕ

7.30 – 8.00 јутарње прихватање ученика
 8.00- 09.00 слободно време и доручак
 9.00 – 10.30 израда домаћег задатка и самосталан рад
 10.30-12.00 слободне активности

12.00-12:45 ручак
12:45-13.40 одмор и рекреација
13.40 -13:45 припрема за одлазак на наставу

КАДА ЈЕ НАСТАВА ПРЕ ПОДНЕ

11.00 -11.50 пријем ученика и слободно време
12.00-12.45 ручак
12.45-14.00 одмор и рекреација
14.00-15.30 израда домаћег задатка и самостални рад
15.30 -16.30 слободно време-активности по избору ученика

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКЕ СМЕРНИЦЕ

У складу са циљевима и задацима које желимо да остваримо и са развојним могућностима ученика, препоручује се комбиновање стратегија, метода и облика рада како би се детету омогућило да на лак и безбрижан начин учи и проводи своје слободно време. Школа мора постати учеников други дом, са свим особинама пријатног и пријатељског окружења.

Важни педагошки принципи учења темеље се на томе да је:

мотивациони фактор децјег учења његова радозналост
дете активно у процесу учења
постојеће децје знање и искуство основа учења
децје тренутно окружење осигурава контекст учења
у центру процеса учења језика
дете вођено активностима и методама откривања
социјална и емоционална димензија важан фактор учења

Начини организације и облици рада:

курикуларни приступ (уместо предметно-сатног)
интегрисано учење и поучавање
мултидисциплинарни приступ
тимско и сарадничко учење
истраживачка настава
искуствено

учење

проблемска настава

пројектна настава
учење кроз игру, праксу, учење за живот
факултативни програми (спортске активности)
ванучионишна и теренска настава
ваннаставне активности

УСЛОВИ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА (ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА)

Програм рада продуженог боравака се остварује у просторијама које су прилагођене и опремљене искључиво за остваривање рада продуженог боравака, али и у свим расположивим просторијама у школи, укључујући и спортску салу и школско двориште.

Током боравака ученицима је обезбеђен један кувани топли оброк . Како би се ученицима омогућило, а учитељима олакшало усвајање правила понашања за време obroка, трпезарија је естетски уређена и прикладно опремљена.

Просторије у којима ће ученици проводити већи део дана су светле и опремљене аудио-визуалном опремом, дидактичким помагалима и рачунарима.

10 . Програм слободних активности - ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

Наставни садржаји	Број часова	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности у васпитно- образовном раду
Спорт и рекреација <u>Ходање и трчање</u> <u>Скакање и песакање</u> <u>Бацање и хватање</u>	160	организовање игара са коришћењем научених облика кретања вешто изводити једноставне форме кретања и примењивати у играма кроз игру развити и усавршити моторичке способности, координацију, гибкост и експлозивну снагу научити да се избегне ситуација у којој се може	ходају и трче на различите начине раде вежбе обликовања играју се дечјих игара; ходају и трче са препрекама; брзо трче из различитих положаја скаче у месту на различите начине и у различитим положајима

<u>Вишење, упори и пењање</u> <u>Вежбе на тлу</u>	повредити, демонстрацијом, и опонашањем и навођење примера	скаче у кретању на различите начине скаче удаљ и увис

Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама Вежбе равнотеже реквизитима	организовање игара са вођењем и додавањем лопте; стицати, усавршавати и примењивати моторичка умења, развијати свест о потреби чувања здравља и развијати такмичарски дух употребом природних и приручних справа и објеката развијати дечију мускулатуру, неговати упорност, издржљивост, општу спретност организовање малих полигона игара са вежбама на тлу и одељењско-међуодељењско тамичење са задатом комбинацијом вежби скакањем и прескакањем проширити кретно искуство и развијати снагу мишића ногу ходањем по шведско) клупи, вожњом бицикли развијати координацију, гипкост и равнотежу, стицати моторичка умења у ритмици и комбинацији вежбе равнотеже елементарним играма са коришћењем палица, вијача, обруча, чуњева; развијати спретност, снагу мишића ногу и издржљивост и смисао за поштену борбу у игри (фер-плеј)	прескаче дугу вијачу на различите начине скакање и прескакање увежбава кроз игру "ластиша" баца лопту на различите начине и у различите циљеве води лопту у месту и ходању додаје и хвата лопту на различите начине примењује бацања и хватања пењу се на различите начине и уз различите предмете и справе пењу се у комбинацији са другим кретањима клучи и чучи четвороножно се креће изводи "свећу" изводи колут напред и назад игра се кроз полигоне са вежбама на тлу одскачу, наскачу и прескачу шведску клупу ходају по линији на различите начине и различитим темпом ходају по шведској клупи: напред, уназад и у страну лагано трче по шведској клупи или ниској греди учествују у такмичењима
		раде вежбе обликовања користећи палице, обруче и сл. трче и скачу заобилазећи реквизите дижу и носе коцке на различите начине играју се коришћењем реквизита

Културни догађаји и јавни наступи	66	-одабирање садржаја за јавне наступе припремање тачака за јавне наступе упознавање са делима из области књижевности и уметности... демонстрирање узорног говора сарађивање са културним и јавним установама такмичење ученика изучавање литературе и других медија коришћење медија организовање продајних изложби	избор и подела улога вежбе читања и драматизације учествовање у приредбама сусрет са песницима посета Музеју посета Галерији посета библиотеци слушање музике гледање представа учешће на конкурсима (ликовним, књижевним) припремање експоната за изложбу и реализација изложбе
Стваралачке, уметничке и когнитивне активности <u>Литерарне</u>	72	Причање о догађајима и доживљајима, предметности причања и према низу слика индивидуално причање и по заједничком плану причање о ближем и даљем окружењу - стварност и машта причање на основу непосредног доживљаја и сећања причање према низу слика изложених у целини уочавање динамичности и занимљивости у догађају властити избор предмета за описивање -слободно или по раније утврђеном плану	причају према сећању маштају причају према слици посматра, уочава, запажа, анализира, процењује, повезује, предлаже, прави план, пише о предметима, биљкама и животињама илуструју прочитано препознају, замењују смишљају причу пишу песму

<u>Музичке</u>		описивање на основу непосредног посматрања особине које су најочљивије усвајање основних елеманата приступа описивању уз помоћ различитих звучних и видео помагала упутити ученике да препознају и разликују звук инструмената којима се изводи народна музика	цртају, сликају, вајају комбинују разне технике и материјале разговарају и договарају о заједничком раду естетско процењивање радова
<u>Ликовне Когнитивне</u>			

		коришћењем разних медија изражавају доживљено анализирање заједничких радова и процењивање естетских вредности радова организовањем квизова знања, језичких игара, решавањем занимљивих задатака	квизови знања из: математике, света око нас, српског језика, опште културе, решавањем тестова језичке радионице
Дечја права и обавезе	36	упознавањем са садржајем Конвенције о дејим правима путем радионица упознају права и обавезе	дискутују, разговарају, цртају, размењују мишљења договарају се о заједничким правилима понашања у боравку примењују усвојена правила понашања процењују своје понашање и одговорност везана за своја права
Екологија	26	уређењем простора упознавање са значајним датумима везаним за екологију упознавање са условима живота вода, ваздух ,земљиште -упознавање са творевинама људског рада -упознавање са изворима загађивања ваздуха, воде, земљишта и последицама загађивања средине у којој живимо	посматрање, уочавање, записивање, осликавање ученог у окружењу -прикупљање биљака и прављење хербаријума -помоћ птицама и животињама околине посматрање, проучавање, записивање -извођење

		- брига о биљкама и животињама околине -рационално коришћење природних богатстава -рециклажа, прављење компоста -правила очувања здравља	експериментално-како очистити воду -гајење биљака у школи и дому - помоћ птицама и животињама околине -прављење компоста -упознавање са рециклажом и прављење употребних предмета од отпадака -правилна исхрана и редовна хигијена-услов здравог живота
Истраживање <u>Мерење времена</u> <u>Мерење температуре</u> <u>Кретање</u> <u>Звук</u> <u>Биљке</u>	18	мерити време помоћу часовника мерити масу помоћу ваге	мерити време помоћу часовника и бележити у свеске на вагу стављати поједине предмете, мерити, упоређивати и бележити

<u>Материјали</u>	-мерити температуру ваздуха помоћу термометра импровизовати различите облике кретања и утврдити шта све утиче на њихову брзину производити звук помоћу разних предмета, уочавати јачину, боју и висину посадити биљку у саксију радити експерименте са разним материјалима и испитивати њихову електричну проводљивост	пратити дневне температуре ваздуха током неколико дана и записивати у свеске самостално и у групи истражују разне облике кретања, цртају и бележе запажања у свеске производити звук помоћу метала, дрвета, пластике и жице и препознавати боју, јачину и висину засадити биљку у саксију »заливати, пратити њен раст и записивати у свеску кроз експерименте утврдити карактеристике метала и дрвета, и утврдити који материјали проводе електричну струју помоћу батерије